NORGES OFFICIELLE STATISTIK,

UDGIVEN I AARET 1874.

C. No. 4.

BERETNING

OM

SUNDHEDSTILSTANDEN OG MEDICINALFORHOLDENE I NORGE

I AARET 1871.

UDGIVEN AF

DEPARTEMENTET FOR DET INDRE.

(UN RESUMÉ SE TROUVE PAGE IV.)

C. No. 4.

BERETNING

OM

SUNDHEDSTILSTANDEN OG MEDICINALFORHOLDENE I NORGE

I

1871.

UDGIVEN AF

DEPARTEMENTET FOR DET INDRE.

CHRISTIANIA.

TRYKT I DET STEENSKE BOGTRYKKERI.

1873—74.

Indhold.

(Table de matières.)

A. Almindelig Oversigt over Sundhedstilstanden og Medicinalforholdene i hele Riget i Aaret 1871 . . . . . V—XXXI
(Rapport général sur l'état sanitaire et médical en Norvège pendant l'année 1871.)

B. Beretning for de enkelte civile Overøvrighedsdistrikter.
(Rapport speciaux pour les différentes préfectures.)

I. Christiania By 1
II. Akershus Amt 15
III. Smaalenenes Amt 20
IV. Buskeruds Amt 27
V. Jarlsberg-Laurvigs Amt 33
VI. Hedemarkens Amt 40
VII. Christians Amt 46
VIII. Bratsbergs Amt 53
IX. Nedenæs Amt 59
X. Lister-Mandals Amt 65
XI. Stavanger Amt 71
XII. Søndre Bergenhus Amt 78
XIII. Bergens By 86
XIV. Nordre Bergenhus Amt 92
XV. Romsdals Amt 99
XVI. Søndre Trondhjems Amt 107
XVII. Nordre Trondhjems Amt 115
XVIII. Nordlands Amt 122
XIX. Tromsø Amt 129
XX. Finmarkens Amt 135

C. Oversigt over Husdyrenes vigtigste Sygdomme m. v. i 1871 143
(Compte rendu des maladies principales des animaux domestiques etc. pendant l'année 1871.)

D. Bilag (Des Appendices) 154
1. Om Fattigforholdene i Eidsvold af Kand. med. Thoresens Medicinalberetning 154
2. De hygiæniske og sociale Forhold i søndre Østerdalens Lægedistrikt af Distriktslæge Munthes Medicinalberetning 156
3. Uddrag af Distriktslæge Buchholz's Medicinalberetning for Hadeland-Lands Lægedistrikt i 1871 160
4. Om de sanitære Forhold ved Vigsnæs Kobberværk paa Karmøen af Værkslæge J. C. Lunds Medicinalberetning 162
5. Om den økonomiske Tilstand og Leveveiene i Kinns Lægedistrikt af Distriktslæge U. J. Høst's Medicinalberetning 164
6. Om Udryddelsen af Børnekopper og andre smitsomme epidemiske Sygdomme af Distriktslæge i Alten L. Follums Medicinalberetning 165
7. Febris recurrens i Sydvaranger af Distriktslæge B. Thams's Medicinalberetning 171

Pendant l'année 1871 l'état sanitaire du Royaume doit être considéré, en général, comme satisfaisant. Il s'est montré le plus favorable dans le diocèse d'Hamar, le moins satisfaisant dans les diocèses de Christiansand et de Tromsø. D'après les relevés statistiques le nombre des cas traités des maladies aiguës, dites épidémiques*) pendant l'année a été de 76 586 (dans l'année précédente de 71 958) dont 21 691 tombent au premier quartier, 18 451 au second, 15 072 au troisième et 29 059 au quatrième quartier de l'année. Parmi les maladies prédominantes de l'année il faut citer, au premier plan, la scarlatine, dont la fréquence a été plus considérable que dans les années précédentes, la pneumonie, les affections catarrhales et gastriques ont été plus nombreuses que d'habitude. La fièvre typhoïde la rougeole et la coqueluche ont diminué de fréquence. La variole a gagné du terrain au diocèse de Christiania et notamment à la préfecture de Smaalenene.

En 1871 la mortalité, calculée d'après la population moyenne présumée de l'année, soit 1 746 875 individus, a été de 16,92 sur 1 000 (non compris les morts-nés; ceux-ci compris, la mortalité a été de 17,49 sur 1 000). Les nombres correspondants de l'année précédente étaient de 16,18 (ou de 17,25). Le nombre des décès a été de 29 567, celui des morts-nés 2 000. Le nombre des naissances a dépassé celui des décès de 21 511. Parmi les 12 071 décès, dont les médecins ont indiqué la cause**) les maladies suivantes ont provoqué le plus grand nombre: la phthisie et les tubercules pulmonaires 1 846, la scarlatine 1 425, la pneumonie 1 088, la décrépitude 687 les maladies cancéreuses 477, la fièvre typhoïde 450, l'hydropisie et la maladie de Bright 415, la méningite cérébrale 372, la bronchite aiguë 361, l'apoplexie cérébrale 300, le choléra simple et la diarrhée 264. Le nombre total de décès des lepreux (Spedalske) était 238, dans 149 de ces cas la spédalskhed (Elephantiasis des Grecs) a été indiquée comme cause de mort. Par suite d'accidents malheureux ont encore péri 1 146, dont la plupart se sont noyés.

Le nombre des hôpitaux était de 52; dans les 39 hôpitaux ordinaires il a été traité 8 160 malades, dont 5 542 sont sortis et 653 sont décédés: une mortalité de 9,0 sur 100. Dans 9 hospices d'aliénés il a été traité 1 230 individus.

L'administration médicale du pays se trouvait divisée en 137 districts civils. Le nombre total des médecins autorisé était de 421. La vaccination a été pratiqué sur 51 904 individus, soit par les medecins soit par des aides-vaccinateurs dont le nombre était de 631. Il y avait 587 sages-femmes examinées.

Le nombre des pharmacies était de 67.

---

*) Voir le tableau No. II et III pag. VI et VIII.
**) Voir le tableau No. XXXI pag. XXXII.

A. Almindelig Oversigt

over Sundhedstilstanden og Medicinalforholdene i Riget for Aaret 1871.

Sundhedstilstanden kan for det hele Riges Vedkommende betegnes som god; den stiller sig bedst i Hamars Stift, slettest i Christiansands og Tromsø Stifter; i Christiania, Bergens samt Trondhjems Stifter er Forholdet nogenlunde jevnt og bedre end i de nærmest foregaaende Aar. Af de enkelte Amter fremvise Finmarkens og Stavanger Amter og Bergens By de mindst gode Forhold, Christians og Hedemarkens samt nordre Bergenhus og Romsdals Amter de gunstigste. Af 76 586 i hele Landet behandlede Tilfælde af saadanne akute Sygdomme, der kunne antage epidemisk Udbredning (i det foregaaende Aar 71 958), er Tiden opgivet for 74 273, af hvilke 21 691 falde paa første, 18 451 paa andet, 15 072 paa tredie og 29 059 paa fjerde Kvartal. Sygeligheden var saaledes (som i de foregaaende Aar) størst i første Kvartal, dernæst i fjerde. Af Aarets vigtigste epidemiske Sygdomme forekom Skarlagensfeber, Lungebetændelse, catarrhalske og gastriske Tilfælde hyppigst, hvorimod Nervefeber, Mæslinger og Kighoste iagttoges sjeldnere. Børnekopper vare mere udbredte end Aaret forud.

Dødeligheden var forholdsvis liden. Dødsprocenten udgjorde 1,692 pCt.; der døde altsaa 16,92 af hvert tusinde Levende, hvilket er 0,74 pro mille flere end i det foregaaende Aar, da der døde 16,18 pro mille, derimod 0,49 pro mille færre end i Gjennemsnit i Femaaret 1866—70, da der aarlig døde 17,41 pro mille af Befolkningen. For hele Riget viser Aaret 1871 sammenlignet med Femaaret en Formindskelse af de Dødes Antal med 1,5 pCt.; i Forhold til det foregaaende Aar er de Dødes Antal steget 4,9 pCt.

Dødeligheden i 1871 i Forhold til Folkemængden og tidligere Dødelighed.

Tabel I.	Beregnet Folkemængde i Midten af 1871.	Antal Døde i 1871.	Døde i 1871 af 1000 Levende.	Døde i 1870 af 1000 Levende.	Middeltal af Døde i Femaaret 1866—70 af 1000 Levende.	Middeltal af Døde i Femaaret 1861—65 af 1000 Levende.
Riget	1 746 875	29 567	16,92	16,18	17,41	18,54
Christiania Stift	466 094	7 889	16,92	17,6	19,16	19,4
Hamars -	235 759	3 293	13,96	14,3	14,97	16,4
Christiansands-	337 055	6 510	19,28	16,1	18,88	18,6
Bergens -	277 692	4 632	16,68	14,7	15,66	17,7
Trondhjems -	265 127	4 252	16,03	16,1	15,25	18,0
Tromsø -	165 148	2 991	18,11	17,5	19,51	21,7
Christiania By	67 678	1 265	18,68	20,2	22,39	24,4
Akershushus Amt	108 728	1 780	16,37	17,4	18,52	18,7
Smaalenenes -	104 598	1 797	17,18	15,7	18,51	19,0
Buskeruds -	99 166	1 569	15,82	18,2	18,88	19,0
Jarlsb.-Laurvigs-	85 924	1 478	17,08	17,1	18,74	17,5
Hedemarkens -	119 809	1 704	14,22	15,2	15,76	16,7
Christians -	115 950	1 589	13,69	13,3	14,18	16,3
Bratsbergs Amt-	80 064	1 365	17,04	15,4	19,98	18,8
Nedenæs -	71 464	1 305	18,26	17,4	20,79	20,3
Lister-Mandals -	75 992	1 518	19,97	18,9	20,15	19,5
Stavanger -	109 535	2 322	21,19	14,5	15,96	16,7
Søndre Bergenhus Amt	117 558	2 030	17,27	14,3	15,12	16,8
Bergens By	30 455	790	23,28	21,7	21,06	25,1
Nordre Bergenhus Amt	86 835	1 256	14,46	13,5	14,80	16,3
Romsdals -	112 383	1 672	14,87	14,1	15,01	19,0
SøndreTrondhj. -	112 310	1 887	16,80	17,5	16,31	17,3
Nordre — -	83 278	1 249	14,99	15,5	14,10	17,1
Nordlands -	94 218	1 603	17,01	15,3	16,96	19,2
Tromsø -	48 622	821	16,88	16,1	19,41	23,3
Finmarkens -	22 308	567	25,41	30,2	30,77	26,7

C. No. 4.

Tabel II.

Samtlige af Lægerne anmeldte Tilfælde af epidemiske

	Samtlige epidemiske Sygdomme.		Nervefeber.		Simpel Feber.	Barselfeber		Børnekopper.		Vandkopper.	Skarlagensfeber.		Rødlinger.	Mæslinger.		Rosen.	
	Angr.	Døde.	Angr.	Døde.	Angr.	Angr.	Døde.	Angr.	Døde.	Angr.	Angr.	Døde.	Angr.	Angr.	Døde.	Angr.	Døde.
Riget	76 586	4421	3902	450	3630	637	160	1072	122	1348	9819	1425	560	616	17	1716	33
Christiania Stift	27 237	1219	906	131	1057	191	39	754	68	498	2110	197	109	34	1	742	13
Hamars -	6 141	286	224	25	212	54	12	2	-	46	903	55	35	26	-	193	1
Christiansands -	19 800	1207	604	81	1031	165	42	136	10	319	3829	605	234	49	1	395	4
Bergens -	9 181	717	571	69	622	90	30	4	-	203	1759	285	159	35	2	152	6
Trondhjems -	9 642	580	807	77	495	91	23	143	39	205	566	91	22	338	12	169	7
Tromsø -	4 585	412	790	67	213	46	14	33	5	77	652	192	1	134	1	65	2
Christiania By	8 752	299	193	32	266	22	7	33	3	199	244	24	15	18	-	165	3
Akershus Amt	3 508	231	227	29	100	30	9	32	2	27	627	54	2	11	-	97	4
Smaalenenes -	4 850	260	194	27	200	46	13	621	59	114	331	29	29	2	1	127	-
Buskeruds -	5 104	184	182	21	338	49	4	5	-	92	362	14	19	2	-	215	1
Jarlsberg-LaurvigsAmt	5 023	245	110	22	153	44	6	63	4	66	546	76	44	1	-	138	5
Hedemarkens -	2 996	154	140	16	116	25	7	1	-	26	269	19	12	21	-	84	1
Christians -	3 145	132	84	9	96	29	5	1	-	20	634	36	23	5	-	109	-
Bratsbergs -	3 169	175	82	13	108	46	14	61	6	102	227	14	85	14	-	61	1
Nedenæs -	4 009	191	79	7	146	32	9	19	1	52	435	85	38	5	-	151	1
Lister-Mandals -	3 255	166	147	20	230	33	3	49	3	26	213	40	87	5	-	95	-
Stavanger -	9 367	675	296	41	547	54	16	7	-	139	2954	466	24	25	1	88	2
Søndre Bergenhus -	2 159	262	253	33	18	13	5	-	-	10	1021	145	20	4	2	19	1
Bergens By	5 278	304	121	16	505	47	15	4	-	181	662	133	131	30	-	88	5
Nordre Bergenhus Amt	832	102	155	17	26	13	4	-	-	6	19	3	8	-	-	27	-
Romsdals -	3 181	209	286	23	176	47	14	99	35	57	155	18	2	164	4	58	4
Søndre Trondhjems -	4 983	268	355	34	273	30	10	29	2	104	159	40	17	50	8	82	3
Nordre — -	2 390	152	208	23	119	31	5	15	2	50	309	37	3	125	-	47	-
Nordlands -	2 160	213	390	30	112	15	6	7	-	30	407	140	-	134	1	36	1
Tromsø -	1 073	101	221	10	63	18	5	1	-	17	144	31	1	-	-	13	1
Finmarkens -	1 352	98	179	27	38	13	3	25	5	30	101	21	-	-	-	16	-

Tabel I. giver en Oversigt over Antal Dødsfald i 1871 samt disses Forhold til den beregnede Folkemængde ved Midten af samme for hele Riget, dets Stifter og Amter, ligesom de tilsvarende Forholdstal for Aaret 1870 samt Femaarene 1866—1870 og 1861—1865.

Dødeligheden sees at have været størst i Christiansands og Tromsø Stifter, hvor den var større end Middeldødeligheden i Riget, mindst i Hamar Stift, hvor Dødeligheden er betydelig under Rigets Middeldødelighed; i de øvrige Stifter stiller Dødeligheden sig omtrent som Middeldødeligheden i hele Riget.

Veirliget. Vinteren omtales i det Hele som mild, hvorimod Vaaren fra hele Riget beskrives som kold og tør. Forsommeren anføres at have været god og varm. Eftersommeren og Høsten angives især fra det Vesten- og Nordenfjeldske som regnfulde og kjølige.

Aarsudbyttet var i det Hele gunstigt. Hø-, Korn- og Poteteshøsten angives almindelig som god undtagen i Tromsø Stift, hvor den regnfulde Eftersommer og Høst hindrede Indbjergningen. Udbyttet af Aarets Fiskerier maa ogsaa regnes for godt. Vaarsildfiskeriet slog vistnok for det meste feil, hvorimod Fedsild- og Storsildfisket faldt rigere ud end sædvanlig, og Torskefiskerierne gav godt Udbytte.

Om de **epidemiske Sygdommes** Fordeling over de enkelte Stifter og Amter giver Tabel II. en Oversigt. Tabel III. viser de epidemiske Sygdommes Forhold i hele Riget med Hensyn til Tid og de Angrebnes Kjøn og Alder (se Pag. VIII).

Nervefeber (Febris typhoidea, Typhus exanthematicus et Febris recurrens). Det heraf for Aaret 1871 opførte Antal, nemlig 3 902 Tilfælde er det mindste i de sidste 15 Aar. Procentforholdet af de Døde, hvis Antal udgjorde 450, er derimod større end i de nærmest foregaaende 3 Aar. Forholdet mellem det kjendte Antal Angrebne og Døde af Nervefeber i de sidste 15 Aar sees af følgende Sammenstilling (se Tabel IV Pag. IX):

Af Tabellen sees en Stigen af de af Nervefeber Angrebne at være foregaaet indtil Aaret 1868, fra hvilken

C. No. 4.

Sygdomme fordelte paa Stifter og Amter.

Kighoste.		Diphtherisk Svælgbetændelse.		Strubehoste.		Kusma.	Akute catarrhalske Tilfælde.		Lungebetændelse.		Pleurit.		Gigtfeber.		Koldfeber.		Diarrhoe og Cholera nostras.		Blodgang.		Skjørbug.	
Angr.	Døde.	Angr.	Døde.	Angr.	Døde.	Angr.	Angr.	Døde.	Angr.	Døde.	Angr.	Døde.	Angr.	Døde.	Angr.	Døde.	Angr.	Døde.	Angr.	Døde.	Angr.	Døde.
581	26	1318	101	320	178	455	28 452	381	7078	1088	975	58	2108	77	163	2	11 180	265	569	37	87	1
269	9	390	52	93	47	107	12 028	141	2211	377	290	18	761	20	79	-	4 530	101	65	4	13	1
2	-	147	4	12	6	23	2 047	33	1070	117	102	3	332	12	-	-	610	9	85	9	16	-
227	11	263	15	110	54	151	7 498	89	1410	217	230	12	429	19	70	1	2 599	44	29	2	22	-
18	1	146	12	44	30	154	2 755	51	834	160	109	11	203	9	4	1	1 290	42	23	8	6	-
41	1	284	11	53	34	10	2 939	54	1099	149	135	7	279	13	7	-	1 625	52	325	10	9	-
24	4	88	7	8	7	10	1 185	13	454	68	109	7	104	4	3	-	526	17	42	4	21	-
16	1	62	3	10	9	50	4 830	56	540	101	44	6	232	3	8	-	1 778	50	19	-	8	1
22	2	65	13	19	9	4	1 140	10	428	74	74	7	96	1	8	-	475	13	21	4	3	-
35	3	104	13	14	8	7	1 568	20	484	68	65	2	133	2	17	-	756	15	2	-	1	-
102	-	42	4	27	11	2	2 175	35	435	72	57	1	147	7	24	-	812	14	16	-	1	-
94	3	117	19	23	10	44	2 315	20	324	62	50	2	153	7	22	-	709	9	7	-	-	-
-	-	61	3	6	2	2	1 040	22	548	65	55	-	151	7	-	-	355	4	80	8	4	-
2	-	86	1	6	4	21	1 007	11	522	52	47	3	181	5	-	-	255	5	5	1	12	-
1	-	34	3	32	11	44	1 419	24	229	62	62	5	91	8	1	-	464	14	5	-	1	-
1	-	42	1	19	12	8	1 943	19	293	47	80	1	108	4	34	-	516	4	-	-	8	-
8	2	50	3	41	25	1	1 356	24	263	33	59	3	104	3	20	1	458	5	8	1	2	-
217	9	137	8	18	6	98	2 780	22	625	75	29	3	126	4	15	-	1 161	21	16	1	11	-
18	1	66	7	7	4	5	243	3	218	45	30	6	62	1	-	-	149	9	3	-	-	-
-	-	57	2	26	21	148	1 951	26	261	55	11	3	80	2	2	-	969	25	4	1	-	-
-	-	1	-	1	1	-	242	20	190	38	19	2	40	5	1	-	71	7	8	5	5	-
2	-	137	3	32	13	2	846	11	324	44	79	1	73	3	5	1	423	25	211	10	3	-
7	-	88	3	21	20	6	1 820	29	620	83	71	4	157	8	2	-	1 020	23	65	1	7	-
32	1	81	8	10	5	3	592	16	320	44	34	2	70	3	1	-	283	5	57	1	-	-
2	2	42	3	-	-	5	461	4	137	15	61	3	72	1	1	-	235	7	8	-	5	-
-	-	8	1	8	7	-	242	4	189	35	34	2	18	2	1	-	77	2	16	1	2	-
22	2	38	3	-	-	5	482	5	128	18	14	2	14	1	1	-	214	8	18	3	14	-

Tid en Synken af de anmeldte Tilfældes Antal kan sees at være indtraadt. Undersøger man Nervefeberens Forekomst i heromhandlede Aar i de forskjellige Stifter, viser Sygdommen sig som sædvanligt at have optraadt forholdsvis hyppigst i Tromsø Stift, noget sjeldnere i Trondhjems Stift, fremdeles sjeldnere i Bergens, Christiania og Christiansands Stifter, sjeldnest i Hamars. Blandt Amterne udmærker Finmarkens sig fremdeles ved den hyppigere Forekomst af Nervefeber, hvorvel dens Udbredning, om end i dette Aar større end Aaret forud, dog i begge disse Aar var betydelig mindre end i Femaaret 1865—69. Næst dette Amt havde Sygdommen forholdsvis størst og nogenlunde lige Hyppighed i Tromsø og Nordlands Amter, forekom dernæst hyppigst i Bergens By, søndre Trondhjems Amt, Christiania By og Stavanger Amt; lidet hyppig var Nervefeber i Jarlsberg-Laurvigs, Hedemarkens, Nedenæs og Bratsberg Amter og mindst udbredt i Christians Amt. Sammenlignet med det foregaaende Aar viser der sig Aftagen af Sygdommen saavel i hele Riget som i Stifterne, Christiania og Tromsø Stift undtagne, hvor der var en ubetydelig Stigen. I Christiansands Stift var Formindskelsen størst. Amtsvis bemærkes Tiltagen af Sygdommen i Tromsø, Finmarkens, søndre Trondhjems, nordre Bergenhus og Akershus Amter samt Christiania By, medens der er en betydeligere Formindskelse synbar i nordre Trondhjems, Romsdals, søndre Bergenhus samt Christiansands Stifts Amter.

Til Oversigt over Nervefeberens Forekomst i hele Riget og dets forskjellige Dele i de sidste 5 Aar hidsættes Tabel V (se Pag. IX), der for hvert af disse Aar stifs- og amtsvis angiver Antallet af kjendte Angrebne af Nervefeber af 1 000 Individer.

Ligesom tidligere viste Sygdommen sig i Regelen som Abdominaltyphus, hvortil det maa bemærkes, at flere Gange er i Lægernes Beretninger anført, at dels cerebrale, dels Phænomener fra Tarmkanalen vare fremherskende. Fra Akershus, Nordlands og Finmarkens Amter omtales dels spredte Tilfælde dels mindre Epidemier af exanthematisk

De af Lægerne behandlede Tilfælde af epidemiske Sygdomme efter Tid, Kjøn og Alder,

Le nombre des cas traités des maladies épidémiques par mois, par sexe et par âge.

Tabel III.

1871.	Hele Aaret. Behandlede.	Procentforhold til samtlige behandlede epidemiske Sygdomme	Deraf Døde.	Tiden er opgivet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	Mænd.	Kvinder.	Børn.	Voxne.
Typhus	3 858	5,07	406	3 653	331	272	272	331	261	263	282	332	300	323	333	353	1 981	1 830	964	2 777
Febris simplex	3 630	4,78	-	3 589	340	314	325	311	303	291	278	241	280	269	292	345	1 690	1 891	1 695	1 891
Febris puerperalis	602	0,79	125	594	63	54	62	60	42	39	42	26	40	52	54	60	-	602	-	602
Variolæ	1 071	1,41	120	1 065	217	116	134	136	143	91	53	43	35	22	34	41	527	521	397	670
Varicellæ	1 348	1,77	-	1 347	134	121	136	86	120	125	75	38	62	86	171	193	648	679	1 227	115
Scarlatina	9 521	12,77	1127	9 397	949	695	633	551	692	721	687	847	744	1066	962	850	4 446	4 265	8 563	859
Rubeolæ	560	0,73	-	556	35	46	53	42	68	45	54	34	20	19	65	75	226	304	434	98
Morbilli	613	0,82	10	548	92	124	72	33	34	45	40	23	12	27	33	13	256	274	464	79
Erysipelas	1 705	2,24	22	1 683	177	134	144	144	161	157	137	105	114	121	154	135	630	1 015	239	1 407
Tussis convulsiva	576	0,75	21	555	30	22	21	12	7	8	10	12	25	69	177	162	231	231	520	45
Diphtheritis faucium	1 305	1,72	88	1 295	134	126	124	106	88	95	101	88	87	126	121	99	536	744	642	653
Angina membranacea	285	0,37	143	285	40	23	25	41	16	19	7	6	9	37	32	30	144	129	267	12
Parotitis	455	0,60	-	454	17	36	56	59	57	69	34	21	15	9	35	46	234	195	338	112
Bronchitis acuta & Catarrhus	28 391	37,43	320	27 714	3518	3443	2822	2532	2438	1899	1243	1096	1491	2106	2366	2760	14 104	13 389	8 281	17 388
Pneumonia	6 928	9,10	938	6 779	645	751	594	860	947	676	348	194	228	463	505	568	4 145	2 726	1 632	5 228
Pleuritis	958	1,25	41	926	79	102	111	91	87	89	48	67	55	62	56	79	599	334	146	783
Rheumatismus articularis acutus	2 097	2,76	66	2 054	236	215	215	182	165	177	148	112	91	117	193	203	1 071	1 006	303	1 764
Febris intermittens	163	0,20	2	160	11	11	12	10	19	20	15	8	28	13	9	4	122	40	16	145
Diarrhoea acuta & Cholera nostras	11 127	14,67	212	11 024	716	705	716	682	683	949	1189	1617	1468	885	735	679	5 695	5 082	4 870	6 067
Dysenteria	565	0,74	33	511	20	24	15	16	25	14	29	111	111	49	46	51	246	267	261	245
Scorbutus	87	0,11	-	84	8	9	14	7	5	6	8	5	3	9	5	5	54	33	13	74
Summa	75 845	100,0	3674	74 273	7792	7343	6556	6292	6361	5798	4828	5026	5218	5930	6378	6751	36 585	35 557	31 372	41 014

Tabel IV.

Nervefeber.	Angrebne.	Døde.	Døde af 100 Angrebne.
1871	3 902	450	11,5
1870	4 337	471	10,8
1869	5 259	544	10,3
1868	6 777	770	11,3
1867	6 517	782	12,0
1866	6 480	700	10,8
1865	5 862	593	10,1
1864	5 685	672	11,8
1863	5 686	558	9,4
1862	5 169	532	10,3
1861	4 991	506	10,1
1860	4 871	492	10,1
1859	4 936	505	10,2
1858	4 683	462	9,9
1857	4 389	370	8,4

Tabel V.

Angrebne af Nervefeber af 1 000 Indvaanere.

	1871.	1870.	1869.	1868.	1867.
Riget	2,23	2,49	3,04	3,93	3,80
Christiania Stift	1,94	1,87	2,22	3,60	5,29
Hamars -	1,37	1,51	1,34	1,98	1,98
Christiansands-	1,73	2,72	3,37	3,95	3,53
Bergens -	2,05	2,39	3,38	3,29	2,78
Trondhjems -	3,04	3,15	2,72	3,70	2,61
Tromsø -	4,78	4,33	7,16	9,24	6,53
Christiania By	2,85	1,04	0,56	1,78	1,69
Akershus Amt	2,08				
Smaalenenes -	1,85	3,98	6,14	5,40	5,42
Buskeruds -	1,83	2,12	1,94	5,21	10,73
Jarlsberg-Laurvigs Amt	1,25	0,73	1,20	3,22	5,90
Hedemarkens -	1,16	1,72	1,65	2,62	2,47
Christians -	0,71	1,28	1,02	1,35	1,49
Bratsbergs -	1,02	1,51	1,73	1,98	1,95
Nedenæs -	1,10	2,98	2,83	3,26	4,56
Lister-Mandals -	1,81	2,09	2,96	2,48	2,11
Stavangers -	2,70	3,89	5,20	6,87	5,04
Søndre Bergenhus -	2,10	3,57	4,85	3,93	3,28
Bergens By	3,97				
Nordre Bergenhus Amt	1,78	0,80	1,73	2,07	2,04
Romsdals -	2,54	3,88	3,34	4,09	3,03
Søndre Trondhjems -	3,16	1,93	0,83	3,08	2,55
Nordre — -	2,49	3,01	3,92	3,96	2,13
Nordlands -	4,13	4,69	4,87	7,53	4,56
Tromsø -	4,54	2,15	5,22	3,83	3,11
Finmarkens -	8,06	7,48	21,14	28,56	22,68

Typhus, af hvilken Form ialt kan sees opgivet 261 Tilfælde, hvoraf fra Nordlands Amt 102. Et Par Lokalepidemier af Febris recurrens omtales fra Vadsø og Sydvarangers Distrikter; ialt angives 27 Individer, hvoraf 4 døde, angrebne af denne Form.

Det her nævnte Antal Angrebne af exanthematisk Typhus og af Febris recurrens er ligesom de af disse Sygdomme foraarsagede Dødsfald i Tabellerne medregnedeu under Rbriken Nervefeber.

Tabel VI (se Pag. X) giver en nøiere Oversigt over Nervefeberens Forekomst i de forskjellige Egne af Landet.

Paa flere Steder fortsatte Epidemier af Nervefeber sig fra det foregaaende Aar; ved hjemvendende syge Fiskere fra de store Fiskerier anføres Sygdommen at være bragt til Nedenæs, søndre og nordre Bergenhus, Nordland og Tromsø Amter, fra flere Kanter anføres Samfærdselen inden Herreder og Amter at have givet Anledning til Sygdommens Udbredning inden samme, fra Udlandet anføres Sygdommen bragt ved syge Sømænd til Byerne Brevig og Kragerø samt enkelte Sødistrikter i Nedenæs Amt; fra Rusland kom Febris recurrens til Vadsø og Sydvarangers Distrikter i Finmarkens Amt.

Af **Barselfeber** (Febris puerperalis) opgive Lægerne 637 Tilfælde og 160 Dødsfald. (I 1870 anmeldtes 490 Tilfælde og 144 Dødsfald, i 1869: 452 og 111, i 1868: 434 og 115 og i 1867: 475 og 143). Som Døde paa Barselseng er af Presterne opgivet 355 (i 1870: 337, i 1869: 300, i 1868: 295 og i 1867: 302). I Gjennemsnit for Tiaaret 1856—65 døde 378 og i Femaaret 1866—70: 315 Kvinder paa Barselseng. Af Alder, der er opgivet for 352 af de Døde, vare 2 Kvinder under 20 Aar, 118 mellem 20—30 Aar, 137 mellem 30-40 Aar og 95 mellem 40-50 Aar. For 221 af disse er anført Tiden i Barselsengen, da Dødsfaldet indtraf, nemlig:

i 1ste Døgn	48 *)	i 8de Døgn	27
i 2det —	17	i 9de —	7
i 3die —	16	i 10de —	6
i 4de —	18	i 11te —	6
i 5te —	7	i 12te —	5
i 6te —	10	i 13de —	2
i 7de —	5	i 14de —	15

tilsammen i 1ste Uge 121, tilsammen i 2den Uge 68
i 3die Uge 20
i 4de — 5
efter 4de — 7.

*) For 29 er Tiden nærmere angivet saaledes: 1 Time efter Fødselen eller derunder 7; indtil 2 Timer 5; 3 Timer 3; 4 Timer 1, 5 Timer 1, 6 Timer 3, 8 Timer 1, 9 Timer 1, 12 Timer 5, 18 Timer 2.

C. No. 4.

Tabel VI. **Oversigt over Nervefeberens Forekomst i de forskjellige Egne.**

	Folkemængde ved Midten af 1871.	Angrebne.	Angrebne af 1000 Indvaanere.	Døde.	Døde af 100 Angrebne.	Lægedistrikt, Herred eller By, hvor Nervefeber især forekom.
Riget	1 746 875	3 902	2,23	450	11,53	
Christiania Stift	466 094	906	1,94	131	14,44	
Hamars -	235 759	224	1,37	25	11,15	
Christiansands -	337 055	604	1,73	81	13,41	
Bergens -	277 692	571	2,05	69	12,08	
Trondhjems -	265 127	807	3,04	77	9,66	
Tromsø -	165 148	790	4,78	67	8,48	
Christiania By	67 678	193	2,85	32	16,52	
Akershus Amt	108 728	227	2,08	29	12,33	Akers Distrikt ... 116 Angr. 7 Døde Ullensakers — ... 85 — 15 —
Smaalenenes -	104 598	194	1,85	27	13,91	
Buskeruds -	99 166	182	1,83	21	11,52	Buskeruds Landfysikat ... 112 — 12 —
Jarlsberg-Laurvigs Amt	85 924	110	1,25	22	20,00	Jarlsbergs — ... 65 — 10 — Laurvigs Distrikt ... 45 — 12 —
Hedemarkens Amt	119 809	140	1,16	16	11,42	Solør-Odalens Distrikt ... 83 — 5 —
Christians -	115 950	84	0,71	9	10,71	
Bratsbergs -	80 064	82	1,02	13	15,85	Bratsbergs Landfysikat ... 40 — 4 —
Nedenæs -	71 464	79	1,10	7	9,74	
Lister-Mandals -	75 992	147	1,81	20	13,60	Oddernæs Distrikt ... 60 — 5 — Flekkefjords — ... 46 — 11 —
Stavangers -	109 535	296	2,70	41	13,85	Ekersunds — ... 79 — 5 — Sandnæs — ... 52 — 5 — Stavangers — ... 76 — 16 —
Søndre Bergenhus Amt	117 558	253	2,10	33	13,04	Nordre Midthordlands Distr. 91 — 9 — Ytre Nordhordlands — 41 — 2 —
Bergens By	30 455	121	3,97	16	13,22	
Nordre Bergenhus Amt	86 835	155	1,78	17	10,96	Lærdals Distrikt ... 43 — 4 — Kins — ... 44 — 4 —
Romsdals Amt	112 383	286	2,54	23	8,04	Søndre Nordmøres Distr. 76 — 6 — Surendals — 56 — 5 — Nordre Nordmøres — 60 — 2 —
Søndre Trondhjems Amt	112 310	355	3,16	34	9,86	Trondhjems Stadsfysikat 96 — 16 — Selbo Distrikt ... 49 — 4 — Ørkedals — ... 41 — 4 — Söndre Fosens Distrikt ... 83 — 2 —
Nordre — -	83 278	208	2,49	23	11,05	Levangers Distrikt ... 41 — 2 — Inderøens — ... 72 — 10 —
Nordlands Amt	94 218	390	4,13	30	7,69	Bodø — ... 89 — 6 — Skjærstads — ... 41 — 8 — Lødingens — ... 49 — - — Ved Lofotfisket ... 47 — 3 —
Tromsø -	48 622	221	4,54	10	4,52	Trondenæs Distrikt ... 73 — 5 — Ibestads — ... 55 — 2 —
Finmarkens -	22 308	179	8,06	27	15,08	Vardø — ... 57 — 7 —

I Henseende til borgerlig Stilling vare heromhandlede 355 Barselkvinder fordelte paa følgende Maade: 108 Gaardmandskoner, 40 Husmandskoner, 35 Inderstkoner, 7 Sømænds, 3 Bestillingsmænds, 6 Industridrivendes, 1 Embedsmands, 8 Handelsmænds, 11 Haandværkeres, 18 Arbeideres Koner, 2 Fattiglemmers, 1 Brandkonstabels, 1 Vognmands, 1 Omstreifers Kone, 2 Enker, for 40 gifte og 65 ugifte er Stillingen ikke opgivet.

Tabel VII viser Fordeling paa de enkelte Stifter af Dødsfald paa Barselseng og af Barselfeber. (Se Tabel VII paa næste Side.)

Af Barselfeber er det anmeldte Antal Tilfælde saavel for Riget som for de enkelte Stifter, undtagen Tromsø, større end Aaret forud. Dødsfaldenes Antal er ligeledes større end Aaret forud, saavel i hele Riget som i Stifterne, undtagen Christiania og Tromsø Stifter. Dødsprocenten af de opgivne Tilfælde er derimod mindre for hele Riget, nemlig 25,1 pCt. mod 29,3 Aaret forud. Stiftsvis er Dødsprocenten steget for Hamars, Christiansands og Trondhjems Stift, henholdsvis 22,2 pCt., 25,4 pCt. og 24,6 pCt. i 1871 mod 10,4 pCt., 22,3 pCt. og 22,7 pCt. i det foregaaende Aar og aftaget for Christiania, Bergens og Tromsø

Paa Barselseng og af Barselfeber døde Kvinder.

Tabel VII.	1866—70.		1871.					
						Af Lægerne opg.		
	Gjennemsnitsantal af Barselkvinder	Af 1 000 Barselkvinder døde.	Antal Barselkvinder.	Efter Præstelisterne døde paa Barselseng.	Af 1 000 Barselkvinder døde.	Tilfælde af Barselfeber	Dødsfald af Barselfeber	Dødsprocent.
Hele Riget	52808	6,23	52515	355	6,75	637	160	25,1
Christiania Stift	14242	5,41	14521	78	5,37	191	39	20,4
Hamars -	6989	4,29	6760	30	4,58	54	12	22,2
Christiansands -	10525	7,12	10251	72	7,02	165	42	25,4
Bergens -	8438	6,16	8426	69	8,18	90	30	33,3
Trondhjems -	7256	6,61	6986	49	7,01	91	23	24,6
Tromsø -	5358	8,77	5571	57	10,23	46	14	30,4

Stifter, henholdsvis 20,4 pCt., 33,3 pCt. og 30,4 pCt. i 1871 mod 34,7 pCt., 38,6 pCt. og 51,0 pCt. Aaret forud.

For de paa Barselseng i 1871 Døde indeholde Lægernes Beretninger i det Hele Oplysning om Dødsaarsagen hos 221: 160 døde af Barselfeber, 22 efter forskjellige besværlige eller i anden Henseende uregelmæssige Fødsler, fuldførte ved Kunsthjelp (deraf 6 uforløste); 8 af Livmoderblødning (deraf 3 uforløste), 7 af Livmoderbristning (deraf uforløst), 7 af Barselkrampe, 4 af Lungebetændelse, af Emboli, Bronchit og Barselmani, af hver 2, og af Skarlagensfeber, Gigtfeber, Brystbetændelse, Svindsot, Hjerneslag, Gangræn og Kræftetab, af hver 1.

24 Kvinder angives at være døde uforløste; (22 i 1870, 13 i 1869), nemlig:

i Akershus Amt	1	i søndre Bergenhus Amt	4
i Buskeruds -	3	i nordre — -	2
i Hedemarkens-	1	i Romsdals -	2
i Christians -	1	i søndre Trondhjems -	2
i Bratsbergs -	1	i Nordlands -	3
i Stavangers -	2	i Tromsø -	1
		i Finmarkens Amt	1.

Af de døde Uforløste, om hvilke Lægernes Beretninger indeholde nærmere Oplysninger, haves Opgave over Dødsaarsagen hos 12: nemlig hos 6 paa Grund af uregelmæssige og forsømte Fosterleier, hos 3 Livmoderblødning fra forliggende Moderkage, samt Livmoderbristning, Bughindebetændelse og Pyæmi, hver hos 1.

Af **Børnekopper** (Variolæ) opføres 1 072 Angrebne og 122 Døde. (I det foregaaende Aar opgaves 260 Angrebne og 22 Døde, i 1869: 428 og 24.) Sygdommen havde størst Udbredning i Christiania Stift, dernæst i Trondhjems og Christiansands; den forekom kun enkeltvis i de øvrige Stifter. Over Halvparten af samtlige anmeldte Koppetilfælde falde paa Smaalenenes Amt, hvor spredte Tilfælde af denne Sygdom ved det foregaaende Aars Slutning vare forekomne i Fredrikstad og Omegn. I heromhandlede Aar optraadte Sygdommen epidemisk i Fredrikstad og spredtes fra denne By over flere Herreder inden Smaalenenes Amt og til enkelte Dele af Jarlsberg-Laurvigs Amt. Til flere Steder i Bratsberg Amt, til Byerne Østerrisør, Tvedestrand, Arendal, Grimstad, til enkelte Steder inden Lister-Mandals, Stavangers og søndre Bergenhus Amter omtales Smitten indbragt fra Udlandet. Af samtlige Angrebne oplyses om 159, at de havde været uvaccinerede og af disse døde 39. (I 1870 kjendtes 10 Uvaccinerede, af hvilke 2 døde, af 260 Angrebne).

Skarlagensfeber (Scarlatina) havde betydelig Udbredning i hele Riget. Ialt er opgivet 9 819 Angrebne og 1 425 Dødsfald. (I det foregaaende Aar anmeldtes 5 227 Angrebne og 612 Døde, i 1869: 4 200 og 510, i 1868: 2 679 og 435). Dødeligheden udgjorde i heromhandlede Aar 12,8 pCt, i 1870: 10,6 pCt., i 1869: 10,8 pCt., i 1868: 12,5 pCt. af de Behandlede. I Tabel VIII hidsættes en Sammenstilling over de anmeldte Tilfældes og Dødsfalds Fordeling stiftsvis i de to sidste Aar:

Tabel VIII.

Skarlagensfeber.	1871.			1870.		
	Behandlede.	Deraf Døde.	Ialt opg. Dødsfald.	Behandlede.	Deraf Døde.	Ialt opg. Dødsfald.
Riget	9521	1127	1425	5164	549	612
Christiania Stift	2094	181	197	2329	214	260
Hamars -	901	53	55	871	66	69
Christiansands-	3748	524	605	536	90	94
Bergens -	1666	192	285	569	74	76
Trondhjems -	553	78	91	655	77	84
Tromsø -	559	99	192	204	28	29

Sygdommen viste sig i dette Aar mest udbredt i Christiania, Christiansands og Bergens Stifter. Sammenlignet med det foregaaende Aar udmærker især Christiansands og Bergens Stifter sig ved en betydeligere Hyppighed af Sygdommen; af de øvrige Stifter sees den at være tiltaget i nogen Grad i Tromsø Stift, medens den i Christiania og Trondhjems er noget aftaget og i Hamars Stift er omtrent uforandret. Af Amterne fandt den betydeligste Tiltagen Sted i de Christiansandske Amter, fornemmelig

Stavanger Amt, samt i søndre Bergenhus, Akershus og Jarlsberg-Laurvigs Amter. Betydeligere Aftagen af Sygdommen indtraf i Christiania By, Romsdals og nordre Trondhjems Amter. Komplikationer med diphtherisk Svælgbetændelse, phlegmonøse Betændelser paa Halsen og i Halskjertlerne samt Nyrebetændelse anføres at have været almindelige ligesom ogsaa Vatersot som Eftersygdom. Som sekundær Dødsaarsag er diphtherisk Svælgbetændelse opgivet 12 Gange, akut Hjernevatersot 5 Gange, Lungebetændelse, Hjernebetændelse, Morbus Brighti og Bronchit, hver 2 Gange.

Af **Mæslinger** (Morbilli), der Aaret forud havde havt betydelig Udbredning i Trondhjems Stift og især i Byen Trondhjem og af hvilken Sygdom i det foregaaende Aar ialt var opgivet 2 259 Tilfælde og 66 Dødsfald, er i heromhandlede Aar kun anmeldt 616 Tilfælde og opført 17 Dødsfald. Ogsaa for dette Aar omtales kun mere spredte Tilfælde i de fire sydlige Stifter, medens Sygdommen fremdeles holdt sig som Epidemi i Trondhjems Stift, især i Romsdals og Nordmøre Fogderier af Romsdals Amt og i nordre Trondhjems Amt, hvorhos den tillige sees at være optraadt i Nordlands Amt. Sygdomsformen angives som mild og godartet. Hjernebetændelse er 3 Gange og Bronchit 2 Gange opgivet som sekundær Dødsaarsag.

Af **Kighoste** (Tussis convulsiva) er anmeldt 581 Tilfælde og 26 Dødsfald (Aaret forud 1 517 Tilfælde og 11 Dødsfald, i 1869: 3 882 og 282, i 1868: 4 345 og 370 og i 1867: 2 894 og 248). Naar undtages Stavanger og Buskeruds Amter, i hvilke over Halvparten af samtlige anmeldte Kighostetilfælde ere indtrufne, sees Sygdommen overalt at være betydelig aftaget; i flere Amter forekom intet Tilfælde af Kighoste.

Diphtherisk Svælgbetændelse (Diphtheritis faucium), der i en længere Aarrække havde været i Aftagende, viste dette Aar nogen Tiltagen imod det foregaaende Aar. Ialt er opgivet 1 318 Tilfælde og 101 Dødsfald. (Aaret forud 1 211 og 87 og i 1869: 1 491 og 167.) I Jarlsberg-Laurvigs, Stavangers, Romsdals og Smaalenenes Amter sees Sygdommen at være forekommen hyppigst, og i de to førstnævnte tillige hyppigere end Aaret forud. Sygdommen omtales forøvrigt som sporadisk eller ogsaa som dannende mindre Lokalepidemier. Slaaes diphtherisk Svælgbetændelse og Strubehoste sammen, findes i Lægernes Beretninger Opgave over 279 Dødsfald tilsammen af disse Sygdomme, medens det opgivne Antal Aaret iforveien udgjorde 231 og i 1869: 337, i 1868: 338. Ialt opgives i dette Aar 1 638 Angrebne af begge Sygdomme (Aaret forud 1 500, i 1869: 1 771, i 1868: 1 811). For begge Sygdomme underet viser Dødeligheden sig at have været 14,5 pCt. af de i 1871 Behandlede, 13,2 pCt. i 1870, 16,1 pCt. i 1869 og 13,5 pCt. i 1868. Efter et Dødelighedsforhold af 14,5 pCt. ville de nævnte 279 Dødsfald svare til et Antal af 1 917 Angrebne. Til Oversigt over disse Sygdommes Fordeling paa Aarstiderne i de sidste 5 Aar hidsættes følgende Tabel:

Tabel IX.

Diphtherisk Svælgbetændelse og Strubehoste.	Antal Tilfælde, for hvilke Tiden er opgivet.	Deraf falde paa			
		1ste Kvartal.	2det Kvartal.	3die Kvartal.	4de Kvartal.
1867	2 031	643	480	490	418
1868	1 716	567	298	281	570
1869	1 653	552	428	317	356
1870	1 454	394	314	297	449
1871	1 580	472	365	298	445
Tilsammen	8 434	2 628	1 885	1 683	2 238

Kusma (Parotitis) havde heller ikke i dette Aar nogen synderlig Udbredning. I Bergens By omtales den som epidemisk i Sommermaanederne.

Af **catarrhalske Tilfælde** (Catarrhus, Febris catarrhalis, Bronchitis acuta, Laryngitis) er ialt opgivet 28 452 Tilfælde, 381 Dødsfald (26 313 Tilfælde og 390 Dødsfald i 1870, 26 421 og 386 i 1869). Akut Bronchit opføres som Dødsaarsag hos 361, Laryngit hos 19 og Influenza hos 1.

Lungebetændelse (Pneumonia) kom hyppigere under Iagttagelse af Lægerne end i de nærmest foregaaende 3 Aar. Ialt er kjendt 7 078 Tilfælde af Lungebetændelse og 1 088 Dødsfald af samme. Tabel X viser Antallet af opgivne behandlede Tilfælde for hvert af Aarene 1862—71.

Tabel X. Anmeldte Tilfælde af Lungebetændelse i sidste Tiaar:

Aar.	Antal.	Aar.	Antal.
1862	5 007	1867	7 373
1863	4 872	1868	5 528
1864	5 356	1869	7 000
1865	4 353	1870	6 578
1866	5 034	1871	6 928

Af de opgivne 6 928 behandlede Tilfælde endte 938 eller 13,5pCt. dødelig. (I 1870 endte af 6 578 behandlede Tilfælde 915 eller 13,9 pCt. dødeligt, i 1869 af 7 000 Tilfælde 948 eller 13,5 pCt., i 1868 af 5 528 Tilfælde 776 eller 13,9

pCt. dødeligt). Som Dødsaarsag er Lungebetændelse ialt opgivet hos 1 088. (I 1870 hos 1 024, i 1869 hos 1 113, i 1868 hos 957 og i 1867 hos 1 242). Betændelsens Sæde er opgivet hos 230 Behandlede. Hos 139 havde Sygdommen sit Sæde i høire, hos 70 i venstre Lunge og hos 21 i begge Lunger.

Af **Hjernebetændelse** (Meningitis simplex) er paa Lægernes Dødsfortegnelser opført 372 Dødsfald, af tuberkuløs Meningit 261, af Kramper i Børnealderen (Convulsiones infantum) 253, af hvilke tilsammen 886 Dødsfald 356 falde paa Christiania Stift, 58 paa Hamars, 249 paa Christiansands, 95 paa Bergens, 91 paa Trondhjems og 37 paa Tromsø Stift.

Af **Gigtfeber** (Febris rheumatica & Rheumatismus articularis acutus) opgives 2 108 Tilfælde og 77 Dødsfald (Aaret forud 1 636 Angrebne, 71 Døde, i 1869: 1 479 og 51).

Kronisk Rheumatisme (Rheumatismus chronicus) betegnes fra flere Egne af Landet som en meget almindelig Sygdom; ialt opgives af denne Form samt af afebril Rheumatisme og Rheumatisme uden nærmere Betegnelse af Formen: 4 037 Behandlede, nemlig: 1 359 i Christiania Stift, 521 i Hamars, 1 094 i Christiansands, 283 i Bergens, 402 i Trondhjems, 378 i Tromsø Stift. Af 3 913 af disse vare 2 199 af Mand-, 1 714 af Kvindekjøn og af 3 919 vare 117 Børn under 15 Aar, 3 802 Voxne. Der er opført 10 Dødsfald af kronisk Rheumatisme, nemlig 6 i Hamars, 2 i Christiansands, 1 i Bergens og 1 i Trondhjems Stift.

Koldfeber (Febris intermittens) var ikke hyppig. Ligesom tidligere er for en Flerhed af de for denne Sygdom behandlede Personer oplyst, at de vare Sømænd, der havde erhvervet Sygdommen i Udlandet.

Af **Diarrhoe** og **Cholera nostras** tilsammen opgives et mindre Antal Tilfælde ligesom ogsaa Dødeligheden af disse Sygdomme kan sees at have været mindre end Aaret forud. Ialt er anmeldt 11 180 Tilfælde og 265 Dødsfald mod 13 846 Tilfælde og 431 Dødsfald i Aaret 1870. Sammenlignet med sidstnævnte Aar sees disse Sygdomme aftagne i alle Stifter undtagen i Christiansands, hvor det anmeldte Antal Tilfælde næsten var ligt det foregaaende Aars. Hyppigst forekom Sygdommen i Christiania, Stavanger Amt, søndre Trondhjems Amt, Bergens By, Buskeruds og Jarlsberg-Laurvigs Amter. Fra flere Distrikter omtales Tilfældene som alvorligere og ledsagede af blodige Udtømmelser.

Af **Blodgang** (Dysenteria) nævnes omtrent samme Antal Behandlede — 569 — som Aaret forud — 579. Kun fra Sundals Lægedistrikt i Romsdals Amt omtales Sygdommen som epidemisk.

Syphilis. Over de paa Rigets Sygehuse behandlede Tilfælde giver Tabel XI en Oversigt (se Tabellen paa næste Side).

Antallet af de i 1871 paa Sygehus indlagte Tilfælde bliver, naar man fradrager 4 Personer, der ere overflyttede fra et Sygehus til et andet, for nævnte Sygdom, 1 110, hvilket er ubetydeligt færre end de i de to nærmest foregaaende Aar indlagte Tilfælde, men flere end de i de øvrige Aar i de sidste Tiaar. Antallet af Syphilitiske, der ere komne under Behandling paa Rigets Sygehuse har nemlig været følgende:

i 1862	672	i 1867	831
i 1863	809	i 1868	973
i 1864	819	i 1869	1 140
i 1865	850	i 1870	1 119
i 1866	978	i 1871	1 110

I 1871 var Forholdet af primære til konstitutionelle Tilfælde = 1 : 7,5 (i 1870 var Forholdet = 1 : 3,9, i 1869 = 1 : 3,5, i 1868 = 1 : 3,8).

Sættes Opgaverne fra Sygehusene i Christiania, hvor det forholdsvis største Antal primære Tilfælde (69) behandledes, ud af Betragtning, bliver Forholdet mellem primære og konstitutionelle = 1 : 7,0 (i 1870 = 1 : 5,2, i 1869 = 1 : 5,4). Som i Tabellen angivet faldt der en gjennemsnitlig Behandlingstid af 75,9 paa hver Udskreven (i 1870: 77,5 Dage, i 1869: 83,4 Dage, i 1868: 99,4 Dage).

Paa Rigshospitalets Hudsygeafdeling var den gjennemsnitlige Behandlingstid i 1871: 94 Dage (i 1870: 93,8 Dage, i 1869: 99,5 Dage, i 1868: 99,4 Dage).

Af privat behandlede Tilfælde opgives tilsammen 1 206 (i det foregaaende Aar 1 120, i 1869: 1 018, i 1868: 688, i 1867: 606), nemlig 550 i Christiania, 59 i Hamars, 393 i Christiansands, 52 i Bergens, 93 i Trondhjems og 59 i Tromsø Stift. Af 1 012 privat Behandlede vare 599 af Mand-, 413 af Kvindekjøn; af 976 vare 131 Børn under 15 Aar, 845 Voxne; af 975, for hvilke Sygdommens nærmere Beskaffenhed er anført, lede 218 af primære og 757 af konstitutionelle Tilfælde, og af disse sidste er Formen 9 Gange opgivet som tertiær og 11 Gange som hereditær Syphilis. Som Dødsaarsag er Syphilis opgivet i og udenfor Sygehusene ialt hos 60, deraf 31 i Christiania Stift, 6 i Hamars, 9 i Christiansands, 4 i Bergens, 9 i Trondhjems og 1 i Tromsø Stift. Af Dødsfaldene indtraf 35 hos Børn under 1 Aar gamle.

Spedalskhed (Elephantiasis Græcorum). Ifølge den af Overlægen for den spedalske Sygdom afgivne Beretning for Tidsrummet 1856—70 er efter en nøiagtigere Gjen-

C. No. 4.

Oversigt over de paa Sygehusene behandlede Tilfælde af Syphilis.

Tabel XI.	Tilbageliggende fra det forrige Aar.			Indkomne.			Tilsammen Behandlede.			Af de indkomne Tilfælde vare:										Udgaaede.			Døde.	Tilbageliggende ved Aarets Slutning.			Samlet Antal Forpleiningsdage.	Middeltal af Forpleiningsdage for hver Udskreven.
	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	primære	selskundære	tertiære	konstitutionelle	hereditære	Recidiver	mistænkte	nopgivet	helbredede	i Bedring	uhelbredede			Md.	Kv.	Tils.		
Hele Riget	96	144	240 [1]	450	664	1114 [2]	546	808	1354	131	645	83	38	32	113	6	66	1071	20	11 [2]	33		96	123	219	85 348	75,9
Christiania Stift	61	67	128	260	392	652	321	439	780	90	345	27	-	29	113	-	48	625	12	6	17		51	69	120	48 104	72,9
Hamars -	6	11	17	20	32	52	26	43	69	6	43	3	-	-	-	-	-	48	-	-	3		7	11	18	4 441	87,0
Christiansands -	8	22	30	57	81	138	65	103	168	11	85	1	38	1	-	-	2	129	4	-	3		18	14	32	12 043	88,5
Bergens -	5	6	11	29	27	56	34	33	67	9	34	12	-	1	-	-	-	52	1	1	3		4	6	10	4 322	74,0
Trondhjems -	13	35	48	56	109	165	69	144	213	11	109	38	-	1	-	6	-	172	-	4	7		11	19	30	13 660	74,6
Tromsø -	3	3	6	28	23	51	31	26	57	4	29	2	-	-	-	-	16	45	3	-	-		5	4	9	2 778	57,8

[1]) Efter Beretningen for 1870: 93 Md., 143 Kv., 241 Tils. Uoverensstemmelsen skriver sig fra Opgaverne for Hedemarkens Amtssygehus og Nordlands Amtssygehus i Alstadhoug.

[2]) Af disse kunne 4 sees at være overflyttede fra Sygehus til andet for samme Sygdom; 3 overflyttede til andre Sygehuse som lidende af Børnekopper.

nemgaaelse af den Rubrik i Tilgangslisterne, der angiver Sygdomsvarigheden i Antegnelsesaaret, hvorved enhver Syg saavidt muligt er henført til det Aar, hvori Sygdommen opstod, udarbeidet nedenstaaende Tabel, der giver en Oversigt over samtlige Spedalske i Riget og deres Bevægelser i og udenfor Stiftelserne i Aarene 1856—1870.

Opgave over samtlige Spedalske i Riget og deres Bevægelse i og udenfor Stiftelserne i Aarene 1856—70.

Tabel XII.	Samlet Antal Spedalske ved Aarets Begyndelse.	Tilkomne.	Afgang i og udenfor Stiftelserne.			Tilbageliggende ved Aarets Udgang.		Samlet Antal Spedalske ved Aarets Udgang.
			Døde.	Udflyttede.	Helbredede.	i Distrikterne.	i Stiftelserne.	
1856	-	-	-	-	-	2 612	235	2 847
1857	2 847	237	293	16	2	2 346	427	2 773
1858	2 773	232	225	4	2	2 299	475	2 774
1859	2 774	239	213	8	7	2 262	523	2 785
1860	2 785	220	253	9	2	2 202	539	2 741
1861	2 741	232	238	14	4	2 006	711	2 717
1862	2 717	196	212	12	4	1 987	698	2 685
1863	2 685	180	195	6	4	1 911	749	2 660
1864	2 660	191	202	9	1	1 858	781	2 639
1865	2 639	183	205	9	5	1 831	772	2 603
1866	2 603	186	213	10	3	1 768	795	2 563
1867	2 563	138	192	7	5	1 710	787	2 497
1868	2 497	140	211	7	6	1 625	788	2 413
1869	2 413	87	200	16	8	1 489	787	2 276
1870	2 276	20	230	13	3	1 286	764	2 050

Af Tabellen fremgaar, at en Formindskelse af de Spedalskes Antal har fundet Sted i ovennævnte Tidsrum, et Forhold som er nærmere omtalt i Beretning om Sundhedstilstanden og Medicinalforholdene i Norge i 1870, den almindelige Beretnings Pag. XV. Ifølge den af Overlægen afgivne Beretning om de Spedalske i Aaret 1871 sees disses Antal i Overøvrighedsdistrikterne, Stiftelserne undtagne, at være forøget med 266, hvoraf 104 vare overseede ved tidligere Tællinger, 1 indflyttet, 33 hjemkomne fra Stiftelser og 88 nye Tilfælde. Afgangen sammesteds i dette Aar var 277, hvoraf 2 helbredede, 98 døde, 10 udflyttede, 162 indlagte i Stiftelser og 5 feilagtigt opførte. I Stiftelser, hvor 762 Spedalske vare tilbageliggende ved forrige Aars Udgang, indkom i dette Aar 163. Fra samme udgik 1 helbredet, 140 døde og 39 hjemsendtes til Distrikterne. Belægget ved Aarets Udgang beløb sig til 745.

Ved Udgangen af 1871 kjendtes saaledes et Antal af 1 987 Spedalske, hvoraf 1 242 vare fordelte i Landdistrikterne som Tabel XIII udviser og 745 tilbageliggende i Stiftelserne som Tabel XIV udviser.

Spedalske i Landdistrikterne.

Tabel XIII.	Antal ved Udgangen af Aar 1871.		
	Md.	Kv.	Tils.
Buskeruds Amt	1	-	1
Hedemarkens -	3	3	6
Christians -	6	3	9
Lister-Mandals Amt	1	1	2
Stavanger -	67	65	132
Bergens By	11	5	16
Søndre Bergenhus Amt	106	131	237
Nordre — -	147	126	273
Romsdals -	93	77	170
Søndre Trondhjems -	65	41	106
Nordre — -	63	46	109
Nordlands Amt	98	64	162
Tromsø -	10	3	13
Finmarkens	4	2	6
Tilsammen	675	567	1242

Spedalske i Stiftelserne.

Tabel XIV.	Antal ved Udgangen af Aar 1871.		
	Md.	Kv.	Tils.
Pleiestiftelsen No. 1	112	128	240
St. Jørgens Hospital	25	38	63
Lungegaardshospitalet	35	44	79
Reknæs Pleiestiftelse	73	64	137
Reitgjerdets Pleiestiftelse	129	97	226
Tilsammen	374	371	745

3 Spedalske, hvoraf 2 i Landdistriktet og 1 i Pleiestiftelsen No. 1, sees at være helbredede i nævnte Aar, tillægges disse de fra 1857—1870 inklusive kjendte helbredede 55 Spedalske, bliver det samlede Antal 58, af hvilke 3 ere opgivne at have faaet Tilbagefald. Af Ovenstaaende sees saaledes 238 Spedalske døde i Aaret, hvoraf 140 falde paa Stiftelserne, 98 udenfor samme, af sidstnævnte indtraf 1 i Hamars Stift, 12 i Christiansands, 56 i Bergens, 16 i Trondhjems og 13 i Tromsø Stift. Af det hele Antal døde Spedalske vare 146 af Mand-, 92 af Kvindekjøn. Alderen er opgivet for 236, deraf vare:

fra 10—15 Aar	2	fra 50—60 Aar	28
- 15—20 -	8	- 60—70 -	22
- 20—30 -	44	- 70—80 -	23
- 30—40 -	50	- 80—90 -	4
- 40—50 -	55		

Af **Svindsot** (Phthisis & Tuberculosis pulmonum) er anmeldt 1 846 Dødsfald, hvilket i Forhold til det Antal Tilfælde, hvori Dødssygdom er opgivet, nemlig 12 071, svarer til 14,4. Dette Forholdstal har i de sidste 10 Aar været følgende:

i 1862	11,9	i 1867	13,5
i 1863	12,7	i 1868	14,0
i 1864	14,0	i 1869	15,3
i 1865	14,3	i 1870	14,3
i 1866	14,3	i 1871	14,4

Tabel XV giver Oplysning om Dødeligheden af Svindsot i de forskjellige Stifter og Amter for Aarene 1869—1871 (se Tabel XV paa næste Side).

Forholdet viser sig i 1871 ugunstigst for Christianias, dernæst for Christiansands Stift, bedst for Tromsø og Hamar Stifter. I de foregaaende Aar var Forholdet ugunstigst i Christiansands Stift.

Kjertelsyge (Scrophulosis) er paa Lægernes Dødslister opført som Dødsaarsag hos 73 Personer, hvoraf 27 i Christiania Stift, 2 i Hamars, 30 i Christiansands, 4 i Bergens, 9 i Trondhjems og 1 i Tromsø Stift. (I 1870 opgaves 71 og i 1869: 42 Dødsfald af Kjertelsyge).

Kræft (Cancer, Fungus, Sarcoma) er opgivet som Dødsaarsag hos 477, nemlig 157 i Christiania Stift, 75 i Hamars, 86 i Christiansands, 68 i Bergens, 74 i Trondhjems, 17 i Tromsø Stift, (i 1870 hos 471). Med Hensyn til Sygdommens Sæde er Oplysning meddelt om 410; af disse havde Kræften sit Sæde:

i Mavesækken hos	207	i Æggestokken hos	3
i Brystkjertelen -	42	i Kjønsdelene -	3
i Livmoderen -	34	paa Halsen -	2
i Leveren -	28	- Foden -	2
i Ansigtet -	24	i Urinblæren -	1
i Underlivet -	15	i Axelhulen -	1
i Tungen -	12	i Inguinalglandlerne -	1
i Endetarmen -	12	i Omentet -	1
i Spiserøret -	10	paa Overarmen -	1
i Underlæben -	10	- Læggen -	1

C. No. 4.

Dødeligheden af Svindsot i de forskjellige Stifter og Amter for Aarene 1869—71.

Tabel XV.	1871.				Forhold af Dødsfald af Svindsot					
	Antal Tilfælde, hvori Dødssygdommen er opgiven.	Opgivne Dødsfald			til samtlige opgivne Dødsaarsager i pCt.			til de ikke epidemiske Dødsfald i pCt.		
		af Svindsot.	ved epidemiske Sygdomme.	ved andre Sygdomme.	1871.	1870.	1869.	1871.	1870.	1869.
Hele Riget	12 071	1 846	4 421	7 650	14,4	14,3	15,3	24,1	21,6	23,4
Christiania Stift	3 889	739	1 219	2 670	19,0	15,7	16,5	27,7	23,4	25,0
Hamars -	957	103	286	671	10,7	9,8	11,0	15,3	14,0	18,8
Christiansands -	3 046	528	1 207	1 839	17,3	18,7	20,3	28,7	26,6	29,1
Bergens -	1 739	192	717	1 022	11,0	13,4	10,1	18,8	19,8	15,4
Trondhjems -	1 592	213	580	1 012	13,4	10,2	14,7	21,0	15,5	22,5
Tromsø -	848	71	412	436	8,3	6,8	8,4	16,3	12,7	15,9
Christiania By	1 181	261	299	882	22,1	16,2	17,1	29,6	23,6	24,2
Akershus Amt	572	98	231	341	18,1	13,1	16,0	28,7	20,2	25,3
Smaalenenes -	631	100	260	371	15,8	21,0	15,6	26,9	33,9	26,2
Buskeruds -	795	146	184	611	18,4	15,5	17,7	23,8	22,5	26,2
Jarlsberg-Laurvigs Amt	710	134	245	465	18,9	12,5	15,0	29,0	18,3	23,5
Hedemarkens Amt	422	45	154	268	10,6	10,7	11,0	16,7	16,4	20,4
Christians -	535	58	132	403	10,8	9,0	11,0	14,3	12,1	17,3
Bratsbergs -	768	134	175	593	17,4	13,4	19,5	21,8	17,0	25,1
Nedenæs -	671	145	191	480	21,6	22,7	26,4	30,2	34,2	37,2
Lister-Mandals -	571	143	166	405	25,0	22,3	21,3	35,3	29,7	30,4
Stavangers -	1 036	106	675	361	10,2	18,2	13,6	29,2	30,3	24,5
Søndre Bergenhus Amt	557	41	262	295	7,3	10,9	7,6	13,9	17,0	12,1
Bergens By	725	117	304	421	16,1	14,7	12,5	27,8	22,4	18,8
Nordre Bergenhus Amt	315	26	102	213	8,2	16,3	9,5	12,2	20,0	13,0
Romsdals -	453	42	209	244	9,2	11,7	10,6	17,1	18,9	17,8
Søndre Trondhjems -	835	135	268	567	16,2	11,0	18,5	23,8	19,8	27,7
Nordre — -	446	44	152	294	9,9	7,0	11,1	14,9	11,5	17,2
Nordlands Amt	425	35	213	212	8,2	8,4	8,1	16,5	14,2	15,1
Tromsø -	232	17	101	131	7,3	4,9	10,9	12,9	9,8	15,9
Finmarkens -	191	19	98	93	9,9	5,8	7,4	20,4	12,1	17,9

Af **Drankersygomme** (Alcoholismus) er opgivet 193 behandlede Tilfælde (Aaret forud 175), nemlig 52 i Christiania Stift, 25 i Hamars, 46 i Christiansands, 24 i Bergens, 33 i Trondhjems og 13 i Tromsø Stift; 18 betegnes som Delirium tremens, 6 som akut og 7 som kronisk Alkoholisme, for de øvrige mangler nærmere Opgave. Kjønnet er opgivet for 185 Personer, hvoraf 170 af Mand-, 15 af Kvindekjøn; Alder for 183, hvoraf 5 Børn under 15 Aar, 178 Voxne. Som Dødsaarsag nævnes Alkoholforgiftning for 29 (Aaret forud 24), nemlig 9 i Christiania Stift, 2 i Hamars, 8 i Christiansands, 4 i Bergens og 3 i hver af Trondhjems og Tromsø Stifter.

Af **Sindssygdom** (Insania) kjendtes ifølge Lægernes Beretninger 702 saakaldte nye Tilfælde (593 i 1870 og

620 i 1869). Foruden disse kunne 47, 23 fra Christiania Stift, 10 fra Hamars, 1 fra Christiansands, 2 fra Bergens, 3 fra Trondhjems og 8 fra Tromsø Stift sees at være indlagte paa Asyler. Af ovenanførte udenfor Sindsygeasylerne behandlede 702 Tilfælde omtales de 168 fra Christiania Stift, 101 fra Hamars, 180 fra Christiansands, 62 fra Bergens, 119 fra Trondhjems og 72 fra Tromsø Stift.

Af de sidstnævnte Sindssyge kunne 77 sees at være behandlede paa Sygehusene inden Riget, paa hvilke 10 Sindssyge vare tilbageliggende fra forrige Aar; af de tilsammen behandlede 87 Sindssyge kunne 24 sees at være udgaaede helbredede, 20 udgaaede i Bedring, 34 uhelbredede og 3 døde; 6 Sindssyge laa tilbage ved Aarets Udgang. Om 24 af de i Hjemmet behandlede Sindssyge meddeles at de bleve helbredede, om 7 at de døde. For 647 Sindssyge er Kjønnet opgivet, 298 vare af Mand-, 349 af Kvindekjøn; Alder er opgivet for 572, hvoraf 12 vare under, 560 over 15 Aar gamle. Af 257 opgives 169 at have lidt af Melancholi, 64 af Mani, 14 af Dements, 8 af Idioti og 2 af Stupiditas.

Sindssygdom er ialt opgivet som Dødsaarsag hos 82, hvoraf 28 i Christiania Stift, 6 i Hamars, 12 i Christiansands, 20 i Bergens, 11 i Trondhjems og 5 i Tromsø Stift. Paa Sindssygeasylerne døde 69 Sindssyge, der tildels ere henførte under andre nærmere Dødsaarsager.

Om de Sindssyges Antal m. m. indeholde Lægernes Aarsberetninger for det Meste kun ufuldstændige Oplysninger; ifølge Opgaver indhentede ved den almindelige Folketælling den 31te December 1865 udgjorde de Sindssvages Antal i hele Riget 5 195 eller i Forhold til Indbyggerantallet 1 : 327. Af dette Tal vare 2 039 Sindssvage fra Fødselen eller de første Børneaar (Idioter), medens hos 3 156 Tilstanden havde udviklet sig i en senere Alder. Tabel XVI viser Antallet i de forskjellige Stifter.

Tabel XVI.

Oversigt over de Sindssvage i Norge den 31te December 1865.	Det samlede Antal Sindssvage.	Antal Sindssvage i Forhold til Befolkningen.	Sindssvage fra Fødselen eller de første Børneaar.	Andre Sindssvage.
Hele Riget	5 195	1 : 327	2 039	3 156
Christiania Stift . .	1 458	1 : 307	455	1 003
Hamars - . .	733	1 : 333	347	386
Christiansands- . .	1 145	1 : 287	424	721
Bergens - . .	735	1 : 364	305	430
Trondhjems - . .	798	1 : 323	362	436
Tromsø - . .	326	1 : 476	146	180

Som af Tabel XXIX (i Slutningen af nærværende almindelige Oversigt) sees, behandledes i 1871 paa Rigets 9 Sindssygeasyler et Antal af 1 230 Sindssyge. Det daglige Middelbelæg udgjorde 754,4. (De tilsvarende Tal i 1870 udgjorde 1 163 og 752,3; i 1869: 1 124 og 730,6 og i 1868: 1 140 og 679,6).

Tabel XXX giver en Oversigt over Sygdomsformen hos de paa Rigets Sindssygeasyler i Aarets Løb indkomne Syge.

Af Lægerne er opgivet at være udførte 613 **obstetriciske Operationer**, hvis Art og Fordeling paa Stifterne vil sees af Tabel XVII.

Af Lægerne udførte obstetriciske Operationer i 1871.

Tabel XVII.	Antal Barselkvinder.	Samlet Antal Operationer.	Forhold i i pCt.	Tangforløsning.	Vending.	Udtrækning paa Bækkenenden.	Perforation og Kepalotripsi.	Embryotomi.	Perforation af sidstkommendeHoved.	Partus præmaturus artificialis.	Efterbyrdsoperationer.
Hele Riget	52 515	613	1,2	430	87	15	13	10	6	7	45
Christiania Stift. . .	14 521	185	1,3	118[1])	33	6	3	4	4	3	14
Hamars - . . .	6 760	39	0,6	29	4	-	1	-	1	1	3
Christiansands- . . .	10 251	141	1,3	98[2])	18	3	-	2	-	2	18
Bergens - . . .	8 426	108	0,1	83	13	5	5	-	-	-	2
Trondhjems - . . .	6 986	93	0,1	71	12	1	2	2	1	-	4
Tromsø - . . .	5 571	47	0,8	31	7	-	2	2	-	1	4

[1]) Deraf 2 Tangforløsninger af sidstkommende Hoved. [2]) Deraf 1 ved Vectis.

Tabel XVIII.

Operationernes Udfald for Mødre og Børn

vil sees af Tabel XVIII.

Obstetriciske Operationer.	Mødre.			Børn.		
	Antal Operationer, for hvilke Udfaldet er meddelt.	Deraf endte dødeligt.	Forhold i pCt.	Antal Børn, for hvilke Udfaldet er meddelt.	Deraf vare dødfødte.	Forhold i pCt.
Tangforløsninger	359[1])	31	8,7	382	94	24,6
Vendinger	77	14	18,1	77	52	67,5
Udtrækning paa Bækkenenden[2])	14	2	14,3	15	9	60,7
Perforation og Kephalotripsi	12	2	16,6	-	-	-
Embryotomi	10	5	50,0	-	-	-
Perforation af sidstkommende Hoved	6	4	66,6	-	-	-
Kunstig fremkaldt fortidlig Fødsel	6	-	0,0	7	6	85,7
Efterbyrdsoperationer	27	3	11,1	-	-	-
Tilsammen	511	61	11,9	481	161	33,4

[1]) Deraf 1 ved Vectis med dødeligt Udfald for Barnet.
[2]) Deraf 2 med Tangforløsning af sidstkommende Hoved, hvorved begge Børn fødtes dødfødte og i 1 Tilfælde med dødeligt Udfald for Konen.

Over udførte **chirurgiske Operationer** hidsættes Tabel XIX, ved hvilken det maa bemærkes, at de forskjellige Lægers Bedømmelse af, hvorvidt en Operation er Omtale værd, ikke altid stemmer overens, samt at flere Læger kun anføre, hvor mange Gange de have udført en Operation, men ikke tillige de opererede Individers Antal. I Regelen bliver Tabellens Talopgaver at forstaa efter den førstnævnte Angivelsesmaade.

Tabel XIX.

Vigtigere chirurgiske Operationer udførte i 1871.

Operation.	Tilsammen.	Deraf paa Sygehusene.	Fordeling af samtlige Operationer stiftsvis.					
			Christiania Stift.	Hamars Stift.	Christiansands Stift.	Bergens Stift.	Trondhj.s Stift.	Tromsø Stift.
Amputation af Overarmen[1])	2	1	1	-	-	-	-	1
— - Underarmen[2])	1	-	1	-	-	-	-	-
— - Laaret[3])	13	8	4	3	-	-	-	6
— - Læggen[4])	18	10	7	-	2	3	4	2
— - Foden[5])	5	3	3	-	2	-	-	-
Exartikulationer[6])	3	1	2	-	-	-	-	1
Amputation eller Exartikulation af Fingre og Tæer[7])	97	19	40	22	8	11	1	15
Resektion[8])	6	4	6	-	-	-	-	-
Borttagelse af Brystkjertelen[9])	20	6	12	2	2	2	1	1
— - Læbekræft	45	11	10	6	15	2	4	8
— - Kræft i andre Organer[10])	53	10	21	7	17	4	3	1
— - andre eller ikke nøiere betegnede Svulster[11])	160	18	47	34	28	29	14	8
— - Tonsiller	18	-	3	6	5	2	2	-
— - Uvula	4	-	2	1	1	-	-	-
— - Negle[12])	46	3	8	-	25	6	-	7

Anmærkninger.

[1]) Paa Sygehus opereredes for kompliceret Fractur, udenfor Sygehus for Phlegmoner med Gangræn af Underarmen; for den sidste er Udfaldet opgivet heldigt.
[2]) Indikation: Knusning; Udfaldet heldigt.
[3]) Paa Sygehus: Indikation: Gonarthrocace ved 5 (Udfaldet heldigt hos 3; 1 tilbageliggende ved Aarets Udgang; 1 død), Fractur med Dileration ved 1 (Udfaldet uopgivet). Desforuden var Udfaldet gunstigt ved 2, hvor Indikation ikke er opført.
Udenfor Sygehus: Indikation opført som Gonarthrocace ved 2 (Udfaldet heldigt i 1 Tilfælde; 1 døde af Tetanus), Gangræn ved 1 (Udfaldet ei opgivet). Heldigt Udfald af 1 Operation, hvis Indikation ikke angivet.
[4]) Paa Sygehus: Fractura comminuta cruris med Dilaceration ved 2 (Udfaldet opgivet heldigt ved 1), Podarthrocace ved 3 (Udfaldet gunstigt ved

C. No. 4.

Operation.	Tilsammen.	Deraf paa Sygehusene.	Fordeling af samtlige Operationer stiftsvis. Christiania Stift.	Hamars Stift.	Christiansands Stift.	Bergens Stift.	Trondhj.s Stift.	Tromsø Stift.
Paracentese af Brystet[13].	18	11	9	5	-	-	2	2
— - Underlivet[14]) . . .	86	9	19	35	11	13	8	-
Ovariotomi[15])	10	9	8	-	1	1	-	-
Punktion af Hydrops ovarii[16]) . . .	15	4	4	8	2	-	1	-
— - Urinblæren[17])	1	-	-	-	-	-	-	1
Operation for Hygroma patellæ[18])	7	-	1	2	1	3	-	-
Borttagelse af Livmoderpolyper . .	26	3	18	2	2	2	-	2
— - Polyper i andre Organer[19])	66	1	26	8	24	4	2	2
Underbinding af Arterier[20])	16	8	6	3	1	-	4	2
Operation for Aneurysma[21])	1	-	-	1	-	-	-	-
— - Teleangiektasi, Nævi	29	-	9	6	7	5	-	2
— - Hæmorrhoider	8	-	5	1	-	1	1	-
— - Struma[22]).	9	-	8	1	-	-	-	-
Tenotomi	11	7	9	-	-	1	1	-
Neurotomi	1	-	1	-	-	-	-	-
Forceret Ledbevægelse	7	1	4	2	1	-	-	-
Reposition af Luxation[23]).	128	6	45	26	24	11	13	9
Operation for Pseudarthrose[24]) . .	27	27	27	-	-	-	-	-
— - . Haremund	32	11	13	3	6	4	2	4
— - spaltet Gane[25]) . . .	8	4	7	-	-	1	-	-
— ved sammenvoxne Fingre	3	-	-	2	-	1	-	-
Plastisk Operation ved Læben og Kindet	2	1	-	-	-	1	1	-
— — Øret	1	-	-	-	1	-	-	-
— — Ectopia vesicæ[26])	1	-	1	-	-	-	-	-
Tracheotomi[27])	5	1	2	-	-	3	-	-
Operation for Vandbrok[28]) . , . . .	109	23	48	5	16	14	20	6
— - Hæmatocele.	1	1	1	-	-	-	-	-
Amputatio penis	2	-	-	-	2	-	-	-
Herniotomi[29])	17	4	5	2	1	5	3	1
Reposition af indeklemt Brok[30]) . .	62	6	24	-	18	7	11	2
Borttagelse af Testiklen	3	2	2	-	-	1	-	-
Operation for Phimosis	9	-	3	2	3	-	1	-
— - Paraphimosis	12	-	1	5	-	2	2	2
— - Strictura urethræ . .	4	3	1	-	-	-	-	3
— - Ruptura perinæi . .	2	-	2	-	-	-	-	-
— - Strictura ani[31]) . . .	11	-	9	-	-	2	-	-
— - Fistula ani[32])	7	1	4	-	1	2	-	-
— - Fissura ani	3	-	3	-	-	-	-	-
— - Atresia ani[33])	2	-	2	-	-	-	-	-
— - Prolapsus ani	2	-	-	-	2	-	-	-
Borttagelse af Clitoris.	1	-	1	-	-	-	-	-
Operation for Fistula vesico-vaginalis[34])	6	3	2	-	1	2	-	1
— - Hæmatometra	1	-	-	-	-	1	-	-
— - Strictura orificii uteri	4	-	2	-	-	2	-	-
— - Prolapsus uteri[35]) .	2	1	-	-	2	-	-	-
— - sammenvoxne labia minora.	1	-	1	-	-	-	-	-

Anmærkninger.

2; 1 tilbageliggende), Kræft ved 1 (heldigt Udfald) og et stort Saar ved 1. Udfaldet i et Tilfælde opført som heldigt uden nærmere Angivelse af Indikation.

Udenfor Sygehus: Podarthrocace ved 2 og Gangræn ved 1 (alle med heldigt Udfald); Forfrysning ved 2 (foretagne paa en Person), Contusioner med Fractur i Foden ved 1 (den sidste med dødeligt Udfald paa Grund af Tetanus). Udfaldet er i et enkelt Tilfælde opgivet heldigt (ei opgivet Indikation).

5) Paa Sygehus opereredes i alle 3 Tilfælde (deraf i et efter Symes Methode) for Podarthrocace med heldigt Resultat.

Udenfor Sygehus var Indikationen i begge Tilfælde Forfrysning (Udfaldet opført som heldigt i 1).

6) Paa Sygehus: Exartikulation af Foden. Udenfor - — - — paa Grund af Knusning (heldigt Udfald) og af Haanden paa Grund af Forbrænding.

7) Paa Sygehus: Indikation: Gangræn ved 5, Forfrysning ved 2.

Udenfor Sygehus: Læsioner (6), Forfrysning (5), Caries (3) og Gangræn (2).

Saavel i som udenfor Sygehus udførtes dog flere end anfört (Antallet ikke nærmere opgivet).

8) Paa Sygehus: Indikation: Kræft i Overkjæven ved 2 (Udfaldet heldigt ved 1), Podarthrocace ved 1 (tilbageliggende). Ossa carpi reseceredes i 1 Tilfælde.

Udenfor Sygehus: Coxarthrocace ved 2 (heldigt Udfald).

9) Indikationen opført som Kræft i 17 Tilfælde.

10) Kræftens Sæde er opgivet for 40: nemlig Ansigtet (7), og de kvindelige Kjønsorganer (5), Øielaag (4), Tungen, Næsen, Laaret (hver 3), Penis (2), Panden, Antrum Highmori, Øiehulen, Overkjæven, Underkjæven, Hagen, Parotis, Submaxillarglandelen, Hovedhuden, Axelhulen, Armen, Læggen og Fodryggen (hver 1).

11) Svulstformerne vare: Fedtsvust (42), Sæksvulst (37), Cyste (18), fibrøs Svulst (12), Frøsvulst og Kjertelsvulst (af hver 5), fnngøs Svulst (4), Enchondrom (3), Molluscum og leprøse Tuberkler (2), cavernøs Svulst, Epulis, Osteom og Ganglion (af hver 1) samt 1 af følgende Svulster, hvis Art ei er anført: Svulst paa Underlivet, Sædet, Sakralregionen og Laaret. Af Operationer for Svulster, navnlig Cyster, kan flere sees at være udførte end ved Tal opgivet.

12) ved indgroede Negle (30), ved Onychomycosis (16).

13) Paa Sygehus: 1 ved Pericardit med dødeligt Udfald.

Udenfor Sygehus: 1 ved Empyem med heldigt Udfald.

14) Operationen udførtes 22 Gange paa en Person, 8 paa en, 7 paa en og 4 paa

Operation.	Tilsammen.	Deraf paa Sygehusene.	Fordeling af samtlige Operationer stiftsvis. Christiania Stift.	Hamars Stift.	Christiansands Stift.	Bergens Stift.	Trondhj.s Stift.	Tromsø Stift.
Kauterisation	2	-	-	-	-	-	2	-
Necrotomi og Borttagelse af fremmede Legemer	23	8	12	4	1	2	2	2
Tilsammen	1 295	249	512	204	233	150	105	91
Øienoperationer.								
Borttagelse af Øieæblet	15	12	10	-	1	4	-	-
Extractio cataractæ	24	10	4	1	2	7	10	-
— — linearis	4	3	3	-	-	-	1	-
Discisio cataractæ	3	-	-	-	-	-	3	-
Extraction af disloceret Lindse	1	-	1	-	-	-	-	-
Iridectomi	40	14	15	1	5	4	15	-
Iridodialysis	1	1	1	-	-	-	-	-
Gjennemskjæring af Musculus ciliaris	22	22	22	-	-	-	-	-
Punktion af cornea	2	1	-	-	-	1	1	-
Operation for Pterygium	8	-	-	-	-	-	7	1
— - Staphylom	1	-	-	-	1	-	-	-
— - Chalazion	11	-	5	1	5	-	-	-
— - Skjelen	8	1	4	-	1	-	3	-
— - Entropium	2	-	1	1	-	-	-	-
— - Ectropium	1	-	1	-	-	-	-	-
— - Anchyloblepharon	1	-	-	1	-	-	-	-
— - Blenorrhoea sacci lacrymalis	7	-	2	-	5	-	-	-
Borttagelse af fremmede Legemer i Øiet	3	1	-	-	-	2	-	1
Operation for Synechia anteria	1	1	1	-	-	-	-	-
Acupunktur af Øiet[36]	3	3	3	-	-	-	-	-
Operation for Stenose i Taareveiene	8	1	2	-	5	-	1	-
Tilsammen	166	70	75	5	25	18	41	2
Chirurgiske og Øienoperationer tilsammen	1 461	319	587	209	258	168	146	93

Anmærkninger.

en. — I 4 Tilfælde punkteredes Tyktarmen.

[15]) 4 Operationer paa Sygehus havde dødeligt Udfald.

[16]) Paa Sygehus: 2 med paafølgrnde Iodinjektion. Recidiv anført i et Tilfælde.
Udenfor Sygehus: 1 med heldigt, 1 med dødeligt Udfald. Operationen sees at være udført hyppigere, end de angivne Tal vise.

[17]) ved Strictura urethræ; dødelig Udgang.

[18]) 1 Radikaloperation og 2 Punktioner med Iodinjektion.

[19]) Sædet var: Næsen (50), Øret (6), Urinrøret (3), Svælget og Larynx (af hver 2), Endetarmen (1).

[20]) Paa Sygehus: Arteria radialis hos 3, brachialis hos 2 (1 med dødeligt Udfald), A. iliaca externa hos 1 (dødeligt Udfald).
Udenfor Sygehus: A. radialis hos 7, A. brachialis og pediæa (hver hos 1).

[21]) ved Spaltning.

[22]) 3 ved Iodinjektion (en med heldigt Udfald).

[23]) Skulderledet 62 Gange, Albuledet 14, Fingerled 6, Haandled 5, Hofte- og Fodled, hver 4, Radius og Underkjæven, hver 3, Kravebenet, Ulna, Knæet og Stortaaen, hver 1. For flere Repositioner af Skulder- og Haanled kan Antallet ikke sees.

[24]) ved Akupunktur.

[25]) ved Uranoplastik 4 Gange, ved Staphyloraphi 2, og ved begge samtidig 1 Gang.

[26]) uheldigt Udfald.

[27]) Udfaldet opgivet heldigt ved 1, dødeligt ved 2 udenfor Sygehus foretagne Operationer. Indikation i 2 Tilfælde Strubehoste.

[28]) Electropunktur og Setaceum, hver 1 Gang, Radikaloperation 3, Akupunktur 9, Iodindsprøitning 36 og Punktion 40 Gange.

[29]) Paa Sygehus: 1 med heldigt Udfald.
Udenfor Sygehus: 6 med heldigt Udfald og 6 med dødeligt Udfald.

[30]) 1 med dødeligt Udfald (udenfor Sygehus). For flere Operationer er Antallet uopgivet.

[31]) ved forceret Dilatation i 9 Tilfælde.

[32]) Udfaldet heldigt ved 2 (udenfor Sygehus).

[33]) 1 med heldigt Udfald.

[34]) Af de paa Sygehus foretagne havde 1 heldigt Resultat; 2 udgik uhelbredede.

[35]) Paa Sygehus 1 ved Episioraphi med tilfredsstillende Udfald.
Udenfor Sygehus foretoges 1 Reposition af en tumifieret fremfalden Uterus.

[36]) 1 Gang af Nn. supra og infraorbitatis ved Photophobi, 1 af Corpus ciliare ved Cyclit og 1 af Bulbus ved Afløsning af Retina.

Antallet af **Fødte** og **Døde** vil sees af nedenstaaende Tabel XX, der er sammenstillet efter Presternes Opgave over de Døbte og Begravede). (Se Tabel XX paa næste Side.)

Antallet af **Fødte** (Dødfødte uberegnede) i Aaret 1871 udgjorde 51,078, hvilket er 644 flere end i 1870, da det udgjorde 50 434, 1 620 flere end i 1869 men 583 færre end i 1868 (henholdsvis 49 458 og 51 661).

Tabel XXI viser Forholdet mellem ægte og uægte fødte Børn, Dødfødte samt Tvilling- og Trillingfødsler ligeledes efter Presternes Opgaver. (Se Tabel XXI paa næste Side.)

Forholdet af uægte Børn til samtlige Fødte, 9,23 pCt., svarer nær til Forholdet det foregaaende Aar, 9,28 pCt., er derimod adskilligt ugunstigere end i 1869 og i 1868, da Forholdet udgjorde henholdsvis 8,66 og 8,47 pCt. Forholdet af Dødfødte til samtlige Fødte, 3,76 pCt., er noget ugunstigere end i Aarene 1870, 1869 og 1868, da Forholdet udgjorde henholdsvis 3,55, 3,74 og 3,61 pCt.

Antallet af Fødte og Døde.

Tabel XX.	Fødte.	Døde				
		ialt.	under 1 Aar		mellem 1 og 15 Aar.	deraf paa voldsom Maade Omkomne.
			i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.		
Hele Riget	51 078	29 567	573	4 440	5 858	1 146
Christiania Stift . .	14 102	7 889	176	1 238	1 485	247
Hamars - . .	6 639	3 293	80	441	535	74
Christiansands - . .	9 969	6 510	77	938	1 686	218
Bergens - . .	8 168	4 632	80	809	804	185
Trondhjems - . .	6 800	4 252	88	523	682	205
Tromsø - . .	5 400	2 991	72	491	666	217

Tabel XXI.	Fødte (Dødfødte uberegnede)			Dødfødte			Tvillinger.	Trillinger.	Forholdet af uægte Børn til samtlige Fødte (Dødfødte medregnede) i pCt.	Forholdet af Dødfødte til samtlige Fødte (Dødfødte medregnede, i pCt.	Forholdet af uægte dødfødte Børn til samtlige uægtefødte Børn i pCt.
	ialt.	deraf		ialt.	deraf						
		ægte.	uægte.		ægte.	uægte.					
Hele Riget	51 078	46 421	4 657	2 000	1 756	244	560	3	9,23	3,76	4,97
Christiania Stift .	14 102	12 667	1 435	565	457	108	146	-	10,52	3,78	6,99
Hamars - .	6 639	5 865	774	203	177	26	81	1	11,69	2,96	3,25
Christiansands - .	9 969	9 501	468	380	354	26	97	1	4,77	3,67	5,29
Bergens - .	8 168	7 720	448	336	315	21	78	-	4,93	3,53	4,47
Trondhjems - .	6 800	5 827	973	283	243	40	96	1	14,30	3,99	3,93
Tromsø - .	5 400	4 841	559	233	210	23	62	-	10,33	4,13	3,93

Embedslægerne have opgivet følgende Antal Dødfødte og inden 24 Timer efter Fødselen døde Børn:

Tabel XXII.	Sum af Dødfødte og Døde i 1ste Døgn.	Deraf vare	
		Døde i 1ste Døgn.	Dødfødte.
Hele Riget	2 443	456	1 987
Christiania Stift	755	150	605
Hamars -	272	73	199
Christiansands -	424	72	352
Bergens -	397	65	332
Trondhjems -	344	62	282
Tromsø -	251	34	217

Tabel XXIII fremstiller Forholdet af uægte Børn og dødfødte Børn til samtlige Fødte i Femaaret 1866—70:

Tabel XXIII.

Femaaret 1866—70.	Uægte Børn i Forhold til samtlige Fødte (Dødfødte medregnede) i pCt.	Dødfødte i Forhold til samtlige Fødte (Dødfødte medregnede) i pCt.
Hele Riget	8,55	3,61
Christiania Stift	9,79	3,97
Hamars -	11,58	2,88
Christiansands -	4,09	3,39
Bergens -	4,70	3,85
Trondhjems -	12,81	3,64
Tromsø -	9,52	3,49

Forholdet mellem ægte og uægte Børn viser sig i heromhandlede Aar noget ugunstigere end i Femaaret; som almindelig er Forholdet ugunstigst for Trondhjems og Hamars Stifter, gunstigst for Christiansands og Bergens. For-

holdet for de Dødfødte er kun ubetydelig ugunstigere end i Femaaret og det viser sig som sædvanlig ugunstigst for Christiania og Bergens Stifter.

Antallet af **Døde** i det hele Rige og i de forskjellige Stifter i de sidste 10 Aar sees af Tabel XXIV:

Antal Døde i Tiaaret 1871—1862.

Tabel XXIV.	1871.	1870.	1869.	1868.	1867.	1866.	1865.	1864.	1863.	1862.
Hele Riget	29 567	28 120	29 534	31 737	31 708	28 993	28 066	29 692	31 076	32 502
Christiania Stift	7 889	8 149	8 403	9 591	9 640	8 173	7 478	8 413	8 774	8 738
Hamars -	3 293	3 379	3 371	3 974	3 952	3 355	3 456	3 758	3 996	4 505
Christiansands -	6 510	5 425	6 116	6 666	6 995	6 247	5 692	6 197	5 963	5 638
Bergens -	4 632	4 056	4 474	4 026	4 495	4 179	4 126	4 686	4 936	4 443
Trondhjems -	4 252	4 249	3 975	3 887	3 596	4 147	4 735	3 786	4 036	5 009
Tromsø -	2 991	2 862	3 195	3 593	3 030	2 892	2 579	2 852	3 371	4 169

Overskuddet af levende Fødte over Døde var efter ovenstaaende Angivelser 21 511, der er 803 færre end i Aaret 1870, da Overskuddet udgjorde 22 314, men 1 587 flere end i Aarene 1869 og 1868, da det udgjorde 19 924.

I ethvert af Aarene 1862—71 kom der paa hvert 100 levende Fødte følgende Antal Døde:

1862	62,30	1867	60,75
1863	57,66	1868	61,43
1864	55,86	1869	59,72
1865	52,03	1870	55,95
1866	53,19	1871	57,84.

Tabel XXV indeholder en Sammenstilling af disse og af en Del andre Dødelighedsforhold for 1871 inden Rigets Stifter og Amter. (Se Tabel XXV paa næste Side).

I 1871 indtraf de færreste Dødsfald — ligesom vanligt — i Halvaaret Juni-November, de fleste i Januar-Mai og December. Ordnes Maanederne efter Dødsfaldenes Hyppighed i 1871, fremkommer efterfølgende Følgerække:

Mai	2 782	November	2 407
December	2 778	Juni	2 365
Januar	2 735	Oktober	2 351
Februar	2 728	Juli	2 146
Marts	2 594	August	2 139
April	2 573	September	1 967

For 12 071, hvilket er 40,8 pCt. af samtlige i Aaret 1871 indtrufne 29 567 Dødsfald eller 42,4 pCt. af de i 1871 ved Sygdom foraarsagede 28 421 Dødsfald, have Lægerne meddelt Dødsaarsagen. De hyppigste af de kjendte Dødsaarsager vare: Svindsot (1 846), Skarlagensfeber (1 425), Lungebetændelse (1 088), Hjernebetændelse, tuberkuløs Meningit og Kramper i Børnealderen (tilsammen 886), Alderdomssvaghed (687); Kræft (477), Nervefeber og Febris recurrens (tilsammen 450), Vatersot og Morbus Brighti (tilsammen 415), akut Bronchit (361), Hjerneslag (300), Diarrhoe og Cholera nostras (tilsammen 264), organiske Hjertesygdomme (259), kronisk Bronchit (254).

En udførligere Sammenstilling af Lægernes Opgaver over Dødsaarsagerne, fordelte efter Kjøn og Alder, findes i den ved Slutningen af den almindelige Oversigt indtagne Tabel XXXI. (Pag. XXXII.)

Af **retsmedicinske Forretninger** kan sees at være udførte 191, hvoraf 86 Obduktions- og Synsforretninger over Døde (i 1870 angik 81 Forretninger, af ialt 165, Undersøgelser af Døde). Tabel XXVI indeholder en Oversigt over Forretningernes Gjenstand og Fordeling stiftsvis. (Se Tabel XXVI Pag. XXIV.)

Vaccinerede. Ifølge Embedslægernes Indberetninger vaccineredes i heromhandlede Aar 51 904 eller 104,7 pCt. af Middeltallet af de i Treaaret 1869—71 levende Fødte, (i 1870 var Antallet 43 123 eller 85,3 pCt. af Middeltallet af de i Treaaret 1868—70 levende Fødte, i 1869 var Antallet 37 851 eller 74,5 pCt. af Middeltallet af de i Treaaret 1867—69 levende Fødte). I de enkelte Stifter var Antallet af Vaccinerede og Procentforholdet til Middeltallet af de i Treaaret 1869—71 levende Fødte følgende:

	Antal Vaccinerede.	Procentforhold.
Hele Riget	51 904	104,7
Christiania Stift . .	12 168	88,8
Hamars - . .	5 411	83,8
Christiansands - . .	10 344	111,1
Bergens - . .	7 049	87,1
Trondhjems - . .	10 288	157,5
Tromsø - . .	6 644	128,7.

C. No. 4.

Enkelte Dødelighedsforhold i 1871.

Tabel XXV.	Samtlige Døde i pCt. af Fødte.	Døde i 1ste Leveaar i pCt. af Fødte.	Døde i 1ste Leveaar i pCt. af samtlige Døde.	Døde mellem 1—15 Aar i pCt. af samtlige Døde.	Døde under 15 Aar i pCt. af samtlige Døde.
Hele Riget	57,8	9,8	16,9	19,8	36,7
Christiania Stift	55,9	10,0	17,9	18,8	36,7
Hamars -	49,4	7,8	15,8	16,2	32,0
Christiansands -	65,3	10,1	15,5	25,9	41,4
Bergens -	56,7	10,8	19,1	17,3	36,5
Trondhjems -	62,5	8,9	14,3	16,0	30,4
Tromsø -	55,4	10,4	18,8	22,3	41,0
Christiania By	52,9	13,0	24,5	18,0	42,6
Akershus Amt	58,6	10,1	17,2	21,1	38,4
Smaalenenes -	55,0	9,8	17,7	18,6	36,2
Buskeruds -	52,3	9,1	17,4	14,7	32,1
Jarlsberg-Laurvigs Amt	61,2	8,5	13,9	21,4	35,3
Hedemarkens Amt . . .	49,1	8,3	16,9	17,1	34,0
Christians - . . .	50,1	7,3	14,7	15,3	29,9
Bratsbergs - . . .	58,8	9,0	15,4	16,5	31,8
Nedenæs - . . .	61,1	8,9	17,7	23,7	41,1
Lister-Mandals - . . .	69,4	10,8	15,5	21,4	36,9
Stavangers - . . .	69,7	10,2	14,5	35,6	50,2
Søndre Bergenhus Amt	59,8	10,8	18,0	17,6	35,7
Bergens By	73,9	15,5	21,0	29,2	50,3
Nordre Bergenhus Amt	51,4	9,6	18,7	10,3	29,1
Romsdals Amt	53,4	9,6	18,1	15,0	33,0
Søndre Trondhjems Amt	63,8	8,5	13,1	16,9	30,1
Nordre — -	63,0	9,1	14,4	15,6	30,0
Nordlands Amt	55,9	9,8	17,5	21,8	39,3
Tromsø -	48,8	8,8	18,2	24,7	42,9
Finmarkens -	66,5	15,6	23,4	20,1	43,5

Af **Sygehuse** fandtes ialt: 51, nemlig den kliniske Undervisningsanstalt Rigshospitalet, Diakonissehuset, 5 Sygehuse for Spedalske, 5 militære Sygehuse, 18 Amtssygehuse, 13 kommunale Bysygehuse, samt i Stavangers, nordre Bergenhus, Nordlands og Finmarkens Amter 8 mindre Sygehuse, der i Regelen kun benyttes i Fisketiden, hvorhos der ved flere Fiskevær i Nordlands Amt findes enkelte mindre Sygestuer. Ved Rigets Strafanstalter fandtes derhos særskilte Sygeafdelinger. I Christiania og Bergen virke for Undervisningen indrettede Fødselsstiftelser. Antallet af Sindssygeasyler var 9, nemlig 1 Statsasyl, 6 kommunale Asyler og 2 private, nemlig et i Bergen og et i søndre Bergenhus Amt tæt ved Bergen.

I den Pag. XXVI—XXVII indtagne Tabel XXVII findes en Oversigt over Antallet af de paa Sygehusene behandlede Syge med Anførsel af Behandlingens Udfald, Behandlingstiden, Medikamentudgiften.

Tabel XXVIII Pag. XXVIII—XXIX giver en Oversigt over de paa Sygehusene til Behandling indkomne Grupper af Sygdomstilfælde.

Tabel XXIX Pag. XXX—XXXI indeholder en Oversigt over Antallet af de paa Sindssygeasylerne behandlede

Tabel XXVI.

Oversigt over de udførte retsmedicinske Forretninger.

1871.	Samtlige indmeldte retsmedicinske Forretninger.	Undersøgelse af Døde betræffende											Undersøgelse af Levende til Bestemmelse af						Undersøgelse og Erklæring i anden eller ikke angiven Anledning.
		Selvmord.	Mishandling.	Ulykkestilfælde.			Besværlig eller med Blødning forbunden Fødsel.	pludselig Dødsfald af Sygdom.	nyfødte og spæde Børns Dødsmaade.			uopgiven eller ubestemt Dødsaarsag.	forudgaaet Fødsel.	Svangerskab.	Voldtægt og andre Lasagtighedsforbrydelser.	anden Mishandlings Beskaffenhed med Følger.	legemlig Helbredsforfatning iøvrigt.	Sindstilstand.	
				Drukning.	Ydre Beskadigelser.	Forgiftnig.			formentlig Fostermord samt Fødsel i Dølgsmaal.	døde i Sengen hos Moderen.	Dødsfald af Sygdom.								
Hele Riget	191	2	4	15	3	2	2	6	30	6	8	8	10	7	6	35	23	18	6
Christiania Stift	59	-	2	7	1	1[2])	-	1	10	2	7	2	2	1	2	11	5	2	3[8])
Hamars -	21	-	-	-	-	1[3])	1[4])	-	6	1	-	-	1	2	-	4[7])	3	2	-
Christiansands -	35	-	1	3	2	-	-	1	4	2	-	1	1	1	2	5	6	6	-
Bergens -	21	-	1	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	8	7	2	-
Trondhjems -	28	2[1])	-	4	-	-	-	4	3	-	1	2	2	2	-	2	2	3	1[9])
Tromsø -	27	-	-	1	-	-	1[5])	-	4	1	-	3[6])	4	1	2	5	-	3	2[10])

[1]) ved Hængning.
[2]) Alkoholforgiftning.
[3]) frugtsommelig Kvinde.
[4]) Blødning ved Abort.
[5]) Inversio uteri.
[6]) deraf 1 Besigtigelse af et Lig, hvorvidt skindød.
[7]) i et Tilfælde af en Simulant.
[8]) i Anledning af Paternitetsspørgsmaal.
[9]) i Anledning et Vaccinationsspørgsmaal.
[10]) 1 i Anledning et Fattiglems Forpleiningsmaade, 1 angaaende Farligheden af Coma, fremkaldt af Skræk.

Syge, Behandlingens Udfald og Varighed samt Udgifterne ved denne.

Tabel XXX Pag. XXX—XXXI angives de paa Sindssygeasylerne til Behandling indkomne Sygdomsformer.

Antallet af **Apotheker** var 67, af hvilke 39 med reelt, 25 med personligt Privilegium og et, der er priviligeret Rigshospitalet som saadant, samt 2 Filialapotheker. 23 Apotheker falde paa Christiania Stift, 6 paa Hamars, 19 paa Christiansands, 5 paa Bergens, 10 paa Trondhjems og 4 paa Tromsø Sift. Personalet ved samtlige Apotheker bestod foruden Apothekerne af 84 Medhjelpere, hvoraf 55 opgives at være examinerede, og 63 Disciple (Aaret forud 78 Medhjelpere og 66 Disciple). 11 Farmaceuter bestod Examen i 1871.

14 examinerede **Læger** udgik i 1871 fra Universitetet. Antallet af autoriserede Læger var ifølge Fortegnelse derover for 1871 ialt 421 (415 i 1870), hvoraf 174 bosatte i Christiania Stift, 34 i Hamars, 64 i Christiansands, 43 i Bergens, 50 i Trondhjems og 33 i Tromsø Stift; 6 havde fast og 2 midlertidigt Ophold i Udlandet, 15 have ikke taget fast Opholdssted eller havde ikke meddelt Oplysning om sin Bopæl. Ifølge Fortegnelsen vare 9 ansatte som Professorer ved Universitetet, 2 som Universitetsstipendiater, 2 som Embedsmænd i Indre-Departementets Medicinalafdeling, 1 som Overlæge for den spedalske Sygdom, 5 som Stadsfysici, 1 som Stadslæge, 127 som Distriktslæger (Amts- eller Landfysici), 2 som Berglæger, 1 som Fængselslæge, 1 som Politilæge, 12 som By- og Fattiglæger, hvoraf to ogsaa i andre Stillinger, 2 som Direktører ved Sindssygeasyler, 23 som Læger ved Sygehuse, Pleiestiftelser for Spedalske eller Sindssygeasyler (desuden vare ved disse Hospitaler ansatte 19 Læger, som tillige indehavde andre Lægeposter), 1 som Assistent hos Rigshospitalets Prosektor, 1 som Generalchirurg, 7 som Brigadelæger, 36 som Korpslæger, 13 som Kompagnichirurger, 6 som Marinelæger, 2 som Konservatorer ved Museer, 4 som civile Embedsmænd udenfor Lægestanden.

163 Læger opføres uden fast Ansættelse, hvoraf 3 kan sees at være Badelæger, 1 Værkslæge.

Af **Tandlæger** fandtes 21 (ligesom i 1870), nemlig 13 i Christiania Stift, 1 i Hamars, 3 i Christiansands, 2 i Bergens, 1 i Trondhjems og 1 i Tromsø Stift.

Jordemoderexamen toges af 14 Elever ved Skolen i Christiania og 10 ved Skolen i Bergen. Ifølge vedkommende Embedslægers Indberetninger fandtes i Landet 587 Jordemødre (591 i 1870) dels ansatte, dels privat praktiserende, hvoraf 165 i Christiania Stift, 68 i Hamars, 92 i Christiansands, 96 i Bergens, 98 i Trondhjems og 68 i Tromsø Stift.

Hjelpevaccinatørernes Antal udgjorde 631 (637 i 1870), hvoraf 104 i Christiania Stift, 73 i Hamars, 119 i Christiansands, 122 i Bergens, 109 i Trondhjems og 104 i Tromsø Stift.

I det Følgende findes den i ovenstaaende Generalberetning for hele Riget givne Oversigt udførligere fremstillet for hvert af Rigets Overøvrighedsdistrikter. Derhos er vedføiet en efter Dyrlægernes Aarsberetninger affattet Oversigt over Sundhedstilstanden blandt Husdyrene i 1871 samt de i Indholdsfortegnelsen opregnede Bilag.

C. No. 4.

Antallet af de i Sygehusen

Tabel XXVII.

(Mouvement des malades dan

	Tilbageliggende fra det forrige Aar.			Indkomne.			Tilsammen Behandlede.			Udgaaede.								
										Helbredede.			I Bedring.			Uhelbreded		
	Mk.	Kv.	Tils.	Mk.	Kv.	Tils.	Mk.	Kv.	Tils.	Mk.	Kv.	Tils.	Mk.	Kv.	Tils	Mk.	Kv.	Ti
Rigshospitalets medicinske Afdeling	28	37	65	335	278	613	363	315	678	214	184	398	52	50	102	21	12	3
— chirurgiske —	44	16	60	247	129	376	291	145	436	206	106	312	28	11	39	7	6	1
— Hudsygeafdeling	48	29	77	211	176	387	259	205	464	209	163	372	10	6	16	2	-	
De nævnte Afdelinger af Rigshospitalet tils.	120	82	202	793	583	1376	913	665	1578	629	453	1082	90	67	157	30	18	4
Rigshospitalets Afdeling for Børn b)	6	3	9	26	27	53	32	30	62	21	22	43	2	2	4	-	1	
Christiania Bys Sygehus	53	112	165	232	634	866	285	746	1031	110	545	655	50	40	90	14	19	3
— Garnisons Sygehus	10	-	10	237	-	237	247	-	247	208	-	208	15	-	15	7	-	
Diakonissehuset	3	24	27	33	147	180	36	171	207	25	77	102	1	32	33	2	11	1
Smaalenenes Amts Sygehus c)	10	8	18	89	80	169	99	88	187	72	64	136	14	7	21	-	1	
Moss Bys —	4	2	6	28	20	48	32	22	54	19	13	32	4	1	5	2	1	
Fredrikshalds Bys —	10	2	12	104	57	161	114	59	173	78	46	124	3	1	4	2	-	
Fredrikstens Garnisons d) —	-	-	-	44	-	44	44	-	44	40	-	40	-	-	-	-	-	
Fredrikstads Bys c) —	9	5	14	75	60	135	84	65	149	72	59	131	1	1	2	1	-	
— Garnisons —	-	-	-	109	-	109	109	-	109	107	-	107	1	-	1	-	-	
Buskeruds Amts —	6	6	12	40	26	66	46	32	78	33	19	52	6	2	8	-	1	
Drammens Bys —	17	4	21	77	36	113	94	40	134	70	28	98	3	1	4	5	2	
Jarlsberg-Laurvigs Amts —	6	5	11	37	32	69	43	37	80	34	33	67	1	1	2	-	-	
Carl Johansværns —	6	-	6	96	2	98	102	2	104	93	2	95	2	-	2	2	-	
Tønsbergs Bys c) —	-	1	1	29	10	39	29	11	40	14	7	21	2	1	3	-	1	
Hedemarkens Amts c) —	6	6	12	20	27	47	26	33	59	12	19	31	1	1	2	1	-	
Christians — —	4	7	11	21	18	39	25	25	50	20	19	39	2	3	5	-	-	
Bratsbergs — —	24	16	40	55	47	102	79	63	142	47	36	83	9	6	15	1	4	
Østerrisørs Bys —	-	2	2	8	4	12	8	6	14	3	2	5	1	1	2	1	-	
Arendals — —	7	3	10	59	30	89	66	33	99	50	27	77	1	-	1	1	-	
Christiansands Bys c) —	8	13	21	64	69	133	72	82	154	49	74	123	8	3	11	4	1	
— Garnisons —	8	-	8	196	-	196	204	-	204	201	-	201	-	-	-	2	-	
Lister-Mandals Amts —	9	5	14	19	10	29	28	15	43	19	8	27	1	2	3	1	-	
Stavanger — —	9	11	20	91	72	163	100	83	183	57	43	100	16	9	25	2	6	
— Bys —	11	23	34	87	100	187	98	123	221	66	79	145	5	5	10	-	4	
Bergens — —	34	36	70	361	293	654	395	329	724	238	221	459	69	39	108	19	27	4
Lungegaardshospitalets Helbredelsesanstalt e)	15	27	42	12	10	22	27	37	64	4	4	8	-	1	1	1	3	
Aalesunds Bys Sygehus	1	-	1	16	8	24	17	8	25	10	7	17	4	-	4	-	-	
Romsdals Amts —	2	11	13	40	26	66	42	37	79	25	25	50	8	4	12	1	1	
Trondhjems Bys —	46	47	93	364	256	620	410	303	713	292	208	500	33	13	46	23	13	3
Nordre Trondhjems Amts Sygehus i Skogn	7	13	20	120	96	216	127	109	236	93	73	166	11	13	24	4	4	
— — — — i Namdal	1	6	7	56	50	106	57	56	113	36	35	71	12	8	20	3	5	
Nordlands Amts — i Alstahoug e)	12	10	22	147	95	242	159	105	264	76	50	126	46	29	75	9	11	2
— — — i Bodø	4	4	8	43	19	62	47	23	70	35	12	47	-	2	2	2	2	
— — — i Buksnæs	11	13	24	71	28	99	82	41	123	55	27	82	8	4	12	5	2	
Tromsø — — i Tromsø	12	5	17	106	47	153	118	52	170	68	34	102	19	7	26	6	5	1
Finmarkens — — i Alten	-	-	-	5	1	6	5	1	6	3	1	4	1	-	1	-	-	
— — — i Hammerf.	1	1	2	57	3	60	58	4	62	43	3	46	3	-	3	1	-	
— — — i Vadsø	3	2	5	49	11	60	52	13	65	34	6	40	2	2	4	1	-	
I ovennævnte 39 Sygehuse tilsammen	495	515	1010	4116	3034	7150	4611	3549	8160	3161	2381	5542	455	308	763	153	143	296
Fiskesygehuset i Haugesund	-	-	-	69	-	69	69	-	69	55	-	55	7	-	7	3	-	3
— i Florø	-	-	-	31	4	35	31	4	35	28	3	31	1	1	2	1	-	1
— i Sandshavn	-	-	-	1	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
— i Vaagen i Østlofoten	-	-	-	60	-	60	60	-	60	47	-	47	4	-	4	2	-	2
— i Brevik i Loppen	-	-	-	12	-	12	12	-	12	10	-	10	2	-	2	-	-	
— i Maasø	2	1	3	47	2	49	49	3	52	43	2	45	3	1	4	1	-	1
— i Gamvik i Tanen	-	-	-	22	-	22	22	-	22	18	-	18	1	-	1	-	-	
— i Vardø	-	-	-	62	2	64	62	2	64	52	2	54	3	-	3	-	-	
De ovennævnte 8 Fiskesygehuse tilsammen	2	1	3	304	8	312	306	9	315	253	7	260	21	2	23	7	-	7

ıehandlede Syge i 1871.

es hôpitaux en 1871.)

Døde.			Tilbageliggende ved Aarets Sluintng.			Mortalitets-forhold.	Det samlede Antal Forpleiningsdage.	Det daglige Middelbelæg.	Middeltal af Forpleiningsdage for hver Udskreven.	Udgift til Medicin for hver Syg i Døgnet.a)	Anmærkninger.
Mk.	Kv.	Tils.	Mk.	Kv.	Tils.					Skill.	
52	37	89	24	32	56	14,3 pCt.	24 263	66,4	39,0	5,36	a) For Rigshospitalets og Børnehospitalets Vedkommende er den givne Rabat tillagt, for Christiania Bys Sygehus er Medicinudgiften beregnet med den givne Rabat, for Carl Johansværns Sygehus er bemærket at sammesteds er Rester af Medicin fra de fra Togt hjemvendte Orlogsfartøier benyttet; for de øvrige Sygehuses Vedkommende savnes Oplysninger om Rabat. For Jarlsberg-Laurvigs og Lister-Mandals Amtssygehuse er Medicinudgiften beregnet efter de for offentlig Regning behandlede Syge med et Antal af henholdsvis 2 468 og 4 267 Forpleiningsdage.
19	6	25	31	16	47	6,4 —	19 285	52,8	49,6	3,56	
7	5	12	31	31	62	2,9 —	32 196	88,2	80,0	2,71	
78	48	126	86	79	165	8,9 —	75 744	207,5	53,6	3,78	
5	-	5	4	5	9	9,4 —	3 463	9,5	65,3	1,52	
60	68	128	51	74	125	14,1 —	57 599	157,8	63,5	1,97	
7	-	7	10	-	10	2,9 —	6 830	18,7	28,4	3,79	
6	24	30	2	27	29	16,9 —	10 874	29,8	61,1	2,66	
6	3	9	7	13	20	5,3 —	9 290	25,4	55,6	6,19	
2	1	3	5	6	11	6,9 —	2 723	7,4	63,3	1,92	
16	3	19	15	9	24	12,7 —	6 586	18,0	44,2	1,89	b) I Børnehospitalets Belæg ere de med Børnene indlagte Mødre med 691 Forpleiningsdage medregnede.
2	-	2	2	-	2	4,7 —	890	3,5	21,2	7,21	
7	2	9	3	3	6	6,3 —	6 063	16,6	42,4	3,72	
1	-	1	-	-	-	0,9 —	1 185	3,2	10,8	3,18	
1	2	3	6	8	14	4,7 —	4 933	13,5	77,0	4,0	
10	4	14	6	5	11	11,3 —	4 509	12,3	36,6	?	
2	1	3	6	2	8	4,1 —	4 458	12,2	61,9	4,0	
2	-	2	3	-	3	1,9 —	2 499	6,8	24,7	0,6	
6	-	6	7	2	9	19,3 —	2 150	5,9	69,3	?	c) Ifølge foregaaende Aarsliste udgjorde Antallet af Tilbageliggende ved Udgangen af 1870: paa Smaalenenes Amtssygehus 10 Mænd, 7 Kvinder, tilsammen 17, paa Fredrikstads Bys Sygehus 10 Mænd, 4 Kvinder, tilsammen 14, paa Tønsbergs Bys Sygehus 1 Mand, paa Hedemarkens Amtssygehus 5 Mænd, 6 Kvinder, tilsammen 11, paa Christiansands Bys Sygehus 7 Mænd, 13 Kvinder, tilsammen 20, paa Nordlands Amtssygehus i Alstahoug 11 Mænd, 11 Kvinder, tilsammen 22.
2	3	5	10	10	20	12,8 —	3 954	10,8	101,4	?	
-	1	1	3	2	5	2,2 —	3 104	8,5	68,9	1,9	
3	3	6	19	14	33	5,5 —	15 548	42,6	142,6	2,4	
1	-	1	2	3	5	11,1 —	1 278	3,5	142,0	?	
2	-	2	13	5	18	2,4 —	5 808	15,9	71,7	4,2	
4	3	7	7	1	8	4,7 —	4 722	12,9	32,3	4,9	
-	-	-	1	-	1	-	2 298	6,3	11,3	1,12	
1	-	1	6	5	11	3,1 —	4 330	11,8	13,5	3,0	d) Fredrikstens Garnisonssygehus begyndte sin Virksomhed den 25de April indeværende Aar.
13	13	26	13	11	24	16,3 —	8 682	23,6	54,6	3,5	
13	19	32	14	16	30	16,5 —	10 672	29,2	55,0	2,3	
32	14	46	37	28	65	6,9 —	26 878	73,6	40,7	3,9	
2	2	4	20	27	47	23,5 —	15 197	41,6	893,9	0,77	
2	-	2	1	1	2	8,7 —	650	1,7	28,2	3,34	
3	1	4	5	6	11	5,8 —	6 391	17,5	91,0	4,58	e) Forpleiningsdagenes Antal for de paa Lungegaardshospitalets Helbredelsesanstalt behandlede Spedalske udgjorde 13 283, efter hvilke Antallet af Forpleiningsdage for hver Udskreven af denne Sygdom udgjorde 1475,9 Dage. Antal Forpleiningsdage af de for andre Hudsygdomme, væsentlig veneriske, Behandlede udgjorde 1 914 eller 239,2 Dage for hver af disse Sygdomme Udskrevne. Udgiften til Medicin er beregnet efter Hospitalets Helbredelsesanstalt og Pleieafdeling med tilsammen 30 067 Forpleiningsdage.
25	38	63	38	30	68	9,7 —	29 047	79,6	45,0	4,3	
6	8	14	13	11	24	6,1 —	10 976	30,0	51,7	4,3	
2	3	5	4	5	9	4,8 —	4 603	12,6	44,2	2,8	
13	5	18	15	10	25	7,5 —	8 612	23,6	36,0	?	
2	2	4	8	5	13	7,0 —	2 534	6,9	44,4	5,4	
9	1	10	5	7	12	9,0 —	7 917	21,6	71,4	?	
12	1	13	13	5	18	8,5 —	7 574	20,7	49,8	4,0	
1	-	1	-	-	-	16,6 —	130	0,3	21,6	4,1	
8	1	9	3	-	3	15,3 —	1 956	5,3	33,1	7,2	
10	2	12	5	3	8	21,0 —	1 821	4,9	31,9	7,2	
377	276	653	418	488	906	9,0 —	384 478	1 053,3		-	
4	-	4	-	-	-	5,8 —	1 032	11,2	14,9	4,0	Sygehuset var i Virksomhed fra: 18de Januar til 17de April.
1	-	1	-	-	-	2,8 —	894	8,2	25,5	2,9	17de Januar til 4de Mai.
1	-	1	-	-	-	100,0 —	15	1,0	15,0	?	15de Februar til 15de Marts.
7	-	7	-	-	-	11,6 —	1 569	11,4	26,1	1,4	1ste Februar til 17de Juni.
-	-	-	-	-	-	-	259	3,1	21,5	6,5	— —
2	-	2	-	-	-	3,8 —	1 615	5,0	31,0	5,3	1ste Januar til 17de November.
3	-	3	-	-	-	13,6 —	326	0,9	14,8	?	— —
6	-	6	1	-	1	9,2 —	1 723	5,9	27,3	4,8	6te til 17de Januar og 26de Marts til 31te December.
24	-	24	1	-	1	7,6 —	7 133	22,7	-	-	

C. No. 4.

Paa Sygehusene til Behandling indkomne

Tabel XXVIII.

	Febre.	Akute Sygdomme i Aandedrets- og Cirkulationsorganerne.	Kroniske Sygdomme i Aandedrets- og Cirkulationsorganerne.	Sygdomme i Nervesystemet, Sindssygdomme.	Akute Sygdomme i Fordøielsesapparatet.	Kroniske Sygdomme i Fordøielsesapparatet.	Uterinsygdomme, Barselsygdomme, Menstruationsuordenen.	Sygdomme i Urinorganerne, Vatersot.	Blodsygdomme, Ernæringssygdomme, Gulsot, Alderdomssvaghed.	Kronisk eller afbril Rheumatisme.	Læsioner.
Rigshospitalets medicinske Afdeling	270	127	31	68	18	29	5	15	4	8	-
— chirurgiske —	2	1	-	8	1	1	-	-	-	-	154
— Hudsygeafdeling	-	1	-	2	-	-	-	-	3	-	-
De nævnte Afdelinger af Rigshospitalet tils.	272	129	31	78	19	30	5	15	7	8	154
Rigshospitalets Afdeling for Børn	4	2	-	-	1	-	-	-	1	-	6
Christiania Bys Sygehus	27	13	108	22	1	28	15	22	16	14	16
— Garnisons Sygehus	29	69	6	2	10	6	-	3	3	4	15
Diakonissehuset i Christiania	10	11	22	22	1	3	4	3	13	4	1
Smaalenenes Amts Sygehus	6	6	3	9	-	2	6	1	2	1	6
Moss Bys —	5	4	3	3	-	-	2	-	2	1	5
Fredrikshalds Bys —	30	19	8	10	3	2	-	-	2	1	24
Fredrikstens Garnisons —	12	10	1	-	-	-	-	-	-	3	10
Fredrikstads Bys*) —	31	6	6	6	1	-	-	2	3	12	8
— Garnisons —	15	18	-	6	3	-	-	1	-	1	6
Drammens Bys —	17	6	2	3	3	2	1	3	1	2	14
Buskeruds Amts —	1	1	-	2	1	-	3	1	-	1	18
Jarlsberg-Laurvigs Amts —	2	-	-	1	-	2	-	1	-	2	4
Carl Johansværns —	9	16	3	2	9	7	-	-	1	3	26
Tønsbergs Bys —	6	-	5	1	2	-	1	2	1	-	5
Hedemarkens Amts —	-	-	1	1	-	-	-	-	1	1	3
Christians — —	1	4	-	2	-	-	-		-	-	-
Bratsbergs — —	8	5	2	4	1	3	3	-	2	-	5
Østerrisørs Bys —	-	3	1	1	-	1	-	-	-	1	2
Arendals — —	32	8	-	4	2	3	-	3	1	-	12
Christiansands Bys —	31	4	2	8	3	1	1	-	-	1	17
— Garnisons —	2	60	2	5	5	5	-	-	3	9	23
Lister-Mandals Amts —	-	-	-	1	-	1	-	1	1	1	3
Stavanger — —	27	11	2	6	-	8	6	5	-	6	10
— Bys —	38	11	16	8	3	9	4	4	2	5	13
Bergens — —	105	70	27	38	4	35	10	3	18	14	63
Lungegaardshospitales Helbredelsesanstalt	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aalesunds Bys Sygehus	6	2	-	2	-	-	-	-	-	-	5
Romsdals Amts —	3	2	3	5	3	1	-	2	2	1	4
Trondhjems Bys —	77	74	17	41	17	11	4	5	10	45	35
Nordre Trondhjems Amts Sygehus i Skogn	8	6	14	27	5	7	3	12	2	6	4
— — — — i Namdalen	2	3	4	16	3	10	6	7	2	-	9
Nordlands — — i Alstahoug	11	8	16	40	5	15	-	7	4	10	15
— — — i Bodø	11	3	3	-	-	5	-	1	2	2	7
— — — i Buksnæs	20	6	2	7	2	10	-	-	2	-	12
Tromsø — — i Tromsø	21	11	4	23	9	10	-	5	1	2	9
Finmarkens — — i Alten	2	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-
— — — i Hammerf.	19	9	3	2	2	4	-	-	2	2	4
— — — i Vadsø	18	14	2	1	3	4	-	2	2	1	2
Paa de nævnte 39 Sygehuse tilsammen	918	624	319	409	121	225	74	112	109	165	575
Fiskesygehuset i Haugesund	27	29	-	6	1		-	1	1	-	1
— i Florø	10	14	-	3	-	-	-	-	2	-	1
— i Sandshavn	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
— i Vaagen i Østlofoten	34	8	2	2	3	1	-	-	-	-	3
— i Brevik i Loppen	1	3	-	1	-	2	-	-	-	1	-
— i Maasø	4	11	2	2	4	2	-	-	-	3	7
— i Gamvik i Tanen	9	3	2	-	1	-	-	-	-	-	4
— i Vardø	35	11	-	1	2	1	-	1	-	-	2
Paa de nævnte 8 Fiskesygehuse tilsammen	120	79	6	16	11	6	-	2	3	4	18

*) Paa Sygehuset indkom 135, ialt behandlet 149, hvoraf Sygdomsformen er opgivet for 144.

C. No. 4.

Grupper af Sygdomstilfælde.

Phlegmone, Abscesser, Ulcera.	Kræftagtige Sygdomme.	Svulster af ikke kræftagtig Beskaffenhed.	Dannelsesfeil, Deformiteter.	Ben- og Ledsygdomme.	Chirurgiske Sygdomme i Karesystemet.	Brok.	Øiensygdomme.	Chirurgiske Sygdomme i Urinveiene og Kjønsorganerne.	Syphilis, Bubo.	Gonorrhoe, Urethrit.	Epididymit, Orchit.	Excoriationes, Verrucæ.	Spedalskhed.	Hudsygdomme.	Forskjellige andre Sygdomme.	Friske indlagte med Syge.	Tilsammen.
2	6	2	1	3	-	-	-	1	-	1	-	-	-	2	6	14	613
29	11	16	13	44	6	7	39	21	1	-	-	-	-	1	10	11	376
7	-	-	-	-	-	-	-	5	235	51	4	10	1	38	-	30	387
38	17	18	14	47	6	7	39	27	236	52	4	10	1	41	16	55	1 376
-	-	1	2	3	-	1	11	-	2	-	-	-	-	3	1	15	53
48	21	3	-	20	2	1	20	6	168	231	-	22	-	15	12	15	866
11	-	-	1	7	2	1	3	-	19	16	-	4	-	13	13	-	237
24	9	-	-	5	1	-	15	2	-	-	-	-	-	5	11	14	180
10	6	1	4	11	1	-	8	3	67	5	-	-	-	6	3	2	169
7	-	-	-	2	1	1	-	-	7	3	1	-	-	1	-	-	48
7	1	-	-	-	1	-	2	2	33	10	1	-	-	4	1	-	161
1	-	-	-	-	-	-	-	-	3	3	-	-	-	1	-	-	44
14	-	1	-	-	-	-	-	1	24	16	1	-	-	9	2	1	144
19	-	1	-	8	-	2	3	3	-	5	-	-	-	13	5	-	109
11	2	-	-	3	1	-	2	2	24	4	1	-	-	6	3	-	113
2	-	-	-	-	-	2	2	1	27	-	1	-	-	1	2	-	66
3	-	1	-	1	-	1	1	-	44	1	-	-	-	5	-	-	69
9	-	-	-	2	-	1	-	-	3	1	-	-	-	4	2	-	98
5	-	-	-	-	-	1	-	-	7	1	-	-	-	2	-	-	39
4	1	1	-	2	-	-	-	-	31	1	-	-	-	-	-	-	47
1	-	-	-	4	1	-	-	1	21	2	-	-	-	2	-	-	39
11	2	3	-	15	-	-	9	-	18	2	1	-	-	4	-	4	102
-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	12
3	-	-	-	-	-	-	-	-	18	-	-	-	-	3	-	-	89
2	1	-	-	1	-	-	-	-	50	2	1	-	-	8	-	-	133
34	-	1	1	3	-	1	2	-	2	3	1	-	-	33	1	-	196
3	-	-	-	2	-	-	2	1	12	-	-	-	-	1	-	-	29
4	5	7	-	8	1	1	8	1	28	6	-	-	-	6	3	4	163
11	4	-	-	2	2	2	3	3	10	11	2	-	-	8	1	15	187
17	6	1	7	20	2	2	17	8	51	58	4	3	1	57	4	9	654
-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	-	13	3	-	-	22
7	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	24
5	-	1	-	3	-	1	-	2	23	3	1	-	-	1	-	-	66
29	8	1	-	19	-	4	18	5	107	38	5	5	-	40	5	-	620
22	7	7	-	13	1	-	10	4	25	2	2	1	-	27	1	-	216
12	-	1	-	4	-	1	8	-	10	2	-	-	-	4	2	-	106
37	3	1	1	19	1	-	9	5	11	2	2	-	-	17	3	-	242
13	-	-	1	3	-	1	1	3	2	1	-	-	-	3	-	-	62
7	2	1	-	5	-	1	2	-	11	4	-	-	-	2	1	2	99
9	2	-	-	9	-	1	3	6	16	2	-	-	-	8	2	-	153
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	6
5	-	-	-	2	-	-	-	1	-	-	1	-	-	3	1	-	60
2	1	-	-	1	-	-	-	-	6	-	-	-	-	1	-	-	60
447	98	51	31	244	23	34	199	89	1122	488	30	45	15	361	95	136	7 159
2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	69
2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	35
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
3	1	-	-	-	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	60
4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12
9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	1	-	49
1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	22
1	-	1	-	1	-	-	2	-	4	-	1	-	-	-	1	-	64
22	1	1	-	1	1	1	3	-	5	-	1	-	-	5	6	-	312

C. No. 4.

Antallet af de i Sindssygeasy

Tabel XXIX.

(Mouvement des malades dans les

	Tilbageliggende fra det forrige Aar.			Indkomne.			Tilsammen Behandlede.			Udgaaede					
										Helbredede.			I Bedring.		
	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.
Gaustad Asyl	148	128	276	134	103	237	282	231	513*	41	38	79[1])	39	14	53
Christiania -	67	43	110	30	32	62	97	75	172	11	9	20	3	3	6
Oslo -	-	35	35	-	9	9	-	44	44	-	1	1	-	1	1
Christiansands Asyl	8	8	16	7	2	9	15	10	25	4	1	5	-	-	-
Stavangers -	5	2	7	2	6	8	7	8	15	-	2	2	1	2	3
Bergens Bys -	27	29	56	11	19	30	38	48	86	4	12	16	3	3	6
Rosenbergs private Asyl i Bergen	80	52	132	28	19	47	108	71	179	5	5	10	5	4	9
Møllendals — - ved —	30	27	57	21	15	36	51	42	93	14	9	23	6	1	7
Trondhjems Bys Asyl	34	28	62	17	24	41	51	52	103	7	10	17	2	7	9
De ovennævnte 9 Asyler tilsammen	399	352	751	250	229	479	649	581	1230	86	87	173	59	35	94

*) Hvoraf 3, 1 Mand og 1 Kvinde tilbageliggende fra forrige Aar og 1 Mand indkommen i dette Aar vare indlagte til Observation. Det

[1]) Heri medregnet de til Observation Indlagte, der ere udgaaede i Aarets Løb efter afgiven Erklæring.

[2]) Fraregnes de til Observation Indlagte, bliver Forpleiningsdagene for hver Udskreven 437,8 Dag.

Fortegnelse over de i Sindssygeasylerne

Tabel XXX.

	Mania.			Melancholia.			Stupiditas.			Delirium tremens.		
	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.
Gaustad Asyl	37	31	68	46	45	91	2	4	6	1	-	1
Christiania -	11	8	19	9	16	25	-	-	-	1	-	1
Oslo -	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-	-	-
Christiansands Asyl	-	1	1	-	-	-	-	-	-	4	-	4
Stavangers -	2	2	4	-	2	2	-	2	2	-	-	-
Bergens Bys -	3	6	9	5	10	15	-	-	-	-	-	-
Rosenbergs private Asyl i Bergen	11	4	15	7	10	17	-	-	-	1	-	1
Møllendals — - ved —	9	6	15	8	7	15	-	-	-	-	-	-
Trondhjems Bys Asyl	3	8	11	9	12	21	-	-	-	-	-	-
I de ovennævnte 9 Asyler tilsammen	76	66	142	84	104	188	2	6	8	7	-	7

lerne behandlede Syge i 1871.

établissements d'aliénés en 1871.)

Udgaaede Uhelbredede.			Døde.			Tilbageliggende ved Aarets Slutning.			Mortalitets-forhold i pCt.	Det samlede Antal Forpleinings-dage.	Dagligt Middelbelæg.	Forpleinings-dage for hver Udskreven.	Samlede Udgifter for hver Syg i Døgnet.	Udgift til Medicin for hver Syg i Døgnet.
Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.						
38	51	89	11	6	17	153	122	275	7,2	103 548	283,6	435,0 [2])	47,6	0,90
3	9	12	13	3	16	67	51	118	29,6	41 723	114,3	772,6	33,6	0,89
-	4	4	-	1	1	-	37	37	14,3	12 975	35,5	1853,6	41,5	0,27
3	1	4	2	2	4	6	6	12	30,8	5 521	15,1	424,7	37,4	0,40
3	1	4	-	-	-	3	3	6	-	2 185	5,9	242,7	30,4	0,42
1	2	3	-	6	6	30	25	55	19,3	20 747	56,8	669,8	39,9	0,14
8	6	14	8	5	13	82	51	133	28,2	46 844	128,3	1018,3	-	-
1	1	2	2	1	3	28	30	58	8,5	20 543	56,3	586,9	-	-
8	9	17	-	1	1	34	25	59	2,3	21 276	58,3	481,3	36,0	0,83
65	84	149	36	25	61	403	350	753	12,9	275 362	754,4	577,2		

samlede Antal Liggedage for disse udgjorde 654.

i Aaret 1871 indkomne Sygdomsformer.

Dementia.			Idiotismus congenitus.			Idiotismus acquisitus.			Epilepsia.			Paralysis generalis.			Til Observation.			Ialt.		
Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.
30	20	50	1	-	1	1	-	1	5	2	7	10	1	11	1	-	1	134	103	237
4	7	11	-	-	-	2	1	3	-	-	-	3	-	3	-	-	-	30	32	62
-	7	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	9
3	1	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	2	9
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	6	8
3	2	5	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	19	30
6	4	10	-	-	-	2	1	3	1	-	1	-	-	-	-	-	-	28	19	47
4	1	5	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	21	15	36
3	2	5	-	-	-	2	-	2	-	2	2	-	-	-	-	-	-	17	24	41
53	44	97	1	-	1	7	3	10	6	5	11	13	1	14	1	-	1	250	229	479

C. No. 4.

Liste over Død

Tabel XXXI.

(Causes

Dødsaarsag.	Sum.	De vigtigste Dødsaarsagers Forhold til samtlige opgivne Dødsaarsager i pct.	Fordeling paa Kjøn (par sexe).			Fordeling paa Alder (par âge).													Alder er op-
			Mandkjøn.	Kvindekjøn.	Uopgivet.	0—1 Aar.	1—5 Aar.	5—10 Aar.	10—15 Aar.	15—20 Aar.	20—30 Aar.	30—40 Aar.	40—50 Aar.	50—60 Aar.	60—70 Aar.	70—80 Aar.	80—90 Aar.	90—100 Aar.	
Alcoholismus	29		27	2	-	-	1	1	-	-	-	8	8	7	1	2	-	-	
Aneurisma	6		6	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	4	1	-	-	-	
Angina membranacea	178	1,5	91	82	5	15	120	34	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
Anæmia	2		-	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	
Arthritis	8		6	2	-	-	-	-	-	-	1	-	1	3	1	2	-	-	
Apoplexia cerebri	300	2,5	168	132	-	-	-	-	1	-	5	10	20	46	86	88	40	2	2
Arthrocace	65		42	23	-	-	-	6	7	15	14	6	4	3	6	3	-	-	
Asthma	17		12	5	-	-	-	-	-		-	1	1	2	8	4	1	-	
Atrophia infantum	109	0,9	67	41	1	91	15	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Bronchitis acuta	361	3,0	182	166	13	146	88	13	5	1	7	8	12	10	17	28	12	-	3
— chronica	254	2,1	124	125	5	4	4	2	-	-	-	10	20	27	74	80	26	5	2
Cancer	477	3,9	212	259	6	1	-	-	1	-	4	22	85	141	134	59	15	1	4
Carbunculus et Pustula malig.	5		3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	1	-	-	-	
Carditis, Endo-, Peri-,	32		16	15	1	-	1	3	3	3	9	4	4	4	-	1	-	-	
Caries, Necrosis, Periostitis	29		22	7	-	-	-	1	-	3	5	5	3	5	3	2	-	-	
Cholaemia, Icterus	23		14	9	-	6	1	-	-	1	-	-	2	3	4	4	1	-	
Cholera nostras	54		26	23	5	19	19	3	1	-	-	-	2	1	4	2	1	-	
Chorea St. Viti	1		-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Combustio	22		14	8	-	-	10	4	1	2	1	-	-	1	1	1	-	1	
Commotio et compress. cerebri	13		8	5	-	1	-	-	2	-	3	1	1	3	2	-	-	-	
Contusio	25		12	13	-	-	1	1	1	-	2	4	1	6	5	3	1	-	
Convulsiones infantum	253	2,1	139	113	1	198	48	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	25
Cyanosis	3		3	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Cystitis	19		18	1	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2	7	6	2	-	
Debilitas congenita	166	1,4	96	70	-	163	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16
— senilis	687	5,7	293	394	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	48	267	285	69	67
Diabetes	18		13	5	-	-	1	-	-	-	2	4	4	3	3	1	-	-	
Diarrhoea	211	1,7	104	97	10	105	37	1	5	1	4	4	2	6	12	9	4	2	19
Diphtheritis faucium	101	0,8	43	57	1	13	52	21	10	1	-	-	1	1	1	1	-	-	10
Dysenteria	37		20	17	-	2	12	5	4	1	-	2	-	1	2	7	1	-	3
Dystokia	38		-	38	-	-	-	-	-	-	6	17	7	-	-	-	-	-	3
Ecclampsia gravid., partur. et puerp.	7		-	7	-		-	-	-	-	3	4	-	-	-	-	-	-	
Elephantiasis	149	1,2	78	51	20	-	-	-	-	2	10	5	14	10	7	9	1	-	5
Embolia, Thrombosis	21		8	13	-	-	1	1	-	-	3	4	4	1	-	6	1	-	2
Emphysema	1		1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	
Empyema	4		3	1	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	-	-	-		
Enteritis, Gastro-,	95		52	42	1	32	18	-	1	5	2	6	4	11	6	8	1	-	9
Epilepsia	29		16	13	-	-	2	2	1	1	3	6	3	2	4	2	-	-	2
Erysipelas	33		17	14	2	12	2	-	-	-	1	2	4	3	1	4	1	-	3
Febris intermittens	2		2	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	
— puerperalis	160	1,3	-	160	-	-	-	-	-	3	70	53	25	-	-	-	-	-	14
— recurrens	4		2	2	-	-	-	-	-	-	2	-	-	1	1	-	-	-	
— rheumatica	77		35	38	4	-	4	3	11	3	17	12	5	11	4	1	2	-	7
— typhosa	446	3,7	205	224	17	2	14	19	36	57	123	57	51	34	25	5	2	1	42
Fracturae	21		19	2	-	-	-	-	1	-	4	4	3	3	3	2	-	-	2
Gangræna	61		33	26	2	1	-	1	-	1	2	-	1	4	9	22	15	1	5

ıarsager i 1871.

(écès en 1871.)

Dødsaarsag.	Sum.	De vigtigste Dødsaarsagers Forhold til samtlige opgivne Dødsaarsager i pct.	Fordeling paa Kjøn (par sexe). Mandkjøn.	Kvindekjøn.	Uopgivet.	Fordeling paa Alder (par âge). 0–1 Aar.	1–5 Aar.	5–10 Aar.	10–15 Aar.	15–20 Aar.	20–30 Aar.	30–40 Aar.	40–50 Aar.	50–60 Aar.	60–70 Aar.	70–80 Aar.	80–90 Aar.	90–100 Aar.	Alder er opgivet for
ıangræna pulmonum	1		-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ıastritis	21		9	12	-	1	2	2	-	-	5	2	2	1	5	-	1	-	21
ıastritis chronica	130	1,0	73	54	3	11	5	-	2	1	4	7	18	30	23	20	4	-	125
Iæmorrhagia	12		7	5	-	2	1	-	1	2	3	-	-	1	1	-	1	-	12
— pulmonum	29		16	12	1	1	-	-	-	2	5	11	1	4	2	2	-	-	28
— uteri	16		-	16	-	-	-	-	-	1	2	4	7	-	1	1	-	-	16
— ventriculi	23		15	8	-	1	-	-	1	1	2	1	6	7	1	1	2	-	23
Iepatitis	14		11	3	-	-	-	-	-	1	1	-	5	3	2	1	1	-	14
Iernia	65		29	34	2	3	-	-	1	-	1	2	11	22	11	4	6	-	61
Iydrocephalus	23		13	10	-	4	17	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	23
Iydrops	255	2,1	126	127	2	2	13	14	10	7	14	15	30	52	40	30	13	1	241
Iydrothorax	14		8	6	-	-	-	-	-	-	1	1	2	1	4	3	2	-	14
nfluenza	1		1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1
nsania	82		42	39	1	-	-	1	-	2	10	10	15	13	14	12	3	-	80
ıschuria	11		11	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	-	4	3	1	11
ıaryngitis	19		7	12	-	2	6	4	-	-	-	3	1	-	2	1	-	-	19
ıithiasis	2		-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	2
ıuxatio colli	1		1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Mania puerperalis	2		-	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Marasmus	1		-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
Meningitis et Encephalitis	372	3,1	208	161	3	59	120	63	36	13	29	8	17	6	9	5	-	-	367
— tuberculosa	261	2,2	139	121	1	31	132	55	24	6	11	-	-	1	-	-	-	-	260
— cerebro-spin. epid.	2		2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— spinalis, Myelitis	15		9	6	-	-	-	1	1	1	4	1	2	1	3	-	1	-	15
Metritis et Cellulitis pelvis	5		-	5	-	-	-	-	-	-	2	2	1	-	-	-	-	-	5
Morbilli	17		11	6	-	2	6	6	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16
Morbus Adissonii	1		-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
— ovarii	21		-	21	-	-	-	-	-	-	5	4	9	2	-	1	-	-	21
— oesophagi	1		1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
— viarum uriniferarum	28		27	1	-	-	-	-	-	-	1	1	4	1	3	11	6	-	27
Nephritis, Morbus Brighti	160	1,3	89	68	3	-	8	5	7	9	22	19	25	20	26	11	3	-	155
Obstructio alvi, Ileus	87		58	29	-	2	2	1	2	3	3	5	11	24	22	7	4	-	86
Oedema pulmonum	12		9	3	-	-	1	-	1	-	-	1	-	3	2	1	3	-	12
Osteomalacia	1		-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1
Otitis	3		1	2	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Paralysis	33		22	11	-	1	1	-	-	3	-	3	4	10	4	6	1	-	33
Peritonæitis	158	1,3	81	75	2	5	6	5	4	10	27	22	28	22	20	6	1	-	156
Phlegmone, Abscessus	42		30	12	-	8	4	-	4	2	3	4	7	1	3	3	-	2	41
Pleuritis	58		36	17	5	3	2	-	3	3	12	5	13	7	3	1	1	-	53
Pneumonia	1 088	9,0	620	451	17	73	89	19	13	26	79	83	144	195	175	143	28	3	1 070
Puerperium	6		-	6	-	-	-	-	-	-	1	1	4	-	-	-	-	-	6
Purpura	7		3	4	-	1	-	3	-	2	-	-	-	1	-	-	-	-	7
Pyæmia et Phlebitis	40		30	10	-	-	-	-	6	3	9	3	3	9	4	3	-	-	40
Rachitis	19		13	6	-	1	14	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	17
Rheumatismus chronicus	10		3	6	1	-	-	-	-	-	-	1	1	2	5	-	-	-	9
Scarlatina	1 425	10,9	748	642	35	135	827	349	64	11	15	1	-	1	-	1	1	-	1 405

C. No. 4.

Tabel XXXI (Fortsættelse).

Dødsaarsag.	Sum.	De vigtigste Dødsaarsagers Forhold til samtlige opgivne Dødsaarsager i pCt.	Fordeling paa Kjøn (par sexe).			Fordeling paa Alder (par âge).													Alder er opgivet for
			Mandkjøn.	Kvindekjøn.	Uopgivet.	0—1 Aar.	1—5 Aar.	5—10 Aar.	10—15 Aar.	15—20 Aar.	20—30 Aar.	30—40 Aar.	40—50 Aar.	50—60 Aar.	60—70 Aar.	70—80 Aar.	80—90 Aar.	90—100 Aar.	
Scorbutus	1		-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	
Scrophulosis	74		34	39	1	6	32	8	15	8	2	1	-	-	-	-	-	-	[illegible]
Syphilis	60		27	33	-	35	6	-	-	1	3	3	3	2	3	3	-	-	[illegible]
Tabes dorsalis	4		3	1	-	-	-	-	-	-	1	-	2	1	-	-	-	-	
Trismus og Tetanus	21		18	3	-	5	-	-	-	-	4	3	1	5	3	-	-	-	2
Tuberculosis miliaris acuta	13		9	4	-	-	1	-	3	1	7	-	-	1	-	-	-	-	1
— pulmonum	1 846	15,4	867	960	19	24	57	46	71	167	439	366	314	183	103	23	1	-	1 79
— alinorum organor.	17		11	6	-	3	2	1	1	2	1	3	2	1	1	-	-	-	1
Tussis convulsiva	26		14	12	-	16	9	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Uræmia	8		5	3	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	4	2	-	-	
Variolæ	122	1,0	52	36	34	15	12	10	2	-	8	13	6	8	3	1	-	-	7

Dödsaarsag.	Sum.	De vigtigste Dødsaarsagers Forhold til samtlige opgivne Dødsaarsager i pCt.	Fordeling paa Kjøn (par sexe).			Fordeling paa Alder (par âge).													Alder er opgivet for
			Mandkjøn.	Kvindekjøn.	Uopgivet.	0—1 Aar.	1—5 Aar.	5—10 Aar.	10—15 Aar.	15—20 Aar.	20—30 Aar.	30—40 Aar.	40—50 Aar.	50—60 Aar.	60—70 Aar.	70—80 Aar.	80—90 Aar.	90—100 Aar.	
ta conformationis	11		7	4	-	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11
– organica abdominis . .	150	1,2	79	71	-	1	1	1	2	2	7	13	28	41	32	20	1	-	149
– — cerebri	65		31	34	-	2	4	2	1	1	9	5	10	16	8	4	1	-	63
– — cordis.	259	2,2	120	139	-	6	4	10	18	20	26	28	21	39	34	41	8	-	255
– — hepatis	40		29	10	1	-	-	-	-	-	-	3	6	9	8	10	2	-	38
– — medullæ spinal.	6		5	1	-	-	-	1	-	-	-	2	1	1	-	1	-	-	6
– — ventriculi et canalis intestinalis	67		37	30	-	-	-	1	2	4	3	1	7	23	17	5	2	-	65
omitus gravidarum.	1		-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
ılnera	19		17	2	-	-	1	-	2	3	3	3	3	3	-	1	-	-	19
ıucæ aliae et male determin.	14		9	5	-	1	2	-	1	2	1	1	2	3	1	-	-	-	14
Tilsammen	12071*		6 135	5 710	226	1288	1844	741	393	421	1094	929	1077	1146	1087	1020	512	89	11641

*) eller 42,14 pCt. af samtlige ved Sygdom foraarsagede Dødsfald (28 421).

B. Beretninger

for de enkelte civile Overövrighedsdistrikter.

I. Christiania By.

Byen, der har et Fladeindhold af 0,07 Kvadratmil, og hvis retslige Folkemængde den 31te December 1871 var 68 698, bestaar af et Lægedistrikt: Christiania Stadsfysikat.

Sundhedstilstanden var i heromhandlede Aar tilfredsstillende, Sygeligheden var i 1ste Halvaar noget større end i 2det, men mindre end i det foregaaende Aar. Skarlagensfeber vedvarede fra 1870, men var i Aftagende, Nervefeber, Katarrher og Diarrhoe havde noget større Udbredning end Aaret forud.

Dødeligheden var forholdsvis liden; Dødsfaldenes Antal udgjorde 1 265, heri medregnet 51 Personer, der ikke vare hjemmehørende i Byen. Efter den i Aarets Midte beregnede Befolkning = 67 678, bliver, naar samtlige Dødsfald medtages, Dødeligheden 18,68 af Tusinde (Aaret forud 20,24); og — naar de udenbysboende Døde fradrages — 17,90. I Femaaret 1866—70 udgjorde det gjennemsnitlige aarlige Antal Døde 1 395 eller 22,39 pr. mille af den beregnede Middelfolkemængde i det nævnte Tidsrum (62,285). Dødeligheden i Byens forskjellige Menighedsdistrikter vil sees af følgende Tabel:

	Folkemængden den 31te December 1871.	Døde i 1871.	Dødelighedsforhold i 1871.	1870.	1869.
Vor Frelsers Menigheds Distrikt	20 426	377	18,5	19,1	16,1
Trefoldigheds Do.	23 635	400	16,9	18,5	14,1
Gamle Akers Do.	13 075	223	17,1	19,9	20,0
Grønlands Do.	11 562	234	20,2	25,6	22,3
Christiania By	68 698	1 234	17,9	19,4	17,3

Følgende Tabel viser Antallet af Døde fordelte efter Kjøn og forskjellige Aldersklasser og i Forhold til de Levende.

	Af de Døde vare i					Af 100 Levende i hver Aldersklasse døde i					Af 10 000 Levende vare den 31te December:				
	1871.	1870.	1869.	1868.	1867.	1871.	1870.	1869.	1868.	1867.	1871.	1870.	1869.	1868.	1867.
Under 1 Aar	280	352	266	369	298	15,036	21,295	16,553	22,514	19,209	265,4	248,5	251	258	255
mellem 1 og 3 Aar ..	136	154	134	248	259	4,279	5,309	4,891	8,873	9,149	462,6	436,1	421	440	460
— 3 - 5 - ..	30	72	59	95	106	0,999	2,351	1,969	3,282	3,520	437,0	460,5	461	456	490
— 5 - 10 - ..	40	65	51	90	92	0,608	1,098	0,902	1,523	1,486	959,9	890,2	870	930	1 007
— 10 - 15 - ..	29	50	55	67	64	0,466	0,377	0,433	0,556	0,553	905,9	1996,3	1 957	1 897	1 880
— 15 - 20 - ..	50					0,702					1036,4				
— 20 - 30 - ..	146	121	100	109	114	0,968	0,793	0,674	0,800	0,879	2196,4	2295,0	2 281	2 145	2 083
— 30 - 40 - ..	124	97	88	109	125	1,241	1,063	0,887	1,103	1,303	1454,5	1372,0	1 528	1 557	1 559
— 40 - 50 - ..	110	117	121	110	107	1,478	1,714	1,701	1,535	1,553	1083,6	1026,1	1 095	1 128	1 120
— 50 - 60 - ..	109	111	101	122	98	2,225	2,436	2,369	2,904	1,508	713,0	685,0	557	661	635
— 60 - 70 - ..	69	81	10	88	85	3,178	3,425	3,391	4,124	4,049	316,0	355,6	318	336	341
over 70 - ..	111	112	109	103	124	9,536	7,175	10,421	8,443	11,821	169,4	234,7	161	192	170
Af alle Aldere	1234	1332	1154	1510	1472	1,793	2,003	1,777	2,378	2,393	10 000	10 000	10 000	10 000	10 000
deraf Mandkjøn	631	674	609	817	779	1,914	2,099	1,955	2,708	2,651	4730,3	4826,8	4796,3	4 750	4 767
- Kvindekjøn	603	658	545	693	693	1,666	1,912	1,613	2,709	2,151	5269,7	5173,2	5203,7	5 250	5 233

Af Dødsfaldene indtraf i

Januar	100	Mai	115	September	80
Februar	127	Juni	107	Oktober	112
Marts	123	Juli	88	November	92
April	104	August	77	December	109

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hidsættes nedenstaaende Tabel, der er udarbeidet efter de til Sundhedskommissionen fra de praktiserende Læger og Sygehusene indsendte maanedlige Lister.

Fortegnelse over de af Lægerne og fra Sygehusene anmeldte Tilfælde af epidemiske Sygdomme i Aaret 1871.

	Hele Aaret.		Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	Kjønnet er opgivet for		Alder er opgivet for	
	Ialt opgivne Tilfælde	Døde.													Mandkjøn.	Kvindekj.	Børn under 15 Aar.	Voxne over 15 Aar.
Antal anmeldende Læger			41	42	49	44	40	38	36	34	40	42	41	38		-		
Nervefeber	193	32	17	11	6	11	7	9	14	9	31	45	15	18	103	90	48	145
Simpel Feber	266	-	21	22	18	21	21	16	22	13	26	33	30	23	122	142	131	133
Barselfeber	22	7	3	2	-	3	-	-	-	-	2	6	-	6	-	22	-	22
Børnekopper	33	3	1	-	6	8	9	8	1	-	-	-	-	-	18	15	12	21
Vandkopper	199	-	39	9	19	7	20	6	7	-	5	8	19	60	107	92	191	8
Skarlagensfeber	244	24	69	41	33	23	21	10	3	7	8	14	6	9	111	132	214	29
Rødlinger	15	-	2	2	-	-	2	3	3	-	-	3	-	-	8	7	13	2
Mæslinger	18	-	-	-	1	1	7	4	2	-	2	-	-	1	6	12	12	6
Rosen	165	3	26	12	11	9	11	13	11	9	12	16	20	15	56	109	24	141
Kighoste	16	1	-	-	1	-	-	3	2	-	-	4	2	4	7	9	15	1
Diphtherisk Svælgbetændelse	62	3	-	4	1	7	6	9	2	5	6	11	6	5	23	39	16	46
Strubehoste	10	9	3	1	3	-	-	-	-	-	1	1	1	-	7	3	10	-
Kusma	50	-	-	1	16	7	4	4	5	5	-	1	2	5	23	27	39	11
Katarrh og Bronchit	4830	56	628	818	454	349	332	323	162	138	245	506	370	505	2355	2463	1891	2927
Lungebetændelse	457	79	36	52	26	56	58	66	32	12	16	61	19	23	259	198	122	335
Katarrhalsk Lungebetændelse	83	22	6	11	10	7	8	6	2	2	10	9	7	5	50	33	64	19
Gigtfeber	232	3	20	30	32	16	16	17	24	9	11	12	20	25	128	104	27	205
Koldfeber	8	-	1	1	1	-	-	-	-	-	2	2	-	1	5	3	-	8
Diarrhoe akut	1646	50	96	103	85	83	61	158	145	276	299	149	88	103	846	777	766	857
Cholera nostras	132		8	4	10	3	4	13	13	30	27	10	5	5	56	76	50	82
Blodgang	19	-	-	-	-	-	5	3	-	3	4	-	1	3	6	13	10	9
Tilsammen	8700	292	976	1124	733	611	592	671	450	518	707	891	611	816	4296	4366	3655	5007

Nervefeber forekom i større Udbredning end i de nærmest foregaaende Aar. Der er ialt anmeldt 193 Tilfælde, hvoraf 32 endte dødeligt (i 1870: 82 Tilfælde og 11 Dødsfald, i 1869: 57 og 9). Paa Rigshospitalet er heraf behandlet 131 Tilfælde (af hvilke 19 endte dødeligt) af Typhoidfeber, og 15 Tilfælde (hvoraf et havde dødelig Udgang) af exanthematisk Typhus. Sygdommen, der havde størst Udbredning i Høstmaanederne, forekom spredt over hele Byen uden paa noget Sted at optræde med et betydeligere Antal Tilfælde, hvorvel der fra enkelte Huse, hvor de sanitære og hygiæniske Forholde vare meget mislige, indlagdes paa Rigshospitalet flere Personer dels af samme Husstand dels af Gaardens øvrige Beboere. I enkelte Tilfælde kunde Sygdommens Udbredning ved Smitte paavises. Indlæggelse paa Sygehus, saavidt mulig Isolation af de Syge, Evakuation af de smittede Beboelsesrum med paafølgende Desinficeren bragtes stadig i Anvendelse.

Simpel Feber forekom med omtrent samme Antal Tilfælde som det foregaaende Aar.

Barselfeber behandledes hos 22 Kvinder, hvoraf 7 døde (i 1870: 20 og 16; i 1869: 18 og 7). Hos en af de Døde var obstetricisk Operation — Vending — foretaget. Paa Rigshospitalets medicinske Afdelinger behandledes 2, der begge helbredede, paa Byens Sygehus 2, hvoraf 1 døde. Paa Fødselsstiftelsen døde 2 Kvinder af Barselfeber.

Børnekopper. Følgende Liste viser Antallet af de forekomne og paa Lazaretet behandlede Tilfælde i de forskjellige Maaneder.

Liste over behandlede Tilfælde af Børnekopper i Aaret 1871.

Behandlede.	Hele Aaret.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	Kjøn. Mandkjøn.	Kjøn. Kvindekj.	Alder. Børn (under 15 Aar)	Alder. Voxne (over 15 Aar.)	Døde.
Paa Koppelazaretet (fra Byen)	25	1	-	6	2	9	6	1	13	12	5	20	3
fra Landdistrikterne	8	-	-	-	6	-	2	-	5	3	7	1	-
	33	1	-	6	8	9	8	1	18	15	12	21	3

Koppelazaretet var i Virksomhed fra 7de Januar til 3die Februar og fra 9de Marts til 14de August.

Af de paa Lazaretet Behandlede døde 2 Kvinder af Børnekopper. Et 5 Uger gammelt Barn, indlagt sammen med Moderen, der led af Børnekopper, og vaccineret Dagen før Indkomsten, befandt sig i de første 6 Dage vel, fik den 7de Dag Feber og samtidig med Vaccinepustlernes Udvikling et vesiculo-pustuløst Exanthem af skuffende Lighed med Vaccinepustlerne, idet enkelte Pustler vare deprimerede i Midten og omgivne af rød Halo, der dog var mindre end Vaccinepustlernes. Exanthemet forsvandt efter en Uges Forløb; hist og her havde Pustlerne efterladt Tegn til Ar. Barnet var derefter friskt et Par Uger, da der i regio submentalis optraadte en suppurerende Svulst, som medtog dets Kræfter i betydelig Grad. Der indfandt sig paany under Feberfænomener et pustuløst Udslag, hvortil kom Hoste og Diarrhoe, Kræfterne medtoges, Barnet døde 6 Uger efter Indkomsten. Ved Sektionen fandtes katarrhalsk Pneumoni og Oedema cerebri. Af de 12 Børn, fra Byen paa Koppelazaretet indlagte, vare 7 uvaccinerede. De Vaccinerede vare alle let angrebne, de Uvaccinerede derimod haardt; af disse sidste havde 3 confluerende Kopper. (Hoch.)

Efter at der i de sidste 6 Maaneder af 1870 ikke var anmeldt noget Tilfælde af Børnekopper, indlagdes den 7de Januar 1871 i Lazaretet en Koppesyg (et Bybud). I dette Tilfælde kunde Sygdommens Oprindelse ikke paavises, og der optraadte ingen nye Tilfælde før i Februar. I Begyndelsen af denne Maaned angrebes nemlig en Kone ved Sagene; sandsynligvis var Smitten her bragt fra Fredrikstad. Dette Tilfælde blev af vedkommende Læge ikke anmeldt for Sundhedskommissionen og kom først efter en Maaneds Forløb til dennes Kundskab, hvorefter den Angrebne flyttedes til Koppelazaretet. Imidlertid havde Smitten udbredt sig, og i Løbet af Marts, April og Mai indlagdes 16 Børnekoppesyge paa Lazaretet, dels fra Sagene, dels fra Vaageby (Aker), hos hvilke Sygdommen kunde paavises at stamme fra den først angrebne Patient ved Sagene. Paa Grund af Forhaling ved et i Vinterens Løb paabegyndt Reparationsarbeide ved Koppelazaretet, under hvilket Gjærdet om samme var nedtaget og senere ikke fuldstændig opsat, blev Sygdommen overført til Nabohuset, hvor 3 Personer angrebes. En Koppesyg indlagdes fra Oslo i April, sandsynligvis var Smitten ogsaa her indført fra Fredrikstad. Ligeledes indkom i April en Omstreifer, der antoges smittet i Fredrikstad, og som igjen meddelte Smitten til flere Personer i Bærum og Aker, hvoraf 2 indlagdes paa Lazaretet.

I 3 Tilfælde kunde Smitten paavises at være kommen fra Sverige. Endnu et Tilfælde opstod hos en omvankende Person, for hvem Smitteforholdet ikke kunde udredes.

Af **Vandkopper**, hvoraf de fleste ere anmeldte i December Maaned, er ialt opgivet 199 Tilfælde (i 1870: 182).

Af **Skarlagensfeber** er opgivet 244 Tilfælde, hvoraf 24 endte dødeligt, (i 1870: 896 Tilfælde, 70 Dødsfald). Epidemien var begyndt Høsten 1869 og havde i det foregaaende Aars sidste Maaneder naaet sin Høide; den aftog derpaa meget hurtig uden dog ved heromhandlede Aars Slutning at være fuldkommen ophørt. Det største Antal Tilfælde i dette Aar anmeldtes i Januar (69) og det mindste i Juli (3). I det i Oktober 1870 oprettede Epidemilazaret paa Ankerløkken laa 15 Personer tilbage ved forrige Aars Udgang, 42 Personer indkom i dette Aar. Lazaretet lukkedes den 21de Juni efterat der fra dets Aabning til dets Lukning i samme ialt havde været forpleiet 78 Patienter, hvoraf 6 Børn vare døde.

Rødlinger, Mæslinger og **Kighoste** forekom ganske enkeltvis og spredt. Af Kighoste er anmeldt et Dødsfald.

Rosen er opgivet behandlet hos 165 Personer, hvoraf 3 døde, (i 1870: 198 og 5).

Diphtherisk Svælgbetændelse havde i heromhandlede Aar mindre Udbredning end i det foregaaende (da 81 Tilfælde og 13 Dødsfald anmeldtes). Af Aarets 62 Tilfælde faldt de fleste (11) paa November. 3 Dødsfald tilskrives denne Sygdom.

Af **Strubehoste** ere opgivne 10 Tilfælde, hvoraf 9 endte dødeligt (i 1870: 17 og 13).

Af **katarrhalske Sygdomme** anmeldtes et større Antal end i noget af de foregaaende 3 Aar, nemlig 4 830 Tilfælde med 56 Dødsfald (i 1871: 4 219 og 70; i 1869: 3 917 og 48). Som sædvanlig forekom de katarrhalske Tilfælde hyppigst i Begyndelsen og Slutningen af Aaret; det største Antal anmeldtes i Februar (818), Januar (628), Oktober (506) og December (505). En Læge (O. Lund) angiver, at de i hans Praxis indtrufne katarrhalske Sygdomme i Februar Maaned oftere vare forbundne med rheumatiske Smerter, nervøs Svækkelse og langvarig Rekonvalescents og saaledes havde Karakteren af Influenza. De opgivne Dødsfald vare foraarsagede ved akut Bronchit, hvoraf de fleste (46) indtraf hos Børn under 3 Aar.

Af **Lungebetændelse** indtraf et mindre Antal Tilfælde og færre Dødsfald end de to nærmest foregaaende Aar. Der er opgivet 457 Tilfælde og 79 Dødsfald (i 1870: 510—121, i 1869: 574—100). Paa Rigshospitalets medicinske Afdelinger indkom 87 for og døde 12 af denne Sygdom. Det største Antal Tilfælde er anmeldt i Juni (66), Oktober (61), Mai (58), April (56), medens kun 19 er opgivet for November og 23 for December Maaned. Af de Døde vare 19 under 3 Aar og 34 over 50 Aar gamle. Hepatisationens Sæde er angivet for 9, hvoraf i Spidsen af venstre, i Midten af venstre Lunge, i hvert Tilfælde 1 Gang; i Basis af venstre Lunge 4 Gange, i Midten af høire Lunge 1 Gang og i Basis af høire Lunge 2 Gange. Intet af disse Tilfælde medførte Døden (O. Lund).

Katarrhalsk Lungebetændelse er behandlet hos 83 Personer, 64 Børn og 19 Voxne; af 22 Dødsfald indtraf 18 hos Børn under 3 Aar (i 1870: 111 Tilfælde, 8 Dødsfald). Det større Antal af Dødsfald, der dette Aar er opgivet for denne Sygdom, er formentlig at tilskrive, at katharrhalsk Pneumoni før har været slaaet sammen med Bronchit.

Af **Pleurit**, der almindeligvis ikke anmeldes, er opgivet 6 Dødsfald.

Af 232 Tilfælde af **Gigtfeber** endte 3 dødeligt. Af 22 Læger er anmeldt 305 Tilfælde af kronisk Rheumatisme, 138 vare af Mandkjøn, 167 Kvindekjøn, 7 under og 298 over 15 Aar.

Af **Diarrhoe** og **Cholera nostras** anmeldtes færre Tilfælde end i det foregaaende Aar, nemlig 1 646 Tilfælde af Diarrhoe og 132 af Cholera nostras med tilsammen 50 Dødsfald, hvoraf 46 hos Børn under 3 Aar. I Sommermaanederne indtraf som sædvanlig det største Antal Tilfælde. (I 1870 anmeldtes 1 975 Tilfælde og 90 Dødsfald og i 1869: 1 178 Tilfælde og 41 Dødsfald). Et mistænkeligt Tilfælde af Diarrhoe indlagdes i Juli fra et paa Havnen indkommet Dampskib paa Rigshospitalet, men overflyttedes strax til Ankerløkkens Lazaret. Fartøiet, Dampskibet „Østersøen", ankom fra Riga, der først i August blev erklæret cholerasmittet; det er senere oplyst ved Karantænelægens Beretning fra Kjøbenhavn, hvilket Sted Fartøiet havde anløbet, at dette Tilfælde tilligemed et andet paa samme Fartøi der blev anseet for asiatisk Cholera.

Veneriske Sygdomme. Nedenstaaende Liste giver en Oversigt over de i 1871 paa Sygehusene og af Lægerne anmeldte Tilfælde.

Liste over de paa Sygehusene indkomne og af Byens Læger anmeldte Tilfælde af venerisk Sygdom.

Sygdom.	Tilsammen.	Rigshospitalet.*)		Christiania Bys Sygehus.		Garnisonssygehuset.	Arbeidsanstalten		Tugthuset.		Bodsfænglet.	Akershus Strafanstalt.	Af Byens Læger anmeldte Tilfælde.
		Md.	Kv.	Md.	Kv.		Md.	Kv.	Md.	Kv.			
Syphilis	580	131	100	5	163	15	1	8	2	-	5	2	148
Gonorrhoe og Urethrit	648	26	23	-	228	15	7	6	3	1	2	-	337

*) Deraf paa Børnehospitalet 2 (1 Md., 1 Kv.).

Følgende Liste er et Uddrag af Sygehuslisterne for de Syphilitiskes Vedkommende.

	Tilbageliggende fra forrige Aar.			Indkomne.			Af de Indkomne lede af:					Udgaaede.			Døde.	Tilbageliggende ved Aarets Udgang.			Det samlede Antal Forpleiningsdage.	Middeltal af Forpleiningsdage for hver Udskreven.
	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	primær Syphilis.	sekundær	tertiær	hereditær	recidiver.	helbredede	i Bedring.	uhelbredede.		Tils.	Md.	Kv.		
Rigshospitalet ...	63	40	23	231	131	100	25	149	10	17	30	231	8	2[1])	7	46	25	21	23 317	94,0
Børnehospitalet ..	-	-	-	2	1	1	-	-	-	2	-	-	-	-	1	1	-	1	35	35,0
Christiania Bys Sygehus	33	-	33	165	4	161	44	29	4	5	83	169	1	2	4	22	2	20	7 938	44,3
Garnisonssygehuset	3	3	-	15	15	-		uop	give	t		14	2	-	-	2	2	-	1 052	65,7
Tilsammen	99	43	56	413	151	262	69	178	14	24	113	414	11	4	12[2])	71	29	42		

[1]) 1 Mand overflyttedes til Koppelazaretet, som lidende af Børnekopper.
[2]) Af de 12 Døde vare 11 Børn, hvoraf 9 under 1 Aar; 1 Mand døde af Morbus Brighti; 1 Dreng af Croup; 10 af hereditær Syphilis.

Efter Dødsanmeldelserne ere 20 døde af Syphilis, hvoraf 18 Børn under 3 Aar af medfødt Syphilis.

Efter de til Sundhedskommissionen fra Byens Læger og fra Sygehusene indsendte Opgaver over nye Tilfælde af veneriske Sygdomme kom under Behandling i de forskjellige Maaneder følgende Antal Tilfælde.

Liste over Antallet af de i hver Maaned anmeldte nye veneriske Tilfælde.

	Tilsammen.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Syphilis	422	42	50	36	38	45	35	34	29	33	23	29	28
Gonorrhoe og Urethrit	628	46	47	47	56	51	48	50	61	74	67	42	39

Omkostningerne ved de for Christiania Kommunes Regning paa Rigshospitalets Hudsygeafdeling behandlede veneriske Syge udgjorde 7 382 Spd. 33 Sk., heri medregnet de Omkostninger, som refunderes af fremmede Kommuner. Hertil kommer dog Omkostningerne ved endel ældre Tilfælde af Syphilis, der ere behandlede paa andre Afdelinger.

Antallet af offentlige Fruentimmer, der bo paa Bordeller og som visiteres 2 Gange ugentlig, var ved Aarets Begyndelse 50 og ved Aarets Slutning 54, medens Antallet af dem, der bo privat og visiteredes 1 Gang ugentlig, var 41. De førstnævnte underkastedes efter Politilægens Indberetning ialt 3 855 Visitationer paa 104 Visitationsdage. Middeltal af de paa hver Visitationsdag mødende Fruentimmer var 37, idet endel af disse altid findes i Strafanstalterne eller paa Sygehusene. Indlæggelse paa Sygehus skede 165 Gange (i Femaaret 1864—1868: 143,6). Af disse 165 Sygdomstilfælde vare 105 blenorrhagiske Affektioner, 32 lokale og 28 universelle syphilitiske Tilfælde. Middeltallet af denne Art offentlige Piger kan sættes til 52; sammenlignes hermed Antallet af Sygdomstilfældene, bliver Forholdet som 1 : 3,17. Antallet af Mødende (37) forholder sig til Antallet af Syge som 1 : 4,4 og Middeltal af Syge for hver Visitationsdag var 1,59, (i 1870: 1,49, i Femaaret 1864—1868: 1,39).

Blandt den anden Klasse Fruentimmer anstilledes 967 Visitationer, hvorved Antallet af Sygdomstilfælde var 59, nemlig 35 blenorrhagiske Affektioner, 14 lokale og 10 universelle syphilitiske Tilfælde. Her kommer saaledes 1,44 Sygdomstilfælde paa hver Pige, og der fandtes 1 Sygdomstilfælde ved hver 16,39 Undersøgelse. Desuden undersøgtes et Antal af 322 Kvinder, der ikke vare inskriberede eller underkastede regelmæssig Visitation, men hengave sig til Prostitution uden at drive denne som udelukkende Næringsvei. Af disse vare 172 tidligere undersøgte, medens 150 i dette Aar visiteredes for første Gang.

Disse Kvinder bleve tilsammen underkastede 743 Undersøgelser, hvorved 168 fandtes syge, nemlig 110 Gange af blenorrhagiske Affektioner, 22 Gange lokale og 36 Gange af universelle syphilitiske Tilfælde. Paa hver af denne Klasse kommer saaledes 0,52 Sygdomstilfælde og paa omtrent hver 4,4 Undersøgelse 1 Smittet.

For **Spedalskhed** behandledes paa Rigshospitalets Hudsygeafdeling ved Aarets Udgang 4 udenbys Kvinder. En Mand, der er født i Bergen og i længere Tid har lidt af Spedalskhed, opholder sig her i Byen. Nedenstaaende Liste giver Oplysning om endel af Lægerne og paa Sygehusene behandlede væsentlig **kroniske Sygdomme**.

	Hele Aaret.		Opgave over		Opgave over		Ifølge Lægernes Dødslister døde.	Antal af anmeldende Læger.
	Behandlede.	Deraf døde.	Mandkjøn.	Kvindekj.	Børn (under 15 Aar).	Voxne (over 15 Aar).		
Fnat	160	-	77	83	118	42	-	14
Skurv	5	-	2	3	1	4	-	3
Kjertelsyge	298	-	117	181	239	59	4	30
Rachit	48	-	34	14	48	-	3	17
Svindsot	561	140	273	288	42	519	261[1])	35
Kræft	67	17	22	45	2	65	47[2])	18
Vatersot og Morbus Brighti	111	13	48	63	10	101	33	20
Blegsot og anæmiske Tilstande	796	-	14	782	113	683	-	33
Menstruationsuordener	268	-	-	268	-	268	-	24
Kardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi	1187	-	368	819	133	1054	25[3])	33
Ormesygdomme	116	-	37	79	86	30	-	21
Drankersygdomme	24	2	22	2	-	24	5[4])	12

[1]) 22,1 pCt. af samtlige kjendte, ved Sygdom foraarsagede Dødsfald (1 181). I 1870: 17,1 pCt.

[2]) Kræftens Sæde er opgivet for 42 Døde, hvoraf i Mavesækken hos 20, i Mavesækken og Leveren hos 4, i Brystkjertelen hos 4 og i Livmoderen hos 4, i Leveren og i Spiseløret, i hvert Organ hos 3, i Underlivet, de tynde Tarme, S. Romanum og Overkjæven, i hvert Organ hos 1. (Hos 5 er Kræftens Sæde ikke nøiere angivet.)

[3]) Herunder indbefattet Gastritis, Enteritis og Diarrhoe chronica.

[4]) Af de Behandlede laa 3 paa Rigshospitalet. Formen er opgivet for 8, hvoraf 1 Alcoholismus acutus, 7 Delirium tremens.

Sindssygdomme. Antallet af de i Aarets Løb paa Sindssygeasylerne i Christiania forpleiede Sindssyge udgjorde 216, hvoraf paa Christiania Sindssygeasyl 172, paa Oslo Hospital 44. 155 laa tilbage ved Aarets Udgang. Fra Strafanstalterne omtales 1 sindssyg Fange paa Akershus Fæstning, hvis Tilstand dog ikke har krævet nogen særskilt Foranstaltning, 1 Mand, der led af melankolsk Raptus, fra Bodsfængslet, og nævnes 1 allerede i flere Aar paa Oslo Sindssygeasyl forpleiet sindssyg Tugthusfange.

I Lægernes Medicinalberetninger og fra de almindelige Sygehuse nævnes 40 Tilfælde af Sindssygdom, 16 hos Mænd, 24 hos Kvinder. Formen er opgivet for 10, hvoraf hos 8 Melankoli, hos 1 Mani og 1 Paralysis generalis. Efter Dødsanmeldelserne ere 19 (13 Mænd og 6 Kvinder) døde af Sindssygdom. Ved Aarets Udgang forpleiedes for Christiania Fattigvæsen 73 Personer, hvoraf 8 vare tilkomne i dette Aar. Af disse forpleiedes 24 i Byen, Resten i Landdistrikterne. Den gjennemsnitlige aarlige Godtgjørelse for de udsatte Sindssyge udgjorde 38 Spd.

Over udførte **chirurgiske Operationer** giver følgende Tabel en Oversigt (se Tabellen paa næste Side):

Af **obstetriciske Operationer** udførtes paa Fødselsstiftelsen: 2 Tangforløsninger, den ene indiceret ved Fremfald af Navlesnoren, den anden ved Fremfald af den ene Tvillings Fod ved Siden af den anden Tvillings Hoved. Udfaldet for Koner og Børn heldigt. 2 Vendinger ved udvendige Haandgreb ved Tverleier med heldigt Udfald for Koner og Børn. 1 Udtrækning paa en Fod af 2den Tvilling — første Tvilling var forløst ved Tang (se ovenfor); heldigt Udfald for Moder og Barn. 1 Partus præmaturus artificialis ved Bækkenforsnævring (conjugata diagonalis 9,5 centimeter), Konen fik Urinfistel. Barnet, der forløstes med Tang, var dødfødt.

Af Byens Læger udførtes: 39 Tangforløsninger. Indikationerne vare Vemangel eller Vesvækkelse i 22 Tilfælde, langsom Fødsel uden Fremgang i 7, Bækkensneverhed i 5, skjæv Hovedstilling i 2, Pandefødsel og udspændt Urinblære i 1 og fremfalden Navlesnor i 1 Tilfælde. Udfaldet var gunstigt for Konerne; af Børnene

Operation.	Paa Sygehuse. Rigshospitalet.	Andre Sygehuse.	Udenfor Sygehusene.
Amputation af Laaret [1])	1	1	-
— - Læggen [2])	4	-	-
— - Foden [3])	-	3	-
Exartikulation i Fodleddet	-	-	1
— af Fingre eller Tæer	2	1	1
Resektion [4])	2	2	2
Borttagelse af Brystkjertelen [5])	1	1	4
— - Læbekræft	2	-	2
— - Kræft i andre Organer [6])	5	1	4
— - andre eller ikke nøiere betegnede Svulster [7])	9	-	14
— - en eller begge Tonsiller	1	-	36
— - Uvula	-	-	2
— - indgroede Negle	-	2	4
Paracentese af Brystkassen	-	9	-
— - Underlivet	-	5	4
Acupunctur for hydarthrus genu	12	-	-
Operation for hygroma patellæ	-	-	1
Ovariotomi [8])	2	6	-
Punktion af hydrops ovarii [9])	-	2	2
Borttagelse af Livmoderpolyper eller Fibroider	3	-	6
Polypoperationer [10])	-	-	9
Underbinden af Arterier [11])	5	-	-
Operation for Struma	-		5
— - Teleangiektasi	-	-	5
— - Hæmorrhoidalknuder	-	-	5
Tenotomi, Gjennemskjæring af Muskler eller Fascier	7	-	2
Forceret Bevægelse af Led	-	1	2
Operation for Haremund	4	-	1
— - spaltet Gane [12])	1	-	4
Plastisk Operation af Øret	-	-	1
Tracheotomi [13])	1	-	1
Borttagelse af Testikelen	1	-	-
Operation for Vandbrok [14])	4	1	8
Acupunktur - —	9	-	-
Operation for Hæmatocele	1	-	-
Herniotomi [15])	2	-	-
Operation for Strictura urethræ	-	-	1
Borttagelse af Clitoris	-	-	1
Operation for fistula vesico-vaginalis	-	-	2
— - strictura orificii uteri	-	-	2
Lateris	79	35	132

Anmærkning.

[1]) Ved Gonarthrocace, en paa Byens Sygehus med dødeligt Udfald, den anden tilbageliggende ved Aarets Udgang.

[2]) Ved Podarthrocace, caries, fractura comminuta cruris, hver hos 1; alle med heldigt Udfald. Ved Necrosis hos 1, tilbageliggende ved Aarets Udgang.

[3]) Ved Podarthrocace efter Symes Methode, alle med heldigt Udfald.

[4]) Hos 2 af Laarbenets Hals ved Coxarthrocace, begge med heldigt Udfald; hos 1 af nedre Del af Tibia ved Podarthrocace, tilbageliggende; hos 2 af maxilla superior ved Kræft, en med heldigt Udfald; hos 1 af 3 ossa carpi.

[5]) Hos alle paa Grund af Kræft.

[6]) Sædet er angivet: 3 Gange i Kindet, 2 Gange Livmoderhalsen, i Tungen, antrum Highmori, Laaret, Clitoris og Skeden, i hvert Organ 1 Gang.

[7]) deraf 6 Sæksvulster, 8 Lipomer, 2 Enchondromer, 1 Sarcom, 1 Ranula, 1 fibrøs Svulst paa den haarde Gane, 1 Moluscum paa Ryggen, 1 cavernøs Svulst i Albuen.

[8]) deraf 4 med dødeligt Udfald, 1 paa Rigshospitalet, 3 paa Diakonissehuset, hvor der ialt opereredes 6.

[9]) 2 Gange med paafølgende Jodindsprøitning.

[10]) 8 Næsepolyper, 1 Polyp i Svælget.

[11]) 1 Gang af Art. iliac externa med dødeligt Udfald; 2 Gange Arteria brachialis, hvoraf 1 Gang med dødeligt Udfald; 2 Gange Arteria radialis.

[12]) deraf ved Uranoplastik og Staphyloraphi 4 Gange, ved Staphylotomi 1 Gang.

[13]) 1 Gang med heldigt Udfald i privat Praxis, begge ved Croup.

[14]) deraf 4 Gange med paafølgende Jodinjektion, 1 Gang Radikaloperation, 1 Gang Electropunktur, 1 Gang ved indlagt Setaceum.

[15]) 1 Tilfælde endte dødeligt, det andet tilbageliggende.

Operation.	Paa Sygehuse.		Udenfor Sygehusene.	Anmærkning.
	Rigshospitalet.	Andre Sygehuse.		
Transport	79	35	132	
Operation for ruptura perinæi	-	-	2	
— - fistula ani	1	-	2	
— - fissura ani	-	-	3	
— - atresia ani[16].	-	-	1	[16]) med heldigt Udfald.
Forceret Udvidning af Sphincter ani . .	-	-	3	
Neurotomi[17])	-	-	1	[17]) af Nerv. infraorbitalis med gunstigt Udfald.
Borttagelse af fremmede Legemer . . .	-	-	3	
— - nekrotiske Benstykker . .	3	-	2	
Reposition af indeklemt Brok	4	-	4	
— - luxerede Lemmer[18]) . . .	4	-	2	[18]) 5 Gange af Overarmen, 1 Gang Foden.
Akupunktur ved Pseudarthrosis	27	-	-	
Øienoperationer.				
Borttagelse af Øieæblet	9	-	-	
Extractio cataractæ	3	-	1	
— — linearis	1	1	-	
Iridektomi	-	4	9	
Iridodialysis	1	-	-	
Gjennemskjæring af Musc. ciliaris . . .	22	-	-	
Operation for Chalazion	-	-	1	
— - Skjelen	1	-	3	
— - Ectropium	-	-	1	
— - Synechia anterior	1	-	-	
— - Blenorrhoea sacci lacrymalis	-	-	1	
Acupunktur af Nn. supra og infra orbitalis ved Photophobia	1	-	-	
— af Corpus ciliare ved Cyclitis	1	-	-	
— af bulbi oculi ved sublatio retinæ	1	-	-	
Borttagelse af Svulst paa Øielaaget . . .	-	-	1	
Tilsammen	159	40	172	

forbleve 34 ilive, 5 vare dødfødte. 6 Vendinger, indicerede 4 Gange ved Tverleie, 1 Gang ved Blødning fra forliggende central Moderkage, 1 Gang ved Ansigtsleie med Haand og Fod ved Siden. Af Konerne forbleve 5 ilive, 1 døde af Barselfeber; af Børnene fødtes 2 levende, 4 vare dødfødte. 1 Perforation, hvor Fødselen havde varet i 3 Døgn, Vandet var afgaaet for 2 Døgn siden, fuldstændig Vemangel og betydelig Debilitet hos Konen. Konen fik Urinfistel (H. Gjør). 3 Extraktioner, en ved enkelt Fodfødsel og to ved Sædeleie af begge Tvillinger. Mødrene forbleve ilive; af Børnene døde den ene Tvilling, de to andre Børn forbleve ilive. 1 Vending ved udvendige Haandgreb (se Norske medicinske Selskabs Forhandlinger 1871 Pag. 136). 1 Partus præmaturus artificialis ved Bækkensneverhed (conjugata vera 3½") i 34te Uge med heldigt Udfald for Konen; Barnet dødfødt (Budde). 12 kunstige Forløsninger af Efterbyrden, indicerede 10 Gange ved Blødning, 1 Gang ved Striktur med afreven Navlestreng og 1 Gang ved Striktur med Sammenvoxning. Af Konerne forbleve 11 ilive, 1 døde

af Bronchit. 1 Sprængning af Hinderne ved 2den Tvilling, hvorpaa Fødselen fuldendtes ved Naturens Hjelp.

Ialt 70 obstetriciske Operationer under Fødselen. Af andre obstetriciske Operationer omtales Reposition af en retroverteret i 3die Maaned svanger Uterus med heldigt Udfald.

Paa Fødselsstiftelsen fødtes af 196 Barselkvinder 200 Børn, af Fødslerne vare 192 enkelte, 4 Tvillingfødsler.

Af de enkelte Fødsler forefaldt:

I 1ste Isseleie	131
i 2det Isseleie	50
i ubekjendt Isseleie	3
i 1ste Ansigtsleie	1
i 2det —	1
i 2det Sædeleie	1
i samlet Bækkenendeleie	1
i 1ste halvsamlet Bækkenendeleie	2
i Tverleie	2
	192.

Ved Tvillingfødslerne var Tvillingernes indbyrdes Leie følgende: 2 Gange: 1ste Tvilling i Sædeleie, 2den Tvilling i 1ste Isseleie; 1 Gang: 1ste Tvilling i 3die Isseleie — forløst med Tang — 2den Tvilling i enkelt Fodleie — forløst ved Udtrækning —, og 1 Gang: 1ste Tvilling i 1ste Fodleie, 2den Tvilling i 1ste Sædeleie.

Antallet af **Fødte** og **Døde** vil sees af følgende Tabel:

	Fødte.	Døde					Dødfødte.
		i Alt.	under 1 Aar. i 1ste Døgn.	under 1 Aar. over 1 Døgn gamle.	mellem 1-15 Aar.	paa Barselseng.	
Christiania Stadsfysikat	2 390	1265	28 *)	283	228	7	120

*) Ifølge Dødfødteanmeldelserne 21.

Omkomne paa voldsom Maade 27.

Overskuddet af Fødte over Døde bliver altsaa 1 125 og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 52,97. Antallet af Døde under 1 Aar udgjorde 13,0 pCt. af samtlige Fødte og 24,5 pCt. af samtlige Døde. Antallet af Døde mellem 1—15 Aar udgjorde 18,0 pCt. og Antallet af Døde under 15 Aar udgjorde 42,6 pCt. af samtlige Døde.

Til Oplysning om **Dødsaarsagerne** hidsættes følgende Tabel: (Se Tabellen paa anden Side.)

Denne Liste omfatter samtlige ved Sygdom foraarsagede Dødsfald. De hyppigste Dødsfald vare: Tæring (261), Hjernebetændelse, tuberkuløs Meningit og Kramper i Børnealderen (tilsammen 132), Lungebetændelse (79), akut Bronchit (56), Diarrhoe og Cholera nostras (tilsammen 50), Kræft (47). Af Dødsfald paa Barselseng opføres ialt 12, hvoraf af Barselfeber 7.

Veirliget. En Oversigt over de meteorologiske Forholde i 1871 vil erholdes af vedføiede Tabel, der er meddelt af det meteorologiske Institut.

Maaned.	Middeltemperatur. 1837—1867.	1871. Temperatur. Celsius. Middel.	Høiest.	Lavest.	Barometer ved Havet. Millimeter.	Vind (fremherskende.)	Vindstyrke 0—6. Middel.	Skydække 0—10. Middel.	Regnhøide. Millimeter.
Januar	— 4,4	— 6,47	3,1	— 18,9	760,6	NO	0,8	7,8	23,6
Februar	— 4,2	— 9,30	8,2	— 25,1	62,1	NO	0,8	7,0	30,1
Marts	— 0,8	1,69	10,6	— 11,8	58,1	S	0,9	5,6	15,9
April	4,1	2,95	10,7	— 5,2	55,6	N	1,5	4,4	16,4
Mai	10,5	9,82	25,3	— 2,0	59,3	S	1,4	3,6	3,9
Juni	15,5	15,26	27,0	3,5	59,4	NO	1,4	4,5	22,3
Juli	17,5	16,81	24,6	10,0	54,1	S	1,3	6,3	145,1
August	16,3	16,81	24,8	7,8	58,1	S	1,2	4,2	29,2
September	11,9	9,94	20,2	— 3,4	60,4	NO	1,1	4,3	21,2
Oktober	6,1	5,28	12,2	— 4,4	61,9	S	0,7	6,1	55,4
November	0,6	0,18	5,7	— 9,2	61,5	NO	1,2	5,9	22,1
December	— 3,0	— 3,60	5,3	— 13,2	56,8	NO	0,9	4,8	27,3
Hele Aaret	5,8	4,95	27,0	— 25,1	759,0	NO	1,1	5,4	412,5

Liste over de af Lægerne meddelte Dødsaarsager i Christiania i 1871.

Dødsaarsag.	Sum.	Deraf ere:		I 1ste Maaned.		i 2og3 Maaned.		i 4, 5 og 6 Maaned.		i 2det Halvaar.		i 2det og 3die Aar.		i 4 og 5 Aar.		mellem 5-10 Aar.		mellem 10-15 Aar.		mellem 15-20 Aar.		mellem 20-30 Aar.		mellem 30-40 Aar.		mellem 40-50 Aar.		mellem 50-60 Aar.		mellem 60-70 Aar.		mellem 70-80 Aar.		mellem 80-90 Aar.		mellem 90100 Aar.	
		M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.
Abscessus	3	3	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Abscessus stercoralis	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Alcoholismus	5	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Aneurisma aortæ	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Angina membranacea	9	5	4	-	-	-	-	-	-	1	-	3	2	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Apoplexia	27	13	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	2	-	2	1	4	3	2	3	2	3	-	4	-	-
Arthritis	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Arthrocace (genus)	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Atelectasis pulmonum	5	3	2	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Atrophia infantum	26	13	13	2	1	3	7	5	2	2	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bronchitis acuta	56	27	29	-	1	2	1	6	5	8	9	6	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	2	-	1	1	-	1	2	1	-	-	-
— chronica	27	17	10	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	1	-	3	1	3	3	7	5	-	1	-	-
Cancer	47	21	26	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	4	5	4	9	6	2	6	2	4	-	1	-	-
Carditis (Endo- og Pericarditis)	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Caries	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Combustio	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Convulsiones	40	22	18	6	5	5	5	6	2	2	4	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Cyanosis	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Debilitas congenit.	35	23	12	20	12	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— senilis	37	13	24	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	3	6	4	13	3	5
Diabetes mellitus	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Diarrhoea	50	27	23	1	3	10	5	5	4	7	2	4	5	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Diphtheritis	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ecclampsia (infantum)	16	9	7	2	2	1	2	-	-	5	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Embolia & Thrombosis	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Empyæma	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Encephalitis	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Epilepsia	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-
Erysipelas	3	1	2	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Febris puerperalis	7	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— typhosa	31	15	16	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	2	-	2	3	-	-	5	1	5	9	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fractura cranii	5	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gangræna senilis	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Gastritis, Enteritis et Diarrhoea chronica	25	11	14	2	-	2	-	1	3	1	2	-	4	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	3	-	1	-	-	-	-	3	-	1	-	-	-	-
Hæmatemesis	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hæmoptysis	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hæmorrhagia (a vena umbilicali)	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hydrocephalus chronicus	2	1	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Hydrops	6	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	2	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Icterus	3	1	2	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ileus	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Insania	19	13	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	3	-	5	1	2	2	1	1	-	-	-	-	-	-
Melæna	1	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Meningitis simplex	37	17	20	-	-	-	-	-	2	2	1	5	7	1	3	3	3	1	3	-	-	1	-	1	-	1	-	1	-	-	-	1	1	-	-	-	-

Dødsaarsag.	Sum.	Deraf ere:		I 1ste Maaned.		i 2og3 Maaned.		i 4, 5 og 6 Maaned.		i 2det Halvaar.		i 2det og 3die Aar.		i 4 og 5 Aar.		mellem 5-10 Aar.		mellem 10-15 Aar.		mellem 15-20 Aar.		mellem 20-30 Aar.		mellem 30-40 Aar.		mellem 40-50 Aar.		mellem 50-60 Aar.		mellem 60-70 Aar.		mellem 70-80 Aar.		mellem 80-90 Aar.		mellem 90 100 Aar.	
		M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.
Meningitis tuberc.	55	28	27	-	-	-	-	1	-	3	3	12	10	4	7	4	4	2	-	-	1	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Morbus Addisoni.	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— Brighti . .	27	8	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	2	1	2	1	1	2	4	1	4	1	3	-	2	-	-
— maculosus Werlhofi	2	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Neuralgia nervi trigemini	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Perimetritis suppurativa	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Peritonitis	10	7	3	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	1	-	-	-	1	-	1	1	1	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Phlegmone	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pleuritis	6	4	2	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Pneumonia crouposa . . .	79	36	43	-	1	2	-	-	1	1	4	5	5	-	-	-	1	1	1	-	-	5	5	3	4	4	2	8	6	6	5	1	6	-	2	-	-
— catarrhalis	22	12	10	-	-	3	-	1	1	3	3	4	3	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-
Puerperium	5	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pyæmia	4	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Rachitis	3	2	1	-	-	-	-	-	-	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rheumatismus articularis acutus.	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ruptura cordis . .	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Scarlatina	24	14	10	-	-	-	-	-	-	1	3	8	2	3	1	1	3	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Scorbutus	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Scrophulosis	4	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Spondylarthrocace	4	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Syphilis acqvisita.	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— hereditaria	18	8	10	1	3	4	3	3	1	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tetanus	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Trismus neonatorum	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tuberculosis miliaris acuta.	12	8	4	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	3	-	1	-	3	3	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
— pulmonum (Phthisis) .	261	126	135	-	-	-	-	1	-	1	3	4	6	1	1	4	1	2	4	9	19	37	28	26	29	27	24	11	10	1	6	2	4	-	-	-	-
— aliorum organorum . .	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Tumores (non cancrosi) . . .	7	4	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	1	1	-	-	-	1	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-
— ovarii . . .	5	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	3	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Tussis convulsiva.	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Typhus exanthematicus	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Variolæ	3	-	3	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Vitia conformation.	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— organica abdominis	5	1	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-
— — cerebri	5	3	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— — cordis.	38	10	28	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	3	2	-	2	5	1	4	1	2	-	9	2	3	2	1	-	-	-	-
— — medullæ spinalis	4	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Volvulus	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vomitus	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ødema pulmonum	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	1181	593	588	41	34	37	25	30	22	41	43	73	60	13	17	19	18	15	13	23	25	67	70	61	52	56	49	55	49	26	40	28	43	5	23	3	5
Homicidium	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Suicidium	11	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	1	-	4	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Causa mort. accid.	13	9	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	3	-	-	-	1	-	2	1	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
— — ignota	29	17	12	2	1	1	2	-	1	1	-	1	1	-	-	-	-	1	-	1	-	-	2	6	-	1	-	1	1	1	2	-	1	1	1	-	-
Tilsammen	1235	631	604	43	35	38	27	30	23	42	43	74	62	13	17	22	18	16	13	25	25	73	73	71	53	61	49	59	50	27	42	28	44	6	24	3	6

De **hygiæniske Forhold** have i det Hele taget maaske forbedret sig noget, men lade endnu Adskilligt at ønske. Navnlig befinder Renovationsvæsenet sig fremdeles i en temmelig mislig Forfatning, og den i de senere Aar mere udbredte Anvendelse af det saakaldte Pudretsystem synes mindre at opfylde sin Hensigt, idet Desinfektionen foregaar høist ufuldstændigt. Systemet synes heller ikke længer at kunne kaldes et Pudretsystem, idet den Tilblanding af Kalk og Jord, som gives Exkrementerne, ikke forvandle disse til en tør Masse (Pudret), men bruges i saa ringe Mængde, at Produktet, naar det udtages af Husene, er halvt eller helt flydende. (Bidenkap.)

Fattigsygepleien. Nedenstaaende Sammenstilling over de af Bylægerne i 1871 undersøgte og behandlede Syge viser disses Antal samt Forholdet af de fra hvert Distrikt paa Sygehusene Indlagte og af de Døde.

Oversigt over de af Lægerne i 1871 behandlede og undersøgte Syge.

Fattiglæge-Distrikt.	Tilsammen Behandlede.	Mænd.	Kvinder.	Deraf under 15 Aar.		Indlagte paa Sygehus.	Døde.	Procentforhold mellem de Behandlede, naar de paa Sygehus Indlagte fradrages, og de Døde.	Indlagte paa Sygehus uden forudgaaende Behandling.
				Mandkjøn.	Kvindekjøn.				
1ste (Vor Frelsers Menighed) . . .	960	320	640	138	183	40	37	4,0	171
2den (Trefoldigheds Menighed) . .	1 177	413	764	177	202	51	39	3,4	97
3die (Gamle Akers Menighed) . . .	772	301	471	111	117	43	29	3,9	92
4de (Grønland-Oslo Menighed) . . .	620	271	349	73	96	63	25	4,5	7
Tilsammen	3 529	1 305	2 224	499	598	197	130	3,9	367

Over de under Fattiglægernes Tilsyn komne Sygdomsformer giver nedenstaaende Liste en Oversigt. (Se Tabellen paa næste Side.)

For Fattigvæsenets Regning indlagdes paa Rigshospitalets 3 Hovedafdelinger . . . . 704, hvoraf døde 63.
paa Børnehospitalet . . . . . 38 — — 2.
- Fødselsstiftelsen . . . . . 37 — — 1.
- Byens Sygehus og dens Filialafdelinger . . . . . 841 — — 95.
- Diakonissehuset . . . . . 80 — — 17.
- Ankerløkkens Lazaret . . . 40 — — 2.
- Koppelazaretet . . . . . 29 — — 3.

tilsammen indlagdes af Fattigvæsenet paa Sygehuse . . . 1 769, hvoraf døde 183.

Det hele Antal Syge (og Fødende paa Fødselsstiftelsen), for hvilke Fattigvæsenet — paa faa Undtagelser nær — har draget Omsorg, har saaledes været: 5 298, — deri ikke indbefattet de i Sindssygeasylerne Behandlede. (Antallet i 1870 var 5 731, i 1869: 5 705, i 1868: 6 491). Det samlede Antal Døde, der vedkom Fattigvæsenet, udgjorde: 313, eller 25,36 pCt. af samtlige Dødsfald i Aaret (i 1870: 184 eller 13,70 pCt., 1869: 337 eller 29,02 pCt.).

Fattigvæsenets Sygeudgifter udgjorde (efter Opgave fra Fattigvæsenets Kontor):

1. til Rigshospitalet for Byen tilhørende Syge . . . 9 757 Spd. 90 Sk.
2. - Do. for fremmede Do. . . . 6 052 — 40 -
3. - Byens Sygehus og dets Afdelinger . . . . . 15 907 — 59 -
4. - Ankerløkkens Lazaret . . . 1 310 — 62½ -
5. - Koppelazaretet . . . . . 1 531 — 37 -
6. - Diakonisse-Sygehuset . . . 1 643 — 74 -

36 203 Spd. 2½ Sk.

Fragaar indkomne Refusionsbeløb og Arbeidsudbytte af Patienterne i Byens Sygehus . . . . 12 108 — 88 -

Byens Udgifter ved Sygehusforpleiningen bliver saaledes . . . 24 094 Spd. 34½ Sk.

7. Til Medikamenter for fattige Syge af Byen . . . . . 2 841 — 55½ -
8. Lægerekvisita . . . . . 418 — 106 -
9. Sindssyges Kur og Pleie i og udenfor Asylerne, heri medregnet Kur og Pleie for Sindssyge, der ikke tilhøre Byen og for hvilke Refusion bliver at søge hos fremmede Kommuner . . . . . 13 916 — 82½ -

Lateris 41 271 Spd. 38½ Sk.

Oversigt over de under Fattiglægernes Tilsyn i 1871 komne Sygdomsformer.

Sygdom.	Behandlede.				Indlagte paa Sygehus.				Døde.				Indlagte paa Sygehus uden forudgaaen Behandling.			
	Md.	Kv.	Derafunder 15 Aar. Md.	Derafunder 15 Aar. Kv.	Md.	Kv.	Derafunder 15 Aar. Md.	Derafunder 15 Aar. Kv.	Md.	Kv.	Derafunder 15 Aar. Md.	Derafunder 15 Aar. Kv.	Md.	Kv.	Derafunder 15 Aar. Md.	Derafunder 15 Aar. Kv.
Febre	114	132	62	53	21	20	8	4	3	-	3	-	64	45	10	13
Akute Sygdomme i Aandedræts- og Cirkulationsorganerne	235	352	120	138	8	2	-	-	12	13	8	4	18	13	3	-
Kroniske Sygdomme i Do. Do.	81	138	3	5	4	7	-	-	7	4	-	-	3	6	-	-
Sygdomme i Nervesystemet	69	96	24	17	2	8	-	2	12	7	10	7	20	5	1	-
Sindssygdomme	2	3	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	3	9	-	-
Akute Sygdomme i Fordøielsesapparatet	115	215	65	95	1	1	-	-	3	2	2	2	3	4	-	-
Kroniske Do. i Do.	54	204	15	42	4	10		1	2	4	2	1	2	2	-	-
Uterinsygdomme, Menstruationsygdomme, Barselsygdomme	-	34	-	-	-	7	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-
Sygdom i Urinveiene, Vatersot	17	24	3	2	5	4	2	-	-	1	-	-	8	5	-	-
Blodsygdomme, Ernæringssygdomme, Gulsot	25	158	9	20	-	2	-	-	3	4	3	3	2	1	-	-
Tæring	72	89	4	6	9	9	1	-	20	21	-	2	5	3	-	-
Kjertelsyge	25	46	23	33	3	2	2	2	-	-	-	-	2	1	1	1
Alderdomssvaghed	5	26	-	-	-	-	-	-	1	6	-	-	-	1	-	-
Kronisk eller afebril Rheumatisme	74	152	7	-	3	2	-	-	-	-	-	-	1	2	1	1
Læsioner	106	85	28	16	3	1	1	-	-	-	-	-	13	5	2	-
Phlegmone, Abscesser, Ulcera	85	98	18	21	6	6	1	1	-	1	-	-	7	6	-	-
Kræftagtige Sygdomme og Svulster overhovedet	1	9	-	-	-	2	-	-	-	2	-	-	-	4	-	-
Dannelsesfeil og Deformiteter	3	2	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Ben- og Ledsygdomme	25	20	6	5	4	3	1	-	-	-	-	-	7	7	3	2
Chirurgiske Sygdomme i Aaresystemet	8	14	1	2	1	2	1	1	1	-	-	-	2	-	-	-
Øiensygdomme	46	109	34	46	5	13	4	9	-	-	-	-	8	10	3	3
Øresygdomme	8	11	6	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Chirurgiske Sygdomme i Urinveiene og Kjønsorganerne	7	16	2	1	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Broktilfælde	12	13	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-
Syphilis, Bubo	15	22	8	4	4	2	-	1	1	-	1	-	25	22	11	7
Gonorrhoe, Urethrit	8	12	1	5	2	1	-	-	-	-	-	-	2	2	-	-
Epididymit	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hudsygdomme	74	111	52	59	1	2	1	1	-	-	-	-	3	3	1	1
Ormesygdomme	3	12	3	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre Sygdomme	10	21	2	10	-	-	-	-	-	-	-	-	3	1	2	-
Tilsammen	1305	2224	449	598	90	107	22	22	65	65	29	19	205	162	38	28
	3 529		1 047		197		44		130		48		367		66	

	Transport 41 271	Spd. 38½	Sk.
10. Lægelønninger	2 172	—	- -
11. Fødselsstiftelsen 326 Spd. 69 Sk. og for Jordemoderforretninger 199 Spd. 60 Sk., tilsammen	526	—	9 -
	43 969	Spd. 47½	Sk.

Udgifterne til Medicin for enhver af Fattiglægerne behandlet Syg beløb sig i Gjennemsnit til 96½ Sk.

I Sundhedskommissionen afholdtes i Aarets Løb 25 Møder. Foruden Behandling af Klager og andre mindre vigtige Sager vedkommende Sundhedspleien, forhandledes om Drænering af Kirkegaarde og deres Udvidelse, om Foranstaltninger i Anledning af optrædende epidemiske Sygdomme (Cholera, Børnekopper, exanthematisk Typhus, Nervefeber), om Opførelse af Epidemi- og Karantænelazaret paa Hovedøen, Filipstadbækkens Overhvælvning til Kloak m. V.

Den offentlige Vaccination udførtes af Stadsfysikus med Bistand af Bylægerne og foretoges i det sædvanlige Lokale og i to af Byens Udkanter (Sagene og Grønland). Ialt vaccineredes 1 611 Børn, hvoraf i 1ste og 2det Distrikt 1 032, i 3die: 326 og i 4de Distrikt 253. Ved den offentlige Vaccination revaccineredes et større Antal Individer. Privat revaccinerede Stadsfysikus 135 Børn; i Me-

dicinalberetningerne opføres derhos 186 Personer at være revaccinerede. Dr. Skjelderup angiver af 50 Revaccinationer at have faaet positivt Resultat 15 Gange, Dr. Holst af 13 Revaccinationer 7 Gange. Af Vaccinelymfe uddeltes til indenbys Læger omtrent 60 Rør, til udenbys Læger og Hjelpevaccinatører sendtes ifølge 154 Rekvisitioner 324 Rør. Jordemodereleverne ere af Stadsfysikus meddelte den fornødne Undervisning i Vaccinationens Udførelse.

Af **retsmedicinske Forretninger** udførtes 8 Syns- og Obduktionsforretninger, nemlig over 5 Barnelig og 3 voxne Lig, for hvilke Dødsaarsagen ønskedes konstateret.

Angaaende **Sygehusenes** Virksomhed henvises til de i den almindelige Beretning indtagne Sygehuslister.

Paa Tugthusets Sygestuer behandledes 141 Sygdomstilfælde (hvoraf 9 tilbageliggende fra forrige Aar) med 2 970 Forpleiningsdage; 3 døde, hvoraf 1 Mand af Arsenikforgiftning. Det gjennemsnitlige daglige Belæg paa Sygestuerne var 8,41 (i 1870: 9,2, 1869: 9,8). Det daglige Middelbelæg af Fanger var 467; følgelig falder omtrent 6,4 Sygedag paa hver Fange (i 1870: 6,7, i 1869: 8,3). Dødelighedsforholdet (naar 6 ved Aarets Udgang tilbageliggende Syge ikke medregnes) udgjorde 1,4 pCt. Udgifterne ved Sygeforpleiningen udgjorde 506 Spd. 67 Sk.; hvoraf til Medicin 293 Spd. 86 Sk. og for en sindssyg Fanges Forpleining paa Oslo Sindssygeasyl 123 Spd. 20 Sk.

Akershus Strafanstalt. Antallet af Sygdomstilfælde udgjorde 65 (deraf 12 tilbageliggende fra forrige Aar). Det samlede Antal Sygekostdage 4 735; det daglige Middeltal af Fanger er opgivet til 132,1. Der kommer saaledes gjennemsnitlig 12,9 Syge daglig og 35,5 Sygedage paa hver Fange (i 1870: 28,2, i 1869: 20,2). Paa Sygestuerne have været tilsammen indlagte 40 Personer i 1 283 Dage; gjennemsnitlig daglig Belæg har været 3,5. Der døde 2 Fanger eller 4,5 pCt. af de i Aaret behandlede Syge. Udgifterne ved Sygeforpleiningen udgjorde 281 Spd. 110 Sk., hvoraf 165 Spd. 18 Sk. til Medicin for Fanger og Betjente med Familier.

I Arbeidsanstalten, hvor det daglige Middelbelæg af Lemmer var 251 og det daglige Antal syge eller for Arbeide fritagne Lemmer var 13,4, behandledes 235 Syge. Sygedagenes Antal udgjorde 4 919, af hvilke 3 551 falde paa Mændene, 1 368 paa Kvinderne. Paa Rigshospitalet eller Sygehusene indlagdes 37; paa Christiania Sindssygeasyl 2 Mænd og 1 Kvinde, paa Koppelazaretet 1 Mand og paa Fødselsstiftelsen 1 Kvinde. Af de behandlede Syge døde 9 eller 3,8 pCt. Arbeidsanstaltens Udgifter til Medikamenter og Lægerekvisiter beløb sig til 312 Spd. 7 Sk.

I Bodsfængslet, hvor det daglige Middeltal af Fanger var 225,6 og Aarets samlede Antal Fanger 430, behandledes 183 mindre betydelige og 48 mere betydelige Sygdomstilfælde (hvoraf 4 tilbageliggende fra forrige Aar), af hvilke 3 endte dødeligt. 1 Fange begik Selvmord. I Fængslets Sygeafdeling er forpleiet 7 Fanger, hvoraf 5 nytilkomne og 2 tilbageliggende fra det foregaaende Aar, med 537 Sygedage eller 76,71 Dag for hver Patient. Fuldstændig eller delvis Arbeidsfrihed paa Grund af Sygdom har været tilstaaet i tilsammen 911 Dage (i 1870: 1 224); fordeles dette Dagantal paa Middelbelægget af Fanger kommer der 4,04 Dage paa hver Fange (i 1870: 5,5 Dage). Sygeudgifterne have i 1871 beløbet sig til 197 Spd. 86½ Sk.

Badeindretninger. I Rigshospitalets Badeindretninger toges mod Betaling 10 006 Karbad, 218 Gytjebad, 998 Styrtebad og 2 215 Dampbad. Til Rigshospitalets Syge gaves, foruden de almindelige Renselsesbad, 2 138 almindelige Karbad, 553 Gytjebad og 225 Dampbad.

I Christiania offentlige Karbadanstalt toges 26 846 almindelige Karbad og 190 Styrtebad.

En ved Byens Sygehus værende Damp- og Karbadindretning benyttes ikke lidet (væsentlig af de af Fattigvæsenet Understøttede).

Byens 7 **Apotheker** visiteredes paa lovbefalet Maade og befandtes at være i Orden. Personalet var ved Svaneapotheket: 1 Provisor, 3 examinerede og 1 uexamineret Medhjelper; Elephantapotheket: 2 examinerede og 1 uexamineret Medhjelper; Løveapotheket: 2 examinerede og 2 uexaminerede Medhjelpere og 1 Discipel; Rigshospitalets Apothek: 4 examinerede og 1 uexamineret Medhjelper; Hjortapotheket: 2 examinerede Medhjelpere og 1 Discipel; Apotheket Nordstjernen: 2 examinerede Medhjelpere og 1 Discipel; Falkapotheket: 1 examineret Medhjelper og 1 Discipel.

Medicinalpersonalet. Ifølge den offentlig udgivne Fortegnelse udgjorde Lægernes Antal 80, hvoraf 10 i Almindelighed ikke befatte sig med medicinsk Praxis (desuden er Distriktslægen i Aker bosat i Byen); der er 11 Tandlæger, 6 Dyrlæger samt 29 Jordemødre.

II. Akershus Amt.

Amtet, hvis Fladeindhold er 40,25 norske Kvadratmil, og som ved Folketællingen den 31te December 1865 havde 107 422 Indbyggere, er inddelt i følgende 4 Lægedistrikter:

1. Akers Distrikt (8,46 n. □ M., 34,144 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne	Aker	3,65 Mil,	18 981	Indb.
	Asker og Bærum	2,18 -	8 400	—
	Nittedal	1,51 -	2 563	—
	Skedsmo . . .	1,12 -	4 200	—

2. Ullensakers Distrikt (15,93 n. □ M., 38 703 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne	Ullensaker . . .	1,88 Mil,	7 373	Indb.
	Sørum	0,80 -	3 088	—
	Gjerdrum . . .	0,66 -	1 984	—
	Nannestad . . .	2,47 -	4 821	—
	Næs	4,74 -	9 317	—
	Eidsvold . . .	2,63 -	8 262	—
	Hurdalen . . .	2,75 -	3 858	—

3. Hølands Distrikt (9,70 n. □ M., 15 439 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne	Høland	5,20 Mil,	6 493	Indb.
	Urskog	2,76 -	4 863	—
	Fet	1,74 -	4 110	—

4. Follo Distrikt (6,16 n. □ M., 19 136 Indbyggere) indbefattende:

Kjøbstaden	Drøbak	0,01 Mil,	1 662	Indb.
Ladestedet	Soon	- -	677	—
—	Hølen	- -	311	—
Herredet Vestby med Ladestedet Hvidsten	. . . . .	1,03 -	3 242	—
Herrederne	Enebak	1,99 -	3 964	—
	Krokstad . . .	1,18 -	3 118	—
	Aas	0,75 -	2 708	—
	Fron	0,66 -	1 861	—
	Næsodden . . .	0,54 -	1 593	—

Sundhedstilstanden inden Amtet berettes at have været god. Af epidemiske Sygdomme havde Nervefeber og Skarlagensfeber adskillig Udbredning i Akers og Ullensakers Distrikt og sidstnævnte Sygdom tillige i Follo Distrikt. Børnekopper viste sig enkeltvis i de tre nævnte Distrikter.

Dødeligheden var liden. De Dødes Antal udgjorde 1 780 eller 16,37 pro mille af Aarets beregnede Middelbefolkning (108 728). Aaret forud døde 1 889 eller 17,4 pro mille og i 1869: 1 919 eller 17,7 p. m. I Femaaret 1866—70 udgjorde det gjennemsnitlige aarlige Antal Døde 2 011 eller 18,52 pro mille af den beregnede Middelbefolkning i det nævnte Tidsrum (108 568) og i det forudgaaende Femaar ligeledes 18,7 pro mille.

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hidsættes følgende af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel: (se Tabellen paa næste Side.)

Nervefeber optraadte hyppigere end i det foregaaende Aar. 227 Tilfælde, hvoraf 29 endte dødeligt, er opgivet for dette Aar. (Aaret forud kjendtes 100 Tilfælde og 11 Dødsfald). Foruden den sædvanlig forekommende Ileotyphus forekom i Akers Distrikt tillige en mindre Epidemi af exanthematisk Typhus. Denne begyndte i Mai Maaned, indbragt ved Smitte fra Kongsvinger, paa den ved Christiania Bys østlige Grændse beliggende Forstad Rodeløkken, hvor Sygdommen udbredte sig smaat men jævnt. Mod Aarets Slutning forefaldt ogsaa Tilfælde i Forstaden Vaalerengen og omliggende Dele. Fra Mai til December blev fra disse Steder anmeldt 55 Tilfælde, hvoraf 2 endte dødeligt. I Begyndelsen blev de Angrebne indlagte paa Rigshospitalet, saavidt Rummet tillod, eller ogsaa isolerede i Hjemmet; i Oktober Maaned oprettedes paa Rodeløkken eget Epidemilokale, i hvilket indtil Aarets Udgang kan sees at have været forpleiede 18 Individer, hvoraf 1 døde. Sygdommen, der i det Hele var mild, viste sig temmelig smitsom og angreb næsten hele Familien, hvor Isolation ikke strax kunde iværksættes. Den vedvarede ved Aarets Udgang paa de ovennævnte Steder (A. Lund). I Ullensakers Distrikt indtraf de fleste Typhustilfælde i Sommermaanederne i Herredet af samme Navn. Fra de øvrige Distrikter omtales kun enkeltstaaende og spredte Tilfælde.

Barselfeber endte i 30 kjendte Tilfælde 9 Gange dødeligt. (Aaret forud anmeldtes 34 Tilfælde og 8 Dødsfald). I to dødelige Tilfælde kan kunstig Forløsning — en Gang Mutilation, en Gang Vending — sees at være foretagen.

Af **Børnekopper** anmeldtes 32 Tilfælde, hvoraf 2 endte dødeligt (Aaret forud 3 Angrebne). Foruden de 21 her opgivne Tilfælde fra Akers Distrikt sees 8 Syge fra dette Distrikt at være indlagte paa Ankerløkkens Koppelazaret

I Akershus Amt anmeldte epidemiske Sygdomme.

	Hele Aaret.		Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	Ialt opgivet.		Fordeling paa Lægedistrikterne.							
	Behandlede.	Deraf Døde.													Tilfælde.	Dødsfald.	Aker.		Ullensaker.		Høland.		Follo.	
																	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Nervefeber	226	28	4	7	7	2	6	35	39	31	36	22	26	11	227	29	116	7	85	15	11	2	15	5
Simpel Feber	100	-	8	7	11	8	8	8	11	10	7	7	8	7	100	-	56	-	2	-	1	-	41	-
Barselfeber	24	3	-	3	2	3	1	3	1	3	1	3	2	2	30	9	12	3	9	3	2	1	7	2
Børnekopper	32	2	-	-	4	3	1	18	-	4	-	-	-	2	32	2	21	2	6	-	-	-	5	-
Vandkopper	27	-	1	-	7	1	2	3	2	3	4	2	2	-	27	-	11	-	4	-	3	-	9	-
Skarlagensfeber	623	50	116	91	82	70	91	73	24	14	10	5	19	28	627	54	76	5	374	25	34	4	143	20
Rødlinger	2	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	1	-	1	-
Mæslinger	11	-	-	1	2	4	2	-	2	-	-	-	-	-	11	-	-	-	3	-	3	-	5	-
Rosen	97	4	11	11	14	10	9	8	7	5	3	4	8	7	97	4	34	-	38	3	7	-	18	1
Kighoste	22	2	-	1	1	-	2	2	-	4	1	-	-	11	22	2	13	2	-	-	-	-	9	-
Diphtherisk Svælgbetændelse	62	10	4	8	10	3	2	2	9	7	6	1	4	6	65	13	20	3	1	-	21	3	23	7
Strubehoste	19	9	-	2	3	2	1	-	-	-	-	5	5	1	19	9	2	1	8	7	5	-	4	1
Kusma	4	-	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	4	-	-	-
Akut Bronchit og andre catarrh. Tilfælde	1140	10	124	149	121	107	95	63	48	42	80	90	106	115	1140	10	549	4	280	2	88	-	223	4
Lungebetændelse	424	70	41	44	45	60	78	33	18	10	15	25	24	31	428	74	171	23	145	29	43	12	69	10
Pleurit	73	6	10	13	13	8	7	5	6	2	1	2	4	2	74	7	35	2	5	1	27	3	7	1
Gigtfeber	96	1	11	10	12	9	9	12	8	5	3	4	7	6	96	1	40	1	21	-	7	-	28	-
Koldfeber	8	-	1	-	2	1	-	1	1	-	1	-	1	-	8	-	7	-	-	-	-	-	1	-
Diarrhoe akut og Cholera nostras	474	12	21	31	31	23	19	32	74	83	65	24	39	32	475	13	229	11	86	1	59	1	101	-
Blodgang	21	4	-	-	-	-	-	-	1	8	2	-	8	2	21	4	9	2	10	2	1	-	1	-
Skjørbug	3	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3	-	1	-	-	-	-	-	2	-
Tilsammen	3488	211	353	379	368	315	335	300	251	231	235	194	263	264	3508	231	1402	66	1077	88	317	26	712	51

i Christiania. De fleste i Distriktet indtrufne Tilfælde forekom ved en Fabrik i Bærum. Smitteforholdene for Sygdommens Opstaaen her ere uoplyste; for enkelte af de i Akers og for de i Ullensakers Distrikt indtrufne Tilfælde angives Smitten at skrive sig fra Christiania.

Af **Skarlagensfeber** er opgivet 627 Tilfælde og 54 Dødsfald (Aaret forud 558 og 47). Sygdommen, der i det foregaaende Aar havde havt epidemisk Udbredning næsten over hele Amtet, omtales i Akers Distrikt at være aftaget udover Vaaren, men at være vedbleven i Ullensakers Distrikt hele Aaret igjennem. I dette Distrikt angives Sygdommen i Eidsvolds Herred at have været tilstede uafbrudt i 2½ Aar (N. W. Thoresen). I Follo Distrikt forekom det største Antal Tilfælde i Enebak, til hvilket Sted Sygdommen formenes at være kommen ved Smitte fra Christiania (C. Holmsen). Fra Nannestad og Eidsvold angives hydropiske Ansamlinger samt Lungeaffektioner at have været de almindeligste Dødsaarsager.

Rødlinger, Mæslinger og **Kighoste** iagttoges i heromhandlede Aar ligesom i det foregaaende kun enkeltvis og spredt.

Af **diphtherisk Svælgbetændelse** er anført 65 Tilfælde og 13 Dødsfald, af **Strubehoste** 19 Tilfælde og 9 Dødsfald.

Catarrher viste sig noget hyppigere end Aaret forud. 1 140 Tilfælde og 10 Dødsfald ere anmeldte for dette Aar (920 Tilfælde og 10 Dødsfald for 1870). Af de opgivne Tilfælde kunne 365 sees at have været akut Bronchit, af hvilken Sygdom ogsaa de opgivne Dødsfald vare foraarsagede.

Lungebetændelse havde næsten samme Hyppighed som i det foregaaende Aar. Der opgives 428 Tilfælde med 74 Dødsfald. (Aaret forud 436 og 69).

Hjernebetændelse er paa Lægernes Dødslister opført som Dødsaarsag hos 10, tuberkuløs Meningit hos 14, Kramper i Børnealderen hos 4, af hvilke tilsammen 28 Dødsfald 12 falde paa Akers, 9 paa Ullensakers, 3 paa Hølands og 4 paa Follo Distrikt.

Gigtfeber nævnes behandlet hos 96 Individer, hvoraf 1 døde. (Aaret forud 61 Tilfælde og 2 Dødsfald.)

Af **kronisk Rheumatisme** er af 16 Læger opgivet behandlet 198 Tilfælde, 100 hos Mænd, 98 hos Kvinder, 6 Børn, 192 Voxne. Desuden opgives 63 Personer, 39 af Mand-, 24 af Kvindekjøn, 5 Børn, 58 Voxne, at være behandlede for rheumatiske Lidelser uden nærmere Opgivende af disses Art.

Af **Diarrhoe** og **Cholera nostras** er anmeldt 475 Til-

fælde og 13 Dødsfald (Aaret forud kjendtes 416 Tilfælde og 12 Dødsfald). De fleste Tilfælde angives som sædvanligt at være forekomne i Sommermaanederne.

Syphilis er opgivet behandlet i 32 Tilfælde, 17 vare af Mand-, 15 af Kvindekjøn, 10 under og 22 over 15 Aar; 5 lede af primære, 27 af constitutionelle Tilfælde, af hvilke to ere opgivne som tertiær og et som hereditær Form. 22 hørte hjemme i Aker, 5 i Ullensaker og 5 i Follo Distrikt.

Gonorrhoe vides behandlet hos 32 Personer, 25 Mænd og 7 Kvinder, alle Voxne.

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om en Del af Lægerne behandlede væsentlig **kroniske Sygdomme**:

	Hele Aaret.		Af de Behandlede, hvis Kjøn er opgivet, vare		Af de Behandlede, hvis Alder er opgivet, vare		Antal af anmeldende Læger.	Ialt opgivne.		Fordeling paa Lægedistrikterne.							
	Behandlede.	Deraf døde.	Md.	Kv.	Børn (under 15 Aar).	Voxne (over 15 Aar).		Tilfælde.	Dødsfald.	Aker.		Ullensaker.		Høland.		Follo.	
										Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Fnat	334	-	123	145	147	121	18	334	-	87	-	145	-	38	-	64	-
Skurv	14	-	6	7	13	-	5	14	-	1	-	1	-	6	-	6	-
Kjertelsyge	217	3	87	130	158	59	19	219	5	57	1	54	1	57	1	51	2
Rachit	4	-	2	2	3	1	4	4	-	3	-	-	-	-	-	1	-
Svindsot	217	89	93	119	21	191	23	226	98	114	33	46	27	31	22	35	16
Kræft	27	18	12	15	-	27	14	34	25	12	8	10	7	6	5	6	5
Vatersot og Morbus Brighti	57	8	25	32	8	48	13	65	16	17	3	8	4	17	5	23	4
Blegsot og anæmiske Tilstande	272	-	7	265	22	250	19	272	-	100	-	46	-	53	-	73	-
Menstruationsuordener	85	-	-	85	1	84	17	85	-	34	-	27	-	9	-	15	-
Cardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi	488	4	198	289	23	465	23	488	4	261	1	84	1	45	-	98	2
Ormesygdomme	166	-	71	94	136	29	15	166	-	24	-	66	-	37	-	39	-
Drankersygdomme	6	-	4	2	-	6	4	6	-	1	-	4	-	-	-	1	-
Sindssygdomme	20	-	6	14	-	20	12	20	-	10	-	5	-	1	-	4	-

Fnat angives fra Ullensakers Distrikt at forekomme mindre hyppig end forhen. „Man kan ikke beskylde Befolkningen for at være ligegyldig i Henseende til denne Sygdom; naar den mærkes, søges strax Hjælp; men ved Betlere især fra Vinger og Odalen og andre Bygder samt fra Leirsamlingerne paa Gardermoen faar man idelig ny Tilførsel, saa det ikke er at tænke paa at faa den fuldstændig udryddet“ (Ellertsen).

Kjertelsyge anføres som oftere forekommende. Aarsagerne søges i Nydelsen af mindre veltillavede Melspiser, Kaffesurrogater, Mangel paa animalsk Kost og mindre varm Beklædning. (Ellertsen, L. F. Lossius.)

Svindsot. I de enkelte Lægedistrikter var i heromhandlede Aar Forholdet mellem opgivne Dødsfald af Svindsot og samtlige af Lægerne opgivne, ved Sygdom foraarsagede Dødsfald følgende:

Aaret forud var Forholdet 67 af 512 eller 13,1 pCt. og i 1869: 80 af 500 eller 16 pCt.

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svindsot.	Opgivne Dødsaarsager.	Forhold i pCt.
Aker	33	152	21,7
Ullensaker	27	197	13,7
Høland	22	96	22,9
Follo	16	127	12,6
Akershus Amt	98	572	18,1

Af **Kræft** er anmeldt 25 Dødsfald. Sygdommens Sæde er opgivet for 16, nemlig i Mavesækken hos 8, i Leveren hos 3, i Antrum Highmori, i Tungen, i Spiserøret, i Livmoderen og i Underlivet, hver hos 1.

Vatersot. Af de 16 herunder anmeldte Dødsfald kan 6 sees at være foraarsagede ved Morbus Brighti.

4 af de for **Drankersygdom** opførte Tilfælde ere opgivne som kronisk Alkoholisme.

Blandt de opgivne 20 **Sindssyge** er Sygdomsformen anført for 6, hvoraf 2 lede af Mani og 4 af Melancholi.

Foruden disse Sindssyge kunne 7 sees at være indlagte paa Asyl, nemlig 5 fra Akers og 1 fra hvert af Hølands og Follo Distrikter. Af de i Hjemmet behandlede angives 3 Personer at være helbredede. Sindssygdom er paa Lægernes Dødslister opført som Dødsaarsag hos 2, begge i Follo Distrikt. For Amtskommunens Regning forpleiedes 115 Sindssyge, hvoraf 35 i Asyler. Af de 80 Privatforpleiede hørte 22 hjemme i Akers, 46 i Ullensakers, 10 i Follo og 2 i Hølands Distrikt. Amtskommunens Udgifter til de Sindssyges Forpleining udgjorde 7 218 Spd. 48 Sk. og til Medicinalvæsenet forøvrigt 4 886 Spd. 58 Sk.

Chirurgiske Operationer. Der opgives udført: 3 Exartikulationer af Fingre; 1 Borttagelse af Fedtsvulst, 1 af Sæksvulst, 1 af Næsepolyp; 5 Repositioner af luxeret Overarm; 3 Repositioner af indeklemt Brok.

Af **obstetriciske Operationer** angives udførte af Læger: 11 Tangforløsninger, indicerede 7 Gange ved Vesvækkelse eller Vemangel, 1 Gang ved Bækkensneverhed og 1 ved langsom Fødsel uden Fremgang; for to Tilfælde er ingen Indikation anført. Af Konerne forbleve 7 ilive, for 4 er Udfaldet uopgivet; af Børnene fødtes 6 levende, 1 var dødfødt, for 4 mangler nærmere Meddelelse. 8 Vendinger, 7 Gange indicerede ved Tverleie og 1 Gang ved Bristning af Livmoderen, 6 Koner forbleve ilive, 2 døde, 1 af Barselfeber, 1 af Livmoderbristning. 6 Børn vare dødfødte, 1 døde 36 Timer efter Fødselen, 1 forblev ilive. 1 Perforation paa levende Foster ved Bækkensneverhed og Barselkrampe. Konen lever. (C. Ingier.) 2 Embryotomier, indicerede ved forsømte Tverleier. Begge Koner døde, den ene af Barselfeber, den anden 3 Dage efter Forløsningen. (C. Ingier, Henschien.) 1 Udtrækning paa Fødderne af 2den Tvilling med heldigt Udfald for Moder og Barn. Ved et Tilfælde af Skraaleie med fremfalden Arm, hvor Jordemoderen forgjæves havde forsøgt Vending paa Fødderne, gjordes Reposition af Armen og derefter Vending paa Hovedet ved indvendigt og udvendige Haandgreb. Under Vendingen paa Hovedet, da Armen var reponeret, skede Fremfald af Navlesnoren, der derpaa reponeredes, hvorefter ved Naturens Hjelp fødtes levende Barn i Isseleie. Moderen lever. (C. Holmsen.) Ialt 24 obstetriciske Operationer, hvoraf 8 i Akers, 4 i Ullensaker, 6 i Hølands og 6 i Follo Distrikt.

Antallet af **Fødte** og **Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde					Dødfødte.
		i Alt.	under 1 Aar, i 1ste Døgn.	under 1 Aar, over 1 Døgn gamle.	mellem 1–15 Aar.	paa Barselseng.	
Aker	1 112	664	18	135	148	8	66
Ullensaker	981	565	7	66	117	3	37
Høland	453	235	3	27	48	5	20
Follo	491	316	7	44	64	6	24
Akershus Amt	3 037	1 780	35	272	377	22	147

Omkomne paa voldsom Maade 25.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1 257 Føote over Døde og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 58,6. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 10,1 pCt. af samtlige Fødte og 17,2 pCt. af samtlige Døde. Antallet af Børn, døde i Alderen mellem 1—15 Aar udgjorde 21,1 pCt. og Antallet af Døde under 15 Aar udgjorde 38,4 pCt. For 14 af de af Presterne opgivne 22 døde Barselkoner er Dødsaarsagen opgivet af Læger, nemlig 9 Gange som Barselfeber, som Barselkrampe, Livmoderbristning, Blødning, Lungebetændelse og Pleuritis, af hver 1 Gang.

Lægernes Dødsfortegnelser indeholde Opgave over 572 eller 32,6 pCt. af samtlige (1 755) ved Sygdom foraarsagede Dødsfald. De hyppigste Dødsaarsager vare: Svindsot (98), Lungebetændelse (74), Skarlagensfeber (54), Nervefeber (29), Hjernebetændelse, tuberkuløs Meningit og Kramper i Børnealderen (tilsammen 28), Kræft (25), Hjerneslag (23).

Veirliget. Efter en kold Januar og Februar fik man tidlig Vaar, der dog igjen forsinkedes af Nattekulde. Vaaraannen blev dog tilendebragt under mer end almindelig heldige Omstændigheder. Omendskjønt det kjølige Veir og tildels Regnmangel sinkede Udviklingen af Sæden fra Vaaren af, vare Forholdene for Jordbruget i det hele taget dog saa gunstige, at saavel Ager som Eng udviklede sig godt og gav godt Udbytte i Henseende til saavel Kvantitet som Kvalitet. (Ellertsen.)

Levemaade og hygiæniske Forhold. Fra Næs i Ullensakers Distrikt omtales de hygiæniske Forhold for Flerheden af Befolkningen som gode; men de Fattiges Antal synes vedvarende at stige, og i deres Hytter ere Forholdene i næsten alle Henseender mindre gode, og navnlig er det ofte vanskeligt at skaffe en passende Diæt for de Syge. Melk bliver paa Grund af dens Forsendelse til Hovedstaden vanskeligere at erholde ligesom Veien efter-

den længere. Tynd Kaffe spiller fremdeles i Hytterne Hovedrollen sammen med raastegte Melkager og Poteter. Klædedragten kunde være bedre og af hensigtsmæssigere Materiale, navnlig for Kvinders og Børns Vedkommende. Det strenge Arbeide og Ondtliden under Skovdrift og Kjøring foraarsager ikke faa Sygdomstilfælde hos de dermed beskjæftigede Arbeidere. Uagtet Fortjenesten for Arbeideren ikke er saa ringe, gjør dog Mangelen paa Ordenssands, Sparsommelighed, Huslighed og Husflid, at det for de Fleste, som man siger, blot er fra Haanden og i Munden og for Mange ikke det engang. (L. C. Borchsenius.)

Angaaende de økonomiske Forhold i Ullensaker bemærker Distriktslægen, at Stillingen paa Grund af godt Aar har forbedret sig, og at Fattigunderstøttelsen er mindre, da Arbeidsløsheden ikke har været saa stor som de foregaaende Aar. En stor Del Arbeidsfolk ere udvandrede til Amerika, og dette Aar har de Arbeidsfolk, som ere forblevne hjemme, havt god Anledning til Fortjeneste i Skovene, af hvilke man nu i Ullensaker tager saagodtsom den sidste Rest. 5 Dampsage ere opstillede i den nordligste Del af Prestegjeldet, og disse skjære snart op, hvad der findes af Tømmer; Resten hugges til Stik, Spirer og Pitprops og endnu mindre Last. Allerede nu ere Skovene mishandlede i den Grad, at man kan befrygte, at deres medtagne Tilstand vil have skadelig Indflydelse paa de klimatiske Forhold og saaledes ogsaa paa Agerbruget. Melkens lettere Afsætning til Christiania har gjort, at Kreaturerne stelles mere omhyggeligt end før. Dette fører med sig, at Høproduktionen betydelig har tiltaget, Gjødselmængden forøges og Jordens Produktionsevne bliver større. I Distriktet findes flere Meierier. (Ellertsen.)

Fattigsygepleien. Om Fattigforholdene i Eidsvold se det i Anhanget af Cand. med. Thoresens Medicinalberetning indtagne Uddrag.

I alle Herreder undtagen Hurdalen er antaget Fattiglæger, dels vedkommende Embedslæger, dels Privatlæger. Over Antallet af behandlede fattige Syge haves følgende Opgaver: I Akers Distrikt 1 159, i Ullensakers 710, i Hølands 203, i Follo 273.

I **Sundhedskommissionerne** afholdtes i Akers Lægedistrikt 11 Møder, hvoraf i Aker syv, i Asker to, i Bærum to; i Ullensakers Distrikt 23 Møder, hvoraf i Ullensaker og Eidsvold, i hvert fire, i Gjerdrum, Feiring, Hurdalen, i hvert tre, i Sørum, Nannestad, Næs, i hvert to; i Hølands Distrikt 4, hvoraf i Fet to, i Høland og Urskog, i hvert et; i Follo Distrikt 8 Møder, hvoraf to i Drøbak, to i Enebak, et i hvert af Krokstad, Fron og Aas Herreder og et i Ladestedet Soon. De væsentligste Forhandlingsgjenstande vare: i Akers Distrikt om de forekommende epidemiske Sygdomme, Børnekopper og exanthematisk Typhus samt om Oprettelsen af et Lazaret for sidstnævnte Sygdom; i Ullensakers Distrikt om de forekommende epidemiske Sygdomme, hvorhos Foredrag afholdtes om Vaccination, Beklædningen, Fødemidlerne og deres Tilberedning, om Forsigtighedsregler under Barselsengen; i Hølands Distrikt om Skarlagensfeber og Næringsmidlerne; i Follo Distrikt omhandledes Skarlagensfeber i Enebak, Børnekopper i Drøbak; i de øvrige Møder de hygiæniske Forholde i Almindelighed. I Asker Herred er hele Kommunerepræsentationen indtraadt i Sundhedskommissinen, i Bærum bestaar denne af 4 valgte Medlemmer; i Fet og Hølands Herreder er Skolelærerne faste Medlemmer.

De **Vaccineredes** Antal udgjorde:

i Akers	Lægedistrikt	1 179
i Ullensakers	—	904
i Hølands	—	477
i Follo	—	493
	tilsammen	3 053.

Af **retsmedicinske Forretninger** udførtes 9, hvoraf 6 i Akers, 1 i Ullensakers og 2 i Hølands Distrikt. 6 vare Obduktionsforretninger, — hvoraf tre over Børnelig i Anledning Fødsel i Dølgsmaal (1), Fostermord (1) og Barnemord (1), tre over voxne Personer døde ved Drukning — 3 vare Undersøgelser og Erklæringer, en om tilstedeværende Svangerskab, en om Abort var fremkaldt ved tilføiet Mishandling, en om hvorvidt en Dømt kunde udholde Vand- og Brød-Straf.

Om det inden Amtet beliggende **Gaustad Sindssygeasyl** henvises til de i den almindelige Beretning indtagne Lister om Sindssygeasylerne. Fra Oktober 1871 er inden Akers Herred oprettet et Sygehus, i hvilket til Aarets Udgang 40 Syge vare indkomne, hvoraf 18 igjen udgaaede og 22 tilbageliggende ved Aarets Slutning.

Badeindretninger. Grefsen Vandkuranstalt ved Christiania besøgtes af 145 Syge, af hvilke 16,65 pCt. helbredes, 80 eller 55,23 pCt. bedredes, medens 41 eller 28,12 pCt. uden synderlig Nytte benyttede Badet. De hyppigste og med bedst Resultat behandlede Sygdomme vare almindelig nervøs Svækkelse, Disposition til Forkjølelser, rheumatiske og arthritiske Lidelser, forskjellige Uterinlidelser samt kroniske Catarrher af de forskjellige Slimhinder.

Eidsvolds Bad blev ikke benyttet. Drøbaks Søbadindretning blev besøgt sf omtrent 300 fremmede Badegjæster. Mange smaa private Strømbadehuse benyttedes flittigt.

Apotheket i Drøbak visiteredes og fandtes i Orden. Personalet bestod foruden Apothekeren af en Discipel og Størstedelen af Aaret ogsaa en examineret Medhjelper.

Medicinalpersonalet bestod af 20 Læger, 33 Jordemødre og 35 Hjelpevaccinatører, nemlig i:

1. Akers Distrikt: 7 Læger, af hvilke Distriktslægen er bosat i Christiania, to ansatte ved Gaustad Asyl, to bosatte i Bærum, en i Asker og en i Skedsmo; en af Christiania Læger fungerede desuden som Fattiglæge i østre Aker; 8 Jordemødre; 11 Hjelpevaccinatører.
2. Ullensakers Distrikt: 5 Læger, hvoraf en i Ullensaker, en i Nannestad, en i Eidsvold, en i Næs, en i Hurdalen; 10 Jordemødre; 11 Hjelpevaccinatører.
3. Hølands Distrikt: 2 Læger, en i Høland og en i Blakjer; 9 Jordemødre, hvoraf 2 uden fast Tjeneste; 8 Hjelpevaccinatører.
4. Follo Distrikt: 6 Læger, hvoraf to i Drøbak, en i Vestby, en i Aas, en i Enebak, en i Soon; 6 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.

III. Smaalenenes Amt.

Amtet, hvis Fladeindhold er 31,52 norske Kvadratmil, og som ved Folketællingen den 31te December 1865 havde 98 863 Indbyggere, er inddelt i 5 Lægedistrikter:

1. Eidsbergs Lægedistrikt (10,73 n. □ M., 25 317 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne	Rødenæs	2,85 Mil,	2 619 Indb.
	Rakkestad	3,28 -	6 468 —
	Eidsberg	1,76 -	6 101 —
	Thrygstad	1,56 -	4 723 —
	Askim	0,52 -	2 372 —
	Skibtvedt	0,76 -	3 034 —

2. Moss Lægedistrikt (6,0 n. □ M., 19 064 Indbyggere) indbefattende:

Kjøbstaden	Moss	0,01 Mil,	4 129 Indb.
Herrederne	Spydeberg	1,08 -	2 810 —
	Haabøl	1,09 -	2 445 —
	Vaaler	1,91 -	2 849 —
	Rygge	0,67 -	2 794 —
	Mosse Landsogn	0,36 -	970 —
	Raade	0,88 -	3 067 —

3. Sarpsborgs Lægedistrikt (5,24 n. □ M., 31 845 Indbyggere) indbefattende:

Kjøbstæderne	Sarpsborg	0,01 Mil,	2 989 Indb.
	Fredrikstad	0,05 -	6 833 —
Herrederne	Thune	1,37 -	6 681 —
	Varteig	0,52 -	1 405 —
	Skeberg	1,43 -	4 583 —
	Borge	0,58 -	3 087 —
	Onsø	0,92 -	3 656 —
	Glemminge	0,36 -	2 611 —

4. Hvaløernes Lægedistrikt (9,43 n. □ M., 13 418 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne	Hvaløerne	0,55 Mil,	2 313 Indb.
	Berg	1,89 -	3 614 —
	Id	2,93 -	3 230 —
	Aremark	4,06 -	4 261 —

5. Fredrikshalds Stadslægedistrikt, indbefattende Kjøbstaden Fredrikshald 0,02 n. □ M. med 9 219 Indbyggere.

Sundhedstilstanden angives som tilfredsstillende i de fleste af Amtets Landdistrikter og i Fredrikshald, hvorimod den fra Sarpsborgs Distrikt, hvor Børnekopper i betydelig Grad øgede Sygeligheden især i Byerne, omtales som mindre god. Af epidemiske Sygdomme forøvrigt havde Skarlagensfeber og Lungebetændelse mest Udbredning inden Amtet.

Dødeligheden var ikke liden i Forhold til Dødeligheden i det hele Rige, men mindre end Middeldødeligheden i Amtet. De Dødes Antal udgjorde 1 797 eller 17,18 pro mille af den beregnede Befolkning ved Aarets Midte (104 598). I det foregaaende Aar udgjorde de Dødes Antal 1 628 eller 15,7 pro mille, i 1869: 1 886 eller 18,4 p. m. og i 1868: 2 062 eller 20,3 p. m. Det gjennemsnitlige aarlige

Middeltal af Døde i Femaaret 1866—70 udgjorde 1 880 eller 18,5 p. m. af den beregnede Middelbefolkning i dette Tidsrum (101 518), og i Femaaret 1861—1865 ligeledes 19 pro mille.

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hidsættes følgende af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel:

	Hele Aaret.		Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	Ialt opgivne.		Fordeling paa Lægedistrikterne.									
	Behandlede.	Deraf Døde.													Tilfælde.	Dødsfald.	Eidsberg.		Moss.		Sarpsborg.		Hvaløerne.		Fredrikshald.	
																	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Nervefeber	187	20	22	18	13	19	8	9	12	11	25	16	13	21	194	27	31	7	10	-	135	16	13	1	5	3
Simpel Feber	200	-	11	22	23	17	8	23	23	18	17	9	11	18	200	-	14	-	13	-	107	-	-	-	66	-
Barselfeber	46	13	9	1	1	3	5	1	8	2	4	4	5	3	46	13	13	5	1	1	25	4	1	1	6	2
Børnekopper	621	59	194	100	99	96	75	42	11	2	-	2	-	-	621	59	7	-	45	4	550	54	8	-	11	1
Vandkopper	114	-	15	14	20	16	10	23	10	5	-	1	-	-	114	-	5	-	19	-	31	-	-	-	59	-
Skarlagensfeber	330	28	59	52	39	26	32	42	16	9	11	10	15	19	331	29	87	8	75	5	134	13	6	2	29	1
Rødlinger	29	-	1	3	5	5	3	-	5	-	1	4	2	-	29	-	-	-	-	-	19	-	-	-	10	-
Mæslinger	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	1	-	-	-	-	-	1	1
Rosen	127	-	15	10	14	11	11	13	7	7	13	9	9	8	127	-	35	-	14	-	37	-	-	-	41	-
Kighoste	35	3	1	4	-	-	3	2	4	6	3	3	2	7	35	3	4	-	1	1	30	2	-	-	-	
Diphtherisk Svælgbetændelse	104	13	10	17	8	7	8	2	16	11	12	5	4	4	104	13	38	6	18	-	41	7	1	-	6	-
Strubehoste	12	6	2	1	1	1	-	1	-	3	-	1	1	1	14	8	1	1	3	3	5	3	-	-	5	1
Kusma	7	-	1	2	1	-	-	-	1	-	-	-	1	1	7	-	1	-	-	-	6	-	-	-	-	-
Akut Bronchit og andre catarrh. Tilfælde	1562	14	154	196	193	207	134	101	65	87	91	105	122	107	1568	20	248	3	107	-	407	10	4	-	802	7
Lungebetændelse	473	57	42	45	54	73	60	38	18	13	16	27	39	48	484	68	120	24	77	8	176	22	12	3	99	11
Pleurit	65	2	4	10	9	6	3	6	2	5	3	6	3	8	65	2	36	1	5	-	15	1	1	-	8	-
Gigtfeber	133	2	16	16	19	13	7	14	10	4	6	4	11	13	133	2	59	1	18	-	28	1	-	-	28	-
Koldfeber	17	-	1	-	-	-	-	-	-	-	16	-	-	-	17	-	2	-	-	-	-	-	15	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	752	11	50	31	44	54	64	72	137	126	84	32	31	27	756	15	133	4	12	-	223	4	6	-	382	7
Blodgang	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-
Skjørbug	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	4818	228	607	543	544	554	431	390	345	309	303	238	269	285	4850	260	835	60	419	22	1970	137	67	7	1559	34

Nervefeber, hvoraf 194 Tilfælde og 27 Dødsfald findes opførte mod 412 Tilfælde og 40 Dødsfald i det foregaaende Aar, var aftaget overalt undtagen i Eidsbergs Distrikt, hvor Sygdommen i dette Aar viste sig som mindre Lokal-epidemier i Skibtvedt og Rødenæs. I Sarpsborgs Distrikt forekom den spredt og med enkeltstaaende Tilfælde i Landdistriktet mens den i Byerne Sarpsborg og Fredrikstad optraadte hyppigere end Aaret forud. Fra Hvaløernes Distrikt og Fredrikshald berettes kun om enkelte spredte Tilfælde. Den abdominelle Form forekom i Hvaløernes Distrikt. Fra Fredrikstad anføres de cerebrale Phænomener som mest fremtrædende.

Simpel Feber er behandlet hos 200, Aaret forud hos 316.

Af **Barselfeber** er opgivet 46 Tilfælde, hvoraf 13 endte dødeligt. (Aaret forud 33 Tilfælde, 6 Dødsfald.) I to dødeligt endende Tilfælde kan kunstig Forløsning sees at være foretagen. Af Barselsygdomme forøvrigt omtales 2 dødeligt endende Tilfælde af Barselkampe.

Af **Børnekopper** er ialt anmeldt 621 Tilfælde og 59 Dødsfald (Aaret forud 164 og 14). I Eidsbergs Distrikt forekom kun enkeltstaaende Tilfælde, for hvilke Smitten kunde paavises at være kommen fra Fredrikstad. I Moss Distrikt kom Smitten først fra Onsø Herred til Raade og derfra til Moss. I Sarpsborgs Distrikt, hvor Sygdommen ved forrige Aars Slutning havde vist sig i Fredrikstad og i flere Herreder omkring Byen, antog Sygdommen strax ved dette Aars Begyndelse epidemisk Udbredning i Fredrikstad og det nærliggende Landdistrikt, ligesom den fra denne spredtes udover til Sarpsborg og Distriktets øvrige Herreder. Fra Fredrikstad er af Sundhedskommissionen meddelt Opgave over 376 Tilfælde af Kopper, indtrufne i selve Byen, af hvilke 149 indtraf hos Børn, 94 hos Uvaccinerede. 30 Individer opgives at være døde, hvoraf 24

uvaccinerede Børn. Som Aarsag til Epidemiens store Udbredning anføres, at Sygdommens Optræden i den strenge Vintertid gjorde, at Vaccinationen ikke benyttedes i den Udstrækning, som der var Anledning til, navnlig af Stedets Arbeidsklasse, blandt hvilke Sygdommen var mest udbredt, ligesom Stedets eiendommelige Bygningsforholde gav et væsentligt Moment til dens Udbredning. Byens Arbeidere bo nemlig i tidligere under Landdistriktet henhørende, men senere under Byen inddragne bebyggede Strøg, som i sanitær og hygiænisk Henseende ere høist mislige. Beliggende paa Bjergknauser, hvori hist og her findes Fordybninger, og hvor Smaatomter, af hvilke aarlig svares Grundafgift, ere udstukne, findes paa disse Tomter, til hvilke der som oftest ikke fører anden Vei end steile og i Vintertiden næsten ufremkommelige Gangstier, opklinet Hytter af den elendigste Beskaffenhed. Der er i Regelen ingen ydre Beklædning eller Maling ligesaalidt som Grundmur. Tømmeret er lagt paa 4—6 Pillarer af Graasten. Mange Byggere, maaske de fleste, have ikke naaet længere end at faa sætte sammen Ydervæggen af Tømmer eller af Kantflis med Ler imellem, medens al indre Indredning mangler. Om ydre Bekvemmeligheder er der ikke Tale. Hertil kommer, at det ikke er de ordentligste og renligste Folk, der strømmer til en saadan Nybyggerby, ligesom den vanskelige Adkomst til Vand har en ikke uvæsentlig Andel i at indskrænke Renligheden hos den største Del af den fattige Befolkning, der paa Grund af Byens hurtige Fremvæxt er tilflyttet denne. Som et medvirkende Moment maa ogsaa anføres, at det først langt ude i Sygdommen lykkedes Sundhedskommissionen at opnaa, at Forpleiningen paa det allerede tidligere oprettede Lazaret skulde være fri. (Giebelhausen.)

Til Hvaløernes Distrikt og Fredrikshald indførtes Sygdommen fra Fredrikstad, men ved hurtig at isolere de indtrufne Tilfælde hindredes videre Udbredning. Af det samlede kjendte Antal af Børnekopper Angrebne vides 103 at have været uvaccinerede, og af det samlede Antal Døde var 25 uvaccinerede Børn.

Af **Skarlagensfeber** er anmeldt 331 Tilfælde og 29 Dødsfald. (Aaret forud 293 og 39.) I Aarets første Halvdel var Sygdommen almindelig udbredt i Eidsberg, Askim og Rakkestad Herreder af Eidsbergs Distrikt og Vaaler og Rygge Herreder i Moss Distrikt, paa sidstnævnte Sted som Fortsættelse af Epidemien i det foregaaende Aar. I Sarpsborgs Distrikt forekom de fleste Tilfælde i og om Sarpsborg. Fra Eidsberg anføres diphtherisk Svælgbetændelse som Komplikation og Vatersot som Eftersygdom. (Klingenberg, Koht.)

Af **diphtherisk Svælgbetændelse** er anmeldt 104 Tilfælde (i 1870: 110 Tilfælde). I Thrygstad Herred forekom i Sommermaanederne en begrændset ondartet Epidemi; af 25 Behandlede, hvoraf 21 Børn og 4 Voxne, døde 6. For at hindre Udbredelsen blev Skolevirksomheden i Kredsen indstillet. (Chr. Schou.)

Af **catarrhalske Sygdomme** er opgivet et mindre Antal end Aaret forud. 1 568 Tilfælde og 20 Dødsfald er anmeldte. (I 1870: 1 781 og 27). Af de anmeldte Tilfælde opføres 807 som akut Bronchit, hvoraf 19 af de opførte Dødsfald foraarsagedes.

Lungebetændelse forekom mere udbredt i Eidsbergs og Moss Distrikter, mindre i Sarpsborgs Distrikt end i det foregaaende Aar. 484 Tilfælde og 68 Dødsfald opgives for heromhandlede Aar (Aaret forud 482 Tilfælde og 44 Dødsfald.)

Hjernebetændelse opføres som Dødsaarsag hos 24, tuberkuløs Meningit hos 9, Kramper i Børnealderen hos 11, af hvilke tilsammen 44 Dødsfald 3 falde paa Eidsbergs, 4 paa Moss, 24 paa Sarpsborgs, 1 paa Hvaløernes Distrikt og 12 paa Fredrikshald.

Gigtfeber er opgivet behandlet hos 133, af hvilke 2 døde. For kronisk Rheumatisme sees i de forskjellige Distrikter 255 Personer at være behandlede, af disse vare 151 af Mand- og 104 af Kvindekjøn, af 238 vare 4 under og 234 over 15 Aar.

Diarrhoe og Cholera nostras iagttoges mindre hyppigt end Aaret forud. 756 Tilfælde og 15 Dødsfald ere anmeldte. (I 1870: 1 119 og 39.) Fra Eidsbergs Distrikt bemærkes, at disse Sygdomme vare meget almindelige i Juli Maaned, men kun forholdsvis faa kom under Lægebehandling, da de, uagtet undertiden meget heftige, næsten aldrig endte dødelig. (Klingenberg.)

Koldfeber forekom i September epidemisk omkring Arensøen paa Kirkøen af Hvaløerne. I og omkring denne sumpige Myrstrækning, fra hvilken der for flere Aar siden gravedes en lang Kanal til Søen for at bortføre det overflødige Vand, men som nu var gjenfaldet og opgrundet, voxer en Mængde Myr- og Søplanter, der tildels overgaa i Forraadnelse og i Forbindelse med det stillestaaende Vand til sine Tider udvikle en ubehagelig Stank. 5 Voxne og 10 Børn mellem 6 og 14 Aars Alderen bleve samtidig angrebne af hverdags og andendags Feber, der let veg for Chinin, men hastig recidiverede og først ophørte, da Sumpen frøs til. (Radich.)

Syphilis. Nedenstaaende Tabel giver en Oversigt over de paa Sygehusene inden Amtet behandlede Tilfælde:

	Tilbageliggende fra forrige Aar.			Indkomne.			Af de indkomne Tilfælde vare:				Udgaaede.		Døde.	Tilbageliggende ved Aarets Udgang.			Det samlede Antal Forpleiningsdage.	Middeltal af Forpleiningsdage for hver Udskreven.
	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	primær Syphilis.	sekundær	tertiær	medfødt	helbredede	uhelbredede.		Md.	Kv.	Tils.		
Smaalenenes Amtssygehus	2	3	5	35	32	67	5	55	4	3	60	-	1	4	7	11	4 695	76,9
Moss Bys Sygehus	-	-	-	3	4	7	-	7	-	-	1	1[1])	-	2	3	5	399	-
Fredrikstads Bys Sygehus	1	-	1	8	16	24	4	18	-	2	22	1[1])	-	1	1	2	1 042	47,3
Fredrikshalds Bys Sygehus	2	1	3	14	19	33	For	men	uopg	ivet	24	-	-	6	6	12	1 943	80,9
Fredrikstens Garnisonssygehus	-	-	-	3	-	3	1	2	-	-	2	-	-	1	-	1	187	93,5
Tilsammen	5	4	9	63	71	134	10	82	4	5	109	2	1	14	17	31	8 266	

[1]) Overflyttede til Amtssygehuset.

Paa Fredrikstads Garnisonssygehus er i heromhandlede Aar intet Tilfælde behandlet. Som behandlede udenfor Sygehusene nævnes 177 Tilfælde, hvoraf 7, alle hos Børn under 5 Aar, endte dødeligt, nemlig i Eidsbergs Distrikt 5 Tilfælde, i Moss 4 og 2 Dødsfald, i Sarpsborg 69 og 3 Dødsfald og i Fredrikshald 99 og 2 Dødsfald. Af de Behandlede vare 105 af Mand- og 72 af Kvindekjøn, 21 Børn under 15 og 156 Voxne over 15 Aar. 28 lede af primære, 149 af constitutionelle Tilfælde. Fra Fredrikshald bemærkes, at Syphilis i heromhandlede Aar var langt mere udbredt end nogensinde tidligere, uagtet Sundhedskommissionen jevnlig ved Politiets Assistance har ladet foretage Visitationer af løsagtige Fruentimmer, men da en stor Del af disse ere indflyttede fra Sverige eller saadanne, der kun tilbringe faa Dage i Byen, er Kontrollen med disse vanskelig. Anholdes de og findes de ved Undersøgelse smittede, indlægges de strax paa Sygehuset. (F. A. Zimmer.)

Af **Gonorrhoe** og **Urethrit** opgives 108 behandlede Tilfælde, hvoraf 26 paa Sygehusene (ɔ: paa Amtssygehuset 4, Fredrikstads Garnisonssygehus 5, Fredrikstads Bys Sygehus 1, Moss Bys Sygehus 3, Fredrikshalds Bys Sygehus 10, Fredrikstens Garnisonssygehus 3); af de øvrige 82 Tilfælde vare 4 fra hvert af Eidsbergs og Moss Distrikter, 32 fra Sarpsborgs Distrikt og 42 fra Fredrikshald.

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om en Del af Lægerne behandlede væsentlig **kroniske Sygdomme** (se Tabellen paa næste Side).

Fnat. Fra Eidsbergs Distrikt anføres, at Sygdommen synes aftaget, og at Almuen sjeldnere søger Lægehjelp for samme, da den ved Foredrag i Sundhedskommissionerne har lært Sygdommen og Midlerne mod samme at kjende. (Klingenberg.)

Kjertelsyge omtales fra Fredrikstad som meget almindelig udbredt baade i Byen og dens nærmeste Omegn. „Den er mange Gange stærkt udviklet inden den kommer under Behandling, og efterlader ofte varige og sørgelige Følger for den Angrebnes Fremtid. Hyppigst optræder Sygdommen under Form af Øienaffektioner, Hududslet, især i Hovedet, som oftest af kronisk Karakter og meget vanskelige at faa hævet.“ (Chr. Ebbesen.)

Svindsot opføres af Lægerne som Dødsaarsag hos 100 Personer, hvilket er 15,8 pCt. af samtlige af dem opgivne Dødsaarsager (631); i det foregaaende Aar var Forholdet 127 af 607 eller 21,0 pCt. og i 1869: 107 af 683 eller 15,6 pCt. I de enkelte Lægedistrikter var i 1871 Antallet af opgivne Dødsfald af Svindsot og deres Forhold til samtlige opgivne Dødsaarsager følgende:

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svindsot.	Opgivne Dødsaarsager ialt.	Forhold i pCt.
Eidsberg	25	155	16,2
Moss	10	74	13,5
Sarpsborg	37	261	14,1
Hvaløerne	2	11	18,1
Fredrikshald	26	130	20,0
Tilsammen	100	631	15,8

Kræftens Sæde er anført for 21 af de af denne Sygdom opgivne 26 Dødsfald, deraf i Mavesækken hos 10, i

Liste over kroniske Sygdomme.

	Hele Aaret.		Af de Behandlede, hvis Kjøn er opgivet, vare		Af de Behandlede, hvis Alder er opgivet, vare		Antal af anmeldende Læger.	Ialt opgivne.		Fordeling paa Lægedistrikterne.									
	Behandlede.	Deraf Døde.	Md.	Kv.	Børn (under 15 Aar).	Voxne (over 15 Aar).		Tilfælde.	Dødsfald.	Eidsberg.		Moss.		Sarpsborg.		Hvaløerne.		Fredrikshald.	
										Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Fnat	237	-	128	109	139	98	19	237	-	85	-	17	-	85	-	-	-	50	-
Skurv	10	-	7	3	4	6	5	10	-	1	-	-	-	5	-	-	-	4	-
Kjertelsyge	281	3	123	158	212	69	18	283	5	72	2	26	-	129	3	4	-	52	-
Rachit	25	-	16	9	25	-	8	26	1	10	1	-	-	11	-	-	-	5	-
Svindsot	200	89	87	113	24	176	21	211	100	56	25	18	10	85	37	2	2	50	26
Kræft	56	24	20	35	-	55	15	58	26	6	5	7	6	26	11	-	-	19	4
Vatersot og Morbus Brighti	60	11	22	38	16	44	13	69	20	27	10	10	1	22	5	4	-	6	4
Blegsot og anæmiske Tilstande	309	-	5	304	33	276	18	309	-	27	-	38	-	162	-	6	-	76	-
Menstruationsuordener	86	-	-	86	-	86	13	86	-	41	-	8	-	19	-	2	-	16	-
Cardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi	715	1	355	360	47	688	18	715	1	137	-	37	1	300	-	13	-	228	-
Ormesygdomme	123	-	55	68	110	13	14	123	-	18	-	29	-	60	-	-	-	16	-
Drankersygdomme	10	1	10	-	-	10	7	10	1	2	-	-	-	3	1	-	-	5	-
Sindssygdomme	26	-	13	13	-	26	10	26	-	1	-	2	-	3	-	2	-	18	-

Leveren, Underlivet og Livmoderen, hver hos 3, i Æggestokken og Ansigtet, hver hos 1.

Af de opførte 20 Dødsfald af **Vatersot** kan 5 sees at være foraarsagede ved Morbus Brighti.

Cardialgi og **kronisk Gastrit** angives fremdeles som de almindeligst forekommende Sygdomme.

Foruden de paa Tabellen opførte 26 nye Tilfælde af **Sindssygdom** kan 3 sees at være indsendte til Asyl. Af de i Hjemmet behandlede opgives 2 at være helbredede. Sygdomsformen for de behandlede Tilfælde er kun opgivet for 2, af hvilke en led af Mani, en af Melancholi. Paa Lægernes Dødslister findes 4 anførte som døde af Sindssygdom.

Over Antallet af de for Amtskommunens Regning forpleiede Sindssyge meddeles følgende Opgaver, uddragne af Smaalenenes Amtsformandskabsforhandlinger for 1872: Ved Udgangen af Marts Maaned 1872 hørte hjemme i Eidsbergs Distrikt 31, hvoraf 8 forpleiedes paa Asyl; i Moss Distrikt 26, hvoraf 3 paa Asyl; i Sarpsborgs Distrikt 18, hvoraf 3 paa Asyl; i Hvaløernes Distrikt 21, hvoraf 6 paa Asyl; i Fredrikshald hørte hjemme 11, hvoraf 4 forpleiedes paa Asyl. Amtskommunens Udgifter til Medicinalvæsenet udgjorde 10 353 Spd. 23 Skill., hvoraf til de Sindssyges Forpleining (Refusioner iberegnede) 6 274 Spd. 26 Skill.

Af **chirurgiske Operationer** udførtes paa Amtssygehuset: 3 Amputationer af Fingre, 1 af Taa; 1 Borttagelse af Brystkjertelen ved Kræft, 2 af Læbekræft, 1 af Kræft paa Næsen, 1 af Fedtsvulst og 1 af indgroet Negl, 1 Paracentese af Underlivet, 4 Operationer for Haremund, 1 Staphyloraphi, 1 Uranoplastik, 2 Necrotomier, 1 Extractio linearis cataractæ, 2 Iridektomier. Udenfor Sygehusene udførtes: 1 Amputation af Underarmen paa Grund af Knusning med heldigt Udfald, 1 af Læggen ved Podarthrocace med heldigt Udfald, 12 Amputationer eller Exartikulationer af Fingre eller Tæer; 1 Exartikulation af Foden paa Grund af Knusning med heldigt Udfald, 1 Resektion af Overkjæven ved Sarcom, 3 Borttagelser af Brystkjertelen ved Kræft, 5 Borttagelser af Kræft i andre Organer ɔ: Kindet, Armen, Axelhulen, Laaret. 1 Borttagelse af Fedtsvulst, 1 af fibrøs Svulst, 1 af Ranula, 1 af Sæksvulst, 3 Borttagelser af Tonsillerne, 1 af indgroet Negl. 1 Paracentese af Underlivet, 8 Borttagelser af Livmoderpolyper, 7 af Polyper i andre Organer (ɔ: Strubehovedet to, Næsen tre, Øret to), 2 Operationer for Teleangiektasi, 1 forceret Bevægelse af Led, 1 Reposition af luxeret Overarm, 1 Operation for Haremund, 5 Punktioner af Vandbrok, deraf en med paafølgende Jodindsprøitning, 1 Reposition af indeklemt Brok, 1 Borttagelse af Testikelen, 1 Operation for sammenvoxede labia minora, 1 for atresia ani med heldigt Udfald, 2 Borttagelser af nekrotiske Benstykker. 1 Borttagelse af Øieæblet, 2 Operationer for Chalazion, 1 for Entropium, 1 for Blenorrhoea sacci lacrymalis.

Følgende **obstetriciske Operationer** nævnes som udført af Læger. 24 Tangforløsninger, indicerede 19 Gange

ved Vemangel, Vesvækkelse eller ueftergivelige Bløddele hos Førstefødende, 2 Gange ved Barselkrampe og 1 Gang ved hvert af følgende Forhold: skjævt Bækken, Haand ved Siden af Hovedet, Bristning af Livmoderen. Af Koerne forbleve 12 ilive, 4 døde, hvoraf to af Barselkrampe, en af Barselfeber, en af Livmoderbristning, for 8 er Opgave om Udfaldet ikke meddelt. Af Børnene fødtes 12 levende, 9 vare dødfødte, for 3 er Udfaldet ikke angivet. 7 Vendinger, indicerede 5 Gange ved Tverleie, 1 Gang ved Blødning fra forliggende Moderkage, i 1 Tilfælde er ingen Indikation angivet. 3 Koner forblev ilive, 1 døde 3 Maaneder efter af Emboli efter gjentagne Thromboser med Gangræn i Underextremiteterne, for de øvrige 3 er ingen Opgave om Udfaldet meddelt. Af Børnene fødtes 2 levende, 2 vare dødfødte, for 3 mangler Oplysning om Udfaldet. 1 Vending, indiceret ved Blødning, med Perforation af sidstkommende Hoved. Konen døde af Barselfeber. (A. Heiberg.) 1 Exvisceration ved forsømt Tverleie. Konen kom sig. (Mordt.)

Ialt 33 obstetriciske Operationer, hvoraf 10 forefaldt i Moss, 12 i Sarpsborgs og 3 i Hvaløernes Distrikt, 8 i Fredrikshald.

Antallet af **Fødte** og **Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde					Dødfødte.
		i Alt.	under 1 Aar.		mellem 1-15 Aar.	paa Barselseng.	
			i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.			
Eidsberg	707	452	15	46	79	1	28
Moss	487	324	1	34	55	7	23
Sarpsborg	1 380	662	18	142	146	7	49
Hvaløerne	368	206	1	28	32	4	10
Fredrikshald	320	153	3	30	22	3	18
Smaalenenes Amt	3 262	1797	38*)	280	334	22	128

*) Ifølge Dødfødteanmeldelserne 27.

Omkomne paa voldsom Maade 62.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1 465 Fødte over Døde og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 55,0. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 9,8 pCt. af samtlige Fødte og 17,7 pCt. af samtlige Døde. Antallet af Døde mellem 1—15 Aar udgjorde 18,6 pCt. og Antallet af Døde under 15 Aar udgjorde 36,2 pCt. af samtlige Døde. Dødsaarsagen er opgivet for 16 af de paa Barselseng døde Kvinder, nemlig hos 13 Barselfeber, hos 2 Barselkrampe, hos 1 Bristning af Livmoderen.

Lægernes Dødslister indeholde Opgaver over 631 eller 36,3 pCt. af samtlige ved Sygdom foraarsage Dødsfald (1 735). De hyppigste Dødsaarsager vare: Svindsot (100), Lungebetændelse (68), Børnekopper (59), Hjernebetændelse, tuberkuløs Meningit og Kramper i Børnealderen (tilsammen 44), Nervefeber (27), Kræft (26), Vatersot og Morbus Brighti (tilsammen 20).

Veirliget. Vaaren skildres som kold, tør; Sommeren som god og varm. Høavlen var mindre end sædvanlig, hvorimod Kornhøsten blev god og foldrig og kom godt i Hus; enkelte Steder tog Poteterne lidt Skade af Frost.

Levemaade og hygiæniske Forholde. Fra Eidsbergs Distrikt anføres, at Levemaaden hos Almuen er meget forskjellig og retter sig meget efter Formuesomstændighederne. Hos de formuende Gaardmænd ere Boligerne i Almindelighed smukke, renlige og gode, ja undertiden luxuriøst udstyrede, hos dem derimod, som strider med Fattigdom, urenlige, usunde og undertiden elendige, hvilket ofte er Tilfældet med Husmandens. Kostholdet bestaar i Almindelighed af Melmad og Melk, undertiden af Flesk og Kjød, sjelden to Gange ugentlig. Hos de Fattige, som ei har Melk, er Kaffe og Melmad eller Poteter udelukkende daglig Føde. Drikfældigheden kan formentlig ikke siges at være stor, men paa Hjemreisen fra Byen og om Aftenen og Natten efter en Auktionsdag er Uordenen ofte under Drukkenskab stor, og da er Enden ikke sjelden Slagsmaal, hvorunder Knive, Bouteillehalse og andre forhaandenværende Redskaber benyttes og Blod flyder. Undertiden sker Overfaldene lumskelig, efterat Lyset er udblæst, saa at Vidner ei kan tilveiebringes. Dette Uvæsen er heller til- end aftaget i de sidste Aar. (Klingenberg.)

Fattigsygepleien besørges dels af Embedslægerne dels af private Læger. I Eidsbergs Distrikt tilsaaes 324 fattige Syge; fra Moss Distrikt er ingen Opgave over Antallet meddelt; fra Sarpsborgs Distrikt haves Opgave om 526 af 3 Læger tilseede fattige Syge, hvoraf i Fredrikstad af Fattiglægen paa Vestsiden 338. I Hvaløernes Distrikt behandlede Embedslægen 44. I Fredrikshald behandledes, foruden de paa Sygehuset indlagte Syge, 348 fattige Syge.

I **Sundhedskommissionerne** afholdtes følgende Antal Møder. I Eidsbergs Distrikt 14 Møder, i Rødenæs og Askim, i hvert tre, i Rakkestad, Eidsberg, Skibtvedt, Trygstad, i hvert to; i Moss Distrikt 2, et i Moss og et i Raade; i Sarpsborgs Distrikt 42 Møder, deraf i Fredrikstad sex og tyve, i Sarpsborg syv, i Glemminge tre, i Tune to, og i Borge, Varteig, Skeberg og Onsø, i hvert et; i Hvaløernes Distrikt 4, et i hvert Herred; i Fredrikshald 9. Angaaende Sundhedskommissionernes Virksomhed medde-

les følgende Oplysninger: I flere Møder omhandledes de i Distrikterne forekommende epidemiske Sygdomme, saaledes om Børnekopper i Sundhedskommissionerne i Sarpsborgs Distrikt, om Skarlagensfeber i Fredrikstad, om Foranstaltninger mod Cholera i Fredrikstad, Tune og Sarpsborg. I Fredrikstad afgaves Erklærirger om Anlæg af Kirkegaard, om Tomter til Almuskolebygningerne, om Oprettelse af eget Isolationslokale for Byen, foruden at Sundhedskommissionens Medlemmer i flere Møder opgik Byen forat undersøge og faa rettet paa sanitære Misligheder. I Eidsbergs Distrikt holdtes Foredrag om Kredsløbet, den menneskelige Varme, Næringsmidlerne og Ernæringsprocessen. I Hvaløernes Distrikt omhandledes Boligernes hensigtsmæssige Indredning. I Fredrikshald omhandledes den offentlige Hygiæne i Almindelighed, traffes Foranstaltninger mod Cholera og afgaves Erklæringer om Kloakledninger og om Oprettelse af et Trichinbureau. I Fredrikstads Kvarantænekommission afholdtes 5 Møder og der foretoges 9 Undersøgelser af indkomne Fartøier.

De **Vaccineredes** Antal udgjorde:

i Eidsbergs Distrikt ...	703
i Moss — ...	583
i Sarpsborgs — ...	1 461
i Hvaløernes — ...	403
i Fredrikshalds —	310
tilsammen	3 460.

I Romskovens Annex til Rødenæs blev ingen Vaccination udført paa Grund af det ringe Antal Børn; Revaccinationen angives at være udført hos en stor Mængde Personer i Fredrikstad, Sarpsborg og Fredrikshald. Af 3 Læger er 615 Personer opgivet revaccinerede.

Af **retsmedicinske Forretninger** udførtes 20, hvoraf 4 i Eidsberg, 3 i Moss, 12 i Sarpsborgs Distrikt og 1 i Fredrikshald; 9 vare Obduktionsforretninger, hvoraf 2 over Voxne til Erhvervelse af Dødsaarsag (ved en Alcoholforgiftning og ved en Mishandling), 7 over Barnelig, hvoraf to over i Dølgsmaal fødte Børn, to over pludselig døde, to over af Hjertesygdom døde Børn og en over et druknet Barn; 4 Synsforretninger over druknede Personer; 7 vare Undersøgelser og Erklæringer, hvoraf en om Sundhedstilstand, en i Anledning af en Pige, der var mistænkt for at have født i Dølgsmaal, en om Voldtægt, 4 i Anledning af Mishandling.

Af **Sygehuse** havde Amtet 6. Angaaende disses Virksomhed henvises til de i den almindelige Beretning indtagne Sygehuslister.

Badeindretninger. Thorsøkilens Bad, 3/4 Mil fra Fredrikstad, aabnedes for første Gang i Juni Maaned. Badet er Sø- og Gytjebad, har to alkalinske, lidt jernholdige kolde Mineralkilder. Badet benyttedes af 86 Syge, hvoraf 73,2 pCt. helbrededes, 23,2 pCt. bedredes og 3,4 pCt. forlod Badet som uhelbredede. De Sygdomsformer, hvorpaa Badet øvede velgjørende Indflydelse, vare Kjertelsyge, Blegsot, rheumatiske Lidelser, Hudsygdomme, Bronchit og kroniske Lungesygdomme. (C. Kiønig.) Ved Moss Badehus toges ialt 5 892 Bad, deraf 3 969 Strøm-, 706 Kar- 445 Styrte- og 582 Douschbad. Ved Fredrikshalds Badehus toges ialt 2 536 Bad, hvoraf 1 186 Styrte-, 910 Kar- og 440 Douschbad.

Apotheker. Amtet har 5 Apotheker foruden en i Fredrikstad Forstad indrettet Filialafdeling af Byens ældre Apothek. Ved Visitationerne bestod Personalet foruden Apothekerne: i Moss af 1 examineret Medhjelper og 1 Discipel; i Fredrikshalds Svaneapothek af 1 examineret Medhjelper og 1 Discipel; ved Apotheket Bien sammesteds af 1 examineret Medhjelper og 1 Discipel; i Sarpsborg af en Medhjelper og 1 Discipel og i Fredrikstad af 2 examinerede Medhjelpere og 1 Discipel, af hvilke den ene Medhjelper bestyrer Filialapotheket.

Medicinalpersonalet bestod af 25 Læger, 1 Tandlæge, 40 Jordemødre, 29 Hjelpevaccinatører, nemlig:

1. Eidsbergs Distrikt: 5 Læger, tre i Eidsberg (hvoraf en ikke praktiserer), en i Trygstad, en i Rødenæs; 9 Jordemødre; 7 Hjelpevaccinatører.
2. Moss Distrikt: 4 Læger, hvoraf tre i Moss, en i Haabøl; 8 Jordemødre; 7 Hjelpevaccinatører.
3. Sarpsborgs Distrikt: 9 Læger, hvoraf sex i Fredrikstad, tre i Sarpsborg; 14 Jordemødre; 10 Hjelpevaccinatører.
4. Hvaløernes Distrikt: 1 Læge, boende i Fredrikshald; 4 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.
5. Fredrikshald: 6 Læger, foruden Distriktslægen i Hvaløernes Distrikt; 1 Tandlæge; 5 Jordemødre, hvoraf to af Byen lønnede.

VI. Buskeruds Amt.

Amtet, hvis Fladeindhold er 114,87 norske Kvadratmil, og som ved Folketællingen den 31te December 1865 havde 99 275 Indbyggere, er inddelt i følgende 6 Lægedistrikter:

1. Buskeruds Landfysikat (4,70 n. □ M., 26,065 Indbyggere) indbefattende:

Kjøbstaden Drammen	0,05 Mil,	13 032	Indb.
Herrederne Lier	2,40 -	7 523	—
Røken	0,94 -	2 546	—
Holmsbo og Hurum	1,31 -	2 964	—

2. Ringerikes Lægedistrikt (13,17 n. □ M., 14 263 Ind byggere) indbefattende:

Kjøbstaden Hønefos	0,01 Mil,	1 026	Indb.
Herrederne Hole	2,39 -	4 009	—
Norderhoug	5,89 -	6 846	—
Aadalen	4,88 -	2 382	—

3. Modums Lægedistrikt (18,42 n. □ M., 25 921 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne Eker	4,70 Mil,	11 783	Indb.
Modum	4,04 -	7 556	—
Sigdal	9,68 -	6 582	—

4. Hallingdals Lægedistrikt (43,27 n. □ M., 14 729 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne Næs	11,94 Mil,	4 638	Indb.
Gol	10,42 -	4 162	—
Aal	20,91 -	5 929	—

5. Sandsværs Lægedistrikt (10,01 n. □ M., 13 000 Indbyggere) indbefattende:

Kjøbstaden Kongsberg	0,02 Mil,	5 011	Indb.
Herrederne Sandsvær	5,57 -	4 811	—
Flesberg	4,42 -	3 178	—

6. Rollags Lægedistrikt (25,30 n. □ M., 5 297 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne Rollag	3,28 Mil,	1 869	Indb.
Nore	22,02 -	3 428	—

Sundhedstilstanden betegnes fra alle Distrikter som meget god. Af farligere epidemiske Sygdomme vare Skarlagensfeber og Nervefeber mest udbredte; Lungebetændelse var ikke sjelden.

Dødeligheden var liden. Antallet af Døde udgjorde 1 569 eller 15,82 pro mille af den beregnede Folkemængde ved Aarets Midte (99 166). Aaret forud var de Dødes Antal 1 801 eller 18,2 p. m., i 1869 1 720 eller 17,8 p. m. og i 1868 2 065 eller 20,7 p. m. Det gjennemsnitlige aarlige Antal Døde i Femaaret 1866—70 udgjorde 1 877 eller 18,88 af Middelbefolkningen i ovennævnte Tidsrum (99 436), og i det forudgaaende Femaar 19,0 p. m.

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hidsættes følgende af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel: (se Tabellen paa næste Side.)

Til Oplysning om de vigtigste epidemiske Sygdommes Forekomst i Drammen hidsættes Fortegnelse over af Lægerne i denne By til Sundhedskommissionen anmeldte Sygdomstilfælde og Dødsfald: (se Tabellen paa næste Side.)

Af **Nervefeber** er anmeldt 182 Tilfælde med 21 Dødsfald (i foregaaende Aar 210 og 33). Fra Landfysikatet, Ringerike og Modums Distrikter omtales Formen som abdominal. I Drammen optraadte Sygdommen kun sparsomt i de 7 første Maaneder, men fra August af indtraadte en pludselig Stigning, saa at der i de sidste 5 Maaneder kom under Behandling 73 Tilfælde med 6 Dødsfald. Paa Ringerike var Sygdommen ondartet; Smitteoverførsel til det først optrædende Tilfælde kunde ikke paavises, hvorimod Smitten senere indbragtes ved en omstreifende Svenske. Til Krødsherred i Modums Distrikt bragtes Smitten fra Exercerpladsen Helgelandsmoen paa Ringerike.

Af **Barselfeber** kjendes 49 Tilfælde med 4 Dødsfald, i 1870: 34 og 11. I to af Tilfældene optraadte eclamptiske Anfald; begge Kvinder kom sig. Hos en Kvinde var foretaget Tangforløsning, Konen kom sig.

For **Børnekopper** behandledes 5 (i 1870 4). I et Tilfælde var Koppesmitten indbragt fra Sunderland (i England). De 4 i Modums Distrikt optraadte Tilfælde forekom hos voxne vaccinerede Personer; to af dem vare temmelig alvorlige, med Pustler over hele Legemet; Smitten angivelig fra Drammen.

Af **Vandkopper** iagttoges 92 Tilfælde (i 1870: 77).

Skarlagensfeber. Af 362 Tilfælde og 13 Dødsfald forekom 187 og 6 i Drammen. (Det foregaaende Aar anmeldtes ialt 372 Tilfælde med 57 Dødsfald.) I Landfysikatet og paa Ringerike optraadte Sygdommen som Fortsættelse af det foregaaende Aars Epidemi. Paa Ringerike har Sygdommen holdt sig siden 1868, og der antages adskillig

I Buskeruds Amt anmeldte epidemiske Sygdomme.

	Hele Aaret. Behandlede.	Hele Aaret. Deraf Døde.	Tiden er opgivet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	Ialt opgivne. Tilfælde.	Ialt opgivne. Dødsfald.	Fordeling paa Lægedistrikterne. Landfysikatet. Tilf.	Landfysikatet. Dødf.	Ringerike. Tilf.	Ringerike. Dødf.	Modum. Tilf.	Modum. Dødf.	Hallingdal Tilf.	Hallingdal Dødf.	Sandsvær. Tilf.	Sandsvær. Dødf.	Rollag. Tilf.	Rollag. Dødf.
Nervefeber	182	21	181	12	11	7	15	19	12	11	23	20	25	13	13	182	21	112	12	24	3	32	4	6	1	5	1	3	-
Simpel Feber	338	-	338	23	20	34	38	28	19	25	23	40	32	21	35	338	-	297	-	17	-	10	-	-	-	14	-	-	-
Barselfeber	47	2	47	6	5	4	6	1	4	3	2	2	5	4	5	49	4	20	2	3	-	6	1	2	-	16	1	2	-
Børnekopper	5	-	5	-	-	-	2	1	1	-	-	1	-	-	-	5	-	1	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	92	-	92	9	7	3	7	8	8	8	6	11	14	11	-	92	-	60	-	-	-	7	-	-	-	25	-	-	-
Skarlagensfeber	361	13	361	41	31	21	28	31	32	30	25	20	24	38	40	362	14	255	10	70	1	35	3	-	-	2	-	-	-
Rødlinger	19	-	19	-	-	-	1	-	8	3	1	6	-	-	-	19	-	18	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mæslinger	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rosen	215	1	215	20	14	20	22	11	29	12	10	22	15	26	14	215	1	113	-	7	-	46	1	1	-	48	-	-	-
Kighoste	102	-	81	-	-	-	-	-	-	-	1	13	11	20	36	102	-	93	-	3	-	6	-	-	-	-	-	-	-
Diphtheriskt Svælgbetændelse	40	2	40	4	1	9	5	4	3	2	3	-	6	1	2	42	4	26	4	1	-	3	-	2	-	10	-	-	-
Strubehoste	22	6	22	3	1	1	4	-	1	3	-	1	4	2	2	27	11	9	7	5	-	2	2	-	-	5	2	6	-
Kusma	2	-	2	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Akut Bronchit og andre catarrh. Tilfælde	2166	26	2164	282	232	275	214	193	135	76	52	115	163	188	239	2175	35	1644	25	87	1	160	5	-	-	273	4	11	-
Lungebetændelse	433	70	384	38	45	44	47	75	29	20	8	12	24	20	22	435	72	184	21	90	9	108	30	2	-	47	12	4	-
Pleurit	56	-	56	6	3	5	4	8	7	1	6	5	4	3	4	57	1	34	1	8	-	14	-	1	-	-	-	-	-
Gigtfeber	145	5	141	21	14	17	6	13	8	11	4	10	9	9	19	147	7	57	4	18	-	52	2	4	-	16	1	-	-
Koldfeber	24	-	24	2	1	2	1	5	6	2	2	1	2	-	-	24	-	20	-	-	-	2	-	-	-	2	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	810	12	810	48	35	52	44	47	68	94	112	124	65	54	67	812	14	545	8	11	-	103	3	4	1	149	2	-	-
Blodgang	16	-	15	2	2	-	-	-	1	-	8	-	-	1	1	16	-	7	-	4	-	-	-	-	-	5	-	-	-
Skjørbug	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	5078	158	5000	517	422	494	444	444	371	302	286	404	405	411	500	5104	184	3495	94	353	14	590	51	22	2	618	23	26	-

I Drammen anmeldte epidemiske Sygdomme.

	Hele Aaret. Behandlede.	Hele Aaret. Deraf Døde.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	Kjøn. Mænd.	Kjøn. Kvinder.	Alder. Børn (under 15 Aar).	Alder. Voxne (over 15 Aar).
Nervefeber	96	10	3	1	2	4	2	5	6	16	16	16	12	13	46	50	24	72
Simpel Feber	270	-	18	13	25	32	24	19	18	10	32	28	21	30	121	149	97	173
Barselfeber	12	-	3	4	1	-	-	1	-	-	-	2	-	1	-	12	-	12
Vandkopper	51	-	4	3	3	2	1	5	4	-	8	12	9	-	24	27	50	1
Skarlagensfeber	187	6	18	13	17	13	18	14	9	13	14	21	20	17	84	103	178	9
Rødlinger	17	-	-	-	-	-	-	8	3	-	6	-	-	-	6	11	14	3
Rosen	95	-	9	7	7	11	5	10	5	5	10	6	13	7	37	58	21	74
Kighoste	47	-	-	-	-	-	-	-	-	1	7	1	13	25	24	23	46	1
Diphtheriskt Svælgbetændelse	20	2	3	-	8	-	1	1	1	3	-	1	-	2	10	10	7	13
Strubehoste	6	4	-	1	-	2	-	-	2	-	-	1	-	-	4	2	6	-
Akut Bronchit og andre catarrh. Tilfælde	1482	16	183	152	194	149	130	94	47	29	83	112	136	173	699	783	577	905
Lungebetændelse	104	10	10	13	16	11	15	9	5	-	5	9	5	6	61	43	33	71
Pleurit	24	-	1	3	3	1	1	3	1	3	5	1	-	2	14	10	8	16
Gigtfeber	39	1	7	3	6	1	5	2	4	2	3	1	2	3	22	17	5	34
Koldfeber	7	-	2	-	1	-	1	2	-	-	-	1	-	-	6	1	-	7
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	500	8	30	28	30	24	34	40	51	62	77	38	43	43	224	276	266	234
Blodgang	7	-	-	-	-	-	-	-	-	7	-	-	-	-	5	2	3	4
Tilsammen	2964	57	291	241	313	250	237	213	156	151	266	250	274	322	1387	1577	1335	1629

Flere at have været angrebne end Sygelisterne udvise; men Sygdommen var der mild, saa ingen døde. Som sekundær Dødsaarsag opføres fra Landfysikatet Diphtherit i 2 Tilfælde, Lungebetændelse, Cholerine og Bronchit, hver 1.

Rosen iagttoges i 215 Tilfælde med 1 Dødsfald (i det foregaaende Aar ligeledes 215 Tilfælde med 3 Dødsfald).

Kighoste forekom hyppigere end i 1870; der er opført 102 Behandlede uden Dødsfald (i 1870: 30 Tilfælde, hvoraf 4 endte dødeligt).

Diphtherisk Svælgbetændelse er kun anmeldt i 42 Tilfælde, hvoraf 4 medførte Døden (Aaret forud 81 og 3), viser altsaa fremdeles aftagende Hyppighed.

Af **Strubehoste** er opført 27 Tilfælde med 11 Dødsfald (i 1870 22 og 11).

Af **catarrhalske Sygdomstilfælde** kjendtes 2 175, hvoraf 35 endte dødeligt, alle ved akut Bronchit, som er anmeldt hos 1 442, af disse vare 696 Mænd, 745 Kvinder, 599 under og 843 over 15 Aar. (I 1870 er opført 2 484 catarrhalske Tilfælde med 51 Dødsfald.)

Af **Lungebetændelse** er opgivet 435 Tilfælde med 72 Dødsfald; i Drammens By kom 104 under Behandling med 10 Dødsfald. (I 1870 ialt 603 Tilfælde og 95 Dødsfald.)

For **Pleurit** behandledes 56 Syge uden Dødsfald; 1 ikke Behandlet døde. (I 1870 døde 3 af 69 Angrebne.)

Hjernebetændelse er opført som Dødsaarsag hos 41, tuberkuløs Meningit hos 8 og Kramper i Børnealderen hos 25. Af disse tilsammen 74 Dødsfald falde 38 paa Landfysikatet, 8 paa Ringerikes, 19 paa Modums, 1 paa Hallingdals, 7 paa Sandsværs og 1 paa Rollags Distrikter.

Rheumatisme. Af Gigtfeber anmeldtes 147 Angrebne med 7 Dødsfald (i 1870 111 og 6). Kronisk Rheumatisme er af 11 Læger anmeldt i 200 Tilfælde; af disse er Kjøn og Alder opgivet for 143, nemlig 70 Mænd, 73 Kvinder, 3 under og 140 over 15 Aar.

Af **Diarrhoe** og **Cholera nostras** er opført 812 Tilfælde og 14 Dødsfald; heraf falde 500 Angrebne med 8 Døde paa Drammens By. De fleste Tilfælde optraadte i Maanederne Juli, August og September, (Aaret forud er opført 1 172 Tilfælde med 19 Dødsfald). Paa Modum vare enkelte Tilfælde forbundne med blodige Udtømmelser.

Blodgang er opgivet med 16 Angrebne (i 1870 14 med 1 Dødsfald). 7 af Tilfældene optraadte i August Maaned i Drammen.

Syphilis. Over de paa Amtssygehuset og Drammens kommunale Sygehus behandlede Tilfælde giver nedenstaaende Tabel en Oversigt.

	Tilbageliggende fra forrige Aar.			Indkomne.			Af de indkomne Tilfælde vare:		Udgaaet helbredede.	Døde.	Tilbageliggende ved Aarets Udgang.			Det samlede Antal Forpleiningsdage.	Middeltal af Forpleiningsdage for hver Udskreven.
	Md.	Kv.	Tils	Md.	Kv.	Tils.	primær Syphilis.	sekundær			Md.	Kv.	Tils.		
Buskeruds Amtssygehus	2	3	5	12	15	27	2	25	21	1[1])	3	7	10	2 956	134,36
Drammens kommunale Sygehus	6	-	6	8	16	24	4	20	28	-	-	2	2	1 085	38,75
Tilsammen	8	3	11	20	31	51	6	45	49	1	3	9	12	4 041	

[1]) Af Lungebetændelse.

Udenfor Sygehusene ere anmeldte 117 Tilfælde, hvoraf i Landfysikatet 86, i Ringerikes Distrikt 16, i Modums 13 og Sandsværs 2; af 112 vare 75 Mænd, 37 Kvinder; 14 vare under og 100 over 15 Aar. 3 døde. Af 114 Tilfælde vare 27 primær og 87 konstitutionel Syphilis, deraf et hereditær. Fra Landfysikatet berettes, at Antallet saavel af de primære som konstitutionelle syphilitiske Tilfælde i det sidste Aar er aftaget.

Gonorrhoe og **Urethrit** kom under Behandling hos 113 Individer; deraf vare 104 Mænd og 9 Kvinder, samtlige Voxne.

Af **Spedalskhed** kjendtes ifølge Overlægens Beretning ved Udgangen af 1870 kun et Tilfælde. Ingen nye Tilfælde i 1871; ved Aarets Udgang kjendtes kun 1 spedalsk Mand inden Amtet.

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om en Del af Lægerne behandlede væsentlig **kroniske Sygdomme** (se Tabellen paa næste Side).

Liste over kroniske Sygdomme.

	Hele Aaret.		Af de Behandlede, hvis Kjøn er opgivet, vare		Af de Behandlede, hvis Alder er opgivet, vare		Antal af anmeldende Læger.	Ialt opgivne.		Fordeling paa Lægedistrikterne.											
	Behandlede.	Deraf Døde.	Md.	Kv.	Børn (under 15 Aar).	Voxne (over 15 Aar).		Tilfælde.	Dødsfald.	Landfysikatet.		Ringerike.		Modum.		Hallingdal.		Sandsvær.		Rollag.	
										Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Fnat	153	-	60	72	78	54	12	153	-	60	-	28	-	64	-	-	-	1	-	-	-
Skurv	11	-	3	2	1	4	6	11	-	2	-	1	-	6	-	-	-	2	-	-	-
Kjertelsyge	195	5	88	107	158	37	16	198	8	69	3	23	1	96	3	7	-	3	1	-	-
Rachit	31	1	19	11	29	2	10	32	2	18	-	-	-	10	1	2	-	1	1	1	-
Svindsot	225	46	119	106	17	208	15	321	146	180	53	30	12	76	53	8	5	25	21	2	2
Kræft	52	15	26	25	1	45	13	80	43	27	14	16	5	19	13	7	1	11	10	-	-
Vatersot og Morbus Brighti	65	16	36	29	4	61	11	101	52	41	16	6	4	28	21	1	-	22	9	3	2
Blegsot	562	-	2	560	85	477	16	562	-	380	-	24	-	123	-	4	-	31	-	-	-
Menstruationsuordener	119	-	-	119	-	119	12	119	-	56	-	7	-	47	-	7	-	-	-	2	-
Cardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi	890	4	420	470	51	839	19	894	8	455	7	63	-	218	1	23	-	131	-	4	-
Ormesygdomme	106	-	49	57	92	14	11	106	-	44	-	5	-	38	-	3	-	15	-	1	-
Drankersygdomme	5	2	5	-	-	5	5	5	2	3	1	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-
Sindssygdomme	42	2	13	25	-	38	14	42	2	15	-	3	-	12	-	3	1	8	1	1	-

Svindsot. Forholdet mellem Dødsfald af Svindsot og samtlige opgivne Dødsaarsager for de forskjellige Distrikter vil sees af følgende Tabel.

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svindsot.	Opgivne Dødsaarsager ialt.	Forhold i pCt.
Landfysikatet	53	331	16,0
Ringerike	12	68	17,6
Modum	53	250	21,2
Hallingdal	5	29	17,2
Sandsvær	21	111	18,9
Rollag	2	6	33,3
Buskeruds Amt	146	795	18,4

I det foregaaende Aar opgives 147 Dødsfald af Svindsot blandt 950 Døde, for hvilke Dødsaarsagen var kjendt, altsaa 15,5 pCt. af disse.

Fra Ringerike omtales Tuberculosen at være i stedse Tiltagende.

Af **Kræft** er anmeldt 43 Dødsfald; Sædet var hos 27 Mavesækken, hos 4 Brystkjertlen, hos 3 Livmoderen, hos 2 Underlivet, hos 2 Ansigtet og hos 1 hvert af følgende fem Steder: Halskjertlen, Svælget, de ydre Kjønsdele, Urinblæren og Foden.

Vatersot er opført som Dødsaarsag hos 27, Morbus Brighti hos 25, heri er dog for Landfysikatets Vedkommende medregnede nogle Tilfælde som Følge af Skarlagensfeber.

Struma nævnes fra Modum som almindelig forekommende og ofte af betydelig Størrelse.

Sindssygdomme. Af nye Tilfælde ere opgivne 42, foruden 8, der kunne sees at være indsendte til Gaustad Asyl, og 1 til Drammens kommunale Sygehus. For 17 er Formen opgivet, nemlig hos 13 Melancholi, hos 3 Mani og hos 1 Monomani. 4 Tilfælde kunne sees at være helbredede, 1 udskreves uhelbredet fra Drammens Sygehus; 2 vides døde, den ene ved Drukning. Kjøn og Alder er opgivet for 38, nemlig 13 Mænd og 25 Kvinder, samtlige Voxne.

For Amtskommunens Regning forpleiedes 126 Sindssyge, hvoraf 40 i Asyler. 9 vare hjemmehørende i Landfysikatet, 16 i Ringerikes, 29 i Modums, 23 i Hallingdals, 11 i Sandsværs og 3 i Rollags Distrikt. For 35 er Hjemstavnen ikke opgivet. Amtskommunens Udgifter til Sindssyges Forpleining udgjorde 5 223 Spd. 5 Sk. og til Medicinalvæsenet i det Hele 8 347 Spd. 91½ Sk.

Af **chirurgiske Operationer** udførtes paa Sygehus: 2 Amputationer af Laaret, en indiceret ved Fractur og Dilaceration, en ved Gonarthrocace; 1 Amputation af Overarmen ved kompliceret Fractur; 1 Operation for Cancer labii inferioris; 1 Paracentese af Hydrops ovarii, hvorefter snart kom Recidiv; 1 Herniotomi. Udenfor Sygehuset er opgivet udført: 2 Amputationer af Læggen, den ene ved Dilaceration og Fractur af Foden (død af Tetanus), den anden havde heldigt Udfald; 10 Amputationer

eller Exarticulationer af Fingre og Tæer; 2 Borttagelser af Brystkjertelen ved Kræft, 2 af Kræft paa Øielaaget, 1 paa de smaa Skamlæber; 8 Borttagelser af andre Svulster, nemlig et Enchondrom paa Ryggen, et Lipom paa Halsen, en fibrøs Svulst paa Laaret, en fungøs Svulst i Rectum, en Ranula, en Kjertelsvulst (Iodinjection), en Struma (Iodinjection med heldigt Resultat), et Atherom; desuden flere Injectioner i Cyster; 2 Paracenteser af Underlivet, hvoraf den ene ved Ascites med heldigt Resultat; 1 Punktion af Hydrops ovarii (for flere er Antallet ei opgivet); 2 Borttagelser af Polyper i Næsen; 1 Underbinding af en Arterie; 1 Operation for en Teleangiektasi paa Laaret; 13 Repositioner af Luxationer, deraf sex af Overarm, tre af Forarm, to af Fingre, en af Radius og en af Clavicula; 3 Operationer for Haremund, hvoraf den ene med uheldigt Resultat; 17 Punktioner af Vandbrok (i et Tilfælde forbunden med Iodinjektion), deraf tre Gange hos En og to Gange hos En; 1 Herniotomi med heldigt Udfald; 1 Reposition af indeklemt Brok (dog sees Operationen at være udført flere Gange, men uden nærmere Opgave over deres Antal); 3 Operationer for Phimose eller Paraphimose, en Gang Reposition og en Gang blodig Operation; 1 Operation for Fistula ani, og 1 voldsom Dilatation af Sphincter ani.

Følgende **obstetriciske Operationer** opgives at være udførte af Læger. 22 Tangforløsninger, 17 Gange indiceret ved Vemangel eller Vesvækkelse og 1 Gang ved hver af følgende Indikationer: Smertefulde Veer, Bækkensneverhed og Ansigtsfødsel; for 2 Forløsninger er ingen Indikation opgivet. 18 Koner og 18 Børn bleve ilive; 4 Børn vare dødfødte; for 4 Koner er Udfaldet ikke opgivet. 6 Vendinger, deraf 4 ved Tverleie (et af 2den Tvilling), 1 ved fremfalden Navlesnor og 1 ved Ruptura uteri ved Tverleie af Fosteret; — i to af Tilfældene foretoges tillige strax Extraktion, i et anlagdes Tang paa sidstkommende Hoved. (I. C. Dahm). 5 Koner levede, 1 døde efter 2 Dages Forløb (Ruptura uteri); 3 af Børnene forbleve ilive, 3 vare dødfødte. 1 Tangforløsning af sidstkommende Hoved ved Sædefødsel; Fosteret døde; Udfaldet for Konen uopgivet. 2 Perforationer ved Bækkensneverhed paa sidstkommende Hoved, efter foregaaende af Jordemoder foretaget Vending; begge Koner forbleve ilive. (Wildhagen.) Ved et til Skuldrene født Fostre forsøgtes Forløsning forgjæves fuldført ved Perforation. Der gjordes gjentagne Forsøg paa at frembringe tilstrækkelig stor Perforationsaabning, hvilket paa Grund af Hovedets høie Stand var umuligt, saa kun ubetydeligt af af Hjernemassen udtømtes; Konen døde uforløst 5 Dage efter Fødselens Begyndelse. (Poulsson.) 1 Extraction ved stump Hage af et Foster i Bækkenendeleie; Koen havde ligget i haardt Fødselsarbeide i 5 Dage og Kræfterne vare stærkt medtagne; Fosteret viste Spor af Forraadnelse; Konen forblev ilive. (Aasen.) 1 Fremkaldelse af fortidlig Fødsel i 36te Uge paa Grund af Eclampsi; Konen døde; da Hovedet stod mod nederste Aabning, anlagdes Tang umiddelbart efter Moderens Død; Fosteret var dødt; ingen Fosterlyd eller Fosterbevægelse vare observerede i de sidste 6—7 Timer. (D. K. Holm.) 2 kunstige Forløsninger af Moderkagen; om Udfaldet for Konerne ere Intet opgivet.

Ialt 36 obstetriciske Operationer, hvoraf 15 i Landfysikatet, 5 i Ringerikes, 8 i Modums, 2 i Hallingdals, 4 i Sandsværs og 2 i Rollags Distrikter.

Om Fødselshjelpen i Buskeruds Landfysikat anfører Landfysikus, at Jordemoderhjelp benyttedes ved tilsammen 1 038 Fødsler;*) af disse vare:

Issefødsel . .	1 001	(hvoraf 20 uregelmæssige)
Ansigtsfødsel .	4	
Sædefødsel . .	18	
Fodfødsel . .	6	
Tverleie . . .	6	
tilsammen	1 035.	

De uregelmæssige Fødsler, hvorom Jordemødrene have indberettet, vare bevirkede ved

Bækkensneverhed i . . .	2	Tilfælde
Fremfald af Navlesnor . .	6	—
Krampeslag	2	—
Blodstyrtning	12	—
tilsammen	22	Tilfælde.

Vending udførtes 8 Gange, deraf

ved Tverleie	6	Gange
- Bækkensneverhed	1	—
- Blødning ved forliggende Moderkage	1	—

19 Gange tilkaldtes Læger, der udførte 5 Tangforløsninger, indiceret ved langvarig og besværlig Fødsel i 4 Tilfælde, ved Krampeslag i 1 Tilfælde, og 2 Perforationer efter foregaaende Vending, indiceret i begge Tilfælde ved Bækkensneverhed.

Af Konerne opgives 10 at have været syge paa Barselseng, 9 af Barselfeber og 1 af Erysipelas; 2 døde, en af Eclampsi og en af Emboli.

Af Børnene anføres 45 at have været dødfødte, hvoraf 25 ufuldbaarne, 11 raadne, 4 efter Fremfald af Navlesnoren, 1 efter Blodstyrtning hos Konen, 4 efter Vending; 9 Børn døde i de første Dage efter Fødselen. (F. Blich.)

*) heraf anføres dog 71 Fødsler at have forekommet udenfor Landfysikatets nuværende Grændser.

Antallet af **Fødte** og **Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde					Dødfødte.
		i Alt.	under 1 Aar		mellem 1–15 Aar.	paa Barselseng.	
			i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.			
Landfysikatet..	941	464	10	68	90	2	37
Ringerike.....	404	228	5	32	36	2	14
Modum.....	710	407	16	59	48	1	20
Hallingdal.....	443	190	10	22	25	2	14
Sandsvær.....	348	212	3	27	25	1	18
Rollag.....	154	68	2	1	6	1	9
Buskeruds Amt	3 000	1 569	46[1])	227	230	9	112

[1]) Ifølge Dødsanmeldelserne 32.

Omkomne paa voldsom Maade 44.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1 431 Fødte over Døde og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 52,3. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 9,1 pCt. af samtlige Fødte og 17,4 pCt. af samtlige Døde. Antallet af Døde mellem 1—15 Aar udgjorde 14,7 pCt. og Antallet af Døde under 15 Aar udgjorde 32,1 pCt. af samtlige Døde. Lægernes Dødsfortegnelser indeholde Opgave over 9 døde Barselkvinder, for hvilke Dødsaarsagen opgives at have været: Barselfeber 4 Gange, Livmoderbristning 1 Gang (7—8 Timer før Lægens Ankomst; der gjordes strax Vending; Løvig), og Emboli 1 Gang; 3 døde uforløst, — den ene af Peritonit i Svangerskabets sidste Maaned; der gjordes alle kjendte Forsøg paa at fremkalde fortidlig Fødsel, men uden Resultat (C. O. H. Kahrs); — den anden var døende ved Lægens Ankomst og døde ¼ Time efter; der gjordes intet Forsøg paa Extraktion af Fostret, der laa i Skulderleie med fremfalden Arm og var raaddent; (Langberg); — i det tredie Tilfælde gjordes gjentagne mislykkede Forsøg paa Perforation af det til Skuldrene ved Sædeleie fødte Foster (Poulsson).

Fra Lægerne haves Opgave over 795 eller 52,1 pCt. af samtlige ved Sygdom foraarsagede Dødsfald (1 525). De hyppigst opgivne Dødsaarsager vare: Svindsot (146), Hjernebetændelse, tuberkuløs Meningit og Kramper i Børnealderen (tilsammen 74), Lungebetændelse (72), Vatersot og Morbus Brighti (tilsammen (52), Alderdomssvaghed (48), Kræft (43), kronisk Bronchit (37) og akut Bronchit (35).

Veirliget. Vaaren var kold og tør, ligesaa den korte Sommer; den i Begyndelsen milde Høst blev senere stormende og kold. Kornavlingen betegnes fra Ringerike som middels, fra Hallingdal derimod Aarsvæxten som god.

I **Levemaade** og **hygiæniske Forhold** sees der Fremgang. Virkningerne af de betydelige Ildsvaader i Drammen i 1866 og 69 have begyndt at udjevnes. Fremdeles føres dog derfra Klage over Drukkenskaben; men der er Grund til at antage, at den mindre Arbeidsfortjeneste og mindre Tilstrømning af fremmede Arbeidere har sat en Stopper for den strax efter Branden betydelig tiltagne Nydelse af Spirituosa paa Skjænkestuerne (Wildhagen). Ogsaa fra Modum ankes over Brændevinsdrik omkring Vikersund især iblandt indvandrede Jernbanearbeidere. Fra Hallingdal anføres derimod den gamle Skik at „skjænke" hinanden efter Kirketjenesten paa Høitidsdagene at være i Aftagende, medens tidligere saavel Gutter som Piger under Afskeden gjerne bleve berusede. I Rollag voxer fremdeles Sandsen for Renlighed, forbedrede Boliger og godt Kreaturstel; den fattigere Befolkning har ved Skovhugst større Indtægter.

Fattigsygepleien udføres dels af Embedslægen, dels af privat antagne Læger. Af fattige Syge behandledes i

Landfysikatet	. .	1 430	
Ringerikes Distrikt		149	
Modums	—	210	
Hallingdals	—	39,	(Medicinudgift 65 Spd. 60 Sk.)
Sandsværs	—	236,	(— 193 — 54 -)
Rollags	—	8	
Buskeruds Amt		2 072.	

Fra Ringerikes Distrikt er Opgaven over behandlede fattige Syge ufuldstændig, da der ingen Oplysning haves om Antallet af de af den i Aarets Løb afdøde Distriktslæges Tilseede. Fra Hallingdal klages over Fattigbestyrelsens Uvillighed.

Sundhedskommissioner. I Landfysikatet afholdtes 14 Møder, hvoraf elleve i Drammen, et i Lier, et i Røken og et i Hurum; i Ringerikes Distrikt 2, deraf et i Aadalen og et i Hole; i Modums Distrikt 3, hvoraf et i Modum og to i Eker; i Hallingdals Distrikt 2, nemlig et i Aal og et i Næs; i Rollags Distrikt 6, hvoraf fire i Rollag og to i Nore. I Sandsværs Distrikt afholdtes intet Møde. Fra Hallingdals Distrikt meddeles, at den hele Kommunerepræsentation er indtraadt i Sundhedskommissionen. De vigtigste Forhandlingsgjenstande vare i Drammen: Sygeligheds- og Dødelighedsforhold, Vaccination og Revaccination, Visitation af Emigrantskibe og af 5 Skibe fra cholerasmittede Steder, Epidemilazaret for Cholera, Vandværkets Udvidelse og Besigtigelse af den nye Kirke; i Eker: Foranstaltninger mod Skarlagensfeber; i Røken og Hurum: Foranstalt-

ninger mod Indførelse af Børnekopper; i Ringerike: Foranstaltninger mod Syphilis og Sygdomme i det Hele; i Hallingdals Distrikt: Catarrher, Lungebetændelse og akut Rheumatisme samt deres Behandling, Blodcirkulation og Respiration, Læsioner, Blødninger, deres foreløbige Behandling, — Misbrug af Aareladning; i Rollags Distrikt: foredroges Afhandlinger om de hygiæniske Forhold i Elverum og i Sætersdalen, og afhandledes Nytten af den udvendige Brug af koldt Vand og dets forskjellige Anvendelsesmaade.

De **Vaccineredes** Antal udgjorde:

i Landfysikatet	971
- Ringerikes Distrikt	375
- Modums —	549
- Hallingdals —	410
- Sandsværs —	292
- Rollags —	18
tilsammen	2 615.

I Landfysikatet foretoges 1 022 Revaccinationer.

Af **retsmedicinske Forretninger** ere udførte: 5 Obduktionsforretninger, en af en ved Jernbanen overkjørt Arbeider, en af et Foster, født i Dølgsmaal, to af Børn, døde af Atelectasis pulmonum og Gastrit, og af en ved Slag i Panden Dræbt; 9 Undersøgelser, fire over tilføiede Læsioner, to af Helbredstilstand i Anledning af idømt Vand- og Brødstraf, en af en Kone, mistænkt for Barnefødsel i Dølgsmaal, en angaaende en for Tyveri arresteret Persons Tilregnelighed og en i Anledning af forsøgt Voldtægt mod en ikke voxen Pige. 1 Erklæring i Anledning af tvivlsom Paternitet. Desuden ere 2 legale Forretninger afholdte uden nærmere Angivelse af deres Gjenstande. Ialt 17 retsmedicinske Forretninger, hvoraf 7 i Landfysikatet, 6 i Modums, 2 i Hallingdals og 2 i Sandsværs Distrikt.

Angaaende Amtets 2 **Sygehuse**, Buskeruds Amtssygehus og Drammens kommunale Sygehus, henvises til de i den almindelige Beretning indtagne Lister over Sygehusenes Virksomhed m. v.

Badeindretninger. St. Olafs Jernbad paa Modum besøgtes af 348 Syge; af disse vare 73 fra Danmark, 15 fra Sverige, 5 fra St. Petersburg, 3 fra Tydskland samt 2 fra England. I Hønefos findes foruden 2 Styrtebade flere private Bade; i Drammen er et under Bygning. I Rollags Distrikt fandtes et Par Styrtebade.

Af **Apotheker** findes i Amtet 4, nemlig 2 i Drammen, 1 i Hønefos og 1 i Kongsberg; de underkastedes den almindelige Visitation. Foruden Apothekeren bestod Personalet i Bragernæs Apothek af 2 examinerede Medhjelpere; i Strømsø Apothek af 1 uexamineret Medhjelper; i Hønefos Apothek af 1 Medhjelper; i Kongsbergs Apothek af 1 Provisor og 1 Discipel.

Medicinalpersonalet bestod af 20 Læger, 2 Tandlæger, 36 Jordemødre og 22 Hjelpevaccinatører, nemlig i:

1. Buskeruds Landfysikat: 8 Læger, alle i Drammen; 2 Tandlæger i Drammen; 14 Jordemødre og 2 Hjelpevaccinatører.
2. Ringerikes Distrikt: 3 Læger, bosatte i Hønefos; 6 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
3. Modums Distrikt: 4 Læger, hvoraf 2 bosatte i Modum, en i Krødsherred og en i Eker; 6 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinatører.
4. Hallingdals Distrikt: 1 Læge, bosat i Næs; 3 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.
5. Sandsværs Distrikt: 3 Læger paa Kongsberg; 4 Jordemødre; 1 Hjelpevaccinatør.
6. Rollags Distrikt: 1 Læge, bosat i Nore; 3 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.

V. Jarlsberg-Laurvigs Amt.

Amtet, hvis Fladeindhold er 17,47 norske Kvadratmil, og som ved Folketællingen den 31te December 1865 havde 85 432 Indbyggere, er inddelt i 3 Lægedistrikter:

1. Jarlsbergs Landfysikat (7,77 n. □ M., 39 282 Indbyggere) indbefattende:

Kjøbstæderne Holmestrand		2 084 Indb.
Tønsberg	0,02 Mil,	4 541 Indb.
Ladestederne Svelvik		1 567 —
Horten	0,02 -	6 192 —
Aasgaardstrand		446 —
Herrederne Strømmen	0,43 -	1 226 —
Skouger	0,85 -	4 166 —

Sande	1,33 Mil,	3 598	Indb.
Botne	0,66 -	2 142	—
Vaale	0,63 -	2 493	—
Borre	0,52 -	2 999	—
Sem	0,80 -	5 169	—
Andebo	1,34 -	2 665	—
Stokke	0,90 -	5 068	—
Nøtterø	0,27 -	4 757	—

2. Hofs Lægedistrikt (4,18 n. □ M., 7 829 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne Hof	1,05 Mil,	2 375	Indb.
Laurdal	2,08 -	2 431	—
Ramnæs	1,05 -	3 023	Indb.

3. Laurvigs Lægedistrikt (5,52 n. □ M., 28 490 Indbyggere) indbefattende:

Kjøbstæderne Laurvig	0,01 Mil,	6 327	Indb.
Sandefjord		1 797	—
Herrederne Sandeherred	0,89 Mil,	5 423	—
Tjødling	0,51 -	3 012	—
Hedrum	2,32 -	4 029	—
Brunlaugnæs	1,42 -	4 142	—
Fredriksværn		1 014	—
Tjømø	0,37 Mil,	2 746	—

Sundhedstilstanden var god. Den mest udbredte farligere epidemiske Sygdom var, ligesom Aaret forud, Skarlagensfeber; Lungebetændelser og catarrhalske Tilfælde samt Diarrhoer vare temmelig hyppige.

Dødeligheden var forholdsvis ikke stor. De Dødes Antal udgjorde 1 478 eller 17,08 pro mille af den beregnede Befolkning ved Aarets Midte (85 924). I det foregaaende Aar udgjorde de Dødes Antal 1 484 eller 17,1 pro mille og i 1869: 1 721 eller 19,6 p. m. af Middelbefolkningen i hvert af disse Aar. I Femaaret 1866—70 udgjorde det aarlige gjennemsnitlige Middeltal af Døde 1 628 eller 18,74 pro mille af Middelbefolkningen i ovennævnte Tidsrum (86 847), og i det forudgaaende Femaar ligeledes 17,5 pro mille.

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hidsættes følgende af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel:

	Hele Aaret.		Tiden er opgivet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	Ialt opgivne.		Fordeling paa Lægedistrikterne.					
	Behandlede.	Deraf Døde.														Tilfælde.	Dødsfald.	Jarlsbergs Landfysikat.		Hof.		Laurvig.	
																		Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Nervefeber	106	18	100	10	7	16	2	6	3	2	3	7	17	15	12	110	22	65	10	-	-	45	12
Simpel Feber	153	-	153	26	10	11	16	12	17	15	7	9	8	10	12	153	-	110	-	4	-	39	-
Barselfeber	44	6	44	10	3	6	3	4	1	1	1	3	1	5	6	44	6	30	3	3	1	11	2
Børnekopper	63	4	59	2	7	6	5	26	1	2	-	-	1	3	6	63	4	44	1	-	-	19	3
Vandkopper	66	-	66	8	3	7	5	7	2	4	-	2	4	8	16	66	-	61	-	-	-	5	-
Skarlagensfeber	536	66	536	103	84	50	50	51	57	56	23	21	14	10	17	546	76	451	62	61	8	34	6
Rødlinger	44	-	42	8	1	5	2	3	7	13	-	-	2	1	-	44	-	38	-	-	-	6	-
Mæslinger	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-
Rosen	135	2	133	17	12	13	14	18	15	12	4	3	10	9	6	138	5	94	3	4	-	40	2
Kighoste	91	-	91	-	-	-	1	-	-	-	-	-	15	54	21	94	3	94	3	-	-	-	-
Diphtherisk Svælgbetændelse	117	19	117	8	8	6	2	8	10	4	6	9	13	25	18	117	19	94	19	4	-	19	-
Strubehoste	22	9	22	5	1	2	1	3	1	-	1	1	3	3	1	23	10	15	8	1	1	7	1
Kusma	44	-	44	6	11	10	10	1	2	-	1	2	1	-	-	44	-	43	-	1	-	-	-
Akut Bronchit og andre catarrh. Tilfælde	2313	18	2169	258	314	292	164	148	88	83	72	103	175	240	232	2315	20	1885	10	29	1	401	9
Lungebetændelse	314	52	311	30	33	29	52	34	19	10	11	14	19	32	28	324	62	175	33	22	7	127	22
Pleurit	49	1	48	5	7	7	4	2	3	5	2	4	2	3	4	50	2	39	2	2	-	9	-
Gigtfeber	153	7	150	18	14	21	11	12	10	8	18	6	5	12	15	153	7	86	3	10	1	57	3
Koldfeber	22	-	22	3	1	2	2	1	3	4	-	2	2	1	1	22	-	18	-	-	-	4	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	706	6	701	54	38	53	56	49	32	81	90	81	54	56	57	709	9	538	7	36	-	135	2
Blodgang	7	-	7	1	-	-	1	-	-	1	1	1	1	-	1	7	-	6	-	1	-	-	-
Tilsammen	4986	208	4816	573	554	536	401	385	271	301	240	268	347	487	453	5023	245	3887	174	178	19	958	62

Af **Nervefeber** opgives ialt 110 Tilfælde med 22 Dødsfald (i 1870 64 Tilfælde, hvoraf 7 døde). Formen betegnes fra Tønsberg, Laurvig og Tjømø som abdominel; paa sidstnævnte Sted forekom dog ogsaa 3 Tilfælde af Cerebraltyphus. Sygdommen optraadte enten med spredte Tilfælde eller som smaa begrændsede Epidemier. Fra Hofs Lægedistrikt kjendes intet Tilfælde. Smitten omtales fra flere Kanter indført ved Søfolk, hjemkomne fra Udlandet.

Under **Barselfeber** er opført 44 Behandlede med 6 Dødsfald (Aaret forud 17 og 7); et af Dødsfaldene indtraf 7de Dag efter Tangforløsning (Freng). Som død af Barselkrampe omtales 1 Kvinde mellem 30—40 Aar, og af Puerperalmani 1 (Alder uopgivet).

For **Børnekopper** kom 63 Tilfælde under Behandling, af hvilke 4 medførte Døden (i 1870 endte af 9 Tilfælde intet dødeligt). Til Tønsberg kom Sygdommen første Gang i Februar med en i Fredrikstad angreben Skibsfører, som strax isoleredes; i Mai indførtes den atter ved en Baadskipper fra Fredrikstad til Tønsberg, hvorfra han efter et kort Ophold afreiste; men hvor snart efter flere angrebes. Indtil sidst i Juli, da Epidemien var ophørt, kjendtes i Byen 20 Angrebne, nemlig 9 Børn og 11 Voxne, der alle paa 2 nær behandledes paa et Par til dette Brug indrettede Sygestuer. Almindeligst viste Sygdommen sig som Varioloider; hos en 40aarig Mand, som angav sig vaccineret i Odense, udviklede sig stærkt confluerende Kopper; en 67aarig Mand, uvist om nogensinde vaccineret, døde under Form af sorte Kopper. I Februar anmeldtes fra Horten Udbrud af Variolæ hos en dertil fra Drammen henvandret Pige og hendes uvaccinerede Barn, der isoleredes. Samtidig med Sygdommens første Optræden i Tønsberg i Februar forekom ligeledes 4 Koppetilfælde paa en Gaard i Stokke efter paaviselig Smitte fra Tønsberg; i April et i Sked Annex hos en tilvandrende svensk Arbeider og i Mai et hos en Tjenestepige fra Fredrikstad. (Lorentzen.) I Laurvigs Distrikt forekom Sygdommen i Sandeherred og paa Tjømø; til sidsntævnte Sted indførtes Smitten sandsynligen fra Fredrikstad ved en Fragtemand. I Hofs Lægedistrikt kjendtes intet Tilfælde.

Af **Vandkopper** er kun anmeldt 66 Tilfælde; de forekom imidlertid meget hyppigere, men kom sjelden under Lægebehandling.

Skarlagensfeber er anmeldt i 546 Tilfælde med 76 Dødsfald (i forrige Aar 256 og 47). Den optraadte tildels som Fortsættelse af Epidemien 1870 og omtales fra flere Steder som meget ondartet med Komplikation af diphtheriske og gangrænøse Halsaffektioner, Parotidesvulster og hydropiske Tilfælde med og uden Albuminuri. De fleste Tilfælde, 451 med 62 Dødsfald, iagttoges i Jarlsberg Landfysikat. Dødeligheden var paa enkelte Steder meget stor, saaledes i Aasgaardstrand, hvor i en Familie 3 døde af 5 Syge og i det Hele 6 af 13. I Sande og Stokke Herreder var Sygdommen mild og kun sporadisk optrædende. I Laurvigs Distrikt var Sygdommen sjeldnere end i 1870.

Af **Mæslinger** anføres kun 1 Tilfælde (i 1870 4).

Rosen er anmeldt i 138 Tilfælde med 5 Dødsfald (Aaret forud 85 og 2).

Kighoste forekom noget hyppigere end i forrige Aar; der kjendtes 94 Tilfælde, hvoraf 3 dødelige (i 1870 døde 2 af 15 Syge).

Diphtherisk Svælgbetændelse var ogsaa i Tiltagende. Af 117 kjendte Tilfælde medførte 19 Døden, medens Aaret forud kom 10 Dødsfald paa 80. Den optraadte derhos meget almindelig som Komplikation til Skarlagensfeber.

Strubehoste iagttoges derimod sjeldnere, 23 Tilfælde med 10 Døde imod 37 og 18 i 1870.

Akut Bronchit og andre catarrhalske Tilfælde vare meget almindelige; heraf opgives ialt 2 315 Sygdomstilfælde med 20 Døde, samtlige af akut Bronchit, hvoraf kjendtes 802 Tilfælde (376 Mænd, 199 Kvinder, 277 under og 421 over 15 Aar). I det foregaaende Aar er opført 1 580 Tilfælde og 23 Dødsfald; i 1869 2 789 Tilfælde med 32 Dødsfalg. Kronisk Bronchit er opgivet som Dødsaarsag hos 21.

Af **Lungebetændelse** anføres 324 Tilfælde med 62 Dødsfald (Aaret forud 338 med 71 Dødsfald). Sygdommens Sæde er opgivet i 51 Tilfælde, nemlig 25 Gange i høire, 19 i venstre og 7 i begge Lunger.

Af **rheumatiske Sygdomme** opføres 153 Tilfælde og 7 Dødsfald af Gigtfeber (i 1870 80 og 2); for kronisk Rheumatisme behandledes 401 Tilfælde; intet Dødsfald; Kjønnet er opgivet for 356, nemlig 224 Mænd og 132 Kvinder, Alder for 354, hvoraf 5 under og 349 over 15 Aar.

Af **Koldfeber** forekom 22 Tilfælde, i Almindelighed hos Søfolk, hjemkomne fra Udlandet.

Af **akut Diarrhoe og Cholera nostras** er anført 709 Tilfælde med 9 Dødsfald (i 1870 435 og 11). Dødsaarsagen var i 6 Tilfælde Diarrhoe og i 3 Cholera nostras. Fra Laurvig omtales Sygdommen hos flere at have været forbunden med temmelig stærk Blodafgang.

Af **Blodgang** kjendtes 7 behandlede Tilfælde; i foregaaende Aar intet.

Hjernebetændelse er opført som Dødsaarsag hos 24, tuberkuløs Meningit og Kramper i Børnealderen, hver hos

18. Af disse tilsammen 60 Dødsfald falder 33 paa Jarlsberg Landfysikat og 27 paa Laurvigs Lægedistrikt.

Syphilis. Antallet og Beskaffenheden af de paa Sygehusene behandlede Tilfælde sees af følgende Tabel:

	Tilbageliggende fra forrige Aar.			Iudkomne.			Af de iudkomne Tilfælde vare			Udgaaede.		Døde.	Tilbageliggende ved Aarets Udgang.			Samlet Antal Forpleiningsdage.	Antal Forpleiningsdage for hver Udskreven.
	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	primær Syphilis.	sekundær	tertiær	helbredede.	i Bedrfn.		Md.	Kv.	Tils.		
Amtssygehuset i Tønsberg	4	4	8	19	25	44	4	31	9	46	-	3	3	-	3	2 813	57,4
Tønsberg Bys Sygehus	-	-	-	4	3	7	1	6	-	4	1	-	1	1	2	504	100,8
Carljohansværns Sygehus	1	-	1	3	-	3	-	3	-	3	-	-	1	-	1	138	46,0
Tilsammen	5	4	9	26	28	54	5	40	9	53	1	3	5	1	6	3 455	

Udenfor Sygehusene kjendtes 76 Tilfælde af Syphilis med 1 Dødsfald, deraf 53 Tilfælde (med et Dødsfald) i Jarlsberg Landfysikat, 2 i Hofs og 21 i Laurvigs Lægedistrikter. 38 vare af Mand-, 38 af Kvindekjøn, 14 under og 62 over 15 Aar. Sygdomsformen var opgivet for 75, nemlig hos 11 primære og hos 64 konstitutionelle Affektioner (deraf 1 hereditær Syphilis).

For **Gonorrhoe** og **Urethrit** opgives 54 behandlede, hvoraf 3 paa Sygehuse; 48 vare Mænd, 6 Kvinder, alle paa 1 nær Voxne. Barnet led tillige af Blenorrhea oculi, begge dets Forældre havde Gonorrhoe. (Lindseth.)

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om en Del af Lægerne behandlede væsentlig **kroniske Sygdomme**:

	Hele Aaret.		Af de Behandlede, hvis Kjøn er opgivet, vare		Af de Behandlede, hvis Alder er opgivet, vare		Antal af anmeldende Læger.	Ialt opgivne.		Fordeling paa Lægedistrikterne.					
	Behandlede.	Deraf døde.	Md.	Kv.	Børn (under 15 Aar).	Voxne (over 15 Aar).		Tilfælde.	Dødsfald.	Jarlsberg Landfysikat.		Hof.		Laurvig.	
										Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Fnat	133	-	44	56	45	60	12	133	-	82	-	24	-	27	-
Skurv	2	-	-	1	1	-	2	2	-	-	-	1	-	1	-
Kjertelsyge	257	1	113	118	174	58	17	261	5	175	2	7	-	79	3
Rachit	2	-	1	1	2	-	2	2	-	2	-	-	-	-	-
Svindsot	178	70	87	91	15	163	16	242	134	139	68	14	7	89	59
Kræft	25	8	7	13	-	20	10	33	16	18	9	4	2	11	5
Vatersot og Morbus Brighti	70	14	33	25	14	47	14	82	26	50	12	9	6	23	8
Blegsot og Anæmi	441	-	17	403	76	344	17	441	-	347	-	15	-	79	-
Menstruationsuordener	96	-	-	96	-	96	11	96	-	81	-	10	-	5	-
Cardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi	1021	4	343	625	76	891	18	1023	6	697	3	62	3	264	-
Ormesygdomme	128	-	55	60	107	21	10	128	-	99	-	5	-	24	-
Drankersygdomme	7	-	6	1	-	7	4	7	-	5	-	-	-	2	-
Sindssygdomme	45	3	17	23	-	40	12	45	3	30	2	3	-	12	1

Fnat, hvoraf ialt er anmeldt 133 Tilfælde, opgives fra Laurvig at være hyppigere, end Listerne udvise.

Svindsot. Forholdet mellem opgivne Dødsfald af Svindsot og samtlige af Lægerne opførte, ved Sygdom foraarsagede Dødsfald i de enkelte Distrikter vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svindsot.	Opgivne Dødsaarsager.	Forhold i pCt.
Landfysikatet	68	402	16,9
Hof	7	84	8,3
Laurvig	59	224	26,3
Jarlsberg - Laurvigs Amt	134	710	18,9

Forholdet udgjorde i 1870 80 af 639 eller 12,5 pCt.

Kræft er opført som Dødsaarsag hos 16. Sygdommens Sæde er opgivet for 15 af de Døde, nemlig hos 10 Mavesækken, hos 3 Livmoderen samt Tungen og Brystkjertelen, hver hos 1.

Af **Vatersot** og **Morbus Brighti** opgives 82 Tilfælde med 26 Dødsfald; Dødsaarsagen var i 4 af disse den sidstnævnte Sygdom.

Blegsot og **Anæmi** er ikke ubetydelig hyppigere end i forrige Aar, idet der er anmeldt 441 behandlede Tilfælde (i 1870 238).

Af **Cardialgi, kronisk Gastrit** og **Dyspepsi** opføres 1 023 med 6 Dødsfald, (samtlige Dødsaarsager vare kronisk Gastrit).

Sindssygdomme. Af 45 nye Tilfælde indlagdes 6 i Asyl. Formen er opført for 9 som Melancholi, for 2 som Stupiditas og for 1 som Dements. For 2 af de 3 Døde er Dødsaarsagen opgivet, nemlig hos 1 organiske Forandringer i Leveren og hos 1 Barselmani.

For Amtskommunens Regning forpleiedes 77 Sindssyge, hvoraf 18 i Asyler; 47 vare hjemmehørende i Jarlsbergs Lægedistrikt, 7 i Hofs og 23 i Laurvigs. Amtskommunens Udgifter til Forpleining af Sindssyge udgjorde 4 114 Spd. 36 Sk. og til Medicinalvæsenet forøvrigt 2 114 Spd. 17½ Sk.

Et **Forgiftningstilfælde** med kromsurt Kali hos et 2 Aar gammelt Barn i Hofs Distrikt, endte hurtigt med Helbredelse (W. A. W. Møller).

Af **chirurgiske Operationer** ere udførte: 7 Amputationer eller Exartikulationer af Fingre (desforuden flere, hvis Antal ei er opgivet); 3 Borttagelser af Kræft paa Underlæben, 1 af Kræft andetsteds; 1 af Fungus umbilicalis, 1 af Ranula, 3 af Lipom; 2 Operationer af Struma ved Iodinjektion (uden paaviseligt Resultat), 2 Borttagelser af fibrøse Svulster i Huden, 1 af Cyste (for flere er Antallet ei opgivet), 1 af en benign Svulst i Ansigtet og 1 af en Pharyngealsvulst ved Ligatur; 6 Paracenteser af Underlivet, hvoraf fire hos et Individ; Punktion af Colon i 1 Tilfælde af Ileus, opstaaet efter Overanstrængelse hos en 30aarig, i 6te Maaned svanger Kone med kortvarig Lindring af Phænomenerne, Dagen før Døden indtraadte Abort (W. A. W. Møller); 7 Borttagelser af Polyper, hvoraf sex i Næsen og en i Livmoderen (den sidste ved Afklipning); 1 Operation for Teleangiektasi (Cauterisation); 20 Repositioner af Luxationer, deraf otte i Skulderledet, tre i Albuledet, en af Radius og en af Tommelfingeren (for syv Tilfælde er Luxationens Sæde ei opgivet); 4 Punktioner af Vandbrok, deraf to hos et Individ; 1 Herniotomi med dødeligt Udfald; 11 Repositioner af indeklemt Brok; 1 Operation for Paraphimose; 5 forcerede Dilatationer af Sphincter ani. Af Øienoperationer udførtes: 1 Extraction af disloceret Lindse efter Stød paa Øiet; 2 Operationer (Webers) for Stenose i Taareveiene; 2 Operationer for Chalazion.

Følgende **obstetriciske Operationer** angives udførte af Læger: 18 Tangforløsninger; Indikationerne vare i 12 Tilfælde Vemangel eller Vesvækkelse (i et ved 1ste Tvilling), i 1 smertefulde Veer, i 3 Bækkensneverhed (deraf i et samtidig Ophør af Veerne) og i 1 Barselkrampe; i 1 Tilfælde er Indikationen ikke opgivet. 15 af Konerne forbleve ilive, 2 døde omtrent 8 Dage efter Forløsningen, en af Puerperalfeber (Freng) og en af Lungebetændelse (W. A. W. Møller), og for 1 er Udfaldet uopgivet; af Børnene døde 3, 15 bleve ilive. I et Tilfælde anlagdes Tang paa sidstkommende Hoved ved Sædefødsel: Barnet var dødfødt; Moderen skal være død et Par Dage efter Forløsningen, uden at videre Underretning kunde erholdes (Cappelen, Hasberg). 5 Vendinger, 2 Gange ved Tverleie, 1 ved Barselkrampe, 1 ved hængende Underliv og Isseleie og 1 ved fremfalden Arm ved Siden af Hovedet og Mangel paa Veer; Tang var i sidste Tilfælde først forgjæves forsøgt; efter Vendingen forsøgtes ligeledes Anlæggelse af Tang paa faststaaende sidstkommende Hoved, hvilket ikke lykkedes, derimod Extraktion, efterat Hovedet ved Haandens Hjælp var bragt i en bedre Stilling (Clasen). Barnet var dødt, sandsynligvis paa Grund af Navlesnorens Fremfald under Extraktionen. Moderen forblev ilive. Af de øvrige Børn var 1 dødfødt; 3 levende; af Mødrene forbleve 2 ilive, 2 døde. 1 Perforation ved stærk Hydrocephalus og Fremfald af Navlesnoren, der havde været pulsløs allerede i 6 Timer, efterat Tang forgjæves var forsøgt; Extraktionen skede ved Kephalotrib; Moderen blev ilive (Hansteen). 1 Exvisceration ved Tverleie og fremfalden Arm hos en 36 Aar gammel, 3die Gang Fødende med strax efter paafølgende Placentarforløsning; Konen døde nogle Dage efter under peritonæitiske Symptomer (Dannevig). Anvendelse af Kolpeurynter ved et Tilfælde af stærk Blødning paa Grund af partiel placenta prævia hos en 5te Gang fødende 45aarig Kvinde, hvor

Blødningen standsede strax og Fødselen foregik ved Naturens Hjælp, men Konen døde nogle Timer efter af Kræftetab (W. A. W. Møller).

Ialt 27 obstetriciske Operationer, hvoraf 10 i Jarlsberg Landfysikat, 2 i Hof og 15 i Laurvigs Distrikt.

Antallet af **Fødte** og **Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde					Dødfødte.
		i Alt.	under 1 Aar		mellem 1–15 Aar.	paa Barselseng.	
			i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.			
Jarlsbergs Landfysikat	1 418	864	17	102	227	12	55
Hof	194	111	3	7	19	1	6
Laurvig	801	503	9	67	70	5	37
Jarlsberg-Laurvigs Amt	2 413	1 478	29[1])	176	316	18	98

[1]) Ifølge Dødfødteanmeldelserne 35.

Omkomne paa voldsom Maade 89.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 935 Fødte over Døde og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 61,2. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 8,5 pCt. af samtlige Fødte og 13,9 pCt. af samtlige Døde. Antallet af Døde mellem 1—15 Aar udgjorde 21,4 pCt. og Antallet af Døde under 15 Aar 35,3 pCt. af samtlige Døde. Ifølge Lægernes Dødsfortegnelser døde 14 Kvinder paa Barselseng, nemlig 6 af Barselfeber (deraf en efter Tangforløsning), 1 af Barselkrampe (30—40 Aar gammel), 1 af Puerperalmani (Alder uopgivet). Af Blødning ved Placenta prævia (naturlig Fødsel) døde 1, 40—50 Aar gammel. Efter besværlig Forløsning døde 3, deraf en 40—50 Aar gammel Kone 2 Dage efter en besværlig Vending, sandsynlig forbunden med Ruptura uteri (I. C. Holst); to Kvinder mellem 30—40 Aar døde efter Placentas Afløsning, den ene 1 Time efter (Lindseth), den anden et Par Dage efter, hos den sidste var der foretaget Exvisceration af Fosteret (Dannevig). 1 Barselkvinde (30—40 Aar) er opført som død af Lungebetændelse og 1 (30—40 Aar) af Svindsot.

Lægernes Dødslister indeholde ialt Opgave over 710 eller 51,1 pCt. af samtlige ved Sygdom foraarsagede Dødsfald (1 389). De hyppigst opgivne Dødsaarsager vare: Svindsot (134), Skarlagensfeber (76), Lungebetændelse (62), Hjernebetændelse og Kramper i Børnealderen (tilsammen 60), Alderdomssvaghed (53), Diphtherit og Strubehoste (tilsammen 29), Hydrops og Morbus Brighti (tilsammen 26), Hjerneslag (24), Norvefeber (22), kronisk Bronchit (21) og akut Bronchit (20).

Veirliget. Vinteren var streng, paafulgter af en kold, tør Vaar og Forsommer; Sommeren var ikke meget varm, men gunstig for Aarsvæxten; Udbyttet af samme regnes som i et godt Middelsaar.

Levemaade og **hygiæniske Forhold** betegnes i Hofs Distrikt i det Hele som upaaklagelige. Skovdriften, der mangesteds fordrer en ugevis Henliggen af Arbeiderne i trange trækfulde „Køier", og den dermed forbundne Flødning af Tømmeret samt paa sine Steder Kulmiledriften ere de i sanitær Henseende farligste Virksomhedsgrene for Befolkningen. Paa Eidsfos Jernværk findes tildels trange og slet ventilerede Boliger for Arbeiderne, som derhos lide Mangel paa Melk og animalsk Føde i det Hele taget, idet Kaffe og Brød udgjør Overvægten i Kostholdet. Rheumatiske og catarrhalske samt anæmiske og scrophuløse Sygdomme ere almindelige hos Værkets Befolkning. I Distriktet maa jevn Velstand siges at herske, og den vil vel holde sig, saalænge Skoven afgiver noget Hugbart, men dette er nu gaaet ned til Gjerdestørs Dimensioner. (W. A. W. Møller).

Af **fattige Syge** sees at være behandlet:

i Landfysikatet . .	370	
i Hofs Distrikt . .	90,	(Medicinudgift 32 Spd. 53 Sk.)
i Laurvigs Distrikt	150	
tilsammen	610,	

foruden flere i Laurvigs By behandlede uden nøiere Opgiven af Antallet.

I **Sundhedskommissionerne** afholdtes i Landfysikatet 39 Møder, deraf otte i Tønsberg, syv i Holmestrand, tre i Aasgaardstrand, tre i Horten og to i Svelvig, fire i Borre, tre i Stokke, to i Sande og et i hvert af Herrederne: Nøtterø, Sem, Vaale Andebo, Botne, Strømmen og Skouger. I Hofs Distrikt afholdtes 4 Møder, hvoraf to i Ramnæs og et i hvert af Hofs og Laurdals Herreder. I Laurvigs Distrikts Herreder 8 Møder, deraf fire paa Tjømø, to i Sandeherred, et i Fredriksværn og et i Hedrum; Antallet af de i Byerne Laurvig og Sandefjord afholdte Møder opgives ikke. I Brunlaugnæs og Tjødlings Herreder blev intet Møde holdt, da Repræsentantmøderne ikke kom til vedkommende Læges Kundskab. I Nøtterø, Sem, Vaale og Andebo Herreder i Landfysikatet og i Hofs Lægedistrikt angives den hele Kommunerepræsentation at være indtraadt i Sundhedskommissionerne. De vigtigste Forhandlingsgjenstande vare paa de fleste Steder de herskende epidemiske Sygdomme og Foranstaltninger mod Børnekopperne; i flere Herreder Sygeligheds- og Dødelighedsforholdene i 1870; i Holmestrand Bygnings- og Renovationsvæsenet, deriblandt Beslutning om at Terrænet om-

kring Byens nye Gravlund ei skulde bebygges; i Aasgaardstrand Gjennemgaaelsen af Sundhedsloven af 16 Mai 1860; i Ramnæs, Hof og Laurdal en populær Fremstilling af de vigtigste Sygdomsaarsager og Midlerne til at imødegaa samme, samt de vigtigste Gifte og Modgifte. I Horten afholdtes i Kvarantænekommissionen 2 Møder, hvorhos 6 Fartøier fra cholerasmittede Steder undersøgtes.

De **Vaccineredes** Antal udgjorde:

i Landfysikatet . .	519
i Hofs Distrikt . .	160
i Laurvigs Distrikt .	750
tilsammen	1 429.

Fra Landfysikatet omtales desuden 665 Revaccinationer.

5 **retsmedicinske Forretninger** udførtes, hvoraf fire i Landfysikatet og en i Laurvigs Distrikt. Af disse var 1 Syns- og Obduktionsforretning over et i høi Grad decomponeret Barnelig. 2 Undersøgelser af Levende, en af en Arrestants mentale Tilstand og en af Helbredstilstaed hos en til Kronarbeide Bestemt. 2 Erklæringer om tilføiet Læsion og Legemsfornærmelse.

Om **Sygehusenes** Virksomhed, nemlig Amtssygehuset i Tønsberg, Tønsberg Bys Sygehus samt Carljohansværns militære Sygehus, henvises til de almindelige Sygehuslister. Amtets Sygehus ved Tønsberg afbrændte 9de Februar; Lokale til midlertidig Afbenyttelse blev leiet i Byen og Inventarium til 20 Senge anskaffet. I Fredriksværn oprettedes et Cholera-Kvarantænelazaret, som dog ikke kom til at benyttes.

Badeindretninger. Sandefjords Bad benyttedes af 465 faste Badende, hvoraf 379 fra Norge, 73 fra Danmark, 4 fra Sverige og 9 fra Finland. Badenes Antal udgjorde 18 222, hvoraf 10 000 Svovlbade. Af Lægerne Ebbesen og Winsnes behandledes tilsammen 350 Syge, (Aaret forud 419), hvoraf 232 eller 66,3 pCt. med og 118 eller 33,7 pCt. uden gunstigt Resultat. Med Hensyn til Resultaterne af Badekuren i de hyppigst behandlede Sygdomme henvises til følgende efter Badelægernes Opgaver sammendragne Tabel:

Sygdom.	Ialt Behandlede.	Deraf med gunstigt Udfald.
Kronisk Rheumatisme	114	71,1
Nervøs Svækkelse	49	69,4
Neuralgier	40	52,5
Ben- og Ledsygdomme	37	70,3
Lamheder	20	35,0
Kjertelsygdom	16	75,0
Forstoppelse	15	80,0
Kroniske Hudsygdomme	12	75,0
Sygdomme i Kjønsorganerne	10	40,0
Hæmorrhoidallidelse	9	55,5
Kroniske Sygdomme i Brystorganerne	7	71,4
Do. i Fordøielsesapparatet	5	60,0
Do. i Leveren	5	60,0

Badet i Holmestrand er i den senere Tid mere søgt, en hensigtsmæssig og godt holdt Badeindretning i Tønsberg bliver derimod mindre søgt; desforuden findes Søbadehuse i Aasgaardstrand, Laurvig, Fredriksværn og Carljohansværn, samt flere i Stokke paa Nøtterø og Tjømø.

Amtets 6 **Apotheker** bleve ved Visitationerne fundne i Orden. Personalet bestod foruden Apothekerne: i Svelvig af 2 Disciple (hvoraf en underkastede sig Physicusprøven); i Tønsberg af 1 Medhjelper og 1 Discipel; i Horten af 1 Medhjelper og 1 Discipel; i Holmestrand af 1 Medhjelper; i Laurvig 1 Medhjelper og 1 Discipel; i Sandefjord 1 Medhjelper; i begge sidstnævnte Byer afholdtes Medhjelperexamen. Hortens og Holmestrands Apotheker bestyredes af Forpagtere.

Medicinalpersonalet bestod af 20 Læger, 27 Jordemødre og 19 Hjelpevaccinatører, nemlig i:

1. Jarlsbergs Landfysikat: 13 Læger, hvoraf en i Svelvig, to i Holmestrand, fire i Horten, fire i Tønsberg, en i Aasgaardstrand og en i Stokke (en i Drammen bosat Læge fungerede som Fattiglæge i Skouger og Sande Herreder); 15 Jordemødre og 11 Hjelpevaccinatører (hvoraf en Jordemoder).
2. Hofs Lægedistrikt: 1 Læge, bosat i Hof; 3 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinatører.
3. Laurvigs Lægedistrikt: 6 Læger, hvoraf to i Laurvig, to i Sandefjord, en i Fredriksværn og en paa Tjømø; 9 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører (deraf tre Jordemødre).

VI. Hedemarkens Amt.

Amtet, hvis Fladeindhold er 203,43 norske Kvadratmil, og som ved Folketællingen den 31te December 1865 havde 120 442 Indbyggere, er inddelt i følgende 6 Lægedistrikter:

1. Solør-Odalens Lægedistrikt (26,48 n. □ M., 35 974 Indbyggere) indbefattende:

Kjøbstaden Kongsvinger			990	Indb.
Herrederne Vinger	3,83	Mil,	6 226	—
Eidskog	4,78	-	6 920	—
Søndre Odalen	3,92	-	7 118	—
Nordre —	3,74	-	4 310	—
Brandvold	3,95	-	3 946	—
Grue	6,26	-	6 464	—

2. Hedemarkens Amtsfysikat (20,38 n. □ M., 42 353 Indbyggere) indbefattende:

Kjøbstaden Hamar			1 868	Indb.
Herrederne Vang	4,03	Mil,	8 443	—
Stange	2,71	-	6 763	—
Romedal	2,63	-	4 928	—
Løiten	2,79	-	4 537	—
Næs	1,30	-	4 448	—
Ringsaker	6,92	-	11 366	—

3. Søndre Østerdalens Lægedistrikt (23,27 n. □ M., 18 676 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne Elverum	10,77	Mil,	6 536	Indb.
Vaaler	4,84	Mil,	4 119	Indb.
Aasnæs	4,54	-	4 538	—
Hof	3,12	-	3 483	—

4. Trysils Lægedistrikt (31,50 n. □ M., 4 753 Indbyggere) indbefattende:

Herredet Trysil	25,53	Mil,	4 269	Indb.
Drevsjø Kapelsogn af Rendalen	5,97	-	484	—

5. Rendalens Lægedistrikt (44,40 n. □ M., 7 882 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne Aamot	8,01	Mil,	2 841	Indb.
Storelvedalen	12,14	-	2 348	—
Rendalen (DrevsjøKapelsogn herfra undtaget).	24,25	-	2 693	—

6. Tønsets Lægedistrikt (55,90 n. □ M., 10 250 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne Lilleelvedalen	15,71	Mil,	3 216	Indb.
Tønset	8,69	-	2 975	—
Tolgen	24,25	-	3 269	—
Kvikne, fraregnet Indset Annex	7,25	-	790	—

Indset Annex til Kvikne (1,50 n. □ Mil) med 554 Indbyggere hører til Opdals Lægedistrikt i søndre Trondhjems Amt.

Sundhedstilstanden angives fra de fleste Distrikter som god; i Rendalens Distrikt omtales den som mindre god paa Grund af betydelig Udbredning af Lungebetændelse, og fra Trysil anføres, at Sygeligheden var meget større end Aaret forud. Lungebetændelse samt Catarrher og Rheumatismer vare de forholdsvis hyppigste Sygdomme; Skarlagensfeber og Nervefeber havde adskillig Udbredning, dog mindre end de nærmest forudgaaende Aar.

Dødeligheden var liden. De Dødes Antal udgjorde 1 704 eller 14,22 pro mille af den beregnede Befolkning ved Aarets Midte (119 809), i 1870 døde 15,2 p. m. af Aarets Middelbefolkning. I Femaaret 1866—70 udgjorde Antallet af Døde 1 898 eller 15,76 pro mille af den beregnede Middelbefolkning i ovennævnte Tidsrum (120428), og i det foregaaende Femaar 16,7 pro mille.

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hidsættes følgende af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel: (se Tabellen paa næste Side.)

Af **Nervefeber** er anmeldt 140 Tilfælde og 16 Dødsfald (Aaret forud 206 og 26). I Solør-Odalens Distrikt begyndte Sygdommen i April Maaned paa flere Steder i Vinger og Brandvolds Herreder og udbredte sig i Sommermaanederne, i de fleste Tilfælde ved paaviselig Smitte, over disse Herreder; spredte Tilfælde af Nervefeber forekom i Eidskogens Herred. Af de 83 Behandlede lede kun 3 Personer, hvoraf 1 døde, af exanthematisk Typhus, de øvrige af den abdominelle Form. (E. M. Heiberg.) Fra Amtets øvrige Distrikter omtales kun spredte Tilfælde eller ogsaa smaa Lokalepidemier, der ikke udbredte sig.

Af **Barselfeber** opgives 25 Tilfælde og 7 Dødsfald (Aaret forud 23 og 2). I et dødeligt endende Tilfælde kan Tangforløsning sees at være foretagen.

Af **Skarlagensfeber** er opgivet 269 Tilfælde, hvoraf 19 endte dødeligt. Sygdommen, der i næstforegaaende og foregaaende Aar havde havt epidemisk Udbredning inden

I Hedemarkens Amt anmeldte epidemiske Sygdomme.

	Hele Aaret.		Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Behandlede.	Deraf Døde.												
Nervefeber	140	16	6	9	3	13	15	23	17	17	12	2	8	15
Simpel Feber	116	-	12	12	8	7	14	10	11	11	5	8	6	12
Barselfeber	24	6	3	2	2	2	3	1	1	1	1	3	2	3
Børnekopper	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Vandkopper	26	-	-	3	14	-	1	3	1	2	1	-	1	-
Skarlagensfeber	269	19	66	37	24	20	34	37	32	3	1	4	3	8
Rødlinger	12	-	2	-	-	-	-	1	4	5	-	-	-	-
Mæslinger	21	-	2	6	3	1	-	8	1	-	-	-	-	-
Rosen	84	1	8	5	10	6	4	9	6	8	3	4	12	9
Diphtheriskt Svælgbetændelse	61	3	11	6	6	10	4	7	4	-	3	4	4	2
Strubehoste	6	2	-	-	-	2	1	2	-	-	-	-	-	1
Kusma	2	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-
Akut Bronchit og andre catarrh. Tilfælde	1034	16	168	115	80	97	97	83	54	55	52	73	82	78
Lungebetændelse	548	65	45	68	38	55	58	57	23	17	24	45	66	52
Pleurit	55	-	4	2	10	8	4	3	2	6	2	3	5	6
Gigtfeber	151	7	16	6	15	12	11	15	12	9	7	7	21	20
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	355	4	25	34	33	20	27	28	44	44	35	26	23	16
Blodgang	80	8	4	4	6	1	2	1	5	15	7	12	7	16
Skjørbug	4	-	1	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	2989	147	373	309	252	256	276	290	217	194	153	191	240	238

	Ialt opgivne.		Fordeling paa Lægedistrikterne.											
			Solør-Odalen.		Amtsfysikatet.		Søndre Østerdalen		Trysil.		Rendalen.		Tønset.	
	Tilfælde.	Dødsfald.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Nervefeber	140	16	83	5	30	6	-	-	2	1	18	1	7	3
Simpel Feber	116	-	25	-	24	-	13	-	11	-	43	-	-	-
Barselfeber	25	7	6	2	12	5	2	-	1	-	4	-	-	-
Børnekopper	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Vandkopper	26	-	6	-	13	-	-	-	-	-	6	-	1	-
Skarlagensfeber	269	19	84	11	113	7	22	-	5	-	43	1	2	-
Rødlinger	12	-	8	-	1	-	-	-	2	-	1	-	-	-
Mæslinger	21	-	-	-	10	-	-	-	-	-	11	-	-	-
Rosen	84	1	34	-	19	-	10	-	7	-	13	1	1	-
Diphtheriskt Svælgbetændelse	61	3	9	-	19	1	5	-	21	-	7	2	-	-
Strubehoste	6	2	-	-	6	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Kusma	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Akut Bronchit og andre catarrh. Tilfælde	1040	22	121	6	342	7	162	-	94	1	274	3	47	5
Lungebetændelse	548	65	71	15	206	23	54	6	33	3	172	16	12	2
Pleurit	55	-	19	-	13	-	3	-	6	-	8	-	6	-
Gigtfeber	151	7	47	3	35	3	22	-	4	-	37	-	6	1
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	355	4	53	2	137	2	42	-	19	-	100	-	4	-
Blodgang	80	8	13	-	24	1	41	7	-	-	2	-	-	-
Skjørbug	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-
Tilsammen	2996	154	580	44	1004	57	376	13	205	5	745	24	86	11

alle Amtets Distrikter, (for 1870 er opgivet 457 Tilfælde, 46 Dødsfald og for 1869 ligeledes 529 og 76) kan ogsaa i heromhandlede Aars første Halvdel sees at have havt nogen Udbredning, men angives fra alle Distrikter som mindre udbredt og ophørt inden Aarets Udgang, hvorhos Tilfældene i det Hele taget viste sig som mildt forløbende og godartede.

Af **Mæslinger** forekom kun ganske enkelte Tilfælde.

Kighoste er ikke omtalt fra noget Lægedistrikt.

Af **diphtherisk Svælgbetændelse** er opført 61 Tilfælde og 3 Dødsfald (Aaret forud 124 og 5). I Trysils Distrikt var angrebet flere end de 21 anførte Behandlede, men Sygdommen var mild og uden Eftersygdomme (J. Schanche).

De **catarrhalske Tilfælde** forekom omtrent i samme Antal som Aaret forud. Dødeligheden i dette Aar var derimod noget betydeligere end i foregaaende Aar. Ialt er opgivet 1 040 Tilfælde og 22 Dødsfald. (Aaret forud 1045 og 11). Af det opgivne Antal kunne 365 Tilfælde — 146 hos Børn, 219 hos Voxne — sees at have været akut Bronchit, af hvilken Sygdom 17 af de opførte Dødsfald er foraarsaget. 5 Personer angives døde af Laryngit.

Af **Lungebetændelse** er anmeldt 548 Tilfælde og 65 Dødsfald (Aaret forud 513 og 49). Fra Rendalens Distrikt bemærkes „at til Forøgelse i Sygeligheden bidrog navnlig det temmelig betydelige Antal Lungebetændelser, hvilken Sygdom i de senere Aar har hersket epidemisk og endog optraadt paa en saadan Maade, at den næsten kunde synes contagiøs, idet indtil 3 a 4 Individer have været angrebne omtrent samtidigt i samme Husstand. (O. Paus.)

Hjernebetændelse er opgivet som Dødsaarsag hos 12, tuberkuløs Meningit hos 7 og Kramper i Børnealderen hos 3, af hvilke tilsammen 22 Dødsfald 9 falde paa Solør-Odalen, 5 paa Amtsfysikatet, 4 paa søndre Østerdalen, 2 paa Rendalens og 2 paa Tønsets Distrikter.

Rheumatiske Sygdomme. Af Gigtfeber er opgivet 151 Tilfælde, hvoraf 7 endte dødeligt. (Aaret forud 113 Tilfælde og 4 Dødsfald). For kronisk Rheumatisme er i de forskjellige Distrikter behandlet 266 Personer, 136 af Mand- og 130 af Kvindekjøn, 4 Børn og 262 Voxne. 3 Dødsfald af denne Sygdom ere opgivne fra Amtsfysikatet.

Diarrhoe og **Cholera nostras** var mindre udbredt og mindre dødelig end i de nærmest foregaaende Aar. Af disse Sygdomme er tilsammen anmeldt 355 Tilfælde og 4 Dødsfald. (Aaret forud 470 og 13).

Af **Blodgang** er opgivet 80 Tilfælde og 8 Dødsfald (Aaret forud 35 og 3). Fra søndre Østerdalens Distrikt bemærkes, at der i Slutningen af Aaret viste sig adskillige Tilfælde af Blodgang, som i især Begyndelsen var meget ondartet og smitsom. Sygdommen antog ikke sjelden et typhøst Præg, og Kræfterne udtømtes hurtig. Saameget som muligt søgtes de Syge afspærrede, idet egne Opvartere bleve antagne. Sygeværelserne bleve flittigt udluftede og røgede og den omhyggeligste Renlighed iagttaget. (Munthe.)

Veneriske Sygdomme. Antallet af de for Syphilis paa Amtssygehuset Behandlede vil sees af nedenstaaende Tabel:

	Tilbageliggende fra forrige Aar.			Indkomne.			Af de Indkomne lede af:			Udgaaede helbredede.	Døde.	Tilbageliggende ved Aarets Udgang.			Det samlede Antal Forpleiningsdage.	Middeltal af Forpleiningsdage for hver Udskreven.
	Md.	Kv.	Tils	Md.	Kv.	Tils.	primær Syphilis.	sekundær —	tertiær —			Md.	Kv.	Tils.		
Amtssygehuset...	3	5	8	8	23	31	6	22	3	22	2[1])	5	10	15	2 237	93,2

[1]) 2 Børn, 2 Dage og 1 Maaned gamle.

Som behandlede udenfor Sygehusene er opgivet 30 Tilfælde, hvoraf 2 endte dødeligt, deraf 18, hvoraf et endte dødeligt, fra Solør-Odalens Distrikt, 5 fra Amtsfysikatet, 2 fra Trysil, 3 fra Rendalens og 2, hvoraf et endte dødeligt, fra Tønsets Distrikt. Af 29 Syge vare 19 af Mand-, 10 af Kvindekjøn, 1 under, 28 over 15 Aar. Af de Syge lede 4 af primære, 26 af sekundære konstitutionelle Tilfælde. For Gonorrhoe og Urethrit behandledes 42 Personer, 33 af Mand-, 9 af Kvindekjøn, alle Voxne, deraf 13 i Solør-Odalens Distrikt, 14 i Amtsfysikatet, 9 i søndre Østerdalens, 2 i Trysil og 4 i Rendalens Distrikt.

Af **Spedalske** kjendtes ifølge Overlægens Beslutning ved Udgangen af forrige Aar 4, 3 af Mand- og 1 af Kvindekjøn. I Aarets Løb tilkom 2, hvoraf 1 ved tidligere Tællinger overseet og en ny Kvinde; ingen Afgang. Ved Aarets Udgang kjendtes saaledes 6 Spedalske, 3 Mænd og 3 Kvinder.

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om en Del af Lægerne behandlede væsentlig **kroniske Sygdomme** (se Tabellen paa næste Side).

Liste over kroniske Sygdomme.

	Hele Aaret.		Af de Behandlede, hvis Kjøn er opgivet, vare		Af de Behandlede, hvis Alder er opgivet, vare		Antal af anmeldende Læger.	Ialt opgivne.		Fordeling paa Lægedistrikterne.											
	Behandlede.	Deraf Døde.	Md.	Kv.	Børn (under 15 Aar).	Voxne (over 15 Aar).		Tilfælde.	Dødsfald.	Solør-Odalen.		Amtsfysikatet.		Søndre Østerdalen.		Trysil.		Rendalen.		Tønset.	
										Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Fnat	153	-	80	73	73	80	13	153	-	41	-	44	-	24	-	6	-	38	-	-	-
Skurv	9	-	3	6	7	2	5	9	-	1	-	2	-	-	-	1	-	5	-	-	-
Kjertelsyge	138	1	61	68	108	30	16	138	1	40	-	56	1	10	-	9	-	22	-	1	-
Rachit	30	-	12	13	30	-	11	30	-	14	-	2	-	1	-	5	-	6	-	2	-
Svindsot	145	45	71	74	14	131	16	145	45	33	13	45	14	22	8	6	3	30	5	9	2
Kræft	42	25	16	26	1	41	14	44	27	8	5	10	5	6	3	4	4	13	8	3	2
Vatersot og Morbus Brighti	38	12	20	18	6	32	12	38	12	11	4	14	4	4	1	3	1	4	2	2	1
Blegsot og anæmiske Tilstande	228	-	3	225	15	213	15	228	-	55	-	123	-	5	-	5	-	40	-	-	-
Menstruationsuordener	103	-	-	103	-	103	14	103	-	15	-	31	-	9	-	12	-	32	-	4	-
Cardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi	847	5	330	448	46	735	16	847	5	147	1	208	-	159	3	67	1	244	-	22	-
Ormesygdomme	187	-	98	89	154	33	11	187	-	118	-	26	-	2	-	-	-	41	-	-	-
Drankersygdomme	9	-	9	-	-	9	6	9	-	3	-	1	-	2	-	-	-	3	-	-	-

Om **Fnat** bemærkes fra Solør-Odalens Distrikt, at Sygdommen der er aftaget (E. M. Heiberg), og fra Trysil, at den ikke er meget udbredt, da den stadig modarbeides, naar den faar Indpas. (J. Schanche.)

Kjertelsyge omtales — som forhen — som almindelig i Solør-Odalens Distrikt, hvorimod denne Sygdom ligesom Rachit angives at være sjelden i Trysils Distrikt. Øienaffektioner er den hyppigst optrædende Form. (H. Juell.)

Svindsot er paa Lægernes Dødslister angivet som Dødsaarsag hos 45 eller 10,6 pCt. af samtlige (422) af Lægerne opgivne ved Sygdom foraarsagede Dødsfald. I det foregaaende Aar var Forholdet 10,7 pCt. eller 54 af 505. Antallet af opgivne Dødsfald af Svindsot og deres Forhold til samtlige af Lægerne opgivne Dødsaarsager i de forskjellige Lægedistrikter var i heromhandlede Aar følgende:

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svindsot.	Opgivne Dødsaarsager ialt.	Forhold i pCt.
Solør-Odalen	13	116	11,2
Amtsfysikatet	14	135	10,3
Søndre Østerdalen	8	44	18,1
Trysil	3	27	11,1
Rendalen	5	63	7,9
Tønset	2	37	5,4
Hedemarkens Amt	45	422	10,6

Kræft. For 20 af de 27 af denne Sygdom Døde er Sygdommens Sæde angivet, nemlig i Mavesækken 8 Gange, i Ansigtet, Leveren, Livmoderen, Endetarmen, Underlivet, i hver 2 Gange, i Spiserøret og i Axelhulen, i hver 1 Gang.

Af de for **Vatersot** opførte 12 Dødsfald angives 4 foraarsagede ved Morbus Brighti.

Cardialgi, kronisk Gastrit og **Dyspepsi** angives fremdeles som de hyppigst forekommende Sygdomme. Angaaende disses Aarsager fremhæves fra Solør-Odalens Distrikt den altfor overveiende Nydelse af mindre vel tilberedt vegetabilsk Kost, megen Nydelse af Kaffe, der som oftest af den fattigere Befolkning drikkes uden Tilsætning af Fløde eller Melk, og laves paa en Blanding af Kaffe og „Knub" ɔ: en Deig af Rug- eller Havremel og Poteter, brændt næsten til Kul, — samt endelig for en Del Misbrug af Tobak. Naar hertil kommer, at Melken næsten aldrig nydes sød, at Kjødet altid saltes stærkt, at salt og tildels mindre god Sild er den eneste Repræsentant for Fiskeriget i Almuens Næring paa disse Kanter, samt endelig at Beklædningen er daarlig i Forhold til det kolde Klima og det meget Arbeide ude om Vinteren i Skovene, synes det ganske naturligt, at sygelige Forandringer i Tarmkanalen ere saa hyppige. (H. Juell.)

Af **Sindssygdom** opføres 54 saakaldte nye Tilfælde, 13 fra Solør-Odalens, 16 fra Amtsfysikatet, 8 fra søndre Østerdalens, 1 fra Trysils, 10 fra Rendalens og 6 fra Tønsets Distrikt. Af 43 vare 23 af Mand-, 20 af Kvin-

dekjøn, 3 Børn under 15 Aar, 42 over den Alder. Formen er opgivet i 3 Tilfælde som Mani, i 3 som Melankoli, i 3 som Dements og i 1 som Idioti. Derhos kunne 10 andre Sindssyge sees at være indsendte til Asyler. Paa Lægernes Dødslister er Sindssygdom opført som Dødsaarsag i 2 Tilfælde, et i Amtsfysikatet og et i Tønsets Distrikt.

Med Bidrag af Amtskommunen forpleiedes 120 Sindssyge, hvoraf 31 paa Asyler, 89 i Landdistrikterne, af hvilke 46 hørte hjemme i Solør-Odalens Distrikt, 30 i Amtsfysikatet, 20 i søndre Østerdalen, 5 i Trysil, 7 i Rendalens, 8 i Tønsets Distrikt og 4 i Kvikne Annex. Den samlede Udgift for de med Bidrag af Amtskommunen forpleiede Sindssyge udgjorde i 1871: 6 050 Spd. 28 Skill. Amtskommunens samlede Udgifter til Medicinalvæsenet forøvrigt udgjorde samtidig 3 105 Spd. 20 Skill.

Af **chirurgiske Operationer** opgives udførte: 1 Amputation af Laaret, indiceret ved Gonarthrocace med dødeligt Udfald af Tetanus; 7 Exartikulationer af Fingre, 3 Borttagelser af Læbekræft, 3 af Kræft i andre Organer — Panden, Læggen og Fodryggen —, 12 Borttagelser af andre Svulster — deraf sex Sæksvulster, to Fedtsvulster og en fibrøs Svulst —, 2 Borttagelser af Tonsillerne, 4 Paracenteser af Brystet, 7 af Underlivet, 6 Punktioner af hydrops ovarii hos samme Individ, 2 Operationer for hygroma patellæ, 2 Borttagelser af Livmoderpolyper, 3 af Næse- og 1 af Ørepolyper, 3 Operationer for Teleangiektasi, 1 for sammenvoxede Fingre, 1 for Haremund, 3 for Vandbrok — deraf en Gang med Iodindsprøitning —, 5 for Paraphimose, 1 Necrotomi samt 6 Repositioner af luxeret Overarm; af Øienoperationer udførtes 1 for Entropium, 1 for Anchyloblepharon.

Følgende **obstetriciske Operationer** kunne sees at være udførte af Læger. 15 Tangforløsninger, indicerede i 11 Tilfælde ved Vemangel eller Vesvækkelse, for 4 er ingen Indikation anført. Af Konerne forbleve 9 ilive, 2 døde, for 4 mangler Opgave om Udfaldet; af Børnene fødtes 7 levende, 4 vare dødfødte, for 4 er Udfaldet ikke meddelt. 1 Vending, indiceret ved Blødning fra forliggende Moderkage. Moderen kom sig, Barnet var dødfødt. 1 Partus præmaturus artificialis i 36te Uge ved forsnevret Bækken. Moderen og Barnet lever (Agersborg). 2 kunstige Forløsninger af Efterbyrden. Indikation og Udfald ikke angivet. Ialt 19 obstetriciske Operationer, hvoraf 1 i Solør-Odalens Distrikt, 12 i Amtsfysikatet, 3 i Rendalens og 3 i Tønsets Distrikt.

Antallet af **Fødte** og **Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde					Dødfødte.
		i Alt.	under 1 Aar.		mellem 1-15 Aar.	paa Barselseng.	
			i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.			
Solør-Odalen....	1 009	451	11	64	87	7	26
Amtsfysikatet...	1 141	683	15	117	125	7	37
SøndreØsterdalen.....	584	259	2	27	45	2	17
Trysil.....	179	70	2	14	10	-	9
Rendalen.....	243	116	3	13	14	1	10
Tønset.....	293	115	3	16	11	1	10
Inset Annex....	19	10	-	1	-	-	-
Hedemarkens Amt	3 468	1704	36*)	252	292	18	109

*) Ifølge Dødfødteanmeldelserne 33.

Omkomne paa voldsom Maade 45.

Overskuddet af Fødte over Døde var altsaa 1 764 og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 49,1. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 8,3 pCt. af samtlige Fødte og 16,9 pCt. af samtlige Døde. Antallet af Døde mellem 1—15 Aar udgjorde 17,1pCt. og Antallet af Døde under 15 Aar 34,0 pCt. af samtlige Døde. For 10 af de paa Barselseng døde 15 Kvinder er Dødsaarsagen opgivet 7 Gange at have været Barselfeber, 2 Gange akut Bronchit og 1 Gang Lungebetændelse.

Ialt haves Opgave fra Lægerne over 422 eller 25,4 pCt. af samtlige ved Sygdom foraarsagede Dødsfald (1 659). De hyppigste Dødsaarsager vare: Lungebetændelse (65), Tæring (45), Kræft (27), Hjernebetændelse, tuberkuløs Meningit og Kramper i Børnealderen (tilsammen 22), Skarlagensfeber (19), akut Bronchit (17), Nervefeber (16).

Veirliget. Fra Rendalen berettes, at Aaret 1871 udmærkede sig ved en usædvanlig liden Nedbør; desuagtet blev Aarets Afkastning god baade med Hensyn til Korn og Høavl, saa Næringsmidlerne vare gode. Paa Grund af den tørre Sommer herskede adskillig Vandmangel i den paafølgende Vinter. (O. Paus.)

De **hygiæniske Forhold** omtales som uforandrede i Solør-Odalens Distrikt, fra de østerdalske Distrikter som gode. Fra Rendalen bemærkes, at hvor man i enkelte Nybyggerstuer har benyttet Kogeovn, har dette øiensynligt været en Aarsag til Sygelighed, hvorfor saadan Mislighed snarest muligt er forsøgt afhjulpet og med paafaldende Resultat. Af herskende Misbrug nævnes overdreven Kaffedrikning, der stadig synes at tiltage, især hos de Ube-

midlede, for hvem det er vanskeligt at faa kjøbt Melk. De fleste Brugere, som holde Kreaturer, lægge nemlig især an paa at erholde det største Udbytte af dem paa Sætrene, hvorfor de helst holde vaarbære Kjør, som Følge hvoraf det i den største Del af Aaret er vanskeligt at faa kjøbt den nødvendige Melk for den temmelig talrige Inderstklasse. (O. Paus.) I Anhanget vil findes indtaget en Fremstilling af Distriktslæge Munthe om de hygiæniske og sociale Forhold i søndre Østerdalens Lægedistrikt.

Fattigsygepleien. For Fattigvæsenets Regning behandlede Distriktslægen i Brandvold, Vinger og Eidskogs Herreder 291 Syge med en Medikamentudgift af 341 Spd. 14 Skill.; af en Privatlæge behandledes i Odalen 274 fattige Syge med en Medikamentudgift af 382 Spd.; i Grue behandlede en Privatlæge omtrent 200 fattige Syge med Medikamentudgift af omtrent 160 Spd.; i søndre Østerdalens Distrikt behandlede Distriktslægen og en Privatlæge tilsammen 124 fattige Syge; i Trysils Distrikt Distriktslægen 69; i Rendalen Distriktslægen og en Privatlæge tilsammen 369 og i Tønsets Distrikt Distriktlægen 27 fattige Syge.

I **Sundhedskommissionerne** afholdtes følgende Antal Møder: i Solør-Odalens Distrikt 8, hvoraf to i Kongsvinger, to i Brandvold og i hver af Vinger, Grue, søndre og nordre Odalens Herreder et Møde; i Amtsfysikatet 8, hvoraf to i Stange og i hver af Romedal, Løiten, Vang, Næs og Ringsaker Herreder et Møde, i Hamar By et Møde; i søndre Østerdalens Distrikt 1 Møde i Elverum, i Rendalens Distrikt 2 Møder, et i hver af Aamots og Rendalens Herreder; i Tønsets Distrikt 1 Møde i Tønsets Herred. I Trysils Distrikt afholdtes intet Møde. Af Forhandlingsgjenstande kan nævnes de forekommende epidemiske Sygdomme, saaledes Nervefeber i Aamots og Solør-Odalens Herreder, Skarlagensfeber i Stange, Grue og Aamot, Blodgang i Elverum. Af Foredrag holdtes om koldt Vand og frisk Luft i Solør-Odalen, om Sindssygdom i Grue, om Sædelighedsforholdene i Næs, om Forholdsregler i smitsomme Sygdomme i Tønset. I Tønsets Distrikt bestaar Sundhedskommissionen i Tønset og Tolgens Herreder af den samlede Kommunerepræsentation, i Lilleelvedalen af denne med Undtagelse af Ordføreren og i Kvikne af Kommunens Formænd.

De **Vaccineredes** Antal udgjorde:

i Solør-Odalens Distrikt	866
i Amtsfysikatet	1 017
i søndre Østerdalens Distrikt	442
Lateris	2 325
Transport	2 325
i Trysils Distrikt	163
i Rendalens —	168
i Tønsets —	296
i Insets Annex —	8
tilsammen	2 960.

Af **retsmedicinske Forretninger** udførtes 15, hvoraf 9 Syns- og Obduktionsforretninger, nemlig to over Voxne, til Oplysning om Dødsaarsagen, sex over i Dølgsmaal fødte Børn og en over et formentlig ihjelliget Barn. 6 Undersøgelser og Erklæringer, en i Anledning af Svangerskab, fire angaaende Legemsfornærmelser og en om Sindstilstand. Fem Forretninger udførtes i Solør-Odalens Distrikt, 6 i Amtsfysikatet og 2 i hver af søndre Østerdalens og Trysils Distrikter.

Paa Amtets **Sygehus** i Stange indkom 47 Syge. Angaaende Sygdommene, Behandlingens Udfald og Varighed henvises til de i den almindelige Beretning indtagne Sygehuslister.

Af **Badeindretninger** omtales 3 Damp-, Kar- og Styrtebadindretninger, en i Kongsvinger, en ved Hamar og en i Elverum, foruden private Styrtebadindretninger flere Steder i Amtsfysikatet og søndre Østerdalens Distrikt.

Amtets 4 **Apotheker**, nemlig i Kongsvinger, Hamar, Elverum og Tønset visiteredes og fandtes i Orden. Personalet bestod, foruden Apothekerne, i Kongsvinger af 2 Disciple, i Hamar af 1 Medhjelper og 1 Discipel, i Elverum af 1 Medhjelper og i Tønset af 1 Medhjelper. Ved Tønsets Apothek afholdtes en Medhjelperprøve.

Medicinalpersonalet bestod af 19 Læger, 1 Tandlæge, 33 Jordemødre, 37 Hjelpevaccinatører, nemlig i:

1. Solør-Odalens Distrikt: 5 Læger, hvoraf to i Kongsvinger, en i Vinger, en i Odalen, en i Grue; 7 Jordemødre; 7 Hjelpevaccinatører.
2. Amtsfysikatet: 6 Læger, hvoraf en i Hamar og en i Stange, en i Vang, en i Romedal, en i Ringsaker; 1 Tandlæge i Hamar; 9 Jordemødre; 8 Hjelpevaccinatører.
3. Søndre Østerdalens Distrikt: 3 Læger, to i Elverum, en i Aasnæs; 5 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.
4. Trysils Distrikt: 1 Læge, bosat i Trysil; 2 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.
5. Rendalens Distrikt: 3 Læger, to i Aamot, en i Storelvedalen; 4 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
6. Tønsets Distrikt: 1 Læge, bosat i Tønset; 6 Jordemødre; 8 Hjelpevaccinatører.

VII. Christians Amt.

Amtet, hvis Fladeindhold er 196,29 norske Kvadratmil, og som ved Folketællingen den 31te December 1865 havde 124 980 Indbyggere, er inddelt i følgende 8 Lægedistrikter:

1. Hadeland-Lands Lægedistrikt (22,46 n. □ M., 26 284 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne Jevnaker	3,35 Mil,	5 930	Indb.
Gran	6,54 -	10 125	—
Søndre Land	6,10 -	5 284	—
Nordre —	6,47 -	4 954	—

2. Søndre Valders Lægedistrikt (19,12 n. □ M., 12 047 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne Søndre Aurdal	11,13 Mil,	5 973	Indb.
Nordre —	7,99 -	6 074	—

3. Nordre Valders Lægedistrikt (22,52 n. □ M., 8 504 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne Østre Slidre	6,64 Mil,	2 551	Indb.
Vestre —	3,47 -	3 256	—
Vang	12,41 -	2 697	—

4. Thotens Lægedistrikt (11,10 n. □ M., 25 541 Indbyggere) indbefattende:

Kjøbstaden Gjøvik	0,01 Mil,	626	Indb.
Herrederne Østre Thoten	2,96 -	7 794	—
Vestre —	3,00 -	7 542	—
Vardal	2,08 -	4 114	—
Birid	3,05 -	5 465	—

5. Faabergs Lægedistrikt (17,61 n. □ M., 18 663 Indbyggere) indbefattende:

Kjøbstaden Lillehammer	0,01 Mil,	1 676	Indb.
Herrederne Faaberg	3,64 -	6 337	—
Gausdal	9,06 -	6 476	—
Øier	4,90 -	4 174	—

6. Ringebu Lægedistrikt (27,50 n. □ M., 14 089 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne Ringebu	9,56 Mil,	5 010	Indb.
Solliden	3,61 -	386	—
Søndre Fron	3,97 -	3 431	—
Nordre —	10,36 -	5 262	—

7. Loms Lægedistrikt (43,20 n. □ M., 11 534 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne Lom	14,85 Mil,	3 299	Indb.
Skiaker	16,53 -	2 691	—
Vaage (undtagen Sels Annexsogn)	11,82 -	5 544	—

8. Lesje Lægedistrikt (32,78 n. □ Mil, 8 318 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne Lesje	17,26 Mil,	3 666	Indb.
Dovre	11,08 -	2 537	—
Sels Annex af Vaage	4,44 -	2 115	—

Sundhedstilstanden var i samtlige Distrikter tilfredsstillende. Af epidemiske Sygdomme var Skarlagensfeber udbredt over hele Amtet med Undtagelse af Loms og Lesje Distrikter; Lungebetændelse og catarrhalske Tilfælde forekom noget hyppigere end i det foregaaende Aar.

Dødeligheden var meget liden, dog lidt større end i 1870; der døde nemlig 1 589 eller 13,69 pro mille af den beregnede Folkemængde ved Aarets Midte (115 950). Aaret forud udgjorde de Dødes Antal 1 553 eller 13,3 pro mille og i 1869: 1 648 eller 13,9 p. m. I Femaaret 1866—70 døde gjennemsnitlig 1 708 eller 14,18 p. m. af den beregnede Middelbefolkning (120 423) og i det forudgaaende Femaar var Dødeligheden 16,3 p. m.

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hidsættes følgende af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel: (se Tabellen paa næste Side.)

Af **Nervefeber** opgives 84 Angrebne med 9 Dødsfald (i det foregaaende Aar 150 Tilfælde med 13 Døde); den optraadte dels i smaa begrændsede Epidemier, dels som spredte Tilfælde. Af exanthematisk Typhus forekom i Loms Distrikt paa et Sted nogle enkelte Tilfælde, hvoraf 4 endte dødeligt (Riis). Smitteforhold kunde i Hadeland-Lands samt Loms Distrikter ikke opklares for de først optraadte Tilfælde, hvorimod Sygdommens videre Udbredning ved Smitte tydelig lod sig paavise.

Af **Barselfeber** opføres 29 behandlede Tilfælde med 5 Dødsfald.

Af **Børnekopper** iagttoges i Juli Maaned 1 Tilfælde paa Thoten.

Af **Skarlagensfeber** anmeldes 634 Angrebne med 36 Døde (i det foregaaende Aar 417 Tilfælde med 23 Dødsfald); den var en umiddelbar Fortsættelse af Epidemien 1870, undtagen i Ringebu, hvor den tilskrives Smitte gjennem en tilreisende engelsk Familie fra London. Fra Faa-

I Christians Amt anmeldte epidemiske Sygdomme.

	Hele Aaret. Behandlede.	Hele Aaret. Deraf Døde.	Tiden er opgivet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Nervefeber	84	9	84	3	9	3	22	16	2	8	6	2	3	2	8
Simpel Feber	96	-	96	13	7	7	12	6	7	6	11	3	6	8	10
Barselfeber	29	5	29	4	1	2	-	1	4	1	2	4	3	6	1
Børnekopper	1	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Vandkopper	20	-	20	3	1	3	1	3	2	2	-	3	-	-	2
Skarlagensfeber	632	34	594	106	62	68	41	56	106	59	40	19	23	8	6
Rødlinger	23	-	23	1	2	4	2	-	4	6	4	-	-	-	-
Mæslinger	5	-	5	-	2	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-
Rosen	109	-	109	8	2	8	9	7	11	14	7	6	14	10	13
Kighoste	2	-	2	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Diphtheriskt Svælgbetændelse	86	1	86	13	8	8	8	11	10	9	2	6	6	1	4
Strubehoste	6	4	6	1	1	1	-	-	1	-	-	1	1	-	-
Kusma	21	-	21	2	3	1	1	5	2	1	-	1	2	2	1
Akut Bronchit og andre catarrh. Tilfælde	1007	11	1007	120	113	80	93	91	96	66	49	56	67	85	91
Lungebetændelse	521	51	518	28	41	40	57	68	65	30	16	16	39	51	67
Pleurit	46	2	45	7	3	3	6	3	5	2	2	1	3	6	4
Gigtfeber	180	4	180	15	17	10	12	12	15	12	14	16	13	28	16
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	255	5	255	21	28	24	21	17	21	25	31	14	7	21	25
Blodgang	4	-	4	1	-	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-
Skjørbug	12	-	12	-	2	1	1	-	1	1	2	1	2	-	1
Tilsammen	3139	126	3097	346	302	264	288	297	352	244	186	149	190	230	249

	Ialt opgivne. Tilfælde.	Ialt opgivne. Dødsfald.	Fordeling paa Lægedistrikterne. Hadeland-Land. Tilf.	Hadeland-Land. Dødf.	Søndre Valders. Tilf.	Søndre Valders. Dødf.	Nordre Valders. Tilf.	Nordre Valders. Dødf.	Thoten. Tilf.	Thoten. Dødf.	Faaberg. Tilf.	Faaberg. Dødf.	Ringebu. Tilf.	Ringebu. Dødf.	Lom. Tilf.	Lom. Dødf.	Lesje. Tilf.	Lesje. Dødf.
Nervefeber	84	9	19	-	6	1	28	1	5	1	2	2	2	-	22	4	-	-
Simpel Feber	96	-	12	-	3	-	1	-	22	-	37	-	12	-	9	-	-	-
Barselfeber	29	5	12	2	6	-	2	-	4	2	2	-	2	-	1	1	-	-
Børnekopper	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	20	-	2	-	3	-	4	-	10	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	634	36	455	27	54	2	5	1	46	1	62	5	12	-	-	-	-	-
Rødlinger	23	-	2	-	4	-	1	-	3	-	12	-	-	-	1	-	-	-
Mæslinger	5	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Rosen	109	-	33	-	14	-	6	-	22	-	29	-	1	-	4	-	-	-
Kighoste	2	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diphtheriskt Svælgbetændelse	86	1	-	-	2	-	16	1	12	-	37	-	19	-	-	-	-	-
Strubehoste	6	4	3	3	-	-	1	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Kusma	21	-	-	-	5	-	2	-	5	-	7	-	-	-	2	-	-	-
Akut Bronchit og andre catarrh. Tilfælde	1007	11	272	2	129	2	70	-	157	3	255	2	28	-	93	2	3	-
Lungebetændelse	522	52	143	18	22	1	24	5	164	16	89	5	36	2	42	4	2	1
Pleurit	47	3	6	1	7	1	3	-	5	-	18	-	3	-	5	1	-	-
Gigtfeber	181	5	59	1	13	-	22	-	28	2	18	1	25	-	16	1	-	-
Diarrhoe akut og Cholera nostras	255	5	61	2	32	1	32	-	35	-	68	2	6	-	21	-	-	-
Blodgang	5	1	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	1	1	-	-
Skjørbug	12	-	-	-	-	-	-	-	1	-	8	-	1	-	2	-	-	-
Tilsammen	3145	132	1081	56	302	8	217	8	528	26	645	17	147	2	219	14	6	1

berg omtales Rekonvalescentsen som meget langvarig dels paa Grund af gjentagne Desquamationer over hele Legemet, dels paa Grund af store og langsomt forløbende Abscesser paa Siden af Halsen (Baumann). Forøvrigt synes Vatersot at have været den almindeligst forekommende Følgesygdom.

Af **Mæslinger** opgives 5 behandlede Tilfælde, der alle helbrededes (i 1870 kjendtes 4 Angrebne). Sygdommen skal have forekommet ikke sjeldent i Vaage og Lesje, men kom ikke under Lægens Behandling.

For **Rosen** behandledes 109 Personer uden Dødsfald; (i det foregaaende Aar 82 Tilfælde med 1 Død).

Af **Kighoste** anmeldes 2 Behandlede, der helbrededes (34 Angrebne i 1870).

Af **diphtherisk Svælgbetændelse** kjendes angrebne 86 Personer, hvoraf 1 døde (105 Tilfælde i 1870).

Af **catarrhalske Sygdomme** opgives 1 007 behandlede Tilfælde med 11 Dødsfald (mod 709 og 8 i 1870). Af kronisk Bronchit anmeldes 122 Tilfælde med 24 Dødsfald; af de Døde havde 13 ikke været under Behandling.

Lungebetændelse forekom noget hyppigere end almindeligt; der opgives 522 Tilfælde, hvoraf 52 medførte Døden; (i det foregaaende Aar 439 Angrebne med 63 Dødsfald). Af 40 Tilfælde optraadte Sygdommen 22 Gange i høire Lunge. (J. Buchholz.)

Af **Hjernebetændelse** iagttoges 27 Tilfælde med 18 Dødsfald, af tuberkuløs Meningit 10 Tilfælde med dødeligt Udfald. Paa Lægernes Dødslister opføres desuden 8 Døde af Kramper i Børnealderen, hvoraf 2 i Faabergs og 6 i Loms Distrikt. Tilsammen 36 Dødsfald, hvoraf 8 i Hadeland-Lands Distrikt, 3 i søndre Valders, 3 i nordre Valders, 8 i Thotens, 5 i Faabergs, 1 i Ringebu og 8 i Loms Distrikt.

Rheumatiske Sygdomme. Af Gigtfeber opgives 181 Tilfælde med 5 Dødsfald (i det foregaaende Aar 146 og 7). For kronisk Rheumatisme behandledes 255 Personer; den var meget almindelig i samtlige Distrikter. Af de Behandlede vare 121 af Mand- og 128 af Kvindekjøn, 9 under og 240 over 15 Aar.

Gastriske Sygdomme. Diarrhoe og Cholera nostras forekom hyppigst i Hadeland-Lands og Faabergs Distrikter; der behandledes ialt 255 Personer med 5 Dødsfald (i det foregaaende Aar 442 Tilfælde med 10 Døde).

Af **Blodgang** kjendes 4 Tilfælde paa Thoten i Aarets første Halvdel; intet Dødsfald.

Syphilis. Over de paa Amtssygehuset behandlede Tilfælde giver nedenstaaende Tabel en Oversigt:

	Tilbageliggende fra forrige Aar.			Iudkomne.			Af de indkomne Tilfælde vare			Udgaaede helbrededede.	Døde.	Tilbageliggende ved Aarets Udgang.			Samlet Antal Forpleiningsdage.	Middeltal af Forpleiningsdage for hver Udskreven.
	Ialt.	Md.	Kv.	Ialt.	Md.	Kv.	primær Syphilis.	sekundær	tertiær			Ialt.	Md.	Kv.		
Amtssygehuset...	9	3	6	21	12	9	-	21	-	26	1	3	2	1	2 204	81,6

Udenfor Sygehusene behandledes 29 med 1 Dødsfald, af disse Tilfælde forekom 4 i Hadeland-Lands, 11 med 1 Dødsfald i søndre og 3 i nordre Valders, 3 i Thotens, 7 i Faabergs og 1 i Ringebu Distrikt. 2 led af primære og 27 af konstitutionelle Symptomer (deraf 2 af tertiære). 9 vare af Mand-, 20 af Kvindekjøn; 3 under og 26 over 15 Aar. For **Gonorrhoe** og **Urethrit** behandledes tilsammen 37 Personer, 32 Mænd og 5 Kvinder, samtlige over 15 Aar; heraf 2 paa Sygehus (1 Md., 1 Kv.). 7 forekom i Hadeland-Lands, 5 i søndre og 5 i nordre Valders, 5 i Thotens, 13 i Faabergs, 1 i Ringebu og 1 i Loms Distrikt.

Antallet af **Spedalske** udgjorde ifølge Overlægens Beretning ved Udgangen af det foregaaende Aar 11, 8 Mænd og 3 Kvinder. Tilgangen i dette Aar var 2, hvoraf 1 ved tidligere Tællinger overseet og en ny tilkommen Mand. Afgangen var 4, hvoraf 3 indlagdes paa Stiftelser og 1 døde. Ved Aarets Udgang kjendtes altsaa inden Amtet 9 Spedalske, 6 Mænd og 3 Kvinder, hvoraf 1 i Hadeland-Lands, 7 i Lesje og 1 i nordre Valders Distrikt.

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om en Del af Lægerne behandlede væsentlig **kroniske Sygdomme**:

Liste over kroniske Sygdomme.

	Hele Aaret.		Af de Behandlede, hvis Kjøn er opgivet, vare		Af de Behandlede, hvis Alder er opgivet, vare		Antal af anmeldende Læger.	Ialt opgivne.		Fordeling paa Lægedistrikterne.																							
										Hadeland-Land.		Søndre Valders.		Nordre Valders.		Thoten.		Faaberg.		Ringebu.		Lom.		Lesje.	
	Behandlede.	Deraf døde.	Md.	Kv.	Børn (under 15 Aar).	Voxne (over 15 Aar).		Tilfælde.	Dødsfald.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Fnat	175	-	79	79	101	58	13	175	-	25	-	41	-	4	-	31	-	31	-	-	-	43	-	-	-
Skurv	15	-	7	8	8	7	5	15	-	3	-	6	-	3	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Kjertelsyge	150	1	68	81	107	43	14	150	1	44	1	27	-	7	-	31	-	18	-	1	-	22	-	-	-
Rachit	39	2	21	18	36	3	9	39	2	4	-	10	-	7	-	-	-	8	-	-	-	9	2	1	-
Svindsot	125	55	55	70	7	118	14	128	58	23	13	15	6	11	2	23	13	21	7	9	3	22	13	4	1
Kræft	68	46	32	35	-	67	14	70	48	15	14	13	5	5	1	10	8	18	15	1	1	6	2	2	2
Vatersot og Morbus Brighti	71	19	27	44	10	61	11	78	24	12	1	17	2	10	4	11	8	8	2	8	2	10	5	2	-
Blegsot og Anæmi	281	-	8	273	26	255	13	281	-	25	-	32	-	5	-	31	-	138	-	4	-	41	-	5	-
Menstruationsuordener	106	-	-	106	1	105	13	106	-	19	-	20	-	5	-	43	-	11	-	-	-	7	-	1	-
Cardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi	932	10	437	493	52	880	15	933	11	196	5	250	-	57	2	116	3	130	-	43	-	136	1	5	-
Ormesygdomme	107	-	43	62	73	34	13	107	-	15	-	28	-	3	-	21	-	21	-	7	-	12	-	-	-
Drankersygdomme	16	2	15	1	2	14	8	16	2	4	-	2	-	-	-	4	-	2	-	1	1	2	-	1	1

Fnat angives at forekomme hyppig i Vaage, ligeledes temmelig ofte i de øvrige Distrikter, men er dog i Aftagende.

Kjertelsyge optraadte fornemmelig som Hududslet, Øienbetændelser og Kjertelhævelser; de fleste Tilfælde forekom i Hadeland-Lands, søndre Valders og Thotens Distrikter. 1 Dødsfald i Hadeland var foraarsaget ved amyloid Degeneration af Underlivsorganerne; der var ogsaa ulcerøs Destruktion af den bløde Gane; Syphilis var ikke paaviselig, hverken hos Individet eller i Familien.

Af **Struma** har 4 Læger anmeldt 9 behandlede Tilfælde. Sygdommen forekommer meget hyppig i Balke Annex i Thotens Distrikt; Drikkevandet synes ikke at ligge til Grund for Affektionen. (Rognstad.)

De af **Svindsot** Dødes Antal udgjør 10,8 pCt. af samtlige af Lægerne opgivne, ved Sygdom foraarsagede Dødsfald (535). I det foregaaende Aar var Forholdet 50 af 553 opgivne Dødsaarsager eller 9,0 pCt., i 1869 49 af 444 eller 11,0 pCt. I de enkelte Distrikter var Forholdet mellem opgivne Dødsfald af Svindsot og samtlige opgivne Dødsaarsager i heromhandlede Aar følgende:

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svindsot.	Opgivne Dødsaarsager.	Forhold i pCt.
Hadeland-Land	13	130	10,0
Søndre Valders	6	54	11,1
Nordre —	2	45	4,4
Thoten	13	108	12,0
Faaberg	7	81	8,7
Ringebu	3	24	12,5
Lom	13	88	14,8
Lesje	1	5	20,0
Christians Amt	58	535	10,8

Af **Kræft** opføres 70 Tilfælde med 48 Dødsfald. Sygdommens Sæde er opgivet for 42 af de Døde: 22Gange i Mavesækken, 4 i Brystkjertelen, 3 i Underkjæven (i 2 af Tilfældene samtidig paa Halsen), 3 i Leveren (i det ene Tilfælde tillige i Endetarmen), 2 i Livmoderen, samt 1 Gang paa hver af følgende 8 Steder: Kjæven, Spiserøret, Tyktarmen, Endetarmen, Æggestokken, Skeden, de ydre kvindelige Kjønsorganer, Skinnebenet.

Af de under **Vatersot** opførte 24 Dødsfald falde 9 paa Brights Sygdom.

Blegsot og **Anæmi** siges at forekomme hyppigere end tidligere i Hadeland-Lands Distrikt.

Cardialgi, kronisk Gastrit og **Dyspepsi** angives ogsaa at forekomme hyppigere end før.

Ormesygdomme ere meget hyppige, men komme sjeldnere under Lægens Behandling.

Af **Drankersygdomme** opføres 16 Tilfælde med 2 Dødsfald.

Følgende **Forgiftningstilfælde** omtales af Distriktslægen i Faaberg Distrikt. 4 Børn i Alderen fra 11 til 6 Aar i to Husmandsfamilier under Gaarden Lie i Øier Hovedsogn skulde ud paa Marken for at finde Karvekaal; det var

imidlertid for tidligt paa Aaret; de fandt derimod en hvid, sødsmagende Rod (af Hyoscyamus niger), hvoraf de spiste en hel Del. Virkningen udeblev ikke længe: der kom i Ansigtet, paa Hals og Bryst purpurrødt Exanthem; Pupillerne udvidedes, saa Iris neppe var synlig; der indfandt sig konvulsiviske Trækninger især i Ansigtsmusklerne, samt i Arme og Ben; Phantaseren, afvexlende Søvn, Latter og Munterhed samt Syns- og Hørelseshallucinationer. Der blev anvendt Brækmidler, senere Eddike baade indvendig og til Omslag; kolde Omslag paa Hovedet, Sinapismer og afførende Midler. De kom sig alle. Hyoscyamus niger forekommer ikke blot paa Gaarden Lie, men ogsaa paa flere andre Steder i Øier og Faaberg. Det andet Forgiftningstilfælde indtraf i Faaberg, hvor 8 Personer, dels Voxne, dels Børn, bleve syge efter Nydelsen af Gammelost; alle havde spist af en Ost. Virkningerne indfandt sig strax efter Nydelsen og vare ens hos alle: voldsomme Brækninger og Udtømmelser per anum, og heftige Smerter, især i Cardia; betydelig Afkræftelse og Mathed. Ved chemisk Undersøgelse kunde ei paavises noget Spor af metallisk Gift eller af andre giftige Substantser. Samtlige Syge helbrededes. (Baumann.)

Af **Sindssygdomme** ere anmeldte 47 nye Tilfælde; af 45 Syge vare 21 Mænd, 24 Kvinder, 2 under og 45 over 15 Aar. Sygdomsformen er anført for 8, nemlig hos 5 Melancholi og hos 3 Mani; 7 vides helbredede, 3 døde. Af de Angrebne falde 8 paa Hadeland-Lands Distrikt, 8 paa søndre Valders, 11 paa Thotens, 6 paa Faabergs, 2 paa Ringebu, 10 paa Loms og 2 paa Lesje Distrikt.

Antallet af Sindssyge, der i 1871 forpleiedes med Bidrag af Amtskommunekassen, udgjorde 155, hvoraf 47 i Asyler. Af det hele Antal vare 20 hjemmehørende i Hadeland-Lands, 17 i søndre Valders, 6 i nordre Valders, 25 i Thotens, 31 i Faabergs, 28 i Ringebu, 22 i Loms og 6 i Lesje Distrikt. Amtskommunens Udgifter til de Sindssyge beløb sig til 6 590 Spd. 113½ Sk.; Amtsudgifterne til Medicinalvæsenet i det Hele udgjorde 10 292 Spd. 69 Sk.

Af **Øiensygdomme** opføre 5 Læger 168 Tilfælde.

Af **chirurgiske Operationer** ere udførte: Paa Amtssygehuset: 1 Necrotomi af Maxilla inferior ved Phosphornecrose samt Borttagelse af alle Tæer paa en Fod ved Gangræn. Udenfor Sygehuset udførtes: 2 Amputationer af Laaret (i et Tilfælde for Koldbrand; Udfaldet er i det andet Tilfælde opgivet som gunstigt); 3 Amputationer af Fingre; 1 Discision af sammenvoxne Fingre; 7 Exartikulationer af Fingre eller Tæer (i et Tilfælde af en overtallig Finger); 2 Gange Borttagelse af Brystkjertelen paa Grund af Kræft (i det ene Tilfælde var der ikke kommet Recidiv efter 4 Maaneders Forløb), 3 af Læbekræft, 1 af Kræft i følgende fire Organer: Øienhulheden, Spytkjertelen, Underkjævekjertelen, Ansigtet; 9 Borttagelser af Cyster (hvoraf 5 paa Hovedet), 1 af et Struma (heldigt Udfald), 2 af Fibroider, af hvilke en i Øret, og 9 af andre Svulster, blandt hvilke en større paa Laaret; 4 Borttagelser af Tonsillerne, 1 af Uvula; 1 Paracentese af Brystet ved Incision paa Grund af Empyem (Patienten lever), 28 af Underlivet (deraf 22 hos et Individ); 2 Punktioner af Hydrops ovarii (det ene med heldigt, det andet med dødeligt Udfald); 2 Punktioner af Cyster (den ene i Antrum Highmori), 2 Borttagelser af Polyper (1 i Næsen, 1 i Urinrøret); 2 Underbindinger af Arteria radialis (en Gang paa Grund af Stiksaar) og 1 af et pediæa (Hugsaar); 1 Gang Spaltning af et Aneurisma; 3 Operationer for Teleangiektasier; 1 Gang forceret Bevægelse af Senerne i Haanden med ugunstigt Resultat; 1 Gang forceret Bevægelse af anchylotisk Hofteled under Chloroformnarcose; Reposition af Luxationer: 13 Gange af Skulderledet, 3 af Albuledet, 1 af Haandledet, 1 af en Finger, 1 af Hofteledet, 1 af Foden, foruden flere ikke opregnede af Skulder og Haandled; 2 Operationer for Haremund (i det ene med heldigt Resultat); 2 Operationer for Vandbrok, begge Gange ved Punktion og Iodindsprøitning (Resultatet gunstigt); 2 Herniotomier (en Gang med heldigt, en Gang med dødeligt Udfald); 2 Operationer for Phimose; 1 Borttagelse af en Tumor hæmorrhoidalis ved Eccrasseur; 2 Necrotomier. Af Øienoperationer ere udførte: 1 Extractio cataractæ; 1 Iridectomi; 1 Operation for Chalazion.

Af **obstetriciske Operationer** ere følgende udførte af Læger: 14 Tangforløsninger, hvoraf 8 paa Grund af Vemangel eller Vesvækkelse, 1 formedelst Bækkensneverhed, 4 ved langsom Fødsel uden Fremgang (heraf 1 Gang paa Grund af stærkt forbenet Fosterhoved og 1 Gang ved skjævt Hovedleie; 1 Gang var Fosteret raaddent), 1 ved fremfalden Navlesnor og med Arm ved Siden af Hovedet. Samtlige Koner kom sig; 7 af Børnene fødtes levende, 7 vare dødfødte. 1 Gang foretoges desuden Tangforløsning strax efter en Kones Død; Fødselen havde varet paa 3die Døgn, da Læge tilkaldtes; Hovedet stod i Bækkenhulheden, og Forløsningen foregik let. Hun var 5te Gangs Fødende, havde under Svangerskabet lidt meget Ondt, arbeidet strengt og havt daarlig Kost. Hun collaberede og døde strax efter Lægens Ankomst; der var ei Anledning til Obduktion; Fosteret var dødt (Lærum). 4 Vendinger: 3 ved Tverleie (heraf en Gang Vending paa Hovedet ved udvendige Haandgreb, J. Buchholz), 1 ved Blødning ved Placenta prævia. Samtlige Koner kom sig; 1 Barn forblev ilive (ved Vending ved udvendige Haand-

greb), 1 døde et Par Timer efter Forløsningen, 2 vare dødfødte. 2 Perforationer: Den ene af sidstkommende Hoved paa et allerede dødt hydrocephalisk Foster; ved manuel Extraction var Fosteret ei at rokke, Tang kunde ei anlægges. Opperationen udførtes gjennem Palatum durum med en almindelig Ascites — Troisquart, der indførtes uden Skede paa Fingeren. Barselsengen forløb normalt. (C. Randers.) I det 2det Tilfælde bød Fosteret sig i Isseie; Konens Bækken rachitisk. Hun døde 5 Dage efter Forløsningen af Ecclampsi (Riis). 1 kunstig Forløsning af Moderkagen er foretaget efter en Tvillingabort (Kolbjørnsen). En Fødende er død uforløst inden Lægens Ankomst. Hun havde været syg i 4 Døgn og ligget over 1 Døgn med fremfalden Arm af Fosteret; Jordemoderen, der boede i Nærheden, blev først tilkaldt 5—6 Timer før Døden indtraadte, og vedkommende Læge blev derpaa budsendt af Jordemoderen. (Kolbjørnsen.) Ialt 21 obstetriciske Operationer, fordelt paa de enkelte Lægedistrikter: Hadeland-Lands 9, søndre Valders 1, nordre Valders 3, Thotens 5, Faabergs 1, Ringebu 1 og Loms Distrikt 1.

Antallet af **Fødte** og **Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde					Dødfødte.
		i Alt.	under 1 Aar		mellem 1—15 Aar.	paa Barselseng.	
			i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.			
Hadeland-Land	713	392	10	53	93	3	25
Søndre Valders	344	130	10	14	17	4	6
Nordre —	220	86	1	15	8	-	5
Thoten	619	351	9	36	48	2	15
Faaberg	446	218	8	21	19	1	10
Ringebu	356	164	5	19	28	-	16
Lom	288	171	1	19	23	2	8
Lesje	185	77	-	12	7	-	4
Christians Amt.	3 171	1 589	44[1])	189	243	12	89

[1]) Ifølge Dødfødteanmeldelserne 40.

Omkomne paa voldsom Maade 29.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1 582 Fødte over Døde og Forholdet mellem hine og disse bliver = 100 : 50,1. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 7,3 pCt. af samtlige Fødte og 14,7 pCt. af samtlige Døde. Antallet af Døde mellem 1—15 Aar udgjorde 15,3 pCt. og Antallet af samtlige Døde under 15 Aar 29,9 pCt. af samtlige Døde. Ifølge Presternes Opgaver døde 12 Kvinder paa Barselseng, hvoraf 1 uforløst. Lægerne opgive Dødsaarsagen for 9, nemlig for 5 Barselfeber, for 1 Blødning, for 1 Eclampsi (5 Dage efter Perforation), for 1 Debilitas post partum; 1 døde strax efter Tangforløsning; 1 er opført død som uforløst.

Lægernes Beretninger indeholde Opgave over 535 eller 34,3 pCt. af samtlige ved Sygdom foraarsagede Dødsfald (1 560). De hyppigste kjendte Dødsaarsager vare: Svindsot (58), Lungebetændelse (52), Kræft (48), Skarlagensfeber (36), Alderdomssvaghed (35), kronisk Bronchit (24), Hjerneslag (19) og Hjernebetændelse (18).

Veirliget betegnes i det Hele som godt, og Aarsudbyttet som tilfredsstillende. Vinteren var kold og tildels stormfuld, Sommeren tør og varm. Fra Faaberg omtales Veirliget meget ustadigt; det udmærkede sig ved pludselige Overgange og gav Anledning til talrige catarrhalske og rheumatiske Sygdomme.

I **Levemaade** og **hygiæniske Forhold** er der skeet Forandring til det Bedre. I Hadeland-Land er der begyndt med bedre Indretning af Husene, med særskilte Soveværelser og Rum for Børnene, ligesom ogsaa Kjøkkenerne blive hensigtsmæssigere indrettede; for Tiden er der Velvære og godt Arbeide. Spirituosa misbruges i dette Distrikt fremdeles i høi Grad, hvorimod i Faaberg og Ringebu Misbruget af Brændevin og bayersk Øl synes at være i Aftagende. Ensformig salt Kost og sur Melk er hos den fattigere Befolkning den væsentligste Næring. (Baumann.) I Lom klages over overdreven Kaffedrik og lav Sædelighed; hvorimod de renlige og luftige Boliger roses; saalænge Arbeidet er godt, er Levemaaden ogsaa god; men om Vinteren hersker ofte Nød. (C. A. Randers.)

Fattigsygepleien. For Fattigkommissionernes Regning er følgende Antal Syge i Aarets Løb opgivet behandlede:

I Hadeland-Lands Distrikt	af 2 Privatlæger		596
- søndre Valders	—	- Distriktslægen	105
- nordre —	—	- —	26
- Thotens	—	- —	198
- —	—	- en Privatlæge	196
- Faabergs	—	- Distriktslægen	100
- —	—	- en Privatlæge	109
- Ringebu	—	- Distriktslægen	104
- Loms	—	- —	121
- —	—	- en Privatlæge	155
- Lesje	—	- - —	10
		tilsammen	1 720.

I nordre Valders betegnes Fattigsygepleien som mislig.

I **Sundhedskommissionerne** er følgende Antal Møder afholdte: i Hadeland-Lands Distrikt 8, hvoraf i Gran tre, i Jevnaker to, i søndre Land et og i nordre Land to; i

søndre Valders 3, hvoraf i søndre Aurdal to, i nordre Aurdal et; i nordre Valders 6, i vestre Slidre to, i Vang tre og i østre Slidre et; i Thoten 6, i Gjøvik to, et i hvert af østre og vestre Thoten, Vardal og Birid; i Faaberg 4, et i Lillehammer, Faaberg, Gausdal og Øier; i Ringebu 2; i Loms Distrikt 3, et i hvert af Herrederne; i Lesje er intet Møde afholdt. I søndre Valders og i Faabergs Herreder sees den samlede Kommunebestyrelse at være indtraadt i Sundhedskommissionerne. De vigtigste Forhandlingsgjenstande vare i de fleste Kommissioner: de epidemiske Sygdomme, navnlig Skarlagensfeber og Nervefeber, samt Forholdsregler mod samme, de veneriske Sygdomme i Jevnaker; Barselsygdomme i Land; Ernæringsprocessen m. m. i søndre Valders; Fattigvæsenet og Foredrag om Lungebetændelse i vestre Slidre; i østre og vestre Thoten om Sundhedstilstanden; i Gjøvik og Lillehammer om sanitære Misligheder og Forholdsregler derimod; i Vardal og Birid om Sindssygdommenes Aarsagsforhold; i Gausdal om Behandlingen af pludselig paakommende Tilfælde, saasom Afmagt, Skindød, om Oplivningsforsøg af Kvalte, Hængte, Druknede og Forgiftede; i Lom og Skiaker om Jordemodervæsenet og Revaccination.

De **Vaccineredes** Antal udgjorde:

i Hadeland-Lands Distrikt		424
i søndre Valders	—	325
i nordre —	—	184
i Thotens	—	582
i Faabergs	—	435
i Ringebu	—	259
i Loms	—	133
i Lesje	—	109
tilsammen		2 451.

I nordre Lands og Vaage Herreder er ingen Vaccination udført, for sidstnævnte Sted angiver Jordemoderen, at hun ei fik Vaccinen til at slaa an, endskjønt der blev forsøgt 2de Gange med Materie, erholdt fra Christiania; den anden Hjelpevaccinatør, i Hedalen, pleier kun at vaccinere hvert 2det Aar.

Af **retsmedicinske Forretninger** er der udført 6, hvoraf 3 i søndre Valders, 2 i Faabergs og 1 i Loms Distrikt. Tre angik til Vand- og Brødstraf Dømtes Helbred; to om Fødsel havde fundet Sted, — i det ene Tilfælde havde Pigen ikke været frugtsommelig og altsaa ikke født, i det andet var hun i Svangerskabets 8de Maaned og kunde saaledes ikke kort forud have født; en om en for Skovtyveri tiltalt Mands Tilregnelighed.

Paa **Amtssygehuset** i Lillehammer indkom i Aarets Løb 39 Patienter. Forøvrigt henvises angaaende de paa Sygehuset behandlede Sygdomme, Behandlingens Udfald og Varighed m. v. til de foran indtagne almindelige Sygehuslister.

Af **Badeindretninger** haves flere mindre, private Styrtebade i samtlige Distrikter.

Amtets 2 **Apotheker**, i Gjøvik og Lillehammer, visiteredes og fandtes i Orden. Foruden Apothekerne bestod Personalet paa hvert af 1 Lærling og 1 Medhjelper, hvilken paa Gjøvik var examineret Pharmaceut.

Medicinalpersonalet bestod af 19 Læger, 39 Jordemødre og 40 Hjelpevaccinatører, af hvilke 14 ere Jordemødre:

1. Hadeland-Lands Distrikt: 4 Læger, hvoraf tre bosatte i Gran, en i søndre Land; 5 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
2. Søndre Valders Distrikt: 2 Læger, boende i nordre Aurdal; 6 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.
3. Nordre Valders Distrikt: 1 Læge, bosat i vestre Slidre; 4 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.
4. Thotens Distrikt: 3 Læger, deraf to boende i østre Thoten, en i Gjøvik; 7 Jordemødre, der tillige vaccinere; 2 andre Hjelpevaccinatører.
5. Faabergs Distrikt: 5 Læger, hvoraf tre boende i Lillehammer, to i Gausdal (den ene ikke praktiserende); 6 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatør.
6. Ringebu Distrikt: 1 Læge, boende i søndre Fron; 3 Jordemødre, der tillige vaccinere, og ialt 4 Hjelpevaccinatørerer.
7. Loms Distrikt: 2 Læger, hvoraf en bosat i Lom, en i Vaage; 4Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.
8. Lesje Distrikt: 1 Læge (død i Aarets Løb), boende i Lesje; 4 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.

I Anhanget er indtaget „et Uddrag af Distriktslæge Buchholz's Medicinalberetning for Hadeland-Lands Distrikt i 1871“.

VIII. Bratsbergs Amt.

Amtet, hvis Fladeindhold er 115,22 norske Kvadratmil, og som ved Folketællingen den 31te December 1865 havde 82 037 Indbyggere, er inddelt i 7 Lægedistrikter:

1. Bratsbergs Landfysikat (8,25 n. □ M., 23 168 Indbyggere) indbefattende:

Kjøbstæderne Skien	0,01 Mil,	4 776	Indb.
Porsgrund		2 774	—
Brevik		2 162	—
Herrederne Eidanger	1,15 Mil,	2 729	—
Solum	2,42 -	4 867	—
Gjerpen	2,96 -	4 772	—
Slemdal	1,71 -	1 088	—

2. Kragerø Lægedistrikt (12,85 n. □ M., 18 340 Indbyggere) indbefattende:

Kjøbstaden Kragerø		4 089	Indb.
Ladestederne Langesund		916	—
Stathelle		501	—
Herrederne Bamle	2,20 Mil,	4 383	—
Sandøkedal	2,63 -	5 260	—
Drangedal	8,02 -	3 191	—

3. Holdens Lægedistrikt (7,65 n. □ M., 12 129 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne Holden	1,89 Mil,	3 300	Indb.
Lunde	2,04 -	2 257	—
Bø	1,68 -	2 633	—
Saude	2,04 -	3 939	—

4. Saulands Lægedistrikt (12,22 n. □ M., 7 393 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne Hiterdal	3,33 Mil,	3 126	Indb.
Hjærtdal	6,67 -	2 869	—
Gransherred (Hovinds Sogn undtaget)	2,22 -	1 398	—

5. Hvideseids Lægedistrikt (17,57 n. □ M., 9 077 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne Siljord	5,54 Mil,	3 855	Indb.
Hvideseid	5,41 -	3 421	—
Nissedal	6,62 -	1 801	—

6. Laurdals Lægedistrikt (34,40 n. □ M., 8 281 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne Laurdal	2,17 Mil,	1 464	Indb.
Moland	9,48 -	2 120	—
Mo	5,22 -	1 903	—
Vinje	9,29 -	1 888	—
Rauland (Mjøsstrandens Sogn undtaget)	8,24 -	906	—

7. Tins Lægedistrikt (22,28 n. □ M., 3 649 Indbyggere) indbefattende:

Herredet Tin	17,22 Mil,	2 632	Indb.
Hovinds Sogn (af Gransherred)	3,24 -	846	—
Mjøsstrandens Sogn (af Rauland)	1,82 -	171	—

Sundhedstilstanden var i det Hele god. Skarlagensfeber var den mest udbredte epidemiske Sygdom af væsentligere Betydning; Børnekopper havde ogsaa større Udbredning end vanligt.

Dødeligheden var middelmaadig stor og noget større end i det foregaaende Aar. De Dødes Antal udgjorde nemlig 1 365 eller 17,04 pro mille af Aarets beregnede Middelfolkemængde (80 064). Aaret forud var Antallet af de Døde 1 233 eller 15,4 pro mille af Middebefolkningen og i 1869: 1 367 eller 17,0 p. m. Det gjennemsnitlige Antal Døde i Femaaret 1866—70 udgjorde 1 615 eller 19,98 pro mille af den beregnede Middelfolkemængde i ovennævnte Tidsrum (80 816), i det forgaaende Femaar var Middeldødeligheden 18,8 pro mille.

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hidsættes følgende af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel (se Tabellen paa næste Side):

Af **Nervefeber** er anmeldt 82 Tilfælde med 13 Dødsfald (Aaret forud 121 og 17). Sygdommen optraadte i Bratsbergs Landfysikat, Kragerø, Holden og Tins Lægedistrikter dels i mindre Epidemier dels som spredte Tilfælde. Til Brevik indbragtes Typhoidfeber to Gange ved tilreisende Søfolk uden at udbrede sig. I Kragerø optraadte Sygdommen i flere Epidemier, der tildels skyldtes Indførelse ved Sømænd. For en Epidemi kunde ingen Smitteimport paavises; i et Hus, hvor de hygiæniske Forhold vare særdeles slette, angrebes paa en nær samtlige Beboere; af 10 Angrebne døde 5. Huset blev tilsidst tømt, og dets Beboere overflyttede til et Isolationslokale (Homann). Til Tin bragtes Sygdommen ved to Handels-

I Bratsbergs Amt anmeldte epidemiske Sygdomme.

	Hele Aaret. Behandlede.	Hele Aaret. Deraf Døde.	Tiden er opgivet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Nervefeber	81	12	75	14	7	3	7	4	2	7	6	4	5	7	9
Simpel Feber	108	-	108	8	7	12	15	10	3	7	-	9	9	8	20
Barselfeber	41	9	41	4	3	12	3	4	3	-	2	4	-	3	3
Børnekopper	61	6	60	-	-	1	-	-	-	-	-	1	9	24	25
Vandkopper	102	-	102	4	3	-	-	6	8	3	3	7	8	37	23
Skarlagensfeber	221	8	154	7	5	4	6	6	1	1	10	6	15	36	57
Rødlinger	85	-	85	3	14	7	17	23	9	9	1	-	-	2	-
Mæslinger	14	-	14	-	2	3	3	4	-	-	-	2	-	-	-
Rosen	60	-	60	6	3	6	7	5	6	4	6	2	5	5	5
Kighoste	1	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diphtherisk Svælgbetændelse	33	2	33	6	5	3	2	1	2	1	2	-	7	3	1
Strubehoste	27	6	27	6	2	2	8	1	2	1	1	-	3	1	-
Kusma	44	-	44	1	2	4	16	15	1	1	-	1	-	1	2
Akut Bronchit	499	15	499	100	61	63	53	32	33	14	15	25	33	33	37
Andre catarrhalske Tilfælde	911	-	616	62	37	46	51	50	40	42	32	38	60	67	91
Lungebetændelse	196	29	192	22	17	18	32	19	19	4	4	8	14	14	21
Pleurit	62	5	62	6	6	9	7	1	5	4	7	3	-	6	8
Gigtfeber	87	4	84	16	5	10	10	6	6	4	4	8	8	5	2
Koldfeber	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Diarrhoe (akut)	411	8	411	35	30	24	36	35	42	44	54	22	38	27	24
Cholera nostras	48	1	48	-	-	2	-	1	8	12	23	1	1	-	-
Blodgang	5	-	5	-	1	3	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Skjørbug	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	3099	105	2723	301	210	233	273	223	191	158	170	141	216	279	328

	Ialt opgivne. Tilfælde.	Ialt opgivne. Dødsfald.	Fordeling paa Lægedistrikterne. Bratsbergs Landfylskat. Tilf.	Bratsbergs Landfylskat. Dødf.	Kragerø. Tilf.	Kragerø. Dødf.	Holden. Tilf.	Holden. Dødf.	Sauland. Tilf.	Sauland. Dødf.	Hvideseid. Tilf.	Hvideseid. Dødf.	Laurdal. Tilf.	Laurdal. Dødf.	Tin. Tilf.	Tin. Dødf.
Nervefeber	82	13	40	4	23	5	5	1	-	-	-	-	-	-	14	3
Simpel Feber	108	-	69	-	34	-	-	-	-	-	4	-	-	-	1	-
Barselfeber	46	14	12	6	21	4	-	-	3	1	5	2	5	1	-	-
Børnekopper	61	6	24	2	37	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	102	-	69	-	33	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	227	14	158	10	69	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rødlinger	85	-	85	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mæslinger	14	-	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rosen	61	1	32	-	25	1	-	-	2	-	2	-	-	-	-	-
Kighoste	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
DiphtheriskSvælgbetændelse	34	3	31	3	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Strubehoste	32	11	6	1	21	5	2	2	-	-	2	2	1	1	-	-
Kusma	44	-	1	-	36	-	4	-	3	-	-	-	-	-	-	-
Akut Bronchit	507	23	396	14	53	8	12	-	23	-	9	1	14	-	-	-
Andre catarrhalske Tilfælde	912	1	368	-	370	1	130	-	8	-	20	-	12	-	4	-
Lungebetændelse	229	62	139	30	25	16	11	3	12	1	18	1	22	9	2	2
Pleurit	62	5	47	3	5	1	-	-	-	-	6	1	4	-	-	-
Gigtfeber	91	8	65	7	7	1	-	-	8	-	2	-	9	-	-	-
Koldfeber	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diarrhoe (akut)	416	13	222	1	160	11	-	-	7	-	15	-	9	-	3	1
Cholera nostras	48	1	6	1	2	-	40	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Blodgang	5	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skjørbug	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	3169	175	1792	82	922	61	204	6	68	2	83	7	76	11	24	6

karle, der vare smittede paa Kongsberg; Sygdommen holdt sig kun paa de to Gaarde, hvor disse hørte hjemme, idet Isolation overholdtes ganske godt. Sygdommen optraadte som Abdominaltyphus og var temmelig ondartet; 3 Personer døde. (N. A. Nyquist.)

Barselfeber forekom ganske hyppigt. Der opgives 46 Tilfælde med 14 Dødsfald (24 og 7 i 1870, 28 og 10 i 1869).

Af **Børnekopper** opføres ialt 61 Tilfælde med 6 Dødsfald (i det foregaaende Aar 11 Tilfælde; i 1869: 21 Tilfælde og 1 Dødsfald). Sygdommen optraadte kun i Kystegnene, altsaa i Landfysikatet og i Kragerø Distrikt. Paa et Par Tilfælde nær var Sygdommen indbragt ved Sømænd, smittede i Udlandet. I Brevik oprettedes et Lazaret, paa hvilket 10 Syge behandledes, af hvilke 3 indlagdes fra Porsgrund, og 1 døde. Sygdommens Spredning søgtes forøvrigt overalt hindret ved streng Isolation af de Angrebne, hvorhos Revaccination foretoges i større Udstrækning. I Kragerø Distrikt anvendtes desuden Chlorrøgninger i de Rum, hvor de Syge havde henligget. Her havde Sygdommen faaet adskillig Udbredelse, da Lægen kom til Kundskab om den. Endel af de Syge indlagdes paa Lazaret. En senere did med Sygdommen hjemkommen Sømand blev strax indlagt paa Lazaretet, og fra denne udbredtes ingen Smitte. (Homann.)

Vandkopper, hvoraf er anmeldt 102 Tilfælde (Aaret forud 53 Tilfælde), iagttoges ligeledes kun i Landfysikatet og i Kragerø Lægedistrikt.

Skarlagensfeber, hvoraf er opgivet 227 Tilfælde med 14 Dødsfald, var især udbredt over Bratsbergs Fysikat og antoges indført did ved Smitte fra Arendal eller Tønsberg. I Kragerø holdt den sig hovedsagelig til Byen og var Fortsættelse af Epidemien fra ifjor. (95 Tilfælde og 10 Døde kjendtes i hele Amtet i 1870.) Lungebetændelse, Morbus Brighti og Meningit anføres enkelte Gange som sekundære Dødsaarsager.

Af **Rødlinger** er anført 85 Tilfælde fra Bratsberg Landfysikat.

Af **Mæslinger** kjendes 14 Tilfælde, 4 i Porsgrund, 10 i Brevik. (I 1870 kun 1 Tilfælde.)

Kighoste forekom end sjeldnere end i de nærmest foregaaende Aar. 1 Tilfælde er anmeldt (4 i 1870, 19 i 1869.)

Diphtherisk Svælgbetændelse, hvoraf der er anmeldt 34 Tilfælde med 3 Dødsfald, iagttoges næsten udelukkende i Landfysikatet, kun et Par Tilfælde i Kragerø og Saulands Lægedistrikter (39 Tilfælde og 5 Dødsfald Aaret forud).

Af **Strubehoste** er anmeldt 32 Tilfælde med 11 Dødsfald (det foregaaende Aar 27 og 10).

Catarrhalske Sygdomme optraadte fremdeles mere hyppigt end i de nærmest foregaaende Aar. Af akut Bronchit er saaledes opgivet 507 Tilfælde med 23 Dødsfald og af andre catarrhalske Sygdomme, Forkjølelsesfeber, simpel Svælgbetændelse o. s. v., 912 Tilfælde, hvoraf et endte dødeligt ved Laryngit (Aaret forud henholdsvis 413 med 16 Dødsfald og 827 med 4). Af kronisk Bronchit kunne 28 Personer sees at være døde (i 1870 er heraf opgivet 4 Dødsfald).

Af **Lungebetændelse** er anmeldt 229 Tilfælde med 62 Dødsfald (Aaret forud 211 og 58). For 12 er 8 Gange høire, 3 venstre og 1 begge Lunger angivne angrebne. Fra Kragerø Distrikt opgives desuden 27 Tilfælde af Lungebetændelse og Pleurit sammen.

Hjernebetændelse findes efter Lægernes Dødslister at have foraarsaget 59 Dødsfald, Kramper i Børnealderen 19. Af disse tilsammen 78 Dødsfald forefaldt 43 i Landfysikatet, 23 i Kragerø, 2 i Hvideseids, 8 i Laurdals og 2 i Tins Lægedistrikt.

Af **Gigtfeber** kjendtes 91 Tilfælde med 8 Dødsfald (Aaret forud 59 og 4). For kronisk Rheumatisme er opgivet behandlet et noget færre Antal Syge end almindelig, nemlig 133 (194 i 1870). Af dem vare 64 Mænd, 69 Kvinder; 3 vare under, 130 over 15 Aar.

Af **Diarrhoe** og **Cholera nostras** er opført 464 Tilfælde med 14 Dødsfald (Aaret forud 669 og 18).

Syphilis. Paa Amtssygehuset laa tilbage fra foregaaende Aar 4, nemlig 2 Mænd og 2 Kvinder. I Aarets Løb indkom 18, 9 Mænd og 9 Kvinder; af disse led 3 af primær, 14 af sekundær og 1 af tertiær Syphilis; 17 udskreves helbredede; 5, 2 Mænd, 3 Kvinder, laa tilbage ved Aarets Udgang. Samtlige Forpleiningsdages Antal udgjorde 2 451 eller 144,2 for hver Udskreven. Udenfor Sygehus behandledes 48 Syphilitiske, hvoraf 32 i Landfysikatet, 16 i Kragerø Distrikt, 32 Mænd og 16 Kvinder, 6 Børn og 42 Voxne. For 47 er Sygdomsformen opgivet, nemlig hos 16 primære, hos 30 sekundære, hos 1 tertiære Tilfælde.

For **Gonorrhoe** og **Urethrit** opgives behandlede 47 Voxne, 43 Mænd og 4 Kvinder.

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om en Del af Lægerne behandlede væsentlig **kroniske Sygdomme**: (se Tabellen paa næste Side.)

For **Fnat** ere 349 angivne behandlede. Til Landfysikatet, hvor Sygdommen er sjelden, indføres den almindeligvis ved thelemarkske Tjenestefolk (Søberg). I Hvideseid og Laurdal siges Sygdommen vel fremdeles at være meget hyppig, dog noget mindre end før. Skabmidler blive i disse Lægedistrikter uddelte for offentlig Regning;

Liste over kroniske Sygdomme.

	Hele Aaret.		Af de Behandlede, hvis Kjøn er opgivet, vare		Af de Behandlede, hvis Alder er opgivet, vare		Antal af anmeldende Læger.	Ialt opgivne.		Fordeling paa Lægedistrikterne.													
	Behandlede.	Deraf Døde.	Md.	Kv.	Børn (under 15 Aar).	Voxne (over 15 Aar).		Tilfælde.	Dødsfald.	Landfysikatet.		Kragerø.		Holden.		Sauland.		Hvideseid.		Laurdal.		Tin.	
										Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Fnat	349	-	26	23	27	22	8	349	-	22	-	14	-	-	-	9	-	300	-	-	-	4	-
Skurv	5	-	2	3	4	1	3	5	-	2	-	-	-	-	-	2	-	1	-	-	-	-	-
Kjertelsyge	154	4	64	90	137	17	9	162	12	106	3	46	8	-	-	5	-	4	-	1	1	-	-
Rachit	14	1	6	8	13	1	5	18	5	6	2	11	3	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Svindsot	182	79	85	97	13	169	12	237	134	151	71	45	29	5	5	11	5	15	15	8	8	2	1
Kræft	32	10	9	17	-	32	8	34	12	17	7	7	3	-	-	-	-	2	-	8	2	-	-
Vatersot og Morbus Brighti	50	11	26	24	9	41	10	62	23	41	13	14	5	2	2	2	1	2	2	-	-	1	-
Blegsot	278	-	-	278	29	249	7	278	-	207	-	68	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-
Menstruationsuordener	70	-	-	70	-	70	-	70	-	41	-	20	-	-	-	3	-	6	-	-	-	-	-
Cardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi	675	4	267	408	26	649	10	678	7	353	2	220	-	-	-	34	-	50	4	1	1	20	-
Ormesygdomme	92	-	50	42	73	19	7	92	-	74	-	7	-	-	-	5	-	6	-	-	-	-	-
Drankersygdomme	6	3	6	-	-	6	4	6	-	4	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sindssygdomme	33	2	17	16	-	33	7	35	4	26	3	-	-	-	-	3	-	2	-	1	-	3	1

men Ligegyldigheden hos Almuen bevirker, at de Familier, som ere blevne helbredede, strax igjen udsættes for ny Smitte. (Bakke.)

Af **Skurv** er kun anført 5 Tilfælde; men sandsynligvis har mange Flere været angrebne, da Sygdommen ofte søges skjult for Lægen. (Bakke.)

Kjertelsyge har en ikke ringe Udbredelse i Landfysikatet samt i Holdens og Laurdals Distrikter. Som Husmiddel anvendes ofte Tran mod Sygdommen (Hoff).

Svindsot. Forholdet mellem de af Lægerne opgivne Dødsfald af Svindsot og samtlige af dem opgivne Dødsaarsager sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svindsot.	Opgivne Dødsaarsager ialt.	Forhold i pCt.
Landfysikatet	71	386	18,4
Kragerø	29	230	12,6
Holden	5	14	35,7
Sauland	5	20	25,0
Hvideseid	15	49	30,6
Laurdal	8	52	15,4
Tin	1	17	5,9
Bratsbergs Amt	134	768	17,4

I 1870 opgaves 93 Dødsfald af 694 eller 13,4 pCt. og i 1869 162 af 832 eller 19,5 pCt begrundede i Svindsot.

Kræft. For 7 af de af denne Sygdom opgivne 12 Døde er Sygdommens Sæde angivet, nemlig Brystkjertelen 4 Gange, Mavesækken 2 Gange, Livmoderen 1 Gang.

Blegsot og **Menstruationsuordener** omtales som temmelig almindelige i Landfysikatet, Holdens og Laurdals Distrikter.

Cardialgi, Dyspepsi og **kronisk Gastrit** hører fremdeles til de meget udbredte Sygdomme; af den sidstnævnte anføres 7 døde. Fra Laurdal omtales disse Sygdomstilstande som almindelige det hele Aar, men fornemmelig i Sommermaanederne: overdreven Nydelse af stærk Kaffe, samt sur Melk angives som de væsentligste Aarsagsmomenter (Bakke). I Tin syntes Cardialgi i dette Aar ikke at forekomme saa hyppig som før, uden at Grunden hertil nærmere kan paavises (N. A. Nyquist).

Ormesygdomme nævnes ligesom foregaaende Aar som almindelige i Landfysikatet.

Af **Øiensygdomme** er opgivet 152 Tilfælde, hvoraf 114 fra Porsgrund og nærmeste Omegn. I denne By herskede fra Juni til Oktober en udbredt Epidemi af „Ophthalmia trachomatosa". Omtrent Halvparten af de Angrebne var Skolebørn, hvorfor Skolernes Elever oftere visiteredes og Skolerne tilsidst i nogen Tid holdtes lukkede. Sygdommen var i det Hele mild, og Tilfældene gave sig gjerne efter 2—3 Ugers Behandling med adstringerende Midler. Udover Høsten tabte efterhaanden Sygdommen sig aldeles (J. Bugge, Munk).

Sindssygdomme. Af de anmeldte 35 nye Tilfælde er Sygdomsformen opgivet for 20, nemlig 15 Gange Melancholi, 3 Gange Mani, 2 Gange Dements. Med Bidrag af

Amtskommunekassen blev i Regnskabsaaret fra 1ste Juni 1869 til 31te Mai 1870 forpleiet 157 Sindssyge, hvoraf 15 paa Sindssygeasyler. 30 tilhørte Landfysikatet, 30 Kragerø, 29 Holdens, 15 Saulands, 30 Hvideseids, 19 Laurdals og 4 Tins Lægedistrikt. Amtskassens samlede Udgift til de Sindssyges Forpleining udgjorde 7 184 Spd. 80½ Sk.; til Medicinalvæsenet i det Hele 11 718 Spd. 84 Sk.

Følgende **chirurgiske Operationer** opgives udførte paa Amtssygehuset: 1 Borttagelse af en Svulst af 21 Tommers Omkreds fra høire Nates paa et ¼ Aar gammelt Barn, der døde nogen Tid efter Operationen, 2 af Lipomer, 1 af Læbekræft. 1 Episioraphi hos en af Livmoderfremfald lidende ældre Kvinde: Randene af Labia minora bleve her blodiggjorte i en Tommes Udstrækning fra Commisura posterior og forenedes med Sutur, Resultatet var tilfredsstillende. Af Lægerne forøvrigt udførtes: 1 Amputation af begge Fodblade formedelst Gangræn efter Forfrysning; 2 Operationer for Kræft i Brystkjertelen, 7 for andre Kræftsvulster (Stedet ikke nærmere opgivet); 3 Borttagelser af Sæksvulster, 1 af Fedtsvulst, 4 af andre Svulster, 3 Gange Udrivelse af Næsepolyper; 1 Operation for Haremund, 1 for ectopia vesicæ med uheldigt Udfald, 1 for Fistula vesico-vaginalis; 4 Gange Punktion af Vandbrok med Iodindsprøitning, 2 Paracenteser af Underlivet; 1 Reposition af Hernia inguinalis, 10 af luxerede Led.

Af **chirurgiske Tilfælde** omtales Benbrud som meget almindelige blandt Almuen, da den stadigen beskjæftiger sig med Skovdrift. I den senere Tid ere Grubearbeider blevne mere almindelige, hvorfor der hyppig kommer forskjellige Læsioner under Sprængningsarbeiderne. (Bakke.)

Følgende **obstetriciske Operationer** angives udførte af Læger: 21 Tangforløsninger, hvoraf 10 indicerede af Vemangel eller Vesvækkelse, 6 af langsom Fødsel uden Fremgang, 1 af smertefulde Veer, 1 af Fare for Fosterets Liv, 1 af fremfalden Navlesnor, 1 af Barselkrampe, 1 af Bristning af Livmoderen; af Konerne forbleve 15 ilive, 3 døde af Barselfeber; for 3 er Udfaldet uopgivet; 14 Børn fødtes levende, 7 vare dødfødte. 4 Vendinger, hvoraf 2 paa Grund af Tverleie, 1 formedelst Barselkrampe, for 1 er Indikationen ikke opgivet; 2 Koner forbleve ilive, for de andre 2 er Udfaldet ikke opgivet. 8 Gange kunstig Forløsning af Efterbyrden, hvoraf 6 Gange formedelst Timeglas-Sammentrækning af Livmoderen; for de øvrige er ingen Indikation anført. Af Konerne døde 2, hvoraf den ene, der forud havde havt et meget haardt Fødselsarbeide, kollaberede nogle Timer efter Forløsningen og døde. Til den anden kom Lægen først 5 Dage efter Barnets Fødsel; Placenta forløstes med Besværlighed; Konen døde 7 Dage senere af Barselfeber. 2 Gange indlededes Partus præmaturus ved Bækkenforsnevring. Den ene foretoges hos en 6te Gang Fødende, der tidligere var forløst med Tang 4 Gange, hvoraf 3 Gange med dødt Foster. Fosteret, der forløstes ved Vending og Udtrækning, var dødt (S. Munk). Den anden Gang fødtes et levende Barn ved Naturens egen Hjelp (Paus). Ialt 35 obstetriciske Operationer, hvoraf 19 i Landfysikatet, 4 i Kragerø, 3 i Holdens, 1 i Saulands, 2 i Hvideseids, 4 i Laurdals og 2 i Tins Lægedistrikt.

Antallet af **Fødte** og **Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde					Dødfødte.
		i Alt.	under 1 Aar.		mellem 1-15 Aar.	paa Barselseng.	
			i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.			
Landfysikatet	652	430	7	52	90	4	24
Kragerø	597	337	5	47	66	3	21
Holden	331	192	4	29	19	3	10
Sauland	172	96	2	16	9	2	11
Hvideseid	244	141	2	20	15	2	7
Laurdal	247	123	-	20	20	1	7
Tin	76	46	2	4	6	3	6
Bratsbergs Amt	2 319	1365	22[1])	188	225	18	86

[1]) Ifølge Dødfødteanmeldelserne 6.

Omkomne paa voldsom Maade 44.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 954 Fødte over Døde og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 58,8. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 9 pCt. af samtlige Fødte og 15,4 pCt. af samtlige Døde. Antallet af Døde mellem 1—15 Aar udgjorde 16,5 pCt. og Antallet af Døde under 15 Aar 31,8 pCt. af samtlige Døde. Paa Prestelisterne findes opførte 18 Døde paa Barselseng; for 15 af disse er Dødsaarsagen opgivet af Læger, nemlig 14 Gange Barselfeber og 1 Gang Livmoderblødning før Forløsningen; Konen var død inden Læges eller Jordemoders Ankomst.

Ialt haves Opgave fra Lægerne over 768 eller 58,1 pCt. af samtlige ved Sygdom foraarsagede Dødsfald (1 321). De hyppigste Dødsaarsager vare: Svindsot (134), Alderdomssvaghed (129), Hjernebetændelse og Kramper i Børnealderen (tilsammen 78), Lungebetændelse (62), Hjerneslag (28), kronisk Bronchit (28), medfødt Svaghed (23), Vatersot og Brights Sygdom (tilsammen 23), Skarlagensfeber (14), Barselfeber (14), Nervefeber (13) og Kræft (12).

Veirliget. Vinteren var streng; Vaaren holdt sig længe kold med skarpe nordlige Vinde, Sommeren var meget

varm, Eftersommeren regnfuld. Kulden kom tidlig igjen. Grøden af Korn og Hø var flere Steder endog rig. Poteterne skadedes noget af den tidlige Kulde.

De **hygiæniske Forhold**. Fra Skien heder det, at Arbeiderbefolkningen paa enkelte Undtagelser nær fortjener en hæderlig Omtale for Orden og Ædruelighed (Søberg). Distriktslægen i Sauland anfører, at Almuen i det Hele staar tilbage, hvad Levemaade, godt og renligt Stel angaar. Paa Grund heraf betales ogsaa de forskjellige Afsætningsprodukter, som Smør, Ost o. L. fra den Egn mindre godt. Drikfældighed er ei synderlig udbredt; kun ved de store Høitider, især Julen, nydes Brændevin til Overmaal. I Laurdal gjøres der stadige Fremskridt i hygiænisk Henseende, om det end gaar langsomt (Bakke).

Fattigsygepleien. Over Antallet af Syge, forpleiede for Kommunernes Regning, haves følgende Opgaver:

i Skien ved Landfysikus	115
i tilgrændsende Landdistrikt ved Do. . .	91
i Porsgrund ved Privatlæge dersteds. . .	95
i Brevik, Langesund og omliggende Landdistrikt ved 2 Privatlæger	42
i Saulands Distrikt	112
i Hvideseids —	53
i Laurdals —	34
i Tins —	33
tilsammen	575.

(Det tilsvarende Tal Aaret forud var 697.)

Fra Laurdals Distrikt klages der over, at man ikke længere er saa omhyggelig med Tilsynet af de Fattige, siden Presterne ei længere ere Ordførere i Fattigkommissionerne.

Sundhedskommissioner. I Landfysikatets Byer afholdtes ialt 28 Møder, hvoraf i Skien og Porsgrund, syv i hver, og i Brevik fjorten, i Landdistriktet 3, hvoraf to i Eidanger og et i Slemdal; i Kragerø Distrikt 16 Møder, hvoraf syv i Kragerø By, et i Stathelle, fire i Langesund, tre i Sandøkedal og et i Bamle; i Holdens Distrikt 3 Møder, et i hvert af Herrederne Holden, Bø og Lunde; i Saulands Distrikt 1 Møde i Hiterdal; i Hvideseids Distrikt 6 Møder, to i hvert Herred; i Laurdals Distrikt 5 Møder, et i hvert Herred; i Tins Distrikt 2 Møder, et i Tin og et i Hovind. De væsentligste Forhandlingsgjenstande vare i Byerne om hygiæniske Foranstaltninger i Anledning af Børnekoppernes og Skarlagensfeberens Udbredelse, samt angaaende Øiensygdommen i Porsgrund, i Landdistrikterne af Landfysikatet og Kragerø Distrikt om Forholdsregler mod Kopperne, om almindelige Sundhedsregler, om hensigtsmæssig Indredning af nye Skolestuer, i Holdens og Saulands Distrikt om den almindelige Sundhedspleie, i sidstnævnte Distrikt tillige om Lægens Forhold til den nye Kvaksalverlov, i Hvideseid Gjennemgaaelse af Dødsaarsagerne i det forløbne Aar, samt flere Foredrag angaaende forskjellige Naturgjenstandes fysiske og kemiske Beskaffenhed, i Laurdals og Tins Lægedistrikt om Børnepleien, om Nervernes Funktioner, om Renlighedsforholdene samt om Fnat. I Langesunds Kvarantænekommission afholdtes 2 Møder i Anledning af Cholera.

De **Vaccineredes** Antal udgjorde:

i Landfysikatet	574
i Kragerø Distrikt. . . .	725
i Holdens —	198
i Saulands —	161
i Hvideseids —	225
i Laurdals —	424
i Tins —	78
tilsammen	2 385.

I Landfysikatet og Kragerø Lægedistrikt revaccineredes tilsammen omkring 800 Individer.

Af **retsmedicinske Forretninger** udførtes: 3 Obduktionsforretninger, nemlig 1 over et i Dølgsmaal født Foster, 1 over et Barn, død i Sengen hos sin Moder under mistænkelige Omstændigheder, og 1 over en ved Drukning omkommen Pige, samt 10 Undersøgelsesforretninger, deraf 2 i Anledning af foregiven Voldtægt, 4 angaaende til Vand- og Brøds-Straf Dømtes Helbredstilstand, 2 angaaende Arrestanters Sindstilstand, 1 angaaende tilføiet Beskadigelse, 1 angaaende et Svangerskabs Varighed; ialt 13 retsmedicinske Forretninger, hvoraf 8 i Landfysikatet, 2 i Kragerø, 2 i Hvideseids og 1 i Laurdals Lægedistrikt.

Om **Amtssygehuset** ved Skien henvises med Hensyn til de der behandlede Sygdomme, Behandlingens Udfald, Behandlingsdagenes Antal m. m. til Sygehuslisterne. Sygehusets Udgifter i Regnskabsaaret 1870—71 udgjorde 4 364 Spd. 53 Sk., hvoraf til Lønninger 801 Spd. 50 Sk., til Økonomien 2 622 Spd. 48 Sk. eller 22,2 Sk. for hver Sygedag. Paa Fattighuset i Skien anvendes en Stue til Sygelokale for fattige Syge; men da Lokalet er slet, sender Byen de fleste Fattige, der tiltrænge Sygehushjelp, til Amtssygehuset. I Brevik blev der, som anført, oprettet et Lazaret for Koppesyge, hvor ialt 10 Personer bleve behandlede. Paa et siden det foregaaende Aar existerende Epidemilazaret i Kragerø blev dette Aar behandlet 16 Syge, hvoraf 6 lede af Kopper, 10 af Nervefeber.

Badeindretninger. Foruden Amtssygehusets Damp- og Karbadindretning havdes i Skien 2 private mindre saadanne, i Brevik 1 Indretning for Karbad og Styrtebad, i Porsgrund et i Aarets Løb opført Styrtebadehus, i Kra-

gerø et nyt offentligt Badehus for varme og kolde Søbad, desuden flere mindre, private Strømbadehuse.

Amtets 4 **Apotheker**, i Skien, Porsgrund, Brevik og Kragerø, visiteredes og fandtes i Orden. Personalet bestod, foruden Apothekerne, i Skien af 1 Medhjelper og 1 Discipel, i Porsgrund af 2 Disciple, i Brevik af 1 Discipel og i Kragerø af 1 Provisor og 1 Discipel.

Medicinalpersonalet bestod af 16 Læger, 33 Jordemødre og 34 Hjelpevaccinatører, nemlig i:

1. Bratsbergs Landfysikatet: 8 Læger, hvoraf fire i Skien, to i Porsgrund og to i Brevik; 10 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinatører.
2. Kragerø Distrikt: 3 Læger, boende i Kragerø; 7 Jordemødre, hvoraf fem ansatte; 5 Hjelpevaccinatører.
3. Holdens Distrikt: 1 Læge, boende i Holden; 4 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinatører.
4. Saulands Distrikt: 1 Læge, boende i Hjærtdal; 3 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinatører.
5. Hvideseids Distrikt: 1 Læge, boende i Silgjord; 3 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinatører.
6. Laurdals Distrikt: 1 Læge, boende i Laurdal; 4 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
7. Tins Distrikt: 1 Læge, boende i Tin; 2 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.

IX. Nedenæs Amt.

Amtet, hvis Fladeindhold er 78,24 norske Kvadratmil, og som ved Folketællingen den 31te December 1865 havde 68 081 Indbyggere, er inddelt i følgende 6 Lægedistrikter:

1. Østre Nedenæs Lægedistrikt (6,80 n. □ M., 25 640 Indbyggere) indbefattende:

Kjøbstaden Østerrisør		2 335	Indb.
Ladestedet Tvedestrand		1 069	—
Herrederne Gjerrestad	2,41 Mil,	2 650	—
Søndeled	1,45 -	3 474	—
Dybvaag	0,48 -	3 902	—
Holt	1,42 -	4 177	—
Østre Moland	1,04 -	8 033	—

2. Arendals Stadsfysikat bestaaende af

Kjøbstaden Arendal med		3 452	Indb.

3. Vestre Nedenæs Lægedistrikt (8,50 n. □ M., 23 879 Indbyggere) indbefattende:

Kjøbstaden Grimstad		1 501	Indb.
Ladestedet Lillesand		1 231	—
Herrederne Froland	2,27 Mil,	2 008	—
Øiestad	0,91 Mil,	6 163	Indb.
Fjære	0,44 -	4 108	—
Landvik	1,44 -	2 230	—
Eide	0,25 -	736	—
Vestre Moland	0,77 -	2 167	—
Birkenæs	1,81 -	1 666	—
Høivaag	0,61 -	2 069	—

4. Aamlids Lægedistrikt (15,27 n. □ M., 5 120 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne Aamlid	11,35 Mil,	2 725	Indb.
Vegarsheien	2,67 -	1 842	—
Heigrefos	1,25 -	553	—

5. Evjes Lægedistrikt (15,46 n. □ M., 5 325 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne Evje og Vegusdal	3,94 Mil,	1 676	Indb.
Hordnæs og Iveland	4,89 -	2 257	—
Aaseral	6,63 -	1 392	—

6. Sætersdalens Lægedistrikt (32,21 n. □ M., 4 665 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne Bygland	10,39 Mil,	2 227	Indb.
Valle	21,82 -	2 438	—

Sundhedstilstanden skildres fra samtlige Distrikter som god, Skarlagensfeber havde nogen Udbredning i de fleste Distrikter, men optraadte i det Hele temmelig mildt.

Dødeligheden var ikke ubetydelig og navnlig større end i det foregaaende Aar. De Dødes Antal udgjorde nemlig 1 305 eller 18,26 pro mille af den beregnede Befolkning

ved Aarets Midte (71 464). I det foregaaende Aar udgjorde de Dødes Antal 1 234 eller 17,4 pro mille, i 1869 henholdsvis 1 360 og 19,4 p. m. I Femaaret 1866—70 udgjorde de Dødes Antal i Gjennemsnit 1 446 eller 20,79 p. m. af den beregnede Middelbefolkning (69 548); i det foregaaende Femaar var Middeldødeligheden 20,2.

Til Oplysning om de **epidemiske Forhold** hidsættes ølgende af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel: (se Tabellen paa næste Side.)

Af **Nervefeber** er anmeldt 79 Tilfælde, hvoraf 7 endte dødeligt, (det foregaaende Aar opgaves 211 Tilfælde og 16 Dødsfald). Sygdommen iagttoges alene i Arendal og i de til Kysten grændsende Lægedistrikter. I Lillesand optraadte Sygdommen i to særskilte smaa Epidemier, uden at man fra Begyndelsen af kunde paavise nogen Smitte. (Uchermann.)

Af **Barselfeber** er opgivet 32 Tilfælde med 9 Dødsfald (28 med 8 i 1870). I vestre Nedenæs var Sygdommen noget hyppigere end sædvanlig, nogen Udbredelse ved Smitte kunde dog ikke opdages (Frisak). I et dødeligt endende Tilfælde af Barselfeber var Konen 2 Dage tidligere forløst ved Embryotomi, i et var Konen ligeledes forløst 2 Dage tidligere med Tvillinger, hvoraf den ene forløstes med Tang og den anden ved Vending; Moderkagen maatte kunstig forløses.

Af **Børnekopper** kjendtes 19 Tilfælde med 1 Dødsfald (Aaret forud 11 med 4). Til Risør, Tvedestrand, Arendal og Grimstad hjemførtes Sygdommen fra Udlandet ved koppesyge Matroser. Disse bleve overalt isolerede og saavidt gjørligt indlagte paa Lazaretter, saa videre Smitte for største Delen hindredes. Revaccination foretoges i stor Udstrækning. (Vogt, A. F. Kittel, Frisak.) I Slutningen af Marts indtraf nogle Tilfælde i Holt, uden at Kilden til Smitten kunde paavises. (Scheen.)

Af **Skarlagensfeber** er anmeldt 435 Tilfælde med 85 Dødsfald (386 og 75 i 1870). I Tvedestrand vedvarede Sygdommen fra forrige Aar og beholdt i Almindelighed den milde Karakter, som den havde antaget i Slutningen af 1870. Som Dødsaarsager opgives enten stærk, tyfoidlignende Feber eller Eftersygdomme som Vatersot og langvarige, suppurerende Parotidesvulster. I et Tilfælde omtales som Eftersygdom et stærkt Udbrud af Purpura hæmorrhagica, der dog endte heldigt. (F. Vogt.) Fra Arendal, hvor Sygdommen ogsaa i det Hele var mild, anføres, at hos en 12aarig Pige indtraf følgende Række af Komplikationer, nemlig Døvstumhed, Noma, Lungebetændelse og Suppuration i begge Parotiskjertler, hvorefter Døvheden aftog; efter henimod ½ Aars Sygeleie var hun tilfrisknet. (A. F. Kittel.) I vestre Nedenæs og Aamlids Distrikter var Sygdommen mere ondartet. Ascites, Albuminuri og Diphtherit angives som hyppige Komplikationer, der oftere medførte Døden. (Frisak, Tandberg.)

Af **Mæslinger** og **Kighoste** forekom, ligesom i de Par sidste Aar, kun faa og spredte Tilfælde.

Diphtherisk Svælgbetændelse havde dette Aar en lidt større Udbredelse end i forrige, nemlig 42 Tilfælde med 1 Dødsfald mod 35 Tilfælde og 3 Dødsfald i 1870.

Af **catarrhalske Sygdomme** er der ialt opgivet 1 943 Tilfælde og 19 Dødsfald, hvoraf 459 Tilfælde og 15 Dødsfald falde paa akut Bronchit; i 4 Tilfælde angives Dødsaarsagen at have været Laryngit. (I 1870 anmeldtes 1 746 Tilfælde og 20 Dødsfald, hvoraf 531 og 18 akut Bronchit.)

Af **Lungebetændelse** er opgivet 293 Tilfælde med 47 Dødsfald. (I det foregaaende Aar 278 Tilfælde og 42 Dødsfald.)

Pleurit er behandlet hos 80, hvoraf 1 døde (78 og 1 i 1870).

Af **Gigtfeber** er opgivet 108 Tilfælde med 4 Dødsfald (Aaret forud 105 og 3).

For **kronisk Rheumatisme** behandlede 13 Læger 253 Syge, 143 af Mand-, 110 af Kvindekjøn, 9 under og 244 over 15 Aar. (I 1870 behandledes 240 Patienter).

Hjernebetændelse er paa Lægernes Dødslister opført som Dødsaarsag hos 12, tuberkuløs Meningit hos 22 og Kramper i Børnealderen hos 15, af hvilke tilsammen 49 Dødsfald 16 komme paa østre Nedenæs, 9 paa Arendal, 24 paa vestre Nedenæs Distrikt.

Af de 34 for **Koldfeber** Behandlede angives de Fleste at have erhvervet sin Sygdom i Udlandet.

Diarrhoe og **Cholera nostras** er opgivet behandlet hos 516 Personer, af hvilke 4 døde. (Aaret forud 465 Tilfælde med 7 Dødsfald.)

Veneriske Sygdomme. For Syphilis indkom i Aarets Løb paa Arendals Sygehus 18 Personer, 8 af Mand-, 10 af Kvindekjøn, der samtlige lede af sekundær Form. (Ingen laa tilbage fra foregaaende Aar.) 13 udgik helbredede. 5, 2 Mænd og 3 Kvinder, laa tilbage ved Aarets Udgang. Det samlede Antal Forpleiningsdage udgjorde 1 446, Forpleiningsdagene i Middeltal for hver Udskreven var 111,2. (Ingen venerisk Sygdom behandledes paa Sygehuset i Østerrisør.) Udenfor Sygehus ere 112 Tilfælde, hvoraf 3 endte dødeligt, opgivne at være komne under Behandling; 23 i østre Nedenæs, 58 i Arendal med Omegn, 30 i vestre Nedenæs, 1 i Evje. Af 112, for hvilke Kjøn er opgivet, var 78 af Mand-, 34 af Kvindekjøn; af 94, for hvilke Alderen er opgivet, var 8 under og 86 over 15 Aar. Af 74, for hvilke Sygdommens Form er opgivet,

I Nedenæs Amt anmeldte epidemiske Sygdomme.

	Hele Aaret. Behandlede	Hele Aaret. Deraf Døde	Tiden er opgivet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	Ialt opgivne. Tilfælde.	Ialt opgivne. Dødsfald.	Fordeling paa Lægedistrikterne. Østre Nedenæs. Tilf.	Østre Nedenæs. Dødf.	Arendal (med Omegn). Tilf.	Arendal (med Omegn). Dødf.	Vestre Nedenæs. Tilf.	Vestre Nedenæs. Dødf.	Aamlid. Tilf.	Aamlid. Dødf.	Evje. Tilf.	Evje. Dødf.	Sætersdalen. Tilf.	Sætersdalen. Dødf.
Nervefeber	79	7	70	8	7	6	6	4	-	2	4	3	11	7	12	79	7	11	1	37	4	31	2	-	-	-	-	-	-
Simpel Feber	146	-	138	11	13	11	8	7	11	17	9	20	14	8	9	146	-	39	-	59	-	48	-	-	-	-	-	-	-
Barselfeber	30	7	30	4	6	4	2	7	2	2	1	5	3	-	1	32	9	8	1	6	2	14	5	1	-	3	1	-	-
Børnekopper	19	1	19	-	-	6	2	4	2	1	1	-	-	2	1	19	1	9	1	6	-	4	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	52	-	52	2	5	13	3	6	2	3	1	2	2	9	4	52	-	4	-	20	-	28	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	425	75	425	81	37	49	56	66	24	24	13	11	11	22	31	435	85	181	31	119	25	123	24	12	5	-	-	-	-
Rødlinger	38	-	38	-	3	4	2	15	5	6	1	1	1	-	-	38	-	12	-	15	-	11	-	-	-	-	-	-	-
Mæslinger	5	-	5	1	-	-	-	-	2	-	2	-	-	-	-	5	-	-	-	1	-	4	-	-	-	-	-	-	-
Rosen	151	1	151	10	20	9	14	14	10	18	13	8	14	10	11	151	1	54	1	50	-	46	-	-	-	1	-	-	-
Kighoste	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diphtherisk Sværlgbetændelse	42	1	42	4	6	4	1	5	3	3	3	2	1	4	6	42	1	11	1	2	-	29	-	-	-	-	-	-	-
Strubehoste	18	11	18	2	2	2	3	1	-	1	-	1	-	4	2	19	12	2	1	3	-	13	10	-	-	1	1	-	-
Kusma	8	-	8	-	-	-	-	4	-	2	1	-	1	-	-	8	-	1	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut Bronchit	457	13	456	83	50	49	46	42	36	26	14	11	21	27	51	459	15	126	7	209	2	107	5	-	-	13	1	4	-
Andre catarrhalske Tilfælde	1480	-	1461	179	144	148	134	151	77	65	71	89	110	124	169	1484	4	245	1	479	-	715	3	26	-	6	-	13	-
Lungebetændelse	281	35	274	25	31	35	50	44	17	8	4	5	22	13	20	293	47	77	12	75	8	112	18	8	2	10	5	11	2
Pleurit	80	1	78	5	11	4	11	6	7	4	5	7	5	8	5	80	1	29	1	33	-	16	-	1	-	1	-	-	-
Gigtfeber	107	3	103	13	6	17	9	12	7	12	3	-	5	9	10	108	4	30	1	51	2	22	1	-	-	-	-	5	-
Koldfeber	34	-	32	-	3	-	3	4	5	5	1	3	4	3	1	34	-	13	-	11	-	10	-	-	-	-	-	-	-
Diarrhoe (akut)	452	1	452	43	36	32	40	25	42	34	50	44	33	36	37	454	3	81	3	172	-	191	-	5	-	5	-	-	-
Cholera nostras	62	1	62	2	1	1	3	-	9	11	15	12	3	2	3	62	1	24	1	29	-	9	-	-	-	-	-	-	-
Skjørbug	8	-	8	1	-	1	-	1	2	1	2	-	-	-	-	8	-	1	-	5	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	3975	157	3923	475	381	395	393	411	263	245	214	224	261	288	373	4009	191	959	63	1389	43	1535	68	53	7	40	8	33	2

Af de for **Vatersot** og **Brights Sygdom** anmeldte 25 Dødsfald falde 11 paa førstnævnte, 14 paa sidstnævnte Sygdom.

Sindssygdomme. Udenfor Asylerne behandledes 51 nye Tilfælde af Sindssygdomme, nemlig 19 i østre Nedenæs, 17 i Arendal, 14 i vestre Nedenæs og 1 i Evje. Af de Behandlede vare 24 af Mand-, 27 af Kvindekjøn, 5 vare Børn og 45 Voxne, for 1 er Alder ikke opført. Sygdomsformen er opgivet for 30, nemlig Melancholi hos 24, Mani hos 3, hvoraf 2 var Puerperæ, Paralysis generalede 21 af primære, 53 af konstitutionelle Tilfælde, af hvilke sidste 7 kan sees at have lidt af sekundære, 1 af hereditære Former. Paa Dødslisterne opføres 5 Dødsfald af Syphilis, hvoraf 1 fra østre, 4 fra vestre Nedenæs; 2 indtraf hos Børn, 3 hos Voxne.

For **Gonorrhoe** og **Urethrit** nævnes behandlede 95 Syge, hvoraf 90 Mænd, 3 Kvinder, alle Voxne; for 2 er Kjøn og Alder ikke opgivet. 13 Tilfælde forekom i østre, 28 i vestre Nedenæs, 52 i Arendal og 2 i Sætersdalen.

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om en Del af Lægerne behandlede væsentlig **kroniske Sygdomme** (se Tabellen paa næste Side).

Af **Kjertelsygdomme** er opgivet et noget mindre Antal end i Aaret forud, nemlig 218 Tilfælde med 5 Dødsfald, mod 280 Tilfælde med 6 Dødsfald i 1870.

Af **Svindsot** opføres ialt 145 Dødsfald eller 21,6 pCt. af samtlige af Lægerne opgivne ved Sygdom foraarsagede Dødsfald (671). I det foregaaende Aar var Forholdet 127 af 558 opgivne Dødsaarsager eller 22,7 pCt. og i 1869: 153 af 580 eller 26,4 pCt. I de enkelte Distrikter var Forholdet mellem opgivne Dødsfald og samtlige opgivne Dødsaarsager i heromhandlede Aar følgende (se Tabellen paa næste Side):

Kræft. For 27 af de heraf anmeldte Døde er Sygdommens Sæde opgivet, nemlig hos 10 i Mavesækken, hos 6 i Brystkjertelen, i Ansigtet og Livmoderen, hver hos 3, i Leveren og Underlivet, hver hos 2, i Endetarmen hos 1.

Liste over kroniske Sygdomme.

	Hele Aaret.		Af de Behandlede, hvis Kjøn er opgivet, vare		Af de Behandlede, hvis Alder er opgivet, vare		Antal af anmeldende Læger.	Ialt opgivne.		Fordeling paa Lægedistrikterne.											
	Behandlede.	Deraf Døde.	Md.	Kv.	Børn (under 15 Aar).	Voxne (over 15 Aar).		Tilfælde.	Dødsfald.	Østre Nedenæs.		Arendal (med Omegn).		Vestre Nedenæs.		Aamlid.		Evje.		Sætersdalen.	
										Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Fnat	87	-	38	49	48	39	10	87	-	29	-	23	-	35	-	-	-	-	-	-	-
Skurv	2	-	2	-	2	-	1	2	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Kjertelsyge	214	1	84	130	138	75	14	218	5	58	2	41	-	111	2	6	1	-	-	2	-
Rachit	30	2	24	6	29	1	9	32	4	8	-	4	-	20	4	-	-	-	-	-	-
Svindsot	262	110	115	147	18	244	17	297	145	85	39	78	35	109	57	9	9	7	2	9	3
Kræft	37	18	18	19	4	33	15	48	29	18	7	14	11	14	9	-	-	2	2	-	-
Vatersot og Morbus Brighti	59	16	31	28	7	49	16	68	25	23	15	19	1	19	7	1	1	3	1	3	-
Blegsot	559	-	18	541	69	490	15	559	-	96	-	217	-	239	-	-	-	1	-	6	-
Menstruationsuordener	115	-	-	115	2	113	16	115	-	22	-	44	-	42	-	1	-	6	-	-	-
Cardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi	985	1	355	630	76	909	19	985	1	165	1	337	-	450	-	7	-	5	-	21	-
Ormesygdomme	368	-	160	203	296	72	13	368	-	62	-	164	-	140	-	2	-	-	-	-	-
Drankersygdomme	12	2	11	1	-	12	6	13	3	2	2	6	-	5	1	-	-	-	-	-	-
Sindssygdomme	51	2	24	27	5	45	14	54	5	21	4	18	1	14	-	-	-	1	-	-	-

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svindsot.	Opgivne Dødsaarsager ialt.	Forhold i pCt.
Østre Nedenæs	39	228	17,1
Arendal	35	132	26,5
Vestre Nedenæs	57	264	21,6
Aamlid	9	21	42,9
Evje	2	19	10,5
Sætersdalen	3	7	42,9
Nedenæs Amt	145	671	21,6

lis hos 1. Til Asyl kan 1 Person sees at være indsendt; 3 af de i Hjemmet behandlede Syge oplyses at være blevne helbredede. For Amtskommunens og Fattigvæsenernes fælles Regning forpleiedes 74 Sindssyge, hvoraf 21 paa Asyl, 53 i privat Forpleining i Distrikterne; af samtlige 74 hørte 21 hjemme i østre, 38 i vestre Nedenæs, 1 i Aamlids, 7 i Evje og 7 i Sætersdalens Distrikt. Udelukkende for de engere Kommuners Regning behandledes i østre Nedenæs 23, i Evjes Distrikt 6. Amtskommunens Udgifter til de Sindssyges Forpleining udgjorde 4 600 Spd., dens samlede Udgift til Medicinalvæsenet i det Hele 6 810 Spd. 66 Sk. For Byernes Vedkommende haves kun Opgave fra Arendal, hvor 11 Sindssyge forpleiedes for Kommunens Regning, hvoraf 6 i Asyler (4 paa Gaustad, 1 i Oslo og 1 i Bergen).

Af **Miltbrand** omtales et dødelig endende Tilfælde hos en Mand, som paadrog sig denne Sygdom ved at flaa en deraf død Ko, idet han rimeligvis er smittet igjennem et Rift i Haanden. (F. Thaulow.)

Følgende **chirurgiske Operationer** omtales udførte af Lægerne, samtlige udenfor Sygehus: Hos en Syg Amputation af den ene Fod med Bibeholdelse af noget af Astragalus og Calcaneus, paa den anden af alle Tæer og ossa metatarsi, formedelst Forfrysning; Resultatet godt med Hensyn til Gangen. 1 Amputation af penis formedelst Kræft. 6 andre Operationer for Kræft, nemlig 4 i Læben, 1 i Ansigtet og 1 i Tungen. 1 Udrivning af Polyp i Livmoderen, 3 af Næsepolyper, 1 Borttagelse af en Cyste i Egnen af Tuber ischii, 5 af Sæksvulster; 1 Operation for Prolapsus ani, 3 for Teleangiektasier, 2 for Phimosis, 1 for indgroet Negl; 5 Punktioner af Hydrocele, 1 af Hygroma patellae med Iodindsprøitning; 2 Repositioner af luxerede Led. 4 Iridectomier, 5 Operationer for Epiphora, 3 for Dacryocystoblennorrhoe, 1 for Staphyloma corneæ.

Følgende **obstetriciske Operationer** opgives at være udførte af Læger: 28 Tangforløsninger, hvoraf 1 ved Tvillingfødsel; den anden Tvilling forløstes ved Vending. Indikationerne angives i 15 Tilfælde at have været Vesvækkelse, i 4 langsom Fødsel uden Fremgang, i 3 Fare for Fosterets Liv, i 2 Blødning, i 2 Bækkensneverhed, i 1 smertefulde Veer og i 1 Barselkrampe. Af Konerne kan 19 sees at være forblevne ilive, 1, den som forløstes med Tvillinger, døde af Barselfeber 2 Dage efter Forløsningen; for 8 er Udfaldet ikke angivet. Af Børnene fødtes 21 levende, 3 var dødfødte; for 4 mangler nærmere Oplys-

ninger. 3 Vendinger, hvoraf en ved den omtalte Tvillingfødsel, indicerede alle Gange ved Tverleie. Af Konerne forblev 2 ilive, den tredie døde, som før nævnt; af Børnene forblev 1 ilive, døde 2. 4 Gange kunstig Forløsning af Moderkagen, 1 Gang indiceret ved Blødning, 1 ved timeglasformig Sammentrækning af Livmoderen, 1 ved Sammenvoxning, for 1 er Indikationen uopgivet. Konerne forbleve paa en nær (den omtalte Tvillingfødsel) ilive. 1 Udtrækning af sidstkommende, hydrocephalisk Hoved, Fosteret dødfødt; 1 af et 6 Maaneder gammelt Foster. 1 Vending paa Hovedet ved udvendige Haandgreb ved et Skraaleie; Fosteret dødfødt. 1 Embryotomi ved Overskjæring af Rygraden ved Tverleie. Konen døde 2 Dage senere. (A. C. Smith og S. Heyerdahl.) Ialt 39 obstetriciske Operationer, hvoraf 10 i østre og 14 i vestre Nedenæs, 4 i Arendal, 5 i Aamlid, 6 i Evje Distrikt.

Antallet af **Fødte** og **Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde					Dødfødte.
		i Alt.	under 1 Aar		mellem 1—15 Aar.	paa Barselseng.	
			i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.			
Østre Nedenæs.	775	468	6	74	110	3	32
Arendal.....	122	69	-	3	24	2	9
Vestre Nedenæs	743	473	4	78	123	3	28
Aamlid	167	111	1	22	19	3	8
Evje.....	182	112	2	27	21	3	11
Sætersdalen ...	147	72	1	13	12	-	6
Nedenæs Amt	2 136	1 305	14[1])	217	309	14	94

[1]) Ifølge Dødfødteanmeldelserne 3.

Omkomne paa voldsom Maade 41.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 831 Fødte over Døde og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 61,1. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 8,9 pCt. af de Fødte og 17,7 pCt. af samtlige Døde. Antallet af Børn, døde mellem 1—15 Aar, udgjorde 23,7 pCt. og Antallet af Børn døde under 15 Aar 41,1 pCt. af samtlige Døde. Paa Prestelisterne findes opførte 14 døde Barselkoner. Lægerne meddele Oplysninger om Dødsaarsagen hos 9 paa Barselseng Døde, samtlige af Barselfeber, hvoraf en 2 Dage efter Forløsningen ved Embryotomi og en efter Forløsning med Tvillinger ved operative Indgreb (se ovenfor).

Lægernes Dødslister indeholder Opgave over 671 eller 51,4 pCt. af samtlige ved Sygdom foraarsagede Dødsfald (1 305). De hyppigste Dødsaarsager vare: Svindsot (145), Skarlagensfeber (85), Hjernebetændelse, tuberkuløs Meningit og Kramper i Børnealderen (tilsammen 49), Lungebetændelse (47), Alderdomssvaghed (45), Kræft (29), Hjerneslag (15), akut Bronchit (15), Morbus Brighti (14).

Veirliget. Fra østre Nedenæs omtales Vinteren som streng; Vaaren var kold og tør, Sommeren regnfuld med liden Varme, Høsten tør med tidlig Kulde, hvilket tildels skadede Afgrøden. Kornet blev saaledes enkelte Steder ikke ganske modent; i det Hele blev dog Aarsudbyttet som et Middelsaars. Fra Evje, hvor Veirforholdene ligeledes vare mindre gunstige, anslaaes Udbyttet under et Middelsaars.

De **hygiæniske Forhold** skildres fra østre Nedenæs som i det Hele ret gode. I Dybvaag, Søndeled og Holt blev Lazaretter holdt i Beredskab mod Kopper og Skarlagensfeber. Den økonomiske Forfatning er i Almindelighed ganske god. Brændevinsdrik aftager((Scheen.) Fra vestre Nedenæs heder det, at Renligheden tiltager; naar unge Almuesfolk vende tilbage fra Seminarier og Høiskoler, afgive de i saa Henseende et godt Exempel for Andre. Formuesforfatningen er bedre end før, hvilket ogsaa gjør Sit. (Uchermann.) Fra Aamlid lyde ogsaa Efterretningerne godt, baade hvad Boliger og Levemaade angaar; liden Brændevinsdrik undtagen ved festlige Leiligheder eller paa Byreiser. (Tandberg.) Ogsaa i Evje spores der Fremgang med Hensyn til Renlighed og ordentligt Husstel. (A. C. Smith.)

Af **fattige Syge** forpleiedes:

i østre Nedenæs	330,	med en Medikamentudgift for Risør og omliggende Landdistrikt af 152 Spd.
i Arendal . . .	162,	med Medikamentudgift af 156 Spd. 68 Sk.
i vestre Nedenæs	209	
i Aamlid . . .	10	
i Evje	20	
tilsammen	731 Syge.	

For Sætersdalen savnes Opgave.

Af Møder i **Sundhedskommissionerne** afholdtes i østre Nedenæs 10, nemlig i Tvedestrand et, i Søndeled, Dybvaag, Gjerrestad og Holt, i hvert to, i østre Moland et; i Arendal 2; i vestre Nedenæs 14, nemlig i Grimstad fem og i Lillesand et, i Froland og Landvik, i hvert et, i Øiestad og Fjære, i hvert tre; i Aamlid 4, nemlig i Aamlid og Vegarsheien, i hver to; i Evje Distrikt 4, nemlig i Evje og Vegusdal to, i hvert af de øvrige Herreder et; i Sætersdalen intet Møde. Forhandlingsgjenstandene var i østre Nedenæs hovedsagelig om Foranstaltninger mod Kopperne;

i Tvedestrand besluttedes et ældre Skolelokale omdannet til Lazaret; i Søndeled og Dybvaag holdtes Foredrag om den relative Værdi af dyriske og vegetabilske Næringsmidler. Fra Holt berettes hele Kommunebestyrelsen at være indtraadt i Sundhedskommissionen. I Arendal forhandledes om Oprettelsen af et Lazaret for Kopper, Skarlagensfeber og Cholera. I vestre Nedenæs væsentlig om Foranstaltninger mod smitsomme Sygdomme; i Høivaag, Birkenæs og Heigrefos holdtes Foredrag om Tobak. I Aamlids Distrikt, hvor i begge Herreder Kommunebestyrelsen er indtraadt i Sundhedskommissionen, dreiede Forhandlingerne sig om almindelige Sundhedsforhold, om Sindssyge- og Jordemodervæsenet; i Evje Distrikt, hvor ligeledes de samlede Kommunebestyrelser danne Sundhedskommissionerne, holdtes Foredrag om Blodomløbet, det menneskelige Legemes Bygning og om Hestekjød som Næringsmiddel.

De **Vaccineredes** Antal udgjorde:

i østre Nedenæs	861
i Arendal	98
i vestre Nedenæs	700
i Aamlid	167
i Evje	145
i Sætersdalen	143
tilsammen	2 114.

I østre Nedenæs opgives 41 at være revaccinerede. I Risør og tildels Grimstad vaccinere Distriktslægerne, i Arendal Stadsfysikus, i Tvedestrand og Tromø private Læger.

Af **retsmedicinske Forretninger** udførtes: 3 Obduktionsforretninger, hvoraf en over en Pige, der var funden død i en Bæk, og en over en Mand, død af Apoplexi, om den tredie mangler nærmere Oplysning; 2 Syns- og Skjønsforretninger over Personers mentale Tilstand; 1 Erklæring angaaende en tilføiet Legemsbeskadigelse; tilsammen 6, hvoraf 1 i østre og 1 i vestre Nedenæs, 2 i Aamlid og 2 i Evje Distrikt.

Foruden **Sygehusene** i Arendal og Risør By fandtes paa begge Steder særskilte Epidemilokaler; i nogle af Herrederne i østre Nedenæs blev ligeledes, — som før nævnt, — indrettet midlertidige Lazaretter for smitsomme Sygdomme, hvilke dog ikke kom i Brug. Om de paa førstnævnte to Sygehuse indkomne Tilfælde, Behandlingens Udfald m. v. henvises til Sygehuslisterne.

Af **Badeindretninger** findes Søbadeanstalter i Risør, Arendal og Grimstad.

Amtet har 6 **Apotheker**, der samtlige ved Visitationen fandtes i Orden. Personalet bestod, foruden Apothekerne, i Østerrisør af en Medhjelper og en Discipel, i Tvedestrand af en Medhjelper, i Arendal, som i det foregaaende Aar fik et nyt Apothek foruden det ældre, paa hvert Apothek af 2 Medhjelpere, i Grimstad af 2 Disciple og i Lillesand af en examineret Medhjelper. I Østerrisør afoldtes en Medhjelperprøve.

Medicinalpersonalet bestod af 15 Læger, 1 Tandlæge, 22 Jordemødre og 24 Hjelpevaccinatører, nemlig i:

1. Østre Nedenæs Distrikt: 3 Læger, to bosatte i Østerrisør, en i Tvedestrand; desuden boede Distriktslægen i Aamlid inden dette Distrikt; 8 Jordemødre; 8 Hjelpevaccinatører.
2. Arendals Stadsfysikat: 5 Læger; 1 Tandlæge; 3 Jordemødre.
3. Vestre Nedenæs Distrikt: 5 Læger, hvoraf to i Grimstad og to i Lillesand, den i Øiestad boende praktiserer ikke; 6 Jordemødre, desuden vare to Poster ledige; 8 Hjelpevaccinatører.
4. Aamlids Distrikt: 1 Læge, boende paa Næs Jernværk i Holt; 2 ledige, offentlige Jordemoderposter, en privat praktiserende Jordemoder; 3 Hjelpevaccinatører.
5. Evje Distrikt: 1 Læge, boende i Evje; 2 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinatører.
6. Sætersdalens Distrikt: 1 Læge; 2 Jordemødre; 2 Hjelpevaccinatører.

X. Lister-Mandals Amt.

Amtet, hvis Fladeindhold er 49,17 norske Kvadratmil, og som ved Folketællingen den 31te December 1865 havde 73 785 Indbyggere, er inddelt i 5 Lægedistrikter:

1. Christiansands Stadsfysikat, indbefattende:
   Kjøbstaden Christiansand, 0,13 n. □ M., 10 876 Indbyggere.
2. Oddernæs Lægedistrikt (8,97 n. □ M., 19 680 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne Oddernæs	1,42 Mil,	3 473	Indb.
Tveit	0,87 -	1 471	—
Vennesland	0,76 -	1 103	—
Øvrebø og Hægland	2,38 -	1 829	—
Søgne	1,80 -	3 386	—
Holme	0,90 -	1 561	—
Halsaa og Hartmark	0,84 -	3 015	—
Ladestedet Mandal		3 842	—

3. Undals Lægedistrikt (8,41 n. □ M., 11 667 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne Søndre Undal	1,85 Mil,	4 672	Indb.
Nordre —	1,56 -	2 072	—
Øslebø og Løvdal	1,89 Mil,	2 074	Indb.
Finsland	0,87 -	888	—
Bjelland og Grindem	2,24 -	1 961	—

4. Lyngdals Lægedistrikt (8,51 n. □ M., 16 760 Indbyggere) indbefattende:

Ladestedet Farsund		1 416	Indb.
Herrederne Vanse	1,09 Mil,	5 754	—
Herod	0,98 -	2 437	—
Lyngdal	2,92 -	5 046	—
Hægebostad	3,52 -	2 107	—

5. Flekkefjords Lægedistrikt (12,06 n. □ M., 12 988 Indbyggere) indbefattende:

Kjøbstaden Flekkefjord		1 622	Indb.
Herrederne Næs og Hitterø	1,86 Mil,	3 799	—
Kvinesdal	2,82 -	3 927	—
Fjotland	4,23 -	1 079	—
Bakke	3,15 -	2 561	—

Siredalens Herred, (11,09 n. □ M. med 1 814 Indbyggere) er midlertidigen henlagt til Soggendals Lægedistrikt i Stavanger Amt.

Sundhedstilstanden var kun nogenlunde god, idet der i Oddernæs Distrikt omkring Mandal samt i Undal og Lyngdals Distrikter var større Sygelighed og Dødelighed end almindelig, i sidstnævnte Distrikt væsentlig som Følge af en Skarlagensfeberepidemi.

Dødeligheden var temmelig betydelig; der døde nemlig ialt 1 518 eller 19,97 pro mille af den beregnede Befolkning ved Aarets Midte (75 992). I 1870 var de Dødes Antal 1 353 eller 18,9 pro mille, i 1869: 1 556 eller 20,7 p. m. og i 1868: 1 580 eller 21,2 pro mille. I Femaaret 1866—70 udgjorde det gjennemsnitlige aarlige Antal Døde 1 505 eller 20,15 pro mille af den beregnede Folkemængde ved Femaarets Midte (74 684), og i det næst forgaaende Femaar 19,5 pro mille.

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hidsættes følgende af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel (se Tabellen paa næste Side):

Nervefeber, hvoraf er anmeldt 147 Tilfælde med 20 Dødsfald (Aaret forud 158 og 25), forekom sporadisk eller i smaa begrændsede Epidemier i samtlige Distrikter, undtagen i Oddernæs, hvor af 60 opførte Angrebne de 45 tilhørte en Epidemi i Mandal og Omegn, der allerede var begyndt i sidste Kvartal af det foregaaende Aar, og hvorhen dette Aar ny Smitte bragtes ved en fra Vaarsildfisket hjemkommen Fisker (F. Dietrichson). Fra Lyngdal anføres Sygdomsformen som abdominel undtagen i 1 Tilfælde, hvor Vedkommende, en Sømand, havde paadraget sig exanthematisk Typhus i Danzig. Nervefeberen viste sig flere Steder temmelig ondartet, saaledes i Flekkefjord med Petecchier og blodige Evacuationer.

Af **simpel Feber** kjendes 230 Tilfælde (234 i 1870).

Af 33 for **Barselfeber** Behandlede døde 3 (i 1870: 7 af 26). En af de Døde var en Kvinde, forløst ved Tang. (Kraft.)

Børnekopper (hvoraf i 1870 er anmeldt 3 Tilfælde) iagttoges i heromhandlede Aar hos 49, af hvilke 3 døde. Sygdommen forekom i Amtets samtlige Distrikter undtagen Flekkefjords. Smitten sees ved hver ny Optræden af Sygdommen at være indbragt fra Udlandet ved hjemkomne Sømænd eller Reisende, ved et Tilfælde i Christiansand kjendes Smittens Oprindelse dog ikke. De fleste

I Lister-Mandals Amt anmeldte epidemiske Sygdomme.

	Hele Aaret.		Tiden er opgivet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	Ialt opgivne.		Fordeling paa Lægedistrikterne.									
	Behandlede.	Deraf Døde.														Tilfælde.	Dødsfald.	Christiansands Stadsfysikat.		Oddernæs.		Undal.		Lyngdal.		Flekkefjord.	
																		Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf
Nervefeber	146	19	146	13	7	17	20	8	22	3	9	4	9	16	18	147	20	12	1	60	5	2	-	27	3	46	11
Simpel Feber	230	-	229	31	14	22	19	22	20	15	13	25	12	12	24	230	-	108	-	63	-	-	-	42	-	17	-
Barselfeber	33	3	31	3	3	2	4	1	2	3	3	2	3	3	2	33	3	10	1	9	2	1	-	8	-	5	-
Børnekopper	48	2	48	19	6	2	3	9	7	-	-	-	-	-	2	49	3	16	1	2	-	27	-	4	2	-	-
Vandkopper	26	-	26	-	2	-	2	7	3	1	2	2	2	2	3	26	-	6	-	15	-	-	-	5	-	-	-
Skarlagensfeber	213	40	213	-	1	1	-	-	2	9	31	60	36	33	40	213	40	2	-	7	1	21	6	183	33	-	-
Rødlinger	87	-	87	13	14	24	5	11	3	3	6	-	3	3	2	87	-	63	-	22	-	-	-	2	-	-	-
Mæslinger	5	-	5	-	-	-	2	-	-	-	1	2	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-
Rosen	95	-	95	9	5	10	7	6	8	11	6	9	8	6	10	95	-	45	-	21	-	5	-	24	-	-	-
Kighoste	8	2	8	4	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	2	1	-	7	2	-	-	-	-	-	-
Diphtherisk Svælgbetændelse	50	3	50	2	2	4	1	1	1	4	8	6	6	8	7	50	3	15	2	5	1	-	-	28	-	2	-
Strubehoste	41	25	41	5	2	2	3	2	5	2	1	-	5	7	7	41	25	19	12	9	7	-	-	13	6	-	-
Kusma	1	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Akut Bronchit og andre catarrhalske Tilfælde	1356	24	1340	170	95	103	103	118	149	83	56	91	114	118	140	1356	24	798	6	331	5	64	5	141	7	22	1
Lungebetændelse	261	31	261	27	18	23	33	39	41	15	5	8	17	16	19	263	33	75	12	100	7	32	5	23	4	33	5
Pleurit	59	3	59	6	6	11	3	10	6	3	2	3	4	2	3	59	3	13	-	17	2	7	-	11	1	11	-
Gigtfeber	104	3	104	16	14	7	7	7	5	11	7	6	2	11	11	104	3	34	-	35	-	8	2	19	-	8	1
Koldfeber	20	1	20	-	2	3	1	4	2	2	1	1	1	2	1	20	1	3	-	4	-	1	-	12	1	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	458	5	458	29	21	25	27	36	57	75	61	51	38	24	14	458	5	244	3	119	1	16	-	55	1	24	-
Blodgang	8	1	8	2	1	-	1	-	1	1	1	-	-	-	1	8	1	1	-	3	1	-	-	2	-	2	-
Skjørbug	2	-	2	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	2	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-
Tilsammen	3251	162	3232	349	216	257	242	282	334	242	213	270	260	263	304	3255	166	1465	38	831	34	184	18	605	58	170	18

Tilfælde forekom i Undals Distrikt (27) og i Stadsfysikatet (16).

Vandkopper var i Lyngdal meget udbredt, men kom yderst sjelden under Behandling.

Skarlagensfeber, som i de foregaaende Aar kun forekom enkeltvis, optraadte dette Aar hyppigere; af 213 Tilfælde medførte 40 Døden. I Lyngdals Distrikt, hvor 183 af Tilfældene iagttoges, begyndte Sygdommen i Juli Maaned i Farsund; ved Aarets Udgang var den næsten ophørt her, men vedblev at udbrede sig i Landdistriktet, især i Vanse Herred. I nogle Tilfælde ytrede Sygdommen sig som en catarrhalsk og diphtherisk Angina med miliære, hurtig svindende Eruptioner. Dødsaarsagen var hyppigst Nephrit, sjeldnere Marasmus under langvarige Glandelsuppurationer, i 7 Tilfælde Hjerteparalyse under Initialfeberen. (Buch, H. Koren.) Fra Farsund overførtes Smitten til Spangereid i Undals Distrikt ved en Kone, der i sit Hjem smittede Husets øvrige Folk uden selv at angribes; Sygdommen viste sig ondartet med Diphtherit, Halsabscesser og under Reconvalescentsen ofte Hydrops. Langt flere angives her at have været angrebne, end Listerne udvise. (Wichmann).

Kighoste forekom enkeltvis i Stadsfysikatet og Oddernæs Distrikt, og begyndte ved Aarets Slutning at vise sig i Hitterø Sogn af Flekkefjords Distrikt. Af Lægerne er dog kun opgivet 8 Tilfælde ialt med 2 Dødsfald (i 1870: 92 og 11).

Diphtherisk Svælgbetændelse var hyppigere end det foregaaende Aar; der behandledes tilsammen 50 Syge, hvoraf 3 døde, (i 1870: 19 med 1 Dødsfald). Sygdommen viste sig hyppigst i Lyngdal, hvor den forekom almindelig ved Siden af Skarlagensfeberen. De fleste Tilfælde udmærkede sig mere ved Intensiteten af Feberen end Belæggets Ondartethed, og efterfølgende Lammelse var sjelden. Sygdommen burde kanske rettere for en Del Tilfælde have været betegnet som Scarlatina sine exanthemate. (H. Koren.)

Af **akut Bronchit** og **andre Catarrher** ere 1 356 Tilfælde og 24 Dødsfald anmeldte, (1 322 med 21 Dødsfald i 1870). Samtlige Dødsfald bevirkedes ved akut Bronchit, hvoraf

er opgivet 483 Tilfælde; 239 af disse forekom hos Mænd, 244 hos Kvinder, 199 vare Børn og 284 Voxne.

Af **Lungebetændelse** er anmeldt 263 Tilfælde med 33 Dødsfald (i foregaaende Aar 228 og 33).

Af **Gigtfeber** opgives 104 Angrebne, hvoraf 3 døde (i 1870: 120 og 4). Dødsaarsagen var i 1 Tilfælde Pericardit. **Kronisk Rheumatisme** sees at forekomme almindelig i alle Distrikter. Af 332 Syge, som behandledes derfor, vare 178 Mænd, 145 Kvinder, af 343 vare 4 under og 339 over 15 Aar.

Koldfeber var i de fleste Tilfælde medbragt fra Udlandet; dog var Sygdommen utvivlsomt opstaaet i Hjemmet hos Nogle i Lyngdals Distrikt; det dødeligt endende Tilfælde forekom i dette Distrikt hos en 6—7 Aar gammel Gut.

Diarrhoe og **Cholera nostras** er anmeldt hos 458 Syge med 5 Dødsfald, hvoraf 244 og 3 i Stadsfysikatet (i 1870 ialt 479 med 12 Dødsfald). Sygdommen var temmelig almindelig paa Exercerpladsen Gimlemoen i Oddernæs Fra Lyngdal omtales 1 Tilfælde af Cholera nostras, som frembød fuldstændig samme Billede som asiatisk Cholera og medførte Død 18 Timer efter det første Ildebefindende. (H. Koren.)

Af **Hjernebetændelse** er paa Lægernes Dødslister opført 12 Dødsfald, af tuberkuløs Meningit 27 og af Kramper i Børnealderen 15, af hvilke tilsammen 54 Dødsfald 29 falde paa Christiansand, 15 paa Oddernæs, 3 paa Undals, 4 paa Lyngdals og 3 paa Flekkefjords Distrikt.

Veneriske Sygdomme. Følgende Tabel viser Antallet af de paa Sygehusene behandlede Tilfælde af Syphilis.

	Tilbageliggende fra forrige Aar.			Indkomne.			Af de indkomne Tilfælde vare:				Udskrevne.		Døde.	Tilbageliggende ved Aarets Udgang.			Samlet Antal Forpleiningsdage.	Middeltal af Forpleiningsdage for hver Udskreven.
	Md.	Kv.	Ialt.	Md.	Kv.	Ialt.	primær Syphilis.	sekundær	hereditær	Formen uopgiven.	helbredede.	i Bedring.		Md.	Kv.	Ialt.		
Christiansands Bys Sygehus	3	9	12	11	39	50	6	44	-	-	56	-	2	4	-	4	2 680	46,2
— Garnisonssygehus.....	-	-	-	2	-	2	-	-	-	2	2	-	-	-	-	-	52	26,0
Amtssygehuset i Flekkefjord.....	2	2	4	6	6	12	2	9	1	-	10	2	-	2	2	4	1 637	136,4
Tilsammen	5	11	16	19	45	64	8	53	1	2	68	2	2	6	2	8	4 369	

Udenfor Sygehusene behandledes 164 Tilfælde af Syphilis, hvoraf 85 Mænd og 79 Kvinder; 29 vare under og 135 over 15 Aar. Formen var hos 41 Syge primær Syphilis, hos 107 konstitutionel; for 16 er Arten ikke opgivet. 2 Børn under 1—5 Aar døde i Stadsfysikatet af hereditær Syphilis. Tilfældene vare fordelte paa Lægedistrikterne saaledes: 88 i Christiansands Stadsfysikat, 33 i Oddernæs Distrikt, 20 i hvert af Lyngdals og Flekkefjords Distrikter og 3 i Undals. Af **Gonorrhoe** og **Urethrit** er anmeldt 70 Tilfælde, hvoraf 38 i Stadsfysikatet, 14 i Oddernæs, 1 i Undals, 10 i Lyngdals og 7 i Flekkefjords Distrikt; af disse behandledes 5 paa Sygehus, nemlig 2 paa det kommunale Sygehus og 3 paa Garnisonssygehuset i Christiansand. 64 af de Syge vare Mænd, 6 Kvinder, alle over 15 Aar. Fra Oddernæs og Lyngdals Distrikter angives de fleste Tilfælde af Gonorrhoe og Syphilis at forekomme blandt Søfolk, der have paadraget sig Sygdommen i Udlandet.

I Christiansand blev ved ugentlig Visitation foretaget 620 Undersøgelser af prostituerede Fruentimmer og 39 af Kvinder, der ikke ere underkastede regelmæssig Visitation. Antallet af de hver Gang Mødende vexlede mellem 17 og 3. Syphilitiske Tilfælde opdagedes derunder 25 Gange. Antallet af de Prostituerede var 27.

Spedalskhed. Ifølge Beretning fra Overlægen for den spedalske Sygdom kjendtes ved Udgangen af 1870 i Amtet 3 Spedalske. I Aarets Løb tilkom 1 ved tidligere Tællinger overseet Kvinde og afgik ved Døden 2, en Mand og en Kvinde. Ved Udgangen af Aaret 1871 kjendtes saaledes 2 Spedalske, en Mand og en Kvinde.

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om en Del af Lægerne behandlede væsentlig **kroniske Sygdomme**: (se Tabellen paa næste Side.)

Fnat er ikke ualmindelig i Oddernæs Distrikt, men kommer meget sjelden til Lægens Kundskab; den skal dog nu være noget sjeldnere end tidligere. I Lyngdals Distrikt forekom alle de Tilfælde, der kom under Behandling, i Kystdistriktet, hvor Sygdommen nemlig ansees for en

Liste over kroniske Sygdomme.

	Hele Aaret.		Af de Behandlede, hvis Kjøn er opgivet, vare		Af de Behandlede, hvis Alder er opgivet, vare		Antal af anmeldende Læger.	Ialt opgivne.		Fordeling paa Lægedistrikterne.									
	Behandlede.	Deraf døde.	Md.	Kv.	Børn (under 15 Aar).	Voxne (over 15 Aar).		Tilfælde.	Dødsfald.	Christiansands Stadsfysikat.		Oddernæs.		Undal.		Lyngdal.		Flekkefjord.	
										Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Fnat	95	-	19	24	18	25	7	95	-	5	-	16	-	50	-	21	-	3	-
Skurv	5	-	2	3	3	2	3	5	-	-	-	3	-	-	-	1	-	1	-
Kjertelsyge	340	10	165	175	269	71	8	340	10	153	6	69	3	13	-	93	1	12	-
Rachit	24	-	16	8	23	1	7	24	-	4	-	3	-	4	-	12	-	1	-
Svindsot	313	123	154	159	14	299	7	333	143	123	63	82	23	31	18	68	25	29	14
Kræft	47	14	14	24	1	37	8	52	19	9	5	18	4	7	3	9	3	9	4
Vatersot og Morbus Brighti	63	18	29	34	8	55	7	66	21	15	5	13	2	10	2	17	5	11	7
Blegsot og Anæmi	272	-	-	272	4	268	7	272	-	127	-	64	-	17	-	45	-	19	-
Menstruationsuordener	103	-	-	103	-	103	7	103	-	48	-	13	-	4	-	31	-	7	-
Cardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi	812	2	347	465	39	773	7	813	3	339	-	185	-	55	1	181	2	53	-
Ormesygdomme	124	-	60	64	100	24	6	124	-	39	-	45	-	9	-	31	-	-	-
Drankersygdomme	18	-	16	2	-	18	6	19	1	9	-	4	-	1	-	5	1	-	-
Sindssygdomme	43	2	22	20	1	41	7	43	2	13	-	13	2	4	-	10	-	3	-

Skam. I Hægebostad og Eker er det derimod forholdsvis sjelden at træffe Nogen som er fri for Fnat. (H. Koren.)

Forholdet mellem opgivne Tilfælde af **Svindsot** og samtlige opgivne Dødsaarsager stillede sig i dette Aar for de enkelte Lægedistrikter saaledes:

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svindsot.	Opgivne Dødsaarsager.	Forhold i pCt.
Christiansand	63	212	29,7
Oddernæs	23	104	22,1
Undal	18	59	30,5
Lyngdal	25	120	20,8
Flekkefjord	14	76	18,4
Lister-Mandals Amt	143	571	25,0

I foregaaende Aar var Forholdet 112 af 501 Døde eller 22,3 pCt. og i 1869: 99 af 465 eller 21,3 pCt.

For 17 af de af **Kræft** opgivne 19 Dødsfald er Sygdommens Sæde anført, nemlig: Mavesækken hos 10, Endetarmen hos 3, og Ansigtet, Læben, Munden og Brystet, hver hos 1.

Vatersot og **Brights Sygdom** er opført som Dødsaarsag hos 21, hvoraf Hydrops hos 10 og Morbus Brighti hos 11.

Af **Sindssygdomme** er iagttaget 43 nye Tilfælde. Formen er kun opgivet for 10, nemlig som Melancholi hos 7 og Mani hos 3.

Følgende Liste giver en Oversigt over de for Christiansands Fattigvæsen behandlede Sindssyge:

Sygdomsform.	Tilbageværende fra 1870.			Tilkomne i 1871.			Afgangne i 1871.			Tilbageværende fra 1871.		
	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.
Melancholia	-	1	1	1	-	1	-	-	-	1	1	2
Dementia	16	24	40	2	-	2	1	2	3	17	22	39
Idioti	-	4	4	-	-	-	-	-	-	-	4	4
Tilsammen	16	29	45	3	-	3	1	2	3	18	27	45

I Tidsrummet 1ste April 1871 til 31te Marts 1872 have 90 Sindssyge været forpleiede for Amtskommunens og Fattigvæsenets fælles Regning med en Udgift for Amtskommunens Kasse af 3 350 Spd. Amtskommunens Udgifter til Medicinalvæsenet i det Hele beløb sig til 4 693 Spd. 30½ Sk.

Af **Forgiftningstilfælde** omtales fra Christiansands Stadsfysikat 3, et ved Sæbelud, et ved Brændevin og et dødeligt endende hos en gammel drikfældig Bonde, der havde drukket et stort Kvantum af Blysukker og svovlsur Zink, opløst i Brændevin og Vand, hvilket en Kvaksalverske havde forordnet til Omslag for hans Kones Ben (S. Heyerdahl). Fra Flekkefjord omtales Forgiftning af en hel Familie, Mand, Kone og 5 Børn, ved Pultost under gastroenteritiske Phænomener, hos en forbunden med Vissenhed og Prikken i Fingerspidserne. I Osten fandtes ved Undersøgelse ingen metallisk Gift. (Th. Kraft.)

Af **chirurgiske Operationer** udførtes paa Amtssygehuset: 3 for Vandbrok (deraf 2 ved Radikaloperation) og 1 Borttagelse af Øieæblet for Sarcom. Udenfor Sygehusene 6 Amputationer eller Exartikulationer af Fingre paa Grund af Læsioner; 11 Borttagelser af Kræft, nemlig ni i Læben og to i nedre Øielaag, 2 af Cyster, 3 af Lipom foruden flere af andre Svulster, hvis Antal ei nøiere er opgivet; 1 Amputation af Uvula; 24 Operationer paa Negle, otte ved indgroede Negle, sexten paa 4 Fingre hos en Patient paa Grund af Onychomycosis (omtalte i Christiania medicinske Selskab); 2 Paracenteser af Underlivet; 2 Punktioner af Hydrops ovarii; 7 Borttagelser af Polyper, fem i Næsen, en i Urethra og en i Livmoderen; 1 Reposition af en fremfalden Livmoder; 1 Operation for en Teleangiektasi paa Overlæben med heldigt Udfald; 1 Underbinding af Arteria radialis ved Vulneration; 9 Repositioner af Luxationer, hvoraf tre af Skulderen, en af Forarmen, en af Stortaaen og en af en Finger; 5 Operationer for Haremund, for to er Udfaldet opgivet som heldigt; 2 Operationer for Vandbrok ved Punktion og Iodinjektion; 1 Herniotomi med dødeligt Udfald; 9 Repositioner af indeklemt Brok, 1 af Phimose; 2 Amputationer af Penis for Cancer med heldigt Udfald; 1 voldsom Extension af Albuledet ved Anchylosis spuria; 1 Operation for Fistula recti med heldigt Resultat. Af Øienoperationer udførtes 1 for Skjelen og 5 for Chalazion.

Af **obstetriciske Operationer** opgives udførte af Læger: 22 Tangforløsninger, 20 Gange ved langsom Fødsel paa Grund af Vemangel eller Vesvækkelse, deraf en Gang ved 1ste Tvilling (2den Tvilling forløstes ved Vending, H. Koren.), 1 ved Bækkensneverhed og 1 ved fremfalden Navlesnor. 17 af Konerne forbleve ilive, 1 døde; 16 Børn levede, 2 døde; for 4 Koner og 4 Børn er Udfaldet ikke opgivet. En af Konerne fik begrændset Peritonit, hvilken dog gik heldig over. 7 Vendinger, 6 ved Tverleie (hvoraf 2 af 2den Tvilling); for 1 er Indikationen uopgivet. Alle 7 Koner og 3 Børn forbleve ilive; 4 af Børnene døde. 1 Forløsning ved Vectis, hvor Fosterhovedet udfyldte det temmelig trange Bækken saaledes, at kun en Tangbranche kunde indbringes. Fødselsarbeidet varede i 8 Dage. Barnet, der var dødfødt, veiede mellem 10 og 11 Pund. Hovedets Ben vare meget ossificerede, saa kun den store Fontanelle kunde føles som en Fordybning, stor nok til at optage Fingerspidsen. Moderen paastod med Bestemthed at have gaaet svanger i 11 Maaneder. Hun var efter Forløsningen fuldstændig frisk (H. Koren). 1 Extraction af 1ste Tvilling i Sædeleie ved langt fremfalden pulsløs Navlesnor. Konen ilive; Barnet dødt. 1 Exvisceration: Barnet var dødt; høire Arm afrevet i Skulderen; Konen yderlig svag; hun døde næste Dag, skjønt Operationen gik hurtig og let. (S. Heyerdahl.) 3 Gange kunstig Forløsning af Moderkagen, hvoraf 1 ved timeglasformig Sammentrækning af Livmoderen; — 1 Kvinde blev ilive; for 2 er Udfaldet uopgivet. Ialt 35 obstetriciske Operationer, hvoraf 10 i Christiansand, 7 i Oddernæs, 2 i Undals, 8 i Lyngdals og 8 i Flekkefjords Distrikt.

Antallet af **Fødte** og **Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde					Dødfødte.
		i Alt.	under 1 Aar: i 1ste Døgn.	under 1 Aar: over 1 Døgn gamle.	mellem 1—15 Aar.	paa Barselseng.	
Christiansands Statsfysikat..	348	216	3	31	42	1	15
Oddernæs	617	413	3	55	88	3	20
Undal	300	247	3	35	32	-	10
Lyngdal	484	377	5	59	122	1	15
Flekkefjord ...	384	229	3	36	39	1	17
Siredalens Herred af Soggendals Lægedistrikt ...	52	36	-	3	2	1	2
Lister-Mandals Amt	2 185	1 518	17[1]	219	325	7	79

[1]) Ifølge Dødfødteanmeldelserne 20.

Omkomne paa voldsom Maade 58.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 667 Fødte over Døde og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 69,4. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 10,8 pCt. af samtlige Fødte og 15,5 pCt. af samtlige Døde. Antallet af Børn, døde mellem 1—15 Aar, udgjorde 21,4 pCt. og Antallet af Børn, døde under 15

Aar, 36,9 pCt. af samtlige Døde. Ifølge Presternes Lister døde 7 Kvinder paa Barselseng. Lægerne have opgivet Barselfeber som Dødsaarsag hos 3 og desuden anmeldt 1 Dødsfald efter Tangforløsning og 1 efter Exvisceration.

Lægernes Dødslister indeholder Opgave over 571 eller 39,1 pCt. af samtlige ved Sygdom foraarsagede Dødsfald (1 460). De hyppigste Dødsaarsager vare: Svindsot (143), Hjernebetændelse, tuberkuløs Meningit og Kramper i Børnealderen (tilsammen 54), Skarlagensfeber (40), Alderdomssvaghed (42), Lungebetændelse (33), Strubehoste (25) og akut Bronchit (24).

Veirliget. Vinter og Foraar skildres som kolde og skarpe; Sommervarmen var liden og Høsten stormende, kold og regnfuld. Fra Flekkefjord omtales Udfaldet af Høsten som upaaklageligt; Vaarsildfisket mislykkedes aldeles, hvorimod Makrelfisket var godt.

De **hygiæniske Forholde.** Fra Undal ankes over, at Beboelsesrummene og Klædedragten ikke er afpasset efter de kolde Vintre. I Lyngdals Distrikt er de hygiæniske Forhold upaaklagelige undtagen i Fjeldbygderne, hvor de staa omtrent paa samme lave Standpunkt som tidligere (Buch). Brændevinsforbruget skal i Flekkefjords Distrikt være betydelig aftaget paa Grund af de formindskede Indtægter ved Vaarsildfiskets Ophør.

Fattigsygepleien. I Christiansand behandlede Fattiglægen 464 fattige Syge, i Oddernæs Distrikt tilsaaes 71, i Undals 62 og i Lyngdals 214; i Flekkefjords Distrikt er Lægehjelp for Fattigvæsenernes Regning kommen 67 Familier tilgode, nærmere Opgave over Personernes Tal savnes.

I **Sundhedskommissionerne** afholdtes i Christiansand 9 Møder; i Oddernæs Distrikt 3 i Mandals Ladested (i de fleste Herreder afholdtes ogsaa Møder uden nærmere Opgiven af deres Antal); i Undals 5, deraf to i søndre Undal og et i hvert af Øslebø-Løvdals, Bjælland-Grindems og Finslands Herreder; i Lyngdals Distrikt 5, nemlig tre i Lyngdals og et i hvert af Vanse og Hægebostad Herreder (Antallet af de i Ladestedet Farsund afholdte Møder er ikke opgivet); i Flekkefjords Distrikt 5, to i hvert af Kvinesdal og Bakke Herreder, et i Kjøbstaden Flekkefjord; i Siredalens Herred afholdtes intet Møde. I Lyngdals og Flekkefjords Landdistrikter og i Undals Distrikt sees den hele Kommunerepræsentation at være indtraadt i Sundhedskommissionen. Kvarantænekommissionen afholdt i Christiansand 10 Møder i Anledning af Cholera og Børnekopper (1 med Fartøi udenlandsfra tilført Cholerasyg, der allerede var i Bedring, indlagdes i Kvarantænelazarettet). I Mandal undersøgtes 20 kommende Skibe fra cholerasmittede Steder, der alle fandtes fri for Smitte, samt 1 Skib med en Koppesyg ombord. I Undals Distrikt sees ogsaa et Skib at være bleven kvarantænebehandlet formedelst Kopper. Forhandlingerne i Sundhedskommissionerne vare: i Christiansand, Oddernæs og Flekkefjord Distrikter Foranstaltninger mod Kopperne; i Undal: Aarsagerne til Sindssygdom og de smitsomme Sygdomme; i Lyngdal: Syphilis, Nervefeber, Smittestoffenes Forhold, Kaffeens Misbrug; i Farsund anstilledes Undersøgelse af Renlighedsforholdene i samtlige Huse; i Flekkefjords Distrikt omhandledes den almindelige Sundhedslære og Soppenes Anvendelse som Næring.

De **Vaccineredes** Antal udgjorde:

i Christiansand	291
i Oddernæs Distrikt	512
i Undals —	295
i Lyngdals —	528
i Flekkefjords —	347
i Siredalens Herred	172
tilsammen	2 145.

I Christiansand foretoges 300 og i Undals Distrikt mellem 250—300 Revaccinationer; Antallet heraf er for de øvrige Distrikter ikke opført.

Af **retsmedicinske Forretninger** udførtes: 3 Obduktioner, en af en Mand med Brud af Hjerneskallen efter et Fald, en af en Kone med knust Brystkasse, samt en af en Mand, der under Slagsmaal var klemt i Struben og døde faa Timer efter; 3 Undersøgelser, en angaaende Mishandling og to af den mentale Tilstand hos to for Tyveri Tiltalte. Ialt 6 Forretninger, hvoraf 3 i Christiansand, 2 i Oddernæs og 1 i Flekkefjords Distrikt.

Foruden Sindssygeasylet i Christiansand har Amtet 3 **Sygehuse**, nemlig Christiansands kommunale Sygehus, Christiansands Garnisonssygehus og Amtssygehuset i Flekkefjord; med Hensyn til de paa disse Sygehuse indkomne Sygdomstilfælde, Udfaldet af Behandlingen m. m. henvises til de almindelige Sygehuslister.

Badeindretninger. I Christiansand haves ved Garnisonssygehuset en Damp- og Karbadindretning og ved det kommunale Sygehus en Karbadindretning, desuden et offentligt og flere private Strømbadehuse; i Mandal, Farsund og Flekkefjord findes ogsaa Strømbade, paa sidstnævnte Sted tillige en privat Karbadindretning for varme og kolde Søbade foruden Karbadeindretninger i Amtssygehuset.

Amtets 5 **Apotheker**, to i Christiansand og et i hver

af Byerne Mandal, Farsund og Flekkefjord bleve underkastede Visitation. I hvert af Christiansands Apotheker bestod Personalet foruden Apothekeren af 1 Medhjelper og 1 Discipel; i Mandals, Farsunds og Flekkefjords Apotheker (det sidste bestyret af en Provisor) holdtes i hvert kun 1 Discipel.

Medicinalpersonalet bestod af 15 Læger, 1 Tandlæge, 13 Jordemødre og 23 Hjelpevaccinatører, nemlig i:

1. Christiansands Stadsfysikatet: 6 Læger, foruden den her bosatte Distriktslæge i Oddernæs; 1 Tandlæge; 5 Jordemødre.
2. Oddernæs Distrikt: 3 Læger, hvoraf Distriktslægen er bosat i Christiansand, de øvrige to i Mandal; 4 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinatører.
3. Undals Distrikt: 1 Læge, bosat i nordre Undal; 1 Jordemoder; 3 Hjelpevaccinatører.
4. Lyngdals Distrikt: 3 Læger, bosatte i Farsund; 2 Jordemødre; 8 Hjelpevaccinatører.
5. Flekkefjords Distrikt: 2 Læger, begge i Flekkefjord; 1 Jordemoder; 5 Hjelpevaccinatører.

I Siredalens Herred 1 Hjelpevaccinatør.

XI. Stavanger Amt.

Amtet, hvis Fladeindhold er 69,44 norske Kvadratmil, og som ved Folketællingen den 31te December 1865 havde 104 868 Indbyggere, er inddelt i følgende 8 Lægedistrikter:

1. Soggendals Lægedistrikt (6,10 n. □ M., 5 952 Indbyggere) indbefattende:

Ladestedet Soggendal		507	Indb.
Herrederne Soggendal	2,25 Mil,	2 936	—
Lunde	2,29 -	1 472	—
Heskestad	1,56 -	1 037	—

Til dette Distrikt er derhos midlertidig henlagt Herredet Siredalen (11,09 n. □ M., 1 814 Indbyggere) af Lister-Mandals Amt, hvor Forholdene i Herredet er omhandlet.

2. Ekersunds Lægedistrikt (9,87 n. □ M., 11 960 Indbyggere) indbefattende:

Ladestedet Ekersund		2 145	Indb.
Herrederne Ekersund	1,52 Mil,	2 500	—
Ougne	0,82 -	954	—
Helleland	1,21 -	1 364	—
Birkrem	5,22 -	1 991	—
Haa	1,10 -	3 006	—

3. Sandnæs Lægedistrikt (14,80 n. □ M., 12 996 Indbyggere) indbefattende:

Ladestedet Sandnæs		1 000	Indb.
Herrederne Høiland	1,33 Mil,	3 215	—
Klep	0,88 -	2 205	—
Time	1,41 -	2 376	—
Gjæsdal	1,66 Mil,	997	Indb.
Høle	9,52 -	3 203	—

4. Stavangers Lægedistrikt (1,61 n. □ M., 25 007 Indbyggere) indbefattende:

Kjøbstaden Stavanger	0,03 Mil,	16 647	Indb.
Herrederne Hetland	0,92 -	5 076	—
Haaland	0,62 -	2 822	—
Hvitingsø Sogn af Rennisø Herred	0,04 -	462	—

5. Finnø Lægedistrikt (11,74 n. □ M., 12 934 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne Rennisø (undtagen Hvitingsø Sogn)	0,50 Mil,	1 990	Indb.
Finnø	0,34 -	1 715	—
Strand	1,50 -	2 228	—
Aardal	3,78 -	1 315	—
Hjelmeland og Fister	4,39 -	3 084	—
Hinderaa og Sjærnerø	1,23 -	2 602	—

6. Sands Lægedistrikt (18,92 n. □ M., 10 932 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne Jælse	1,99 Mil,	2 606	Indb.
Sand	1,62 -	1 600	—
Suledal	9,23 -	2 125	—
Søvde	3,88 -	1 899	—
Vikedal	2,20 -	2 702	—

7. Karmøens Lægedistrikt (3,38 n. □ M., 14 668 Indbyggere) indbefattende:

Ladestederne Skudesnæshavn		1 209 Indb.
Kopervik		737 —
Herrederne Skudesnæs . . .	0,76 Mil,	4 757 —
Avaldsnæs . . .	1,15 -	4 735 —
Bukn	0,35 -	1 062 —
Tysvær	1,12 -	2 168 —

8. Haugesunds Lægedistrikt (3,02 n. □ Mil, 10 419 Indbyggere) indbefattende:

Kjøbstaden Haugesund	0,01 Mil,	3 221 Indb.
Herrederne Torvestad . . .	0,79 -	3 674 —
Skjold	2,22 -	3 524 —

Til Haugesunds Lægedistrikt henhører derhos Svedens Herred (1,84 n. □ M. med 3 289 Indb.) af søndre Bergenhus Amt, hvor dets Sygdomsforhold m. v. findes afhandlet.

Sundhedstilstanden var i Aarets første Del taalelig god i de fleste Distrikter, i Ekersund endog bedre end i de 2 foregaaende Aar, senere paa Aaret blev den derimod overalt mislig, tildels paa Grund af forøget Sygelighed i det Hele men især formedelst en meget udbredt Skarlagensfeberepidemi.

Dødeligheden var usædvanlig stor; de Dødes Antal udgjorde nemlig 2 322 eller 21,19 pro mille af den beregnede Befolkning ved Aarets Midte (109 535). I det foregaaende Aar døde 1 605 eller 14,5 pro mille, i 1869 1 833 eller 16,7 p. m. og i 1868 1 731 eller 16,0 p. m. I Femaaret 1866—70 udgjorde det gjennemsnitlige aarlige Antal Døde 1 724 eller 15,96 p. m. af den beregnede Befolkning ved Femaarets Midte (107 982); det næst foregaaende Femaar var Dødeligheden 16,7 pro mille.

Til Oplysning om de **epidemiske Forhold** hidsættes følgende af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel: (se Tabellen paa næste Side.)

Nervefeber aftog fremdeles i Hyppighed. I heromhandlede Aar kjendes saaledes kun 296 Tilfælde med 41 Dødsfald (mod i 1870: 427 og 61, i 1869: 569 og 81 og i 1868: 744 og 65). Af førstnævnte Antal Tilfælde ere 23 (med 5 Dødsfald) behandlede i Stavanger Amtssygehus, 9 (med 4 Dødsfald) i Stavanger Bys Sygehus og 5 (med 1 Dødsfald) i Fiskefondets Sygehus i Haugesund. I Soggendals og Finnø Distrikter optraadte Sygdommen som Abdominaltyphus; i sidstnævnte og Karmøens Distrikter var den Fortsættelse af Epidemien i 1870. Til Sandnæs Distrikt indførtes Smitten ved en Soldat fra Molde Exercerplads; efter hans Begravelse udbredte Sygdommen sig til 7 Gaarde. Fra Sandnæs blev Smitten bragt til Ekersund og Stavanger Distrikter, og fra Ekersund udbredte den sig igjen videre til Soggendals, fra Stavanger til Haugesund og Finnø Distrikter; til hvilket sidste Sted den tillige indførtes fra Bergen.

Barselfeber forekom hyppigt og mere ondartet. Der kjendes 54 Tilfælde, hvoraf 16 med dødelig Udgang (i 1870 43 og 5). Et dødeligt endende Tilfælde indtraf efter Tangforløsning, og foraarsagedes Døden af puerperal Meningit. Derhos sees 1 Kvinde at være død af Gigtfeber, 1 af Diarrhoe samt 1 af Emboli.

Af **Børnekopper** (hvoraf i foregaaende Aar kun var opført 1 Tilfælde), er anmeldt 7 Angrebne. Til Sandnæs indførtes Sygdommen ved en hjemkommen Sømand fra Hamburg. De 3 fra Stavanger anførte Syge interneredes paa Lazaret; de 2 af dem sees at være Søfolk, af hvilke den ene led af putride Kopper; den 3die Syge bragtes til Stavanger til Lysefjorden for at indlægges paa Lazarettet. I Haugesund forekom det ene Tilfælde hos en tydsk Skibskaptain, det andet hos et uvaccineret svagt, 2 Aar gammelt Barn, hvis Fader var hjemkommen frisk fra England.

Vandkopper, hvoraf er opgivet 139 Angrebne, sees i Stavanger Distrikt at have forekommet hyppigere, end anført i Anmeldelserne.

Skarlagensfeber havde en overordentlig stor Udbredning, navnlig i Stavanger Distrikt, hvor der iagttoges 1 290 Tilfælde med 139 Dødsfald; for det hele Amt er anmeldt 2 954 Angrebne, hvoraf 466 døde (i 1870 43 og 8). I Karmøens og Haugesunds Distrikter var Sygdommen udbrudt allerede det foregaaende Aar. Angaaende Sygdommens Gang meddeles, at den overførtes til Sandnæs og til Vikedals Herred af Sands Distrikt fra Stavanger; til Søvde i nysnævnte Distrikt fra Etne i indre Søndhordlands Distrikt og til Sandeid fra Bergen. Navnlig i den sidste Del af Aaret, da Epidemien havde naaet større Udbredning, optraadte Sygdommen mere ondartet, var oftere parret med diphtherisk Svælgbetændelse, Morbus Brighti og Vatersot samt store suppurerende Kjertelhævelser paa Halsen og var meget dødelig. Fra Stavanger er anført, at af 18 Døde var Dødsaarsagen hos 10 diphtherisk Svælgbetændelse, hos 5 akut Hydrocephalus, hos 2 Morbus Brighti og hos 1 begrundet i Kjertelhævelser. I flere Distrikter kom langtfra alle de Angrebne til Lægens Kundskab, saaledes navnlig i Soggendals og Finnø Distrikter; i Ekersunds Distrikt viste der sig samtidig flere Tilfælde af Angina uden Udslet, hvorfor de ei ere opførte under Skarlagensfeber. I Sandnæs angrebes næ-

I Stavanger Amt anmeldte epidemiske Sygdomme.

	Hele Aaret. Behandlede.	Hele Aaret. Deraf Døde.	Tiden er opgivet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Nervefeber	295	40	261	33	25	33	18	13	11	9	30	25	21	16	27
Simpel Feber	547	-	537	51	56	46	36	55	39	36	35	30	46	55	52
Barselfeber	52	14	48	3	8	7	4	4	4	2	1	-	4	7	4
Børnekopper	7	-	7	-	-	-	-	-	4	2	-	-	-	-	1
Vandkopper	139	-	138	14	38	16	5	7	2	3	-	-	8	19	26
Skarlagensfeber	2889	401	2871	56	90	88	87	152	133	186	344	305	584	479	367
Rødlinger	24	-	22	4	-	-	5	11	1	-	-	-	-	-	1
Mæslinger	25	1	25	-	-	-	9	4	7	3	-	-	-	-	2
Rosen	88	2	83	7	7	9	3	11	7	4	3	5	4	12	11
Kighoste	217	9	217	-	-	-	-	1	1	4	1	7	36	95	72
Diphtheriske Svælgbetændelse	135	6	130	5	9	4	4	1	6	7	7	11	27	35	14
Strubehoste	17	5	17	4	5	-	3	-	-	-	-	-	2	2	1
Kusma	98	-	97	3	9	16	13	8	10	2	-	1	1	12	22
Akut Bronchit og andre catarrhalske Tilfælde	2778	20	2745	276	341	275	227	290	202	188	116	125	188	226	291
Lungebetændelse	621	71	607	45	83	43	85	103	71	33	14	17	39	30	44
Pleurit	29	3	28	1	3	2	4	2	5	1	4	2	2	-	2
Gigtfeber	126	4	121	13	12	14	15	10	10	4	7	6	6	9	15
Koldfeber	15	-	14	2	1	1	-	2	2	1	1	1	1	2	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	1156	16	1138	55	83	69	63	78	95	78	163	183	101	88	82
Blodgang	16	1	16	1	-	-	2	-	1	7	5	-	-	-	-
Skjørbug	11	-	11	3	2	1	-	2	-	-	-	-	-	2	1
Tilsammen	9285	593	9133	576	772	624	583	754	611	570	731	718	1070	1089	1035

	Ialt opgivne. Tilfælde.	Ialt opgivne. Dødsfald.	Fordeling paa Lægedistrikterne. Soggendal. Tilf.	Soggendal. Dødf.	Ekersund. Tilf.	Ekersund. Dødf.	Sandnæs. Tilf.	Sandnæs. Dødf.	Stavanger. Tilf.	Stavanger. Dødf.	Finnø. Tilf.	Finnø. Dødf.	Sand. Tilf.	Sand. Dødf.	Karmøen. Tilf.	Karmøen. Dødf.	Haugesund. Tilf.	Haugesund. Dødf.	Under Vaarsildfisket Behandlede. Tilf.	Under Vaarsildfisket Behandlede. Dødf.
Nervefeber	296	41	8	1	79	7	52	5	76	16	13	2	4	1	19	4	39	4	6	1
Simpel Feber	547	-	1	-	55	-	10	-	413	-	1	-	15	-	12	-	38	-	2	-
Barselfeber	54	16	1	1	2	1	3	-	23	6	-	-	2	-	8	2	15	6	-	-
Børnekopper	7	-	-	-	-	-	2	-	3	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-
Vandkopper	139	-	-	-	-	-		-	78	-	4	-	5	-	21	-	31	-	-	-
Skarlagensfeber	2954	466	9	3	32	5	237	51	1290	139	151	40	413	42	399	89	423	97	-	-
Rødlinger	24	-	-	-	2	-	-	-	17	-	-	-	-	-	1	-	4	-	-	-
Mæslinger	25	1	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	23	1	-	-	-	-	-	-
Rosen	88	2	-	-	2	-	5	-	55	1	8	-	-	-	6	1	12	-	-	-
Kighoste	217	9	-	-	-	-	-	-	204	9	1	-	-	-	12	-	-	-	-	-
Diphtheriske Svælgbetændelse	137	8	-	-	1	-	-	-	102	5	-	-	-	-	15	2	18	1	1	-
Strubehoste	18	6	-	-	-	-	1	1	11	1	-	-	-	-	4	4	2	-	-	-
Kusma	98	-	-	-	-	-	-	-	46	-	-	-	-	-	28	-	24	-	-	-
Akut Bronchit og andre catarrh. Tilfælde	2780	22	7	-	209	5	20	1	1435	9	79	3	12	1	488	2	331	1	199	-
Lungebetændelse	625	75	5	-	34	6	10	1	331	33	37	8	10	1	41	6	109	17	48	3
Pleurit	29	3	1	1	-	-	4	-	15	2	3	-	-	-	6	-	-	-	-	-
Gigtfeber	126	4	-	-	8	1	4	-	33	2	10	1	-	-	7	-	62	-	2	-
Koldfeber	15	-	-	-	1	-	3	-	5	-	-	-	-	-	-	-	4	-	2	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	1161	21	24	-	43	-	16	3	549	15	8	-	1	1	399	2	91	-	30	-
Blodgang	16	1	-	-	-	-	-	-	16	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skjørbug	11	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	3	-	2	-	2	-
Tilsammen	9367	675	56	6	468	25	367	62	4708	239	315	54	485	47	1469	112	1207	126	292	4

sten alle Børn, der ei før havde havt Sygdommen; den udbredte sig gjennem Skolerne, da Almuen ikke vilde iagttage nogen Forsigtighed ligeoverfor Smitte. PaaVigsnæs Kobberverk i Karmøens Distrikt omtales Exanthemet som mere morbilløst end scarlatinøst, men Sygdommens videre Udvikling viste snart dens rette Karakter.

Mæslinger vare ogsaa dette Aar sjeldne. Af 25 iagttagne Tilfælde med 1 Dødsfald falde de 23 paa Sands Lægedistrikt, 2 paa Stavangers (3 Tilfælde anmeldtes i 1870).

Kighoste forekom derimod med betydelig større Hyppighed end det foregaaende Aar; i Stavanger Distrikt, hvorfra er anmeldt 204 Tilfælde, af hvilke 9 endte dødeligt, endog som Epidemi fra Høsten af. For det hele Amt haves Opgave over 217 Tilfælde med 9 Dødsfald (i 1870: 14 Tilfælde uden Dødsfald).

Af **diphtherisk Svælgbetændelse** kjendtes 137 Angrebne, hvoraf 8 døde (det foregaaende Aar 45 og 4).

Af **akut Bronchit** og andre **catarrhalske Tilfælde** kom omtrent samme Antal under Observation som Aaret forud, nemlig 2 780 med 22 Dødsfald, hvoraf 21 af akut Bronchit og 1 af Laryngit (i det foregaaende Aar 2 678 med 26 Dødsfald). Forkjølelsessygdomme og rheumatiske Affektioner omtales som overordentlig almindelige under Vaarsildfisket paa Grund af den bidende Kulde med østlige Vinde, som herskede fra Midten af Januar til Slutningen af Februar Maaned.

Af **Lungebetændelse** kjendes 625 Tilfælde med 75 Dødsfald (i 1870: 523 og 61). Sygdommens Sæde er angivet i 80 Tilfælde, nemlig 39 i høire Lunge (deraf fjorten i Basis), 32 i venstre (deraf elleve i Basis og en i Spidsen) og 9 i begge Lunger. Fra Finnø Distrikt omtales Sygdommen som Aar for Aar mere almindelig.

Hjernebetændelse er paa Lægernes Dødslister opført som Dødsaarsag hos 20, tuberkuløs Meningit hos 32 og Kramper i Børnealderen hos 17, tilsammen 69 Dødsfald, hvoraf 12 falde paa Ekersunds, 1 paa Sandnæs, 32 paa Stavangers, 5 paa Finnø, 7 paa Karmøens og 12 paa Haugesunds Distrikt.

Af **Gigtfeber** er anmeldt 126 Tilfælde med 4 Dødsfald (i 1870: 152 og 7). Af 16 Læger behandledes for **kronisk Rheumatisme** 365 Syge, af hvilke 1 døde; 223 vare af Mand- og 142 af Kvindekjøn, 9 under og 356 over 15 Aar.

For **Koldfeber** behandledes 15 Personer (i foregaaende Aar 9). 2 Tilfælde sees at være indførte fra Holland, 1 fra Sverige og 1 fra Amerika.

Diarrhoe og **Cholera nostras** var noget hyppigere, men medførte sjeldnere Døden end det foregaaende Aar; der er anmeldt 1 161 Angrebne, hvoraf 21 døde (i 1870: 983 og 23).

Af **Blodgang** kjendes 16 Tilfælde med 1 Dødsfald (Aaret forud 21 og 1).

Over de paa Amtssygehuset og Stavanger Bys Sygehus behandlede Tilfælde af **Syphilis** giver nedenstaaende Tabel en Oversigt:

	Tilbageliggende fra forrige Aar.			Indkomne.			Alle Indkomne led af konstitutionel Syphilis.	Udskrevne		Døde.	Tilbageliggende ved Aarets Udgang.			Samlet Antal Forpleiningsdage.	Middeltal af Forpleiningsdage for hver Udskreven.
	Md.	Kv.	Tils	Md.	Kv.	Tils.		helbredede	i Bedring.		Md.	Kv.	Tils.		
Amtssygehuset i Stavanger	1	6	7	17	11	28	28	21	2	1[1])	7	4	11	3 026	126,1
Stavanger Bys Sygehus ..	-	3	3	4	6	10	10	10	-	-	1	2	3	751	75,1
Tilsammen	1	9	10	21	17	38	38	31	2	1	8	6	14	3 777	

[1]) Døde af Nervefeber.

Udenfor Sygehusene behandledes 69 Personer for Syphilis, hvoraf 1 døde; af 65 vare 36 Mænd, 29 Kvinder, 19 under og 46 over 15 Aar. Formen er opgivet for 15 som primær Syphilis, for 49 som konstitutionel (hvoraf 1 hereditær); for 5 er Formen ikke opgivet. 6 af Tilfældene forekom i Ekersunds, 48 i Stavangers, 2 i Finnø, 3 i Karmøens og 9 i Haugesunds Distrikt samt 1 blandt den til Vaarsildfisket samlede Almue.

For **Gonorrhoe** og **Urethrit** behandledes paa Amtssygehuset 6, paa Stavanger Bys Sygehus 11 og udenfor Sygehus 104 Personer; af 110 af disse vare 85 Mænd og 25 Kvinder, 1 under, 109 over 15 Aar.

144 **Spedalske** kjendtes ifølge Overlægens Beretning ved Udgangen af 1870; i heromhandlede Aar tilkom 5, hvoraf 3 vare overseede ved tidligere Tællinger, 2 nye Tilfælde. De Afgaaedes Antal var 17, hvoraf 10 døde, 1 udflyttede, 5 indlagdes i Stiftelser, og 1 var feilagtig opført. Det kjendte Antal Spedalske ved Udgangen af Aaret 1871 var altsaa 132, 67 af Mand- og 65 af Kvindekjøn, fordelte paa de forskjellige Lægedistrikter saaledes:

Soggendal	3
Ekersund	7
Sandnæs	5
Stavanger	31
Finnø	19
Sand	16
Karmøen	35
Haugesnnd	14
tilsammen	130.

For 2 Kvinder var Opholdsstedet ubekjendt.

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om en Del af Lægerne behandlede væsentlig **kroniske Sygdomme** (se Tabellen paa næste Spalte).

Kjertelsyge omtales fra Finnø Distrikt som sjeldnere (I. R. Lossius).

Svindsot er paa Lægernes Dødslister opført som Dødsaarsag hos 106, hvilket er 10,2 pCt. af samtlige 1 036 af Lægerne opgivne ved Sygdom foraarsagede Dødsfald. I foregaaende Aar var Forholdet 98 af 536 eller 18,2 pCt. og i 1869: 68 af 499 eller 13,6 pCt. og i 1868: 76 af 465 eller 16,2 pCt. I de enkelte Lægedistrikter var Forholdet i heromhandlede Aar følgende:

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svindsot.	Opgivne Dødsaarsager ialt.	Forhold i pCt.
Soggendal	2	14	14,3
Ekersund	13	63	20,6
Sandnæs	4	74	5,4
Stavanger	50	390	12,8
Finnø	6	100	6,0
Sand	5	56	8,9
Karmøen	7	154	4,5
Haugesund	19	185	10,3
Stavanger Amt	106	1 036	10,2

Kræft er opgivet som Dødsaarsag hos 26 Personer; for 19 af disse er Sygdommens Sæde anført, nemlig hos 10 Mavesækken, hos 2 hvert af følgende tre Organer: Læben, Livmoderen og Endetarmen, samt Ansigtet, Brystkjertelen og Æggestokken, hver hos 1.

Liste over kroniske Sygdomme.

	Hele Aaret.		Af de Behandlede, hvis Kjøn er opgivet, vare		Af de Behandlede, hvis Alder er opgivet, vare		Antal af anmeldende Læger.	Ialt opgivne.		Fordeling paa Lægedistrikterne.																													
										Soggendal.		Ekersund.		Sandnæs.		Stavanger.		Finnø.		Sand.		Karmøen.		Haugesund.		Under Vaarsildfiskeet Behandlede.													
	Behandlede.	Deraf Døde.	Md.	Kv.	Børn (under 15 Aar).	Voxne (over 15 Aar).		Tilfælde.	Dødsfald.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.													
Fnat	66	-	26	40	42	24	9	66	-	-	-	7	-	-	-	32	-	2	-	-	-	1	-	19	-	5	-													
Skurv	4	-	1	3	3	1	1	4	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-													
Kjertelsyge	261	3	93	157	225	25	15	261	3	-	-	26	1	-	-	157	1	2	-	-	-	25	1	51	-	-	-													
Rachit	4	-	3	-	3	3	3	4	-	-	-	1	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-													
Svindsot	235	98	96	129	19	206	19	243	106	2	2	25	13	12	4	131	50	11	6	5	5	14	7	40	19	3	-													
Kræft	36	24	15	20	-	35	13	38	26	-	-	2	-	2	2	16	11	6	5	-	-	5	4	7	4	-	-													
Vatersot og Morbus Brighti	103	19	57	46	60	43	15	105	21	4	1	1	1	1	1	79	14	1	-	3	-	3	2	11	2	2	-													
Blegsot	178	-	2	155	26	131	17	178	-	2	-	39	-	10	-	98	-	4	-	-	-	7	-	18	-	-	-													
Menstruationsuordener	147	-	-	147	2	145	12	147	-	2	-	11	-	6	-	99	-	4	-	-	-	3	-	22	-	-	-													
Cardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi	1154	5	605	471	109	957	18	1157	8	12	2	132	-	7	-	445	1	35	4	-	-	255	1	181	-	90	-													
Ormesygdomme	144	-	63	81	118	26	14	144	-	1	-	17	-	9	-	86	-	-	-	-	-	23	-	8	-	-	-													
Drankersygdomme	7	-	6	-	-	6	5	8	1	-	-	1	-	-	-	7	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-													
Sindssygdomme	53	1	16	27	-	43	14	53	1	2	-	5	1	1	-	12	-	4	-	-	-	6	-	15	-	8	-													

Af **Vatersot** og **Morbus Brighti** er anmeldt 21 Dødsfald, hvoraf 20 af førstnævnte, 1 af sidstnævnte Sygdom.

Menstruationsuordener siges nu i Sands Distrikt at forekomme mindre hyppigt, eftersom Almuen anskaffer sig bedre Undertøi.

Sindssygdomme. For 23 af de af Lægerne opførte 53 nye Tilfælde af Sindssygdom, af hvilke 1 i Aarets Løb medførte Døden, er Sygdomsformen angiven, nemlig for 13 Melancholi, 7 Mani, 1 Dements og 2 Idioti.

For Amtskommunens Regning forpleiedes i Tidsrummet fra April 1871 til April 1872 65 Sindssyge, hvoraf 24 paa Asyler; Amtskommunens Udgifter til Sindssygevæsenet beløb sig til 3 705 Spd. 119 Sk., og til Medicinalvæsenet i det Hele 6 277 Spd. 90 Sk.

Af de for Amtskommunens Regning forpleiede Sindssyge kan sees at være hjemstavnsberettigede:

i Ekersunds Distrikt	8	i Finnø Distrikt	8
i Sandnæs —	10	i Sands —	12
i Stavangers —	1	i Karmøens —	8.

Af **chirurgiske Operationer** udførtes paa Stavanger Amtssygehus: 2 for Kræft (hvoraf hos en i Æggestokken); 3 Borttagelser af Lipom, 1 af Polyp i Næsen; 1 Punktion med Iodindsprøitning ved Vandbrok; et Par Excisioner ved Prolapsus ani; 1 Cataractoperation med heldigt Udfald; 1 Iridectomi og 1 Operation for Fistula sacci lacrymalis. Udenfor Sygehuse udførtes: 2 Exartikulationer eller Amputationer af Fingre (foruden flere, hvis Antal ikke er opgivet); 5 Operationer for Kræft, nemlig i Læben, Kindet, Tungen, paa Brystet og Penis; 1 Borttagelse af Epulis, 1 af Lipom og 1 af en Tumor sebaceus paa øvre Øielaag; 5 Amputationer af Tonsillerne; 7 Paracenteser af Underlivet paa 1 Individ; 13 Borttagelser af Polyper, hvis Sæde var i syv Tilfælde i Næsen, i to i Øret, i et i Anus og i et i Urinrøret, for to Tilfælde er Sædet uopgivet); 3 Operationer for Teleangiektasi (to Gange ved Kauterisation); 12 Repositioner af Luxationer, hvoraf fem i Skulderledet, to i Albuledet, to af Haanden, to af Foden og en af Knæet; 1 Punktion ved Vandbrok; 8 Repositioner af indeklemt Brok; 1 Borttagelse af fremmed Legeme i Svælget. Af Øienoperationer: 1 for Cataract ved Lappesnit og 1 Aabning af Taaresækken.

Følgende **obstetriciske Operationer** opgives udførte af Læger: 26 Tangforløsninger, hvoraf 18 (deriblandt en ved første Tvilling) formedelst Vemangel eller Vesvækkelse, langsom Fødsel uden Fremgang eller Fare for Fosterets Liv, 3 ved Bækkensneverhed, 1 ved smertefulde Veer, 1 ved skjævt Hovedleie efter forgjæves Vendingsforsøg; i 3 Tilfælde er Indikationen uopgivet. 15 Koner bleve ilive, 3 døde (en af Barselfeber og en 4 Døgn efter Forløsningen af Diarrhoe; den 3die var frisk i 7 Dage, stod op den 8de og døde efter et Par Timer, Dødsaarsagen vides ikke (Eye). Af Børnene bleve 14 født levende, 4 døde; for 8 Koner og Børn er Udfaldet ikke opgivet. 4 Vendinger, 2 ved Tverleie, 1 ved skjævt Isseleie og 1 formedelst Barselkrampe. Udfaldet var heldigt for 3 af Konerne; for 1 er det ikke opført; af Børnene levede kun 1, 3 var døde. 1 Extraktion af 2den Tvilling ved Vesvækkelse; Konen ilive; Udfaldet for Barnet er ei anført. 4 kunstige Forløsninger af Moderkagen, 3 Gange ved Strictur og 1 Gang ved Blødning, med heldigt Udfald for Konerne; for den fjerde er Udfaldet ikke opgivet. Tilsammen 35 obstetriciske Operationer, hvoraf 1 i Soggendals, 17 i Stavangers, 3 i Finnø, 1 i Sands, 6 i Karmøens og 7 i Haugesunds Distrikt.

Antallet af **Fødte** og **Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde: i Alt.	under 1 Aar: i 1ste Døgn.	under 1 Aar: over 1 Døgn gamle.	mellem 1-15 Aar.	paa Barselseng.	Dødfødte.
Soggendal	226	148	2	21	17	6	8
Ekersund	343	189	2	29	38	3	15
Sandnæs	464	253	5	31	74	7	15
Stavanger	903	762	10	114	331	9	36
Finnø	319	201	1	29	53	3	14
Sand	315	195	1	21	64	1	5
Karmøen	429	381	1	45	155	1	10
Haugesund	463	273	2	32	104	4	20
Tilsammen	3 462	2402	24	322	836	34	123
Herfra fragaar Siredalens Herred af Soggendals Distrikt (til Lister-Mandals Amt)	52	36	-	3	2	1	-
Svedens Herred af Haugesunds Lægedistrikt (til søndre Bergenhus Amt)	81	44	-	5	7	-	-
Stavanger Amt	3 329	2322	24[1])	314	827	33	123

[1]) Ifølge Dødfødteanmeldelserne ligeledes 24.

Omkomne paa voldsom Maade 75.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1 007 Fødte over Døde og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 69,7. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 10,2 pCt. af samtlige Fødte og 14,5 pCt. af samtlige Døde. Antallet af Børn, døde mellem 1—15 Aar, udgjorde 35,6 pCt. og Antallet af Børn, døde under 15 Aar, udgjorde 50,2 pCt. af samtlige Døde. Ifølge Presternes Opgaver døde 33 Kvinder paa Barselseng, hvoraf 2 uforløst. Af Lægerne er Dødsaarsagen opgivet for 19, nemlig 16 af Barselfeber (hvoraf en efter besværlig Tangforløsning), 1 af Gigtfeber, 1 af Diarrhoe og 1 af Emboli; — desuden sees 1 at være død 8 Dage efter Tangforløsning uden bekjendt Dødsaarsag og 1 død uforløst trods gjentagne Vendings- og Mutilationsforsøg under pyæmiske Symptomer (J. C. Lund).

Lægernes Dødslister indeholde Opgave over 1 036 eller 46,1 pCt. af samtlige ved Sygdom foraarsagede Dødsfald (2 247). De hyppigste Dødsaarsager vare: Skarlagensfeber (466), Svindsot (106), Lungebetændelse (75), Kramper i Børnealderen, Hjernebetændelse og tuberkuløs Meningit (tilsammen 69), Nervefeber (41), Kræft (26), Vatersot og Morbus Brighti (tilsammen 21).

Veirliget skildres fra flere Distrikter som koldt og strengt om Vaaren, Sommeren som varm og tør; de almindelige Høststorme udebleve næsten aldeles; tidlig Vinter.

Levemaade og **hygiæniske Forhold** sees i de fleste Distrikter at bedres Aar for Aar. I Stavanger Distrikt indrettes Husene hensigtsmæssigere; der sker mindre Indflytning til Byen, ligesom der iagttages bedre Økonomi paa Grund af det mindre gode Fiske. I Sands Distrikt gaar det yderlig smaat fremad; Drikfældigheden er dog i den største Del af Distriktet næsten ophørt paa Grund af en hurtig opstaaet religiøs Bevægelse. Tilstanden i Haugesunds Distrikt betegnes som mislig, foraarsaget ved feilslaaet Vaarsildfiske; den hidtil ringe Dyrkning af Gaardene synes dog at tage noget Opsving. Med Hensyn til Fiskernes Stel i Fartøierne og i Privatlogier under Vaarsildfisket spores mere og mere Sands for Renlighed og Orden. Madstellet er derimod omtrent uforandret: salt og røget Kost, Havrekager, Kaffe og sur Melk udgjør næsten den stadige Næring; dog bliver det nu mere almindeligt, at Fiskerne bringe Redskaber med sig, hvorved de til Vexling i Kosten kunne skaffe sig fersk Fisk. Adgangen til godt Drikkevand i Haugesund er kun lidet bedre; Vandet er daarligt og utilstrækkeligt og maa i Fisketiden ofte hentes langveisfra (Bodom). En Beretning om de sanitære Forhold ved Vigsnæs Kobberværk af Værkets Læge J. C. Lund er indtaget i Anhanget.

Af **fattige Syge** behandledes i Aarets Løb:

i Soggendals	Lægedistrikt	12
i Ekersunds	—	228
i Finnø	—	33
i Karmøens	—	35
i Haugesunds	—	170
	tilsammen	478.

Fra Stavangers, Sandnæs og Sands Distrikter haves ingen Opgaver over de Behandledes Antal.

Under Vaarsildfisket behandledes af 1 Fiskelæge 1 067 Syge, hvoraf 69 indlagdes paa Sygehuset i Haugesund, hvor 4 afgik ved Døden (i 1870 behandledes 1 111 Syge). De hyppigst forekommende Sygdomme vare: Akut Bronchit og andre catarrhalske Tilfælde (tilsammen 199), Cardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi (tilsammen 90), Lungebetændelse (48) og Diarrhoe (30).

Af Møder i **Sundhedskommissionerne** afholdtes: i Soggendals Distrikt 6, tre i Ladestedet, to i Soggendals og et i Heskestad Herred; i Ekersunds Distrikt 17, tretten i Ekersund, to i Helleland og et i hver af Ougne og Birkrems Herreder; i Sandnæs Distrikt 4, to i Gjesdal, et i Klep og et i Time Herred; i Stavanger Distrikt 23, et og tyve i Stavanger, et i Haalands Herred og et i Hvitingsø; i Finnø 6, et i hvert Herred med Undtagelse af Finnø; i Sands Distrikt 8, tre i Suledal, to i Jælse, et i Vikedal, Søvde og Sand; i Karmøens Distrikt 9, to i Kobbervik, to i Skudesnæs og to i Bukns Herreder, et i Skudesnæshavn, samt i Tysvær og Avaldsnæs Herreder; i Haugesunds Distrikt 1 i Skjolds Herred. Den hele Kommunerepræsentation er indtraadt i Sundhedskommissionerne i Herrederne i Soggendals, Stavangers, Finnø og Sands Distrikter. De vigtigste Forhandlingsgjenstande sees at have været de herskende epidemiske Sygdomme og Foranstaltninger mod samme, i samtlige Distrikter. I Soggendals Distrikt holdtes desuden Foredrag over Sygdom i Almindelighed og i Ekersunds Distrikt om Ventilation og Afskaffelsen af arsenikholdige Tapeter i Skoleværelser; i Stavanger Distrikt behandledes Klage over sanitære Misligheder i et Skolehus; i Sands Distrikt behandledes Forslag til Sundhedsforskrifter for Sands Strandsted i Sands Herred, hvilke ved Kongelig Resolution af 16de November erholdt Approbation; lignende Approbation er meddelt Sundhedsforskrifterne for Skjolds Herred ved Kongelig Resolution af 18de Marts. Angaaende Forhandlingsgjenstande i Haugesunds Distrikt er Intet opgivet.

De **Vaccineredes** Antal udgjorde:

i Soggendals	Distrikt	217
i Ekersunds	—	393
i Sandnæs	—	465
i Stavangers	—	1 210
i Finnø	—	269
i Sands	—	230
i Karmøens	—	442
i Haugesunds	—	474
	tilsammen	3 700.

I Aardals Herred af Finnø Distrikt foretoges ingen Vaccination.

9 **retsmedicinske Forretninger** udførtes, nemlig 4 i Ekersunds Distrikt, 2 i hvert af Sandnæs og Karmøens

og 1 i hvert af Stavanger og Haugesunds Distrikter. 4 Obduktionsforretninger, hvoraf en over et i Dølgsmaal født Barn, en over et nyfødt Foster, til Afgjørelse af hvorvidt det var kommet levende eller dødt til Verden, en over et Foster, dræbt af Moderen, en over en druknet Mand. 1 Synsforretning over et Barn, fundet død i Moderens Seng, og 4 Undersøgelser, deraf en over en Pige, der havde dræbt sit Foster, to over tilføiede Beskadigelser, samt en i Anledning Udholdelse af Vand- og Brødstraf.

Sygehuse. Foruden Sindssygeasylet i Stavanger haves 3 offentlige Sygehuse, nemlig Amtssygehuset i Stavanger, Stavanger Bys Sygehus og Vaarsildfiske-Afgiftsfondets Sygehus i Haugesund, hvilket sidste kun holdes aabent i Fisketiden. Om de paa disse Sygehuse behandlede Sygdomme, Behandlingens Udfald m. V. henvises til de almindelige Sygehuslister. Ved Vigsnæs Kobberværk er af Eierne indrettet et privat Sygehus paa 25 Senge, i 6 Værelser; hvilket væsentligt er beregnet paa alvorlige chirurgiske Tilfælde samt smitsomme Sygdomme.

Badeindretninger. Foruden de i Sygehusene indrettede haves 1 Badeindretning i Stavanger, 1 ved Vigsnæs Værk og et Søbadehus i Ekersund.

Af **Apotheker** har Amtet 5, hvoraf 2 i Stavanger, 1 i Ekersund, 1 i Haugesund samt en Filialafdeling af dette i Ladestedet Kopervik; samtlige fandtes ved Visitationen i Orden. Personalet, foruden Apothekerne, bestod i Ekersunds Apothek af 1 Medhjelper og 1 Discipel; i Stavangers Svaneapothek af 1 Pharmaceut og 2 Disciple, i Apotheket Hygæa sammesteds af 2 Pharmaceuter og 1 Discipel; i Haugesunds Apothek af 1 Pharmaceut og 2 Disciple og i Filialapotheket i Kopervik af 1 Pharmaceut, der bestyrer samme, og 1 Discipel.

Medicinalpersonalet bestod af 18 Læger, 1 Tandlæge, 24 Jordemødre og 38 Hjelpevaccinatører, nemlig i:

1. Soggendals Distrikt: 1 Læge, bosat i Ladestedet Soggendal; ingen Jordemødre; 3 Hjelpevaccinatører.
2. Ekersunds Distrikt: 2 Læger, bosatte i Ekersund; 1 Jordemoder (1 er fraflyttet Distriktet); 2 Hjelpevaccinatører.
3. Sandnæs Distrikt: 2 Læger, bosatte i Sandnæs; 2 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinatører.
4. Stavangers Distrikt: 6 Læger, bosatte i Stavanger; 1 Tandlæge; 7 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.
5. Finnø Distrikt: 1 Læge, bosat i Finnø; 2 Jordemødre; 7 Hjelpevaccinatører.
6. Sands Distrikt: 1 Læge, bosat i Sand; 2 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
7. Karmøens Distrikt: 3 Læger, bosatte en i Kopervik en i Skudesnæshavn og en ved Vigsnæs Kobberværk; 5 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.
8. Haugesunds Distrikt: 2 Læger, bosatte i Haugesund; 5 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinatører.

XII. Søndre Bergenhus Amt.

Amtet, hvis Fladeindhold er 119,55 norske Kvadratmil, og som ved Folketællingen den 31te December 1865 havde 113 403 Indbyggere, er inddelt i følgende 9 Lægedistrikter:

1. Indre Søndhordlands Lægedistrikt (8,45 n. □ M., 9 861 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne Skonevig	4,54	Mil,	3 255 Indb.
Etne	2,46	-	2 614 —
Fjelberg	1,45	-	3 992 —

2. Ytre Søndhordlands Lægedistrikt (6,95 n. □ M., 13 802 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne Stordøen	1,40	Mil,	1 734 Indb.
Valestrand	0,45	-	900 —
Findaas	1,75	Mil,	4 580 Indb.
Fitje	1,43	-	2 313 —
Tysnæs	1,92	-	4 275 —

3. Indre Hardangers Lægedistrikt (42,24 n. □ M., 10 597 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne Kinservik	19,57	Mil,	5 778 Indb.
Ulvik	17,59	-	3 891 —
Røldal	5,08	-	928 —

4. Ytre Hardangers Lægedistrikt (12,58 n. □ M., 11 259 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne Kvindherred	5,97	Mil,	4 543 Indb.
Strandebarm	0,84	-	
og Varaldsø	0,62	-	2 200 —

Jondalen . . . 1,77 Mil, 1 663 Indb.
Vikør . . . . 3,38 - 2 853 —

5. Vos Lægedistrikt (15,80 n. □ M., 9 629 Indbyggere) indbefattende:
Herrederne Vos . . . . . 11,63 Mil, 7 620 Indb.
Vossestranden . 4,17 - 2 009 —

6. Søndre Midthordlands Lægedistrikt (7,29 n. □ M., 11 132 Indbyggere) indbefattende:
Herrederne Os . . . . . 3,13 Mil, 3 750 Indb.
Fuse . . . . . 2,86 - 3 173 —
Sund . . . . . 1,30 - 4 209 —

7. Nordre Midthordlands Lægedistrikt (3,65 n. □ M., 14 255 Indbyggere) indbefattende:
Herrederne Fane . . . . . 1,67 Mil, 3 635 Indb.
Fjeld . . . . . 1,02 - 2 557 —
Askøen . . . . 0,70 - 1 398 —
Aarstad . . . .
Bergens Dom- og Korskirkesogns Landdistrikt . . 0,26 Mil, 2 699 Indb.

8. Indre Nordhordlands Lægedistrikt (12,55 n. □., 15 620 Indbyggere) indbefattende:
Herrederne Haus . . . . . 1,54 Mil, 4 229 Indb.
Bruvik . . . . 2,85 - 2 062 —
Hammer . . . . 1,77 - 5 246 —
Hosanger . . . 6,39 - 4 092 —

9. Ytre Nordhordlands Lægedistrikt (8,20 n. □. M., 13 950 Indbyggere) indbefattende:
Herrederne Herlø . . . . . 0,92 Mil, 2 484 Indb.
Manger . . . . 0,94 - 4 364 —
Lindaas . . . . 6,16 - 7 102 —

Svedens Herred (1,84 n. □ M., 3 289 Indbyggere), udgjør en Del af det iøvrigt i Stavanger Amt beliggende Haugesunds Lægedistrikt.

Sundhedstilstanden var mindre god, over det hele Amt herskede en udbredt Epidemi af Skarlagensfeber; Nervefeber og Lungebetændelser vare temmelig almindelige.

Dødeligheden var ogsaa forholdsvis temmelig stor. De Dødes Antal beløb sig til 2 030, hvilket er 17,27 pro mille af den beregnede Folkemængde ved Aarets Midte (117 558). I Aaret 1870 døde 1 673 eller 14,3 pro mille og i 1869 1 717 eller 14,9 p. m. af Middelbefolkningen i hvert af disse Aar. I Femaaret 1866—70 udgjorde det gjennemsnitlige aarlige Antal Døde 1 736 eller 15,12 pro mille af den beregnede Befolkning ved Femaarets Midte (114 782), i det næst foregaaende Femaar var Dødeligheden 16,8 pro mille.

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hidsættes følgende af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel (se Tabellen paa næste Side).

Af **Nervefeber** er opgivet 253 Tilfælde, hvoraf 33 endte dødelig (364 og 29 i 1870). Sygdommen forekom i samtlige Lægedistrikter. Paa en Gaard i indre Søndhordlands Distrikt udbrød Sygdommen paany, efterat have været borte i 3 Aar; Lægen antager at Smittestoffet har ligget skjult etsteds, uden at dog Grunden til at det da igjen kaldtes tillive kunde paavises (I. K. Dahl). Udbredelse ved Smitte fra hjemvendende Fiskere fra Vaarsildfisket omtales oftere. Sygdommen optraadte hyppig i mindre, begrændsede Epidemier. Desinfektion og Isolation blev vel almindelig bragt i Anvendelse, men nøiagtig Afsondring var ofte meget vanskelig at udføre i de trange, overbefolkede Huse (Heiberg). Sygdommen opgives almindelig som Ileo-typhus, stundom som exanthematisk Typhus.

Af **Barselfeber** opgives 13 Tilfælde med 5 Dødsfald (i 1870: 22 og 8). Af andre Barselsygdomme nævnes fra søndre Midthordlands Lægedistrikt et Tilfælde af Barselmani, der helbredede.

Børnekopper forekom hverken i dette eller det foregaaende Aar.

Af **Vandkopper** er opgivet 10 Tilfælde (9 i 1870).

Skarlagensfeber havde hele Aaret en betydelig Udbredning men tiltog i Hyppighed fra Sommeren af. Der er opgivet 1 021 Tilfælde med 145 Dødsfald (126 Tilfælde og 17 Dødsfald bleve anmeldte i 1870). Epidemien antages udbredt over det hele Amt, stærkere dog langs Kysten og nordenfor Bergen, end søndenfor denne By og i de indre Bygder, og mindst — som det synes — i Vos Lægedistrikt. Sygdommen udbredte sig til nordre Midthordlands Lægedistrikt ved stadig Smitteoverførelse fra Bergens By. Fra ytre Hardanger angives Almuen at være bleven saa opskræmt af de hyppige Dødsfald, at den af sig selv overholdt en streng Isolation (Sparre). I indre Nordhordland syntes Isolation og Skoleforbud ikke at have medført den tilsigtede Nytte, hvorimod Epidemien paa Grund deraf trak mere i Langdrag. Paabudene derom bleve derfor hævede. Almuen blev tilsidst aldeles slap og fatalistisk og lod Sygdommen raade, som den vilde. Paa den inden dette Distrikt liggende Arne Fabrik iagttoges hos to Børn 2 Anfald af Sygdommen med 4 Ugers Mellemrum (Krohn). Gangrænøs Angina, langvarig Suppuration af

I søndre Bergenhus Amt anmeldte epidemiske Sygdomme.

	Hele Aaret. Behandlede.	Hele Aaret. Deraf Døde.	Tiden er opgivet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Nervefeber	247	27	227	22	20	28	32	13	12	15	20	18	3	24	20
Simpel Feber	18	-	18	1	1	5	1	3	2	1	1	-	-	1	2
Barselfeber	13	5	13	1	2	1	2	2	2	-	-	3	-	-	-
Vandkopper	10	-	10	2	3	1	1	-	-	-	-	-	1	-	2
Skarlagensfeber	988	112	988	53	50	60	44	37	66	93	131	112	128	112	102
Rødlinger	20	-	20	-	-	-	-	-	3	1	8	6	2	-	-
Mæslinger	4	2	4	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rosen	19	1	18	2	1	-	-	3	3	1	1	-	1	6	-
Kighoste	18	1	18	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-	4	11
Diphtherisk Svælgbetændelse	66	7	66	2	3	9	3	6	1	4	8	6	8	6	10
Strubehoste	7	4	7	1	-	-	3	-	-	-	-	-	1	1	1
Kusma	5	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2
Akut Bronchit	75	2	75	6	5	10	10	10	4	2	1	5	6	14	2
Andre catarrhalske Tilfælde	167	-	167	19	12	15	18	25	13	2	5	7	15	18	18
Lungebetændelse	202	29	202	11	5	14	31	43	22	12	10	3	19	15	17
Pleurit	28	4	28	2	2	3	3	2	2	2	1	6	4	1	-
Gigtfeber	62	1	62	9	4	3	8	8	5	5	3	6	3	7	1
Diarrhoe (akut)	123	4	122	18	1	5	10	7	16	20	24	12	2	5	2
Cholera nostras	24	3	24	2	-	1	-	-	-	1	8	4	5	1	2
Blodgang	3	-	3	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Tilsammen	2099	202	2077	155	113	155	166	159	151	159	222	189	198	218	192

	Ialt opgivne. Tilfælde.	Ialt opgivne. Dødsfald.	Fordeling paa Lægedistrikterne. Indre Søndhordland. Tilf.	Indre Søndhordland. Dødf.	Ytre Søndhordland. Tilf.	Ytre Søndhordland. Dødf.	Indre Hardanger Tilf.	Indre Hardanger Dødf.	Ytre Hardanger Tilf.	Ytre Hardanger Dødf.	Vos. Tilf.	Vos. Dødf.	Søndre Midthordland. Tilf.	Søndre Midthordland. Dødf.	Nordre Midthordland. Tilf.	Nordre Midthordland. Dødf.	Indre Nordhordland. Tilf.	Indre Nordhordland. Dødf.	Ytre Nordhordland. Tilf.	Ytre Nordhordland. Dødf.
Nervefeber	253	33	20	4	26	4	3	2	3	2	20	1	24	5	91	9	25	4	41	2
Simpel Feber	18	-	2	-	-	-	3	-	6	-	-	-	-	-	7	-	-	-	-	-
Barselfeber	13	5	3	1	5	3	-	-	1	-	-	-	3	-	1	1	-	-	-	-
Vandkopper	10	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	1	-	4	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	1021	145	75	19	90	19	12	3	35	13	-	-	14	2	273	38	368	30	154	21
Rødlinger	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20	-	-	-	-	-
Mæslinger	4	2	4	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rosen	19	1	4	1	-	-	1	-	2	-	1	-	2	-	3	-	5	-	1	-
Kighoste	18	1	-	-	4	-	-	-	2	-	-	-	1	-	11	1	-	-	-	-
Diphtherisk Svælgbetændelse	66	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	37	6	27	1	-	-
Strubehoste	7	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-		-	-	5	3	-	-	2	1
Kusma	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-
Akut Bronchit	76	3	-	-	-	-	9	-	24	1	-	-	24	-	12	1	1	1	6	-
Andre catarrhalske Tilfælde	167	-	31	-	76	-	26	-	25	-	-	-	9	-	-	-	-	-	-	-
Lungebetændelse	218	45	23	5	22	3	9	2	29	4	6	6	26	5	20	6	33	4	50	10
Pleurit	30	6	8	1	-	-	7	-	4	-	1	1	2	2	3	1	-	-	5	1
Gigtfeber	62	1	10	-	13	-	2	-	6	-	-	-	1	-	5	-	24	1	1	-
Diarrhoe (akut)	124	5	19	-	52	-	9	-	9	-	2	2	12	1	18	2	-	-	3	-
Cholera nostras	25	4	-	-	1	1	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	21	3	-	-
Blodgang	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	2159	262	202	33	294	30	81	7	149	20	30	10	121	15	515	68	504	44	263	35

Glandler, Hydrops og Uræmi skildres som hyppige Eftersygdomme, der ofte medførte Døden.

Mæslinger, hvoraf i 1870 opgaves 22 Tilfælde med 5 Dødsfald, bleve dette Aar ikke iagttagne af Læger. De 4 paa Listen over de epidemiske Sygdomme opførte Tilfælde (med 2 Dødsfald) vare anmeldte af en af Presterne i indre Søndhordland; Distriktslægen antager at Sygdommen muligens var Skarlagensfeber (J. K. Dahl).

Kighoste var lidet udbredt. Af 18 iagttagne Tilfælde medførte 1 Døden (i 1870 døde 12 af 114 Angrebne).

Af **diphtherisk Svælgbetændelse** er væsentlig fra nordre Midthordland samt indre Nordhordlands Lægedistrikter opgivet 66 Tilfælde med 7 Dødsfald, fordelte paa Aarets samtlige Maaneder, men hyppigst i Aarets sidste Halvdel (Aaret forud anmeldtes 50 Tilfælde og 2 Dødsfald deraf).

Af **catarrhalske Tilfælde** er i det Hele anført 243 Tilfælde, hvoraf 76 kunne sees at have været akut Bronchit, af hvilken Sygdom de opgivne 3 Dødsfald er foraarsaget (i 1870 vare af 360 Tilfælde de 95 akut Bronchit af hvilke 7 medførte Døden).

Lungebetændelse, hvoraf er opgivet 218 Tilfælde med 45 Dødsfald (Aaret forud 194 og 29), berettes fra ytre Nordhordland nogle Gange antagelig at have staaet under Indflydelsen af Smitte, idet 4—5 har været angrebne i samme Hus; Almuen anseer ogsaa Sygdommen for smitsom (Collett).

Af **Pleurit** er anmeldt 30 Tilfælde med 6 Dødsfald. (I 1870: 32 og 2).

Rheumatiske Sygdomme. Af Gigtfeber er anført 62 Tilfælde og 1 Dødsfald (52 og 3 i 1870). Kronisk Rheumatisme omtales fra flere Hold som ganske almindelig. Deraf er opgivet 111 Tilfælde, 65 hos Mænd, 46 hos Kvinder, alle over 15 Aar.

Hjernebetændelse er paa Lægernes Dødslister opført som Dødsaarsag hos 8, tuberkuløs Meningit hos 6, Spinal-Meningit hos 3 og Kramper i Børnealderen hos 1, af hvilke tilsammen 18 Dødsfald 2 falde indre Søndhordlands, 1 paa ytre Søndhordlands, 1 paa indre Hardangers, 4 paa ytre Hardangers, 3 paa Vos, 3 paa søndre Midthordlands, 2 paa nordre Midthordlands, 1 paa indre Nordhordlands og 1 paa ytre Nordhordlands Distrikt.

Diarrhoe og **Cholera nostras** forekom ikke meget hyppigt. Der er anmeldt tilsammen 149 Tilfælde med 9 Dødsfald, hvoraf 5 ved Diarrhoe, 4 ved Cholera nostras (437 Tilfælde og 14 Dødsfald i 1870).

Veneriske Sygdomme. Nedenstaaende Tabel giver en Oversigt over de paa Lungegaardshospitalet behandlede Tilfælde:

Tilbageliggende fra forrige Aar.			Indkomne.			Af de indkomne Tilfælde vare:			Udgaaede helbredede.	Tilbageliggende ved Aarets Udgang.			Samlet Antal Forpleiningsdage.	Middeltal af Forpleiningsdage for hver Udskreven.
Md.	Kv.	Ialt.	Md.	Kv.	Ialt.	primær Syphilis.	sekundær —	tertiær —		Md.	Kv.	Ialt.		
3	2	5	1	5	6	-	5	1	7	1	3	4	1 556	222,3

I Hjemmet behandledes 6 Personer for Syphilis, 4 Mænd og 2 Kvinder, alle over 15 Aar. 2 ere opgivne at have lidt af primære, 4 af konstitutionelle Former, hvoraf 1 kan sees at have været tertiær Syphilis. 1 var hjemmehørende i ytre Hardangers, 1 i søndre Midthordlands og 4 i nordre Midthordlands Lægedistrikt.

Af **Spedalske** kjendtes ifølge Overlægens Beretning ved Udgangen af det foregaaende Aar udenfor Stiftelserne 245, 118 af Mand-, 127 af Kvindekjøn. Tilgangen i heromhandlede Aar var 31, hvoraf 15 overseede ved tidligere Tællinger, 4 hjemkomne fra Stiftelser, 1 indflyttet og 11 nye tilkomne Tilfælde. Afgangen var 39, hvoraf 23 døde, 14 indlagte i Stiftelser, 1 udflyttet og 1 feilagtig opført. Antallet ved Aarets Udgang var altsaa 237, nemlig 106 af Mand- og 131 af Kvindekjøn. For 2 er Opholdsstedet ukjendt; de øvrige vare saaledes fordelte paa de forskjellige Lægedistrikter:

Svedens Herred	10	Søndre Midthordland	25
Ytre Søndhordland	51	Nordre —	25
Indre —	22	Indre Nordhordland	15
Ytre Hardanger	17	Ytre —	37
Indre —	19	Vos	14

Paa Pleiestiftelsen for Spedalske No. 1 var ved Udgangen af 1870 Belægget 255, nemlig 115 mandlige og 140 kvindelige Lemmer. I 1871 indkom 40 Spedalske, 24 af Mand- og 16 af Kvindekjøn, og udskreves 55, hvoraf 45 døde, 21 Mænd, 24 Kvinder, 9 hjemsendtes og 1 helbredes. Belægget ved Udgangen af 1871 var saaledes 240, nemlig 112 af Mand- og 128 af Kvindekjøn.

Paa Lungegaardshospitalets Helbredelsesan-

stalt var efter Overlægens Beretning 36, 11 Mænd og 25 Kvinder, tilbageliggende fra forrige Aar; 13 indkom, 10 af Mand-, 3 af Kvindekjøn. I Aarets Løb udgik tilsammen 9, nemlig 1 Kvinde i Bedring, 1 Mand og 3 Kvinder uhelbredede, hvoraf en Kvinde overflyttedes til Reknæs Pleiestiftelse, 2 Mænd og 2 Kvinder døde. 40 vare tilbageliggende ved Aarets Udgang, 18 af Mand-, 22 af Kvindekjøn. I Hospitalets Lemmeafdeling vare 42, 23 af Mand-, 19 af Kvindekjøn, tilbageliggende fra forrige Aar; 6 indkom, 2 af Mand-, 4 af Kvindekjøn; 8 døde, 6 af Mand-, 2 af Kvindekjøn. Lungegaardshospitalets samlede Belæg ved Aarets Udgang udgjorde saaledes 80, nemlig 37 af Mand-, 43 af Kvindekjøn. Det samlede Antal af de i Aarets Løb i ovennævnte Stiftelser døde Spedalske udgjør saaledes 57. Fra Lungegaardshospitalet opgives den nærmere Dødsaarsag hos 4, der alle døde af Svindsot. Paa Pleiestiftelsen No. 1 angives 1 at være død af Tuberkulose i Urinveiene, 1 af Caries i Ryghvirvlerne og 1 af Ileus.

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om en Del af Lægerne behandlede væsentlig **kroniske Sygdomme**: (se Tabellen paa næste Spalte.)

Fnat angives fra flere Steder at aftage. Paa Vos ønsker Almuen selv at blive befriet for Sygdommen (Næsheim). Fra de fleste Steder lyder dog Efterretningerne ikke saa gunstige. „I indre Nordhordland er Skabmidden fremdeles et fredet Dyr.“ (Krohn.)

Kjertelsyge angives at være temmelig almindelig, medens den mindre hyppig kommer under Behandling (Krohn, Collett).

Af **Kræft** er i det Hele opgivet 21 Tilfælde med 15 Dødsfald. (I 1870 28 og 18.) For 12 af de Døde er Sygdommens Sæde opgivet, nemlig: i Tungen og Brystkjertelen hver hos 3, i Ansigtet og Leveren hver hos 2, i Armen og Lyskeglandlerne, hver hos 1. Fra indre Søndhordland berettes en 26aarig Flerfødende ved Naturens Hjelp at have — efter Beregningen 8 Uger for tidlig — født en Pige, der fra venstre Øre og nedover Halsen havde en kankroid Svulst, stor som et voxent Menneskes Hoved. Barnet levede kun nogle faa Minutter. Barselsengen forløb ellers regelmæssigt. (I. K. Dahl.)

Af **Lungesvindsot** er opgivet 76 Tilfælde med 41 Dødsfald eller 7,4 pCt. af samtlige 557 af Lægerne opgivne, ved Sygdom foraarsagede Dødsfald. (I 1870 opgaves ligeledes 76 Tilfælde med 42 Dødsfald eller 10,9 pCt. af de opgivne Dødsaarsager). Fraregnes de paa Lungegaardshospitalet og Pleiestiftelsen No. 1 døde 57 Spedalske, af hvilke paa ovenstaaende Liste 4 fra Lungegaardshospitalet ere anførte som døde af Svindsot, hvilke delvis vare hjemmehørende i andre Amter, bliver Forholdet i dette Aar 7,4 pCt. For de enkelte Lægedistrikter var Forholdet mellem de opgivne Dødsfald af Svindsot og samtlige opgivne Dødsaarsager følgende:

Liste over kroniske Sygdomme.

	Hele Aaret.		Af de Behandlede, hvis Kjøn er opgivet, vare		Af de Behandlede, hvis Alder er opgivet, vare		Antal af anmeldende Læger.	Ialt opgivne.		Fordeling paa Lægedistrikterne.																							
										Indre Søndhordland.		Ytre Søndhorland.		Indre Hardanger.		Ytre Hardanger.		Vos.		Søndre Midthorland.		Nordre Midthorland.		Indre Nordhorland.		Ytre Nordhorland.			
	Behandlede.	Døraf døde.	Md.	Kv.	Børn (under 15 Aar).	Voxne (over 15 Aar).		Tilfælde.	Dødsfald.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.		
Fnat	27	-	9	18	16	11	4	27	-	8	-	-	-	7	-	9	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-		
Skurv	1	-	1	-	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-		
Kjertelsyge	33	1	16	17	26	7	7	33	1	10	-	-	-	7	-	6	-	-	-	4	-	6	-	-	-	-	-		
Rachit	9	-	4	5	9	-	1	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Svindsot	55	20	29	26	1	54	8	76	41	11	2	4	4	6	6	12	5	9	2	11	6	9	7	7	7	7	2		
Kræft	13	7	7	4	-	11	5	21	15	4	3	-	-	3	1	3	1	-	-	4	3	2	2	1	1	4	4		
Vatersot og Morbus Brighti	19	9	8	11	2	17	8	25	15	6	2	8	3	-	-	4	3	-	-	4	4	2	2	-	-	1	1		
Blegsot	72	-	-	72	2	70	7	72	-	35	-	-	-	-	-	6	-	14	-	5	5	7	7	-	-	5	-		
Menstruationsuordener	22	-	-	22	-	22	5	22	-	-	-	-	-	4	-	7	-	-	-	4	-	-	-	-	-	7	-		
Cardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi	231	12	105	126	17	214	9	232	13	47	6	42	3	18	-	51	2	-	-	45	-	10	-	-	-	19	2		
Ormesygdomme	8	-	4	4	3	5	3	8	-	6	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-		
Drankersygdomme	3	-	3	-	-	3	3	5	2	-	-	1	1	-	-	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	1	1		
Sindssygdomme	7	1	5	2	-	7	4	7	1	-	-	-	-	3	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2	-		

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svindsot.	Opgivne Dødsaarsager.	Forhold i pCt.
Indre Søndhordland . .	2	69	2,9
Ytre — . .	4	55	7,3
Indre Hardanger	6	39	15,4
Ytre —	5	55	9,1
Vos	2	34	5,9
Søndre Midthordland .	6	44	13,6
Nordre — .	3	80	3,8
Indre Nordhordland . .	7	64	10,9
Ytre — . .	2	60	3,3
Lungegaardshospitalet og Pleiestiftelsen No. 1	4	57	7,0
Søndre Bergenhus Amt	41	557	7,4

Af de for **Vatersot** opførte 15 Dødsfald kunne 2 sees at være foraarsagede af Morbus Brighti, 13 af Hydrops.

Cardialgi og **kronisk Gastrit** er fremdeles hyppig forekommende Sygdomme. For strengt Arbeide og uhensigtsmæssig Kost anføres i Almindelighed som Aarsagsmomenter.

Drankersygdom. Af de 5 opgivne Tilfælde kan et sees at have været Delirium tremens, og et af de 2 derunder opførte Dødsfald at være foraarsaget ved kronisk Alkoholisme.

Sindssygdom. Foruden de opgivne 7 nye Tilfælde, kunne 3 Sindssyge sees at være indlagte i Asyl. Sygdomsformen er angivet for 5; 4 lede af Melancholi, 1 af Mani. Det sidste Tilfælde opstod hos en Kvinde under Forløbet af en Gigtfeber; der udviklede sig tilsidst en Hjernebetændelse, hvoraf Patienten døde. I det Hele er paa Lægernes Dødsfortegnelser opført 3 som døde af Sindssygdom.

For Amtskommunens Regning forpleiedes ifølge Regnskabsaaret 1870–71 i Asyler 30, i Hjemmet 89 med en Udgift for Amtskassen af 5 554 Spd. 25½ Sk. Amtskommunens samlede Udgifter til Medicinalvæsenet udgjorde 9 454 Spd. 59 Sk. Af de for Amtskommunens Regning i Hjemmet forpleiede Syge hørte hjemme:

i indre Søndhordland .	10	i søndre Midthordland .	3
i ytre — .	7	i nordre — .	8
i indre Hardanger	11	i indre Nordhordland .	8
i ytre —	16	i ytre —	10
i Vos	13	i Svedens Herred	3

Af Lægernes Beretninger kan desuden 14 Sindssyge sees at være forpleiede som almindelige Fattige.

Chirurgiske Tilfælde. Fra ytre Hardanger omtales Frakturer som meget almindelige blandt de mange Grubearbeidere (Sparre). Sammesteds indtraf et Tilfælde af Luxation af Underkjæven efter Tandudtrækning af en Kvaksalver. Paa Vos iagttoges et dødeligt endende Tilfælde af Stivkrampe hos en Mand, der i beruset Tilstand havde faaet en Excoration ved at falde udover en Trappe; Sygdommen udviklede sig 11—12 Dage efter Læsionen, da Saaret næsten var tilhelet (Næsheim).

Følgende **chirurgiske Operationer** opgives udførte: 2 Amputationer af Fingre, 1 Exartikulation af Stortaaens 1ste Led; 1 Borttagelse af en melanotisk Svulst i Parotis, 1 af en fibrøs Svulst paa den indvendige Side af Kindet, 1 af Fedtsvulst, 1 af Sæksvulst, 1 af et Teleangiektasi ved Causticum; 3 Punktioner for Vandbrok, 1 for Vatersot; 1 Operation for Fistula ani, 3 for indgroet Negl; 2 Repositioner for indeklemt Brok, 2 af Luxatio humeri, 1 af Paraphimose; en Udskrælling af et nekrotisk Benstykke i Underkjæven.

Af **obstetriciske Operationer** omtales udførte af Læger: 13 Tangforløsninger, hvoraf 6 indicerede ved Vemangel, Vesvækkelse eller langsom Fødsel uden Fremgang, 2 ved smertefulde Veer, 2 ved Bækkensneverhed, 1 ved Blødning, 1 ved hydrocephalisk Hoved, for 1 er Indikationen uopgiven. Af Konerne forbleve 7 ilive, for 6 er Udfaldet ikke opgivet. Af Børnene forbleve 11 ilive; for 2 mangler Opgave om Udfaldet. 4 Vendinger, 1 Gang indiceret ved Tverleie, 1 Gang ved fremfalden Navlesnor, 1 Gang ved Placenta prævia; i 1 Tilfælde er Indikationen ikke angivet. Alle Konerne forbleve ilive; 2 af Børnene bleve ilive, 2 vare dødfødte. I det ovenfor nævnte Tilfælde, hvor Vending foretoges formedelst Tverleie, var Skeden efter en foregaaende Fødsel timeglasformig forsnevret med en Aabning opad af kun en Penneposes Vidde. Under Chloroformnarkose lykkedes det Lægen efter en Times Arbeide at faa Haanden bragt igjennem det forsnevrede Sted, hvorpaa Vendingen udførtes; Barnet var dødfødt (Collett). I søndre Midthordland fødtes en „Mola carnosa“ af en 51aarig Kvinde. Hun laa længere Tid syg derefter.

Antallet af **Fødte** og **Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde					Dødfødte.
		i Alt.	under 1 Aar		mellem 1—15 Aar.	paa Barselseng.	
			i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.			
Svedens Herred	81	44	-	5	7	-	-
IndreSøndhordl.	258	168	1	27	29	-	10
Ytre —	406	239	2	36	39	9	23
IndreHardang..	252	139	1	15	9	1	5
Ytre —	331	190	3	31	33	-	13
Vos	255	126	4	17	10	2	12
Søndr. Midthordl	293	153	3	27	15	-	21
Nordre —	609	442	9	83	112	6	25
IndreNordhordl.	469	273	8	51	56	5	25
Ytre —	438	256	7	36	49	1	28
Søndre Bergenhus Amt	3 392	2 030	38[1])	328	359	24	162

[1]) Ifølge Dødfødteanmeldelserne 16.

Omkomne paa voldsom Maade 76.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1 362 Fødte over Døde og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 59,8. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 10,8 pCt. af samtlige Fødte og 18,0 af samtlige Døde. Antallet af Børn, døde mellem 1—15 Aar, udgjorde 17,6 pCt. og Antallet af Børn, døde under 15 Aar, 35,7 pCt. af samtlige Døde.

Af de 24 Dødsfald paa Barselseng kjendes Dødsaarsagen hos 9, hvoraf 5 Gange af Barselfeber, 1 Gang Blødning efter Fødselen. 3 Kvinder, 1 i Vos og 2 i indre Nordhordlands Lægedistrikt, døde uforløste. En Kone døde under Fødselen af Blødning fra forliggende Moderkage. Der gjordes af den tilstedeværende Læge forgjæves Forsøg paa at faa Fosteret vendt (Næsheim). I det andet Tilfælde døde Konen under paabegyndt Selvudvikling af Fosteret; Læge eller Jordemoder vare ei tilstede. I det tredie Tilfælde døde Konen pludselig efter kun 3 Timers Fødselsarbeide (Krohn).

Lægernes Dødsfortegnelser indeholder, Stiftelserne for Spedalske medregnede, Opgaver over 557 eller 28,5 pCt. af samtlige 1 954 ved Sygdom foraarsagede Dødsfald. De hyppigste Dødsaarsager vare: Skarlagensfeber (145), Spedalskhed (72), Lungebetændelse (45), Svindsot (41), Nervefeber (33), Kræft (15), Hjernebetændelse, tuberkuløs Meningit og Kramper i Børnealderen (tilsammen 15), Vatersot og Morbus Brighti (tilsammen 15), Alderdomssvaghed (14), Hjerneslag (13).

Veirliget. Vaaren var længe meget kjølig; i Juni Maaned indtraadte godt, varmt Sommerveir. Den sidste Del af Sommeren og hele Høsten var meget regnfuld. Aarsudbyttet af Korn og Hø blev mindre godt, bedst i Nordhordland. Poteterne ødelagdes tildels af Sygdom; Frugtavlen slog heller ikke til. Fiskerierne vare ogsaa mislige.

Levemaade og **hygiæniske Forhold.** Fra indre Søndhordland berettes det, at da Vaarsildfisket i de senere Aar har slaaet feil, har Almuen efterhaanden begyndt at lægge mere Vægt paa Fædrift og Agerbrug. Den lægger sig til bedre Hornkvæg og Faar, hvorfor ogsaa Uldproduktionen begynder at tage Opsving. Der spores ogsaa Fremskridt i Renlighed, men hermed gaar det overmaade langsomt. Vaaningshusene bygges i Almindelighed noget rummeligere end før, men ere ofte utilstrækkelig forsynede med Ovne. Beklædningen er derimod i det Hele god. Her som andetsteds forsvinder Nationaldragterne mere og mere. Levemaaden er simpel. Der spises i Almindelighed 4 Gange daglig, hvoraf Grød til tvende Maal; forøvrigt nydes Fisk, Kaffe, Smør og Brød. Kjød anvendes mindre hyppig og blot i røget eller saltet Tilstand. Øl og Brændevin bruges kun sparsomt udenfor større Festligheder, Bryllupper og Begravelser (J. K. Dahl). Fra søndre Midthordland angives de mislige økonomiske Forhold at lægge store Hindringer i Veien for Fremgang, hvad Levemaaden og de hygiæniske Forhold angaar. Nydelsen af Brændevin er her fremdeles almindelig (J. A. Heiberg). I indre Nordhordland skrider det stadig fremad til det Bedre; men da Kvinderne kun vanskelig kan følge med, langsomgjøres og lammes Fremskridtene i høi Grad. (Krohn).

Fattigsygepleien. For Fattigvæsenets Regning behandledes:

i indre Søndhordland..48, med en Medicinaludgift af 60 Spd. 73½ Sk.
i ytre — 25, Do. Do. af 11 Spd. 35 Sk.
i indre Hardanger ....45, Do. Do. af 30 Spd. 21 Sk.
i ytre — 37
i søndre Midthordland .38, med en Udgift af 56 Spd.
i Vos .....60 25 Sk.
i indre Nordhordland..16, med en Udgift af 11 Spd. 15 Sk.
i ytre — ..62, Do. Do. af 60 Spd. 32 Sk.

tilsammen 331.

(Aaret forud var Antallet 260.) For nordre Midthordland er Opgave ikke meddelt.

Af Møder i **Sundhedskommissionerne** afholdtes: i Sve-

dens Herred 1; i indre Søndhordland 5, deraf i Fjelberg tre, i Skonevig og Etne i hvert et; i ytre Søndhordland 3, deraf i Stordøen, Finaas, Tysnæs, i hvert et; i indre Hardanger 2, deraf i Ulvik og Røldal, i hvert et; i ytre Hardanger 10, deraf i Jondal og Kvindherred, i hvert tre, i Vikør to, i Strandebarm og Varaldsø to; i Vos 2; i søndre Midthordland 3, et i hvert Herred; i nordre Midthordland 8, deraf i Dom- og Korskirkesognenes Landdistrikt fire, i de øvrige Herreder et i hvert; i indre Nordhordland 7, deraf et i Hosanger, i Haus, Brudvik og Hammer to i hvert; i ytre Nordhordland 4, deraf to i Manger, i Lindaas og Herlø et i hvert Herred. Af Forhandlingsgjenstandene nævnes: de epidemiske Sygdomme — fornemmelig Skarlagensfeber — disse Sygdommes Behandling og Forebyggelse, Gjennemgaaelse af Listerne over de Spedalske, almindelige Sundhedsregler; om Legemets Bygning og de vigtigste Organers Fysiologi i søndre Midthordland, om Benbrud og deres Behandling i indre Nordhordland. Forslag til almindelige Sundhedsforskrifter vedtoges af Kommissionerne i Jondals og Vikørs Herreder, forkastedes derimod i Strandebarm-Varaldsø. I Kvindherred nævnes hele Kommunerepræsentationen at være indtraadt i Sundhedskommissionen; ligeledes i alle Herreder i nordre Midthordlands Lægedistrikt udenfor Kors- og Domkirkesognenes Landdistrikt.

De **Vaccineredes** Antal udgjorde:

i Svedens Herred	68
i indre Søndhordlands Distrikt	167
i ytre — —	458
i indre Hardangers —	180
i ytre — —	252
i Vos —	239
i søndre Midthordlands —	189
i nordre — —	489
i indre Nordhordlands —	461
i ytre — —	223
tilsammen	2 726.

3 **retsmedicinske Forretninger** udførtes: 1 i ytre Søndhordland, 1 i indre Hardanger, 1 i søndre Midthordland, nemlig: 1 Obduktionsforretning over et i Dølgsmaal født Barn, 2 Undersøgelser af Tiltaltes mentale Tilstand.

Af **Badeindretninger** nævnes en Dampbadindretning i indre Hardanger, hvori toges 156 Bad, 1 Søbadehus med Styrtebadindretning ved Arne Fabrik i indre Nordhordland, samt en privat Indretning for varme Søbade i indre Søndhordland.

Af **Sygehuse** findes i Aarstad Herred ved Bergen: Møllendal Sindssygasyl (privat Eiendom), Lungegaardshospitalet og Pleiestiftelsen for Spedalske No. 1. Om Sindssygeasylets Belæg henvises til Sygehuslisten, de to sidste ere ovenfor omhandlede.

Medicinalpersonalet bestod af 11 Læger, 28 Jordemødre og 56 Hjelpevaccinatører, nemlig i:

1. Svedens Herred: 1 Jordemoder; 2 Hjelpevaccinatører. Distriktslægen bor i Haugesund.
2. Indre Søndhordlands Distrikt: 1 Læge, boende i Fjelberg; 2 Jordemødre (2 Poster ere ledige); 4 Hjelpevaccinatører.
3. Ytre Søndhordlands Distrikt: 1 Læge, bosat paa Stordøen; 3 Jordemødre (4 Poster ere ledige); 8 Hjelpevaccinatører.
4. Indre Hardangers Distrikt: 1 Læge, bosat i Kinservik; 6 Jordemødre; 7 Hjelpevaccinatører.
5. Ytre Hardangers Distrikt: 2 Læger, hvoraf Distriktslægen bosat i Strandebarm, en privat Læge i Kvindherred; 4 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.
6. Vos Distrikt: 1 Læge, boende paa Vossevangen; 2 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
7. Søndre Midthordlands Distrikt: 1 Læge, bosat i Os; 3 Jordemødre (2 Poster ledige); 7 Hjelpevaccinatører.
8. Nordre Midthordlands Distrikt: 2 Læger, nemlig Distriktslægen, der er bosat i Bergen, og Underlægen ved Lungegaardshospitalet; 4 Jordemødre, hvoraf en privat praktiserende; 3 Hjelpevaccinatører.
9. Indre Nordhordlands Distrikt: 1 Læge, bosat i Haus; 2 Jordemødre; 8 Hjelpevaccinatører.
10. Ytre Nordhordlands Distrikt: 1 Læge, boende i Lindaas; 1 Jordemoder; 9 Hjelpevaccinatører.

XIII. Bergens By.

Byen, der har et Fladeindhold af 0,01 Kvadratmil, og hvis Folkemængde den 31te December 1865 var: 27 703, udgjør et Lægedistrikt, Bergens Stadsfysikat.

Sundhedstilstanden var mindre god. Af epidemiske Sygdomme var især Skarlagensfeber fremherskende; Nervefeber og Lungebetændelse vare heller ikke sjeldne, ligesom ogsaa catarrhalske Sygdomme til enhver Tid vare meget udbredte.

Dødeligheden var forholdsvis stor og noget større end almindelig i de senere Aar. De Dødes Antal var nemlig 790 eller 23,28 pro mille af den beregnede Befolkning ved Aarets Midte (30 455). I det foregaaende Aar døde 651 eller 21,7 pro mille og i 1869 641 eller 21,8 p. m. af Folkemængden. I Femaaret 1866—70 udgjorde det gjennemsnitlige Antal Døde 609 eller 21,06 p. m. af den beregnede Befolkning ved Femaarets Midte (28 909); i det foregaaende Femaar var Dødeligheden 25,1 pro mille.

Fordelingen af de Døde paa de forskjellige Aldersklasser sees af nedenstaaende Liste, der er affattet efter Lægernes indsendte Dødsanmeldelser:

Ialt.	Under 1 Aar.	mellem 1—5 Aar.	mellem 5—10 Aar.	mellem 10—15 Aar.	mellem 15—20 Aar.	mellem 20—30 Aar.	mellem 30—40 Aar.	mellem 40—50 Aar.	mellem 50—60 Aar.	mellem 60—70 Aar.	mellem 70—80 Aar.	mellem 80—90 Aar.	mellem 90—100 Aar
725*)	134	159	58	11	7	50	44	42	55	57	63	42	2

*) For en Mand er Alder ikke opgivet.

Efter Opgave fra Stadsfysikus indtraf i Maanederne:

Januar . . 62	Dødsfald.	Juli 66	Dødsfald.
Februar . 70	—	August 57	—
Marts . . . 65	—	September . 62	—
April . . . 73	—	Oktober . . . 67	—
Mai 79	—	November . 46	—
Juni 64	—	December . 44	—

Til Oplysning om de **epidemiske Forhold** hidsættes følgende af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel: (se Tabellen paa næste Side.)

Nervefeber var noget mindre udbredt end de nærmest foregaaende Aar; 112 Tilfælde med 7 Dødsfald forekom nemlig dette Aar, mod 160 Tilfælde med 12 Dødsfald i 1870 og 292 Tilfælde med 29 Dødsfald i 1869. Paa Byens Sygehus indlagdes 50 Patienter (27 Mænd, 23 Kvinder); fra forrige Aar var tilbageliggende 5 (2 Mænd, 3 Kvinder). Af de 53 Udskrevne var 2 Døde. Paa Tugthuset indtraf 5 Tilfælde.

Af de for **simpel Feber** anmeldte 505 Tilfælde behandledes 6 paa Byens Sygehus, 5 paa Tugthuset.

Af **Barselfeber** angrebes et usædvanlig stort Antal, nemlig 47 med 15 Dødsfald; (i 1870: 11 Tilfælde med 5 Dødsfald). Sygdommen angives i flere Tilfælde ikke usandsynlig overført ved Jordemødre, i de fleste kunde derimod ingen saadan Overførelsesmaade paavises. Paa Fødselsstiftelsen indtraf i Aarets Løb intet alvorligere Tilfælde af Barselfeber.

Af **Børnekopper** forekom 3 Tilfælde, alle importerede med Sømænd fra Udlandet, nemlig en fra Rotterdam og to fra Hamburg. De Syge isoleredes i Koppelazaret. (I 1870 indtraf 2 Tilfælde af Kopper.)

Af **Vandkopper** anmeldtes 181 Tilfælde, hvoraf 176 hos Børn under 15 Aars Alderen, 5 hos Ældre.

Skarlagensfeber havde i dette Aar en usædvanlig Udbredning. 603 Tilfælde med 74 Dødsfald kom under Lægetilsyn. 133 Dødsfald vides i det Hele bevirkede ved Sygdommen. (I 1870 kjendtes 289 Tilfælde med 43 Dødsfald, i 1869: 48 og 3.)

Mæslinger forekom kun sporadisk; 30 Tilfælde anmeldtes, (12 i 1870).

De af **Rødlinger** anmeldte 131 Tilfælde iagttoges hos 129 Syge under og 2 over 15 Aars Alderen.

Rosen foraarsagede 1 Dødsfald paa 84 anmeldte Tilfælde.

Diphtherisk Svælgbetændelse er opgivet hos 57 Syge, hvoraf 3 døde (i 1870 kjendtes 51 Tilfælde med 8 Døds-

I Bergens By anmeldte epidemiske Sygdomme.

	Hele Aaret.		Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	Ialt opgivne.	
	Behandlede.	Deraf Døde.													Tilfælde.	Dødsfald.
Nervefeber	112	7	14	7	9	9	8	6	18	8	7	9	9	8	121	16
Simpel Feber	505	-	64	54	46	54	41	39	30	26	26	32	47	46	505	-
Barselfeber	41	9	-	6	3	2	-	2	4	-	1	4	9	10	48	16
Børnekopper	4	-	1	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	4	-
Vandkopper	181	-	4	7	18	11	8	19	10	2	5	5	47	45	181	-
Skarlagensfeber	603	74	78	50	52	39	29	30	46	55	57	52	71	44	662	133
Rødlinger	131	-	-	3	-	-	-	-	-	-	1	1	54	72	131	-
Mæslinger	30	-	1	2	-	-	-	-	-	4	-	10	10	3	30	-
Rosen	84	1	15	12	5	10	10	6	4	7	5	5	3	2	88	5
Diphtherisk Svælgbetændelse	57	2	9	9	3	8	1	5	2	2	5	7	3	3	57	2
Strubehoste	17	12	-	-	-	6	-	1	-	-	3	4	2	1	26	21
Kusma	148	-	2	5	6	11	17	45	21	13	9	2	6	11	148	-
Akut Bronchit	758	15	99	124	104	99	65	30	14	24	31	38	60	70	765	22
Andre catarrhalske Tilfælde	1186	4	167	172	150	156	75	75	44	42	59	57	114	75	1186	4
Lungebetændelse	244	38	35	21	21	42	32	18	7	8	7	15	17	21	261	55
Pleurit	8	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	3	1	1	11	3
Gigtfeber	80	2	9	9	4	9	6	11	7	3	2	5	8	7	80	2
Koldfeber	2	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2	-
Diarrhoe (akut)	819	2	71	72	60	48	40	60	80	80	104	86	60	58	837	20
Cholera nostras	129	2	3	3	1	-	3	7	21	24	36	14	10	7	132	5
Blodgang	4	1	-	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	4	1
Tilsammen	5143	169	572	557	486	505	339	354	308	298	360	349	531	484	5278	305

fald). Af de 17 for **Strubehoste** behandlede døde 12. Ifølge Dødsanmeldelserne døde 21 af denne Sygdom (i 1870 opgaves 3 døde heraf).

Af **Kusma** er anmeldt 148 Tilfælde, de fleste i Maanederne Mai–August.

Catarrhalske Sygdomme vare fremherskende gjennem det hele Aar. Der anmeldtes 1 944 Tilfælde, hvoraf henimod Halvparten (816) i det første Kvartal. Af samtlige Tilfælde opgives 765 som akut Bronchit, der bevirkede 22 Dødsfald; Resten som andre catarrhalske Sygdomme, saasom Catarrhalfeber, Laryngit og simpel Halsbetændelse; 4 Dødsfald bevirkedes af Laryngit. (I det foregaaende Aar opgaves 1 493 catarrhalske Tilfælde, hvoraf 585 af akut Bronchit med 30 Dødsfald.)

Af **Lungebetændelse** er opgivet 244 Tilfælde, af hvilke 38 medførte Døden, medens det af Lægernes Dødsanmeldelser sees, at 58 Dødsfald ere foraarsagede ved denne Sygdom. (I 1870 kjendtes 226 Tilfælde med 44 Dødsfald. Af 33 paa Byens Sygehus behandlede Syge døde 2.

Hjernebetændelse er opgivet som Dødsaarsag i 17 Tilfælde, tuberkuløs Meningit i 13, Kramper i Børnealderen i 25, tilsammen 55 Tilfælde. 26 Syge vare af Mand- og 29 af Kvindekjøn; 53 under og 2 over 15 Aars Alderen.

Rheumatiske Sygdomme. Af Gigtfeber er anmeldt 80 Tilfælde, hvoraf 3 endte dødelig, af kronisk Rheumatisme er af 3 Læger opgivet 54 Behandlede, nemlig 26 Mænd og 28 Kvinder, hvoraf 1 Barn, Resten Voxne.

De 2 for **Koldfeber** Behandlede antages at have erhvervet Sygdommen i Udlandet.

Gastriske Sygdomme havde omtrent samme Udbredelse og Dødelighed som det foregaaende Aar. Af Diarrhoe er opgivet 837 Tilfælde med 20 Dødsfald, af Cholera nostras 132 Tilfælde med 5 Dødsfald. (845 og 214 Tilfælde samt 37 og 12 Dødsfald i 1870.)

Veneriske Sygdomme. Over de paa Byens Sygehus behandlede Tilfælde af Syphilis giver nedenstaaende Tabel en Oversigt (se Tabellen paa næste Side):

27 for sekundær Syphilis Udskrevne behandledes i 1 546 Dage eller 57,3 Dag for hver. Ifølge de af Byens Læger til Sundhedskommissionen indsendte Lister udgjorde Antallet af de for Syphilis Behandlede (de paa Sygehuset Indlagte fraregnede) 36, deraf 5 for primære, 31 for konstitutionelle Former. Alder og Kjøn er ikke opgivet.

For **Gonorrhoe** og **Urethrit** opgives behandlede paa Byens Sygehus 58, hvoraf 9 Mænd, 49 Kvinder, i Hjemmet 100, hvis Kjøn ikke er opgivet.

	Tilbageliggende fra forrige Aar.			Indkomne.			Af de indkomne Tilfælde vare:				Udskrevne.				Tilbageliggende ved Aarets Udgang.			Samlet Antal Forpleiningsdage.	Middeltal af Forpleiningsdage for hver Udskreven.
	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	primær Syphilis.	sekundær —	tertiær —	hereditær —	helbredede.	i Bedring.	uhelbredede.	døde.	Tils.	Md.	Kv.		
Bergens Sygehus	6	2	4	50	28	22	9	29	11	1	45	1	1	3	6	3	3	2 766	55,32

Af **Spedalske** forpleiedes ved Udgangen af 1870 paa St. Jørgens Hospital 62, hvoraf 26 af Mand-, 36 af Kvindekjøn; 8 indkom i heromhandlede Aar; 7 døde. Belægget ved Aarets Udgang var 63, deraf 25 af Mand-, 38 af Kvindekjøn. I Bergens By kjendtes ved Udgangen af Aaret 1870 udenfor St. Jørgens Hospital 15 Spedalske, 10 af Mand-, 5 af Kvindekjøn. I Aarets Løb tilkom 3, hvoraf 2 vare overseede ved tidligere Tællinger, og 1 hjemkommen fra Stiftelse; 2 indlagdes i Stiftelse. Antallet ved Aarets Udgang var saaledes 16, deraf 11 af Mand-, 5 af Kvindekjøn.

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om en Del af Lægerne behandlede væsentlig **kroniske Sygdomme**:

Liste over kroniske Sygdomme.

	Hele Aaret.			Af de Behandlede, hvis Kjøn er opgivet, vare		Af de Behandlede, hvis Alder er opgivet, vare		Antal af anmeldende Lægger.	Ialt opgivne.	
	Behandlede.	Deraf Døde.		Md.	Kv.	Børn (under 15 Aar).	Voxne (over 15 Aar).		Tilfælde.	Dødsfald.
Fnat	56	-		46	10	17	39	-	56	-
Kjertelsyge	71	-		35	36	58	13	3	74	3
Rachit	6	-		3	3	6	-	2	6	-
Svindsot	83	24		49	44	8	75	4	176	117
Kræft	5	-		4	1	-	5	3	17	12
Vatersot	28	6		14	14	12	16	4	28	6
Blegsot	116	-		6	110	19	97	5	116	-
Menstruationsuordener	40	-		-	40	-	40	2	40	-
Cardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi	230	-		71	159	24	206	5	233	3
Ormesygdomme	73	-		31	42	65	8	3	73	-
Drankersygdomme	13	-		7	6	3	10	3	13	-
Sindssygdomme	19	-		6	13	-	-	4	19	-

Af de af **Fnat** anmeldte 56 Tilfælde behandledes 42 paa Byens Sygehus.

Af **Svindsot** er dette Aar et betydeligt større Antal Dødsfald anmeldt end i de foregaaende Aar, nemlig 117 eller 16,1 pCt. af samtlige af Lægerne opgivne, ved Sygdom foraarsagede Dødsfald (725), medens der i 1870 kjendtes 88 Dødsfald af Svindsot eller 14,7 pCt. af de opgivne, ved Sygdom foraarsagede Dødsfald (596), i 1869: 69 Dødsfald eller 12 pCt., og i 1868: 65 eller 11,5 pCt.

Af de af **Kræft** anmeldte 12 Dødsfald opgives 2 foraarsagede ved Kræft i Tungen, 2 i Brystet, 2 i Mavesækken, 2 i Livmoderen, 1 i Leveren, 1 i Underkjæven, 1 i Underlivet, for 1 er Sædet ikke opgivet. (I 1870 kjendtes 14 Dødsfald af Kræft.)

Af de for **Vatersot** opførte 10 Dødsfald bevirkedes 4 af Morbus Brighti, 6 af Hydrops.

Af de 13 af **Drankersygdomme** opgivne Tilfælde kan 2 sees at have været kronisk Alkoholisme, begge med dødeligt Udfald.

Flere **Forgiftningstilfælde** af lettere Art er ogsaa i dette Aar indtrufne efter Nydelsen af Gammelost. Ostene har hver Gang været kemisk undersøgte, uden at Spor af metallisk Gift nogensinde har været opdaget. En Læge har anmeldt 1 Forgiftningstilfælde ved Sæbelud, 2 af Kuldamp.

Af de 19 nye Tilfælde af **Sindssygdom** kan 7 sees at have været Melancholi, 1 Mani; 4 af disse Tilfælde behandledes paa Byens Sygehus.

For Bergens Kommunes Regning blev paa Byens kommunale Sindssygeasyl indlagt 45 Sindssyge, 18 Mænd og 27 Kvinder, paa Rosenbergs Sindssygeasyl 2 Sindssyge, 1 Mand og 1 Kvinde, og paa Møllendals Asyl 7 Sindssyge, 1 Mand og 6 Kvinder.

Over udførte **chirurgiske Operationer** giver følgende Tabel en Oversigt:

Operationer.	Paa Sygehuset.	Udenfor Sygehuset.	Anmærkninger.
Amputation af Læggen . .	3	-	
Exartikulation af Fingre . .	4	-	
Borttagelse af Brystkjertelen	2	-	
— - Læbekræft .	-	2	
— - Kræft i Underkjæven . . .	1	-	
— - Tonsillerne .	-	1	

Operationer.	Paa Sygehuset.	Udenfor Sygehuset.	Anmærkninger.
Borttagelse af Testikelen . .	1	-	
— - Fedtsvulst . .	-	2	
— - Glandelsvulst .	-	2	
— - Polyp i Livmoderhalsen . .	-	2	
— - Polyp i Næsen	-	1	
Operation for Fistula vesico-vaginalis	2	-	
— for Haremund . .	2	2	
— - spaltet Gane .	1	-	
— - Vandbrok . .	-	2	
Plastisk Operation paa Kindet	1	-	
Punktion af Underlivet . .	2	-	
Operation for Hæmatometra	-	1	
Tracheotomi	-	3	2 Gange med dødeligt Udfald.
Operation for Strictura ani .	-	2	
Incision i Livmoderhalsen .	-	2	
Ovariotomi	-	1	
Herniotomi	-	1	
Reposition af indeklemt Brok	-	3	
— - luxeret Underarm	-	1	
Øienoperationer:			
Borttagelse af Øieæblet . .	2	-	
Punktion af Cornea	1	-	
Iridektomi	1	2	
Extractio cataractæ	6	-	
Borttagelse af et fremmed Legeme i Øiet	1	-	

Af **obstetriciske Operationer** sees følgende at være udførte af Læger: Paa Fødselsstiftelsen: 4 Tangforløsninger, 2 formedelst Vemangel eller Vesvækkelse, 2 formedelst Fosterets Afdøen eller Fare for dets Liv; samtlige Koner og Børn forbleve ilive. 1 Udtrækning af anden Tvilling med heldigt Udfald. Af Lægerne i Byen: 35 Tangforløsninger, 17 formedelst Vemangel, Vesvækkelse eller langsom Fødsel, 7 formedelst Bækkensneverhed, 3 formedelst fremfalden Navlesnor, 1 formedelst Barselkrampe; for 7 Tilfælde mangler Angivelse af Indikation. Af Konerne vides 18 forblevne ilive, 3 døde; de to af Barselfeber, 1 og 5 Dage efter Forløsningen; for den tredie mangler nærmere Opgave. Af Børnene fødtes 17 levende; 6 vare dødfødte. For 14 af Konerne og 12 af Børnene mangler Opgaver om Udfaldet. 5 Vendinger, 1 indiceret af fremfalden Navlesnor, 2 af forliggende Moderkage, 1 af begge disse Grunde, for 2 mangler Opgave. Af Konerne bleve 3 ilive, 2 døde; den nærmere Dødsaarsag uopgivet. Af Børnene fødtes 2 levende, 1 dødfødt, for 2 mangler Opgave. Ialt 45 obstetriciske Operationer, hvoraf 40 udførte i Byen af 10 Læger.

Paa Fødselsstiftelsen fødte i 1871 82 Kvinder, hvoraf 2 fik Tvillinger, saa at der i det Hele fødtes 84 Børn. Livet bevaredes hos alle Mødrene, 4 af Børnene vare dødfødte, deriblandt et, som blev født 2½ Maaned for tidligt.

Antallet af **Fødte** og **Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde					Dødfødte.
		i Alt.	under 1 Aar. i 1ste Døgn.	under 1 Aar. over 1 Døgn gamle.	mellem 1-15 Aar.	paa Barselseng.	
Bergens Stadsfysikat	1 068	790	11[1])	155	231	22	66

[1]) Ifølge Dødfødteanmeldelserne ligeledes 11.

Omkomne paa voldsom Maade 13.

Overskuddet af Fødte over Døde bliver saaledes 278 og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 73,9. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 15,5 pCt. af samtlige Fødte og 21,0 pCt. af samtlige Døde. Antallet af Børn, døde i Alderen mellem 1 og 15 Aar, var 29,2 pCt. og Antallet af Børn, døde under 15 Aar, 50,3 pCt. af samtlige Døde. Af de paa Barselseng døde 22 Kvinder opgives 15 døde af Barselfeber, af hvilke 2 efter Forløsning med Tang.

Fra Lægerne haves Opgave over Dødsaarsagen ved 725 eller 96,92 pCt. af samtlige 748 ved Sygdom foraarsagede Dødsfald. De hyppigste Dødsaarsager vare: Skarlagensfeber (133), Svindsot (117), Lungebetændelse (55), Hjernebetændelse, tuberkuløs Meningit og Kramper i Børnealderen (tilsammen 55), Alderdomssvaghed (38), Diarrhoe og Gastero-Enterit (tilsammen 36), akut Bronchit (22), Nervefeber (16), Hjerneslag (16).

Til Oplysning om Dødsaarsagerne hidsættes følgende af Stadsfysikus efter Lægernes Dødsanmeldelser sammenstillede Liste (se Tabellen paa næste Side):

Liste over de af Lægerne anmeldte Dødsaarsager i Bergens By i 1871.

Dødsaarsag.	Sum.	Deraf ere:		mellem 0-1 Aar.		mellem 1-5 Aar.		mellem 5-10 Aar.		mellem 10-15 Aar.		mellem 15-20 Aar.		mellem 20-33 Aar.		mellem 30-40 Aar.		mellem 40-50 Aar.		mellem 50-60 Aar.		mellem 60-70 Aar.		mellem 70-80 Aar.		mellem 80-90 Aar.		mellem 90-100 Aar.	
		M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.
Alcoholismus chronicus	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Angina membranacea	21	11	10	1	-	8	7	2	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aneurisma aortæ	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Apoplexia cerebri	16	12	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	3	-	4	2	3	1	2	-	-	-
Atelectasis pulmonum	4	3	1	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Atrophia et Marasmus	18	9	9	9	7	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bronchitis acuta	22	14	8	6	4	3	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	3	2	-	-
— chronica	22	8	14	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	4	4	1	5	2	2	-	-
Cancer	12	4	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	1	2	2	-	4	-	1	-	-	-	-
Carbunculus	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Cellulitis pelvis	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Combustio	4	3	1	-	-	2	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Compressio cerebri	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Cholera nostras	5	3	2	2	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Convulsiones	25	13	12	11	10	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Cystitis	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-
Debilitas congenita	6	3	3	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— senilis	38	15	23	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	2	5	9	8	10	1	-
Diarrhoea acuta	16	11	5	9	4	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
— chronica	4	1	3	1	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diphtheritis faucium	2	-	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dysenteria	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Elephantiasis tuberculosa	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Enteritis Gastro-	16	8	8	6	8	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Erysipelas	5	2	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-
Febris puerperalis	15	-	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	6	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— rheumatica	2	1	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— typhosa	16	7	9	-	1	-	1	-	1	1	1	-	-	-	2	1	1	-	-	1	-	2	1	1	-	-	1	-	-
Gangræna	3	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	-	-	-
Gastritis chronica	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Hæmatemesis	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Hæmoptysis	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hæmorrhagia intestinalis	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— uteri	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hernia	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Hydrocephalus	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hydrops	6	2	4	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	1	-	-
Hydrothorax	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-
Icterus	5	3	2	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-
Ileus	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Insania	13	6	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	1	1	1	1	-	1	1	-	1	3	-	-	-	-
Intussuceptio	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Laryngitis	4	-	4	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Laryngismus stridulus	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Dødsaarsag.	Sum.	Deraf ere:		mellem 0-1 Aar.		mellem 1-5 Aar.		mellem 5-10 Aar.		mellem 10-15 Aar.		mellem 15-20 Aar.		mellem 20-30 Aar.		mellem 30-40 Aar.		mellem 40-50 Aar.		mellem 50-60 Aar.		mellem 60-70 Aar.		mellem 70-80 Aar.		mellem 80-90 Aar.		mellem 90-100 Aar.	
		M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.
Lithiasis	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Lymphadenitis	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Meningitis	17	4	13	2	1	1	5	-	6	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— tuberculosa	13	9	4	-	-	7	2	2	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— spinalis	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Morbus Brighti	4	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
— prostatæ	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Necrosis	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nephritis	3	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Otitis interna	2	1	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Peritoneitis	7	6	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Pleuritis	3	1	2	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pneumonia	55	32	23	1	6	-	2	-	1	1	-	-	-	-	-	2	-	6	1	6	5	8	2	7	3	-	3	1	-
Purpura hæmorrhagica	2	2	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pyæmia	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Scarlatina	133	67	66	7	2	41	49	16	15	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Scrophulosis	3	-	3	-	-	-	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Spasmus	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Spina bifida	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Spondylarthrocace	2	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Syphilis	3	1	2	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Trismus	3	2	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tuberculosis pulmonum	117	61	56	3	1	3	5	4	2	1	1	1	1	16	11	6	12	8	10	10	4	8	5	1	4	-	-		-
Vitia organica abdominis	5	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	1	1	-	-	-	-	-
— — cordis	13	5	8	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	-	-	1	1	-	2	2	1	-	2	-	-
— — hepatis	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-
Ulcus cruris	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vulnera	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	725	366	359	75	59	72	87	28	30	7	4	4	3	29	21	17	27	21	21	34	21	30	27	28	35	18	24	2	-
Mors accidentalis	6	6	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	1	-	-	-	-
Causa mort. ignota	23	15	8	10	5	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	1	1	-	-	1	-	-	1
Tilsammen	754	387	367	85	64	74	87	29	30	7	4	4	4	30	21	17	27	21	21	35	21	33	28	28	36	19	24	2	1

Veirliget var ret gunstigt; Forsommeren var noget kjølig, senere havde man god Sommervarme, Høsten var kjølig med hyppigt Regn.

Fattigsygepleien besørgedes af 4 By- og Fattiglæger, hvoraf en tillige var Læge ved Arbeidsanstaltens Sygelokale. For Fattigvæsenets Regning behandledes i Hjemmet 735 Syge, paa Byens Sygehus 343 (med en Udgift for Fattigvæsenet af 4 266 Spd. 44 Sk.), i Arbeidsanstaltens Sygelokale 120 (med en Udgift af 755 Spd.). For Forpleining af fattige Barselkoner paa Fødselsstiftelsen udbetaltes af Fattigvæsenet 28 Spd. 80 Sk. I Sindssygeasylerne behandledes, som nærmere ovenfor omtalt, 54 Sindssyge (med en Kurudgift af 6 441 Spd. 81 Sk.). Tilsammen behandledes saaledes for Fattigvæsenets Regning 1 252 Syge (Aaret forud 1 495). Fattigvæsenets Sygeudgifter i det Hele beløb sig til 12 866 Spd. 23 Sk. (I 1870 vare de 13 572 Spd. 86½ Sk.)

Sundhedskommissionen afholdt 30 Møder. Forhandlingerne angik især Klager over forskjellige Misligheder, fornemmelig i Henseende til Kloak- og Latrinvæsenet. Til Undersøgelse af de afgaaede Emigrantskibe var der af Sundhedskommissionen beskikket 2 af Byens By- og Fattiglæger.

De hygiæniske Forhold angives at gjøre stadige Fremskridt forsaavidt angaar Kloak- og Afløbsrender. Forslag til Reform af Renovationsvæsenet blev — efter flere Aars Hvile — gjenoptaget til Behandling.

De **Vaccineredes** Antal udgjorde 716, hvoraf 600 vaccineredes af den offentlige Vaccinatør, Stadsfysikus, 116 af privat praktiserende Læger. (I 1870 vaccinere-

des 581, i 1869 291 og i 1868 1 623). De Revaccineredes Antal udgjorde 117. Eleverne ved Jordemoderskolen og en Mand fra Nordhordlands Distrikt bleve underviste i at vaccinere og opsamle Vaccinelymfe. Til Læger og Hjelpevaccinatører forsendtes 409 Rør Vaccinelymfe.

2 **retslige Obduktionsforretninger** afholdtes, en over et fuldbaarent nyfødt Drengebarn, en over et nyfødt Pigebarn, der begge antoges fødte med Liv.

Af **Sygehuse** fandtes foruden Fødselsstiftelsen: Kommunens Sygehus og dens Sindssygeasyl, Rosenbergs (private) Sindssygeasyl samt St. Jørgens Hospital for Spedalske. Angaaende disse Sygehuses Virksomhed og de paa dem behandlede Sygdomsformer henvises til de almindelige Sygehuslister.

Paa Tugthusets Sygestuer behandledes 69 syge Fanger, hvoraf en laa tilbage fra 1870; af 63 Udskrevne var ingen Døde; 6 laa tilbage ved Aarets Udgang. Forpleiningsdagenes Antal udgjorde: 1 510 eller 23,97 for hver Udskreven. Medikamentudgiften var: 79 Spd. 75 Sk.; de samlede Omkostninger ved Sygepleien var 94 Spd. 51 Sk.

Af de paa Arbeidsanstaltens Sygestuer behandlede 120 Syge, 82 Mænd og 38 Kvinder, vare 54 tilbageliggende fra 1870 og laa 39 tilbage ved Aarets Udgang. I Aarets Løb indtraf 22 Dødsfald, nemlig 14 af Mand-, 8 af Kvindekjøn.

Badeanstalter. Ved Byen findes en Søbadindretning og paa Sygehuset en Damp- og Karbadindretning, paa hvilken sidste af dets Syge toges 7 574 Bad og af Folk fra Byen 6 207.

Byens 3 **Apotheker** fandtes ved Visitationen i Orden. Personalet bestod, foruden Apothekerne, paa Elephantapotheket af 2 examinerede Medhjelpere, paa Svaneapotheket af 2 examinerede Medhjelpere og 2 Disciple og paa Løveapotheket af en examineret Medhjelper og 2 Disciple. Et 4de Apothek oprettedes i dette, men aabnedes først i det paafølgende Aar.

Medicinalpersonalet bestod af 21 Læger, af hvilke en ikke praktiserer (desuden var Distriktslægen i nordre Midthordland bosat i Bergen), 2 Tandlæger og 15 Jordemødre, hvoraf en ikke praktiserer.

XIV. Nordre Bergenhus Amt.

Amtet, hvis Fladeindhold er 144,79 norske Kvadratmil, og som ved Folketællingen den 31te December 1865 havde 86 803 Indbyggere, er inddelt i følgende 10 Lægedistrikter:

1. Lærdals Lægedistrikt (29,51 n. □ M., 8 075 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne Lærdal	4,35 Mil,	2 777	Indb.
Borgund	4,40 -	963	—
Aardal	9,0 -	1 791	—
Aurland	11,76 -	2 497	—
og en Del af Fresvik Annex til Lekanger		47	—

2. Indre Sogns Lægedistrikt (21,48 n. □ M., 12 079 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne Lyster	7,24 Mil,	4 057	Indb.
Justedal	5,12 -	885	—
Hafslo	4,0 -	3 265	—
Sogndal	5,12 -	3 872	—

3. Midtre Sogns Lægedistrikt (14,84 n. □ M., 7 781 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne Lekanger med en Del af Fresvik Annex	4,22 Mil,	2 360	Indb.
Balestrand	6,02 -	2 204	—
Vik	4,60 -	3 217	—

4. Ytre Sogns Lægedistrikt (13,04 n. □ M., 8 593 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne Evindvik	3,11 Mil,	3 018	Indb.
Utvær	1,34 -	1 384	—
Ladvik og Brække	3,25 -	2 042	—
Klævold	4,84 -	1 555	—
Bø Annex til Hyllestad	0,50 -	594	—

5. Ytre Søndfjords Lægedistrikt (6,91 n. □ M., 8 725 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne Hyllestad	1,49 Mil,	1 881	Indb.

Bø Annex undtagen Askevold . . 1,54 Mil, 3 065 Indb.
Ytre Holmedal . 3,88 - 3 779 —

6. Indre Søndfjords Lægedistrikt (19,22 n. □ M., 11 507 Indbyggere) indbefattende:
Herrederne Indre Holmedal . 6,80 Mil, 3 450 Indb.
Jølster . . . . 6,16 - 2 580 —
Førde . . . . 6,26 - 5 477 —

7. Kins Lægedistrikt (6,90 n. □ Mil, 8 284 Indbyggere) indbefattende:
Ladestedet Florøen . . . . . 346 Indb.
Herrederne Kin } . . 5,96 Mil, 4 679 —
Bremanger } 1 852 —
Vefring . . . . 0,94 - 1 407 —

8. Ytre Nordfjords Lægedistrikt (4,71 n. □. M., 5 593 Indbyggere) indbefattende:
Herredet Selø . . . . . 2,73 Mil, 4 018 Indb.
Rugsunds Annex af Daviken . . . . . 1,98 - 1 575 —

9. Nordfjordeidets Lægedistrikt (5,29 n. □. M., 4 399 Indbyggere) indbefattende:
Herrederne Eid . . . . . 3,43 Mil, 2 918 Indb.
Daviken undtagen Rugsunds Annex 1,86 - 1 481 —

10. Indre Nordfjords Lægedistrikt (22,89 n. □ M., 11 767 Indbyggere) indbefattende:
Herrederne Horningdalen . . 1,72 Mil, 1 612 Indb.
Gloppen . . . . 9,04 - 4 705 —
Indviken . . . 5,32 - 3 017 —
Stryn . . . . 6,81 - 2 433 —

Sundhedstilstanden var tilfredsstillende i de fleste Distrikter;*) i Lærdal og ytre Sogn betegnes den i en Del af Aaret som mindre god paa Grund af Nervefeber og Lungebetændelse.

Dødeligheden var temmelig liden. Antallet af Døde i Aarets Løb udgjorde 1 256 eller 14,46 pro mille af den beregnede Befolkning ved Aarets Midte (86 835). I det foregaaende Aar var Antallet af Døde 1 174 eller 13,5 pro mille og i 1869: 1 356 eller 15,7 p. m. I Femaaret 1866—70 udgjorde det gjennemsnitlige aarlige Antal Døde 1 778 eller 14,80 pro mille af den beregnede Befolkning ved Femaarets Midte (86 331); Femaaret forud var Dødeligheden 16,3.

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hidsættes følgende af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel (se Tabellen paa næste Side).

Nervefeber, som i 1870 (da der opgaves 70 Angrebne og 4 Døde) forekom mindre hyppigt end i de nærmest foregaaende Aar, optraadte i 1871 atter med større Udbredning; der er nemlig for dette Aar anmeldt 155 Angrebne, hvoraf 17 døde; 6 af Tilfældene kunne sees at være behandlede under Fisket, deraf 5 paa Sygehuset i Florø. Sygdommen dannede i Nordfjordeidets og indre Nordfjords Distrikter en Fortsættelse af en i 1870 begyndt Epidemi. Til sidstnævnte Distrikt indførtes ogsaa Smitte flere Gange udenfra, — saaledes i Begyndelsen af Marts ved en hjemvendt Fisker og senere ved en Skræppekarl fra Vos; den videre Smitteførsel fra disse lod sig paavise. Antagelig var der noget flere angrebne end paa Listerne anført. Sygdommen viste sig i det Hele godartet, med Undtagelse af enkelte Tilfælde i indre Sogns og indre Nordfjords Distrikter, hvor der optraadte stærkt fremtrædende Hjerneaffektion.

Af **Barselfeber** kjendes 13 Tilfælde, hvoraf 4 med dødelig Udgang (i 1870: 11 og 5); i indre Søndfjords Distrikt indtraf 1 dødeligt endende Tilfælde efter Tangforløsning. I Nordfjordeidets Distrikt iagttoges 1 Tilfælde af Barselmani og 1 af Mani under Diegivningen ½ Aar efter Fødselen.

Skarlagensfeber optraadte dette Aar sjeldent; der er kun anmeldt 19 Tilfælde med 3 Dødsfald (det foregaaende Aar 35 med 1 Dødsfald). Sygdommen omtales kun fra ytre Søndfjords, Kins og Nordfjordeidets Distrikter, til sidstnævte indført fra Dalsfjorden paa Søndmøre. Sygdommen viste sig mild og Lægen hentedes i Kins Distrikt først i Afskallingsstadiet. Fra Nordfjords Distrikt anføres udtrykkelig, at flere havde været angrebne end opført paa Tabellen, thi kun faa forlangte Lægehjelp.

Mæslinger optraadte som i foregaaende Aar sparsomt; kun 8 Tilfælde ere anførte (i 1870: 11 med 1 Dødsfald).

Af **catarrhalske Tilfælde** er opført 242 Angrebne med 20 Dødsfald (Aaret forud 194 med 2 Døde). Paa Sygehuset i Florø behandledes under Fisket 6 Syge, hvoraf 2 lede af Bronchit; 1 døde af Laryngit. Af det opgivne Antal Døde er 7 foraarsaget ved Laryngit og 18 ved akut Bronchit, hvoraf er anmeldt 137 Behandlede; 69 af disse vare Mænd, 66 Kvinder, 57 under og 78 over 15 Aar. Fra indre Søndfjords Distrikt omtales en liden Influenza-

*) Fra Distriktslægen i ytre Nordfjords Lægedistrikt er heller ikke for dette Aar indkommet nogen Medicinalberetning; Oplysninger om Sygeligheden i dette Distrikt savnes derfor.

I nordre Bergenhus Amt anmeldte epidemiske Sygdomme.

	Hele Aaret. Behandlede.	Hele Aaret. Deraf Døde.	Tiden er opgivet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Nervefeber	153	15	147	9	8	9	19	11	11	9	11	13	18	6	23
Simpel Feber	26	-	25	1	-	1	1	2	6	4	4	3	-	1	2
Barselfeber	11	2	11	1	1	2	-	2	-	-	-	1	2	-	2
Vandkopper	6	-	6	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	1
Skarlagensfeber	18	2	18	-	-	-	2	-	3	5	6	2	-	-	-
Rødlinger	8	-	8	1	1	-	2	-	1	-	1	1	-	1	-
Rosen	27	-	25	-	1	-	4	6	-	5	-	3	-	2	4
Diphtherisk Svælgbetændelse	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Strubehoste	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut Bronchit og andre catarrhalske Tilfælde	233	11	219	14	16	28	31	27	16	14	8	10	15	16	24
Lungebetændelse	171	19	161	8	6	14	25	24	15	13	5	5	4	16	26
Pleurit	19	2	19	1	-	1	1	5	3	1	2	-	-	-	5
Gigtfeber	37	2	26	1	2	2	2	2	1	5	5	-	1	2	3
Koldfeber	1	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	67	3	62	3	5	5	8	2	6	2	7	9	1	5	9
Blodgang	7	4	7	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	4
Skjørbug	5	-	5	-	-	2	-	-	1	-	-	-	-	2	-
Tilsammen	791	61	742	40	40	64	96	82	68	58	49	48	42	52	103

	Ialt opgivne. Tilfælde.	Ialt opgivne. Dødsfald.	Fordeling paa Lægedistrikterne. Lærdal. Tilf.	Lærdal. Dødf.	Indre Sogn. Tilf.	Indre Sogn. Dødf.	Midtre Sogn. Tilf.	Midtre Sogn. Dødf.	Ytre Sogn. Tilf.	Ytre Sogn. Dødf.	Ytre Søndfjord. Tilf.	Ytre Søndfjord. Dødf.	Indre Søndfjord. Tilf.	Indre Søndfjord. Dødf.	Kin. Tilf.	Kin. Dødf.	Ytre Nordfjord (under Fisket). Tilf.	Ytre Nordfjord (under Fisket). Dødf.	Nordfjordeidet. Tilf.	Nordfjordeidet. Dødf.	Indre Nordfjord. Tilf.	Indre Nordfjord. Dødf.
Nervefeber	155	17	43	4	10	1	1	1	5	-	7	1	6	-	44	4	1	-	6	-	32	6
Simpel Feber	26	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	-	-	-	9	-	1	-
Barselfeber	13	4	-	-	3	-	1	1	1	-	1	-	1	1	1	1	-	-	1	1	4	-
Vandkopper	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	19	3	-	-	-	-	-	-	-	-	6	1	-	-	5	1	-	-	8	1	-	-
Rødlinger	8	-	-	-	-	-	-	-	7	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rosen	27	-	2	-	4	-	-	-	2	-	-	-	2	-	7	-	-	-	3	-	7	-
DiphtheriskSvælgbetændelse	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Strubehoste	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
Akut Bronchit og andre catarrhalske Tilfælde	242	20	13	-	19	3	11	2	18	2	11	-	9	-	48	3	6	-	28	-	79	10
Lungebetændelse	190	38	14	1	43	4	24	2	34	10	11	7	18	3	16	2	-	-	9	2	21	7
Pleurit	19	2	-	-	1	-	-	-	4	-	5	1	1	-	1	-	-	-	1	-	6	1
Gigtfeber	40	5	1	-	4	-	-	-	6	3	-	-	3	1	8	1	8	-	2	-	8	-
Koldfeber	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	71	7	5	1	20	1	4	-	4	4	-	-	4	-	14	-	2	-	9	1	9	-
Blodgang	8	5	-	-	-	-	-	-	-	-	7	4	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-
Skjørbug	5	-	1	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	832	102	79	6	114	9	42	6	81	19	54	14	46	5	155	13	17	-	77	6	167	24

epidemi i Mai og fra Nordfjordeidet en i November. I Lærdal siges catarrhalske Sygdomme at være meget hyppige paa Grund af den afvexlende Temperatur forbundet med gjennemtrængende voldsomme Storme fra Snefjeldene.

Lungebetændelse forekom dette Aar usædvanlig hyppig; der er anmeldt 190 Angrebne, hvoraf 38 døde (i

1870: 83 og 17; 1869: 87 og 14). Sygdommens Sæde er opgivet for 27 Tilfælde, nemlig hos 19 i høire, hos 7 i venstre og hos 1 i begge Lunger. Af de fra Kins Distrikt opgivne 16 Syge behandledes 10 ved Fisket, deraf 8 paa Florøens Sygehus.

Hjernebetændelse er paa Lægernes Dødslister opført som Dødsaarsag hos 6, og Kramper i Børnealderen hos 2; af disse tilsammen 8 Dødsfald indtraf 2 i Lærdals, 2 i indre Sogns, 1 i Nordfjordeidets og 3 i indre Nordfjords Distrikt.

Af **Gigtfeber** kjendes 40 Tilfælde med 5 Dødsfald, af hvilke behandledes under Fiskerierne 11, deraf paa Sygehuset i Florø 3 (i det foregaaende Aar opgaves 17 Tilfælde, hvoraf ingen medførte Døden). For **kronisk Rheumatisme** har 6 Læger behandlet 52 Personer, hvoraf 25 Mænd, 27 Kvinder, 2 under og 50 over 15 Aar. Fra Lærdals Distrikt omtales fremdeles rheumatiske og arthritiske Affektioner som meget hyppige i alle Stænder, men fornemmelig hos Almuen, der nødsages til, som oftest barfodet, Dag som Nat, om Foraaret og langt udover Sommeren at foretage Engvandingen i det iskolde Fjeldvand. (N. Heiberg.)

Af **Diarrhoe** og **Cholera nostras** er kun opført 71 Angrebne med 7 Døde (i 1870: 120 og 5); 5 Syge behandledes under Fisket.

Af **Syphilis** kjendes 4 behandlede Tilfælde hos voxne Kvinder, to i hvert af Lærdals og indre Sogns Distrikter; de lede af konstitutionelle Symptomer (hos to opgivne som tertiære).

For **Gonorrhoe** og **Urethrit** ere 11 opgivne Behandlede, — deraf 4 under Vaarsildfisket, — nemlig 5 i indre Sogns, 4 i Kins samt 1 i hvert af ytre Nordfjords og Nordfjordeidets Distrikter. 8 vare Mænd, 3 Kvinder, alle over 15 Aar.

Antallet af **Spedalske** udgjorde ifølge Overlægens Beretning ved Udgangen af det foregaaende Aar 296, 159 af Mand-, 137 af Kvindekjøn. I 1871 var Tilgangen 53, hvoraf 25 vare overseede ved tidligere Tællinger, 7 hjemkomne fra Stiftelser, 21 nye tilkomne Tilfælde; Afgangen var 76, hvoraf 23 døde, 6 udflyttede fra Amtsdistriktet, 45 indlagdes paa Stiftelser, og 2 vare feilagtig opførte. Det kjendte Antal Spedalske ved Aarets Udgang var saaledes 273, 147 af Mand-, 126 af Kvindekjøn, fordelte paa de forskjellige Lægedistrikter saaledes:

Lærdals Distrikt	19	Ytre Søndfjords Distrikt	28
Indre Sogns Distrikt	31	Kins —	40
Midtre — —	24	Ytre Nordfjords —	17
Ytre — —	24	Nordfjordeidets —	22
Indre Søndfjords —	50	Indre Nordfjords —	18

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om en Del af Lægerne behandlede væsentlig **kroniske Sygdomme**:

Liste over kroniske Sygdomme.

	Hele Aaret.		Af de Behandlede, hvis Kjøn er opgivet, vare		Af de Behandlede, hvis Alder er opgivet, vare		Antal af anmeldende Læger.	Ialt opgivne.		Fordeling paa Lægedistrikterne.																													
										Lærdal.		Indre Sogn.		Midtre Sogn.		Ytre Sogn.		Ytre Søndfjord.		Indre Søndfjord.		Kin.		Ytre Nordfjord (ved Fisket).		Nordfjordeidet.		Indre Nordfjord.	
	Behandlede.	Deraf døde.	Md.	Kv.	Børn (under 15 Aar).	Voxne (over 15 Aar).		Tilfælde.	Dødsfald.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Fnat	33	-	14	19	19	14	5	33	-	2	-	17	-	-	-	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	1	-
Skurv	1	-	-	1	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kjertelsyge	60	-	22	38	48	12	6	60	-	-	-	14	-	2	-	-	-	-	-	3	-	3	-	-	-	19	-	19	-
Rachit	6	-	1	5	6	-	3	6	1	1	-	4	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Svindsot	55	17	27	28	4	45	9	64	26	4	4	14	3	7	3	8	3	6	2	6	4	9	4	-	-	5	1	5	2
Kræft	20	17	9	11	-	20	8	33	30	-	-	7	7	1	1	13	11	2	2	2	1	3	3	-	-	2	2	3	3
Vatersot og Morbus Brighti	24	10	11	13	2	19	8	32	18	1	1	1	-	-	-	9	5	4	1	2	2	4	4	-	-	5	2	6	3
Blegsot	170	-	19	151	21	149	7	170	-	3	-	148	-	-	-	3	-	-	-	1	-	1	-	-	-	7	-	7	-
Menstruationsuordener	31	-	-	31	1	30	7	31	-	2	-	-	-	-	-	2	-	1	-	1	-	4	-	-	-	8	-	13	-
Cardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi	204	3	98	106	16	188	10	205	4	10	-	35	-	22	-	15	-	5	1	5	-	21	-	2	-	33	-	57	1
Ormesygdomme	17	-	10	7	14	3	6	17	-	-	-	-	-	-	-	4	-	2	-	2	-	2	-	-	-	1	-	6	-
Drankersygdomme	4	-	4	-	-	4	4	4	-	-	-	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Sindssygdomme	29	1	13	16	-	29	7	32	4	-	-	2	-	-	-	1	1	7	1	7	-	1	-	-	-	5	-	9	2

Skurv omtales fra Lærdal som sjelden, uagtet Almuen som oftest den hele Dag og Nat har tildækket Hoved. (N. Heiberg.)

Svindsot. Forholdet mellem opgivne Dødsfald af Svindsot og samtlige opgivne Dødsaarsager i de enkelte Distrikter var i 1871 følgende:

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svindsot.	Opgivne Dødsaarsager.	Forhold i pCt.
Lærdal	4	15	26,6
Indre Sogn	3	29	10,3
Midtre —	3	14	21,4
Ytre —	3	72	4,1
Ytre Søndfjord	2	31	6,4
Indre —	4	26	15,4
Kin	4	41	9,8
Nordfjordeidet	1	31	3,2
Indre Nordfjord	2	56	3,6
Nordre Bergenhus Amt	26	315	8,25

I 1870 var Forholdet for det hele Amt 36 af 220 eller 16,3 pCt. og i 1869: 9,5 pCt.

For **Kræft**, der er anmeldt som Dødsaarsag hos 30, er Sygdommens Sæde opgivet hos 22 i Mavesækken, hos 3 i Livmoderen, hos 2 i Brystkjertelen samt hos 1 paa hvert af følgende tre Steder: Ansigtet, Spiserøret og Leveren.

Vatersot er angivet som Dødsaarsag hos 12 og **Morbus Brighti** hos 6.

Under **Cardialgi, kronisk Gastrit** og **Dyspepsi** er anført 4 Dødsfald, alle foraarsagede ved kronisk Gastrit.

Af **Menstruationsuordener** kjendes 31 behandlede Tilfælde; et af disse indtraf i indre Nordfjords Distrikt hos en 13 Aar gammel Pige, hos hvem Menses indfandt sig to Gange i hendes 12te Aar.

Sindssygdomme. Af de opførte 29 nye Tilfælde (hvoraf 1 medførte Døden) er Sygdomsformen opgivet i 5 som Melancholi, i 5 som Mani.

For Amtskommunens Regning forpleiedes i 1871 33 Sindssyge i Asyler og 81 i Hjemmet; af dette sidste Antal vare hjemstavnsberetttigede

i Lærdals Distrikt	8	i indre Søndfjords Distrikt	21
i indre Sogns —	9	i Kins —	3
i midtre — —	7	i ytre Nordfjords —	1
i ytre — —	3	i Nordfjordeidets —	1
i ytre Søndfjords Distr.	7	i indre Nordfjords —	21

Amtskommunens Udgifter til de Sindssyges Forpleining udenfor Asylerne udgjorde 5 576 Spd. 104 Sk. og til Medicinalvæsenet i det Hele 8 400 Spd. 95½ Sk.

Af **chirurgiske Tilfælde** omtales fra indre Søndfjords Distrikt et Vulnus penetrans i Underlivet med Fremfald af Oment paa 2—3 Tommer — med heldig Udgang efter Reposition (Aabel). Fra Nordfjordeidets Distrikt omtales et Skudsaar, hvor Ladningen trængte ind i Axelhulen mellem Karrene og den bagre Axelvæg, knuste Margo anterior scapulæ og trængte gjennem Spina scapulæ ved Overgangen til Acromion frem til Huden, der stod frem som en blaalig Svulst af de gjennemskinnende Hagel; efter Rensning af Skudkanalen indtraadte saa gunstig Tilheling, at Vedkommende gjenvandt fuldstændig Brugen af sin Arm. (Aug. Koren.)

Af **chirurgiske Operationer** opgives udførte: 4 Amputationer eller Exartikulationer af Fingre og Tæer, hvoraf en ved Forfrysning og to ved Gangræn; 1 Borttagelse af Kræft i Næsen, 5 af Aterom (deraf to paa Øienlaagene), 2 af Fibrom (hvoraf den ene i Tindingregionen); 2 Operationer for Hygroma patellæ (en ved Radikaloperation og en ved Punktion og Iodinjektion), 1 for Ganglion, 1 for Tumor Cysticus ved Punktion og Iodindsprøitning; 1 Borttagelse af en Svulst i Canthus externus og 1 af en stilket Svulst, udgaaende fra Regio sacralis, hos et nyfødt Barn (heldigt Resultat); 1 Operation for indgroet Negl; 1 Punktion af Tyktarmen ved Ileus i 4de Døgn med Udtømning af flere Potter melkefnokket sterkorøst Fluidum og Død den følgende Morgen; 1 Herniotomi med dødeligt Udfald; 5 Operationer for Vandbrok ved Punktion (i to af Tilfældene forbunden med Iodinjektion); 2 Repositioner af indeklemt Brok med dødeligt Udfald; 5 Repositioner af Luxationer i Skulderledet; 1 Operation for Telcangiektasi i Ansigtet; 1 Tenotomi af Musculus sartorius; 1 Udtagelse af et fremmed Legeme i Orbita og 1 af et Fiskeben i Øsophagus; 1 Operation for Paraphimose; 1 Radikaloperation for Fistula ani med heldigt Resultat; 1 plastisk Operation paa en Haand med Kontrakturer efter Forbrænding; — 2 Excisioner af leprøse Tuberkler i Øiet paa et Individ.

Følgende **obstetriciske Operationer** angives udførte af Læger: 14 Tangforløsninger, hvoraf 9 ved langsom Fødsel uden Fremgang, begrundet i Vemangel, Vesvækkelse eller andre ikke nærmere anførte Aarsagsforhold, 2 ved Bækkensneverhed og 1 ved smertefulde, krampagtige Veer og fremfalden Navlesnor; ved to Forløsninger er Indikationen ikke opgivet. Udfaldet heldigt for 13 Koner; 1 døde efter 8 Dages Forløb af Barselfeber; 8 Børn vare levende, 6 dødfødte. 2 Vendinger ved Tverleie med heldigt Udfald for Mødrene; Børnene dødfødte. 1 Udtrækning af forraadnet Foster i Sædeleie med Ned-

bringelse af Armene ved stump Hage. Konen døde nogle Dage efter, antagelig af Blodtab (Engh). 1 Vending ved udvendige Haandgreb af en 2den Tvilling fra Tverleie til Hovedstilling, med paafølgende Sprængning af Hinderne. Udfaldet heldigt baade for Barn og Moder; 1ste Tvilling var dødfødt (Grimsgaard). 1 Sprængning af Hinderne ved en i høi Grad udviklet Hydramnion, hvorefter Konen med Lethed forløstes med et 7 Maaneder gammelt dødt Foster; Moderen døde. (A. Koren). 2 Perforationer: 1 af et hydrocephalisk Hoved, efterat Tang forgjæves var forsøgt anlagt; Moderen levede (Meyer); — den 2den foretoges hos en 4de Gang Fødende med forsnevret Conjugata (1ste Gang forløst med et dødfødt, 2den og 3die Gang med levende Fostre, men Fødslerne besværlige, — Trykmærker paa Hovedet); Vandet afgaaet 5 Døgn iforveien, Hovedet stod ubevægeligt i øverste Aabning, ingen Veer; Fosteret afdødt; efter flere forgjæves Tangtrækninger gjordes Perforation og Extraktion. (Grimsgaard.) 2 kunstige Forløsninger af Moderkagen efter foregaaende Tangforløsninger; Indikation og Udfald uopgivet. Ialt 23 obstetriciske Operationer, hvoraf i Lærdals Distrikt 4, i indre Sogns 2, i midtre Sogns 3, i ytre Sogns 4, i indre Søndfjords 3, i Kins 3, i Nordfjordeidets 1 og i indre Nordfjords 3.

Antallet af **Fødte** og **Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde					Dødfødte.
		i Alt.	under 1 Aar		mellem 1—15 Aar.	paa Barselseng.	
			i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.			
Lærdal	209	131	2	28	14	3	12
Indre Sogn ...	351	144	2	28	20	2	9
Midtre — ...	240	122	2	26	10	-	6
Ytre — ...	220	124	1	12	12	1	10
Ytre Søndfjord.	225	130	-	21	20	1	13
Indre — .	300	139	1	23	17	1	12
Kin	226	123	-	18	14	1	13
Ytre Nordfjord.	174	82	3	17	7	1	8
Nordfjordeidet.	140	67	1	8	7	3	2
Indre Nordfjord	358	194	5	38	9	1	9
Nordre Bergenhus Amt	2 443	1 256	17[1])	219	130	14	94

[1]) Ifølge Dødfødteanmeldelserne 35.

Omkomne paa voldsom Maade 62.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1 187 Fødte over Døde, og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 51,4. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 9,6 pCt. af samtlige Fødte og 18,7 af samtlige Døde. Antallet af Døde mellem 1—15 Aar udgjorde 10,3 pCt. og Antallet af Døde under 15 Aar 29,1 pCt. af samtlige Døde. For 7 paa Barselseng døde Kvinder have Lægerne opgivet Dødsaarsagen, nemlig: Barselfeber hos 4 (hvoraf en Gang efter Tangforløsning), besværlig Fødsel hos 2 (i det ene Tilfælde antagelig af Blodtab efter Udtrækning ved Sædeleie) og Lungebetændelse hos 1; desforuden sees af Presternes Lister 2 Barselkoner at være døde uforløste.

Lægernes Dødslister indeholde Opgave over 315 eller 26,4 pCt. af samtlige ved Sygdom foraarsagede Dødsfald (1 194). De hyppigste Dødsaarsager vare: Lungebetændelse (38), Kræft (30), Svindsot (26), Alderdomssvaghed (24), Spedalskhed (23), Laryngit og akut Bronchit (tilsammen 20), Vatersot og Morbus Brighti (tilsammen 18) og Nervefeber (17).

Veirliget. Vaaren kom tidlig, men skildres som kold og tør; fra Begyndelsen af Juli indtraadte rigeligt Regnveir, der vedvarede udover Sommeren, hvorpaa fulgte en mild og tør Høst; dog frøs Poteterne i enkelte Dele af Amtet; i det Hele betegnes Udbyttet som i et godt Aar; fra indre Sogns Distrikt omtales Hømængden som liden, men Høet var velbjerget og kraftigt, saa dette bødede paa Mængden, Kornet var vægtigt og tildels foldrigt; Busommeren var særdeles god, og Produktionen af Smør betydelig; Frugtavlingen var temmelig rig, men Frugten liden paa Grund af det Knæk, Udviklingen tilføiedes i det kolde, tørre Foraar. Den første Del af Vinteren var mild og regnfuld, tildels stormende.

I **Levemaade** og **hygiæniske Forhold** er der i de fleste Distrikter ikke foregaaet nogen mærkelig Forandring. I midtre Sogn synes der dog med Hensyn til Levemaaden fremdeles at spores Bedring; Renligheden lader fremdeles meget tilbage at ønske, selv hos de bedste Bønder; dog spores nogen Forbedring, især hos de Yngre, der reise østover som Handelskarle; Brændevin haves i Regelen ikke i Hjemmet uden ved de store Høitider og festlige Tilstelninger, ved hvilke Anledninger Moroens Grad synes at bedømmes efter Stadiet af Drukkenskaben (Meyer). Kins Distrikt er i de senere Aar gaaet tilbage i økonomisk Henseende paa Grund af det mislykkede Vaarsildfiske, navnlig i Kins Sogn og Bremanger Prestegjeld, hvor Fisket i en Række af Aar har udgjort den væsentligste Næringsvei; angaaende Forholdene forøvrigt i Kins Distrikt henvises til den i Anhanget indtagne Beretning fra Distriktslæge U. Høst. Distriktslægen i ytre Nordfjords Distrikt har om de hygiæniske Forhold under Vaarsildfisket meddelt, at Klædedragten for Fiskerne maa ansees

for at være god og passende til Bedriften; Fødemidlerne vare gode og tilstrækkelige og, da Fiskerne under sidste Fiske havde altfor liden Beskjæftigelse paa Søen, var Tilberedelsen deraf omtrentlig som i Hjemmet; Renligheden i Logierne var meget bedre end tidligere. (N. Cappelen.)

Fattigsygepleien. For Fattigkommunernes Regning sees at være behandlede:

i Lærdals Distrikt	133	
i indre Sogns —	186	
i midtre — —	63	
i ytre — —	80,	Medicinudgift: 73 Spd. 65 Sk.
i ytre Søndfjords Distrikt	41	
i indre — —	40	
i Kins —	71	
i indre Nordfjords —	78,	Medicinudgift: 72 Spd. 24 Sk.
tilsammen	692.	

For ytre Nordfjords og Nordfjordeidets Distrikter haves ingen Oplysning over Fattigsygepleien. Udgifterne ved fattige Syges Lægetilsyn i Hjemmet, hvilke indtil Udgangen af 1870 udrededes af Amtskommunen, forsaavidt angik Lægens Diæt og Medicingodtgjørelse, er fra Begyndelsen af 1871 overtaget af de engere Kommuners Fattigvæsen; Følgen af denne Forandring har i flere Distrikter været, at Fattigbestyrelserne have været mere sparsomme med at forlange Lægehjelp til sine fattige Syge.

Jordemodervæsenet. Fra indre Sogns Distrikt omtales Benyttelsen af examinerede Jordemødre som stadig tiltagende. Om Jordemødrenes Virksomhed i Nordfjordeidets Distrikt har Distriktslæge Koren afgivet en Indberetning, der er indtaget i norsk Mag. for Lægevidensk. Aar 1872 Pag. 500.

Under **nordre Vaarsildfiske** behandledes af 2 Læger tilsammen 101 syge Fiskere, hvoraf 43 søgte Distriktslægen i Kin og 58 behandledes af Distriktslægen i ytre Nordfjord, der begge vare ansatte som Læger ved Fisket; desuden behandledes paa Sygehuset i Florø af Distriktslægen i Kin 35 Syge, hvoraf 1 døde.

I **Sundhedskommissionerne** afholdtes: i Lærdals Distrikt 3 Møder, et i hvert Herred med Undtagelse af Lærdals; i midtre Sogns 2; i ytre Sogns 6, hvoraf 3 i Evindvik og et i hvert af Utvær, Ladvik og Klævolds Herreder; i ytre Søndfjords 4, hvoraf to i ytre Holmedal og et i hvert af Askevold og Hyllestad Herreder; i indre Søndfjords 3, et i hvert Herred; i Kins 5, to i Florøen, to i Kins og et i Bremanger Herred; i Nordfjordeidets Distrikt 1 i Eids Herred; i indre Sogns og indre Nordfjords Distrikter afholdtes intet Møde. De vigtigste Forhandlingsgjenstande vare i Lærdals Distrikt: Cholera; i ytre Sogns: Udarbeidelse af Forslag til Sundhedsforskrifter, endvidere Skarlagensfeberen og Børnekopperne samt Vaccinationsvæsenet, Gjennemgaaelse af Listerne over de Spedalske, om Hudens Bygning og Virksomhed og Nytten af Bade; i ytre Søndfjords: sanitære Foranstaltninger, de Sindssyge og Spedalske samt Fnat; i indre Søndfjords: om Vaccination og Revaccination samt Gjennemgaaelse af de spedalske Lister; i Kins: om Nervefeber, Gjennemgaaelse af Sundhedskommissionsloven, om Pleien af de epidemiske Syge under Vaarsildfisket; i Nordfjordeidets: om Sundhedstilstanden. De for Askevolds Herred vedtagne Sundhedsforskrifter erholdt Approbation ved kongelig Resolution af 28de Oktober.

De **Vaccineredes** Antal udgjorde:

i Lærdals Distrikt	152
i indre Sogns —	267
i midtre — —	251
i ytre —	209
i ytre Søndfjords Distrikt	246
i indre — —	366
i Kins —	216
i Nordfjordeidets —	118
i indre Nordfjords —	341
tilsammen	2 166.

Retsmedicinske Forretninger. I 1871 er udført 11 Undersøgelser, hvoraf 8 i Anledning af tilføiede Beskadigelser, 1 i Anledning af idømt Vand- og Brødstraf, 1 af en Mands Helbredstilstand, da han af Hensyn til denne negtede at aflægge Ed for Retten, samt 1 af en Varetægtsfanges Sundhed i Anledning af Transport til Fængslet. Af Forretningerne udførtes 6 i indre Sogns og 1 i hvert af Lærdals, ytre Sogns, ytre Søndfjords, indre Søndfjords og indre Nordfjords Distrikter.

Paa **Vaarsild-Afgiftsfondets Sygehus** i Florø behandledes under indeværende Aars Fiske 35 Syge, hvoraf 31 Mænd og 4 Kvinder, der alle tilhørte den fiskesøgende Almue med Undtagelse af 1, der indlagdes for Kins Fattigkasses Regning. Sygehuset var i Drift fra 17de Januar til 4de Mai; Forpleiningsdagenes Antal udgjorde 925 eller 26,42 for hver Syg. Af det hele Antal Behandlede udskreves 31 helbredede, 2 i Bedring og 1 døde; 1, lidende af Melancholi, udskreves uhelbredet efter 1 Dags Ophold paa Sygehuset, for at oversendes til Bergens Sindssygehus.

Af **Badeindretninger** haves ved Florø Sygehus 1 Kar- og Dampbadindretning; fra hvert af Lærdals og indre

Sogns Distrikter omtales 2 private Styrtebade, fra Kins og Nordfjordeidets Distrikter 1 Søbadeindretning.

I Amtet haves 1 **Apothek** i Lærdalsøren; Personalet bestaar, foruden af Apothekeren, af en Medhjelper.

Medicinalpersonalet bestod af 10 Læger, 32 Jordemødre og 44 Hjelpevaccinatører, nemlig i:

1. Lærdals Distrikt: 1 Læge, bosat i Lærdal; 3 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
2. Indre Sogns Distrikt: 1 Læge, bosat i Sogndal; 4 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinatører.
3. Midtre Sogns Distrikt: 1 Læge, bosat i Vik; 3 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinatører.
4. Ytre Sogns Distrikt: 1 Læge, bosat i Brække Sogn af Ladvik; 4 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.
5. Ytre Søndfjords Distrikt: 1 Læge, bosat i ytre Holmedal; 2 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinatører.
6. Indre Søndfjords Distrikt: 1 Læge, bosat i Førde; 4 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinatører.
7. Kins Distrikt: 1 Læge, bosat i Florø; 3 Jordemødre (hvoraf 1 uexamineret); 3 Hjelpevaccinatører.
8. Ytre Nordfjords Distrikt: 1 Læge, bosat i Selø; 2 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinatører.
9. Nordfjordeidets Distrikt: 1 Læge, bosat paa Nordfjordeidet; 3 Jordemødre (hvoraf 1 privat praktiserende); 2 Hjelpevaccinatører.
10. Indre Nordfjords Distrikt: 1 Læge, bosat i Indvik; 4 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinatører.

XV. Romsdals Amt.

Amtet, hvis Fladeindhold er 114,56 norske Kvadratmil, og som ved Folketællingen den 31te December 1865 havde 104 362 Indbyggere, er inddelt i 10 Lægedistrikter:

1. Vestre Søndmøres Lægedistrikt (6,71 n. □ M., 9 356 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne Vanelven	2,59 Mil,	2 336	Indb.
Herø	0,70 -	1 999	—
Sandø	0,94 -	2 493	—
Ulfsten	2,48 -	2 528	—

2. Indre Søndmøres Lægedistrikt (9,52 n. □ M., 6 396 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne Volden	6,04 Mil,	4 762	Indb.
Hjørendfjord	3,48 -	1 634	—

3. Østre Søndmøres Lægedistrikt (21,56 n. □ M., 11 684 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne Skodje og Vatne	1,64 Mil,	2 511	Indb.
Ørskoug	2,70 -	3 389	—
Stranden	3,51 -	2 106	—
Norddalen	9,28 -	2 089	—
Sunelven	4,49 -	1 589	—

4. Nordre Søndmøres Lægedistrikt (2,18 n. □ M., 12 009 Indbyggere) indbefattende:

Kjøbstaden Aalesund		3 658	Indb.
Herrederne Borgund	1,40 Mil,	5 897	—
Harham	0,78 -	2 454	—

5. Ytre Romsdals Lægedistrikt (9,05 n. □ M., 14 742 Indbyggere) indbefattende:

Kjøbstaden Molde		1 691	Indb.
Herrederne Bolsø	2,24 Mil,	3 444	—
Bod	1,13 -	1 715	—
Akerø	1,10 -	2 026	—
Sandø	0,16 -	601	—
Frænen	1,86 -	2 254	—
Vestnæs	2,56 -	3 011	—

6. Indre Romsdals Lægedistrikt (17,83 n. □ M., 10 502 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne Gryten	7,96 Mil,	2 921	Indb.
Eid og Vold	2,02 -	1 743	—
Veø	1,62 -	2 425	—
Næsset	6,23 -	3 413	—

7. SøndreNordmøres Lægedistrikt (5,96 n. □ M., 16 211 Indbyggere) indbefattende:

Kjøbstaden Christiansund	0,11 Mil,	5 709	Indb.
Herrederne Kværnæs	2,77 -	5 589	—
Fræde og Grip	0,45 -	1 388	—
Øre	1,86 -	2 303	—
Strømsnæsset	0,50 -	1 222	—

8. Sundals Lægedistrikt (13,49 n. □ M., 3 525 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne Øxendalen	4,32 Mil,	1 281	Indb.
Sundal	9,17 -	2 244	—

9. Surendals Lægedistrikt (20,11 n. □ M., 11 452 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne Thingvold . . .	2.35 Mil,	2 541	Indb.
Stangvik og Todal	3,72 -	2 619	—
Surendal . . .	7,20 -	3 105	—
Rindal	6,39 -	2 684	—
samt Bøfjordens og Torjulsvaags Bygdelag af Halse Herred	0,45 -	503	—

10. Nordre Nordmøres Lægedistrikt (8,42 n. □ M., 8 485 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne Edø	2,16 Mil,	3 545	Indb.
Aure	5,17 -	3 614	—
Halse (undtagen Bøfjordens og Torjulsvaags Bygdelag)	1,09 -	1 326	—

Sundhedstilstanden skildres fra de fleste Distrikter som god. Fra indre Romsdals Distrikt, hvor Skarlagensfeber, Mæslinger og Cholera nostras havde nogen Udbredning, samt fra Sundals Distrikt, hvor Blodgang forekom epidemisk, anføres Sundhedstilstanden at have været mindre tilfredsstillende. Børnekopper forekom især i ytre Romsdals Distrikt.

Dødeligheden var nogenlunde liden. De Dødes Antal udgjorde nemlig 1 672 eller 14,87 pro mille af den beregnede Befolkning ved Aarets Midte (112 383). I det foregaaende Aar døde 1 565 eller 14,1 pro mille, i 1869: 1 690 eller 15,4 p. m. I Femaaret 1866—70 udgjorde det gjennemsnitlige aarlige Antal Døde 1 623 eller 15,01 p. m. af den beregnede Befolkning ved Femaarets Midte (108 062); Femaaret forud var Dødeligheden 19,0 pro mille.

Til Oplysning om de **epidemiske Forhold** hidsættes følgende af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel: (se Tabellen paa næste Side.)

Nervefeber, hvoraf er anmeldt 286 Angrebne og 23 Døde, var betydeligt mindre udbredt end de nærmest foregaaende Aar (i 1870 kjendtes 431 Angrebne og 48 Døde, i 1869 ligeledes 366 og 34) og angives at være optraadt væsentligt sporadisk eller i de søndmørske Distrikter som mindre Lokalepidemier. Fra indre Romsdal bemærkes, at Sygdommen dersteds vedvarede paa Brevikstranden i Grytens Herred og optraadte senere i Volds Sogn, indbragt dertil ved hjemkomne syge Fiskere. I Surendal fortsatte Sygdommen fra det foregaaende Aar i Stangvik Herred og forekom i dette Aar tillige i Rindals Herred. I nordre Nordmøres Distrikt forekom i dette som i det foregaaende Aar Sygdommen i Aure og Edø Herreder.

Af **Barselfeber** er opgivet 47 Angrebne, hvoraf 14 døde (Aaret forud 45 og 11). I to dødeligt endende Tilfælde kan kunstig Forløsning med Tang sees at være foretagen.

Børnekopper, der i det foregaaende Aar ikke vare forekomne i Amtet, optraadte i Juni Maaned dette Aar, indført ved en Omstreifer, i Hurstads Sogn af Bod Herred i ytre Romsdals Distrikt. Sygdommen opnaaede ikke liden Udbredning, da Urenlighed hersker overalt, Fordomme ere almindelig udbredte og Formaninger og Advarsler mødes med Mistillid. De af Sundhedskommissionen givne Forskrifter bleve i Epidemiens Begyndelse, da Sygdommen optraadte mildt, overtraadte selv af de beskikkede Tilsynsmænd. Af de 77 i det nævnte Distrikt Angrebne vare 47 Uvaccinerede og af de 23 Døde vare 17 Uvaccinerede. (Graarud.) I Juli Maaned optraadte Tilfælde af Børnekopper, bragte ved Smitte fra ytre Romsdals Distrikt, i Kornstad Sogn af Kværnes Herred i søndre Nordmøre. Af de her angrebne 14 Personer vare 6 Voxne, de øvrige uvaccinerede Børn, der alle døde. 1 Tilfælde indtraf i Christiansund i December Maaned. (Werring.) I November overførtes Smitten fra søndre Nordmøres Distrikt til Eikisdalen i Næssets Herred i indre Romsdalen men blev her indskrænket til det først angrebne Hus. Af 7 Personer døde 3, der alle vare voxne. (S. J. Hanssen.)

Af **Skarlagensfeber** er anmeldt 155 Tilfælde og 18 Dødsfald. Fra vestre Søndmøre opføres 3 Tilfælde som Slutning paa den i det foregaaende Aar herskende Epidemi. Fra østre Søndmøre omtales en mindre Epidemi i Vatne. I Sommermaanederne havde Sygdommen nogen Udbredning i Aalesund. I indre Romsdal vedblev Epidemien fra det foregaaende Aar i Aarets første Kvartal i Næssets Herred og i Høstmaanederne viste Sygdommen sig i Veø og Vold Herreder. Fra de øvrige Distrikter omtales kun enkeltstaaende og spredte Tilfælde.

Af **Mæslinger** er opført 164 Tilfælde med 4 Dødsfald (Aaret forud opgaves 376 Angrebne og 3 Døde og i 1869: 206 og 2). Sygdommen, der i 1869 havde havt epidemimisk Udbredning paa Søndmøre og i 1870 var forekommen som Epidemi i ytre Romsdal og en Del af Nordmøre, anføres i dette Aar at have havt almindelig Udbredning i indre Romsdals, Surendals og nordre Nordmøres Distrikter.

Af **Kighoste**, der i de to foregaaende Aar var optraadt epidemisk over hele Amtet, er opført kun 2 Tilfælde fra ytre Romsdals Distrikt.

I Romsdals Amt anmeldte epidemiske Sygdomme.

	Hele Aaret. Behandlede.	Hele Aaret. Deraf Døde.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Nervefeber	286	23	44	23	15	14	21	11	26	32	28	25	22	25
Simpel Feber	176	-	14	19	15	11	14	16	15	8	16	11	16	21
Barselfeber	42	9	4	4	4	2	6	1	5	2	2	2	3	7
Børnekopper	99	35	-	-	-	-	-	3	22	31	25	10	5	3
Vandkopper	57	-	1	1	1	5	2	-	-	4	8	14	11	10
Skarlagensfeber	155	18	19	11	-	19	4	15	22	24	20	17	-	4
Rødlinger	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mæslinger	164	4	25	54	22	5	7	11	12	5	1	12	3	7
Rosen	57	3	5	2	4	3	6	6	4	3	6	4	5	9
Kighoste	2	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Diphtheriske Svælgbetændelse	135	1	22	20	18	18	6	14	9	4	7	7	5	5
Strubehoste	30	11	2	3	1	1	4	4	-	-	1	5	1	8
Kusma	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut Bronchit og andre catarrhalske Tilfælde	846	11	128	108	64	86	71	38	38	31	48	56	85	93
Lungebetændelse	324	44	37	34	36	29	43	21	22	9	12	21	28	32
Pleurit	79	1	6	9	12	6	6	10	7	3	4	9	4	3
Gigtfeber	73	3	9	15	5	7	4	8	1	4	4	3	4	9
Koldfeber	5	1	-	-	-	1	1	-	-	2	1	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	423	25	19	27	37	24	17	34	44	39	65	48	40	29
Blodgang	211	10	3	9	1	-	4	-	5	57	81	25	17	9
Skjørbug	3	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	1	-
Tilsammen	3171	199	338	339	240	231	216	193	233	258	329	270	250	274

	Ialt opgivne. Tilfælde.	Ialt opgivne. Dødsfald.	Fordeling paa Lægedistrikterne. Vestre Søndmøre. Tilf.	Vestre Søndmøre. Dødf.	Indre Søndmøre. Tilf.	Indre Søndmøre. Dødf.	Østre Søndmøre. Tilf.	Østre Søndmøre. Dødf.	Nordre Søndmøre. Tilf.	Nordre Søndmøre. Dødf.	Ytre Romsdal. Tilf.	Ytre Romsdal. Dødf.	Indre Romsdal. Tilf.	Indre Romsdal. Dødf.	Søndre Nordmøre. Tilf.	Søndre Nordmøre. Dødf.	Sundal. Tilf.	Sundal. Dødf.	Surendal. Tilf.	Surendal. Dødf.	Nordre Nordmøre. Tilf.	Nordre Nordmøre. Dødf.
Nervefeber	286	23	-	-	3	1	10	1	29	1	22	3	26	4	76	6	4	-	56	5	60	2
Simpel Feber	176	-	5	-	6	-	2	-	60	-	4	-	2	-	84	-	1	-	12	-	-	-
Barselfeber	47	14	1	-	-	-	7	3	9	3	6	2	-	-	17	3	1	-	2	1	4	2
Børnekopper	99	35	-	-	-	-	-	-	-	-	77	23	7	3	15	9	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	57	-	-	-	1	-	-	-	5	-	9	-	3	-	39	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	155	18	3	-	-	-	12	1	42	3	-	-	79	10	11	2	2	-	6	2	-	-
Rødlinger	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mæslinger	164	4	-	-	-	-	-	-	1	-	10	-	24	-	22	-	3	-	84	4	20	-
Rosen	58	4	2	-	6	-	1	-	9	-	18	1	3	-	11	2	-	-	7	-	1	1
Kighoste	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-
Diphtheriske Svælgbetændelse	137	3	1		4	1	4	-	13	2	45	-	8	-	28	-	3	-	31	-	-	-
Strubehoste	32	13	5	3	1	-	3	-	1	1	-	-	2	1	7	1	-	-	13	7	-	-
Kusma	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut Bronchit og andre catarrh. Tilfælde	846	11	27	1	22	1	27	-	243	-	147	3	27	2	273	-	16	2	50	2	14	-
Lungebetændelse	324	44	21	4	39	3	12	2	93	13	10	1	32	4	68	10	10	1	21	6	18	-
Pleurit	79	1	13	-	5	-	3	-	28	-	-	-	-	-	23	1	2	-	3	-	2	-
Gigtfeber	73	3	3	-	2	-	6	1	10	-	14	-	2	-	16	1	1	-	7	-	12	1
Koldfeber	5	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	423	25	8	-	2	-	3	-	88	1	77	10	55	7	105	6	1	-	68	-	16	1
Blodgang	211	10	-	-	-	-	1	1	7	1	2	-	3	1	53	3	138	4	7	-	-	-
Skjørbug	3	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-
Tilsammen	3181	209	89	8	93	7	92	9	638	25	444	43	273	32	853	44	183	7	367	27	149	7

Af **diphtherisk Svælgbetændelse** er opgivet 137 Tilfælde og 3 Dødsfald (Aaret forud 144 og 11). Som i det foregaaende Aar iagttoges de fleste Tilfælde i ytre Romsdal, søndre Nordmøre og Surendals Distrikter uden dog at opnaa betydeligere epidemisk Udbredning. Af 32 opgivne Tilfælde af **Strubehoste** kan 13 sees at være endt dødeligt. (Aaret forud opgaves 20 Tilfælde og 8 Dødsfald).

Catarrhalske Tilfælde vare temmelig hyppige. Der er opgivet 846 Angrebne, af hvilke 11 døde (702 Tilfælde og 10 Døde i 1870). 459 Tilfælde, hvoraf 210 hos Børn og 249 hos Voxne, kan sees at have været akut Bronchit, der foraarsagede samtlige 11 Dødsfald.

Lungebetændelse havde omtrent samme Udbredning som Aaret forud. Der er anmeldt 324 Tilfælde og 44 Dødsfald (Aaret forud 303 og 39 og i 1869: 404 og 66). Hepatisationens Sæde er angivet for 17 Tilfælde, nemlig 8 Gange i høire, 5 Gange i venstre og 4 Gange i begge Lunger. Ingen af disse Tilfælde endte dødeligt. (H. S. F. A. Conradi.)

Hjernebetændelse er opført som Dødsaarsag hos 16, tuberkuløs Meningit hos 7 og Kramper i Børnealderen hos 3, af hvilke tilsammen 26 Dødsfald 2 falde paa vestre, 4 paa indre, 2 paa østre, 8 paa nordre Søndmøre, 5 paa søndre Nordmøre, 1 paa Sundals, 3 paa Surendals og 1 paa nordre Nordmøres Distrikt.

Rheumatiske Sygdomme. Af Gigtfeber er anmeldt 73 Tilfælde, hvoraf 3 endte dødeligt. For kronisk Rheumatisme er behandlet 183, 105 af Mand-, 78 af Kvindekjøn, 17 Børn og 166 Voxne. Fra Surendals Distrikt opgives et Dødsfald af kronisk Rheumatisme.

Gastriske Sygdomme. Af Diarrhoe og Cholera nostras er anmeldt 423 Tilfælde og 25 Dødsfald (Aaret forud 383 og 12). I indre Romsdals Distrikt optraadte Cholera nostras tildels meget heftig og forekom vidt spredt over hele Distriktet fra August Maaned til Aarets Udgang. Sygdommen syntes meget smitsom, det hændte nemlig paafaldende ofte, at Personer, der havde været inde i angrebne Huse, strax derpaa bleve syge. Nogle mindre Børn og gamle Folk døde. (S. J. Hanssen.) Fra Amtets øvrige Distrikter bemærkes, at Tilfælde af disse Sygdomme forekom hele Aaret igjennem. Af Blodgang er opført 211 Tilfælde og 10 Dødsfald. De fleste Tilfælde forekom i Sundals Distrikt, hvor Sygdommen i Juli Maaned udbrød paa en af de øverste Gaarde i Herredet af samme Navn og derfra udbredte sig over det hele Herred. Sygdommen optraadte med meget heftige Symptomer især hos Børn og ældre Folk. Til at lindre Smerterne synes Calomel i smaa Doser at gjøre mest Nytte. (W. J. Müller.)

Veneriske Sygdomme. Over de paa Amtssygehuset behandlede Tilfælde af Syphilis giver nedenstaaende Tabel en Oversigt:

	Tilbageliggende fra forrige Aar.			Indkomne.			Af de indkomne Tilfælde vare:			Udgaaede helbredede.	Tilbageliggende ved Aarets Udgang.			Samlet Antal Forpleiningsdage.	Middeltal af Forpleiningsdage for hver Udskreven.
	Md.	Kv.	Ialt.	Md.	Kv.	Ialt.	sekundær Syphilis.	tertiær —	hereditær —		Md.	Kv.	Ialt.		
Romsdals Amts Sygehus..	-	7	7	10	13	23	19	3	1	24	4	2	6	3 453	143,8

Paa Aalesunds Bys Sygehus indtoges intet Tilfælde af venerisk Sygdom. Udenfor Sygehusene opgives behandlede 42 Tilfælde af Syphilis med 1 Dødsfald, 28 vare af Mand-, 14 af Kvindekjøn, 1 under 15 Aar og 41 Voxne. Formen er opgivet 16 Gange som primær, 14 Gange som konstitutionel Syphilis og 1 Gang som tertiær. Af de Syge hørte hjemme i nordre Søndmøre 6, i søndre Nordmøre 18, i Sundal 2, i Surendal 10, i nordre Nordmøre 6. For Gonorrhoe og Urethrit behandledes tilsammen 81, hvoraf 3 paa Amtssygehuset. 74 vare af Mand-, 7 af Kvindekjøn, alle Voxne. Af 78 Tilfælde indtraf 1 i østre, 22 i nordre Søndmøre, 2 i ytre Romsdal, 43 i søndre Nordmøre, 3 i Surendal og 7 i nordre Nordmøre.

Af **Spedalske** kjendtes ifølge Overlægens Beretning ved Udgangen af 1870 udenfor Pleiestiftelserne 174, nemlig 104 Mænd og 70 Kvinder. Tilgangen var 44, hvoraf 15 overseede ved tidligere Tællinger, 7 hjemkomne fra Stiftelser og 22 nye tilkomne Tilfælde. Afgangen var 48, hvoraf 15 døde, 31 indlagte i Stiftelser, 1 helbredet og 1 udflyttet. Det kjendte Antal Spedalske udenfor Stiftelserne udgjorde altsaa ved Aarets Udgang 170, nemlig 93 Mænd og 77 Kvinder, fordelte paa de forskjellige Lægedistrikter saaledes:

Vestre Søndmøre	11	Indre Romsdal...	16
Indre —	5	Sundal.....	3
Østre —	8	Surendal.....	17
Nordre —	10	Søndre Nordmøre	38
Ytre Romsdal...	34	Nordre Nordmøre	27.

For en Spedalsk er Opholdsstedet ukjendt.

Belægget paa Reknæs Pleiestiftelse for Spedalske udgjorde ved Udgangen af 1870: 143, nemlig 72 Mænd, 71 Kvinder; i 1871 indkom 36 og udgik 42, hvoraf 29 døde og 13 hjemsendtes. Belægget ved Udgangen af 1871 var 137, nemlig 73 Mænd og 64 Kvinder. For de 29 Døde er som Dødsaarsager opførte: Hektik hos 12, Diarrhoe hos 7, Marasmus og Phthisis, hver hos 3, Kvælning hos 2, Erysipelas og Gangræn, hver hos 1.

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om en Del af Lægerne behandlede væsentlig **kroniske Sygdomme** (se Tabellen paa den anden Spalte):

Fnat anføres fra vestre og østre Søndmøre at være aftaget. (S. Høegh og C. A. Kahrs.)

Kræft er opgivet som Dødsaarsag hos 19. Sygdommens Sæde er anført for 15, hvoraf i Mavesækken hos 11, i Tarmene hos 2, i Leveren og Spiserøret, hver hos 1.

Svindsot. For de enkelte Distrikter var i 1871 Forholdet mellem opgivne Dødsfald af Svindsot og samtlige opgivne Dødsaarsager følgende:

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svindsot.	Opgivne Dødsaarsager ialt.	Forhold i pCt.
Vestre Søndmøre	3	36	8,3
Indre —	1	20	5,0
Østre —	1	32	3,1
Nordre —	3	54	5,5
Ytre Romsdal	14	90	15,5
Indre —	1	38	2,6
Søndre Nordmøre....	10	99	10,1
Sundal	2	20	10,0
Surendal	5	50	10,0
Nordre Nordmøre....	2	14	14,2
Romsdals Amt	42	453	9,2

I 1870 kjendtes af 487 Dødsfald 55 eller 11,7 pCt. at være foraarsagede af Svindsot. Distriktslægen i østre Søndmøre bemærker, at Adskillige kan blandt Folket gaa for at lide af kronisk Bronchit eller dø — som det siges — af Alderdomssvaghed, hvilke i Virkeligheden lide af eller dø af Caverner m. m., og det vil især være Tilfældet med gamle Folk; men var kronisk Lungeinfiltration og Tæring hyppig eller Folket her tilhørende, vilde ogsaa yngre Individer af og til angribes deraf, og disse vilde ikke undlade at søge Læge om end sent. I flere Sundhedskommissioner har han ogsaa forespurgt sig, om der ofte forekommer Dødsfald med Symptomer af Tæring men faaet bestemt benægtende Svar. (C. A. Kahrs.)

Liste over kroniske Sygdomme.

	Hele Aaret.		Af de Behandlede, hvis Kjøn er opgivet, vare		Af de Behandlede, hvis Alder er opgivet, vare		Antal af anmeldende Læger.	Ialt opgivne.		Fordeling paa Lægedistrikterne.																							
										Vestre Søndmøre.		Indre —		Østre —		Nordre —		Ytre Romsdal.		Indre —		Søndre Nordmøre.		Sundal.		Surendal.		Nordre Nordmøre.			
	Behandlede.	Deraf Døde.	Md.	Kv.	Børn (under 15 Aar).	Voxne (over 15 Aar).		Tilfældte.	Dødsfald.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.		
Fnat	89	-	36	43	51	31	13	89	-	10	-	-	-	7	-	21	-	1	-	12	-	28	-	-	-	7	-	3	-		
Skurv	5	-	2	3	1	4	4	5	-	1	-	-	-	-	-	2	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-		
Kjertelsyge	135	1	52	64	120	15	12	135	1	5	-	-	-	4	-	40	-	9	-	4	-	65	-	2	-	6	-	-	-		
Rachit	7	-	1	3	7	-	3	7	-	1	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-		
Svindsot	95	31	57	38	3	92	14	106	42	9	9	3	3	7	1	22	3	21	14	3	1	23	10	3	2	8	5	6	2		
Kræft	35	16	13	18	-	35	9	38	19	2	-	-	-	8	8	9	3	6	3	2	-	6	4	-	-	3	-	2	1		
Vatersot og Morbus Brighti	44	11	24	20	9	35	11	51	18	6	2	5	2	2	1	5	2	5	-	3	1	22	9	-	-	3	1	-	-		
Blegsot og anæm. Tilst.	210	-	2	208	26	184	12	210	-	11	-	-	-	15	-	55	-	10	-	4	-	94	-	3	-	18	-	-	-		
Menstruationsuordener	79	-	-	79	-	79	12	79	-	5	-	4	-	2	-	26	-	5	-	3	-	20	-	-	-	14	-	-	-		
Cardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi	552	5	243	209	26	526	15	552	5	56	-	12	-	63	-	162	-	28	-	17	-	127	-	25	-	32	5	40	-		
Ormesygdomme	71	-	34	35	58	13	8	71	-	-	-	-	-	-	-	9	-	-	-	14	-	20	-	-	-	28	-	-	-		
Drankersygdomme	8	-	8	-	-	8	5	9	1	-	-	-	-	-	-	2	-	2	-	-	-	4	1	1	-	-	-	-	-		
Sindssygdomme	35	-	15	20	-	35	8	35	-	4	-	-	-	-	-	3	-	6	-	1	-	11	-	-	-	9	-	1	-		

Cardialgi, kronisk Gastrit og **Dyspepsi** siges som før at være meget almindelige. „Cardialgien er i en Flerhed af Tilfælde beroende paa kronisk Gastrit, ligesom Antallet

af Ulcera ventriculi vist ikke er ubetydeligt. En længere Tids Forandring af Diæten falder Folk vanskeligt at komme tilrette med, og saaledes recidiverer Cardialgien alt i et." (C. A. Kahrs.)

Sindssygdomme. Af de paa Tabellen opførte 35 behandlede Tilfælde kan af 15 Tilfældde Sygdomsformen sees 8 Gange at have været Mani og 7 Gange Melancholi. Foruden de i Hjemmet behandlede kunne 5 sees at være indsendte til Asyl. Af de hjemme Behandlede opføres 4 at være helbredede, 1 bedret.

For Amtskommunens Regning kunne af Lægernes Beretninger 117 Sindssyge, hvoraf 27 paa Asyl, sees dette Aar at være forpleiede. 28 opgives forpleiede for Fattigkommunernes Regning. Ialt kjendes saaledes 145 Sindssyge, hvoraf 12 hørte hjemme i vestre, 13 i indre, 19 i østre, 12 i nordre Søndmøre, 20 i ytre og 20 i indre Romsdal, 15 i søndre Nordmøre, 2 i Sundals, 19 i Surendals og 13 i nordre Nordmøres Distrikt.

Af **chirurgiske Operationer** opgives udførte: 1 Amputation af Læggen ved Gangræn med heldigt Udfald; 1 Borttagelse af Brystkjertelen ved Kræft, 2 af Læbekræft, 1 af Kræftsvulst paa Næsen, 2 af Epitheliomer uden Angivelse af Stedet, 1 af Tonsillerne, 2 af indgroede Negle; 9 Paracenteser af Underlivet, hvoraf 8 hos en og samme Person; 1 Operation for hygroma patellæ; 2 Borttagelser af Næsepolyp, 1 af Ørepolyp; 1 Underbinden af Arteria radialis, 3 Operationer for Teleangiektasi, 1 af Hæmorrhoidalknude; 3 Repositioner af luxeret Overarm; 1 Operation for Haremund, 7 for Vandbrok, hvoraf 3 med paafølgende Iodindsprøitning; 3 Herniotomier, hvoraf to med heldigt, en med dødeligt Udfald; 8 Repositioner af indeklemt Brok. Af Øienoperationer opgives udførte: 2 Borttagelser af Øieæblet, 1 Extractio cataractæ linearis, 1 Iridektomi.

Følgende **obstetriciske Operationer** angives udførte af Læger: 49 Tangforløsninger, indicerede 42 Gange ved langsom Fødsel uden Fremgang paa Grund af Vemangel, Vesvækkelse og lignende, 3 Gange ved Bækkensneverhed, 2 Gange ved fremfalden Navlesnor, og ved Barselkrampe og afdøet Foster, af hver 1 Gang. Af Konerne forbleve 46 ilive, 2 døde af Barselfeber, for 1 er Udfaldet ikke angivet; af Børnene fødtes 37, hvoraf to vare 1ste Tvilling, levende, 12 vare dødfødte. 8 Vendinger, indicerede 6 Gange ved Tverleie, 1 Gang ved Barselkrampe, 1 Gang ved skjævt Hovedleie; Konerne forblev ilive; af Børnene fødtes 3, hvoraf to vare 2den Tvilling, levende, 5 vare dødfødte. 1 Vending paa Hovedet ved Blødning fra forliggende Moderkage. Konen døde. 5 Perforationer: Conjugata 3½—4", Konen lever (S. Høegh); Conjugata 3", Udfaldet uopgivet (Sand); Bækkensneverhed og Afkræftelse efter 3 Døgns Fødselsarbeide; Udfaldet uopgivet (Graarud); Bækkensneverhed med Tegn til Livmoderbristning; efter Perforationen traadte Hovedet tilbage, hvorpaa gjordes Vending. Konen døde (S. Høegh). Perforation efter forudgaaet Vending paa Fødderne ved Mangel paa Veer efter 4 Døgns Fødselsarbeide. Konen døde af Blødning under Operationen (Gjerdrum). 2 Extraktioner ved Fodleie, 1 Gang 2den Tvilling og 1 Gang ved Blødning; begge Mødre forbleve ilive; det ene Barn var dødfødt, det andet døde 6 Dage gammelt. 1 Extraction ved Sædeleie, Barnet var dødfødt, Udfaldet for Konen uopgivet. 1 Extraction paa Hovedet af misdannet Foster. Det var uden Hjerne — i dens Sted en stor chignonlignende Kjødklump ovenpaa Issen — havde Hareskaar, spaltet Gane, overtallige Fingre, atresia ani, excessiv Udvikling af Truncus. Den chignonlignende Kjødklump omfattedes med Haanden, hvorved Hovedet forløstes, Skuldrene maatte fremhjelpes med stump Hage i Axilla. Moderen kom sig. Barnet levede ½ Time under svag uregelmæssig Respiration og enkelte klynkende Smaalyd (S. Høegh). 1 kunstig Forløsning af Efterbyrden ved Blødning; Konen forblev ilive. Ialt 68 obstetriciske Operationer, hvoraf 15 forefaldt i vestre, 1 i indre, 1 i østre, 8 i nordre Søndmøre, 12 i ytre, 3 i indre Romsdal, 25 i søndre og 3 i nordre Nordmøre.

Antallet af **Fødte** og **Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde					Dødfødte.
		i Alt.	under 1 Aar.		mellem 1-15 Aar.	paa Barselseng.	
			i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.			
Vestre Søndmøre	302	139	5	29	21	1	23
Indre —	212	90	2	16	9	1	5
Østre —	344	154	4	29	20	4	9
Nordre —	407	173	3	33	34	5	7
Ytre Romsdal...	434	291	6	40	34	5	16
Indre — ...	303	137	2	15	24	-	10
Søndre Nordmøre	492	321	6	52	55	5	27
Sundal.....	98	52	2	13	9	-	3
Surendal.....	321	164	6	17	27	1	8
Nordre Nordmøre	215	151	2	21	18	4	14
Romsdals Amt	3 128	1672	38[1])	265	251	26	122

[1]) Ifølge Dødfødteanmeldelserne 35.

Omkomne paa voldsom Maade 124.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1 456 Fødte over Døde og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 53,4. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 9,6 pCt. af samtlige Fødte og 18,1 pCt. af samtlige Døde. Antallet af Børn, døde mellem 1 og 15 Aar, udgjorde 15,0 pCt. og Antallet af Børn, døde under 15 Aar, udgjorde 33,0 pCt. af samtlige Døde. Af de 26 paa

Barselseng Døde er Dødsaarsagen opgivet for 17, hvoraf 14 døde af Barselfeber, 1 af Hjerneslag, 1 af Livmoderbristning, og 1 døde uforløst af indvendig Blødning; denne, en 2den Gang fødende, 29 Aar gammel Kvinde, hos hvem Fosteret bød sig i Isseleie, døde 36 Timer efter begyndt Fødsel i Jordemoderens Nærværelse umiddelbart før Lægens Ankomst (C. A. Kahrs). 4 Gange kan Døden sees at være indtraadt efter forudgaaende kunstig Forløsning, nemlig 2 Gange efter Perforation og 2 Gange efter Tangforløsning.

De af Lægerne indsendte Dødslister indeholde Opgave over 453 eller 29,2 pCt. af samtlige 1 548 ved Sygdom foraarsagede Dødsfald. De hyppigste Dødsaarsager vare: Lungebetændelse (44), Svindsot (42), Børnekopper (35), Hjernebetændelse, tuberkuløs Meningit og Kramper i Børnealderen (tilsammen 27), Diarrhoe og Cholera nostras (tilsammen 25), Nervefeber (23), Spedalskhed (23), Kræft (19).

Veirliget var koldt indtil Juli Maaned, da Varmen indtraadte. Aarsudbyttet angives som godt undtagen i ytre Romsdal, hvor det betegnes som daarligt; Poteterne viste Tegn til Tørraaddenhed.

Levemaade og **hygiæniske Forholde.** Økonomisk Tryk angives de fleste Steder at lægge Hindringer i Veien for Fremgang. Distriktslægen i østre Søndmøre bemærker, at Foreningen af Sjøbrug og Landbrug vedligeholder sig temmelig uforandret, ja drives endog mere og mere; især i Fjordbygderne er det mere sædvanligt nu end før, at Gutter og Mænd tager Del i Fisket. Landbruget gaar derfor yderst langsomt frem, omtrent umærkeligt. Det forekommer ham sandsynligt, at dette Forhold ikke er saa heldigt, ialfald ikke for alle og enhver. Og saalænge det ikke forandres, vil vel alt paa det nærmeste gaa i det gamle Gjænge; der udvikler sig intet Haandværk, ingen Industri; Ageren bliver fremdeles fuld af Ugræs, Kreaturerne sultefødes, Melken behandles skiddenfærdigt, Smørret er daarligt og betales lidet. Den mest tiltrækkende Side ved denne Maade at indrette sig paa er, at den vedligeholder den sociale Ligestilling blandt Almuen; der har ikke udsondret sig en Gaardmandsstand og en Arbeiderstand her. I hygiænisk Henseende synes denne Levemaade ikke utjenlig i det Hele taget; de Levnetsmidler, hvormed den forsyner Bonden, er almindeligvis tilstrækkelige til at vedligeholde hans Kræfter. Kun maatte den store Mængde af gastriske Sygdomme betydelig kunne indskrænkes, om Levnetsmidlernes Kvalitet var bedre Den store Kvantitet, som vil til, giver Maven en for svær Opgave at løse. Bare en forbedret Brødbagning tror han vilde gjøre meget; det raa deigagtige Brød har for Uvante et høist afskrækkende Udseende. Ligesaalidt som Bonden her luxurierer i Mad og Drikke, hvad Beskaffenheden angaar, saa gjør han heller ikke store Fordringer til det komfortable; et Vandhus er f. Ex. endnu et stort Særsyn. Husrummet er knapt og vil vedblive at være det, da Skovmangelen er stor i de fleste Bygder. Dog bemærkes, at der især hvor Udskiftning af Jord har fundet Sted, er bygget temmelig meget i den senere Tid og deriblandt adskillige Huse med Stuer og Sale; og der begynder ogsaa at vise sig et og andet malet Vaaningshus. Ligesaa er en Mængde Fjøs og Lader ombyggede eller nybyggede i de senere Aar. Dette giver Anledning til at haabe paa bedre Tider maaske ogsaa i de Retninger, som ligger den offentlige Læges Formaal nærmere. (C. A. Kahrs.) Betræffende de hygiæniske Forhold i Christiansund og Forholdene iøvrigt i søndre Nordmøres Distrikt anfører Distriktslægen: I Byen hersker ren, sund Luft, almindelig med rigelig Nedbør, en naturlig Følge af dens Beliggenhed lige ud mod Havet. Befolkningens Fordeling paa de 3 Øer, hvorpaa Byen er anlagt, med brede og dybe Sund, gjør selvfølgelig Sit til Byens gunstige Sundhedsforhold. Stor og mangesidig Virksomhed og Handelsrørelse skaffer Arbeidsklassen stadig og tilstrækkelig Fortjeneste, hvorfor der heller ikke er Tale om Nød blandt Arbeidsklassen forsaavidt Orden og Sparsommelighed finder Sted. Ved Klipfisktilvirkning og Sildesaltning have Fruentimmer, ja endog Børn, Anledning til lønnende Beskjæftigelse. Men Husholderiskhed og Husflid ere destoværre ikke almindelige Dyder blandt Arbeiderklassens Husmødre, og Mændene vanke tildels vel flittigt paa Kipperne. Følgelig findes ogsaa her adskillig Fattigdom og Trang blandt Arbeidsklassen, men vistnok sjeldent uforskyldt. Arbeiderboliger ere i de sidste Aar opførte af enkelte Driftsherrer; men største Delen af Byens Arbeidsfolk bo tilleie, ofte i mere eller mindre overfyldte Lokaler, men ogsaa ofte i relativ gode Bekvemmeligheder. Tilstanden blandt Byens Haandværkere er netop ligedan, idet den virksomme og ordentlige Haandværker staar sig godt, medens en stor Del af Byens Haandværkere leve i Nød og Armod som Følge af Drikfældighed hos Mændene og Udygtighed hos Husmødrene. Fattigvæsenet maa følgelig ogsaa blandt denne Klasse ikke saa sjeldent træde til. Anledning til Anskaffelse af gode Næringsmidler mangler Byen ikke, da hyppig og rigelig Tilførsel af frisk Fisk og Fedevarer almindeligvis finder Sted. Melk er der ei hel-

ler Mangel paa i Almindelighed; men Ulykken stikker i, at Kaffeen foretrækkes og derfor er en langt sædvanligere daglig Nydelse saavel blandt Voxne som Børn. Byens nylig anskaffede fortrinlige Vandledning har afhjulpet et almindelig følt Savn af godt Drikkevand, der forhen under længere Tids Tørveir umuligt kunde opdrives for Penge engang, idet Vandet ialfald maatte transporteres hertil og henligge paa Tønder. I Landdistriktet fik man et godt Aar og ret godt Fiske, saaat Tilstanden visselig i Almindelighed er forbedret. Større og lysere Boliger med Slagvinduer og paa Stenmur opføres, naar der i vor Tid bygges, hvorfor Husmændsboliger fra den sidste Tid ofte overgaar Gaardmændsboligerne fra den tidligere Tid i Størrelse og Bekvemhed. Paa Kosten er der Intet at klage inde i Distriktet; men i det ydre Strøg nydes altfor Lidet af Melk og Fedevarer. Brændevinet nydes aldrig daglig, kun ved festlige Leiligheder, der dog ikke ere af saa mangedaglig Varighed som forhen. I det Hele taget er Brændevinsdrikken paa Landet følgelig moderat; men selv mange ordentlige og ædruelige Folk tage sig dog en Perial, naar de komme til Byen og her udsættes for Fristelsen. Beklædningen er god, især fordi Uldent nærmest Legemet nu er sædvanligt, ialfald blandt voxne Mandfolk. Den senere Tids bedre Beklædning fra øverst til nederst kommer isærdeleshed vel med under vore større Fiskerier, hvor der er saa rig Anledning til Helsetab. Værene ere ogsaa nu forflerede med større og bekvemmere Vaaningshuse, og endelig ere Baadene betydelig forstørrede og forbedrede, hvilket Alt bidrager til at formindske Faren for Liv og Helbred ved at deltage i vore større Fiskerier. Underbenklæder benyttes i den senere Tid meget almindeligere end før blandt Fruentimmerne, som heller ikke gaa fri for at maatte døie Ondt, især ved Gjetning, hvortil endog Smaabørn ofte benyttes. (Werring.)

Fattigsygepleien besørges i Byerne af dertil antagne private Læger, forøvrigt af Embedslægerne. Over Antallet af de for Fattigkommunernes Regning behandlede Syge haves følgende Opgaver:

i vestre Søndmøres Distrikt	48	Syge med en Medicinaludgift af 37 Spd. 85 Sk.
i indre — —	20	
i østre — —	23	
i nordre — —	337,	hvoraf 301 i Aalesund.
i indre Romsdals —	61	
i søndre Nordmøres —	260	i Christiansund.
i Sundals —	15	
i Surendalens —	165	
Lateris	929	
Transport	929	
i nordre Nordmøres Distrikt	26	
tilsammen i disse Distrikter	955.	

Det tilsvarende Tal Aaret forud var 855.

I **Sundhedskommissionerne** afholdtes følgende Antal Møder: i vestre Søndmøre 6, hvoraf i Herø og Vanelven, i hvert Herred to, i Ulfsten og Sande, i hvert et; i indre Søndmøre 2, et i hvert af Volden og Hjørendfjord Herreder; i østre Søndmøre 6, nemlig i Skodje tre, i Stranden, Sunelven og Norddalen, i hvert et; i nordre Søndmøre 13, i Aalesund tolv, i Borgund et; i ytre Romsdal 9, i Bod tre, i Bolsø og Frænen, i hvert to, i Vestnæs og Akerø, i hvert et; i indre Romsdal 10, i Veø og Næsset, i hvert tre, i Gryten og Eid, i hvert to; i søndre Nordmøre 18, tre i hvert Herred og sex i Christiansund; i Sundal 3, to i Sundal, et i Øxendal; i Surendal 5, to i Stangvik og i Thingvold, Surendal og Rindal, i hvert Herred et; i nordre Nordmøre 3, to i Aure, et i Edø. Fra Surendals Distrikt er anmærket, at hele Herredsstyrelsen er indtraadt som Medlemmer af Sundhedskommissionen. De almindeligste Forhandlingsgjenstande vare: Om de forekommende epidemiske Sygdomme, saaledes Børnekopper i vestre, østre og nordre Søndmøre og ytre Romsdals Distrikt, om Blodgang i Sundals Distrikt, Gjennemgaaelse af Listerne over de Spedalske i alle Distrikter. Af andre Forhandlingsgjenstande nævnes om Tænderne og Mundtoilettet, om elektriske Apparater i vestre Søndmøre, om Besættelse af Jordemoderposten i Stranden, om Kaffe, Tobak og Spiritus i indre Romsdal, om Brok og Brokbaand i søndre Nordmøre, om Forbrugsforeninger, Fødemidlerne og Renlighed i nordre Nordmøre.

De **Vaccineredes** Antal udgjorde:

i vestre Søndmøres Distrikt	377
i indre — —	204
i østre — —	434
i nordre — —	542
i ytre Romsdals —	875
i indre — —	376
i søndre Nordmøres —	1 001
i Sundals —	105
i Surendals —	333
i nordre Nordmøres —	150
tilsammen	4 397.

I Eid og Vold i indre Romsdal foretoges ingen Vaccination paa Grund af det ringe Antal Børn. En Læge i Christiansund opgiver at have revaccineret 20 Personer. (Aaret foruden vaccineredes 3 806 Individer.)

14 **retsmedicinske Forretninger** udførtes, nemlig: 2 Syns- og Obduktionsforretninger over voxne Lig til Erhvervelse af Dødsaarsag, 3 Synsforretninger, hvoraf to over Druknede og en over en pludselig død Mandsperson. 9 Undersøgelser af Levende, hvoraf 4 om Sindssyges Helbredstilstand, 3 Erklæringer om Helbreds- og Sindstilstand, 1 om tidligere Svangerskab og Fødsel, 1 om tilstedeværende Svangerskab. 5 Forretninger forefaldt i indre Søndmøre, 2 i ytre Romsdals, 6 i søndre Nordmøre og 1 i Sundals Distrikt.

Af **Sygehuse** findes foruden Reknæs Pleiestiftelse for Spedalske, Amtssygehuset i Molde, Aalesunds Bys Sygehus og Sildefiskeafgiftsfondets Sygehus i Sandshavn i vestre Søndmøre. Sidstnævnte var i Virksomhed fra 19de Februar til 5te Marts; kun 1 Mand, der døde af Rygmarvsbetændelse, forpleiedes sammesteds. Angaaende de paa de øvrige Sygehuse indkomne Syge, Sygdommens Art og Udfald m. v. henvises til de i den almindelige Beretning indtagne Sygehuslister.

Badeindretninger baade til varme Bad og Søbad findes ved Reknæs Pleiestiftelse for Spedalske og i Amtssygehuset ved Molde; et privat Damp- og Karbad er oprettet i Aalesund.

Amtets 3 **Apotheker** i Aalesund, Molde og Christiansund, visiteredes og fandtes i Orden. Personalet bestod, foruden Apothekerne, i Aalesund af 1 examineret og 1 uexamineret Medhjelper; i Molde af 1 examineret og 1 uexamineret Medhjelper og 1 Discipel, i Christiansund af 1 examineret Medhjelper og 1 Discipel.

Medicinalpersonalet bestod af 16 Læger, 1 Tandlæge, 52 Jordemødre og 51 Hjelpevaccinatører, nemlig i:

1. Vestre Søndmøres Distrikt: 1 Læge, boende i Herø; 6 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinatører.
2. Indre Søndmøres Distrikt: 1 Læge, boende i Volden; 2 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinatører.
3. Østre Søndmøres Distrikt: 1 Læge, boende i Ørskoug; 6 Jordemødre (1 ledig Post); 4 Hjelpevaccinatører.
4. Nordre Søndmøres Distrikt: 3 Læger, boende i Aalesund; 7 Jordemødre (3 ledige Poster); 6 Hjelpevaccinatører (2 Poster ubesatte).
5. Ytre Romsdals Distrikt: 2 Læger, boende i Molde; 10 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinatører.
6. Indre Romsdals Distrikt: 1 Læge, boende i Veø; 2 Jordemødre (2 Poster ledige); 3 Hjelpevaccinatører.
7. Søndre Nordmøres Distrikt: 4 Læger og 1 Tandlæge, boende i Christiansund; 9 Jordemødre; 7 Hjelpevaccinatører.
8. Sundals Distrikt: 1 Læge, boende i Sundal; 3 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinatører.
9. Surendals Distrikt: 1 Læge, boende i Surendalen; 5 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.
10. Nordre Nordmøres Distrikt: 1 Læge, boende i Aure; 2 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.

XVI. Søndre Trondhjems Amt.

Amtet, hvis Fladeindhold er 143,87 norske Kvadratmil, og som ved Folketællingen den 31te December 1865 havde 109 123 Indbyggere, er inddelt i følgende 10 Lægedistrikter:

1. Trondhjems Stadsfysikat (0,26 n. □ M.), indbefattende:
   Kjøbstaden Trondhjem . . . . . 19 287 Indb.
2. Strindens Lægedistrikt (5,84 n. □ M., 12 282 Indbyggere) indbefattende:
   Herrederne Strinde . . . . 2,65 Mil, 6 494 Indb.
   Klæbo . . . . 1,89 - 1 677 —
   Bynæsset . . . 0,62 - 2 109 —
   Leinstranden . . . 0,38 - 1 161 —
   Budviken . . . 0,30 Mil, 841 Indb.
3. Selbo Lægedistrikt (19,64 n. □ M.), indbefattende:
   Herredet Selbo . . . . . 5 886 Indb.
4. Røros Lægedistrikt (17,91 n. □ M., 5 002 Indbyggere) indbefattende:
   Herrederne Røros med Bjergstaden Røros . . 12,27 Mil, 3 515 Indb.
   Aalen . . . . 5,64 - 1 487 —
5. Guldals Lægedistrikt (23,42 n. □ M., 14 215 Indbyggere) indbefattende:
   Herrederne Melhus . . . . 1,94 Mil, 2 686 Indb.
   Høilandet . . . 1,21 - 1 818 —
   Horg . . . . . 2,32 - 2 677 —

Støren . . . . 5,61 Mil, 2 668 Indb.
Soknedalen . . 3,32 - 2 052 —
Singsaas . . . 5,40 - 1 505 —
Holtaalen . . . 3,62 - 809 —

6. Opdals Lægedistrikt (22,27 n. □ M., 5 849 Indbyggere) indbefattende:
Herredet Opdal . . . . . 18,85 Mil, 4 500 Indb.
En Del af Rennebu 1,82 - 795 —
Indset Annex til Kvikne i Hedemarkens Amt 1,50 - 554 —

7. Ørkedals Lægedistrikt (14,37 n. □ Mil, 15 405 Indbyggere) indbefattende:
Herrederne Børsen . . . . 2,05 - 3 789 Indb.
Ørkedal . . . . 3,99 - 6 219 —
Meldal . . . . 4,51 - 3 510 —
Rennebu, den til Opdals Distrikt hørende Del fraregnet . . . . 3,82 Mil, 1 887 Indb.

8. Søndre Fosens Lægedistrikt (16,29 n. □. M., 11 850 Indbyggere) indbefattende:
Herrederne Hiteren . . . . 7,34 Mil, 7 121 Indb.
Hevne . . . . 8,95 - 4 729 —

9. Midtre Fosens Lægedistrikt (11,12 n. □. M., 13 171 Indbyggere) indbefattende:
Herrederne Stadsbygden . . 2,11 Mil, 1 828 Indb.
Ritsen . . . . . 3,29 - 3 733 —
Ørlandet . . . 1,94 - 3 934 —
Bjugn . . . . 3,78 - 3 676 —

10. Nordre Fosens Lægedistrikt (14,25 n. □ M., 6 730 Indbyggere) indbefattende:
Herrederne Aafjorden . . . 7,88 Mil, 3 115 Indb.
Bjørnør . . . . 6,37 - 3 615 —

Sundhedstilstanden betegnes som meget god fra alle Distrikter undtagen Røros og søndre Fosen, hvor den angives som mindre tilfredsstillende ved Udbredning af catarrhalske Sygdomme og Diarrhoe i førstnævnte og Nervefeber i sidstnævnte Distrikt. De mest udbredte epidemiske Sygdomme inden Amtet vare Nervefeber, catarrhalske og gastriske Sygdomme samt Lungebetændelse.

Dødeligheden var middelmaadig stor. De Dødes Antal udgjorde 1 887 eller 16,80 pro mille af den beregnede Befolkning ved Aarets Midte (112 310); Aaret forud døde 1 962 eller 17,5 pro mille og i 1869: 1 791 eller 16,1 pro mille. I Femaaret 1866–70 døde gjennemsnitlig 1 807 eller 16,3 pro mille af den beregnede Middelbefolkning for samme Tidsrum (110 764); Femaaret forud var Dødeligheden 17,3 pro mille.

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hidsættes følgende af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel (se Tabellen paa næste Side).

Følgende Tabel viser de i Trondhjem anmeldte epidemiske Sygdommes Fordeling over Maanederne (se Tabellen paa Side 110).

Af **Nervefeber** er anmeldt 355 Tilfælde og 34 Dødsfald. (Aaret forud 216 Tilfælde og 27 Dødsfald.) I Trondhjem, hvor spredte Tilfælde forekom hele Aare, optraadte Sygdommen i de sidste to Maaneder som Husepidemi i en Arbeiderbolig og viste sig i høi Grad smitsom og ondartet i de overbefolkede Lokaler, hvis Beboere for en stor Del vare i ussel Forfatning. Epidemien ophørte i Begyndelsen af følgende Aar, efterat Evakuation og Desinfektion var sat i Gang (Th. Bryn). I Selbo viste Sygdommen sig paa flere Gaarde i den saakaldte Øvrebygd og i Vighværvet. I Opdals Distrikt optraadte den i Opdals Hovedsogn og i Lønsets og Indsets Annexer. Sygdommen var indbragt ved Smitte fra Molde til Lønset og fra Bjørnør til Opdal (H. Arentz). I Ørkedalen indtraf de fleste Tilfælde paa Gjetestranden og i Børsen. I søndre Fosen var den meget udbredt i Kvenvær Annex og optraadte desuden i mindre Lokalepidemier i Hevne og paa Hiteren.

Af **Barselfeber** er anmeldt 30 Tilfælde, hvoraf 10 endte dødeligt (Aaret forud 27 og 3). I et dødeligt endende Tilfælde kan Tangforløsning sees at være foretaget.

Børnekopper indbragtes 5 forskjellige Gange til Trondhjem. Af de 28 der indtrufne Tilfælde, af hvilke 2 endte dødeligt, kan 5, hvoraf et dødeligt, sees at være forekommet hos uvaccinerede Børn. Udenfor Trondhjem iagttoges kun 1 Tilfælde i Selbo. (Aaret forud iagttoges Sygdommen ikke).

Af **Skarlagensfeber** kjendes 159 Tilfælde og 40 Dødsfald (Aaret forud 302 og 58). Sygdommen forekom hele Aaret i Byen Trondhjems Udkanter og viste sig spredt til forskjellige Tider og Steder i Strindes og midtre Fosens Distrikter. I Opdals Distrikt herskede den i Hovedsognet af samme Navn i Mai og Juni Maaned; Exanthemets Udbrud og Forløb var hos det overveiende Antal uregelmæssigt, Halsaffektionerne i Regelen stærkt udtalte (H. Arentz). Som sekundær Dødsaarsag anføres Pneumoni, Bronchit og Meningit, af hver et Tilfælde.

Mæslinger, hvoraf er anmeldt 50 Tilfælde og 8 Dødsfald, og som i det foregaaende Aar havde havt betydelig Udbredning især i Trondhjem og desuden i Opdal og

I søndre Trondhjems Amt anmeldte epidemiske Sygdomme.

	Hele Aaret. Behandlede.	Hele Aaret. Deraf Døde.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Nervefeber	351	30	29	30	19	48	19	25	18	22	21	16	49	55
Simpel Feber	273	-	24	29	28	29	22	16	17	20	21	18	25	24
Barselfeber	29	9	2	-	3	8	2	1	4	-	2	3	-	4
Børnekopper	29	2	-	3	5	9	8	2	1	-	-	-	-	1
Vandkopper	104	-	20	10	11	12	17	18	5	-	4	6	-	1
Skarlagensfeber	147	28	11	11	7	10	23	21	2	5	8	22	16	11
Rødlinger	17	-	-	1	2	-	-	-	-	6	4	2	2	-
Mæslinger	48	6	14	13	16	3	2	-	-	-	-	-	-	-
Rosen	82	3	5	8	9	9	15	5	7	9	5	1	4	5
Kighoste	7	-	5	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diphtherisk Svælgbetændelse	88	3	9	7	10	13	9	7	6	4	4	8	6	5
Strubehoste	13	12	1	1	4	2	1	-	-	-	-	1	2	1
Kusma	6	-	2	1	-	-	-	1	-	1	-	-	1	-
Akut Bronchit og andre catarrhalske Tilfælde	1817	26	246	207	141	121	159	165	67	103	101	128	166	213
Lungebetændelse	611	74	67	84	39	56	76	75	47	19	23	25	54	46
Pleurit	71	4	5	5	7	5	10	10	3	2	5	3	5	11
Gigtfeber	157	8	15	25	14	19	14	23	6	7	3	5	13	13
Koldfeber	2	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	1020	23	58	51	66	48	89	77	100	206	133	87	63	42
Blodgang	65	1	1	1	-	7	12	2	4	10	14	6	7	1
Skjørbug	7	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	4	-	-
Tilsammen	4944	229	515	489	381	399	478	449	288	415	349	335	413	433

	Ialt opgivne. Tilfælde.	Ialt opgivne. Dødsfald.	Fordeling paa Lægedistrikterne. Trondhjems Stadsfysikat. Tilf.	Dödf.	Strinde. Tilf.	Dødf.	Selbo. Tilf.	Dødf.	Røros. Tilf.	Dødf.	Guldal. Tilf.	Dödf.	Opdal. Tilf.	Dödf.	Ørkedal. Tilf.	Dödf.	Søndre Fosen. Tilf.	Dødf.	Midtre Fosen. Tilf.	Dödf.	Nordre Fosen. Tilf.	Dødf.
Nervefeber	355	34	96	16	18	4	49	4	28	-	5	-	31	3	41	4	83	2	-	-	4	1
Simpel Feber	273	-	184	-	-	-	10	-	45	-	-	-	-	-	17	-	3	-	7	-	7	-
Barselfeber	30	10	12	6	-	-	-	-	4	1	1	1	-	-	9	1	-	-	2	-	2	1
Børnekopper	29	2	28	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	104	-	80	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-	2	-	-	-	16	-	-	-
Skarlagensfeber	159	40	95	22	8	1	-	-	-	-	4	-	45	13	1	-	-	-	6	4	-	-
Rødlinger	17	-	12	-	-	-	-	-	3	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mæslinger	50	8	9	-	5	1	-	-	-	-	24	5	-	-	4	-	4	2	4	-	-	-
Rosen	82	3	38	1	21	1	-	-	8	-	1	-	-	-	5	-	3	-	3	1	3	-
Kighoste	7	-	3	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Diphtherisk Svælgbetændelse	88	3	51	3	-	-	25	-	-	-	3	-	-	-	8	-	1	-	-	-	-	-
Strubehoste	21	20	7	6	-	-	-	-	-	-	4	4	-	-	2	2	-	-	7	7	1	1
Kusma	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-
Akut Bronchit og andre catarrhalske Tilfælde	1820	29	1396	17	73	2	8	-	65	2	59	3	31	-	108	2	27	1	50	2	3	-
Lungebetændelse	620	83	304	40	54	7	5	1	47	3	36	6	13	3	108	9	30	8	20	5	3	1
Pleurit	71	4	10	1	6	-	1	1	23	-	4	-	-	-	20	-	2	1	3	1	2	-
Gigtfeber	157	8	94	5	5	-	-	-	11	-	4	-	3	-	32	2	1	-	3	1	4	-
Koldfeber	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	1020	23	688	6	88	8	7	-	114	3	15	1	3	-	51	3	28	-	21	1	5	1
Blodgang	65	1	26	1	5	-	-	-	-	-	-	-	16	-	11	-	2	-	5	-	-	-
Skjørbug	7	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	4983	268	3141	126	283	24	109	6	354	9	164	20	142	19	424	23	184	14	148	22	34	5

De i Trondhjem anmeldte epidemiske Sygdommes Fordeling over Maanederne.

	Hele Aaret.													
	Behandlede.	Deraf Døde.	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Nervefeber	96	16	1	3	1	3	8	11	7	12	16	10	16	8
Simpel Feber	184	-	15	17	17	22	14	9	13	18	15	10	14	20
Barselfeber	12	6	-	-	2	5	1	-	-	-	1	1	-	2
Børnekopper	28	2	-	3	5	9	7	2	1	-	-	-	-	1
Vandkopper	80	-	14	5	11	12	17	10	1	-	4	6	-	-
Skarlagensfeber	95	22	9	11	6	10	5	2	1	1	7	18	14	11
Rødlinger	12	-	-	-	-	-	-	-	-	6	3	2	1	-
Mæslinger	9	-	-	4	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rosen	38	-	2	3	5	4	7	2	3	5	3	1	-	3
Kighoste	3	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diphtherisk Svælgbetændelse	51	3	2	2	5	8	6	3	4	2	3	8	4	4
Strubehoste	7	6	-	-	2	1	1	-	-	-	-	1	1	1
Kusma	11	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	1	-	7
Catarrhalske Febre, Hals- og Brystbetændelser	1396	18	194	157	101	91	120	109	40	81	82	98	135	188
Lungebetændelse	304	40	38	49	16	22	31	37	19	8	10	14	27	33
Gigtfeber	94	5	10	16	13	8	9	14	5	5	1	2	5	6
Koldfeber	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	688	6	45	36	38	31	14	51	65	146	111	70	49	31
Blodgang	26	-	1	-	-	1	-	-	1	6	11	5	1	-
Skjørbug	7	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	4	-	-
Tilsammen	3131	126	333	308	228	227	240	252	162	291	268	251	267	315

midtre Fosens Distrikter (med ialt 1 432 anmeldte Tilfælde og 46 kjendte Dødsfald), omtales i dette Aar som almindelig i Guldals Distrikt, ligesom spredte Tilfælde af Sygdommen angives forekomne i søndre og midtre Fosens Distrikter. Hjernebetændelse anføres 3 og Bronchit 2 Gange som sekundær Dødsaarsag.

Kighoste, der Aaret forud havde havt en ikke ringe Udbredning i Trondhjem, Selbo, Opdal og Ørkedals Distrikter, forekom i heromhandlede Aar sjeldnere; kun 7 Tilfælde ere anmeldte.

Diphtherisk Svælgbetændelse iagttoges hos 88, af hvilke 3 døde, hvoraf de fleste i Trondhjem og Selbo, hvor Sygdommen viste sig hele Aaret (Aaret forud anmeldtes 92 Tilfælde og 2 Dødsfald). Af 13 for **Strubehoste** Behandlede sees 12 at være døde.

De **catarrhalske Tilfælde** vare meget mindre udbredte i dette Aar. 1 820 Tilfælde og 29 Dødsfald ere opgivne. (Aaret forud 2 167 og 24.) Af de opgivne 29 Dødsfald ere 28, hvoraf 20 hos Børn under 5 Aar, foraarsagede af akut Bronchit, 1 af Influenza.

Lungebetændelser forekom noget hyppigere, hvorimod Dødsfaldenes Antal vare omtrent det samme som Aaret forud. Af 620 opgivne Tilfælde endte 83 dødeligt (Aaret forud 550 Tilfælde og 80 Dødsfald). Distriktslægen i Opdal omtaler den Lethed, hvormed Lungebetændelserne i hans Distrikt resolveres og helbredes, naar de betimelig komme under Lægebehandling; han antager efter sin 14aarige Erfaring, at Fjeldklimaet er det overveiende Adjuvans ved Helbredelsen (H. Arentz).

Paa Lægernes Dødslister er **Hjernebetændelse** opgivet som Dødsaarsag hos 26, tuberkuløs Meningit hos 16 og Kramper i Børnealderen hos 13, af hvilke tilsammen 56 Dødsfald 33 falde paa Trondhjem, 2 paa Strinde, 1 paa Røros, 6 paa Guldal, 9 paa Ørkedal, 4 paa midtre og 1 paa nordre Fosens Distrikter.

Gigtfeber opgives behandlet hos 157 Personer, hvoraf 8 døde (Aaret forud 87 og 9).

For **kronisk Rheumatisme** behandlede 10 Læger 145 Personer, 68 af Mand-, 77 af Kvindekjøn, 3 under og 142 over 15 Aar.

Diarrhoe og **Cholera nostras** forekom især i Trondhjem sjeldnere end Aaret forud; 1 020 Tilfælde og 23 Dødsfald

ere ialt anmeldte (Aaret forud 1 724 og 65). Fra Røros Distrikt bemærkes, at disse Sygdomme var almindelig udbredte i Vaarmaanederne, og fra midtre Fosens Distrikt meddeles, at Tilfældene havde dysenterisk Karakter (J. Angell).

Af **Blodgang** er anmeldt 65 Tilfælde og 1 Dødsfald (Aaret forud 70 og 12).

Veneriske Sygdomme. Over de paa Trondhjems Sygehus behandlede Tilfælde af Syphilis giver nedenstaaende Tabel en Oversigt:

	Tilbageliggende fra forrige Aar.			Indkomne.			Af de indkomne Tilfælde vare:				Udskrevne.		Døde.	Tilbageliggende ved Aarets Udgang.			Samlet Antal Forpleiningsdage.	Middeltal af Forpleiningsdage for hver Udskreven.
	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	primær Syphilis.	sekundær —	tertiær —	mistænkte.	helbredede.	uhelbredede.		Md.	Kv.	Tils.		
Trondhjems Sygehus	13	24	37	36	71	107	7	66	28	6	118	4*)	6	4	12	16	8 159	64,2

*) 2 overflyttede til Isoleringslokale som lidende af Børnekopper, 1 forlod Sygehuset uden Tilladelse.

Udenfor Sygehusene behandledes 42 Tilfælde af Syphilis, hvoraf 26 i Trondhjem, 2 i Guldal, 2 i Opdal, 7 i Ørkedal, 4 i søndre og 1 i nordre Fosen. Paa Lægernes Dødslister er opført 7 Dødsfald, 5 i Trondhjem, 1 i Opdal og 1 i nordre Fosen. Af de Behandlede vare 25 af Mand-, 17 af Kvindekjøn, af 37, for hvem Alder er opgivet, vare 3 Børn og 34 Voxne. Af 37 lede 10 af primære, 24 af konstitutionelle Tilfælde, 2 af tertiære og 1 af hereditært Tilfælde. For Gonorrhoe og Leukorrhoe behandledes paa Trondhjems Sygehus 38 Syge, 10 af Mand-, 28 af Kvindekjøn, udenfor samme 94, 93 af Mand-, 1 af Kvindekjøn, alle Voxne.

Spedalske. Ifølge Overlægens Beretning kjendtes ved Udgangen af 1870 i Amtet et Antal af 99 Spedalske, nemlig 59 Mænd og 40 Kvinder, Lemmerne paa Reitgjerdets Pleiestiftelse ikke medtagne. I 1871 var Tilgangen 31, hvoraf 12 overseede ved tidligere Tællinger, 7 hjemkomne fra Stiftelser og 12 nye Tilkomne. Afgangen var 24, hvoraf 3 døde, 20 indlagdes paa Stiftelser og 1 udflyttede. Ved Aarets Udgang var altsaa Antallet af kjendte Spedalske udenfor Reitgjerdets Pleiestiftelse 106, 65 af Mand-, 41 af Kvindekjøn, fordelte paa de forskjellige Lægedistrikter saaledes:

Trondhjems Stadsfysikat	2	Ørkedals Distrikt	4
Strindes Distrikt	6	Søndre Fosens Distrikt	46
Guldalens —	2	Midtre — —	19
Opdals —	1	Nordre — —	24

For 2 Spedalske er Opholdsstedet ukjendt.

Reitgjerdets Pleiestiftelse for Spedalske havde ved Udgangen af 1870 et Belæg af 226; i Aaret 1871 indkom 60; Afgangen var ligeledes 60, hvoraf 48 døde og 12 hjemsendtes. Belægget ved Udgangen af 1870 var saaledes uforandret 226, nemlig 129 Mænd og 97 Kvinder. For de 48 Døde er som nærmeste Dødsaarsag angivet: Marasmus som Følge af Spedalskhed hos 16, Diarrhoe og Tæring, hver hos 7, Debilitas senilis hos 5, Lungebetændelse, Laryngit med Kvælningsanfald, Albuminuri, Meningitis cerebro-spinalis, Ulcera ventriculi et intestinorum, hver hos 2, Peritoneitis, Vitia organica abdominis og Hydrops, hver hos 1.

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om en Del af Lægerne behandlede væsentlig **kroniske Sygdomme** (se Tabellen paa næste Side).

Fnat omtales som almindelig udbredt i søndre Fosens Distrikt, som meget sjelden i Opdal.

Kjertelsyge anføres at være almindelig blandt Børn i Røros Distrikt, baade i Bergstaden og Landdistriktet, og ikke faa Voxne lide af Følger af Sygdommen i Ungdommen. De hyppigste Former ere Hududslet, Affektion af Halsglandlerne, Næsen og Ørerne (H. Heyerdahl).

Svindsot. Forholdet mellem opgivne Dødsfald af Svindsot og samtlige opgivne Dødsaarsager stiller sig for de enkelte Distrikter paa følgende Maade:

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svindsot.	Opgivne Dødsaarsager.	Forhold i pCt.
Trondhjems Stadsfysikat	63	395	15,9
Strinde (de paa Reitgjerdets Pleiestiftelse Døde fraregnede)	6	38	15,8
Selbo	2	17	11,8
Røros	5	23	21,7
Guldal	20	76	26,3
Opdal	1	25	4,0
Ørkedal	24	101	23,7
Søndre Fosen	2	37	5,4
Midtre —	5	63	7,9
Nordre —	-	12	-
Søndre Trondhjems Amt	128	787	16,2

Liste over kroniske Sygdomme.

	Hele Aaret.		Af de Behandlede, hvis Kjøn er opgivet, vare		Af de Behandlede, hvis Alder er opgivet, vare		Antal af anmeldende Læger.	Ialt opgivne.		Fordeling paa Lægedistrikterne.																					
										Trondhjems Stadsfysikat.		Strinde.		Selbo.		Røros.		Guldal.		Opdal.		Ørkedal.		Søndre Fosen.		Midtre Fosen.		Nordre Fosen.	
	Behandlede.	Deraf Døde.	Md.	Kv.	Børn (under 15 Aar).	Voxne (over 15 Aar).		Tilfælde.	Dødsfald.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Fnat	208	-	105	92	84	71	11	208	-	72	-	27	-	-	-	-	-	16	-	-	-	23	-	69	-	11	-	-	-
Skurv	13	-	7	6	10	3	4	13	-	7	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-
Kjertelsyge	160	-	62	98	98	11	14	165	5	105	3	1	1	-	-	9	1	4	1	-	-	33	-	2	-	11	-	-	-
Rachit	17	-	7	10	17	-	8	17	-	8	-	-	-	-	-	3	-	1	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-
Svindsot	202	73	100	102	16	138	17	264	135	142	63	23	13	2	2	9	5	24	20	3	1	51	24	2	2	8	5	-	-
Kræft	55	27	23	32	-	55	14	73	41	38	21	2	1	-	-	2	1	7	6	-	-	14	4	6	4	2	2	2	2
Vatersot og Morbus Brighti	50	16	15	25	4	38	12	64	27	17	3	9	6	4	-	7	2	-	-	2	-	19	12	3	1	2	-	1	1
Blegsot	168	-	1	167	16	130	15	168	-	99	-	-	-	-	-	13	-	2	-	5	-	37	-	5	-	7	-	-	-
Menstruationsuordener	63	-	-	63	-	63	9	63	-	21	-	-	-	4	-	4	-	2	-	2	-	11	-	6	-	13	-	-	-
Cardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi	550	13	206	318	41	371	16	550	13	342	1	28	2	-	-	14	3	32	-	5	-	86	4	22	-	21	3	-	-
Ormesygdomme	56	-	30	26	51	5	9	56	-	32	-	-	-	-	-	6	-	1	-	-	-	12	-	1	-	4	-	-	-
Drankersygdomme	23	2	23	-	-	23	6	23	2	23	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sindssygdomme	51	6	25	26	1	22	14	51	6	28	2	1	1	3	1	4	-	8	1	1	-	4	-	2	1	-	-	-	-

Medregnes de 7 af Svindsot paa Reitgjerdets Pleiestiftelse døde Spedalske, kjendes 135 Dødsfald af Svindsot blandt 835 eller 16,1 pCt. De tilsvarende Procenttal Aaret forud udgjorde henholdsvis 11,5 og 11,2 pCt.

For 33 af de af **Kræft** døde 41 Syge er Sygdommens Sæde opgivet at have været i Mavesækken hos 19, i Brystkjertelen hos 4, i Livmoderen hos 3, i Leveren hos 3, i Tungen hos 2, i Spiserøret og paa Halsen, hver hos 1.

Af de 27 Dødsfald af **Vatersot** og **Morbus Brighti** kan 16 sees at være foraarsagede ved sidstnævnte Sygdom.

Drankersygdomme. Af de behandlede 23 Tilfælde er Formen opgivet for 14, deraf 8 Gange som Delirium tremens, 5 Gange som akut og 1 Gang som kronisk Alkoholisme. Af de 2 Dødsfald er et opgivet som akut Alkoholforgiftning.

Sindssygdomme. Af de opgivne Tilfælde behandledes paa Trondhjems Sygehus 17, 11 Mænd og 6 Kvinder; 6 lede af Mani, 10 af Melancholi, 1 af Idioti. 4 udgik helbredede, 3 i Bedring, 9 overflyttedes til Sindssygeasyler og 1 døde. Af de udenfor Sygehus behandlede Tilfælde er Formen opgivet for 14, nemlig: 9 Gange som Melancholi, 4 Gange som Mani og 1 Gang som Idioti. Fra Ørkedals Distrikt anføres 2 og fra midtre Fosen 1 Sindssyg at være indsendte til Asyler. Af de i Trondhjem hjemmehørende Sindssyge forpleiedes ved Aarets Udgang 13 paa Asyl, 10 vare udsatte til Forpleining i Byen; flere af de af Fattigvæsenet paa Landet Udsatte og Forpleiede, formentlig omtrent 50, maa desuden antages at være Sindssyge eller Idioter (Th. Bryn).

For Amtskommunens Regning kunne af Lægernes Beretninger 84 Sindssyge sees at være forpleiede dels i Asyl, dels i Privatforpleining, 22 opgives forpleiede for Fattigkommunernes Regning. Ialt kjendtes saaledes 106 Sindssyge, hvoraf 40 hørte hjemme i Strindes, 1 i Selbo, 2 Røros, 23 i Guldals, 8 i Opdals, 7 Ørkedals, 6 i søndre, 10 i midtre og 9 i nordre Fosens Distrikter. Amtskommunens Udgifter til de Sindssyges Forpleining udgjorde 4 732 Spd. 49 Sk. og til Medicinalvæsenet forøvrigt 2 256 Spd. 56 Sk.

Af **chirurgiske Operationer** udførtes paa Trondhjems Sygehus: 2 Amputationer af Læggen, indicerede ved stort Saar paa Læggen i et Tilfælde og ved Kræft i det andet, Udfaldet heldigt for det sidste Tilfælde, om det første er Udfaldet uopgivet; 2 Underbindinger af Arterier, 1 Gang Arteria brachialis og 1 Gang Arteria radialis; 1 Paracentesis abdominis, 1 Reposition af indeklemt Brok; 1 Operation for Strictura canalis nasalis; 5 Iridektomier og 1 Extractio cataractæ. Udenfor Sygehuset foretoges 4 Borttagelser af Sæksvulster, 1 af Fedtsvulst, 1 af fibroma moluscum, 2 af begge Tonsillerne; 3 Paracenteser af Underlivet, 2 Borttagelser af Næsepolyper, 1 Under-

binden af Arteria radialis, 1 Operation for Hæmorrhoider, 1 Tenotomi af Achillessenen, 8 Repositioner af Luxationer, hvoraf to af Underkjæven og sex af Overarmen; 1 plastisk Operation af Læben, 12 Punktioner af Vandbrok, hvoraf ti med paafølgende Iodindsprøitning. Af Øienoperationer udførtes: 10 Gange Extractio cataractæ, hvoraf en med Lineærsnit, 3 Gange Discisio cataractæ; 8 Iridektomier, 7 Operationer for Pterygium, 3 for Skjelen og 5 for Strictura sacci lacrymalis.

Af **obstetriciske Operationer** opgives at være udførte af Læger: 21 Tangforløsninger, af hvilke 12 indiceredes ved Vemangel eller Vesvækkelse, 3 af skjæve Hovedstillinger, 2 af stærkt udviklede Fosterhoveder, 2 af Bækkensneverhed, 1 af Barselkrampe og 1 af fremfalden Navlesnor. Af Konerne forbleve 16 ilive, 4 anføres døde og for 1 er Udfaldet ikke angivet; af Børnene fødtes 12 levende, 5 vare dødfødte, for 4 er Udfaldet uopgivet. 3 Vendinger, indicerede 2 Gange ved Tverleie og 1 Gang ved rachitisk forsnevret Bækken. Alle Koner og 1 Barn bleve ilive; 2 Børn vare dødfødte. 2 Embryotomier, 1 Gang ved Tverleie med fremfalden Arm, Konen døde (M. S. L. Hartmann); 1 Gang ved Tverleie med Fremfald af begge Arme og dybt nedtrykket Brystkasse, Konen forblev ilive (J. M. Heidenreich). 2 kunstige Forløsninger af Efterbyrden uden Opgave over Indikationerne. Den ene Kone forblev ilive, for den anden er Udfaldet ikke meddelt. Ialt 28 obstetriciske Operationer, hvoraf 10 i Trondhjem, 1 i Strinde, 4 i Selbo, 2 i Røros, 1 i Opdal, 6 i Ørkedal, 2 i midtre og 2 i nordre Fosens Distrikter.

Antallet af **Fødte** og **Døde** vil sees af følgende Tabel (se Tabellen paa den anden Spalte):

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1 068 Fødte over Døde, og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 63,8. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 8,5 pCt. af samtlige Fødte og 13,1 af samtlige Døde. Antallet af Børn, døde mellem 1—15 Aar udgjorde 16,9 pCt. og Antallet af Børn, døde under 15 Aar, 30,1 pCt. af samtlige Døde. Dødsaarsagen er opgivet fra Lægerne over 16 af de 22 paa Barselseng døde Kvinder, nemlig: 10 Gange Barselfeber, 5 Gange efter foretagen kunstig Forløsning, og 1 Gang Barselmani. 1 Kvinde i Selbo Distrikt døde uforløst; Dødsaarsagen ukjendt.

Fra Lægerne haves Opgave over 787 eller 43,2 pCt. af samtlige ved Sygdom foraarsagede Dødsfald (1 820). De hyppigste Dødsaarsager vare: Svindsot (135), Lungebetændelse (83) Alderdomssvaghed (65), Hjernebetændelse, tuberkuløs Meningit og Kramper i Børnealderen (tilsammen 56), Kræft (41), Skarlagensfeber (40), Nervefeber (34), akut Bronchit (28), Hjerneslag (20), Spedalskhed (20).

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde					Dødfødte.
		i Alt.	under 1 Aar: i 1ste Døgn.	under 1 Aar: over 1 Døgn gamle.	mellem 1—15 Aar.	paa Barselseng.	
Tr.hjems Stadsfysikat	623	458	14	58	82	6	31
Strinde	263	183	3	28	20	1	9
Selbo	153	89	1	11	11	1	10
Røros	158	77	1	6	7	1	10
Guldal	342	208	2	19	42	1	10
Opdal	136	104	1	11	24	-	2
Ørkedal	350	234	7	11	27	3	19
Søndre Fosen	330	236	8	19	66	5	11
Midtre —	382	209	2	31	34	2	18
Nordre —	241	101	2	15	7	2	9
Tilsammen	2 978	1 899	41[1]	209	320	22	129
Herfra fraregnes Indset Annex og nogle Gaarde af Røros Prestegjeld tilhørende Hedemarkens Amt	23	12	-	1	-	-	-
Søndre Trondhjems Amt	2 955	1 887	41	208	320	22	129

[1]) Ifølge Dødfødteanmeldelserne 31.

Omkomne paa voldsom Maade 67.

Veirliget. Trondhjems Bys Middeltemperatur i dette Aar angives til + 3,92 R. Fra Selbo anføres, at Kornet ikke blev fuldstændig modent, men dog brugbart. Fra Fosens Distrikter meldes, at Aaret var som et Middelsaar, Skreifisket blev middels, Fedsildfisket derimod godt.

Om **Levemaaden** og **Næringsveiene** meddeles fra Selbo Distrikt, at Næringsmidlernes Tilberedning lader adskilligt tilbage at ønske. Kværnstenes Bearbeidelse samt Haandsagning af Planker og Bord er Bøndernes Vinterarbeide. Om Sommeren sees næsten ikke Oprydning af Jorden; Bygdens overtallige Arbeidsstok (Husmændene) maa da søge Arbeide hos de kapitalfastere Gaardmænd i Strinde og Stjørdalen, hvorhos en Del søger til Nordland som Stenarbeidere, hvortil Selbyggen er vel oplært (F. Holler).

Fattigsygepleien. I Trondhjem behandledes 2 014 fattige Syge, hvoraf 233 indlagdes paa Sygehus. Forøvrigt haves Opgave om følgende Antal af Læge behandlede fattige Syge: i Selbo 14, i Guldal 137, i Opdal 129, i søndre Fosen 206, i midtre Fosen 60, i nordre Fosen 29.

I **Sundhedskommissionerne** afholdtes: i Trondhjem 21

Møder; i Strinde 5, to i Budvigen, et i hvert af Strinde, Bynæsset og Leinstrandens Herreder; i Selbo 1; i Røros 4, to i hvert Herred; i Guldal 1 i Horg; i Opdal 2, et i hvert af Opdal og Rennebu Herreder; i Ørkedal 8, to i hvert Herred; i søndre Fosen 2 i Hitterens Herred; i midtre Fosen 5, uden Angivelse af hvilke Herreder; i nordre Fosen 2, et i hvert Herred. De væsentligste Forhandlingsgjenstande vare: De forekommende epidemiske Sygdomme samt Foranstaltninger mod samme, Skolelokalerne og Kloakvæsenet i Trondhjem og Røros, de Spedalske i Strinde og Fosens Distrikter. Af Foredrag holdtes om Vinterbeklædningen i Røros og om Fnat i søndre Fosens Distrikt. I Trondhjem undersøgtes fire Skibe af Kvarantænekommissionen og et Emigrantskib af Stadsfysikus.

De **Vaccineredes** Antal udgjorde:

i Trondhjems Stadsfysikat	1 490
i Strindes Lægedistrikt	443
i Selbo —	372
i Røros —	44
i Guldals —	452
i Opdals —	159
i Ørkedals —	415
i søndre Fosens —	515
i midtre — —	655
i nordre — —	339
tilsammen	4 884.

I Trondhjem foretoges et større Antal Revaccinationer. I Aalens Herred udførtes ingen Vaccination paa Grund af udbredt Sygelighed blandt Børnene. (Aaret forud foretoges 2 299 Vaccinationer i Amtsdistriktet.)

Af **retsmedicinske Forretninger** udførtes: 9 Obduktionsforretninger, hvoraf 5 over voxne Lig til Erhvervelse af Dødsaarsagen, der for 4 Tilfælde er opgivet, nemlig som Hjertesygdom og som Underlivsbetændelse efter Overkjørsel, af hver 1 Gang, og 2 Gange foraarsaget ved Hængning; 4 over Børnelig, nemlig tre om nyfødte Børns Dødsmaade og en i Anledning af Fostermord. 2 Synsforretninger, en af en druknet og en af en ved Apoplexi død Mandsperson. 5 Undersøgelser af Levende, en angaaende en Pige, mistænkt for Fødsel i Dølgsmaal, to angaaende tilføiet Legemsfornærmelse, en om Helbreds- og en om Sindstilstand. Ialt 16 retsmedicinske Forretninger, hvoraf 12 i Trondhjem, 1 i Selbo, 1 i Guldal og 2 i søndre Fosen.

Af **Sygehuse** inden Amtet fandtes foruden Reitgjerdets Pleiestiftelse for Spedalske: Trondhjems Bys Sindssygeasyl og Trondhjems kommunale Sygehus. Om de paa de sidstnævnte Sygehuse indkomne Syge, Sygdommenes Art, Behandlingens Udfald m. m. henvises til de i den almindelige Beretning indtagne Sygehuslister. Paa Sygestuerne i Trondhjems Tugthus laa 6 tilbage fra det foregaaende Aar, 85 indkom, tilsammen 91 Behandlede, af hvilke 75 udgik helbredede, 3 uhelbredede, 4 døde og 9 vare tilbageliggende ved Aarets Udgang. Behandlingsdagenes Antal udgjorde 3 161 eller 38,5 Dag for hver Udskreven. Udenfor Sygestuerne behandledes 244 mindre betydelige Sygdomstilfælde blandt Fangerne og 6 blandt Opsynspersonalet. Medikamentudgiften beløb sig til 134 Spd. 75 Sk. Paa Sygestuerne i Trondhjems Fæstnings Strafanstalt laa 4 Syge tilbage fra forrige Aar, 22 indkom. Af samtlige 26 Behandlede udgik 20 helbredede, 1 døde og 5 vare tilbageliggende ved Aarets Udgang. Behandlingsdagenes Antal udgjorde 2 076 eller 96 for hver Udskreven. Udenfor Sygestuerne behandledes 109 mindre betydelige Sygdomstilfælde blandt Fangerne og 23 blandt Opsynspersonalet med Familier. Medikamentudgiften udgjorde 57 Spd. 83 Sk. Paa Røros findes et mindre, Værket tilhørende Sygehus paa 12 Senge for dets Arbeidere.

Badehuse. I Trondhjem havdes, foruden Sygehusets Badeindretning, 1 Damp- og Karbadindretning samt 2 Søbadehuse, i Røros 1 Kar- og Styrtebadindretning.

Apotheker. Amtets 5 Apotheker, 3 i Trondhjem, 1 i Røros og 1 i Ørkedalsøren visiteredes og fandtes i Orden. Personalet bestod, foruden Apothekerne, ved Løveapotheket i Trondhjem af 1 examineret og 1 uexamineret Medhjelper og 2 Disciple, ved Svaneapotheket sammesteds af 2 examinerede Medhjelpere og 2 Disciple, ved Hjorteapotheket sammesteds af 2 examinerede Medhjelpere og 2 Disciple, ved Røros Apothek af 1 Medhjelper, ved Ørkedalsørens Apothek af 1 Discipel.

Medicinalpersonalet bestod af 27 Læger, 2 Tandlæger, 41 Jordemødre og 38 Hjelpevaccinatører, nemlig i:

1. Trondhjem: 14 Læger, foruden Distriktslægen i Strinde, 2 Tandlæger; 15 Jordemødre.
2. Strinde Distrikt: 2 Læger, Distriktslægen — boende i Trondhjem — og Lægen ved Reitgjerdets Pleiestiftelse for Spedalske; 4 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.
3. Selbo Distrikt: 1 Læge, boende i Selbo; 2 Jordemødre; 2 Hjelpevaccinatører.
4. Røros Distrikt: 2 Læger, Distriktslægen og en Berglæge, boende i Røros; 2 Jordemødre; 2 Hjelpevaccinatører.
5. Guldals Distrikt: 2 Læger, boende i Horg; 4 Jordemødre; 7 Hjelpevaccinatører.

6. Opdals Distrikt: 1 Læge, boende i Opdal; 4 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
7. Ørkedals Distrikt: 2 Læger, Distriktslægen boende i Ørkedalen, og 1 privat Læge, boende paa Ørkedalsøren; 4 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
8. Søndre Fosens Distrikt: 1 Læge, boende paa Hitteren; 2Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.
9. Midtre Fosens Distrikt: 1 Læge, boende i Ørlandet; 2 Jordemødre ; 4 Hjelpevaccinatører.
10. Nordre Fosens Distrikt: 1 Læge, boende i Aafjord; 2 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.

XVII. Nordre Trondhjems Amt.

Amtet, hvis Fladeindhold er 176,79 norske Kvadratmil, og som ved Folketællingen den 31te December 1865 havde 82 489 Indbyggere, er inddelt i 8 Lægedistrikter:

1. Stjørdals Lægedistrikt (16,12 n. □ M., 12 552 Indbyggere) indbefattende:
   Herrederne nedre Stjørdal . 2,59 Mil, 7 282 Indb.
   øvre — . 13,53 - 5 270 —
2. Frostens Lægedistrikt (4,64 n. □ M., 8 131 Indbyggere) indbefattende:
   Herrederne Frosten, Aasen . . . 1,65 Mil, 3 064 Indb., 1 976 —
   Lexvigen . . . 2,99 - 3 091 —
3. Levangers Lægedistrikt (15,37 n. □ M., 13 806 Indbyggere) indbefattende:
   Kjøbstaden Levanger . . . . . 1 017 Indb.
   Herrederne Levanger . . . 1,21 Mil, 2 290 —
   Skogn . . . . 2,38 - 3 786 —
   Værdal . . . . 11,78 - 6 713 —
4. Inderøens Lægedistrikt (17,41 n. □ M., 14 517 Indbyggere) indbefattende:
   Herrederne Ytterøen . . . 0,28 Mil, 1 499 Indb.
   Mosviken og Veran 7,56 - 2 949 —
   Inderøen . . . 1,18 - 5 428 —
   Sparbu . . . . 8,39 - 4 641 —
5. Stenkjærs Lægedistrikt (11,54 n. □ M., 9 639 Indbyggere) indbefattende:
   Ladestedet Stenkjær . . . . . 1 150 Indb.
   Herrederne Stod, Egge . . . . 3,78 Mil, 2 530 —, 941 —
   Beitstaden . . . 7,76 - 5 018 —
6. Grongs Lægedistrikt (78,88 n. □ M., 6 588 Indbyggere) indbefattende:
   Herrederne Grong . . . . 41,37 Mil, 3 338 Indb.
   Snaasen . . . . 37,51 - 3 250 —
7. Namsos Lægedistrikt (19,62 n. □ M., 9 940 Indbyggere) indbefattende:
   Ladestedet Namsos . . . . . 1 189 Indb.
   Herrederne Namsos . . . . 5,03 Mil, 2 031 —
   Overhalden . . 5,37 - 2 593 —
   Fosnæs, Fladanger . . . 9,22 - 2 655 —, 1 472 —
8. Ytre Namdals Lægedistrikt (13,21 n. □ M., 7 316 Indbyggere) indbefattende:
   Herrederne Kolvereid og Foldereid . . . . 8,17 Mil, 2 388 Indb.
   Nærø, Vikten . . . . 2,68 - 1 477 —, 1 749 —
   Lekø . . . . . 2,36 - 1 702 —

Sundhedstilstanden betegnes fra Stenkjær og ytre Namdals Distrikter som mindre god, fra de øvrige Egne som særdeles tilfredsstillende. Af farligere epidemiske Sygdomme vare Skarlagensfeber, Nervefeber og Lungegebetændelse de mest udbredte; Mæslingerne vare sjeldnere end Aaret forud.

Dødeligheden var middelmaadig stor; de Dødes Antal udgjorde 1 249 eller 14,99 pro mille af den beregnede Folkemængde ved Aarets Midte (83 278). I det foregaaende Aar døde 1 282 eller 15,4 pro mille, i 1869: 1 192 eller 14,4 pro mille og i 1868: 1 020 eller 12,3 pro mille. I Femaaret 1866—70 udgjorde det gjennemsnitlige aarlige Antal Døde 1 164 eller 14,10 pro mille af den beregnede Befolkning ved Femaarets Midte (82 603); Femaaret forud udgjorde Dødeligheden derimod 17,1 pro mille.

Til Oplysning om de **epidemiske Forhold** hidsættes følgende af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel:

	Hele Aaret. Behandlede.	Hele Aaret. Deraf Døde.	Tiden er opgivet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Nervefeber	208	23	205	20	31	19	16	23	13	16	21	15	7	15	9
Simpel Feber	119	-	118	8	6	16	6	16	9	5	9	6	10	17	10
Barselfeber	31	5	29	2	2	7	5	-	4	2	1	-	3	2	1
Børnekopper	15	2	15	-	-	3	8	3	-	-	1	-	-	-	-
Vandkopper	50	-	50	4	13	1	5	10	11	-	2	-	4	-	-
Skarlagensfeber	308	36	308	49	29	37	13	14	32	25	37	18	7	22	25
Rødlinger	3	-	3	-	-	-	-	-	-	1	1	-	1	-	-
Mæslinger	125	-	124	44	27	22	2	7	2	8	2	5	-	5	-
Rosen	47	-	43	6	6	1	3	7	2	3	2	2	1	5	5
Kighoste	32	1	32	14	8	9	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Diphtheriske Svælgbetændelse	79	6	79	18	9	10	7	9	7	4	4	3	2	1	5
Strubehoste	9	4	9	3	1	-	2	2	-	-	-	-	1	-	-
Kusma	3	-	3	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-
Akut Bronchit og andre catarrhalske Tilfælde	591	15	587	124	86	44	53	50	31	21	28	33	32	34	51
Lungebetændelse	317	41	315	49	65	24	33	32	15	7	11	4	18	25	32
Pleurit	33	1	30	2	8	5	-	5	2	-	2	1	-	1	4
Gigtfeber	70	3	65	6	10	8	4	8	4	4	-	1	6	8	6
Koldfeber	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	283	5	278	25	32	27	26	13	25	17	27	21	21	31	13
Blodgang	57	1	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3	1
Tilsammen	2381	143	2299	374	334	233	186	199	157	113	148	109	114	170	162

	Ialt opgivne. Tilfælde.	Ialt opgivne. Dødsfald.	Fordeling paa Lægedistrikterne. Stjørdal. Tilf.	Stjørdal. Dødf.	Frosten. Tilf.	Frosten. Dødf.	Levanger. Tilf.	Levanger. Dødf.	Inderøen. Tilf.	Inderøen. Dødf.	Stenkjær. Tilf.	Stenkjær. Dødf.	Grong. Tilf.	Grong. Dødf.	Namsos. Tilf.	Namsos. Dødf.	Ytre Namdal. Tilf.	Ytre Namdal. Dødf.
Nervefeber	208	23	13	2	19	3	41	2	72	10	26	2	-	-	1	-	36	4
Simpel Feber	119	-	7	-	14	-	26	-	17	-	7	-	-	-	35	-	13	-
Barselfeber	31	5	-	-	8	3	6	1	3	-	2	-	1	-	4	1	7	-
Børnekopper	15	2	-	-	1	-	14	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	50	-	-	-	7	-	13	-	15	-	2	-	-	-	-	-	13	-
Skarlagensfeber	309	37	101	17	-	-	-	-	26	1	137	13	21	4	7	1	17	1
Rødlinger	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	1	-	-	-	-	-
Mæslinger	125	-	-	-	2	-	20	-	8	-	38	-	20	-	29	-	8	-
Rosen	47	-	2	-	2	-	13	-	11	-	6	-	4	-	5	-	4	-
Kighoste	32	1	-	-	-	-	-	-	9	-	2	-	-	-	-	-	21	1
Diphtheriske Svælgbetændelse	81	8	4	-	2	-	5	1	15	4	13	1	-	-	17	2	25	-
Strubehoste	10	5	-	-	4	2	-	-	1	-	1	-	-	-	4	3	-	-
Kusma	3	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Akut Bronchit og andre catarrh. Tilfælde	592	16	16	1	25	1	132	3	154	9	54	1	35	-	137	1	39	-
Lungebetændelse	320	44	35	5	52	6	67	6	84	15	25	4	5	1	39	4	13	3
Pleurit	34	2	2	-	2	-	7	1	2	-	7	-	2	-	10	1	2	-
Gigtfeber	70	3	5	1	5	-	18	1	18	1	7	-	7	-	4	-	6	-
Koldfeber	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	283	5	1	1	12	-	63	1	94	2	16	-	13	-	35	-	49	1
Blodgang	57	1	-	-	-	-	53	1	1	-	-	-	-	-	3	-	-	-
Tilsammen	2390	152	186	27	155	15	479	19	531	42	345	21	109	5	331	13	254	10

Af **Nervefeber** kjendtes 208 Tilfælde, hvoraf 23 endte dødeligt (i foregaaende Aar 250 Tilfælde med 18 Dødsfald). Sygdomsformen betegnes fra Frostens Distrikt som exanthematisk, fra Inderøen som abdominel. Sygdommen optraadte i Almindelighed med sporadiske Tilfælde eller i smaa begrændsede Epidemier, og i det Hele med lette Symptomer. Den sees at have havt sin største Udbredning i Inderøens Distrikt, hvorfra er anmeldt 72 Tilfælde med 10 Døde. Ved de 2de Dødsfald i Stjørdalen var Dødsaarsagen i et Tilfælde Blødning, i det andet Gangræna ex decubitu. I Stenkjærs Distrikt dannede Sygdommen en Fortsættelse fra det foregaaende Aar; til Ytterøen var Smitten importeret fra Trondhjem.

Af **Barselfeber** er anmeldt 31 Tilfælde med 5 Dødsfald (i 1870 er opført 20 Tilfælde med 8 Dødsfald). I et Tilfælde paafulgtes Sygdommen af Mani, der fremdeles vedvarede et halvt Aar bagefter; hos en Syg var foretaget Vending.

Børnekopper. Af 15 kjendte Tilfælde optraadte 14 med 2 Dødsfald inden Levanger Distrikt, navnlig i Skogns Herred. (I 1870 kjendtes 7 Tilfælde; ingen Døde.) For den først Angrebne kunde Smitteforholdene ikke opdages; han døde som Følge af voldsomme Blødninger og af Lungeødem, forinden Koppeudslettet kom til Udbrud. Fra denne Syge udbredte Smitten sig til 4 forskjellige Gaarde; til 2 andre Steder overførtes den fra Trondhjem. Ved streng Isoleren lykkedes det at forebygge Smittens Udbredelse fra noget af disse Steder. (P. W. K. Dietrichson.)

Vandkopper viste sig i Inderøens Distrikt samtidig med Variolaepidemien i Levangers Distrikt. Ialt opføres 50 Angrebne.

Skarlagensfeber vedvarede fra det foregaaende Aar og havde betydelig Udbredning. Der er anmeldt 309 Angrebne, hvoraf 37 døde (i 1870: 192 og 12). Sygdommen var dette Aar mest udbredt i Stjørdalens og Stenkjærs Distrikt, hvor der tilsammen iagttoges 238 Tilfælde med 30 Dødsfald. I Levangers Distrikt iagttoges derimod intet Tilfælde dette Aar. I Stenkjærs Distrikt viste Skarlagensfeberen sig ondartet, især paa Grund af hyppig Komplikation med diphtherisk Svælgbetændelse, samt paa Grund af Eftersygdommene, navnlig Vatersot med Albuminuri, Glandelhævelser med Abscesser. I Grongs Distrikt viste den sig i det Hele mild.

Mæslinger var ogsaa en Fortsættelse af foregaaende Aars Epidemier. Der er opgivet 125 behandlede Tilfælde uden Dødsfald (317 Angrebne med 11 Døde kjendtes i 1870).

Kighoste vedvarede ligeledes fra Aaret forud og iagttoges i de 4 første Maaneder af heromhandlede Aar; der er anmeldt 32 Tilfælde med 1 Dødsfald (314 og 12 i 1870).

Af **diphtherisk Svælgbetændelse** er opgivet 81 Tilfælde, hvoraf 8 døde (i 1870: 41 og 3).

Catarrhalske Sygdomme kom under Behandling omtrent i samme Antal som det foregaaende Aar. Af 592 Behandlede døde 16, hvoraf 15 af akut Bronchit; af sidstnævnte Sygdom er opført 302 Tilfælde, 143 hos Mænd og 159 hos Kvinder; 200 af disse vare over 15 Aar og 101 under. (I 1870 er ialt opgivet 556 Tilfælde med 18 Dødsfald.)

Af 320 anmeldte Tilfælde af **Lungebetændelse** endte 44 dødeligt (i foregaaende Aar 52 af 298). Sygdommens Sæde er opgivet for 5, nemlig hos 3 i høire, hos 1 i venstre og hos 1 i begge Lunger.

Hjernebetændelse er opført som Dødsaarsag hos 13, tuberkuløs Meningit hos 7, spinal Meningit hos 1 og Kramper i Børnealderen hos 3. Af disse tilsammen 24 Dødsfald falde 2 paa Frostens, 7 paa Levangers, 3 paa Inderøens, 4 paa Stenkjærs, 7 paa Namsos og 1 paa ytre Namdals Distrikt.

Af **Gigtfeber** kjendes 70 Behandlede, hvoraf 3 døde (i 1870 2 af 38). Af **kronisk Rheumatisme** er af 9 Læger anmeldt 140 Tilfælde, hvoraf 72 Mænd og 68 Kvinder; 30 af disse ere opførte at være under og 104 over 15 Aar.

Af **Koldfeber** iagttoges 1 heldigt forløbende Tilfælde i ytre Namdals Distrikt.

Af **Diarrhoe** og **Cholera nostras** er anmeldt 283 Tilfælde med 5 Dødsfald (i 1870: 309 og 11). Af **Blodgang**, der i Aarets første Maaneder havde epidemisk Udbredning i Skogns og Levangers Prestegjelde og hvor af 53 Angrebne et aarsgammelt Barn døde, er ialt anmeldt 57 Tilfælde (Aaret forud 159 Tilfælde med 6 Dødsfald).

Syphilis. Over de paa Amtssygehusene i Skogn og Namdalen behandlede Tilfælde giver nedenstaaende Tabel en Oversigt (se Tabellen paa næste Side):

Udenfor Sygehusene kom 15 nye Tilfælde til Behandling, nemlig 2 i Stjørdals, 5 i Frosten, 3 i Inderøen, 1 i Stenkjær, 3 i Namsos og 1 i ytre Namdals Distrikt. Af de Syge vare 9 Mænd og 6 Kvinder, samtlige over 15 Aar; 8 led af primære Symptomer og 7 af konstitutionelle. For **Gonorrhoe** og **Urethrit** behandledes 17, hvoraf 2 paa hvert Amtssygehus; 15 vare Mænd, 2 Kvinder, alle over 15 Aar. Af Tilfældene forekom 4 i Stjørdal, 4 i Levangers, 2 i Inderøens, 5 i Namsos og 2 i ytre Namdals Distrikt.

Spedalskhed. Ifølge Overlægens Beretning kjendtes ved Udgangen af 1870 inden Amtet 114 Spedalske. I 1871 tilkom 23, hvoraf 11 vare overseede ved tidligere

Amtssygehuset i	Tilbageliggende fra forrige Aar.			Indkomne.			Af de indkomne Tilfælde vare:			Udgaaede helbrededede.	Døde.	Tilbageliggende ved Aarets Udgang.			Samlet Antal Forpleiningsdage.	Middeltal af Forpleiningsdage for hver Udskreven.
	Md.	Kv.	Ialt.	Md.	Kv.	Ialt.	primær Syphilis.	sekundær —	tertiær —			Md.	Kv.	Ialt.		
Skogn	-	3	3	8	17	25	3	18	4	21	1	3	3	6	1 508	68,5
Namdal	-	1	1	2	8	10	1	6	3	9	-	-	2	2	540	60,0
Tilsammen	-	4	4	10	25	35	4	24	7	30	1	3	5	8	2 048	

Tællinger, 2 hjemkomne fra Stiftelser og 10 nye Tilkomne; 28 afgik, hvoraf 1 helbrededes, 8 døde, og 19 indlagdes paa Stiftelser. Ved Aarets Udgang var altsaa Antallet af kjendte Spedalske 109, hvoraf 63 Mænd og 46 Kvinder. Af disse levede:

i Frostens Distrikt	4	i Grongs Distrikt	2
i Inderøens —	19	i Namsos —	30
i Stenkjærs —	14	i ytre Namdals —	39.

For en Spedalsk er Opholdsstedet ukjendt. De tvende paa Amtssygehuset i Namdalen fra det foregaaende Aar tilbageliggende spedalske Kvinder*) døde begge heromhandlede Aar. Antallet af deres Forpleiningsdage i samme Aar var 80.

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om en Del af Lægerne behandlede væsentlig **kroniske Sygdomme** (se Tabellen paa den anden Side):

Fnat anføres i Inderøens Distrikt fremdeles at være i Aftagende og at komme snarere under Behandling, hvorimod Sygdommen i Stenkjærs Distrikt stedes sjelden til Behandling; i Grongs Distrikt er den i Hovedsognet ikke almindelig, medens den i Yderkanterne forekommer hyppig.

Skurv træffes nu sjelden i Stenkjærs Distrikt.

Af **Svindsot** ere 96 Tilfælde komne under Behandling; af de opgivne 104 Tilfælde døde 44. Forholdet mellem døde af Svindsot og samtlige opgivne Dødsaarsager stiller sig i de enkelte Lægedistrikter saaledes (se Tabellen paa den anden Spalte):

I 1870 var Forholdet 28 af 400 eller 7,0 pCt. og i 1869: 11,1 pCt.

Kræft er opgivet som Dødsaarsag hos 25; for 23 af disse er Sygdommens Sæde anført, nemlig Mavesækken og Ansigtet hver hos 7, Livmoderen hos 2, og hos 1 hvert af følgende Steder: Læberne, Kjæven, Tungen, Brystet, Leveren, Endetarmen og Foden.

*) I Beretningen for 1870 er feilagtig opført kun 1 spedalsk Kvinde som tilbageliggende.

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svindsot.	Opgivne Dødsaarsager ialt.	Forhold i pCt.
Stjørdals	7	56	12,5
Frostens	3	42	7,1
Levangers	11	97	11,3
Inderøens	11	92	11,9
Stenkjærs	9	67	13,4
Grongs	-	20	-
Namsos	3	46	6,5
Ytre Namdals	-	26	-
Nordre Trondhjems Amt	44	446	9,87

Blegsot og **Anæmi** er opført med 109 Syge og 1 Dødsfald (i 1870: 54 Tilfælde).

Af **Cardialgi, kronisk Gasrit** og **Dyspepsi** er anmeldt 283 Angrebne med 5 Dødsfald; 133 vare Mænd, 150 Kvinder, 7 Børn og 268 Voxne.

Sindssygdomme. Følgende Liste giver en Oversigt over de paa Sygehusene behandlede Tilfælde (se Tabellen paa den Side):

Udenfor Sygehusene sees 28 nye Tilfælde at være komne under Behandling; for 17 af disse er Sygdommens Art opgivet, nemlig hos 10 Melancholi, hos 2 Mani, hos 2 Dements og hos 3 Idioti; 13 vare af Mand- og 15 af Kvindekjøn, alle over 15 Aar; 6 Sindssyge døde i Aarets Løb.

For Amtskommunens Regning forpleiedes 124 Sindssyge, hvoraf 21 i Asyl; af disse hørte hjemme i Stjørdals Distrikt 18, i Frostens 28, i Levangers 14, i Inderøens 24, i Stenkjær 11, i Grong 19, i Namsos 19; fra ytre Namdals Distrikt, fra hvilket 2 Sindssyge desuden sees forpleiet i Asyl, er Opgave om de i Distriktet forpleiede Syge ikke meddelt. Amtskommunens samlede Udgifter ved de Sindssyges Forpleining udgjorde i Regnskabsaaret 1ste Juni 1871 til 31te Mai 1872: 3 768 Spd. 19 Sk. og til Medicinalvæsenet forøvrigt 4 256 Spd. 32½ Sk.

Liste over kroniske Sygdomme.

	Hele Aaret.						Fordeling paa Lægedistrikterne.																																			
							Stjørdal.		Frosten.		Levanger.		Inderøen.		Stenkjær.		Grong.		Namsos.		Ytre Namdal.																			
	Behandlede.	Deraf Døde.	Af de Behandlede, hvis Kjøn er opgivet, være		Af de Behandlede, hvis Alder er opgivet, være		Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.																		
			Md.	Kv.	Børn (under 15 Aar).	Voxne (over 15 Aar).																																		
Fnat	171	-	71	77	81	75	-	-	-	-	14	-	32	-	30	-	32	-	8	-	55	-																				
Skurv	2	-	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-																				
Kjertelsyge	92	3	32	47	83	9	50	3	-	-	-	-	9	-	7	-	3	-	17	-	6	-																				
Rachit	3	-	1	2	2	1	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-																				
Svindsot	96	36	49	47	5	89	11	7	14	3	19	11	14	11	16	9	2	-	23	3	5	-																				
Kræft	25	19	13	12	-	23	3	3	1	1	8	6	2	2	5	5	5	5	7	3	-	-																				
Vatersot og Morbus Brighti	58	17	24	34	8	45	3	3	4	2	8	1	9	4	15	5	4	1	18	6	5	3																				
Blegsot	108	-	4	104	6	99	-	-	-	-	4	-	6	-	15	-	11	-	46	1	27	-																				
Menstruationsuordener	54	-	-	54	-	54	6	-	-	-	5	-	13	-	8	-	4	-	6	-	12	-																				
Cardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi	283	5	133	150	7	268	34	-	14	-	14	1	38	3	20	-	40	-	70	-	53	1																				
Ormesygdomme	64	-	25	33	60	4	-	-	1	-	1	-	36	-	18	-	-	-	4	-	4	-																				
Drankersygdomme	3	-	3	-	3	3	-	-	-	-	1	-	-	-	2	-	-	-	5	-	-	-																				
Sindssygdomme	40	6	18	22	-	40	-	-	-	-	16	-	2	2	6	2	11	2	5	-	-	-																				

	Ialt opgivne.		Antal af anmeldende Læger.
	Tilfælde.	Dødsfald.	
Fnat	171	-	10
Skurv	2	-	1
Kjertelsyge	92	3	8
Rachit	3	-	2
Svindsot	104	44	13
Kræft	31	25	9
Vatersot og Morbus Brighti	66	25	13
Blegsot	109	1	12
Menstruationsuordener	54	-	12
Cardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi	283	5	13
Ormesygdomme	64	-	8
Drankersygdomme	3	-	3
Sindssygdomme	40	6	8

Øiensygdomme. Fra Distriktslægen i Levanger er anmeldt en i Vuku Annex til Verdals Prestegjeld herskende Epidemi af trachomotøs Øienbetændelse; Smitten antages indbragt fra de tilgrændsende Dele af Sverige, hvor Sygdommen skulde være meget udbredt. (P. W. K. Dietrichson.)

Af **chirurgiske Operationer** udførtes paa Amtssygehuset i Skogn: flere Exartikulationer af Fingre, 2 Gange

Liste over behandlede Sindssyge.

Amtssygehuset i	Tilbageliggende fra 1870.			Indkomne.			Af de Indkomne lede af:		Udgaaede.			Tilbageliggende ved Aarets Udgang.		
	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Melancholi	Mani.	helbredede	i Bedring.	uhelbredede.	Md.	Kv.	Tils.
Skogn	1	-	1	3	4	7	6	1	5	1	2	-	-	-
Namdal	-	-	-	2	3	5	2	3	1	2	1	-	1	1
Tilsammen	1	-	1	5	7	12	8	4	6	3	3	-	1	1

Bortskjæren af Læbekræft, 1 af Kræft i Partiet under Hagen og 1 paa Laaret, 1 af Lipom paa Skulderen, 4 Operationer for Vandbrok, alle med heldigt Resultat; — paa Amtssygehuset i Namdalen: 1 Exartikulation af Fingre, 1 Thoracentese; 1 Paracentese af Underlivet ved Hydrops ovarii; 1 Herniotomi; 2de Nekrotomier; 2 Iridektomier og 2 Parenteser af Cornea ved Vulnus og betydeligt Hypopyon. Udenfor Sygehusene sees at være udførte: 1 Amputation af Læggen, flere Exartikulationer af Fingre, 1 Exstirpation af en Tumor glandulosus i Ansigtet, 1 af en Tumor sebaceus paa Hovedet, 1 af fibrøs Svulst paa de store Skamlæber og 1 af en stilket Svulst paa Underlivet, (foruden flere, hvis Antal ei nærmere er opgivet); 1 Paracentese af Brystet, 1 af Underlivet; 2 Repositioner ved Subluxation af Haandroden, 1 af Femur, 1 af Ulna og 1 af Radius (foruden flere uden nærmere Opgiven af deres Antal); 1 Operation for Haremund; 1 for Vandbrok; 2 Herniotomier med heldigt Resultat; 2 Repositioner af indeklemt Brok; 2 Operationer for Paraphimose (hvoraf en Reposition) og 1 for Phimose; 2 Exstirpationer

af ophøiede Ar, et paa Kindet og et paa Hagen; 2 Kauterisationer ved Ferrum candens; 3 Punktioner af Colon ved Explorationstroiquart.

Af **obstetriciske Operationer** opgives udførte: 18 Tangforløsninger, 11 indicerede ved Vemangel eller Vesvækkelse, langsom Fødsel uden Fremgang eller Fare for Fosterets Liv, 2 ved Bækkensneverhed, 1 ved Barselkrampe; ved 4 Forløsninger er Indikationen ikke opgivet. 17 Koner og 15 Børn forbleve ilive; 1 Kone og 2 Børn døde og for 1 Barn er Udfaldet ikke opgivet. 3 Vendinger, hvoraf 2 ved Tverleie; ved 1 er Indikationen uopgivet. 3 Koner og 1 Barn forbleve ilive; 2 Børn vare døde. 1 kunstig Forløsning af Moderkagen ved Strictur med heldigt Udfald for Konen. 1 Perforation ved Ansigtsleie med Hagen fortil; Fosterlyd og Fosterbevægelser vare ikke bemærkede i et Døgn; Conjugata $3^3/_4$ Tomme. Konen ilive. Ialt 23 obstetriciske Operationer, hvoraf 2 i Stjørdals, 2 i Frostens, 6 i Levangers, 4 i Inderøens, 4 i Stenkjærs og 5 i Namsos Distrikt.

Antallet af **Fødte** og **Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde					Dødfødte.
		i Alt.	under 1 Aar.		mellem 1-15 Aar.	paa Barselseng.	
			i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.			
Stjørdal	298	222	6	26	42	1	12
Frosten	221	129	5	24	15	4	9
Levanger	296	185	5	16	23	1	11
Inderøen	343	232	2	26	29	2	18
Stenkjær	207	150	2	11	36	-	9
Grong	125	78	-	10	8	-	6
Namsos	255	149	3	24	28	2	5
Ytre Namdal	237	104	-	20	14	-	5
Nordre Trondhjems Amt	1 982	1249	23[1])	157	195	10	75

[1]) Ifølge Dødfødteanmeldelserne 10.

Omkomne paa voldsom Maade 48.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 733 Fødte over Døde og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 63,0. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 9,1 pCt. af de Fødte og 14,4 pCt. af samtlige Døde. Antallet af Døde mellem 1—15 Aar udgjorde 15,6 pCt. og Antallet af Døde under 15 Aar 30,0 pCt. af samtlige Døde. Hos 5 af de 10 paa Barselseng Døde sees Dødsaarsagen at have været Barselfeber og hos 1 Gangræn; 1 Kvinde døde Dagen efter Tangforløsning (Hoffmann).

Lægernes Dødsfortegnelser indeholde Opgave over 446 eller 37,1 pCt. af samtlige ved Sygdom foraarsagede Dødsfald (1 201). De hyppigste Dødsaarsager vare: Lungebetændelse og Svindsot (hver 44), Skarlagensfeber (37), Kræft (25), Hydrops og Morbus Brighti (tilsammen (25), Hjernebetændelse, tuberkuløs Meningit, spinal Meningit og Kramper i Børnealderen (tilsammen 24), Nervefeber og Alderdomssvaghed (hver 23).

Veirliget var i de første Maaneder koldt, stormende; om Vaaren og Sommeren betegnes det fra flere Distrikter som mildt og drivende; Aarsudbyttet var dog ikke ualmindeligt paa Grund af det ustadige Veir i August Maaned. Vinteren indfandt sig tidlig.

De **hygiæniske Forhold** omtales fra de fleste Distrikter som ret gode. I Inderøens og Stenkjærs Distrikter spores god Fremgang i Sandsen for Renlighed, Bekvemmelighed og bedre Husstel. Beklædningen er i Inderøen udmærket, Levemaaden i det Hele god og sund, og Misbrug af Kaffe og Brændevin er i Aftagende. I Namdalen findes nu almindelig Velstand paa Grund af heldige Fiskerier og godt Jordudbytte.

Af **fattige Syge** behandledes:

i Stjørdals Distrikt		118	
i Inderøens	—	149	med Medicinudgift af 89 Spd. 18 Sk.
i Stenkjærs	—	162	
i Grongs	—	90	
i Namsos	—	87	
i ytre Namdals	—	87	med Medicinudgift af 45 Spd. 32 Sk.
tilsammen		693.	

Om Antallet af de i Stjørdals og Frostens Distrikter behandlede fattige Syge er ingen Oplysning meddelt.

I **Sundhedskommissionerne** afholdtes: i Stjørdals Distrikt 3 Møder, et i øvre og to i nedre Stjørdal; i Frostens 14, syv i Lexvigen, fire i Frosten og tre i Aasen; i Levangers 6, tre i Skogns, to i Verdals og et i Levangers Herred; i Inderøens 4, et i hvert Herred; i Stenkjærs 5, to i Ladestedet Stenkjær, to i Stod og et i Egge (i Beitstaden intet Møde paa Grund af manglende Indberetning fra Kommunebestyrelsens Ordfører); i Grongs Distrikt 10, fem i hvert af Grongs og Snaasens Herreder; i ytre Namdals og Namsos Distrikter afholdtes ingen Møder, — i førstnævnte, fordi vedkommende Distriktslæge den ene Gang, der gaves ham Underretning, var forhindret fra at møde; — om de i sidstnævnte Distrikt afholdte Møder er ingen Oplysning givet, da Distriktslægens Arkiv brændte i en Namsos overgaaet Ildebrand. Fra Inderøens og Grongs Distrikter er indberettet, at den hele Kommunebestyrelse er indtraadt i Sundhedskommissionen. De vig-

tigste Forhandlingsgjenstande i de fleste Distrikter vare: Sundhedstilstanden, de herskende epidemiske Sygdomme og Foranstaltninger mod samme, de Spedalske inden Distrikterne; i Frostens Distrikt: Hudens Bygning og physiologiske Bestemmelse, om Nytten og Nødvendigheden af Renlighed; i Levangers Distrikt: Om Nødvendigheden af Rensning af Korn fra andre skadelige Frøsorter, dets Opbevaring, Maling og Tilberedning, samt om Hensigtsmæssigheden af Nydelsen af Grønsager; i Stenkjærs Distrikt: Om Fnat og dens Behandling; i Grongs Distrikt: Om Børnepleien, Fordøielsen og Næringsmidlerne, samt Fnat.

De **Vaccineredes** Antal udgjorde:

i Stjørdals	Distrikt...	715
i Frostens	— ...	215
i Levangers	— ...	663
i Inderøens	— ...	267
i Stenkjærs	— ...	247
i Grongs	— ...	180
i Namsos	— ...	309
i ytre Namdals	— ...	127
	tilsammen	2 723.

(I 1870 vaccineredes 2 095.)

I Kolvereid, Foldereid og Vikten af ytre Namdals Distrikt blev ingen Vaccination foretagen, paa de to førstnævnte Steder angivelig paa Grund af, at Vaccinen ei vilde slaa an, paa sidstnævnte fordi der var faa uvaccinerede Børn tilbage. Revaccination iværksattes i flere Distrikter, saaledes i Inderøens paa 73 Personer, i Stenkjærs paa 31; Antallet af de i Grongs og Namsos Distrikter foretagne Revaccinationer er ikke opgivet.

Af **retsmedicinske Forretninger** udførtes 3, nemlig: 1 Obduktionsforretning over Liget af en druknet Sømand; 1 Undersøgelse angaaende tilstedeværende Svangerskab og venerisk Sygdom i Anledning af Vand- og Brødstraf; 1 Responsum medicum angaaende et Vaccinationsspørgsmaal. Af Forretningerne foretoges 1 i hvert af Stenkjærs, Grongs og Namsos Distrikter.

Angaaende Amtets 2de **Sygehuse**, et i Skogn og et i Namdalen, henvises til de i Generalberetningen indtagne Tabeller. Paa Ytterøens Verk i Inderøens Distrikt findes en Sygestue, som benyttes ved større Kvæstelser.

Af **Badeindretninger** nævnes i Inderøens Distrikt 2 Dampbade, 1 Styrtebad, nogle Søbadehuse samt desuden flere private Badehuse, i Stenkjærs Distrikt 1 Søbadehus og 1 Styrtebadindretning.

I Amtet haves 3 **Apotheker**, et i Levanger, Stenkjær og Namsos; de visiteredes og fandtes i Orden. Personalet bestod i Levanger foruden Apothekeren af 1 Medhjelper og 2 Disciple, i de 2 øvrige af 1 Medhjelper og 1 Discipel.

Medicinalpersonalet bestod af 16 Læger, 26 Jordemødre (3 Poster ledige) og 42 Hjelpevaccinatører, nemlig i:

1. Stjørdals Distrikt: 1 Læge, bosat i nedre Stjørdal; 3 Jordemødre; 1 Hjelpevaccinatør.
2. Frostens Distrikt: 1 Læge, bosat i Frosten; 5 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
3. Levangers Distrikt: 5 Læger, to bosat i Værdalen, to i Skogn og en i Levanger; 3 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinatører.
4. Inderøens Distrikt: 2 Læger, Distriktslægen bosat paa Inderøen, og en Verkslæge, bosat paa Ytterøen; 3 Jordemødre; 10 Hjelpevaccinatører.
5. Stenkjærs Distrikt: 3 Læger, to bosat paa Stenkjær, en i Egge Sogn; 3 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinatører.
6. Grongs Distrikt; 1 Læge, bosat i Grong; 2 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.
7. Namsos Distrikt: 2 Læger, Distriktslægen bosat i Namsos, og Sygehuslægen paa Amtssygehuset i Overhalden; 3 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.
8. Ytre Namdals Distrikt: 1 Læge, bosat i Nærø; 4 ansatte Jordemødre, hvoraf en uexamineret; 5 Hjelpevaccinatører.

XVIII. Nordlands Amt.

Amtet, hvis Fladeindhold er 297,59 norske Kvadratmil, og som ved Folketællingen den 31te December 1865 havde 89 668 Indbyggere, er inddelt i følgende 13 Lægedistrikter:

1. Brønø Lægedistrikt (18,88 n. □ M., 8 756 Indbyggere) indbefattende:
   Herrederne Bindalen . . . 9,46 Mil, 1 920 Indb.
   Brønø . . . . 8,24 - 5 318 —
   Vegø . . . . . 1,18 - 1 518 —
2. Alstadhougs Lægedistrikt (9,90 n. □ M., 8 499 Indbyggere) indbefattende:
   Herrederne Tjøtø . . . . . 2 781 Indb.
   Alstadhoug . . . . . 3 280 —
   Herø . . . . . 2 438 —
3. Vefsens Lægedistrikt (55,36 n. □ M., 5 972 Indbyggere) indbefattende:
   Herrederne Vefsen . . . . . 5 051 Indb.
   Hatfjelddal . . . . . 921 —
4. Ranens Lægedistrikt (39,69 n. □ M., 11 650 Indbyggere) indbefattende:
   Herrederne Nesne . . . . 5,03 Mil, 3 899 Indb.
   Hemnes } . . . 34,66 - { 3 922 —
   Mo } { 3 829 —
5. Lurø Lægedistrikt (18,18 n. □ M., 5 836 Indbyggere) indbefattende:
   Herrederne Lurø . . . . . 16,07 Mil, 1 843 Indb.
   Rødø . . . . . 2,11 - 3 993 —
6. Bodø Lægedistrikt (18,67 n. □ M., 7 531 Indbyggere) indbefattende:
   Kjøbstaden Bodø . . . . . 519 Indb.
   Herrederne Gildeskaal } . . 14,49 Mil, { 2 375 —
   Beieren } { 1 164 —
   Bodø . . . . 4,18 - 3 042 —
   og af Folden:
   Kjæringø Annex . . . . 430 —
7. Skjærstads Lægedistrikt (41,93 n. □ Mil, 6 893 Indbyggere) indbefattende:
   Herrederne Saltdalen . . . 19,43 Mil, 1 971 Indb.
   Skjærstad . . . 11,81 - 3 353 —
   og af Folden:
   Sørfolden . . . . . 1 569 —
8. Stegens Lægedistrikt (18,81 n. □. M., 5 955 Indbyggere) indbefattende:
   Herrederne Stegen . . . . 3,35 Mil, 2 625 Indb.
   Hammerø . . . 8,33 - 2 285 —
   og af Folden:
   Nordfolden . . . . . 1 045 —
9. Lødingens Lægedistrikt (46,01 n. □. M., 7 112 Indbyggere) indbefattende:
   Herrederne Lødingen . . . 22,21 Mil, 3 466 Indb.
   Ofoten . . . . 23,80 - 3 646 —
10. Vestlofotens Lægedistrikt (5,29 n. □ M., 6 420 Indbyggere) indbefattende:
   Herrederne Værø . . . . . 0,08 Mil, 435 Indb.
   Flakstad . . . 2,98 - 1 543 —
   Buksnæs . . . 1,47 - 2 532 —
   Borge undtagen
   Valberg Annex . 0,76 - 1 910 —
11. Østlofotens Lægedistrikt (5,0 n. □ M., 4 092 Indbyggere) indbefattende:
   Valberg Annex af Borge Herred
   1,12 Mil, 438 Indb.
   Herrederne Vaagen . . . . 3,43 - 2 667 —
   Gimsø . . . . 0,45 - 987 —
12. Hadsels Lægedistrikt (7,39 n. □ M., 5 928 Indbyggere) indbefattende:
   Herrederne Hadsel . . . . 6,0 Mil, 3 728 Indb.
   Bø . . . . . 1,39 - 2 200 —
13. Sortlands Lægedistrikt (12,48 n. □ M., 5 024 Indbyggere) indbefattende:
   Herrederne Sortland . . . . 4,61 Mil, 1 497 Indb.
   Øxnæs . . . . 3,22 - 1 879 —
   Dvergberg . . . 4,65 - 1 648 —

Sundhedstilstanden var i de fleste Distrikter god; kun fra Bodø Distrikt betegnes den som mislig, da epidemiske Sygdomme have hersket hele Aaret og især i sidste Fjerdedel af samme bevirket mange Dødsfald. De i Amtet almindeligst forekommende epidemiske Sygdomme vare Nervefeber, Skarlagensfeber og Mæslinger.

Dødeligheden var middelmaadig stor. Der døde 1 603 eller 17,01 pro mille af den beregnede Folkemængde ved Aarets Midte (94 218). I det foregaaende Aar udgjorde de Dødes Antal 1 424 eller 15,3 pro mille, i 1869: 1 662 eller 18,0 pro mille. I Femaaret 1866—70 udgjorde det aarlige Middeltal af Døde 1 553 eller 16,96 pro mille af

den beregnede Middelbefolkning (91 577) og Femaaret forud ligeledes 19,2 pro mille.

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hidsættes følgende af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel (se Tabellen paa næste Side).

Af **Nervefeber** opføres 390 Tilfælde med 30 Dødsfald (437 og 47 i 1870). Formen er opgivet for Brønø, Skjærstads og Lødingens Distrikter som abdominel, fra Stegens, Lødingen og Østlofoten som exanthematisk og fra Lurø og Vestlofoten som cerebral. I Skjærstads og Sortlands Distrikter optraadte nogle Tilfælde i Aarets Begyndelse som Fortsættelse fra Epidemien i forrige Aar. Fra Sommersild- og Finmarksfisket blev Sygdommen ved syge Fiskere bragt til Brønø og Lurø Distrikter.

Af 15 kjendte Tilfælde af **Barselfeber** endte 6 dødeligt (i foregaaende Aar 9 af 18). I et af de dødeligt endende Tilfælde foretoges efter Fødselen af et forraadnet Foster kunstig Forløsning af Efterbyrden (Schanche). Derhos nævnes 1 Tilfælde af Mania puerperalis.

Af **Børnekopper** er fra Bodø Distrikt opført 7 Tilfælde, hvoraf de tre hos Vaccinerede; ingen døde.

Skarlagensfeber var mere eller mindre udbredt i Lurø og de nordenfor liggende Distrikter, især i Bodø og Stegens. Der er anmeldt 407 Tilfælde, hvoraf 140 endte dødeligt; af de 322 Behandlede døde 55 (i 1870 er opgivet 63 Tilfælde med 6 Dødsfald). Sygdommen optraadte i flere Distrikter temmelig ondartet, navnlig i Bodø. Især i Skjærstads og Stegens Distrikter antages langt flere at have været angrebne end paa Sygelisten opført, dels af den Grund, at Epidemien havde hersket gjennem længere Tid, før den naaede til vedkommende Læges Kundskab, dels fordi denne langtfra blev underrettet om alle nye Tilfælde; i sidstnævnte Distrikt formodes saaledes Antallet af de Angrebne mindst at have været 300. Dødeligheden var overalt meget stor. I Lødingens Distrikt antages en midt under Sygdommens Hersken ved Hjelpevaccinatøren foretagen Vaccination at have havt Andel i den store Dødelighed; thi alle de vaccinerede Børn, paa hvem Vaccinen slog an, døde, maaske som Følge af en pyæmisk Infektion, da der efter Forældrenes Sigende paa Armene dannede sig store gangrænøse Saar; ingen af disse kom imidlertid under Lægebehandling. (Østberg.) De almindeligst forekommende Eftersygdomme vare Hydrops, Diphtherit, der i enkelte Egne var meget ondartet, phlegmonøse Abscesser paa Halsen, Kjertelhævelser og langvarige Ørebetændelser med Øreflod; i et heldigt forløbende Tilfælde flere pyæmiske Abscesser under Huden og Suppuration i det ene Hofteled med paafølgende spontan Luxation af Femur. (Føyn.)

Mæslinger vare ligeledes temmelig hyppige; der er anmeldt 134 Tilfælde med 1 Dødsfald, (for 1870 er opgivet 20, hvoraf ingen døde). Mest udbredt forekom de i Vefsens Distrikt, hvor Sygdommen ikke skal have været paa 20 Aar. Den var i Regelen let, naar undtages, at den ledsagende Bronchit ofte var haardnakket. (J. G. S. Bugge.)

Af 36 opgivne Tilfælde af **Rosen** medførte 1 Døden.

Af **Kighoste** er intet Tilfælde kommen under Behandling inden Amtet, 2 Dødsfald deraf er kommen til Lægernes Kundskab i Stegens Distrikt (i 1870 kjendtes 172 Tilfælde med 10 Dødsfald).

Akut Bronchit og andre **catarrhalske Sygdomme** er opført med 461 Behandlede og 4 Dødsfald, alle af akut Bronchit, hvoraf er anmeldt 183 Tilfælde. Af kronisk Bronchit er opført 40 Tilfælde.

For **Lungebetændelser** ere 137 anførte komne under Behandling; 15 af disse Tilfælde endte dødeligt (Aaret forud 13 af 118). Fra Stegens Distrikt opgives Sædet for 8 Tilfælde at have været hos 4 i høire, hos 3 i venstre og hos 1 i begge Lunger.

Af **diphtherisk Svælgbetændelse** anføres 42 Angrebne med 3 Dødsfald. Distriktslægen i Lurø antager, at Sygdommen begynder at blive næsten endemisk i Nordland; Smittestoffet holder sig formentlig stadig i Fiskeværene og føres derfra med til Hjembygden; det synes ham tilraadeligt, at Medicinalfondet paa egen Bekostning lod alle Roerboder i Lofoten grundigen desinficere og paabød Gjentagelse af denne Desinfektion for de Roerboders Vedkommende, hvor Sygdommen atter viste sig (J. L. Møinichen).

Af **akut Diarrhoe** og **Cholera nostras** kom langt færre Tilfælde under Behandling end det foregaaende Aar, men Dødeligheden var større, der døde 7 af 235 Angrebne, i 1870 kun 5 af 514. I Brønø og Sortlands Distrikter var Sygdommen hyppig forbunden med blodige Udtømmelser.

Af **Hjernebetændelse** døde efter Lægernes Beretninger 10, af tuberkuløs Meningit 3 og af Kramper i Børnealderen 5; af disse tilsammen 18 Dødsfald indtraf et i hvert af Brønø og Alstadhougs, Skjærstads og Vestlofotens Distrikter, to i Vefsens og Lurø, fire i Østlofotens og 6 i Stegens Distrikt.

Under **kronisk Rheumatisme** opføres 211 Behandlede, hvoraf 151 var Mænd, 60 Kvinder; 181, for hvem Alderen er opgivet, vare alle voxne.

Veneriske Sygdomme. Nedenstaaende Tabel viser de paa Sygehusene inden Amtet behandlede Tilfælde af Syphilis (se Tabellen paa Side 125):

I Nordlands Amt anmeldte epidemiske Sygdomme.

	Hele Aaret. Behandlede.	Deraf Døde.	Tiden er opgivet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Nervefeber	383	23	328	25	22	19	22	28	34	24	41	26	33	33	21
Simpel Feber	112	-	102	7	1	5	9	5	19	12	7	12	9	2	14
Barselfeber	14	5	14	1	1	-	3	2	1	3	1	-	2	-	-
Børnekopper	7	-	6	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	30	-	30	5	2	-	1	6	1	3	-	8	4	-	-
Skarlagensfeber	322	55	321	3	7	8	4	37	20	21	41	29	74	56	21
Mæslinger	134	1	70	4	13	3	3	1	10	12	9	-	2	13	-
Rosen	35	-	31	4	2	1	1	6	4	3	-	5	2	2	1
Kighoste	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diphtherisk Svælgbetændelse	41	2	40	4	1	6	3	3	2	5	6	-	6	3	1
Kusma	5	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2
Akut Bronchit og andre catarrhalske Tilfælde	461	4	330	21	19	18	31	40	32	18	29	36	25	31	30
Lungebetændelse	137	15	111	7	6	7	10	19	15	14	7	5	8	8	5
Pleurit	60	2	50	2	5	4	7	5	4	3	5	1	9	-	5
Gigtfeber	72	1	67	8	2	3	7	5	6	3	3	6	6	9	9
Koldfeber	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	231	3	170	17	22	16	14	12	18	15	17	11	10	12	6
Blodgang	8	-	8	1	3	-	-	1	2	-	-	-	1	-	-
Skjørbug	5	-	5	1	2	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	2058	111	1689	110	109	91	115	177	168	136	166	139	191	172	115

	Ialt opgivne. Tilfælde.	Dødsfald.	Fordeling paa Lægedistrikterne. Brønø. Tilf.	Dødf.	Alstadhoug. Tilf.	Dødf.	Vefsen. Tilf.	Dødf.	Ranen. Tilf.	Dødf.	Lurø. Tilf.	Dødf.	Bodø. Tilf.	Dødf.	Skjærstad. Tilf.	Dødf.	Stegen. Tilf.	Dødf.	Lødingen. Tilf.	Dødf.	Vestlofoten. Tilf.	Dødf.	Østlofoten. Tilf.	Dødf.	Hadsel. Tilf.	Dødf.	Sortland. Tilf.	Dødf.	Ved Fiskerierne i den Amtet. Tilf.	Dødf.
Nervefeber	390	30	19	2	10	-	12	-	12	1	18	-	89	6	41	8	17	1	49	-	17	3	36	2	6	-	17	4	47	3
Simpel Feber	112	-	2	-	18	-	12	-	30	-	5	-	5	-	4	-	-	-	4	-	8	-	6	-	12	-	2	-	4	-
Barselfeber	15	6	1	1	2	1	-	-	-	-	-	-	1	1	1	-	2	1	1	-	-	-	2	1	3	-	2	1	-	-
Børnekopper	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	30	-	8	-	-	-	-	-	2	-	-	-	14	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	407	140	-	-	-	-	-	-	-	-	35	8	132	49	12	5	95	38	45	15	37	7	25	9	20	4	5	5	1	-
Mæslinger	134	1	-	-	30	-	60	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16	-	11	-	12	-	-	-	2	1
Rosen	36	1	5	-	3	1	-	-	7	-	2	-	7	-	1	-	1	-	-	-	-	-	2	-	6	-	-	-	2	-
Kighoste	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
DiphtheriskSvælgbetændelse	42	3	1	-	3	-	-	-	-	-	12	2	3	-	1	-	10	1	1	-	-	-	9	-	2	-	-	-	-	-
Kusma	5	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut Bronchit og andre catarrhalske Tilfælde	461	4	48	2	47	-	30	-	27	-	10	1	56	-	7	-	24	-	21	-	38	1	10	-	20	-	33	-	90	-
Lungebetændelse	137	15	5	1	12	2	6	-	9	1	10	1	6	1	6	1	9	2	4	-	16	2	10	-	14	1	16	-	14	3
Pleurit	61	3	-	-	6	1	4	-	7	-	2	-	1	-	5	1	11	1	1	-	4	-	3	-	5	-	6	-	6	-
Gigtfeber	72	1	1	-	-	-	11	-	1	-	2	-	37	-	4	1	4	-	2	-	5	-	-	-	2	-	2	-	1	-
Koldfeber	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	235	7	26	-	17	1	12	-	13	-	6	-	18	2	3	-	9	1	11	-	15	-	18	2	9	-	19	1	59	-
Blodgang	8	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Skjørbug	5	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	2160	213	116	6	148	6	155	-	117	2	102	12	377	59	86	16	188	47	139	15	158	13	132	14	114	5	102	11	226	7

Veneriske Sygdomme behandlede paa Amtets Sygehuse.

	Tilbageliggende fra forrige Aar.			Indkomne.			Af de indkomne Tilfælde vare:			Udskrevne.		Tilbageliggende ved Aarets Udgang.			Samlet Antal Forpleiningsdage.	Middeltal af Forpleiningsdage for hver Udskreven.
	Md.	Kv.	Tils	Md.	Kv.	Tils.	primær Syphilis.	sekundær —	tertiær —	helbredede.	i Bedring.	Md.	Kv.	Tils.		
Amtssygehuset i Alstadhoug...	1*)	-	1	5	6	11	-	10	1	6	2	1	3	4	252	31,5
— i Bodø	-	1	1	2	-	2	-	2	-	3	-	-	-	-	86	28,7
— i Buksnæs....	-	1	1	7	4	11	2	9	-	11	-	1	-	1	894	81,3
Fiskesygehuset i Kabelvaag...	-	-	-	1	-	1	-	1	-	-	1	-	-	-	99	99,0
Tilsammen	1	2	3	15	10	25	2	22	1	20	3	2	3	5	1 331	

*) 2 Mænd tilbageliggende efter Beretningen for 1870.

Udenfor Sygehuse behandledes 32, hvoraf 2 i hvert af Alstadhoug, Vefsens, Lurø, Østlofotens og Hadsels Distrikter, 3 i Bodø By, 4 i Ranens og 12 i Vestlofotens Distrikt, desforuden 3 under Fiskerierne; 3 Tilfælde vare primær Syphilis, 3 sekundær, 22 opgivne som konstitutionel Syphilis; hos 4 er Formen ei opført. 21 vare Mænd, 11 Kvinder, 1 Barn og 31 Voxne.

For **Gonorrhoe** og **Urethrit** behandledes af 10 Læger 67 Personer, hvoraf 7 i Brønø, 12 i Alstadhoug, 3 i Vefsen, 4 i Lurø, 12 i Bodø, 1 i Stegen, 3 i Lødingens, 7 i Vestlofotens og 6 i Østlofotens Distrikter, foruden 12 blandt Fiskealmuen; af disse vare 57 Mænd, 10 Kvinder, alle over 15 Aar. Fra flere Distrikter oplyses, at Sygdommen væsentlig forekommer hos Søfolk fra Byerne.

Spedalskhed. Ifølge Overlægens Beretning kjendtes ved Udgangen af forrige Aar 159 Spedalske i Amtet. Tilgangen var i heromhandlede Aar 27, hvoraf 15 var overseede ved tidligere Tællinger, 3 hjemflyttede fra Stiftelser og 9 nye Tilkomne. Afgangen var 24, hvoraf 9 døde, 14 indlagdes i Stiftelser, og 1 var feilagtig opført. Antallet af Spedalske ved Udgangen af 1871 var saaledes 162, nemlig 98 Mænd og 64 Kvinder, saaledes fordelte paa de enkelte Lægedistrikter:

i Brønø	Distrikt	18	i Stegens	Distrikt	24
i Vefsens	—	2	i Lødingens	—	17
i Alstadhougs	—	15	i Vestlofotens	—	23
i Ranens	—	8	i Østlofotens	—	3
i Lurø	—	13	i Hadsels	—	13
i Bodø	—	14	i Sortlands	—	9.

For 3 Spedalske var Opholdsstedet ukjendt.

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om en Del af Lægerne behandlede væsentlig **kroniske Sygdomme** (se Tabellen paa næste Side).

Kjertelsyge. I de for Vestlofoten opførte 12 Tilfælde er efter vedkommende Læges Indberetning ogsaa indbefattet nogle Tilfælde af Rachit, uden at Antallet af samme er nærmere opgivet.

I de af **Kræft** foraarsagede 8 Dødsfald sees Sygdommens Sæde at have været Brystkjertelen, Mavesækken og Leveren, hver hos 2, Kind, Tunge og Svælg samtidig hos 1 og Underkjæven hos 1.

Cardialgi, kronisk Gastrit og **Dyspepsi** vare de Lidelser, som hyppigst kom under Lægebehandling. Der er opført 569 behandlede Tilfælde med 6 Dødsfald (Aaret forud 511 og 2).

Antallet af de opgivne Dødsfald af **Svindsot** og deres Forhold til samtlige af Lægerne opgivne Dødsaarsager i de forskjellige Distrikter, var følgende:

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svindsot.	Opgivne Dødsaarsager.	Forhold i pCt.
Brønø	4	21	19,0
Alstadhoug	2	25	8,0
Vefsen	1	10	10,0
Ranen	2	14	14,3
Lurø	2	21	9,5
Bodø	3	75	4,0
Skjærstad	3	25	12,0
Stegen.....	2	98	2,1
Lødingen	1	21	4,8
Vestlofoten	3	26	11,5
Østlofoten	5	30	16,7
Hadsel.....	5	25	20,0
Sortland	2	25	8,0
Ved Fiskerierne	-	9	-
Nordlands Amt	35	425	8,2

Liste over kroniske Sygdomme.

	Hele Aaret.		Af de Behandlede, hvis Kjøn er opgivet, vare		Af de Behandlede, hvis Alder er opgivet, vare		Antal af anmeldende Læger.
	Behandlede.	Deraf døde.	Md.	Kv.	Børn (under 15 Aar).	Voxne (over 15 Aar).	
Fnat	208	-	105	103	104	104	12
Skurv	8	-	6	2	5	2	5
Kjertelsyge	70	-	26	44	52	18	12
Rachit	3	-	2	1	3	-	2
Svindsot	78	27	45	33	1	77	13
Kræft	20	7	11	9	-	20	13
Vatersot og Morbus Brighti	23	9	15	8	4	19	12
Blegsot og Anæmi	162	-	-	162	1	161	13
Menstruationsuordener	54	-	-	54	-	54	10
Cardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi	569	6	289	280	9	560	16
Ormesygdomme	20	-	11	9	16	4	9
Sindssygdomme	43	3	18	18	-	42	12

I 1870 var Forholdet 8,4 pCt. af 285 opgivne Dødsaarsager og i 1869: 8,1 pCt. af 335.

Sindssygdomme. 43 nye Tilfælde sees at være komne under Behandling; 3 døde, deraf en ved Selvmord (Drukning). Sygdomsformen er i 3 Tilfælde opgiven som Melancholi, i 3 Mani og i 2 Dements. 6 Sindssyge indlagdes paa Asyler, deraf 3 paa Gaustad, 2 paa Asyl i Bergen og 1 paa Rotvold Asyl. I Aaret 31te April 1871 til 31te April 1872 forpleiedes for Amtskommunens Regning 70 Sindssyge, hvoraf 32 i Asyler; af de i Privatforpleining udsatte 38 Syge vare 36 Mænd og 2 Kvinder. Amtets Udgifter til Sindssygevæsenet udgjorde 5 299 Spd. 100½ Sk. Amtskommunens og Medicinalfondets samlede Udgifter til Medicinalvæsenet beløb sig til 21 752 Spd. 37 Sk.

Chirurgiske Operationer: Paa Sygehusene ere udførte: 2 Amputationer af Laaret og 1 af Læggen med heldigt Udfald; 1 Borttagelse af Brystkjertelkræft, 1 af Læbekræft, 1 af en Tumor cysticus i Poplitæa; 2 Repositioner af Luxation i Hofteledet; 1 Operation for dobbelt Hareskaar med godt Resultat; 1 Punktion af Pericardium, Udfaldet dødeligt. Udenfor Sygehusene udførtes følgende: 1 Amputation af Laaret ved Gonarthrocace, 1 af Læggen ved Caries, begge med heldigt Udfald; 4 Exartikulationer eller Amputationer af Fingre og Tæer, i et Tilfælde paa Grund af Caries, i to ved Forfrysning; 3 Borttagelser af Læbekræft, i de to med gunstigt Resultat; 4 Borttagelser af Svulster, nemlig en Kjertelsvulst, en Ranula, et Lipom og en Cyste paa Albuen (den sidste opereredes ved Punktion og Iodinjektion); 1 Operation for indgroet Negl; 1 Paracentese af Brystet; 1 Borttagelse af Polyp i Næsen; 1 Underbinding af Arteria radialis ovenfor et Hugsaar; 2 Operationer for teleangiektatiske Flekker ved Saltpetersyre med gunstigt Resultat; 2 Repositioner af Luxationer, en i Skulderledet og en i Albuledet; 3 Operationer for Hareskaar, i et Tilfælde opstaaet efter Hundebid; 3 Operationer for Vandbrok ved Punktion og Iodindsprøitning, i det ene Tilfælde er Udfaldet opgivet som heldigt; 1 Herniotomi ved indeklemt Inguinalbrok med dødeligt Udfald; 1 Operation for Paraphimose;

De kroniske Sygdommes Fordeling paa Lægedistrikterne.

	Ialt opgivne.		Brønø.		Alstadhoug.		Vefsen.		Ranen.		Lurø.		Bodø.		Skjærstad.		Stegen.		Lødingen.		Vestlofoten.		Østlofoten.		Hadsel.		Sortland.		Blandt Fiskealmuen.	
	Tilfælde.	Dødsfald.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dödf.	Tilf.	Dödf.	Tilf.	Dödf.	Tilf.	Dödf.	Tilf.	Dödf.	Tilf.	Dödf.	Tilf.	Dödf.	Tilf.	Dödf.	Tilf	Dödf.	Tilf.	Dödf.	Tilf.	Dödf.	Tilf.	Dödf.
Fnat	208	-	50	-	18	-	50	-	-	-	11	-	14	-	-	-	27	-	3	-	5	-	9	-	-	-	10	-	11	-
Skurv	8	-	-	-	1	-	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kjertelsyge	71	1	1	-	1	-	12	-	-	-	7	-	6	-	1	-	5	-	6	-	12	-	3	-	4	-	13	1	-	-
Rachit	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Svindsot	86	35	4	4	9	2	7	1	5	2	3	2	7	3	5	3	10	2	6	1	11	3	5	5	8	5	6	2	-	-
Kræft	21	8	2	1	1	-	1	-	1	-	1	-	1	1	-	-	4	1	2	2	2	1	1	1	2	-	-	-	3	1
Vatersot og Morbus Brighti	26	12	2	1	3	2	-	-	2	1	4	1	1	-	1	-	5	1	1	-	3	2	1	1	1	1	2	2	-	-
Blegsot og Anæmi	162	-	22	-	20	-	13	-	6	-	10	-	3	-	2	-	8	-	22	-	5	-	16	-	17	-	18	-	-	-
Menstruationsuordener	54	-	4	-	10	-	-	-	4	-	17	-	6	-	-	-	5	-	-	-	1	-	2	-	3	-	2	-	-	-
Cardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi	569	6	18	-	70	-	40	-	24	-	41	-	60	-	18	2	28	-	38	1	75	1	25	-	33	-	36	2	63	-
Ormesygdomme	20	-	2	-	1	-	3	-	-	-	4	-	1	-	-	-	4	-	2	-	-	-	1	-	2	-	-	-	-	-
Sindssygdomme	43	3	2	-	11	1	5	-	2	-	5	-	-	-	6	2	2	-	1	-	2	-	2	-	3	-	2	-	-	-

1 Udtagelse af et nekrotiseret Stykke af Clavicula, med heldigt Udfald og 1 Punktion af Urinblæren med dødeligt Udfald. Den Syge der led af Strictura Urethræ, havde med en afskaaren elastisk Catheter selv forsøgt at forcere Stricturen, hvorved han havde frembragt en falsk Vei, hvorefter Urininfiltration, Gangræn i Mons veneris, Perinæum og Penis, der forvoldte Retention af Urinen og umuliggjorde Catheters Anbringelse. (J. Holmboe). Af Øienoperationer udførtes udenfor Sygehus 1 Excisio pterygii.

Følgende **obstetriciske Operationer** opgives udførte af Læger: 13 Tangforløsninger, hvoraf otte ved langsom Fødsel paa Grund af utilstrækkelige Veer og lignende Aarsager, en formedelst fremfalden Navlesnor, en foranlediget af trange Bækkenforhold og en af en Arm ved Siden af Hovedet; i to Tilfælde er Indikationen ikke opgivet. 8 af Konerne forbleve ilive; 2 døde (den ene collaberede strax efter Fødselen, den anden døde af Ruptura uteri); for 3 er Udfaldet ikke opgivet. Af Børnene forblev 8 ilive, 5 døde. 1 Vending ved Tverleie med heldigt Udfald for Moderen, Barnet var dødfødt. 1 Perforation og Extraktion af et Foster hos en Førstefødende paa Grund af Rigiditet af Hjerneskallens Ben; Tang var forgjæves søgt anlagt. Konen ilive (J. G. S. Bugge). 1 Exvisceration af et Foster i forsømt Tverleie, hvorefter senere foregik Selvudvikling Moderen forblev ilive (T. L. Schanche). Ialt 16 obstetriciske Forretninger, hvoraf 2 i Brønø, 2 i Alstadhoug, 4 i Vefsen, 4 i Ranen, 1 i hvert af Skjærstad, Lødingen, Vestlofotens og Sortlands Distrikter.

Antallet af **Fødte** og **Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde					Dødfødte.
		i Alt.	under 1 Aar		mellem 1–15 Aar.	paa Barselseng.	
			i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.			
Brønø	256	121	2	20	12	4	16
Alstadhoug	259	142	3	19	21	2	11
Vefsen	212	91	5	15	12	1	-
Ranen	306	160	4	22	19	2	12
Lurø	209	107	3	12	36	1	4
Bodø	238	178	3	17	68	3	10
Skjærstad	225	127	2	24	23	-	7
Stegen	146	131	1	19	56	2	8
Lødingen	233	165	4	28	36	3	6
Vestlofoten	246	113	2	12	26	3	14
Østlofoten	137	79	3	15	17	-	2
Hadsel	214	92	5	18	14	3	9
Sortland	185	97	3	20	10	4	11
Nordlands Amt	2 866	1 603	40[1])	241	350	28	110

[1]) Ifølge Dødfødteanmeldelserne 16.

Omkomne paa voldsom Maade 118.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 1 263 Fødte over Døde, og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 55,9. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 9,8 pCt. af samtlige Fødte og 17,5 af samtlige Døde. Antallet af Børn, døde mellem 1—15 Aar udgjorde 21,8 pCt. og Antallet af Børn, døde under 15 Aar, 39,3 pCt. af samtlige Døde. For 13 af de paa Presternes Lister opførte 28 Dødsfal paa Barselseng er Dødsaarsagen af Lægerne opgivet, nemlig for 6 Barselfeber (hos en af disse var foretaget kunstig Forløsning af Efterbyrden); 2 døde af Livmoderblødning, 1 af Lungebetændelse, 1 af Bristning af Livmoderen, og 3 uforløste (den ene af disse med Bristning af Livmoderen døde under Tangsanlæggelsen (Frølich).

Lægernes Dødsanmeldelser indeholde Opgave over 425 eller 28,6 pCt. af samtlige ved Sygdom foraarsagede Dødsfald (1 485). De hyppigste Dødsaarsager vare: Skarlagensfeber (140), Svindsot (35), Nervefeber (30), Alderdomssvaghed (28), Lungebetændelse (15), Hjernebetændelse, tuberkuløs Meningit og Kramper i Børnealderen (tilsammen 18).

Veirliget. Vaaren kom sent, var kold, tildels stormende; Sommeren betegnes fra enkelte Distrikter som varm og drivende, men kort; Høsten kom tidlig og var meget regnfuld, Høhøsten slog af den Grund daarlig til. Korn- og Poteteshøsten betegnes fra flere Steder som upaaklagelig, men Potetessorten var mindre god. Multehøsten var middels; Lofotfisket slog godt til, Finmarksfisket daarligt.

Levemaade og **hygiæniske Forholde.** Fra flere Distrikter anføres, at det gode Udbytte af Fiskerierne og de billige Kornpriser bidrage til et lettere Udkomme, til bedre Levemaade og Beklædning, ligeledes at de nye Bygninger indredes rummeligere og bekvemmere. Fra Brønø berettes, at der, for at spare paa Brændselet, der falder kostbart paa den skovløse Kyst, endnu almindelig anvendes Kogeovne i Beboelsesværelset (J. Hoffmann). Fra Lurø klages over Almuens fuldstændige Mangel paa Sands for Renlighed; Grunden hertil er væsentlig, at Kvinden sjelden har nogen Lyst til Husstel, hvilket er let forklarligt, naar man ser, hvorledes hun opdrages. Fra den tidligste Barndom bruges hun til Gjætning, Skov- og Markarbeide, til Vadskning af Fisk paa Fiskepladsene, samt tages med som Rorskarl paa Hjemmefisket; høist sjelden ser man dem ved Haandarbeide (J. L. Møinichen). I Stegen synes

Sandsen for en bedre Buskabsskjøtsel i den senere Tid at være bleven mere almindelig, hvilket væsentlig skyldes den derværende Landboforening, der ved aarlige Fjøs- og Dyrskuer har givet Sagen et kraftigt Stød fremad (Føyn). De fleste Huse i Lødingens Distrikt udmærke sig ved Urenlighed, Uorden, slet Luft og daarligt Madstel som Følge af den kvindelige Befolknings Uduelighed, Mændenes Træghed og Ligegyldighed (J. Østberg).

Fattigsygepleien. Af fattige Syge behandledes:

i Brønø	57	
i Alstadhoug	41	
i Vefsen	78	
i Ranen	46	
i Lurø	69	
i Bodø	28	udenfor Sygehuset.
i Skjærstad	35	
i Stegen	44,	Medicinudgift 32 Spd. 52 Sk.
i Lødingen	25	— 19 — 3 -
i Vestlofoten	49	
i Østlofoten	54	
i Hadsel	14	
i Sortland	25	
tilsammen	565.	

Desforuden oplyses for Medicinalfondets Regning at have været behandlet i Alstadhoug 24, i Lurø 65 Individer og i Aasvær Sygehus under Storsildfisket 22 Syge. Under Lofotfisket, hvor Sundhedstilstanden var meget tilfredsstillende, behandledes af 4 Fiskelæger 595 Syge, hvoraf 91 paa Sygehusene; 5 døde. De ved Fiskeværene hyppigst forekommende Sygdomme vare: Akut Bronchit og andre catarrhalske Tilfælde (72 Tilfælde) og Diarrhoe (50 Tilfælde). Af Nervefeber er opført 26 Tilfælde med 2 Dødsfald. Under Storsildfisket 1871—72 behandlede 3 Læger 204 Syge, hvoraf 29 paa Sygestuen i Aasvær; 6 døde, to af Lungebetændelse, en af Nervefeber og en af indeklemt Brok; for to er Dødsaarsagen ei opgivet. Af Nervefeber anføres 21 Behandlede med 1 Dødsfald.

I **Sundhedskommissionerne** afholdtes: i Brønø Distrikt 1 Møde i Bindalens Herred; i Vefsen 1 Møde i Hatfjelddalen; i Ranen 1 Møde i Mo Herred; i Bodø Distrikt 4 Møder, deraf to i Bodø By og et i Bodø Herred og i Beieren; i Skjærstad Distrikt 3, to i Skjærstads og et i Saltdalens Herred; i Stegens 3, to i Hammerø og et i Stegens Herred; i Østlofoten 3, to i Vaagen, et i Gimsø Annex; i Sortlands Distrikt 1 Møde i Øxnæs Herred. Intet Møde afholdtes i Alstadhoug, Lurø, Lødingens og Hadsels Distrikter, for det sidstes Vedkommende, fordi Distriktslægen manglede Oplysning om Kommunerepræsentationens Sammentræden. For Vestlofoten er Antallet af de afholdte Møder ikke opgivet. Den hele Kommunerepræsentation anføres at være indtraadt i Sundhedskommissionen i Brønø, Alstadhoug, Lurø, Bodø og Stegens Distrikter. De vigtigste Forhandlingsgjenstande vare: Gjennemgaaelse af Listerne over de Spedalske og de epidemiske Sygdomme samt Forføininger derimod i næsten alle Distrikter; om Fnatsygdommen (Brønø), Brok (Vefsen), Misbrug af Kaffe (Stegen); Ordningen af Liggravningen (Vestlofoten); Oplæsning og Forklaring af Loven om Sundhedskommissioner, Advarsel om Ildsfarlighed af Nafta og andre Draaber (Østlofoten); de almindelige Sundhedsforholde og Oprettelsen af et Sygehus (Sortland). I 1871 blev kongelig Approbation meddelt paa Sundhedsforskrifter for Beierens Herred af Bodø Distrikt og Hemnæsbjergets Strandsted i Hemnæs Herred af Ranens Distrikt.

De **Vaccineredes** Antal udgjorde:

i Brønø	Distrikt	160
i Alstadhougs	—	487
i Vefsens	—	320
i Ranens	—	128
i Lurø	—	327
i Bodø	—	336
i Skjærstads	—	374
i Stegens	—	179
i Lødingens	—	319
i Vestlofotens	—	313
i Østlofotens	—	228
i Hadsels	—	197
i Sortlands	—	66
tilsammen		3 434.

(Aaret forud vaccineredes 2 387.)

Fra nordre Bindalen i Brønø Distrikt, fra Værø og Røst i Vestlofotens Distrikt og fra Dvergberg i Sortlands Distrikt er ingen Beretning angaaende Vaccinationen afgiven til vedkommende Distriktslæge. I Bø Herred af Hadsels Distrikt samt i Øxnæs Herred og Bjørnskind Annex af Sortlands Distrikt blev ingen Vaccination foretaget. I Hammerø Herred af Stegens Distrikt maatte Vaccinationen indstilles i de fleste Roder paa Grund af Skarlagensfeberen.

11 **retsmedicinske Forretninger** udførtes: 4 Obduktionsforretninger, en af en 15aarig Kvinde, besvangret af sin Husbond og pludselig død under eller efter Fødselen; tre af Fostre, hvoraf det ene, der fandtes nedlagt i en Æske og raaddent, var fuldbaarent, et andet var død under eller strax efter Fødselen, antagelig ved tilsigtet Barnefødsel i Dølgsmaal. 1 Synsforretning af

et Lig, som befrygtedes at være lagt skindød i Kiste. 6 Undersøgelser af Levende, nemlig af to 6½ og 10 Aar gamle Pigebørn til Afgjørelse af om der med dem var bleven bedrevet Utugt, og af to Piger, mistænkte for Barnefødsel i Dølgsmaal, den ene ogsaa for Fostermord; af en Arrestant i Anledning af hans Sindstilstand, og af en svanger Pige, idømt Vand- og Brødstraf. 3 af Forretningerne udførtes i Ranens, 1 i Bodø, 1 i Skjærstads, 3 i Vestlofotens, 2 i Østlofotens og 1 i Hadsels Distrikt.

Om Belægget paa Amtets 3 faste **Sygehuse** i Alstadhoug, Bodø og Buksnæs samt Vaagens Fiskesygehus i Østlofoten, de paa disse Sygehuse behandlede Sygdomstilfælde, Behandlingens Udfald m. v. henvises til de i den almindelige Beretning indtagne Sygehuslister. Af de under Lofotfisket paa Sygestuerne i Henningsvær, Gravdal og Stene indkomne 91 Sygdomstilfælde kunne de 54 klassificeres saaledes: Febre 26, akute Sygdomme i Aandedræts- og Cirkulationsorganerne 10, Sygdomme i Nervesystemet 4, akute Sygdomme i Fordøielsesapparatet 3, kroniske Sygdomme 2, Ernæringssygdomme 1, kronisk Rheumatisme 1, Læsioner 2, Phlegmone 1, Kræft 1, Øiensygdom 1, Syphilis 1, Brok 1. Sygestuerne i Henningsvær var i Drift fra 28 Januar til 12te April, i Gravdal fra 14de Februar til 15de April, i Stene fra 28de Januar til 29de April. Paa Sygestuen i Aasvær under Storsildfisket behandledes 29 Syge i Tidsrummet 3die December 1871 til 20de Januar 1872, da de Tilbageværende overflyttedes til Alstadhougs Sygehus.

Badeindretninger. Ved Alstadhougs og Bodø Sygehuse findes Badeindretninger med Dampbade. Af private Indretninger omtales 1 Kar- og Dampbad i Bodø By, der dog ikke benyttes, samt i Østlofoten 1 privat Badeindretning, der jevnlig benyttes, især om Sommeren.

Apotheket i Bodø blev visiteret 2 Gange og befandtes i Orden; foruden Apothekeren bestod Personalet af 1 examineret og 1 uexamineret Medhjelper og 2 Disciple. Det af Apothekeren i Bodø under Fisket i Østlofoten oprettede Medikamentudsalg bestyres af en examineret Medhjelper og en Discipel.

Medicinalpersonalet bestod af 13 Læger, 30 Jordemødre og 52 Hjelpevaccinatører, nemlig i:

1. Brønø Distrikt: 1 Læge, boende i Brønø; 3 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinatører.
2. Alstadhougs Distrikt: 1 Læge, boende i Alstadhoug; 3 Jordemødre (to examinerede og en uexamineret); 2 Hjelpevaccinatører.
3. Vefsens Distrikt: 1 Læge, boende i Vefsen; 1 Jordemoder; 3 Hjelpevaccinatører.
4. Ranens Distrikt: 1 Læge, boende i Hemnæs; 3 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.
5. Lurø Distrikt: 1 Læge, boende i Lurø; 2 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
6. Bodø Distrikt: 1 Læge, boende i Bodø; 3 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.
7. Skjærstads Distrikt: 1 Læge, boende i Skjærstad; 3 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinatører.
8. Stegens Distrikt: 1 Læge, boende i Hammerø; 1 Jordemoder (to Pladse ledige); 3 Hjelpevaccinatører.
9. Lødingens Distrikt: 1 Læge, boende i Ofoten; 2 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
10. Vestlofotens Distrikt: 1 Læge, boende i Buksnæs; 3 Jordemødre; 6 Hjelpevaccinatører.
11. Østlofotens Distrikt: 1 Læge, boende i Vaagen; 2 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinatører.
12. Hadsels Distrikt: 1 Læge, boende i Hadsel; 1 Jordemoder; 3 Hjelpevaccinatører.
13. Sortlands Distrikt: 1 Læge, boende i Sortland; 3 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.

XIX. Tromsö Amt.

Amtet, hvis Fladeindhold er 197,3 norske Kvadratmil, og som ved Folketællingen den 31te December 1865 havde 45 338 Indbyggere, er inddelt i 7 Lægedistrikter:

1. Trondenæs Lægedistrikt (10,3 n. □ M., 7 476 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne Kvædfjord	. . .	5,3 Mil,	2 115 Indb.
Trondenæs	. . .	5,0 -	4 498 —
Sand			863 —

2. Ibestads Lægedistrikt (14,5 n. □ M., 6 712 Indbyggere) indbefattende:

Herrederne Ibestad . . . . 14,0 Mil, 5 685 Indb.
Dyrø Sogn af Tranø Herred . . . . 0,5 - 1 027 —

3. Lenviks Lægedistrikt (21,4 n. □ M., 6 785 Indbyggere) indbefattende:
Herrederne Tranø undtagen Dyrø Sogn . . . 7,0 Mil, 2 267 —
Berg . . . . . 5,3 - 810 —
Lenvik . . . . 7,0 - 2 897 —
Hillesø . . . . 2,1 - 811 —

4. Malangens Lægedistrikt (60,5 n. □ M., 6 989 Indbyggere) indbefattende:
Herrederne Maalselven . . . 28,7 Mil, 2 463 Indb.
Bardodalen . . . 16,2 - 916 —
Balsfjorden . . . 15,6 - 3 610 Indb.

5. Tromsø Lægedistrikt (10,5 n. □ M., 6 705 Indbyggere) indbefattende:
Kjøbstaden Tromsø . . . . . 4 073 Indb.
Herredet Tromsøsund . . . 10,5 Mil, 2 623 —

6. Lyngens Lægedistrikt (45,1 n. □ M., 6 209 Indbyggere) indbefattende:
Herrederne Karlsø . . . . . 12,6 Mil, 2 796 Indb.
Lyngen . . . . 32,5 - 3 413 —

7. Skjærvø Lægedistrikt (35,0 n. □ M., 4 462 Indbyggere) indbefattende:
Herrederne Skjærvø } . . 35,0 Mil, 2 785 Indb.
Kvænangen } 1 677 —

Sundhedstilstanden betegnes i det Hele som ret god. I Trondenæs, Lyngens og Skjærvø*) Distrikter var den dog mindre god paa Grund af Epidemier af Nervefeber og Skarlagensfeber. Inflammatoriske og katarrhalske Sygdomme vare flere Steder hyppige i den første Del af Aaret.

Dødeligheden var temmelig liden. Antallet af de Døde var nemlig 821 eller 16,88 pro mille af Aarets beregnede Middelfolkemængde (48 622). I det foregaaende Aar udgjorde de Dødes Antal 771 eller 16,1 pro mille og i 1869: 917 eller 19,5 pro mille af Folkemængden. I Femaaret 1866—70 døde gjennemsnitlig 907 eller 19,41 pro mille af den beregnede Middelbefolkning i ovennævnte Tidsrum (46 713). Femaaret forud var Dødeligheden 23,3 pro mille.

Til Oplysning om de **epidemiske Forhold** hidsættes følgende af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel (se Tabellen paa næste Side):

Af **Nervefeber** er opgivet 221 Tilfælde med 10 Dødsfald (103 Tilfælde og 11 Dødsfald i 1870). Sygdommen var temmelig udbredt i alle Lægedistrikter, stærkest i Trondenæs, hvor den optraadte i begge Distriktets Prestegjeld. I Ibestad Lægedistrikt herskede to adskilte Epidemier. Den første udbrød udpaa Vaaren paa en Gaard i Ibestad Sogn. Sygdommen begyndte her, før Lofotfiskerne vare vendte tilbage, og direkte Smitteimport kunde ikke paavises. Man nærede derimod Mistanke om, at Udbrudet skyldtes Infektion fra noget Uld, der var kjøbt i Finmarken den foregaaende Høst i Boet efter en Lap, der var død af Nervefeber. Ulden var bleven liggende paa et Loft indtil Lofotfiskerne vare afreiste; da blev den taget ned for at bearbeides, og nu blev den Kone, der beskjæftigede sig hermed, først angreben af Typhus. Fra denne Syge udbredtes Sygdommen videre ved Smitte. Den anden Epidemi blev rimeligvis indført ved Smitte fra Ofoten. Sygdommen skildres som væsentlig cerebral; kun sjelden optraadte Diarrhoer (Borge). I Lenviks Lægedistrikt optraadte der flere smaa, spredte Epidemier, sandsynligvis alle opstaaede ved Indførelse af Smitte fra Finmarken (Schumacher). I Malangens Lægedistrikt, hvor et af Tilfældene tilhørte Slutningen af en liden Epidemi fra 1870, lede 3 Syge af Abdominaltyphus. Uafhængig deraf var en Epidemi i Balsfjorden, hvor Sygdommen skal have været meget udbredt, men hvor kun 3 Syge bleve tilseede af Lægen. Sygdommen har her rimeligvis været exanthematisk Typhus. I Tromsø Lægedistrikt var Sygdommen mindre udbredt og i det Hele meget mild. Dette var ogsaa Tilfældet i Skjærvøs og Lyngens Distrikter, hvorfra 2 Tilfælde opgives som exanthematisk Typhus, de øvrige som Abdominaltyphus.

Af **Barselfeber** er opgivet 18 Tilfælde, hvoraf 5 endte dødeligt. (I Aaret 1870: 17 med 8 Dødsfald.) I et heldigt forløbende Tilfælde inficeredes Konen af et tilbageblevet Stykke af Moderkagen. I et af de dødelig endende Tilfælde var der foretaget Perforation af Fosterhovedet og Tangudtrækning. Konen befandt sig vel de 2 første Dage, men døde saa temmelig pludselig, efter kun et Par Timers Ildebefindende (R. M. Clason).

Af **Børnekopper** er et Tilfælde anmeldt fra Tromsø By hos en engelsk Matros, der blev syg ombord paa et Dampskib den 7de Dag efter Afreisen fra England. Han ind-

*) For Skjærvø Lægedistrikt haves — paa Grund af Distriktslægens Sygdom — Indberetning kun for Aarets 4 sidste Maaneder, i hvilke Distriktslægen i Lyngen som konstitueret bestyrede ogsaa Skjærvø Distriktslægeembede.

I Tromsø Amt anmeldte epidemiske Sygdomme.

	Hele Aaret.		Tiden er opgivet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	Ialt opgivne.		Fordeling paa Lægedistrikterne.																	
																		Trondenæs.		Ibestad.		Lenvik.		Malangen.		Tromsø.		Lyngen og Skjærvø.	
	Behandlede.	Deraf Døde.														Tilfælde.	Dødsfald.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Nervefeber	220	9	207	12	11	27	26	18	12	27	21	2	14	20	17	221	10	73	5	55	2	30	1	8	-	28	1	27	1
Simpel Feber	63	-	58	4	13	3	2	1	5	4	12	4	3	4	3	63	-	10	-	6	-	20	-	3	-	24	-	-	-
Barselfeber	16	3	16	-	-	-	4	3	3	1	2	1	1	1	-	18	5	6	2	3	-	-	-	3	-	5	2	1	1
Børnekopper	1	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Vandkopper	17	-	17	-	-	2	4	-	-	-	3	-	3	5	-	17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	17	-	-	-
Skarlagensfeber	140	27	140	8	-	7	11	4	1	15	25	17	23	13	16	144	31	95	21	-	-	7	1	10	2	3	-	29	7
Rødlinger	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rosen	12	-	11	3	-	-	-	-	1	1	2	2	2	-	-	13	1	5	-	3	-	-	-	-	-	5	1	-	-
Diphtheriske Svælgbetændelse	8	1	8	-	-	3	2	-	2	-	-	-	1	-	-	8	1	-	-	-	-	-	-	8	1	-	-	-	-
Strubehoste	8	7	8	1	-	3	-	-	1	-	-	-	-	-	3	8	7	-	-	-	-	4	4	1	-	3	3	-	-
Akut Bronchit	156	4	156	37	12	14	7	20	13	7	6	10	3	14	13	156	4	9	1	61	1	4	-	7	-	60	-	15	2
Andre catarrhalske Tilfælde	86	-	83	9	4	5	5	6	8	6	9	6	12	5	8	86	-	16	-	14	-	1	-	7	-	25	-	23	-
Lungebetændelse	183	29	177	39	37	21	9	16	19	10	6	4	3	5	8	189	35	32	6	36	7	15	2	32	5	62	11	12	4
Pleurit	34	2	32	4	3	3	6	2	-	-	3	3	2	3	3	34	2	3	-	6	-	3	1	2	-	14	-	6	1
Gigtfeber	18	2	17	4	2	1	3	2	-	-	3	-	1	-	1	18	2	7	2	2	-	2	-	-	-	7	-	-	-
Koldfeber	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Diarrhoe (akut)	77	2	76	9	9	3	8	3	5	3	9	10	7	5	5	77	2	13	-	24	1	6	-	5	-	24	1	5	-
Blodgang	16	1	16	2	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	12	16	1	-	-	-	-	4	-	-	-	12	1	-	-
Skjørbug	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-
Tilsammen	1059	87	1026	132	93	92	87	75	70	76	102	59	76	75	89	1073	101	269	37	211	11	96	9	86	8	293	20	118	16

10 vare under, 2 over 15 Aar. (I 1870 opgaves heraf 11 Dødsfald.)

Af **Gigtfeber** er der anmeldt 18 Tilfælde med 2 Dødsfald (Aaret forud 13 med 1). Kronisk Rheumatisme skildres som temmelig almindelig blandt Fiskerbefolkningen; 26 Mænd og 8 Kvinder augives behandlede af Læger for samme.

Gastriske Tilfælde. Diarrhoe forekom sjeldnere og iagttoges ikke under Form af Cholera nostras. Der er anmeldt 77 Tilfælde med 2 Dødsfald (135 og 7 i 1870).

lagdes paa et Isoleringslazaret. (Aaret forud kjendtes 5 Koppesyge, af hvilke 2 døde.)

Vandkopper forekom enkeltvis i Tromsø By.

Skarlagensfeber havde betydelig Udbredning. Der er opgivet 144 Syge og 31 Dødsfald deraf. (13 Tilfælde med 1 Dødsfald i 1870). Sygdommen var især udbredt i Trondenæs Lægedistrikt, hvor den medførte stor Dødelighed, samt i Skjervø og Lyngens Distrikter, hvor ligeledes en Del bortreves af den.

Kighoste vides dette Aar ikke at have forekommet i Amtet.

Af **Diphtherisk Svælgbetændelse** er opgivet 8 Tilfælde med et Dødsfald, alle i Malangens Lægedistrikt, og af **Strubehoste** fra forskjellige Steder ligeledes 8 Tilfælde med 7 Dødsfald (Aaret forud anmeldtes 13 Tilfælde af diphtherisk Svælgbetændelse uden Dødsfald og 9 af Strubehoste med 7 Dødsfald).

Catarrhalske Tilfælde vare temmelig almindelige i det kolde og skarpe Veir i Begyndelsen af Aaret. Der er tilsammen opført 242 Tilfælde, af hvilke de 156 betegnes som akut Bronchit, der i 4 Tilfælde medførte Døden. (Det foregaaende Aar kjendtes 243 Tilfælde, hvoraf 131 med 1 Dødsfald tilhøre akut Bronchit).

Lungebetændelse var hyppigere end i de nærmest foregaaende Aar. Der er af denne Sygdom opgivet 189 Tilfælde med 35 Dødsfald (150 og 12 i 1870, 92 og 9 i 1869). Sygdommen iagttoges hyppigst i Aarets første Kvartal og var temmelig jevnt udbredt over det hele Amt. Betændelsens Sæde er opgivet 36 Gange, nemlig 24 i høire, 19 i venstre Lunge, og 3 i begge Lunger.

Af **Pleurit** er anmeldt 34 Tilfælde med 2 Dødsfald (32 og 2 i 1870).

Simpel Hjernebetændelse er angivet som Dødsaarsag i 6 Tilfælde, tuberkuløs i 3 og Kramper i Børnealderen i 3. Af disse tilsammen 12 Dødsfald tilhøre 1 Trondenæs, 1 Ibestad, 3 Lenviks, 1 Malangens, 5 Tromsø og 1 Lyngens Distrikt. Af de Døde var 7 af Mand-, 5 af Kvindekjøn,

Af **Blodgang** er opgivet 16 Tilfælde, hvoraf et medførte Døden, de fleste i Tromsø (i 1870 kjendtes 12 Tilfælde og 3 Dødsfald). I Tromsø By angrebes i December Maaned uden nogen paaviselig Aarsag et treaarigt Barn, tilhørende de bedst stillede Klasser, fra hvilket Sygdommen udbredtes videre. Den havde i det Hele et haardnakket Forløb og var meget smertefuld (Danchertsen).

For **Syphilis** var tilbageliggende paa Tromsø Sygehus fra forrige Aar en Kvinde; der indlagdes i dette Aar 7 Mænd og 9 Kvinder. Der udskreves helbredede 6 Mænd og 10 Kvinder; tilbageliggende ved Aarets Udgang en Mand. Sygdomsformerne ere ei nærmere opgivne. Forpleiningsdagenes Antal var 1 000, eller gjennemsnitlig 62,6 Dag for hver Udskreven. Udenfor Sygehus er 11 Syphilitiske opgivne behandlede, nemlig 7 Mænd, 4 Kvinder; 2 lede af primære, 9 af sekundære Tilfælde; 8 falde paa Tromsø, 2 paa Trondenæs og 1 paa Ibestads Lægedistrikt.

For **Gonorrhoe** og **Urethrit** behandlede 5 Læger 21 Tilfælde, hvoraf 2 paa Tromsø Sygehus; 15 var Mænd, 6 Kvinder. Fra Tromsø klages over tiltagende Usædelighed. Der blev afholdt et Møde af Byens Borgere for at raadslaa om Midler til at modarbeide Ondet (Danchertsen).

19 **Spedalske** kjendtes ved Udgangen af 1870 ifølge Overlægens Beretning; i 1871 var Tilgangen 2, der vare overseede ved tidligere Tællinger; Afgangen var 8, hvoraf 3 døde, 5 indlagdes paa Stiftelser. Ved Udgangen af 1871 var saaledes Antallet af Spedalske 13, nemlig 10 Mænd og 3 Kvinder, fordelte paa de enkelte Lægedistrikter saaledes:

i Trondenæs	Distrikt	5	i Malangens	Distrikt	1
i Ibestads	—	1	i Lyngens	—	1
i Lenviks	—	1	i Skjærvø	—	4.

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om en Del af Lægerne behandlede væsentlig **kroniske Sygdomme**:

	Hele Aaret.		Af de Behandlede, hvis Kjøn er opgivet, vare		Af de Behandlede, hvis Alder er opgivet, vare		Antal af anmeldende Læger.	Ialt opgivne.		Fordeling paa Lægedistrikterne.											
	Behandlede.	Deraf Døde.	Md.	Kv.	Børn (under 15 Aar).	Voxne (over 15 Aar).		Tilfælde.	Dødsfald.	Trondenæs.		Ibestad.		Lenvik.		Malangen.		Tromsø.		Lyngen og Skjærvø.	
										Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Fnat	50	-	25	25	28	18	5	50	-	-	-	35	-	-	-	-	-	13	-	2	-
Skurv	4	-	3	1	-	-	1	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-
Kjertelsyge	36	-	21	15	31	5	4	36	-	4	-	22	-	-	-	-	-	10	-	-	-
Rachit	6	-	4	2	4	2	5	6	-	1	-	-	-	-	-	1	-	3	-	1	-
Svindsot	31	15	22	9	3	26	7	33	17	1	-	12	7	2	2	4	2	11	6	3	-
Kræft	12	3	9	3	-	12	5	12	3	3	2	3	1	1	-	-	-	3	-	2	-
Vatersot	16	7	10	6	-	16	6	17	8	7	3	4	2	1	-	1	1	1	-	3	2
Blegsot	53	-	-	53	2	51	7	53	-	3	-	23	-	2	-	19	-	4	-	2	-
Menstruationsuordener	40	-	-	40	-	40	7	40	-	6	-	14	-	6	-	1	-	10	-	3	-
Cardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi	249	1	106	143	5	131	7	249	1	36	-	104	-	21	1	7	-	36	-	45	-
Ormesygdomme	8	-	4	4	7	1	3	8	-	2	-	2	-	4	-	-	-	-	-	-	-
Drankersygdomme	6	-	6	-	-	4	3	7	1	-	-	-	-	-	-	-	-	6	1	1	-
Sindssygdomme	21	1	12	9	-	10	6	22	2	2	-	-	-	2	-	1	-	13	1	4	1

Fnat omtales som temmelig udbredt, især blandt Almuen ved Havkysten. Befolkningen er dog i det Hele ganske villig til at lade sig behandle for Sygdommen.

For **Skurv** behandledes 4, tre Mænd og en Kvinde, paa Tromsø Sygehus.

For **Svindsot** angives 33 Syge komne under Behandling, 17 at være døde. For de enkelte Lægedistrikter var Forholdet mellem opgivne Dødsfald af Svindsot og samtlige opgivne Dødsaarsager i heromhandlede Aar følgende:

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svindsot.	Opgivne Dødsaarsager ialt.	Forhold i pCt.
Trondenæs	-	55	-
Ibestad	7	47	14,9
Lenvik	2	26	7,7
Malangen	2	18	11,1
Tromsø	6	54	11,1
Lyngen og Skjærvø	-	32	-
Tromsø Amt	17	232	7,3

For 1870 var Forholdet 4,9 pCt.

For de 3 af **Kræft** Døde er Sygdommens Sæde opgivet at have været i Brystet hos 2, i Mavesækken hos 1.

Vatersot. Af de 8 herved bevirkede Dødsfald kan 2 sees at være foraarsagede af Brights Sygdom, 1 af Ascites.

Blegsot og **Menstruationsuordener** omtales som meget hyppige Lidelser i hele Amtet. Uterinsygdomme skildres i det Hele som temmelig almindelige, nærmest foranledigede ved det tunge Jordarbeide, som Kvinderne stadig maa udføre, da Mændene nødig vil befatte sig dermed (Borge). 2 Tilfælde af Retroversio uteri gravidi reponeredes i Ibestad Lægedistrikt.

Cardialgi og dyspeptiske Sygdomme er meget udbredte og tilskrives utilstrækkelig og slet Næring ved Siden af strængt og haardt Arbeide.

Sindssygdomme. 21 nye Tilfælde ere opgivne, hvoraf 11 behandledes paa Tromsø Sygehus. Et Dødsfald indtraf i Lyngens Distrikt. 5 Syge sees at have lidt af Melancholi, hvoraf en helbrededes, 9 af Mani, hvoraf 5 er helbredede, 2 af Dements. For Amtskommunens Regning forpleiedes 33 Sindssyge, af hvilke 5 vare indlagte paa Asyler, 12 forpleiedes hos Lensmand Oxaas i Lyngen og 16 vare udsatte i privat Forpleining. For de engere Kommuners Regning er opgivet forpleiede 16, nemlig i Ibestad 4, i Lenvik 1, i Tromsø 4 og i Lyngen 7. Amtskommunens Udgifter for Sindssyges Forpleining udgjorde i 1871 lidt over 1 826 Spd. Amtets Medicinaludgifter i det Hele udgjorde samme Aar 5 945 Spd. 54 Sk.

Chirurgiske Tilfælde. Brok angives at forekomme almindelig i Ibestad Lægedistrikt (Borge).

Af **chirurgiske Operationer** udførtes paa Tromsø Sygehus: 3 Amputationer af Laaret paa Grund af Gonarthrocace, alle med heldigt Udfald; 1 Operation for Fistula vesico-vaginalis med paafølgende Helbredelse; 2 Exstirpationer af Læbekræft; 1 Punktion af Hydrocele med Iodindsprøitning; 3 Gange gradvis Udvidning med Bougier af Strictura urethræ; en Tilbagebringelse af et indeklemt Lyskebrok. Udenfor Sygehuset udførtes 1 Reposition af Parafimose hos en 6aarig Gut; Borttagelse af 3 indgroede Negle, af 2 Kræftsvulster i Underlæben, af 1 Næsepolyp og af 2 Polyper i Livmoderen; 1 Amputation af Pegefingerens 2det Led; 1 Borttagelse af et Osteom paa 2det Metatarsalben; 1 Exartikulation af Haanden efter Forbrænding; 1 Reposition af en Luxation i Skulderledet.

Følgende **obstetriciske Operationer** opgives udførte af Læger: 16 Tangforløsninger, hvoraf 11 ved langsom Fødsel, 2 paa Grund af Bækkensneverhed, 1 formedelst Barselkrampe, for 2 er Aarsagen uopgivet. Af Konerne forbleve 14 ilive, 2 døde; af Børnene var 8 dødfødte og 8 forblev ilive. Vending foretoges 5 Gange, 2 ved Tverleie, 2 paa Grund af Bækkensneverhed, 1 formedelst Bristning af Livmoderen, for 1 er Aarsagen ikke opgivet. Af Konerne bleve 3 ilive, 2 døde, hvoraf en af Barselfeber; af Børnene blev 1 ilive, 3 døde, i et Tilfælde er Udfaldet ei opgivet. 1 Embryotomi paa Grund af Tverleie med fremfalden Arm. Konen døde faa Timer senere (Schjelderup). 1 Perforation af Fosterhovedet med paafølgende Tangudtrækning. Konen døde 2 Dage senere af Barselfeber (R. M. Clason). Efterbyrden opgives 2 Gange at være kunstig forløst, Indikationer og Udfald uopgivet. Ialt 25 obstetriciske Operationer, hvoraf 4 i Trondenæs, 8 i Ibestads, 5 i Lenviks, 1 i Malangens, 4 i Tromsø og 3 i Lyngens Lægedistrikt. En Kone døde uforløst i Trondenæs Lægedistrikt, medens Distriktslægen var reist bort. Fosteret blev angivelig drevet ud efter Moderens Død.

Antallet af **Fødte** og **Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde					Dødfødte.
		i Alt.	under 1 Aar.		mellem 1-15 Aar.	paa Barselseng.	
			i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.			
Trondenæs	264	177	2	19	72	6	14
Ibestad	225	106	1	18	18	3	9
Lenvik	268	117	3	19	20	1	13
Malangen	277	83	3	16	16	2	9
Tromsø	268	128	5	19	27	3	18
Lyngen	218	114	2	15	31	-	8
Skjærvø	162	96	6	21	18	2	10
Tromsø Amt	1 682	821	22[1]	127	202	17	81

[1]) Ifølge Dødfødteanmeldelserne 11.

Omkomne paa voldsom Maade 48.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 861 Fødte over Døde og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 48,8. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 8,8 pCt. af samtlige Fødte og 18,2 pCt. af samtlige Døde. Antallet af Døde mellem 1—15 Aar udgjorde 24,7 pCt. og Antallet af Døde under 15 Aar 42,9 pCt. af samtlige Døde. For 11 af de paa Barselseng døde 17 Kvinder er Dødsaarsagen opgivet af Læger, nemlig Barselfeber og Dystoki, hver hos 5, Skarlagensfeber hos 1; 1 døde uforløst.

Lægernes Dødsfortegnelser indeholde Opgave over: 232 eller 30,2 pCt. af samtlige ved Sygdom foraarsagede Dødsfald (773). De hyppigste Dødsaarsager vare: Lungebetændelse (35), Skarlagensfeber (31), Svindsot (17), Nervefeber (10), Hjernebetændelse og Vatersot (hver 6).

Veirliget var mindre gunstigt. Den første Del af Aaret var Veiret mildt, men senere og udover Vaaren blev det koldt med skarpe nordlige Vinde; først ud i Juli kom ordentlig Sommervarme. Fra Slutningen af August og hele Høsten var Veiret stadig koldt og regnfuldt. Vinteren kom tidlig. Ved Lyngseidet var Middeltemperaturen + 2,1° R. Udbyttet af Korn-, Hø- og Poteteshøsten var i det Hele daarlig; det stadige Regn bidrog til at ødelægge Grøden. Lofotfisket var heller ikke synderlig rigt. Noget bedre slog Sildefisket til. Den økonomiske Forfatning har som en Følge heraf været mindre gunstig.

Levemaaden og de **hygiæniske Forholde** skildres fremdeles som mindre gode. Det angives dog at gaa noget fremad, eftersom Oplysningen tiltager. Jordbruget staar i det Hele meget tilbage, da den mandlige Befolkning i Regelen agter dette Slags Arbeide for ringe og mest overlader det til Kvinderne. Fra Lenvik heder det, at den fra det Søndenfjeldske indvandrede Befolkning udmærker sig ved bedre Stel, større Renlighed og Orden end de indfødte Nordlændinger (Schumacher). Brændevin synes ikke synderlig at misbruges. Derimod er Forbruget af Kaffe og Skraatobak ganske betydeligt fra den tidlige Ungdom af. Tromsø By er fremdeles overbefolket, hvorfor Tilstanden blandt de lavere Klasser der er temmelig daarlig (Danchertsen).

Af **fattige Syge** opgives behandlede af Læge:

i Trondenæs Lægedistrikt		19
i Ibestads	—	19, hvoraf 12 paa et lidet, midlertidigt Sygehus.
i Lenviks	—	6
i Malangens	—	36, Medicinudgift 26 Spd. 15 Skill.
i Tromsø	—	130, med en Udgift til Medicin af 100 Spd. 12 Skill. for Byen, 5 Spd. 3 Skill. for Herredet.
i Lyngens	—	15, med en Udgift til Medicin af 32 Spd. 46½ Skill.

Jordemødre opgives at blive mere og mere benyttede, ihvorvel det ogsaa hermed gaar langsomt fremad. Sand Herred af Trondenæs Lægedistrikt har været uvillig at udrede Udgifterne ved en Jordemoders Ansættelse, hvorfor dette Lægedistrikt kun har ufuldstændig Jordemoderhjelp. Jordemødre anføres at være benyttede i Malangens Lægedistrikt ved 77 Fødsler, medens der fødtes 286 Børn, i Lyngens Lægedistrikt ved 21 Fødsler, medens der fødtes 226 Børn.

Af Møder i **Sundhedskommissionerne** afholdtes: i Trondenæs Lægedistrikt 1, i Trondenæs Herred; i Ibestads 1 i Ibestad Herred; i Lenviks 5, hvoraf to i Tranø, to i Hillesø og et i Bergs Herred; i Malangens 1 i Balsfjordens Herred; i Tromsø Distrikt 6, nemlig fem i Tromsø By og et i Tromsøsundets Herred; i Lyngens 1 i Herredet af samme Navn. I Skjærvø Lægedistrikt blev intet Møde afholdt. I Lenvik opgives hele Kommunerepræsentationen at være indtraadt i Sundhedskommissionen. De væsentligste Forhandlingsgjenstande vare: Den almindelige Sundhedspleie, Behandlingen af forskjellige kroniske Sygdomme, Pleien af Barselkvinder, Vaccination og Revaccination. I Tromsø By besluttedes Oprettelsen af et Koppelazaret for at hindre Udbredelsen af Børnekopper.

De **Vaccineredes** Antal udgjorde:

i Trondenæs Distrikt		165
i Ibestads	—	236
i Lenviks	—	627
i Malangens	—	242
i Tromsø	—	371
i Lyngens	—	153
i Skjærvø	—	130
tilsammen		1 924.

I Lenvik og Tromsø Distrikter revaccineredes 22 Individer. (I 1870 udførtes 1 086 Vaccinationer i Amtet).

5 **retsmedicinske Forretninger** udførtes, nemlig: 1 Obduktionsforretning over en i Søen fundet Druknet, 1 Synsforretning over et aborteret Æg og 3 Undersøgelsesforretninger af Levende til Afgjørelse af Beskaffenheden af Saar, tilføiede i Slagsmaal. Alle Forretninger indtraf i Tromsø Lægedistrikt.

Om **Amtssygehuset** i Tromsø henvises med Hensyn til Antallet af Syge, de behandlede Sygdomme, Behandlingens Udfald og Varighed m. v. til de i den almindelige Beretning indtagne Sygehuslister.

Badeanstalten paa Amtssygehuset i Tromsø er indrettet baade til Damp- og Karbad; i samme By er derhos et privat Dampbad.

Apotheket paa Tromsø, det eneste i Amtet, blev undergivet Visitation 2 Gange. Personalet bestod foruden af Apothekeren af en examineret Medhjelper og en Discipel.

Medicinalpersonalet bestod af 9 Læger, 17 Jordemødre og 25 Hjelpevaccinatører, nemlig i:

1. Trondenæs Distrikt: 1 Læge, boende i Trondenæs; 2 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
2. Ibestad Distrikt: 1 Læge, boende i Ibestad; 2 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinatører.
3. Lenviks Distrikt: 2 Læger, hvoraf en ikke praktise-

rende, begge boende i Lenvik; 3 Jordemødre; 7 Hjelpevaccinatører.

4. Malangens Distrikt: 1 Læge, boende i Maalselven; 4 Jordemødre, hvilke tillige fungere som Hjelpevaccinatører.
5. Tromsø Distrikt: 3 Læger, hvoraf en ikke praktiserer, alle boende i Tromsø By; 2 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinatører.
6. Lyngens Distrikt: 1 Læge, boende i Lyngen; 2 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.
7. Skjærvø Distrikt: 1 Læge, boende i Skjærvø. Da denne, Distriktslægen, formedelst Sygdom ikke kunde fungere, blev i de sidste 4 Maaneder af Aaret Nabo-Distriktslægen konstitueret i Embedet; 2 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinatører.

XX. Finmarkens Amt.

Amtet, hvis Fladeindhold er 371,4 norske Kvadratmil, og som ved Folketællingen den 31te December 1865 havde 20 329 Indbyggere, af hvilke 8 110 vare Norske, 3 434 Kvæner, 7 500 Lapper (hvoraf 988 Nomader) og 1 285 af blandet Race, er inddelt i følgende 9 Lægedistrikter:

1. Altens Lægedistrikt (95,0 n. □ M., 5 118 Indbyggere) indbefattende:
   Herrederne Alten . . . . . 23,5 Mil, 2 442 Indb.
   Talvik . . . . . 12,5 - 1 938 —
   Kautokeino . . . 59,0 - 738 —
2. Loppens Lægedistrikt (9,2 n. □ M., 1 317 Indbyggere) indbefattende:
   Herrederne Loppen, Øxfjord . . . . . 5,9 Mil, 801 Indb.
   Hasvik . . . . 3,3 - 506 —
3. Hammerfest Lægedistrikt (26,6 n. □ M., 2 993 Indbyggere) indbefattende:
   Kjøbstaden Hammerfest . . . . . 1 547 Indb.
   Herredet Hammerfest . . . . 26,6 Mil, 1 446 —
4. Maasø Lægedistrikt (4,2 n. □ M., 1 278 Indbyggere) indbefattende:
   Herrederne Maasø, Kjelvik . . . . 4,2 Mil, 933 Indb.
   345 —
5. Kistrands Lægedistrikt (128,9 n. □ M., 2 228 Indbyggere) indbefattende:
   Herrederne Kistrand . . . . 34,7 Mil, 1 048 Indb.
   Karasjok . . . . 59,1 - 588 —
   Lebesby . . . . 35,1 - 592 —
6. Tanens Lægedistrikt (30,6 n. □ M., 1 667 Indbyggere) indbefattende:
   Herredet Tanen . . . . . 17,2 Mil, 1 388 Indb.
   Polmaks Distrikt af Næsseby Herred . . 13,4 - 289 —
7. Vardø Lægedistrikt (17,7 n. □ Mil, 1 368 Indbyggere) indbefattende:
   Kjøbstaden Vardø . . . . . 830 Indb.
   Herredet Vardø Landsogn . . 17,7 Mil, 538 —
8. Vadsø Lægedistrikt (20,10 n. □. M., 3 189 Indbyggere) indbefattende:
   Kjøbstaden Vadsø . . . . . 1 344 Indb.
   Herrederne Vadsø . . . . . 8,1 Mil, 959 —
   Næsseby undtagen Polmaks Distrikt . 12,0 - 886 —
9. Sydvarangers Lægedistrikt indbefattende:
   Herredet Sydvaranger . . 39,1 Mil, 1 171 Indb.

Sundhedstilstanden var forholdsvis god undtagen i Vardø, hvor Nervefeber, Kighoste, Lungebetændelse og catarrhalske samt gastriske Tilfælde foraarsagede større Sygelighed. Iøvrigt havde Skarlagensfeber endel Udbredning.

Dødeligheden var fremdeles betydelig om end ikke lidet mindre end i den sidste Tid. Der døde nemlig 567 eller 25,41 pro mille af den beregnede Folkemængde ved Aarets Midte (22 308). I det foregaaende Aar beløb de Dødes Antal sig derimod til 667 eller 30,2 pro mille, i 1869 til 614 eller 28,4 pro mille og i 1868 til 780 eller 36,8 pro mille. I Femaaret 1866—70 udgjorde det aarlige

Middeltal af Døde 654, og Middelbefolkningen 21 252, hvorefter Dødeligheden bliver 30,77 pro mille; Femaaret forud var den 26,7 pro mille.

Til Oplysning om de **epidemiske Forholde** hidsættes følgende af Lægernes Opgaver sammendragne Tabel (se Tabellen paa næste Side).

Af **Nervefeber** opføres 179 behandlede Tilfælde med 27 Dødsfald (165 og 15 i 1870). Formen betegnes som exanthematisk fra Altens, Loppens, Vadsø og Sydvarangers Distrikter, som abdominel fra Hammerfest og Vardø. Enkelte Tilfælde i Altens, Loppens og Vadsø Distrikter dannede Fortsættelsen af forrige Aars Epidemier. Exanthematisk Typhus optraadte i April Maaned blandt nogle Fiskere fra Talvik under deres Ophold ved Loddefisket paa Ingø i Maasø Distrikt, hvor de vare indlogerede hos en Familie, hvis Medlemmer samtlige skulle have været syge; den sidst Argrebne døde efter Fiskernes Ankomst. 5 smittedes. Af de to, der kom hjem til Talvik, døde den ene strax; for begges Vedkommende blev det Fornødne iagttaget mod videre Smitteoverførelse. En døde paa Fiskestedet. De to øvrige indlagdes paa Altens og Hammerfest Sygehuse. Hvad her er skeet, angives meget almindelig at finde Sted ved Fiskeværene. I de usunde Logihuse langs Havkystens Fiskepladse blive Fiskerne ved tilstedeværende Smittestof let angrebne af Nervefeber; naar den Syge er kommen til sit Hjem og har ført Smittestoffet med sig, saa har man snart en Epidemi i fuld Gang. Paa et andet Sted angrebes i en nyindflyttet Familie, Fader og 2 Børn, hvilke sidste døde; Smitten skrev sig fra nogle gamle Filler, tilbageliggende efter en i forrige Aar her afdød Typhussyg, hvilke vare blevne anvendte til Leie for Børnene (L. Follum). I Vardø Distrikt var Nervefeberen, fornemmelig i Aarets andet Kvartal, udbredt paa Fiskeværene Kiberg og Havningberg. Af Febris recurrens forekom i Vadsø 9 Tilfælde med 1 Dødsfald, i Sydvarangers Distrikt 18 Tilfælde med 3 Dødsfald. Til Vadsø importeredes Sygdommen i Januar ved et fra den murmanske Kyst kommende forlist Skibsmandskab. Smitten indbragtes i 2 Huse; i det ene, hvor de hygiæniske Forhold vare tilfredsstillende, skede ingen videre Overførsel af Sygdommen; i det andet Hus derimod, hvor Forholdene vare mislige, angrebes 4 Personer. I Aarets sidste Halvdel optraadte atter nogle Tilfælde af uvis Oprindelse i et Hus i den modsatte Kant af Byen; men heller ikke herfra spredte Sygdommen sig videre (H. Hartmann). Angaaende Febris recurrens i Sydvarangers Distrikt henvises til det i Anhanget indtagne Uddrag af Distriktslæge B. Thams's Medicinalberetning.

Af **Barselfeber** kjendtes 13 Tilfælde med 3 Dødsfald (i det foregaaende Aar 12 og 7).

Børnekopper forekom i Altens, Hammerfest og Maasø Distrikter; ialt nævnes 25 Tilfælde med 5 Dødsfald. Den først Angrebne i Altens Distrikt, hvor der indtraf 21 Tilfælde med 5 Dødsfald, smittedes ombord i et Fiskefartøi fra Helgeland. I Hammerfest viste sig 3 Tilfælde, det første hos en Matros, kommende fra England, som strax indlagdes paa Lazaret; den anden var en Fisker fra Fiskeværet Hænningsvaag i Maasø Distrikt, hvor han tilligemed flere af samme Baadlag blev syg; den sidst Angrebne var en Kone fra Hammerfest, der rimeligvis har faaet Smitten fra Alten; samtidig med hende indlagdes paa Lazaretet hendes en Maaned gamle Søn, som strax vaccineredes; Vaccinen slog ikke an, og han fik heller ikke Kopper (H. F. Smith). I Maasø Distrikt indtraf kun et enkelt Tilfælde hos en Fisker fra Alten under Fisket ved Kjelvik; han havde været indom en Koppesyg paa Reisen didhen; han indlagdes strax paa et midlertidig oprettet Lazaret, hvorved Smitten hindredes i at brede sig videre i Distriktet; et Par af hans Kammerater skulle være angrebne efter Hjemkomsten fra Fisket (A. Hagerup). Om Udryddelse af Børnekopper og andre smitsomme epidemiske Sygdomme er et Uddrag af Distriktslæge L. Follums Medicinalberetning indtaget i Anhanget.

Af **Skarlagensfeber** opføres 101 Tilfælde med 21 Dødsfald (i det foregaaende Aar 129 og 22). I Altens Distrikt optraadte den enkeltvis paa forskjellige Steder i Januar, April, Mai, August og December; Afspærring begrændsede hvert Sted Sygdommen til det angrebne Hus. I Kaafjord viste den sig ondartet og kompliceret med Diphtherit; den kom her ikke udenfor to Huse, da disse bleve strengt afspærrede (L. Follum). I Hammerfest optraadte Skarlagensfeber i Februar i en Familie, hvor 3 Børn angrebes, uden at det var muligt at opspore, hvorfra Smitten var overført. Intet nyt Tilfælde viste sig derpaa før i Juni, da Sygdommen indførtes med nogle fra Kaafjord kommende Familier, der skulde til Amerika. Kort Tid efter optraadte i 3 Familier i Nabolaget 12 Tilfælde; Sygdommen holdt sig derefter i Distriktet indtil Aarets Udgang og havde et ondartet Forløb. Af 11 Dødsfald skyldes 10 Diphtherit, 1 Hydrops (H. Smith). I Kistrands Distrikt forekom en liden Epidemi i Karasjok, hvorom imidlertid Lægen ikke fik Underretning, før den allerede var forbi. I Vadsø Distrikt indtraf de fleste Tilfælde i Januar; Sygdommen antoges her spredt videre fra et Selskab, i hvilket blev benyttet en Violin, der tilhørte en Familie, hvor Sygdommen havde hersket, og i hvilken Børnene vare i dens Afskallingsperiode, da Violinen udlaan-

I Finmarkens Amt anmeldte epidemiske Sygdomme.

	Hele Aaret. Behandlede.	Hele Aaret. Deraf Døde.	Tiden er opgivet for	Januar.	Februar.	Marts.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Nervefeber	179*	27	127	14	2	13	10	14	11	5	7	1	22	17	11
Simpel Feber	38	-	33	2	1	3	1	8	6	2	4	1	2	2	1
Barselfeber	13	3	13	3	1	-	1	1	-	1	2	2	-	2	-
Børnekopper	25	5	25	-	-	-	-	-	3	11	3	8	-	-	-
Vandkopper	30	-	30	3	-	-	-	-	9	13	5	-	-	-	-
Skarlagensfeber	97	17	97	24	6	3	2	4	16	18	4	9	3	3	5
Rosen	16	-	13	-	1	-	2	1	1	3	3	-	2	-	-
Kighoste	22	2	22	3	4	6	9	-	-	-	-	-	-	-	-
Diphtherisk Svælgbetændelse	38	3	34	3	3	2	1	3	2	10	6	1	-	2	1
Kusma	5	-	5	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	3	-
Akut Bronchit og andre catarrhalske Tilfælde	482	5	467	44	13	50	70	117	48	38	11	24	14	21	17
Lungebetændelse	127	17	102	7	5	13	18	18	15	3	3	4	9	6	1
Pleurit	13	1	10	1	2	-	1	2	1	1	2	-	-	-	-
Gigtfeber	14	1	12	-	2	1	3	1	-	1	-	-	2	-	2
Koldfeber	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	214	8	207	4	8	10	23	34	24	19	18	21	23	9	14
Blodgang	16	1	15	-	1	3	2	-	2	3	1	-	2	1	-
Skjørbug	14	-	14	-	1	2	4	1	1	3	-	1	-	-	1
Tilsammen	1344	90	1227	108	51	106	147	204	139	131	70	72	80	66	53

	Ialt opgivne. Tilfælde.	Ialt opgivne. Dødsfald.	Fordeling paa Lægedistrikterne. Alten. Tilf.	Alten. Dødf.	Loppen. Tilf.	Loppen. Dødf.	Hammerfest. Tilf.	Hammerfest. Dødf.	Maasø. Tilf.	Maasø. Dødf.	Kistrand. Tilf.	Kistrand. Dødf.	Tanen. Tilf.	Tanen. Dødf.	Vardø. Tilf.	Vardø. Dødf.	Vadsø. Tilf.	Vadsø. Dødf.	Sydvaranger. Tilf.	Sydvaranger. Dødf.
Nervefeber	179	27	26	6	5	-	18	4	3	-	13	2	7	-	57	7	28	4	22	4
Simpel Feber	38	-	-	-	1	-	14	-	8	-	-	-	-	-	13	-	2	-	-	-
Barselfeber	13	3	4	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	4	-	2	2	1	-
Børnekopper	25	5	21	5	-	-	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	30	-	7	-	-	-	19	-	-	-	-	-	-	-	1	-	3	-	-	-
Skarlagensfeber	101	21	21	1	-	-	37	11	12	2	2	2	-	-	-	-	29	5	-	-
Rosen	16	-	-	-	-	-	8	-	4	-	-	-	1	-	3	-	-	-	-	-
Kighoste	22	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20	2	-	-	2	-
DiphtheriskSvælgbetændelse	38	3	11	1	-	-	16	1	-	-	-	-	1	-	8	-	1	1	1	-
Kusma	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-
Akut Bronchit og andre catarrhalske Tilfælde	482	5	46	-	17	-	109	2	31	-	10	-	4	-	212	1	51	2	2	-
Lungebetændelse	128	18	14	3	5	-	14	2	13	3	12	-	2	1	38	5	30	4	-	-
Pleurit	14	2	3	1	3	-	-	-	4	1	1	-	-	-	2	-	1	-	-	-
Gigtfeber	14	1	-	-	-	-	6	1	1	-	-	-	1	-	2	-	4	-	-	-
Koldfeber	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diarrhoe (akut) og Cholera nostras	214	8	16	-	2	-	75	5	15	-	-	-	1	-	95	1	8	2	2	-
Blodgang	18	3	-	-	-	-	-	-	5	2	-	-	-	-	1	-	12	1	-	-
Skjørbug	14	-	4	-	1	-	2	-	2	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-
Tilsammen	1352	98	173	18	34	-	324	26	99	8	38	4	17	1	466	16	171	21	30	4

*) Deraf Febris recurrens 27 Tilfælde med 4 Dødsfald.

tes. Af dem, der deltoge i Selskabet, bleve 4 Børn angrebne, og inden de Familier, disse tilhørte, i det Hele 11 Børn (H. K. Hartmann).

For **Kighoste** behandledes 22, hvoraf 2 i Vardø med dødeligt Udfald som Følge af Pneumoni.

Af **diphtherisk Svælgbetændelse** er opført 38 behandlede Tilfælde med 3 Dødsfald (18 og ingen Døde i 1870). Den sekundære Dødsaarsag var i et Tilfælde Pneumoni.

Af **akut Bronchit** og andre **catarrhalske Tilfælde** er anmeldt 482 Tilfælde og 5 Dødsfald (Aaret forud 358 og 5). Sygdommen var mest udbredt i Vardø, hvor der iagttoges 212 Tilfælde, hvoraf 1 dødeligt, dernæst i Hammerfest Distrikt (109 og 2).

Af **Lungebetændelse** er opført 128 Tilfælde med 18 Dødsfald (93 og 14 i 1870). Betændelsens Sæde er angivet i 14 Tilfælde, hos 9 i høire, hos 4 i venstre, hos 1 i begge Lunger i deres hele Udstrækning. Et af Dødsfaldene blev fremkaldt ved Erysipelas capitis et faciei.

Af **Koldfeber** kom 1 Tilfælde under Lægetilsyn i Hammerfest hos en hannoveransk Matros.

Af **Diarrhoe** og **Cholera nostras** opgives 214 Behandlede, hvoraf 8 døde (162 og 6 i 1870). Sygdommen sees at have været hyppigst i Vardø, dernæst i Hammerfest Distrikt.

Blodgang kom kun under Behandling i Maasø, Vardø og Vadsø Distrikter; paa førstnævnte 5 Tilfælde med 2 Dødsfald, paa det sidste 12 og 1. Ialt opgives 18 Tilfælde, hvoraf 3 endte dødeligt.

Skjørbug var dette Aar lidet udbredt; der behandledes 14 derfor, af hvilke ingen døde (Aaret forud 30, af, hvilke 1 døde).

Tuberkuløs Meningit nævnes som Dødsaarsag hos 3, hvoraf 1 i Loppens og 2 i Vadsø Distrikt.

Af **kronisk Rheumatisme** opføres 133 behandlede Tilfælde, fordelte paa samtlige Distrikter med Undtagelse af Vadsø. Intet Dødsfald. 104 vare Mænd, 24 Kvinder, 1 under og 127 over 15 Aar.

Veneriske Sygdomme. Følgende Tabel viser de paa Sygehusene behandlede Tilfælde af Syphilis:

Sygehus.	Tilbageliggende fra forrige Aar.			Indkomne.			Af de indkomne Tilfælde vare:			Udgaaede helbredede.	Tilbageliggende ved Aarets Udgang.			Samlet Antal Forpleiningsdage.	Middeltal af Forpleiningsdage for hver Udskreven.
	Md.	Kv.	Ialt.	Md.	Kv.	Ialt.	primær Syphilis.	sekundær	tertiær		Md.	Kv.	Ialt.		
Vardø	-	-	-	2	2	4	2	1	1	3	1	-	1	145	48,3
Vadsø	2	-	2	4	2	6	-	6	-	6	1	1	2	302	50,3
Tilsammen	2	-	2	6	4	10	2	7	1	9	2	1	3	447	

Udenfor Sygehuse ere 16 Personer behandlede for Syphilis, hvoraf 3 i Hammerfest, 7 i Vardø, 4 i Vadsø og 2 i Sydvarangers Distrikt. Af disse vare 11 Mænd, 5 Kvinder, 1 under og 15 over 15 Aar. 2 af Tilfældene vare primære, 13 konstitutionelle og 1 hereditær. For Gonorrhoe og Urethrit behandledes 35, nemlig 6 i Alten, 10 i Hammerfest, 1 i Maasø, 1 i Tanen, 13 i Vardø og 4 i Vadsø Distrikt; 33 vare af Mand-, 2 af Kvindekjøn, alle over 15 Aar.

9 **Spedalske** kjendtes ifølge Overlægens Beretning ved Udgangen af foregaaende Aar; i 1871 var Tilgangen 1, der var overseet ved tidligere Tællinger. Afgangen var 4, hvoraf 1 døde, og 3 indlagdes i Stiftelser. Antallet af kjendte Spedalske inden Amtet ved Aarets Udgang var altsaa 6 (4 Mænd og 2 Kvinder), hvoraf 2 i Altens, 2 i Loppens, 1 i Hammerfest og 1 i Vardø Lægedistrikt.

Nedenstaaende Liste giver Oplysning om en Del af Lægerne behandlede væsentlig **kroniske Sygdomme** (se Tabellen paa næste Side).

Fnat kom under Behandling kun i Hammerfest og Vardø Distrikter.

Kjertelsyge siges i Hammerfest Distrikt at forekomme langt hyppigere, end Sygelisterne viser (H. F. Smith).

Af **Svindsot** anføres 19 Dødsfald eller 9,9 pCt. af samtlige af Lægerne opgivne, ved Sygdom foraarsagede Dødsfald (191). I de enkelte Lægedistrikter var Forholdet mellem opgivne Dødsfald af Svindsot og samtlige kjendte Dødsaarsager i heromhandlede Aar følgende (se Tabellen paa næste Side):

I 1870 var Forholdet 9 af 156 eller 5,8 pCt. og i 1869: 14 af 189 eller 7,4 pCt.

Kræftens Sæde er angivet for samtlige 6 deraf opførte

Liste over kroniske Sygdomme.

	Hele Aaret.		Af de Behandlede, hvis Kjøn er opgivet, vare		Af de Behandlede, hvis Alder er opgivet, vare		Antal af anmeldende Læger.	Ialt opgivne.		Fordeling paa Lægedistrikterne.																													
										Alten.		Loppen.		Hammerfest.		Maasø.		Kistrand.		Tanen.		Vardø.		Vadsø.		Sydvaranger.	
	Behandlede.	Deraf døde.	Md.	Kv.	Børn (under 15 Aar).	Voxne (over 15 Aar).		Tilfælde.	Dødsfald.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.	Tilf.	Dødf.
Fnat	56	-	32	24	26	30	3	56	-	-	-	-	-	34	-	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kjertelsyge	51	-	24	27	41	10	7	51	-	6	-	1	-	25	-	7	-	-	-	1	-	14	-	10	-	1	-
Rachit	8	-	5	3	8	-	3	8	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-
Svindsot	28	19	14	14	1	27	8	28	19	5	5	-	-	9	8	1	1	-	-	2	2	5	1	4	1	2	1
Kræft	6	3	3	3	-	6	3	9	6	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	3	1	2	1	-	-
Vatersot og Morbus Brighti	9	3	8	1	1	7	5	12	6	2	2	2	2	3	-	2	1	-	-	-	-	1	-	2	1	-	-
Blegsot	35	-	3	32	9	26	7	35	-	5	-	2	-	9	-	3	-	-	-	-	-	11	-	3	-	2	-
Menstruationsuordener	27	-	-	27	-	27	6	27	-	2	-	-	-	6	-	6	-	1	-	-	-	7	-	-	-	5	-
Cardialgi, kronisk Gastrit og Dyspepsi	211	1	136	75	5	204	7	211	1	-	-	13	-	64	1	19	-	16	-	-	-	67	-	28	-	4	-
Ormesygdomme	12	-	5	7	9	3	4	12	-	-	-	-	-	5	-	5	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-
Drankersygdomme	6	1	6	-	-	6	3	6	1	1	-	-	-	4	1	5	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Sindssygdomme	8	-	3	5	-	8	4	8	-	-	-	-	-	3	-	1	-	-	-	-	-	2	-	2	-	-	-

Døde, nemlig i Mavesækken hos 2, i Underlæben, Brystkjertelen, Livmoderen og Omentet, paa hvert Sted hos 1.

Cardialgi og **kronisk Gastrit** omtales som hyppig i Hammerfest, Vardø og Vadsø Distrikter. I førstnævnte Distrikt antages den væsentlig at være Følge af den over-

Lægedistrikt.	Opgivne Dødsfald af Svindsot.	Opgivne Dødsaarsager.	Forhold i pCt.
Alten	5	33	15,1
Loppen	-	5	-
Hammerfest	8	51	15,7
Maasø	1	17	5,9
Kistrand	-	16	-
Tanen	2	5	40,0
Vardø	1	23	4,3
Vadsø	1	35	2,9
Sydvaranger	1	6	16,7
Finmarkens Amt	19	191	9,9

drevne Nydelse af Kaffe, Brændevin og tildels Fiskelever (H. F. Smith).

Af **Drankersygdomme** kom 6 Tilfælde under Lægebehandling; af disse endte 1 af Delirium tremens dødeligt paa Grund af dobbelt Pneumoni.

Af **Sindssygdom** kom 8 nye Tilfælde under Behandling, 3 hos Mænd, 5 hos Kvinder, alle over 15 Aar. Sygdomsformen er hos 2 opgivet som Melancholi, hos 2 som Mani. 2 Syge indsendtes til Gaustad Asyl. For Amtskommunens og vedkommende Fattigvæsens Regning forpleiedes ialt 25 Sindssyge, hvoraf 11 i Altens Distrikt, 1 i Loppens, 3 i Hammerfests, 2 i Maasø, 4 i Kistrands, 1 i Tanens, 2 i Vadsø og 1 i Sydvarangers Lægedistrikt. Amtskommunens Udgifter til de Sindssyges Forpleining udgjorde 1 138 Spd. 69 Sk. og Udgifterne til Medicinalvæsenet i det Hele 7 162 Spd. 95 Sk., hvoraf 1 798 Spd. 53 Sk. udrededes af Finmarkens Amtskommunekasse, 1 077 Spd. (Løn til Amtets Jordemødre) af Finmarkens Brændevinsafgiftskasse, og 4 288 Spd. 42 Sk. af Finmarkens Medicinalfond.

Af **Øiensygdomme** er 32 Tilfælde opgivne behandlede, deraf 25 af Conjunctivit.

Følgende **Chirurgiske Operationer** ere udførte paa Sygehus: 2 Exartikulationer af Tæer efter Forfrysning, og 1 Underbinding af Arteria radialis ved Vulneration af Haandledet. Udenfor Syghus: 1 Amputation af Overarmen ved Phlegmone og Gangræn af Underarmen, med heldigt Udfald; 8 Gange Amputation eller Exartikulation af Fingre eller Tæer; i to Tilfælde for Caries, i to Tilfælde for Forfrysning, hvoraf en Gang alle Fingre; i et Tilfælde amputeredes 8 Fingre paa et Individ; 1 Borttagelse ved Legatur af et Epithelion paa Issen; 2 af Fungi umbilicalis; 2 Operationer for indgroet Negl, 1 Borttagelse af Stortaanegl; 4 Repositioner af Luxationer, hvoraf to af Over-

arm, 1 af Finger og en af Underkjæve; 1 Reposition af indeklemt Brok; 2 Punktioner af Vandbrok; 1 Borttagelse af en nekrotisk Phalanx. 1 Extraktion af et fremmed Legeme i Øiet.

Følgende **obstetriciske Operationer** opgives at være udførte af Læger: 2 Tangforløsninger, en paa Grund af Vemangel og en paa Grund af langsom Fødsel uden Fremgang; begge med heldigt Udfald for Koner og Børn. 1 Vending af en Tvilling i Tverleie med heldigt Udfald for Konen; Barnet døde. 4 kunstige Forløsninger af Moderkagen, hvoraf for to som Indikation opgives Sammenvoxning; for to er Indikationen ikke opgivet; Udfaldet for Konen var heldigt i 3 Tilfælde, i 1 ei opgivet. 1 Partus præmaturus artificialis hos en 3die Gang Svanger, indiceret ved Hydrorrhoe i 6te Maaned, indtrædende Fødselsveer, paafølgende Atonia uteri og hurtig synkende Kræfter hos Moderen. Udfaldet var heldigt for denne; Barnet, ca. 32 Uger gammelt, døde efter 24 Timers Forløb (P. M. Selmer). Ialt 8 obstetriciske Operationer, hvoraf 3 i Altens og 1 i hvert af Loppens, Hammerfests, Kistrands, Vardø og Sydvaranger Distrikter.

Antallet af **Fødte** og **Døde** vil sees af følgende Tabel:

Lægedistrikt.	Fødte.	Døde					Dødfødte.
		i Alt.	under 1 Aar		mellem 1–15 Aar.	paa Barselseng.	
			i 1ste Døgn.	over 1 Døgn gamle.			
Alten	170	101	3	19	20	5	7
Loppen	39	41	-	9	6	-	-
Hammerfest	146	96	4	26	22	-	3
Maasø	40	41	-	5	14	-	2
Kistrand	72	37	-	7	9	1	5
Tanen	70	49	1	7	4	2	5
Vardø	87	38	1	11	10	-	2
Vadsø	173	107	1	28	24	4	11
Sydvaranger	55	57	-	11	15	-	2
FinmarkensAmt	852	567	10[1]	123	114	12	37

[1]) Ifølge Dødfødteanmeldelserne 7.

Omkomne paa voldsom Maade 51.

For det hele Amt bliver der saaledes et Overskud af 285 Fødte over Døde, og Forholdet mellem hine og disse = 100 : 66,5. Antallet af Børn, døde i 1ste Leveaar, udgjorde 15,6 pCt. af samtlige Fødte og 23,4 pCt. af samtlige Døde. Antallet af Døde mellem 1—15 Aar udgjorde 20,1 pCt. af samtlige Døde og det hele Antal af Døde under 15 Aar udgjorde 43,5 pCt. af samtlige Døde. Af de ifølge Presternes Opgaver paa Barselseng døde 12 Kvinder, af hvilke en døde uforløst, have Lægerne opgivet Barselfeber som Dødsaarsag hos 3 og besværlig Forløsning hos 1.

Lægernes Dødsanmeldelser indeholde ialt Opgave over 191 eller 37,01 pCt. af samtlige ved Sygdom foraarsagede Dødsfald (516). De hyppigste Dødsaarsager paa Lægernes Lister vare: Nervefeber (23), Skarlagensfeber (21), Svindsot (19), Lungebetændelse (18) og Alderdomssvaghed (15).

Veirliget. Vinteren og den sene Vaar vare stormfulde med Snefog; Sommeren kold, taaget og kort; Høsten ogsaa kold; den paafølgende Vinter skildres fra Vardø som taalelig god, med stadigere og smukkere Veir, hvorimod i Maasø Distrikt det samme stormfulde Veir fremdeles vedvarede Resten af Aaret. I Maasø Distrikt slog Loddefisket særdeles godt til, hvorimod Sommerfisket var misligt, især det temmelig aarvisse Seifiske, der aldeles mislykkedes. Paa Grund af den fugtige Sommer fik Almuen næsten intet Brændsel, Tørv, og lidet Hø, da Tilvirkningen af Sur- og Brunhø er saagodtsom ukjendt (Hagerup).

Levemaade og **hygiæniske Forholde.** I Alten spores ikke liden Fremgang i Civilisation og økonomisk Velvære; men med Husfliden staar der meget tilbage at ønske baade blandt Mænd og Kvinder, skjønt det ikke mangler paa Evner og Tid i den lange Vinter (Follum). I Loppens Distrikt staar den lavere Almue paa et lavt Standpunkt med Hensyn til Opførelse og Indredning af sine Boliger, Sands for Orden, Renlighed og økonomisk Husstel, og det er at frygte, at de mangesidige, særegne Forhold deroppe, der i saa Henseende komme i Betragtning, ville bevirke, at ingen snarlig Forandring til det Bedre kan være at vente (P. M. Selmer). I Kistrand staar ogsaa Hygiænen lavt, der er liden Renlighedssands og daarligt Stel. Levemaaden er temmelig ensformig, bestaar for Kystbefolkningen hovedsagelig af Fisk, som største Delen af Aaret kan haves fersk, inde i Fjordbunden derimod bruges meget frosen Fisk og Tørfisk; den frosne Fisk er tillige i Regelen sur, og Tørfisken nydes oftest raa, dyppet i Tran. Maden saltes altid lidet, Kaffeen derimod, som er Alles Yndlingsdrik og nydes til alle Døgnets Tider, saltes dygtig (Bjerregaard). Misbrugen af Spirituosa synes i Alten, Tanens og Vadsø Distrikter at være noget i Aftagende, hvorimod Kaffeforbruget tiltager i høi Grad.

Fattigsygepleien. Ifølge Lægernes Opgaver ere af fattige Syge behandlede:

i Altens	Distrikt	31
i Hammerfest	—	36, deraf 18 paa Sygehus
	Lateris	67

Transport		67	
i Maasø	Distrikt	5,	deraf 3 paa Sygehus
i Tanens	—	3	
i Vardø	—	26,	— 10 - —
i Vadsø	—	43	
i Sydvarangers	—	2	
tilsammen		146.	

I Kistrands Distrikt behandledes ingen fattige Syge, fra Loppen mangler Opgave.

For Finmarkens Medicinalfonds Regning ere behandlede: i Altens Distrikt 14, foruden nogle flere for mindre betydelige Skader; i Hammerfests Distrikt kom mange under Behandling, som ellers vilde falde paaFattigvæsenets Regning; i Vardø behandledes 49 paa Sygehus og 381 syge Fiskere udenfor dette; paa Vardøhus Fæstning kom 119 Sygdomstilfælde under Behandling, hvoraf 85 blandt Garnisonens Soldater og Underbefalingsmænd. Da Jordemoderen i Vardø Landsogn næsten ingen Søgning havde havt i de 1½ Aar, hun havde været der, er ingen ny Jordemoder der bleven ansat, efterat den forrige var forflyttet. I Vadsø er Søgningen god undtagen af den kvænske Befolkning, der i Almindelighed benytter en uexamineret kvænsk Fødselshjelperske.

I **Sundhedskommissionerne** afholdtes i Altens Distrikt 3 Møder, et i hvert Herred, foruden flere Møder i Anledning af Koppeepidemien; i Loppens Distrikt intet Møde (Kommunerepræsentationen var kun samlet 2 Gange, Distriktslægen var den ene Gang forhindret fra at fremmøde); i Hammerfest Distrikt 5 Møder, samtlige i Byen Hammerfest, i Herredet er intet Møde afholdt, fordi Repræsentantskabsmøderne ere indtrufne paa Tider, da andre Forretninger have hindret Distriktslægen i at møde); i Maasø Distrikt 2 Møder, et i hvert Herred; i Kistrands Distrikt 5 Møder, to i hvert af Kistrands og Karasjoks Herreder, et i Lebesby; i Tanens Distrikt er intet Møde afholdt; i Vardø Distrikt 2 Møder, et i Byen og et i Landsognet; i Vadsø Distrikt 2 Møder i Byen; i Sydvarangers Distrikt intet Møde. I Kistrands Distrikts samtlige Herreder var hele Kommunebestyrelsen indvalgt i Sundhedskommissionen. Som Gjenstand for Foredrag og Forhandlinger i de enkelte Kommissioner anføres: Børnekopper og Skarlagensfeber i Hammerfest Distrikt; Børnekopper i Maasø Distrikt; Lungebetændelse, Skarlagensfeber, Affattelse af Sundhedsregler, nyfødte Børns Behandling og Pleie, Bestemmelse om Opførelse af Latriner i Karasjok Kirkeby, Oplæsning af Lov af 16de Mai 1860, i Kistrands Distrikt; Anskaffelse af Lokale for Koppe- og Choleratilfælde, Udarbeidelse og Vedtagelse af Sundhedsforskrifter for Herredet, i Vardø Distrikt; ligeledes om Cholera og Leie af Lazaretlokale, i Vadsø; i Sydvarangers Distrikt underrettedes de enkelte Medlemmer privat om Forholdsregler mod den herskende Rekurrensepidemi. I Vardø afholdtes i Kvarantænekommissionen 2 Møder; 10 Fartøier, hvoraf de fleste fra Archangel, bleve kvarantænemæssig undersøgte.

De **Vaccineredes** Antal udgjorde:

i Altens	Distrikt	497
i Loppens	—	77
i Hammerfest	—	255
i Maasø	—	49
i Kistrands	—	44
i Tanens	—	10
i Vardø	—	102
i Vadsø	—	242
i Sydvaranger	—	10
tilsammen		1 276.

(Aaret forud vaccineredes 283.)

Revaccinationen udførtes i Altens Distrikt hyppig gratis i Anledning af Koppeepidemien; i Hammerfest revaccineredes 149. I Karasjok i Kistrands Distrikt slog Vaccinen ikke an. I Tanens Distrikt blev i Hops, Eidsfjords samt Polmaks Sogne ingen Vaccination foretagen, angivelig paa Grund af den større Udstrækning, i hvilken samme af Frygt for en Koppeepidemi blev udført i Aaret 1867 (L. Suckow). Fra en af Hjelpevaccinatørerne i Sydvarangers Distrikt mangler Meddelelse om Vaccinationens Udførelse.

9 **retsmedicinske Forretninger** ere udførte, hvoraf 1 i Altens, 3 i Hammerfest, 2 i Tanens og 3 i Vardø Distrikt: nemlig 2 Obduktionsforretninger af Barnelig til Bestemmelse af Dødsaarsagen; 1 Synsforretning over et, formentlig ihjelligget Barnelig; 6 Undersøgelsesforretninger af Levende, nemlig en i Anledning af tilføiet Vold, 2 i Slagsmaalsager, en til Afgjørelse af Farligheden og den sandsynlige Udgang af en Coma, fremkaldt af Skræk, en til Bestemmelse af, om Vedkommende havde født Barn i det sidst forløbne Aar, samt en til Afgjørelse af Virginitetsspørgsmaal.

Af almindelige **Sygehuse** har Amtet 3, nemlig i Alten, Hammerfest og Vadsø; af Sygehuse, der kun pleie at benyttes i Fisketiden, 4, nemlig i Brevik, Maasø, Gamvik og Vardø. Paa Maasø var tillige oprettet et Koppelazaret og i Kjelvik Lokale dertil. Om Sygehusenes Belæg, de der behandlede Sygdomme, Behandlingens Udfald m. v. henvises til de i den almindelige Beretning indtagne Sygehuslister.

Badeindretninger. Af Badestuer findes i Altens Distrikt flere, der væsentlig benyttes af den kvænske Befolkning. Kar- og Dampbadet ved Hammerfest Sygehus havde god Søgning. Paa Vardø Sygehus havdes en uheldig og kostbar Indretning til Damp- og Karbad, hvorhos Stedet har 2 private Dampbade. I Vadsø haves russiske Dampbade, der flittig benyttes af den russiske Befolkning.

Amtets 2 **Apotheker**, i Hammerfest og i Vadsø, fandtes ved Visitationen i Orden. Personalet bestod foruden af Apothekeren: i Hammerfest af 2 Disciple og i Vadsø af 1 Discipel og 1 Medhjelper, der i Fisketiden fra Aarets Begyndelse til Juli Maaneds Udgang bestyrede Apothekets Filialafdeling i Vardø.

Medicinalpersonalet bestod af 9 Læger, 20 Jordemødre og 29 Hjelpevaccinatører, nemlig i:

1. Altens Distrikt: 1 Læge, bosat i Alten; 4 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
2. Loppens Distrikt: 1 Læge, bosat i Brevik; 2 Jordemødre ; 4 Hjelpevaccinatører.
3. Hammerfest Distrikt: 1 Læge, bosat i Hammerfest; 2 Jordemoder; 2 Hjelpevaccinatører.
4. Maasø Distrikt: 1 Læge, bosat paa Maasø; 2 Jordemødre; 3 Hjelpevaccinatører.
5. Kistrands Distrikt: 1 Læge, bosat i Kistrand; 3 Jordemødre; 5 Hjelpevaccinatører.
6. Tanens Distrikt: 1 Læge, bosat i Tanen; 2 Jordemødre; 4 Hjelpevaccinatører.
7. Vardø Distrikt: 1 Læge, bosat paa Vardøhus; 1 Jordemoder; 2 Hjelpevaccinatører.
8. Vadsø Distrikt: 1 Læge, bosat i Vadsø; 3 Jordemødre; 2 Hjelpevaccinatører.
9. Sydvarangers Distrikt: 1 Læge, bosat paa Kirkenæs; 1 Jordemoder; 3 Hjelpevaccinatører.

C. Uddrag og Sammenstilling

af de ifølge Lov af 27de Februar 1866 og Indre-Departementets Cirkulære af 17de Marts samme Aar fra Dyrlægerne indkomne Beretninger om Sundhedstilstanden blandt Husdyrene og om Veterinærvæsenets Tilstand m. m. i 1871.*)

Sundhedstilstanden blandt Husdyrene skildres i det Hele som ret god fra den største Del af Landet. Benskjørhed udgjør vel fremdeles en fremherskende Sygdom blandt Kvægbesætningerne forskjellige Steder af Landet, men synes dog at være i Aftagende. Kværke og andre catarrhalske Sygdomme omtales som hyppige fra flere Kanter, især i nordre Trondhjems Amt; Sygdommen var dog af en forholdsvis mild Karakter. Skab blandt Faarene er fremdeles betydelig udbredt, især i Bergens Stift.

De væsentligste i 1871 hos

Hesten

behandlede Sygdomme vil sees af følgende af Dyrlægernes Beretninger sammendragne Tabel (se Tabel No. 1):

Foruden de i Tabellen anførte Dødsaarsager nævnes:

	Antal Dræbte.	Antal Døde.
Hjertebetændelse	2	-
Leverbetændelse	-	1
Miltbrand	-	2
	2	3.

I Tabellen er opført: 96 dræbte og 99 døde. Tilsam-

*) Ifølge den officielle Fortegnelse over autoriserede Dyrlæger i 1871 var deres Antal 75; lægges hertil 2, der praktiserede i heromhandlede Aar, men først ere optagne i Fortegnelsen for 1872, bliver deres Antal 77, af hvilke dog mindst 3 ikke har befattet sig med Dyrlægepraxis.

Beretning er indkommet fra 63 Dyrlæger, hvoraf:

i Christiania By: 4 (af tilsammen 7 Dyrlæger).
i Akershus Amt: 4 (af tilsammen 6), bosatte i Nannestad, Ullensaker, Eidsvold, Aas.
i Smaalenenes Amt: 6 (af 9 Dyrlæger), bosatte i Eidsberg, Trygstad, Moss, Sarpsborg, Fredrikshald, Fredrikstad.
i Buskeruds Amt: 5 (af 6 Dyrlæger), bosatte i Drammen (2), Kongsberg, Hønefos, Norderhoug.
i Jarlsberg og Laurvigs Amt: 2 (af 3 Dyrlæger), bosatte i Tønsberg og Laurvig.
i Hedemarkens Amt: 9 (ɔ: alle), bosatte i Kongsvinger, Grue, Elverum (2), Tønset, Romedal, Vang og Ringsaker (2).
i Christians Amt: 8 (ɔ: alle), bosatte i Jevnaker, Gran, nordre Aurdal, Land, Gjøvik, Toten, nordre Fron, Vaage.
i Bratsbergs Amt: 3 (ɔ: alle), bosatte i Skien, Hiterdal, Hvideseid.
i Nedenæs Amt: 1 (ɔ: den eneste), bosat i Arendal.
i Lister og Mandals Amt: 1 (ɔ: den eneste), bosat i Christiansand.
i Stavanger Amt: 1 (ɔ: den eneste), bosat i Stavanger By.
i søndre Bergenhus Amt: 4 (af 5), bosatte i Bergen (2), Vos, Stordøen.
i nordre Bergenhus Amt: 1 (af 2), bosat i Dale i Søndfjord.
i Romsdals Amt: 1 (ɔ: den eneste), bosat i Molde.
i søndre Trondhjems Amt: 4 (ɔ: alle), bosatte i Trondhjems By (2), Flaa i Melhus, Meldalen.
i nordre Trondhjems Amt: 8 (ɔ: alle), bosatte i nedre Stjørdal, Frosten, Skogn, Levanger, Verdalen, Inderøen, Overhalden, Stenkjær.
i Nordlands Amt: 1 (ɔ: den eneste), bosat i Bodø.
I Tromsø Amt findes ingen Dyrlæge og en i Finmarkens Amt bosat udøver ei Dyrlægepraxis. En Dyrlæge hvis Bolig er ukjendt, har ei indsendt nogen Beretning.

C. No. 4.

No. 1. Sygdomme hos Hesten.	Hele Riget.			Antal anmeldende Dyrlæger.	Christiania By og Akershus Amt.			Smaalenenes Amt.			Buskeruds Amt.			Jarlsberg-Laurvigs Amt.			Hedemarkens Amt.			Christians Amt.		
	Behandl.	Deraf dræbte	Deraf døde		Behandl.	Deraf dræbte	Deraf døde	Behandl.	Deraf dræbte	Deraf døde	Behandl.	Deraf dræbte	Deraf døde	Behandl.	Deraf dræbte	Deraf døde	Behandl.	Deraf dræbte	Deraf døde	Behandl.	Deraf dræbte	Deraf døde
Miltbrand	2	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Typhus	25	5	5	9	2	-	1	14	3	3	-	-	-	4	2	-	-	-	-	-	-	-
Simpel Feber	16	-	-	5	5	-	-	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Snive og Springorm	3	3	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kværke	403	1	8	41	21	-	-	53	-	3	47	-	4	6	-	-	89	-	-	97	-	1
Srtengel	157	-	1	17	27	-	-	25	-	-	-	-	-	15	-	-	4	-	-	23	-	-
Catarrhalske Tilfælde	1038	-	2	46	138	-	-	76	-	-	45	-	1	34	-	-	400	-	-	51	-	-
Halsbetændelse	49	-	1	13	-	-	-	12	-	1	2	-	-	-	-	-	1	-	-	8	-	-
Lunge- og Brystbetændelse	153	8	15	33	22	2	1	24	1	2	11	2	1	4	-	2	30	2	2	17	-	1
Kolik og Obstruktion	549	9	29	49	118	5	5	60	4	2	56	-	4	54	-	3	36	-	1	46	-	5
Indigestion	628	-	1	51	88	-	-	76	-	-	61	-	-	60	-	-	80	-	-	80	-	-
Diarrhoe	64	3	-	20	21	-	-	3	1	-	5	-	-	8	2	-	1	-	-	12	-	-
Bughinde-, Mave- og Tarmbetændelse	35	2	9	13	6	-	3	2	-	-	2	-	-	10	1	3	2	-	1	3	1	-
Gastrisk Feber	34	-	-	7	5	-	-	8	-	-	6	-	-	12	-	-	-	-	-	-	-	-
Leverbetændelse og Gulsot	18	-	1	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	10	-	-
Ormtilfælde	76	1	-	20	2	-	-	4	-	-	2	-	-	1	-	-	22	-	-	6	-	-
Hjernebetændelse og Koller	31	3	2	15	-	-	-	3	-	-	10	1	1	6	2	1	2	-	-	-	-	-
Stivkrampe	11	5	5	9	1	1	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-
Nyrebetændelse	55	2	6	21	5	-	-	2	-	1	17	-	3	3	1	-	6	-	-	8	-	1
Asthma	68	-	2	19	6	-	-	10	-	1	4	-	-	4	-	-	16	-	-	13	-	-
Lamheder	62	6	2	20	17	1	-	1	-	-	12	1	1	10	1	1	9	2	-	3	1	-
Rheumatisme	80	1	1	17	9	-	-	14	-	-	5	-	-	9	-	-	5	-	-	20	-	-
Skab	48	1	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	1	-	10	-	-	-	-	-
Lus, Kløe og Udslet	174	-	-	29	20	-	-	26	-	-	15	-	-	1	-	-	58	-	-	10	-	-
Neldefeber	71	-	-	19	7	-	-	16	-	-	12	-	-	1	-	-	4	-	-	12	-	-
Skarlagensfeber	9	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	-	-
Rosen	187	2	-	34	37	1	-	22	-	-	48	-	-	12	1	-	11	-	-	26	-	-
Muk	292	-	-	40	50	-	-	28	-	-	21	-	-	16	-	-	33	-	-	39	-	-
Forrækkelser	298	3	-	29	30	-	-	47	-	-	63	1	-	31	-	-	65	-	-	14	1	-
Spat	200	-	-	29	22	-	-	27	-	-	22	-	-	16	-	-	31	-	-	6	-	-
Galler	313	1	-	30	33	-	-	58	-	-	23	1	-	38	-	-	59	-	-	2	-	-
Benbrud	8	7	-	7	1	1	-	-	-	-	1	1	-	1	1	-	-	-	-	1	1	-
Mund- og Tandfeil	395	2	-	28	-	-	-	15	-	-	59	2	-	42	-	-	86	-	-	74	-	-
Andre chirurgiske Tilfælde*)	3319	29	7	51	396	2	-	382	7	-	127	2	1	87	3	-	1317	1	3	111	2	-
Øiensygdomme	135	-	-	35	13	-	-	18	-	-	14	-	-	16	-	-	13	-	-	29	-	-
Kastrationer	655	2	-	46	36	-	-	43	1	-	52	-	-	34	-	-	83	-	-	205	-	-

*) Herunder indbefattes: Saddelbrud, Svulster, Brok, Saar, Bylder, Seneskedsbetændelser, Fodsygdomme, Fødselstilfælde, Fistler m. m. Dødsaarsagen er nævnt i fölgende Tilfælde: Forskjellige Slags Saar og Læsioner 9 dræbte, 2 døde; Broktilfælde 2 dræbte, 1 død; Kræft 1 dræbt, 1 død; Hovskader 3 dræbte; Ringfod 1 dræbt. Fødselstrang 2 døde; Mankemus 1 dræbt; Nakkefistel 1 dræbt. En Dyrlæge i Hedemarkens Amt angiver at have behandlet: 122 Heste, hvoraf 6 døde, for „Underlivs-" og andre „indvortes Tilfælde" uden nærmere Angivelse af disses Natur.

men haves altsaa Opgave over 98 Heste, der er dræbte, og 102, der er døde formedelst bestemt angiven Sygdom.

Af **Miltbrand** er der opgivet 2 Tilfælde, begge dødelige. Det ene indtraf i Skogn i nordre Trondhjems Amt, det andet tilhørte en Epizooti i Nedenæs Amt, hvorom nærmere under Koen.

Af **Typhus** forekom i Aarets Løb en Del Tilfælde i Smaalenenes Amt, hvilke dog alle synes at have optraadt enkeltvis, uden at antage epizootisk Karakter. Ved Afsondring af de syge Dyr, Desinfektion af Stalde og Redskaber, samt Nedgravning af de syge Dyrs Legemer hindredes Udbredning (Wonen, C. Nielsen).

C. No. 4.

Bratsbergs Amt.			Nedenæs Amt.			Lister-Mandals Amt.			Stavanger Amt.			Bergens By og søndre Bergenhus Amt.			Romsdals Amt.			Søndre Trondhjems Amt.			Nordre Trondhjems Amt.			Nordlands Amt.		
Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf	
	dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde
-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-
-	-	-	-	-	-	4	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
2	2	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
32	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	-	-	46	-	-	-	-	-
27	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	26	-	-	-	-	-	-	-	-	10	-	1	-	-	-
19	-	1	-	-	-	16	-	-	2	-	-	36	-	-	-	-	-	48	-	-	169	-	-	4	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	2	-	-	19	-	-	-	-	-
6	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	10	1	2	-	-	-	3	-	1	23	-	3	-	-	-
26	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	22	-	1	-	-	-	23	-	1	102	-	6	5	-	-
11	-	-	-	-	-	10	-	-	9	-	-	21	-	-	4	-	-	14	-	-	106	-	1	8	-	-
3	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	4	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	-	2	-	-	-
2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	8	-	-	1	1	-	14	-	-	1	-	-	1	-	-	14	-	-	-	-	-
5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	1	-	-	2	-	-	-	-	-
2	-	2	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	2	1	1	1	1	-	-	-	-
3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2	-	1	6	1	-	2	-	-
3	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	9	-	1	-	-	-
4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13	1	1	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-
6	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20	-	-	-	-	-
9	-	-	-	-	-	-	-	-	10	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	19	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	18	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	3	-	-	15	-	-	-	-	-
18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	21	-	-	-	-	-	27	-	-	39	-	-	-	-	-
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	21	1	-	1	-	-	4	-	-	21	-	-	-	-	-
9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	-	-	-	-	-	13	-	-	43	-	-	-	-	-
9	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	14	-	-	-	-	-	32	-	-	42	-	-	1	-	-
3	2	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	35	-	-	77	-	-	3	-	-
93	3	-	-	-	-	16	-	-	15	1	-	178	3	-	12	-	1	307	1	-	264	4	2	14	-	-
4	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2	-	-	5	-	-	20	-	-	-	-	-
17	1	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	43	-	-	10	-	-	54	-	-	67	-	-	8	-	-

Den i det foregaaende Aars sidste Del indtrufne Epizooti paa Fritzø Jernværk ved Laurvig ophørte ved Aarets Udgang, idet i Januar 1871 kun et Par tvivlsomme Tilfælde iagttoges, hvorfor Politiets Opsyn med de angrebne Besætninger hævedes i Februar. I et dødelig endende Tilfælde fandtes ved Obduktionen: „Blodet mørkt, tyndtflydende; i Hjertet en Del tyndt Blod; Leveren blodfuld; de tynde Tarme opdrevne og fortykkede med mindre Blodudtrædelser paa Slimhinden og Tarmnettet.“ (E. D. Kolderup.)

Snive og **Springorm** har i heromhandlede Aar havt en meget ringe Udbredning. Der er opført 2 Tilfælde i Bratsberg og 1 i Lister-Mandals Amt. Den fornødne Rensning af Stalde og Redskaber foretoges. Ved en Obduktion fandtes: „I Næsegangene meget stinkende, blodblandet Ichor; paa Næsens Slimhinde mange større og mindre Saar med ujevne, ophøiede Rande. Muslingbenene fyldte med et seigt, gulhvidt Fluidum. I Hjertesækken seigt, gulagtigt Serum. Lungerne mørke; paa sammes Overflade og inde i Substansen en Mængde Knuder fra et

Knappenaalshoveds til en Bønnes Størrelse, af en fast Konsistents, tildels skrigende under Kniven. Leveren og Milten slappe og affarvede." (Eylertsen.)

Kværke har i dette Aar havt en mindre Udbredelse end i det foregaaende og i det Hele været af en mild Karakter. Navnlig er Sygdommen betydelig aftaget i nordre Trondhjems Amt; den har her tildels udbredt sig ved Smitte fra Levanger Marked. (C. Skar.) Fra Nordlands Amt omtales nogle Tilfælde indførte fra Sverige. (Havig.)

Strengel var fremdeles mindre udbredt og af en mild Karakter.

Koen.

Følgende Tabel giver en Oversigt over de vigtigste hos dette Dyr iagttagne Sygdomme (se Tabel II):

Foruden de i Tabellen opførte Dødsaarsager anføres:

	Antal Dræbte.	Antal Døde.
Naal i Hjertet	4	3
Hjertebetændelse	3	-
Blærebetændelse og organisk Feil i Blærehalsen	5	-
	12	3

I Tabellen findes opført 518 dræbte og 133 døde Kjør. Tilsammen haves altsaa Opgave over 530 for bestemt opgiven Sygdom dræbte og 136 deraf døde Stykker stort Hornkvæg.

Miltbrand havde i dette Aar en noget større Udbredning. Sygdommen, der overalt var yderst dødelig, forekom foruden i nogle spredte Tilfælde i Smaalenenes, Jarlsberg-Laurvigs, Christians, Bratsbergs, Lister-Mandals, Stavangers og Romsdals Amter, fremdeles som Epizooti i nogle Dele af Nedenæs Amt. I dette Amt har Sygdommen hersket siden 1869 og anrettet en ikke ringe Skade. I det Hele kjendtes saaledes i heromhandlede Aar i Øiestad, Froland, Fjære og vestre Molands Herreder af dette Amt: 48 dødelige Tilfælde af Miltbrand, nemlig hos 22 Kjør, 1 Hest, 1 Svin og 24 Faar. Sygdommen synes at have en Tilbøielighed til stadig at udbrede sig videre og videre i Amtet (S. Olsen). I Smaalenene angrebes paa en Gaard i Aremark samtidig 6 Dyr, hvoraf 3 helbrededes. Aarsagerne til Sygdommen her kunde ei paavises, Fjøset var nyt og luftigt, og Besætningens Fodring og Røgt iøvrigt meget god (C. A. Nielsen). I nordre Bergenhus Amt indtraf et Par Gange nogle Tilfælde, men Sygdommen opnaaede ikke videre Udbredning, da Anmeldelse til Dyrlæge hver Gang skede itide, saa at man hurtig kunde faa isoleret de syge Dyr, renset og desinficeret Stalde og Redskaber (E. Elvestad).

Den ondartede **Catarrhalfeber** hos Kvæget, der i flere Aar har hersket enzootisk i Guddals Annex til ytre Holmedals Prestegjeld af nordre Bergenhus Amt, har ogsaa i dette Aar havt en ikke ubetydelig Udbredning. Blandt 4 Besætninger med et samlet Kreaturantal af 87 Stykker angrebes 32, hvoraf 3 helbrededes, 22 dræbtes og 7 døde. Sygdommen maa, som omtalt, betegnes som en ondartet Catarrhalfeber. Ved en Obduktion fandtes: „Næseslimhinden stærkt betændt, nogen Blodoverfyldning i Luftrøret, Ansamlinger af gult Slim i de større Bronchier, Lungerne sunde. Milten blodoverfyldt. Slimhinden i Løbemaven opflosset og tildels afløst. Blodet koagulerede hurtigt." Hos andre Kjør er fundet langsomt koagulerende Blod, og catarrhalske Betændelsesfænomener i Tarmene og Urinveiene. Som Aarsager til Sygdommen har heller ikke dette Aar kunnet paavises andet end Misligheder ved Fjøsindretningerne og Stellet i det Hele. Disse Misligheder ere vel betydelige i Guddal, men omtrent lignende findes over hele Amtet. Det er antageligt, at Forplantelsen, ialfald indenfor samme Besætning, sker ved Smitte. Smittestoffet synes imidlertid ikke at være meget intenst, da Sygdommen har hersket i samme Besætning Aar efter andet, medens andre Besætninger i disses umiddelbare Nærhed ikke ere angrebne, uagtet der har været fri Forbindelse mellem dem. Paa et Sted blev en Besætning angrebet i dette Aar, efterat Gaarden i 6 Aar havde været fri for Sygdommen. Det synes som om Sygdommen maa være knyttet til Stedets Naturbeskaffenhed. Ligesaalidt i heromhandlede som i det foregaaende Aar har medikamentøs Behandling kunnet udrette noget mod den udviklede Sygdom. De foretagne Desinfektioner (Chlorrøgninger og Vadskninger med Carbolsyreopløsning) synes ogsaa at have været temmelig magtesløse. Sygdommens Standsning kan saaledes alene haabes ved i Fremtiden at indskrænke Besætningernes Størrelse, anskaffe nye og hensigtsmæssigere indrettede Fjøse, samt i det Hele anvende god Røgt og Pleie (E. Elvestad).

Gastrisk Feber forekom meget hyppigere end almindeligt, hvilket fornemmelig skyldes en enzootisk Udbredning af Sygdommen i Akers Prestegjeld. Sygdommen ansaaes her i Begyndelsen for Miltbrand, men viste sig siden at være en typhøs-gastrisk Feber, hvis Aarsager angives at have været daarlige Fjøs, Saltforgiftning og slet Stel i det Hele (Dehli, Vaumund).

Benskjørhed (tildels i Forbindelse med „**Slikkesyge**") har fremdeles havt en mindre Udbredelse og synes i det

Hele i de sidste Aar at have været i Aftagende. Navnlig er Sygdommen i Christians Amt gaaet betydelig tilbage; derimod har den vist sig i ikke ringe Grad hyppigere i Hedemarkens Amt, uden at Aarsagen dertil bestemt kan paavises (Steen).

Blodpis har i det Hele havt noget større Udbredelse end i det foregaaende Aar, saaledes i Buskeruds, Jarlsberg-Laurvigs og søndre Bergenhus Amter. Fra sidstnævnte Sted heder det, at Sygdommen vel ofte indtraf paa Vaarbeiterne, men dog var hyppigst udover Høsten, hvortil det slette Veir antages at have været den væsentligste Aarsag (Venaas). I Lister-Mandals Amt viste Sygdommen sig mindre hyppig end Aaret forud.

Lungetæring blev iagttaget hos omtrent det samme Antal Dyr som i det foregaaende Aar. Paa Aas Landbrugsskole var Sygdommen fremdeles udbredt blandt alle Kvægracer. Arvelighed og mindre gunstige hygiæniske Forhold anføres fremdeles som Aarsager (Thesen).

Klov- og **Mundsyge** synes at have tiltaget noget, fornemmelig i Christians Amt. Fra Gran anføres samtlige til Fedning paa et Brænderi indsatte Dyr at være blevne angrebne af en ondartet Klovsyge (Bentsen).

Besværlige Forløsninger. Af 68 uregelmæssige Fødsler var feilagtigt Leie opgivet i 50 Tilfælde, nemlig: Baglændsleie 9 Gange, Rygleie 5 Gange, Hovedet vendt til en af Siderne 12 Gange, Tverleie 4 Gange, Knæstilling 6 Gange, tilbagebøiede Lemmer 4 Gange, Sædeleie 10 Gange; Børslyngning angives 7 Gange, for trange Fødselsdele 7 Gange, for stort Foster og Bugvattersot hos samme 3 Gange, Afkræftelse 1 Gang. Sønderlemmelse af Kalven er opgivet udført 12 Gange, hvorhos 6 Kalve kan sees at være døde under Fødselen.

De vigtigste Sygdomme hos de mindre Husdyr vil sees af følgende Tabel (se Tabel III):

Faaret.

Miltbrand iagttoges i Nedenæs Amt hos 24 Faar, samtidig med Sygdommens Forekomst blandt Storfæet (se det under Koens Sygdomme for dette Amt Anførte). Sygdommen varede almindeligvis omkring 8 Dage og viste sig absolut dræbende, idet samtlige Angrebne døde.

Skab er fremdeles den mest udbredte Sygdom hos Faaret, og der er opgivet derfor at være behandlet et ikke ubetydeligt større Antal end Aaret forud. Fra Hedemarken berettes Sygdommen at være almindelig, men ikke ofte at komme under Dyrlægens Behandling (Stenersen); i Lister-Mandels Amt er Skab meget udbredt, ligeledes i søndre Bergenhus Amt, hvor Sygdommen paanyt skal være indført ved Smitte fornemmelig fra Sogn (Venaas). I nordre Bergenhus Amt anretter Sygdommen vel fremdeles overordentlig Skade, men der haabes paa bedre Tider, da Kurforanstaltningerne i det Hele synes at være komne i en bedre Gjænge, og Almuens Uvillie derimod mere og mere svinder. Vadskninger med Tobaksinfus anvendes fremdeles som Behandlingsmethode; i Tidsrummet fra Juli 1870 til Juli 1871 er dertil brugt 2 082⅓ ℔ Tobak (Elvestad). I Romsdals Amt er Sygdommen betydelig aftaget, men findes endnu hist og her paa forskjellige Steder; Amtsformandskabets i 1870 fattede Beslutning at inddrage Amtsdyrlægeposten og ophøre med de offentlige Kurforanstaltninger mod Sygdommen ansees derfor forhastet (Schmidt).

Leverikter og **Blegsot** omtales som almindelige i nordre Trondhjems Amt. Aarsagerne antages at ligge i den lange Udegaaen om Høsten i raat, koldt Veir, i Forbindelse med daarligt Foder (O. A. Saugestad).

Gjeden.

Skab findes fremdeles udbredt flere Steder.

Svinet.

Miltbrand var den væsentligste Sygdom, der iagttoges hos Svinet. Den iagttoges baade søndenfjelds og fornemmelig nordenfjelds, især i nordre Trondhjems Amt. Af 152 Svin, der opgives angrebne, døde 29, og dræbtes 4, af hvilke Tal 107 Angrebne og 18 Døde falde paa nordre Trondhjems Amt, 17 Angrebne og 5 Dræbte eller Døde paa søndre Trondhjems Amt, 38 Angrebne og 10 Døde eller Dræbte paa det Søndenfjeldske. Medens Sygdommen saaledes var forholdsvis mest udbredt i nordre Trondhjems Amt, var den her mindst ondartet; den angives ogsaa af Dyrlægerne der at have for det meste optraadt som saakaldet rosenartet Miltbrand (Askevold).

Husdyrrøgt og Husdyravl.

Husdyrrøgten gaar vel i det Hele stadig fremad, om end ofte kun langsomt. Fra Toten heder det, at Kvægrøgten i den senere Tid er betydelig forbedret og at Fæhusene nu bygges rummelige og hensigtsmæssige (Stai). Fra Smaalenene roses ogsaa Kvægstellet, medens der frem-

C. No. 4.

No. II. Sygdomme hos Koen.	Hele Riget.			Antal anmeldende Dyrlæger.	Christiania By og Akershus Amt.			Smaalenenes Amt.			Buskeruds Amt.			Jarlsberg-Laurvigs Amt.			Hedemarkens Amt.			Christians Amt.		
	Behandl.	Deraf dræbte	Deraf døde		Behandl.	Deraf dræbte	Deraf døde	Behandl.	Deraf dræbte	Deraf døde	Behandl.	Deraf dræbte	Deraf døde	Behandl.	Deraf dræbte	Deraf døde	Behandl.	Deraf dræbte	Deraf døde	Behandl.	Deraf dræbte	Deraf døde
Miltbrand	49	5	35	9	-	-	-	8	1	4	-	-	-	3	-	3	-	-	-	3	-	3
Typhus	33	9	11	9	7	4	-	5	1	3	-	-	-	3	1	2	10	2	3	5	-	3
Ondartet Catarrhalfeber	32	22	7	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Simpel Feber	8	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
Klov- og Mundsyge	254	9	-	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13	3	-	46	4	-	193	2	-
Kalvningsfeber	304	100	9	48	51	15	1	43	12	1	42	14	-	25	10	-	22	8	-	17	2	1
Benskjørhed og Slikkesyge	467	69	-	22	3	-	-	15	1	-	58	7	-	23	13	-	185	16	-	117	24	-
Blodpis	305	26	8	33	19	1	-	18	1	-	51	2	2	79	18	-	20	-	-	16	2	-
Catharrhalske Tilfælde	188	12	7	27	14	3	-	10	-	-	4	2	-	14	-	-	81	5	3	34	-	-
Lunge- og Brystbetændelse	211	40	7	37	32	2	-	16	1	-	23	7	-	12	3	-	62	8	5	25	5	1
Lungetæring	24	12	2	6	2	2	-	-	-	-	-	-	-	4	2	-	-	-	-	6	1	2
Parresyge	65	20	-	11	-	-	-	-	-	-	14	5	-	12	6	-	-	-	-	10	3	-
Kolik	40	3	1	12	5	-	-	1	-	-	2	-	-	-	-	-	12	2	-	10	-	1
Indigestion	619	8	2	44	65	-	-	112	-	-	94	2	-	66	3	-	66	1	-	51	-	1
Diarrhoe	220	20	3	40	27	1	-	31	-	-	30	3	-	8	1	-	18	2	-	45	5	1
Forstoppelse	232	12	2	33	31	2	-	23	1	-	3	1	-	30	-	-	33	3	1	20	-	1
Trommesyge	290	20	12	41	52	4	1	52	2	-	14	1	-	18	2	-	25	3	1	29	2	3
Mave- og Tarmbetændelse	41	9	1	8	1	-	1	13	1	-	1	-	-	13	4	-	-	-	-	-	-	-
Gastrisk Feber	121	17	1	17	46	13	-	18	3	-	18	-	-	7	1	-	4	-	-	13	-	-
Bughindebetændelse	31	7	1	6	-	-	-	2	2	-	10	1	1	9	2	-	-	-	-	-	-	-
Leversygdom, Gulsot	12	1	-	6	2	-	-	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vatersot	18	4	2	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Nyrebetændelse	28	1	4	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	1	-	16	-	3
Hjernebetændelse	22	3	6	9	-	-	-	9	1	5	-	-	-	-	-	-	2	-	-	3	-	1
Rheumatisme	103	3	-	16	12	-	-	9	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	12	2	-
Lamheder	45	1	-	16	-	-	-	12	1	-	11	-	-	-	-	-	4	-	-	3	-	-
Kopper	51	-	-	6	-	-	-	-	-	-	17	-	-	7	-	-	-	-	-	2	-	-
Rosen	54	-	1	15	12	-	-	5	-	-	6	-	-	3	-	-	4	-	-	7	-	1
Skab	211	-	-	9	-	-	-	3	-	-	5	-	-	-	-	-	13	-	-	18	-	-
Lus, Kløe og Udslet	2777	-	-	39	201	-	-	479	-	-	514	-	-	35	-	-	830	-	-	411	-	-
Forrækkelser	135	5	-	20	1	-	-	27	-	-	28	2	-	3	-	-	17	1	-	8	2	-
Benbrud	60	27	1	22	8	2	1	3	3	-	-	-	-	2	2	-	5	2	-	15	7	-
Øienbetændelse	60	3	-	20	6	-	-	7	1	-	1	-	-	10	-	-	10	-	-	7	-	-
Andre chirurgiske Tilfælde*)	1261	24	1	43	44	-	-	134	-	-	41	2	-	19	1	-	784	10	-	77	1	-
Yverbetændelse	457	10	-	48	59	-	-	70	-	-	79	4	-	42	3	-	28	-	-	53	1	-
Forstoppet Patte	95	-	-	15	2	-	-	25	-	-	31	-	-	1	-	-	-	-	-	5	-	-
Feil ved Melken	225	-	-	23	12	-	-	3	-	-	19	-	-	30	-	-	54	-	-	26	-	-
Børkrængning og Fremfald	80	7	3	29	13	1	2	15	3	-	10	2	-	3	1	-	4	-	-	7	-	-
Børbetændelse	42	5	2	15	5	1	1	2	1	-	6	-	-	3	1	-	5	-	-	8	1	-
Efterbyrdens forhalede Afgang	418	1	-	46	55	-	-	26	-	-	51	-	-	29	-	-	44	-	-	63	1	-
Kalvkastning	530	-	-	19	33	-	-	-	-	-	8	-	-	48	-	-	275	-	-	116	-	-
Fødselshjelp	452	23	4	54	69	4	1	32	-	-	48	4	-	15	4	-	73	2	1	66	3	2
Kastration	145	-	-	14	-	-	-	5	-	-	9	-	-	1	-	-	7	-	-	-	-	-

*) Herunder indbefattes: Svulster, Saar og Læsioner, Brok, Benbrud m. m. Dødsaarsagen opgives i følgende Tilfælde: Broktilfælde 3 dræbte, 1 død; Kræft og andre Svulster 3 dræbte; fremmede Legemer i Madrøret 3 dræbte; Benbrud 1 dræbt; Gjennemligning 2 dræbte; Bristning af Urinblæren 1 dræbt; Saar 1 dræbt.

Fra en Dyrlæge i Hedemardens Amt og en i søndre Bergenhus Amt opgives: 551 Kjør, — hvoraf 5 dræbte, 5 døde, — at være behandlede for „Underlivs- og andre indvortes Sygdomme“ uden nærmere Angivelse af Sygdommens Natur.

ratsbergs Amt.			Nedenæs Amt.		Lister-Mandals Amt.			Stavanger Amt.			Søndre Bergenhus Amt.			Nordre Bergenhus Amt.			Romsdals Amt.		Søndre Trondhjems Amt.			Nordre Trondhjems Amt.			Nordlands Amt.	
Behandl.	Deraf dræbte	Deraf døde	Behandl.	Deraf døde	Behandl.	Deraf dræbte	Deraf døde	Behandl.	Deraf dræbte	Deraf døde	Behandl.	Deraf dræbte	Deraf døde	Behandl.	Deraf dræbte	Deraf døde	Behandl.	Deraf dræbte	Behandl.	Deraf dræbte	Deraf døde	Behandl.	Deraf dræbte	Deraf døde	Behandl.	Deraf dræbte
1	1	-	22	22	4	-	2	2	-	1	-	-	-	-	-	-	6	3	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	1	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	32	22	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
21	10	1	-	-	-	-	-	7	7	-	10	5	1	-	-	-	-	-	19	6	2	47	11	2	-	-
30	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	-	34	3	-	-	-
4	-	-	-	-	8	-	-	1	-	-	40	1	-	-	-	-	1	-	12	-	-	36	1	6	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	6	-	3	-	-	-	1	-	12	1	1	10	1	-	-	-
9	3	-	-	-	-	-	-	2	2	-	1	-	-	-	-	-	1	1	2	-	-	26	8	1	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	7	-	-	-
16	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	6	-	-	-
1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	-	-	-	-
47	1	-	-	-	6	-	-	14	-	-	16	-	-	-	-	-	4	-	23	1	1	47	-	-	8	-
11	-	-	-	-	3	-	-	1	1	-	11	2	2	-	-	-	-	-	16	3	-	19	2	-	-	-
1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	23	-	-	-	-	-	1	1	18	2	-	49	1	-	-	-
31	4	-	-	-	5	-	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	52	2	7	-	-
11	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13	-	1	2	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	2	-	6	-	-	-	-
5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-
-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13	2	2	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	7	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	2	-	-	-
9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	20	1	-	34	-	-	-	-
3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	10	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	25	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	17	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	172	-	-	-	-
10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	42	-	-	-	-	-	-	-	117	-	-	127	-	-	11	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	8	-	-	39	-	-	-	-
1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	-	17	8	-	7	-
3	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	9	1	-	3	1
40	5	1	-	-	-	-	-	8	-	-	11	2	-	-	-	-	5	1	30	2	-	54	-	-	14	-
26	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	22	-	-	-	-	-	-	-	21	2	-	51	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	21	-	-	-	-
4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	54	-	-	2	-
5	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	2	-	1	-	-	-	-	-	2	-	-	14	-	-	-	-
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	6	1	-	5	-
17	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	25	-	-	-	-	-	-	-	30	-	-	67	-	-	5	-
21	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	23	-	-	-	-
19	-	-	-	-	-	-	-	7	-	-	13	1	-	-	-	-	-	-	32	-	-	73	5	-	5	-
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	122	-	-	-	-

kommer Klager over at Hovbeslaget hos Hesten ofte er mindre godt, hvilket foraarsager mange Fodskader (C. Nielsen). Fra Stavanger Amt lyder ligeledes Efterretningerne mere opmuntrende (Follum). I Lister-Mandals Amt synes derimod Sandsen for Forbedringer af saavel Jordbruget som Fædriften snarere at gaa tilbage. Efterhaanden er Amtets Landbrugsskole bleven nedlagt samt Amtsdyrlæge- og Amtsagronom-Posterne ophævede; Dyrskuer

C. No. 4.

Tabel III. Sygdomme.	Hele Riget.			Antal anmeldende Dyrlæger.	Christiania By og Akershus Amt.			Smaalenenes Amt.			Buskeruds Amt.			Jarlsberg-Laurvigs Amt.			Hedemarkens Amt.			Christians Amt.		
	Behandl.	Deraf			Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf	
		dræbte	døde			dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde
Faaret.[1])																						
Miltbrand	24	-	24	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Klov- og Mundsyge	38	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skab	18492	-	-	10	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	40	-	-	-	-	-
Vatersot (Flyndresyge)	274	42	36	14	15	1	4	18	-	-	-	-	-	-	-	-	19	4	3	69	14	12
Dreiesyge	17	17	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hoste og Catarrh	29	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13	-	-	14	-	-
Lungebetændelse	5	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Indigestion og Forstoppelse	23	3	-	8	1	1	-	4	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
Trommesyge	19	4	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	3	-	-	-	-	-	-
Øiensygdom	39	1	-	10	4	-	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	14	-	-	-	-	-
Yverbetændelse	16	1	-	8	-	-	-	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-
Fødselshjelp	36	1	-	12	15	-	-	4	-	-	1	-	-	-	-	-	6	1	-	1	-	-
Chirurgiske[2]) Tilfælde	60	3	-	18	3	-	-	1	1	-	-	-	-	2	-	-	30	1	-	9	-	-
Kastration	397	2	1	18	-	-	-	5	-	-	18	1	-	9	-	-	10	-	-	25	-	1
Gjeden.																						
Klov- og Mundsyge	11	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skab og Udslet	12	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
Vatersot (Leverflyndre)	41	8	10	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	-	4	4	3	1
Dreiesyge	14	10	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	4	-
Hoste og Catarrh	11	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-
Indigestion og Forstoppelse	11	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lungebetændelse og Tæring	4	1	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
Diarrhoe	10	-	1	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	1	-	-	-
Øiensygdom	10	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	5	-	-
Chirurgiske Tilfælde	62	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	54	-	-	6	-	-
Kastration	8	-	1	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-
Svinet.[3])																						
Miltbrand	152	4	29	19	3	1	2	1	-	-	6	-	2	6	-	1	1	-	-	8	-	3
Mæslinger og Pletfeber	28	1	-	5	-	-	-	-	-	-	11	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Kramper	108	15	15	24	-	-	-	1	-	-	3	1	-	7	4	1	13	2	1	16	-	3
Lamheder	54	10	1	13	-	-	-	4	1	-	5	2	-	-	-	-	10	2	1	9	2	-
Hjernebetændelse og Hjerneslag	89	27	4	19	2	-	-	9	2	-	11	9	-	5	-	-	13	4	3	6	3	-
Halsbetændelse	59	6	10	18	2	1	-	1	-	-	8	1	-	-	-	-	9	2	1	8	-	1
Lunge- og Brystbetændelse	91	25	4	21	12	2	-	8	2	-	21	7	-	1	1	-	8	2	1	11	3	-
Mave- og Tarmbetændelse	13	4	-	9	3	-	-	1	-	-	1	1	-	-	-	-	3	1	-	4	2	-
Diarrhoe	22	1	-	9	2	-	-	2	1	-	4	-	-	6	-	-	1	-	-	-	-	-
Forstoppelse og Indigestion	268	8	4	24	11	-	-	13	1	-	28	1	-	15	-	-	36	1	1	49	2	2
Rheumatisme	45	3	1	13	9	2	1	5	-	-	2	-	-	8	-	-	8	-	-	-	-	-
Bensyge og Rachit	123	11	2	11	11	1	-	2	-	-	-	-	-	13	-	-	-	-	-	12	-	-
Grisefeber	23	2	2	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

[1]) Desuden opgiver en Dyrlæge i Hedemarkens Amt at have behandlet 22 Faar, hvoraf 1 dræbtes, 2 døde, for „indvortes Sygdomme“ uden

[2]) Herunder indbefattes: Benbrud, Ledbetændelser, Brok, Svulster o. L.

[3]) Desuden opgiver en Dyrlæge i Hedemarkens Amt 172 Svin, hvoraf 4 dræbtes, 3 døde, at være behandlede for „forskjellige Sygdomme“

Bratsbergs Amt.			Nedenæs Amt.			Stevanger Amt.			Søndre Bergenhus Amt.			Nordre Bergenhus Amt.			Romsdals Amt.			Søndre Trondhjems Amt.			Nordre Trondhjems Amt.			Nordlands Amt.		
Behandl.	Deraf dræbte	Deraf døde	Behandl.	Deraf dræbte	Deraf døde	Behandl.	Deraf dræbte	Deraf døde	Behandl.	Deraf dræbte	Deraf døde	Behandl.	Deraf dræbte	Deraf døde	Behandl.	Deraf dræbte	Deraf døde	Behandl.	Deref dræbte	Deref døde	Behandl.	Deraf dræbte	Deraf døde	Behandl.	Deraf dræbte	Deraf døde
-	-	-	24	-	24	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	30	1	-	-	-	-
6	-	-	-	-	-	-	-	-	1000	-	-	17000	-	-	430	-	-	1	-	-	10	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20	-	-	133	23	17	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	9	-	-	-	-
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-	13	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	4	-	-	-	-
4	1	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	7	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	7	-	-	-	-	-
4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	8	-	-	1	-	-
18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	14	-	-	293	-	-	5	1	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	2	-	-	-	-
2	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-
1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	26	5	4	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	6	2	-	-	-
5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-
2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	1	2	-	-	-	-	-
2	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	17	3	2	107	-	18	-	-	-
7	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	-	-	-	-	-
9	1	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	1	1	50	6	6	-	-	-
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	22	2	-	2	1	-
4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	39	8	1	-	-	-
16	-	6	-	-	-	-	-	-	8	1	1	-	-	-	-	-	-	2	1	-	5	-	1	-	-	-
6	3	1	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	20	4	2	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	2	-	-	-	-	-
32	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	13	2	-	65	1	1	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	7	1	-	5	-	-	-	-	-
14	-	-	-	-	-	-	-	-	18	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	53	8	2	-	-	-
3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20	2	2	-	-	-

nærmere at angive disses Art.

uden nærmere Angivelse af disses Art.

Sygdomme.	Hele Riget.			Antal anmeldende Dyrlæger.	Christiania By og Akershus Amt.			Smaalenenes Amt.			Buskeruds Amt.			Jarlsberg-Laurvigs Amt.			Hedemarkens Amt.			Christians Amt.		
	Behandl.	Deraf dræbte	Deraf døde		Behandl.	Deraf dræbte	Deraf døde	Behandl.	Deraf dræbte	Deraf døde	Behandl.	Deraf dræbte	Deraf døde	Behandl.	Deraf dræbte	Deraf døde	Behandl.	Deraf dræbte	Deraf døde	Behandl.	Deraf dræbte	Deraf døde
Svinet.																						
Fødselshjelp	32	12	3	15	5	-	1	3	1	-	10	3	-	2	1	-	1	1	-	6	2	2
Chirurgiske Tilfælde[1])	204	16	15	28	6	1	-	19	3	-	8	-	-	7	3	-	86	4	13	36	1	2
Kastration	671	-	4	32	23	-	-	25	-	-	69	-	-	6	-	-	56	-	2	50	-	1
Hunden.																						
Hvalpesyge	128	22	27	28	21	6	1	18	1	3	23	4	4	5	-	-	7	1	-	8	-	4
Catarrh	6	-	-	5	-		-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lunge- og Brystbetændelse	11	2	3	6	-	-	-	1	1	-	7	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Indigestion og Forstoppelse	16	1	-	10	-	-	-	2	-	-	1	-	-	-	-	-	4	-	-	2	-	-
Hjernebetændelse og Kramper	18	4	2	8	4	-	1	5	1	-	-	-	-	3	-	1	1	-	-	2	-	-
Ørebetændelse (Ørerorm)	22	-	-	11	9	-	-	1	-	-	2	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-
Øienbetændelse	20	-	-	11	5	-	-	6	-	-	4	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Ormetilfælde	9	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-
Udslet og Skab	46	-	-	10	12	-	-	5	-	-	19	-	-	-	-	-	4	-	-	1	-	-
Rheumatisme	4	-	-	3	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fødselshjelp	7	1	1	3	-	-	-	1	1	-	6	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Chirurgiske Tilfælde[2])	177	4	2	22	83	-	-	24	1	-	26	-	1	2	1	-	10	-	1	7	-	-
Kastration	51	-	-	15	5	-	-	3	-	-	14	-	-	1	-	-	10	-	-	2	-	-
Katten.																						
Katarrh	4	1	-	3	-	-	-	-	-	-	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lunge- og Brystbetændelse	3	-	-	2	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diarrhoe	2	-	1	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bugvatersot	1	1		1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Chirurgiske Tilfælde	10	1	-	2	-	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kastration	22	-	-	4	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

[1]) Herunder indbefattes: Fremmede Legemer i Halsen, Forrækkelser, Benbrud, Ledsygdomme, Saar m. m. Dødsaarsagen er opgivet i følgende
[2]) Herunder indbefattes: Saar, Kontusioner, Svulster, Ledbetændelse m. m.

afholdes heller ikke mere (G. Manstad). I nordre Bergenhus Amt synes de fleste Steder Sandsen for et bedre Stel fremdeles at være liden (Elvestad).

Dyr- og Fjøsskuer ligesom de mangesteds nyopretteede Meierier tillægges i Almindelighed megen Betydning for Udviklingen af et bedre og mere tidsmæssigt Stel.

Husdyravlen. Som Bevis paa dennes Udvikling kan anføres, at der fra Stavanger Toldsted i 1870 er til England udført 140 Heste, 224 Stykker Storfæ og 2 076 Faar (Follum). For Hornkvægets Vedkommende spores i det Hele Fremskridt i Valg af Avls- og Tillægsdyr. I det Søndenfjeldske omtales Thelemarksracen stadig at vinde større Udbredelse (Christophersen, O. Johnsen); i det Trondhjemske roses fremdeles Krydsning med Ayrshireracen som vel skikket til at frembringe gode Melkekjør (I. Bang, O. A. Saugestad).

Hesteavlen synes dette Aar flere Steder at have gjort ret tilfredsstillende Fremskridt. Fra Hedemarken heder det saaledes, at Hesteavlen tiltager, men at man endnu ikke forstaar ordentlig at krydse de forskjellige Racer. Salget af Heste forøges; de fleste Dyr afsættes til Sverige, nogle ogsaa til England og Tydskland (Stenersen, S. Fjæstad). Ogsaa i Christians Amt tiltager Salget af Heste (Stai). Fra Romsdalen berettes Hesteavlen at være i Opkomst (C. Schmidt). I Trondhjems Stift er Interessen for Hesteracens Forbedring i stærk Stigen. Til Krydsning søges især den gudbrandsdalske Race (Bjørndal, I. Bang, Saugestad). Medens det betydelige Opkjøb af Heste især til Sverige har bevirket en betydelig Formind-

Bratsbergs Amt.			Nedenæs Amt.			Stavanger Amt.			Søndre Bergenhus Amt.			Nordre Bergenhus Amt.			Romsdals Amt.			Søndre Trondhjems Amt.			Nordre Trondhjems Amt.			Nordlands Amt.		
Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf		Behandl.	Deraf	
	dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde		dræbte	døde
2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	3	-	-	-	-
9	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	32	1	-	-	-	-
88	-	-	-	-	-	1	-	-	24	-	-	-	-	-	1	-	-	75	-	-	253	-	1	-	-	-
4	1	1	-	-	-	-	-	-	26	9	7	-	-	-	-	-	-	3	-	1	13	-	6	-	-	-
2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-
1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
2	-	-	-	-	-	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	1	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	2	-	-	-	-	-
	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-		-
1	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5	-	-	-	-	-	-	-	-	15	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	3	-	-
1	-	-	-	-	-	2	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-

Tilfælde: Benbrud 6 dræbte; fremmede Legemer i Halsen 3 dræbte; Skede- og Børkrængning 3 dræbte; Endetarmkrængning 2 dræbte.

skelse i Hesteholdet, ere Hestepriserne i nogle faa Aar stegne næsten til det Tredobbelte (Askevold, Nissen).

Faareavlen maa siges at gaa i det Hele jevnt og stadig fremad. Krydsning med engelske Faar af forskjellige Racer er fremdeles hyppig; især roses Faar, der er fremkomne ved Blanding af Cheviotracen og den norske Tuterørace (Bjørndal, Saugestad). Paa Vestlandet danner Skabsygen fremdeles den væsentligste Hindring for Faareavlens Opkomst.

Svineavlen skildres fra flere Steder som tagende godt Opsving. Forædling ved Krydsning med engelske Svineracer anvendes med Fordel i Egnene nord for Christiania (Blystad).

Med Hensyn til **Veterinærvæsenet** i Almindelighed omtales Kvaksalveriet flere Steder at være i Aftagende. Men Medikamenternes Kostbarhed og de ofte store Afstande angives fremdeles i høi Grad at hindre Almuen fra at søge Dyrlægehjelp.

D. Bilag.

1. Om Fattigforholdene i Eidsvold.

(Af Kand. med. Thoresens Medicinalberetning for 1871.)

De af mig som Fattiglæge i Eidsvold behandlede Syge have i de forskjellige Maaneder varieret mellem 20 og 34 og Antallet for det hele Aar er gaaet op til 324, hvilket store Antal noksom beviser, i hvilken slet økonomisk Tilstand Husmands- og Inderstklassen befinder sig. Det er kun som sjelden Undtagelse at regne, at en Familieforsørger blandt disse Klasser er i den Forfatning, at han kan, naar Sygdom indtræder, afse Noget til Lægehjelp og Medicin, og Følgen heraf er, at Fattigvæsenet maa optræde som Hjelper. Denne Hjelp kommer imidlertid som oftest sent og man erholder næsten altid Tilfældene under Behandling i de mere fremskredne Stadier og for de akute Sygdommes Vedkommende, naar det staar paa Vendepunktet mellem Liv og Død. Lungebetændelser, akute Bronchiter og Ledderheumatismer have været de hyppigste akute Sygdomme, medens Anæmier, Debilitetssygdomme, Cardialgier, Koliker og neuralgiske Affektioner have været de almindeligste kroniske Former, hvilke staa i umiddelbar Forbindelse med de usle Kaar, disse Mennesker have at kjæmpe med. Blandt Aarsagerne er lang Diegivning en almindelig Grund til Afmagring, Udmattelse og Forstyrrelse i Nervesystemets Funktioner, og naar man gjør de Syge opmærksom herpaa, mødes man almindeligt med det Svar, at det er en Nødvendighed, som ikke kan raades Bod paa, da de ellers Intet have til passende Næring for de spæde Børn. Dette medfører ogsaa Sandhed; thi de Fødemidler, som findes hos disse fattige Familier, bestaa almindelig af Havremel og Potetes, hvoraf laves de saakaldte Fladkager eller Lomper, der halvsteges paa en Komfurplade og udgjør en raa, ufordøielig og lidet smagende Kost. Havremelet benyttes ogsaa udrørt med kogende Vand som Vælling, og i de færreste Tilfælde haves Melk til Opblanding. Denne saakaldte Vasvælling i Forbindelse med Sild udgjør en meget almindelig Næring baade til Voxne og Børn og Enhver vil indse, at den til spæde Børn og syge Mennesker er en lidet tjenlig Føde. Naar den Fattige ydes Hjelp i Sygdomstilfælde, foregaar denne Ydelse som oftest i Form af et Par Bismerpund Havremel, og det bliver saaledes en Nødvendighed, at Lægen maa forstrække de Syge med nogle kontante Skillinger for at skaffe dem under deres Sygdom Melk eller Bygsuppe. — — — Uagtet alle Anstrængelser har Fattigbudgettet dog stadigen voxet, og Skatter og Afgifter have tiltaget i den Grad, at mange Skatteydere, der selv ere Folk i meget smaa Kaar, vanskelig magte at udrede dem.

Man skulde ved første Øiekast tro, at denne tiltagende Fattigdom i Eidsvold, som hører til de mere begunstigede Herreder, der indeslutter i sig de Betingelser, der tjene til at ophjelpe Almuens Kaar (Jernbane, der fører til Hovedstaden som Afsætningssted for Jordbrugets Frembringelser) snarere maatte være en Indbildning end en Virkelighed. At det imidlertid ikke er saa, er kun altfor vist og med nøiere Kjendskab til Forholdene ere Grundene ikke vanskelige at finde, og jeg vil tillade mig i al Korthed at fremsætte de vigtigste. Jeg vil ikke videre opholde

mig ved de Aarsager, som gjælde i større eller mindre Grad det hele Land, saasom Landeiendommenes unaturlige Stigning i Pris og deraf følgende forhøiede Arbeidspriser for et halvt Snes Aar siden, hvilket bragte Landmanden til at leve over Evne, idet man troede, at Jordbruget kunde bære enhver Udgift. De videre Følger heraf paa Almuens Krav og Fordringer med Hensyn til Levemaade, Klædedragt og til Livets Fornødenheder i det Hele taget, ere saa ofte omtalte og udviklede, at jeg anser det unødvendigt nøiere at indgaa paa samme. Den skadelige Virkning heraf i økonomisk Henseende deler Eidsvold idetmindste med de fleste østlandske Distrikter og man har ingen særlig Grund til at beklage Eidsvold fremfor mange andre Bygder. Hvad der i Nøden har været den største Ulykke er, at Eidsvold har hørt til en af de vigtigste Kjørebygder. Kjørsel til og fra Christiania udgjorde før Jernbanens Anlæg den vigtigste Fortjeneste for næsten den hele Gaardbrugerstand. Følgen var den, at Jordbruget blev i høieste Grad forsømt, Gaardene bleve, eftersom Børnene voxte op, udstykkede i smaa Parceller, og naar disse Parceller vare saa store, at Eieren kunde ernære 1—2 Heste syntes han at være helhjulpen, og Familierne fandt ogsaa sit Udkomme med de Kontanter, som Kjørsel baade Sommer og Vinter, Vaar og Høst indbragte. Da Jernbanen begyndte at virke, indtraadte en fuldstændig Revolution i denne Bøndernes Næringsvei. Priserne for al Transport blev saa lav, at det ikke kunde falde nogen fornuftig Mand ind at indlade sig paa nogen Konkurrence. Naar det derimod kommer an paa at bringe sine Varer tiltorvs og forskaffe sig hjem de nødvendige Artikler, er man endnu ofte Vidne til, at Bonden tager sin Hest og sit Kjøreredskab og drager Landeveien til Byen, hvilket noksom beviser hans Vanskelighed for at udrede de faa Skillinger, som skal til for at benytte Jernbanen.

Denne Udelukkelse fra Kjørsel gjorde, at Gaardbrugeren maatte vende tilbage til sin naturlige Bedrift, Jordbruget. Det viste sig nu snart, at dette var i de fleste Tilfælde for ubetydeligt til at ernære en Familie, og han kom hvert Aar mere og mere i Gjæld, og den første Virkning var, at Mange søgte at komme over til Amerika, og vi have heri den fornemste Grund til den store Udvandring, som er foregaaet fra Eidsvold i de sidste 4—5 Aar. Ingen vil vel benegte, at Jernbanen, som ethvert Middel, der letter Kommunikationen og forøger Samfærdselen, i Længden altid vil bidrage til en Bygds Opkomst, men Eidsvold staar som Exempel paa, at denne kan foraarsage store om end overgaaende Ulemper, idet den træder forstyrrende ind i et Steds Næringsvei. Inden de Kræfter, som saaledes ere blevne gjorte overflødige, kunne finde en gavnligere og nyttigere Beskjæftigelse, vil ikke saa kort Tid medgaa, og den Generation, hvorunder disse Omvæltninger foregaa, vil altid faa meget at kjæmpe med og have en vanskelig økonomisk Stilling at gjennemgaa.

Den paaviste Forrykkelse af Forholdene hos Gaardbrugerne har ogsaa havt sin Indvirkning paa Husmandsklassen. Paa Grund af Eierens Trang til mere Jord bleve de større Pladse, naar Leilighed gaves, inddragne under Gaarden og Husmænd nedsatte paa nogle faa Maal Jord, hvorfor de som oftest pligte at indfinde sig paa Gaarden i Aannetiderne for en lav Betaling, medens deres Arbeidsherre ingen Forpligtelse har til at skaffe dem Arbeide i den arbeidsløse Tid. Da nu Pladsene ikke give Husmanden noget til Ophold, saa indser man let, i hvilken ynkelig Forfatning mange Husmænd med stor Familie maa komme, naar Arbeidsløshed om Vinteren indtræder, og Betlerstien bliver da ofte den eneste Udvei til Livets Bevarelse. Denne Arbeidsløshed om Vinteren for Husmanden vil altid i større eller mindre Grad indfinde sig, saasnart Jordeiendommene ere saa smaa, at Gaardbrugeren hverken har Jord eller Raad til at beskjæftige Folk om Vinteren, og den vil ogsaa tiltage, jo mere Maskinkraften i de forskjellige Arbeidsgjenstande træder istedetfor Haandkraften, og jeg vil her blot nævne Dampmaskinens Anvendelse til Tærskning af Kornet, som før var et almindeligt Arbeide i Vinterens Løb for Gaardens Husmænd. Saa fortrykte som Forholdene ere i Bygden, maa Gaardbrugeren om Vinteren, istedetfor at blive hjemme paa sin Gaard, ud for at fortjene Noget ved Kjørsel, og denne søges dels i selve Bygden hos dem, som endnu have nogen Skov at nedhugge, dels udenbygds i de mere skovrige Trakter. Jeg har ved en anden Leilighed, nemlig i Forslag til Formandskabet i Anledning Udnævnelse af en Fattigforstander, gjort opmærksom paa, at Eidsvold paa længere Tid ikke kan vente nogen forbedret økonomisk Stilling, men at den snarere vil forværres, naar de endnu tiloversblevne Skove ere tilintetgjorte, hvilket ikke vil vare længe, naar den Skoveier, som er begyndt med Hugst af Stik og Props etc., faar Lov til at fremture. Denne Tilintetgjørelse af Smaaskoven er en Følge af, at Jernbanen med sin store og billige Transportevne er ført op i Nærheden af vore Skovdistrikter uden at det kan falde Nogen ind at lægge den dette til Last, men det beviser Sandheden af den gamle Sætning, naar man ikke forstaar sin egen Fordel, maa man tage Skade til Gjengjæld. Det er at forudse, at eftersom Jernbanelinierne udvides vil denne Ødelæggelse udbrede sig videre og videre over Landet til ubodelig Skade paa de fremtidige økonomiske og klima-

tiske Forhold. Naar, som i dette Tilfælde, det hele Land og kommende Slægter ere udsatte for at lide under den Uforstand og Mangel paa Fremsynthed, som nu gjør sig gjældende, da synes en Umyndiggjørelse at maatte være paa sin rette Plads og det er den samme Forholdsregel, man griber til, naar den enkelte private Mand handler som et galt Menneske og forøder sin Formue. At Staten tilsidst maa gribe til dette Middel er utvivlsomt, men dette sker maaske først, naar Skoven er borte. Naar dette er Tilfældet i og omkring Eidsvold, vil den vigtigste Vinterfortjeneste ved Kjørsel ophøre, og sandsynligvis bliver Udvandringen til Amerika den Udvei, som man vil ty til for at komme bort fra de fortrykte Forholde. Paa denne Maade vil det ogsaa lidt efter lidt blive muligt, at de udstykkede Jordeiendomme kunne blive samlede til større Brug, der kunne ernære en Familie, og som rimelig Følge heraf vil Husmanden kunne erholde Pladse, som kunne give ham Ophold i den mindst beskjæftigede Tid. Jeg vil ogsaa gjøre opmærksom paa, at Eidsvold fortiden og i lange Tider maa svi for den Tankeløshed og Mangel paa Kontrol, som den har udvist under Indflyttelse af fattige Familier under de store Jernbanearbeider. Følgen heraf har været, at enkelte Kredse i Bygdens sydlige Udkanter ere befolkede med sande Fattigreder, der føre den ynkeligste Tilværelse og bidrage for en ikke ringe Del til det store Fattigbudget. Jeg har noget nøiere indgaaet paa disse Forholde for Eidsvolds Vedkommende, da jeg har troet, at det muligens kunde have sin Interesse at se dem fremdragne paa en Tid, da man daglig hører det Spørgsmaal fremsat: hvad kan nu Grunden være til den stadig tiltagende Fattigdom? At Eidsvold desværre hører til de mørke Strøg, hvor Letsindigheden og Usædeligheden især gjør sig gjældende, er naturligvis Noget, som tyngder meget i Vægtskaalen, og jeg tror, at det i det Hele taget ikke er saa vanskeligt at finde Grundene til Usseldommen og Armoden, men Vanskeligheden ligger i at hitte paa, hvorledes man bedst skal modarbeide den og bringe Forholdene tilbage paa en bedre Fod.

---

2. De hygiæniske og sociale Forhold i søndre Østerdalens Lægedistrikt.

(Af Distriktslæge Munthes Medicinalberetning.)

Klimaet langs Glommens Dalføre, og hvad der nu specielt staar mig for Øie, de Vidder indover mod Trysil og den svenske Grændse, som danne søndre Østerdalens Lægedistrikt, er sundt, men vistnok skarpere og koldere, end paa de fleste Steder i Norge. Luften er til enhver Aarstid ren og behagelig, men om Vinteren, naar alle Vande ligger tilfrosne, er den overmaade tør, da Luftstrømningerne fra Havet kun sparsomt naar herop. Paa Grund af denne Luftens Tørhed og tildels ogsaa Stilhed føles i disse Trakter en Kulde af 25° R. neppe mere end ÷ 10 a 15° ved Søkysten; men denne Tørhed i Forbindelse med den ofte indtrædende stærke Vinterkulde, der stundom kan drive Kviksølvet ned til det laveste Standpunkt i vore Thermometre, gjør den, især om den er forbunden med Sne, for sensible og svage Lunger temmelig irriterende og fremkalder let Blodspytning, naar Anstrængelser gjør et hurtigt og voldsomt Aandedræt nødvendigt. Dertil kan vel ogsaa det paa Grund af Høideforholdene mindre Luftstryk bidrage noget. For sunde og tilvante Lunger er derimod vor østerdalske Luft saavel Sommer som Vinter høist vederkvægende. Jeg skulde ogsaa tro, at til sine Tider af Aaret Duften af de uhyre Naaleskove, der i den Grad bedække disse Egne, at Indbyggernes Gaarde og Bosteder kun ere som Oaser i en Ørken at regne, lægger Helsebod i den østerdalske Luft. En anden Grundbetingelse for Sundhedens Trivsel, godt Vand, findes ogsaa paa Grund af den sandige Jordbund som oftest overalt i Overflod.

Da Mennesket i Regelen psychisk og fysisk mere eller mindre er et Speilbillede af den omgivne Naturs eiendommelige, heldige eller uheldige, Indflydelse, frembyder mit Distrikt i Gjennemsnit kvikke, raske, smukke Mænd og Kvinder, der sikkerlig danne et udmærket Materiale til et i enhver Henseende dygtigt Folk. Østerdøler og Solunger ere ogsaa dygtige Folk i Alt, hvad der henhører til deres Bygders Hovedbedrift, — Tømmerets Hugning, Kjøring og Flødning. De udvikle under disse Arbeider, hvortil de traditionelt øves fra Barnsben, en Kraft, Udholdenhed, Haardførhed, Raskhed og Dristighed, der maa vække Beundring. Vi skulle følge dem under

disse deres Arbeider, hvorved vi ville faa et klarere Syn for de Farer, disse Mænds Liv og Helbred udsættes for, — vi skulle være med at pakke deres „Næverkont“ (— en Skræppe næsen vandtæt, flettet af Bast —), for at lære deres Kosthold at kjende under deres anstrængende Expeditioner: En liden Sæk Mel, 1 Pose Salt, 1 Stykke Flesk eller en Del Sild, Lefser og Havrebrød, 1 Æske Smør, 1 Spegelaar, 1 Stykke sur Mysmer, samt en Pose Kaffe og en Del Sukker, — mere eller mindre fuldstændigt og godt, eftersom Leiligheden er — fylder den rummelige Kont, der desuden endnu som Kogeredskaber stundom maa medtage en liden Kaffekjedel og en „Svenskepande“, samt af Klæder en Skjorte og 1 Par Strømper. Under Laaget sees et Par Øxer og stundom Støvler at stikke frem. Med denne meget betydelige Byrde paa Ryggen drager Karlen i Selskab med en eller flere Kammerater af Gaarde, enten tilfods gjennem Tykt og Tyndt, eller, om Føret er dertil, paa sine Skier milevidt bort i den store Skovørken til sin ofte fjerne Hugst. Ikke altid kommer han til beboet Hus, ei engang til en Sæterhytte, hvor han kan finde Nattely og Hvile under sit Arbeide; men meget ofte maa han tækkes med at opslaa sin Bolig i en Tømmerkøie, en improviseret Hytte paa 4 a 6 Alen i □, opført af slet laftede Stokke, hvis Mellemrum ere tettede med rigeligt Mos. Et Tag af kløvede Stokke og Granbark, tættet med Mos, dækker som oftest den skrøbelige Bolig, hvis lave Dør bringer den stive pelseklædte Gubbe til at stønne, naar han en sjelden Gang træder ind, for at se til sine „Skogsfolk“. I Krogen ved Døren er lagt en Helle og opstablet og lerklint en Hoben Stene i Form af en Skorsten, hvorpaa Grøden eller Survellingen, Kaffeen eller Mysmerdrikken koges, og Flesket eller Silden steges. Paa dette Ildsted underholdes et stadigt Baal Dag og Nat, naar Beboerne ere tilstede; thi ligesaa nødvendig som Ventilationen er i dette snevre Rum, ligesaa rigelig foregaar den ogsaa gjennem den vide Skorstensaabning og den skrøbelige Dør. Ligeoverfor Døren er oplagt en Hjeld af „Kløvjur“, hvor Karlene enten rede sig sit Leie af lidt Hø eller Mos, eller kaste sig paa det haarde Træ med sin Kont eller andet Deslige under Hovedet. Overbredsel have de som oftest ikke, Kjørerne dog stundom en Feld eller Sauskindskufte, og at der aldrig bliver Tale om Afklædning følger at sig selv, saa de tildels vaade Klæder maa tørre paa Kroppen, naar undtages Sko, Snesokker og Strømper, som om Aftenen strax trækkes af og ophænges, medens Karlene paa Trækabber sætte sig med de nøgne, frosne Ben mod Ilden. Naar Kulden er stærk — maaske mange og tyve Grader — hænder det ikke saa sjælden, at Karlenes Klæder fryse fast om Natten til den rimklædte Væg, medens den mod Ilden vendende Side er hed og dampende. Gjælder Opholdet Tømmerkjøring, maa de i en Barhytte udenfor Væggen staaende Heste passes godt, og Karlene maa da om Natten og den tidlige Morgen ud af den koghede, dampende Køie, i den knagende Frost, for at stelle dem og give dem Foder. Dagsarbeidet er især for Huggeren, men ogsaa for Kjøreren yderst anstrængende. Der skal Øvelse, Kraft og seig Udholdenhed til, for daglig i ugevis at hugge det Antal Stokke, som det sømmer sig en „fuldpanta“ Karl, og det er fast ubegribeligt, hvad en ofte spinkel, slet næret Hugger under en saa tarvelig og helsespildende Forpleining kan udrette.

Vi ville nu følge disse Skarer af unge Mænd, især fra Solør, som om Vaaren i Isløsningen med sine pakkede Næverkonter paa Ryggen og Baadshagen i Haanden drage afsted paa Flødning, en Bedrift, langt mere farefuld og helsespildende, end den vi allerede have seet. At fløde langs Glommen i Sommermaanederne, endog om der maa vades til langt paa Livet, er Intet at regne mod at fløde i Tveraaerne, medens Sneen endnu ligger flekkevis, og Tællen sidder i Jorden. Fløderne gaa dage- og ugevis dyngvaade langt opover Benene, og naar Regnveir indtræffer, paa hele Legemet. Fødderne blive ved den idelige Gaaen og Staaen i det iskolde Vand mere eller mindre anæsthetiske, ja stundom i den Grad, at Fløderen om Aftenen har maattet anvende kunstige inciterende Midler og vedholdende Gnidninger, for at tilbagekalde Følelsen. Stundom lykkes det ikke fuldkommen, og et Par af de herværende Spedalske paastaa at have faaet sin Anæsthesi, sine Pletter og paafølgende Knuder netop under saadanne Omstændigheder. Ikke altid kunne de vaade og forfrosne Flødere finde varmt og beboet Hus til Natten, — ikke engang en Køie, hvor de kunne tørre sine Klæder og finde et varmt Leie. Meget ofte maa de lægge sig vaade som de ere paa den kolde frosne Jord med et Lag af Barkviste under sig, efterat have opgjort en Ild — „Nying“ — paa følgende Maade: De tage en tyk, letbrændelig Stok, hvorover de lægge en anden noget mindre af samme Slags. Disse to Stokke holdes fra hinanden ved to eller flere Stykker Træ ved Enderne („Beitkøler“), medens den øverste hindres fra at falde ned ved paa hver Ende at støttes ved tvende længere Kabber, der som Strævere lægges op imod den. En saadan Kabbe kaldes „Haldmær“, og mellem de saaledes ovenpaa hinanden liggende Stokke opgjøres paa flere Steder Ild, der langsomt brænder og underholde Varme den hele Nat. Fløderne lægge sig nu paa begge Sider af en saadan „Nying“, og vende sig gjentagne Gange om Natten, for at snart den

ene, snart den anden Side kan blive varmet og tørret ved Ilden. Befinde de sig ved Aaer, hvori Baade bruges, pleie de at hvælve disse over sig, helst i vindigt og regnfuldt Veir. At stundom farlige akute Sygdomme, som Pneumonier, Koliker, rheumatiske Febre, hydropiske Affektioner etc. angribe En og Anden under et saadant Liv er naturligt; men at det ikke sker langt hyppigere end Tilfældet er, er høist paafaldende og vidner om stærke Naturer. Mange undergrave dog ved denne Bedrift for bestandig sin Helbred. Adskillige maa ogsaa ved en brat Død bøde for sit Mod og sin Forvovenhed under denne farefulde Bedrift, som dog — jeg tror netop derfor — udøver saa stor Tillokkelse for de unge Mænd. Stundom fæste Tømmermasserne sig i de snevre Strøg eller over Fossestupene, idet en eller flere Stokke lægge sig paatvers over Løbet, og da maa en rask og dristig Mand løbe ud paa den optaarnede Tømmerhoug, finde Bundstokken, afhugge denne, og derpaa, naar Tømmermassen sættes i Bevægelse og omhvirvles i det brusende og fraadende Vand, med Lynets Hurtighed over de rullende Stokke springe i Land. Glider hans Fod eller nøler han forlænge, forsvinder han mellem de hvirvlende Stokke, og kun et Mirakel har en enkelt Gang frelst ham fra at blive knust eller lemlæstet. Hvert Aar kræver Flødningen paa denne og anden Maade sine Offere.

Jeg har nu fulgt Østerdølen og Solungen paa hans vilde og farefulde Hovedbedrift og søgt at vise, at det er dygtige, raske og haardføre Folk i sin Dont. Hvem af vore Landsmænd har ikke ogsaa hørt omtale den østerdalske Soldat, der i alle Leirsamlinger ved sin Orden, Renlighed, Raskhed, Lærvillighed og Udholdenhed fordelagtigen udmærker sig blandt sine Vaabenfæller, og derfor har erhvervet sig sin Konges specielle Yndest?

Som let kan skjønnes er Dands dette Folks Hovedforlystelse, men desværre ogsaa et mægtigt Vehikel for Usædelighed og Sygdom. Saakaldte „Tillægsballer“ arrangeres det hele Aar snart her og snart der, og om Lokalet er noksaa trangt og skrøbeligt, er Tilstrømningen altid stærk, hvorledes Veir og Føre end er, og uagtet mange Balgjæster som Tjenere derved maa give Afkald paa Nattesøvnen mellem 2 Dages anstrængende Arbeide. Saadanne Sammenkomster, hvor Bayerøllet og Brændevinet desværre sjelden mangler, hvor Stuen er kvalm og dampende af Hede og den tæt pakkede Menneskemasses Uddunstninger, ere just ikke skikkede til at befordre Sædelighed og Sundhed. Da de hyppige Auktioner ogsaa gjerne ledsages af saadanne Forlystelser, nyde de væsentlig derfor mod Aften stort Tilløb af Gutter og Piger til Plage og Ærgrelse for Husbondsfolk, og Ængstelse for samvittighedsfulde Forældre, der ikke kunne være uvidende om, at saadanne „Dandsemoroer“ staa i et betænkeligt korresponderende Forhold til Natteløberiet og den herskende Usædelighed, men, som vi siden skulle se, disse Foresatte have tabt de fordum stramme Tøiler af sine Hænder.

Jeg har ovenfor sagt og vist, at mit Distrikts Beboere af Naturen ere et dygtigt Folk; — men dog mangler deres Evner i en meget vigtig Retning den ønskelige Udvikling, ja i vore Dage mere end forhen. Ikke hele Aaret drives Tömmertrafiken, kun en 6 a 8 Maaneder, og Faa eller Ingen deltage deri hele denne Tid. Hvad sysselsætter saa Befolkningen den mellemliggende Tid, specielt de lange Vinteraftener, da Unge og Gamle ere samlede om den lysende og varmende Arne, eller, som det i den senere Tid er det almindeligste, om den fra Loftet hængende Parafinlampe? — Ja, her se vi med Bedrøvelse den mörke Side af Østerdølens Liv. Kun paa faa Steder, hvor man titter ind, vil man finde Husflid og nyttig Virksomhed blandt den mandlige Befolkning. Pigerne, der jo ikke deltage i det vilde Liv i Skov og Mark, men stadig gaa under Husmoderens Øine, ledes og oplæres af denne, vil man vel som oftest finde sysselsatte med et eller andet Haandarbeide; men de unge Mænd, der i Almindelighed alene kunne haandtere Øxen, finde vi som oftest hengivne til den fuldstændigste Ørkesløshed, — enten henslængte paa en Seng, eller siddende foran Ilden med Albuerne paa Knæerne og Snadden i Munden, stundom ogsaa spillende et Slag Kort. Den nødvendige Stelling af Gaardsredskaber, hist og her Fabrikationen af en Kjelke, et Par Ski etc. udföres i Regelen af de Ældre. I ethvert Tilfælde er den Tid nu i de fleste større Huse forbi, da Husbondsfolkene i sin rummelige Østerdalsstue sadde omgivne af sit Tyende den tidlige Morgenstund og den lange Vinteraften, Enhver sysselsat med sit Haandarbeide. Den Tid, som endnu ikke var forbi, da jeg for en 27 Aar siden kom hid, foregik Husbondsfolket sine Börn og Tjenere med Arbeidssomhedens og Flittighedens Exempel, var det styrende, lærende, ledende og tugtende Princip i Huset, og ethvert Individ af den ofte talrige Husstand følte sig som Lem af den samme Familie. Alle spiste af den samme Mad og ved samme Bord. Der var endnu Børnetugt og Hustugt. Andagts- og Sagnbøgerne over Høgsætet havde endnu ikke maattet dele Plads og Anseelse med nypolitiske Dagblade og rationalistiske Skrifter. Et Lægdebarn kunde endnu være vel tjent med at udsættes og opdrages i en saadan Familie. Tiderne og Forholdene med dem ere nu forandrede, og man har dertil anført mange forskjellige Aarsager; men efter min Over-

bevisning er det de revolutionære politiske Luftninger, kommunistiske Ideer, der som et Miasma her som andetsteds har lagt sig over Gemytterne, skabt en Misfornøielse med den beskikkede Stilling og de tildelte Vilkaar, en Higen efter det Uopnaaelige, Mistænksomhed og Misundelse mod de tilsyneladende bedre Stillede i Samfundet, ødelagt Disciplinen, forgiftet Familielivet, slappet Børneopdragelsen, idet Forældrenes, den naturlige og lovlige Øvrigheds Autoritet uformærket er undergravet. En betænkelig Kløft er opstaaet mellem de høiere og lavere Samfundsklasser, navnlig mellem Arbeidsgiver og Arbeidstager. Jeg skal nærmere paapege, hvorledes de sociale Forholde have forandret sig for disse Bygders Vedkommende. De rummelige Østerdalsstuer ere en efter anden forsvundne, og i deres Sted ere indrettede to Lokaler; det ene, bestaaende af et eller flere Værelser, indrettede og udrustede mere eller mindre med den nyere Tids Komfort og Luxus; det andet et tarveligt Værelse for Tjenerne, ofte endog i et andet Hus.*) I det første Lokale, der naturligvis ikke er beregnet paa at tilsmudses eller uryddiggjøres ved de paa Gaarden forefaldende Reparations- og Husflidsarbeider af grovere Slags, sidde Husbondsfolkene med deres Børn, — Kvinderne i de fra Husholdningen ledige Stunder, sysselsatte med de finere Haandarbeider, Søm, Broderi, Hekling, Strikning etc.; Gutterne, lærende de Pensa, Huslæreren har foresat dem, og Husbonden syslende med sine Regnskaber, eller studerende Lands- og Bygdepolitikken, de nyere brændende Spørgsmaal etc., ialmindelighed gjennem vore saakaldte frisindede Blades franske Briller. I Tjenerstuen eller „Drengestuen" (— thi paa nogle Steder ere „Pigerne" saa heldige at blive anvist Plads i Kjøkkenet, mere under Husmoderens Opsigt —) skulde nu Husfliden og de gamle Kvældsarbeider fortsættes; men — det kontrollerende og ledende Princip er borte og, hvad der er endnu værre, med den personlige Adskillelse, Husholdningens Tvedeling, er der ogsaa, istedetfor Sympathi og Kjærlighed mellem Husbondsfolk og Tjenere, Gaardmænd og Arbeidere — som sagt — opstaaet en dyb og, som jeg frygter for uoverstigelig Kløft, hvorover kun den gjensidige kolde Egennytte har slaaet en skrøbelig Bro. Istedetfor Flid og Virksomhed er der i Gaardens Arbeidsstue som oftest traadt Ørkesløshed og Søvnighed, istedetfor Dygtighed og Nævenyttighed Uduelighed og Klodsethed; Tjenernes ledige Tanker, fyldte med Misundelse over Husbondsfolkets, som de synes, mageligere Liv, søge i kommunstisk Aand at udfinde, hvorledes Tjenerlønnen kan erhverves med mindst muligt Arbeide og størst mulig Frihed og sandselig Nydelse af den Art, som er dem tilgjængelig. Da nu Tjenerstuen danner en liden isoleret Republik med de mest høilydte demokratiske Tendentser, forblive ikke hine Spekulationer indsluttede i enkelte Ildesindedes Hjerne, men enhver Arbeider, som der fæster Bo, gjøres for det meste til Proselyt. At ogsaa anden Letsindighed og Sandselighed i Ord og Gjerning der finder sine Talsmænd og Tilhængere er indlysende. Det til Forsørgelse udsatte Fattigbarn bliver naturligvis ikke givet Plads mellem Husbondens Familie, som vistnok ogsaa nu sjelden vilde være skikket til at meddele det en hensigtsmæssig Uddannelse, men overladt til hin Tjenerstuens fordærvelige Opdragelse. De sørgelige Følger heraf, saavel for den opvoxende Slægt som for det engere og videre Samfund, ville let kunne indsees.

Uden Syn herfor er der sagt og skrevet, at den vaagnede Sands for Livets Komfort og hvad dermed følger, som Tegn paa en høiere Kultur og politisk Udvikling er noget Glædeligt. I at udtale denne Mening kan jeg med et dybere Blik paa Forholdene ikke være med. Med den sande Kultur maa antages at følge den Forstandighed, der uden at fornegte Sandsen for det Høiere, Skjønne og Behagelige, vælger den Maade at indrette sig og leve paa, der bedst stemmer med Livsstillingen og dens Udbytte. At den større Gaardbruger og Skoveier, der besidder overflødige Resourcer, naar han har Lyst og Sands derfor, tillader sig en større Luxus og Magelighed, end hvad der for hans Bedrift egentlig er hensigtsmæssigt, det er naturligt, og derimod kan ingen Klage direkte føres; men som Statsborger kan jeg dog paa Grund af de deraf følgende Misligheder, og paa Grund af Exemplets Magt paa de mindre Formuende, ikke glæde mig. Naar Tjeneren og Arbeideren anvender en uforholdsmæssig Del af sin i gode Tider store Fortjeneste til den Kultur, som han fra sit Standpunkt nærmest har Øie for, Luxus i Klæder og Levemaade, da finder jeg heller ikke dette særdeles egnet til at glæde sig over, naar man ved, at denne Kjendsgjerning ikke er støttet af tilsvarende større industriel Dygtighed, moralsk og intellektuel Udvikling, der til en vis Grad gjør Arbeideren uafhængig af Konjunkturerne, og giver ham Evne og Villie til fordelagtigen at anvende den ledige Tid og undgaa Fattigkassens Understøttelse. Derimod finder jeg det saare glædeligt, at man her som andetsteds har sat sig i Bevægelse for ved Præmier, Skoler og Industriudstillinger at gjenindføre og udvikle Haandfærdigheden og Husfliden, der selv om den ikke kan konkurrere med Fabrikerne uden Hensyn til Produktet, altid vil have en uvurderlig moralsk og dan-

*) At endnu den gamle Ordning paa adskillige mindre Gaarde finder Sted bør dog bemærkes.

nende Indflydelse. Under Bestræbelserne for at gjøre Arbeideren dygtig i sit Kald ser jeg det første Skridt til at gjengive det gamle Ordsprog: „Skomager bliv ved din Læst“, dets tabte Anseelse, og til at gjenindföre den Erkjendelse, at den individuelle, nidkjære, men ydmyge Pligtopfyldelse — Bøn og Arbeide paa ethvert Trin af Samfundet langt kraftigere og grundigere, end nye, politiske Systemer og kirkelige Reformer befordrer Statens og dens Borgeres sande Lykke, — eller, hvad jeg her nærmest har for Øie, en sund Sjæl i et sundt Legeme.

---

3. Uddrag af Distriktslæge Buchholzs Medicinalberetning for Hadeland-Lands Distrikt i 1871.

I. Sundhedstilstanden i Almindelighed.

Dersom Hygiænen skal fremtræde for det store Folk som en Videnskab, med en saadans Magt til Indflydelse paa Folkelivet, altsaa i praktisk Retning, er det formentlig nødvendigt at emancipere den fra den falske, opskruede Videnskabelighed, der kun behager sig i en Mikrokosmos, og hvis eneste Grundlag selvfølgelig er Authoriteten. Den Tid synes nu at være kommen, at de virkelige Love for et Folkelivs Trivsel begynde at skimtes som en Opgave, hvis Belysning fordrer stærk Hensyntagen til en Makrokosmos. Man maa nemlig erkjende, at det er, om ikke umuligt, saa dog meget vanskeligt, af den Retning, hvori Undersøgelserne hidtil synes at være ledede, at komme til noget bestemt Resultat, naar der er Tale om et Folks — et Distrikts — „Sundhedstilstand i Almindelighed“. Hygiænen maa altsaa optræde som en omfattende Videnskab, omfattende fordi det gjælder det store Folks sociale Velvære. De store Træk i Folkelivets Trængsler maa lægges for Dagen og sammenlignes med den herskende Sundhedstilstand i det Store, og hvortil vort Apparat forsaavidt kunde synes tjenligt, som det jo opregner en Mangfoldighed af Sygdomme. Men for at finde de store Love for Bevægelser i et Folkeliv er det ikke nok at standse ved det Bestaaende og for hver enkelt Sygdom at støtte sig til en sikker Diagnose eller til Authoriteten, der har fastsat den videnskabelige Opfatning i hvert enkelt Tilfælde. Aarsags- og Virkningslæren bliver derved ikke belyst, fordi Folkelivets Tilstand ikke er medtagen som en Faktor, der paa den ene Side er Virkning og paa den anden Side er Aarsag. Sygdommen maa derfor grupperes i Retning af de sociale, økonomiske, ja moralske Trængsler, der forefindes virkende, det historiske Givne maa lede os i vor Undersøgelse og saaledes gjennemføre en Opfatning, der til samme Tid, som den letter Oversigten og hindrer Forvirring under Undersøgelserne, dog vil fremstille med klare Træk Spørgsmaalene om hvad man har, vil, venter og kan udrette i disse Retninger fra Hygiænens Side.

I denne Indberetning er der maaske ikke Stedet at fremstille de Strøtanker, som en mangeaarig travl Virksomhed har afbrudt stadig. Maaske der dog vil gives mig Tid til en mere vidtgaaende Bearbeidelse af dem, eftersom de lidt efter lidt træder frem for min Erindring. Jeg har imidlertid dog troet, at jeg her allerede burde fremstille til Betragtning for Sagkyndige i korte Træk følgende Besvarelse af min Opfattelse af Sygdomstilstanden i Almindelighed, for derved at angive en Retning for Statistiken til Hygiænens Fremme og altsaa til det store Folks Vel, hvortil vi jo Alle ville arbeide, skjønt det dog er givet, at den saakaldte Videnskabelighed i disse Retninger ogsaa alene nøier sig med at behandle Enkeltederne og derved tror at være fri for Ansvar, medens jeg dog, som sagt, formener, at disse enkelte Spørgsmaal, hvor vigtige de end i individuel Henseende ere, ikke blive af Vigtighed for Hygiænens Sag, forinden de sættes i Forbindelse med det Folks „Sundhedstilstand i Almindelighed,“ hos hvem de enkelte Sygdomme optræde. Det er altsaa i denne Retning jeg nu agter at besvare Spørgsmaalene.

Jeg gaar da ud fra, at et Folks sociale Betingelser plus Mediet enten hæver eller nedtrykker Livskraften og dermed Betingelserne for, at Typus kan naaes. For nu at kunne klart belyse et Folks Udvikling i Retning mod eller fra denne Typus, er det derfor nødvendigt at gruppere Sygdommene med dette Maal for Øie. Jeg finder da

først: 1. De Sygdomme, der vise Dannelsesafvigelser, arvelige Afvigelser fra Typus. Hertil regner jeg de af mig benævnte Folkesygdomme, hvortil jeg fortiden regner som væsentlige: Spedalskhed, Sindssygdom, Svindsot, Kræft, Kjertelsyge.

Hvad denne Gruppe angaar, da have vi Spedalskheden i nordre Gran, skjønt kun i faa Tilfælde og intet nyt optraadt siden 1847. I indeværende Aar er en af de 3 død, en er oversendt til Pleiestiftelsen No. 1 i Bergen og 1 tilbage i Distriktet. Sindssygdommene repræsenteres derimod stærkt. Kand. Buchholz behandlede 3 nye Tilfælde, og paa offentlig Bekostning underholdes 13 i Gran og Jevnager; men der er mange Sindssyge og Idioter i privat Forpleining. Interessant er Opgaven over de Sindssyges Antal i Sammenligning med Spedalskhedens Optræden fra 1833 til 1847 her i Gran, naar tages Hensyn til det hele Amt, hvori fandtes i Aarene:

1835 et Antal af 326
1845 - — - 381
1855 - — - 424 og i
1865 - — - 392.

Der er altsaa synlig en Kulmination.

Kjertelsyge forekommer meget almindeligt og Svindsot og Kræft ere ligeledes hyppige. Denne Gruppe er altsaa stærkt repræsenteret her paa Hadeland; medens dog de anførte Tal synes at vise, at her er at vente bedre Resultater, hvad Spedalskhed og Sindssygdom betræffer.

2. De Sygdomme, som alene skylde de athmosphæriske og telluriske Forhold deres Oprindelse, saasom Endemier, Koldfeber, ere ikke her repræsenterede.

3. De Sygdomme, der hovedsagelig skylde de sociale Forhold deres større eller mindre Udbredelse, repræsenteres her ved Cardialgi, Blegsot, Anæmi, hvilken sidste Sygdomsform Kand. Buchholz fremhæver som Affødning af moralske Forhold, og hvortil jeg er tilbøielig til at gaa over. Denne Gruppe er ogsaa stærkt repræsenteret og synes at optræde hyppigere i de sidste 10 til 15 Aar.

4. Sygdomme, der skylde Smittestoffe deres Oprindelse. Hertil hører da Cholera, Dysenteri, Kopper, Diphtherit, Børnesygdomme, saasom Skarlagensfeber, Mæslinger, Kighoste og af de mere specifike: Fnat, Skurv og Veneri.

Hvad denne Gruppe angaar, da ere de i Aarets Løb repræsenterede ved fra Christiania indført Typhussmitte, som, uagtet anvendt Interneren, dog i faa Tilfælde udbredte sig. Sygdommen optraadte nemlig paa 6 Steder, og de angrebne Syge vare i det Hele 25; 7 behandledes af mig, 18 af Kand. Buchholz og 1 af Kand. Hansen. Gruppen repræsenteredes fremdeles af Skarlagensfeber jevnt det hele Aar, fremdeles af Fnat og Skurv og Veneri i enkelte Tilfælde blot.

5. De Sygdomme, som nærmest opstaa af de athmosphæriske Aarsager, navnlig Forandringer i Temperatur-, Fugtigheds- og Vindforhold, og hvortil jeg henregner de saakaldte epidemiske Sygdomme saasom Lungebetændelse og andre Betændelser i Luftveiene, Katarrh, Gigtfeber, Diarrhoer.

Hvad denne Gruppe angaar, da repræsenteredes den i dette Aar stærkt, skjønt ikke hvad Diarrhoe angaar. Jeg henviser isaafald til Sygelisten.

6. Sygdomme, der ikke kunne henregnes til oven staaende Grupper, da de vise sig som individuelle Foreteelser, og som naturligvis her som andre Steder repræsenteredes i stort Antal. Opgaven er dog her at udskille de Sygdomme, som kunne henføres til en eller anden af de foregaaende Grupper, og som tilhører fremtidig Forsken. Jeg henviser til Sygelisten ogsaa her.

Man vil nu med Lethed se, at en saadan Opfatning af Sygdommene maa gjennemført som Statistik, give Anledning til en Arbeidets Deling, hvortil de forskjellige Forskere altsaa kunne give Vidnesbyrd for hver særskilt Gruppe. Mig forekommer det klart, at forinden en saadan Gruppering sker i det Store, forinden kan man ikke tage fat paa en sammenlignende Undersøgelse af, hvad den store Statistik byder. Og Hygiænens Maal, at finde Botemidler mod Afvigelserne fra Typus, vil da ogsaa vise, at det er langt mere omfattende end før, hvor der dog alene har været Tale om Helbredelse af Individet! Her gjælder det dog det hele Folk, Slægterne og deres Afvigelser fra en normal Udvikling eller deres manglende Evne til at modstaa de ydre Indvirkninger, det gjælder Lovene for Folkets Bevægelse.

Dernæst finde vi ogsaa, udtrykt i Tal, Sundhedstilstanden oplyst ved følgende Tabel over Dødeligheden i Hadeland-Land i 1871 (se Tabellen paa næste Side):

Af denne Tabel vil sees, at Børnesygdommene spillede en større Rolle i dette Aar end i 1870, medens dog Forholdet til Middeldødeligheden 15,8 pr. Mille viser en heldig Sundhedstilstand, idet Aldersrubrikkerne 70—80 ere stærkt fyldte for Gran, mindre for Jevnager og ikke saa høi Alder som forrige Aar vist. Børnesygdommene have vistnok været mere udbredte, end Lægerne havde Kundskab om.

II. Sygdomskonstitutionen.

Som Følge af min ovenstaaende Opstillen af 6 Hovedgrupper af Sygdomme, der væsentlig have betinget Di-

Døde i	Sum.	Januar.	Febr.	Marts.	April,	Mai.	Juni.	Juli.	August.	Septbr.	Oktbr.	Novbr.	Decbr.	Sum.	Middeldødelighed.
Gran 1871	150	17	12	14	12	12	9	20	14	8	6	14	12	150	158
Jevnager 1871...	106	12	10	10	11	6	8	10	12	3	11	4	9	106	96
Døde mellem	0-5	5-10	10-20	20-30	30-40	40-50	50-60	60-70	70-80	80-90	90-100	over 100	Sum		
I Gran 1871	46	12	5	6	6	6	13	13	28	11	4	-	150		
I Gran 1870	29	2	5	10	5	7	13	9	19	16	-	-	115		
I Jevnager 1871.	23	10	5	7	6	8	7	14	10	10	1	1	106		
I Jevnager 1870.	18	3	2	6	4	3	8	7	17	5	1	-	74		

striktets Sundhedstilstand, har jeg ikke mange Ord at spilde paa Spørgsmaalet om Sygdomskonstitutionen, der alene kan gjælde for en eller høist to Grupper. At imidlertid de sædvanlige athmosphæriske Leilighedsaarsager kunne bidrage til at forøge Antal og Intensitet af mange Sygdomme, synes forøvrigt at være udenfor al Tvivl, idet f. Ex. en Tuberkulose i Lungerne vil arte sig værre under Forhold, hvorunder de katarrhalske Sygdomme i det Hele trives. Det Hele i den ganske Natur beror jo paa det Enkelte og det Enkelte paa det Hele.

4. Om de sanitære Forhold ved Vigsnæs Kobberværk paa Karmøen.

(Af Værkslæge J. C. Lunds Medicinalberetning.)

De sanitære Forhold ved Vigsnæs Kobberværk maa i det Hele kaldes gode. Da Fortjenesten for Arbeideren vistnok er større her end paa noget andet Sted her i Landet, saa er Tilstrømningen af Arbeidere rigelig, saa der er god Anledning til at gjøre godt Udvalg, og da den gode Fortjeneste lader Arbeiderne for største Delen holde en meget god, kraftig og hensigtsmæssig Kost, er i disse Henseender lidet tilbage at ønske. Beboelsesbekvemmelighederne derimod kunde være bedre og hensigtsmæssigere. Hvad Værkets Bygninger angaar, saa ere de godt uddigede og vel byggede, men noget mere overfyldte end ønskeligt kunde være, især da de fleste af Værelserne have Kogeovn, men nogen Overfyldning kunde fra først af ikke undgaaes, og det vil blive bedre og bedre, eftersom flere Bygninger opføres, og selv nu gaar det godt an, hvad Værkets og dets Arbeideres Bygninger angaar. Der er nemlig bestemt som Minimum af Luft 240 Kubikfod pr. Individ, der er sat Ventiler i Vinduerne og Indretninger over Kogeovnen til at opfange og udlede Dampen. 240 Kubikfod Luft pr. Individ er jo ikke meget, men det er ogsaa Minimum, som meget ofte ofte overskrides, og tages Hensyn til, at Halvdelen af Værelsets Beboere vel som Regel er paa Arbeide afvexlende, at der sørges for Luftvexel, og at der haves særskilt Tilsyn med Renlighedsforholdene, saa maa det indrømmes, at det godt gaar an, især hvor man som her i alvorlige Sygdomstilfælde har et Sygehus at tage til. Værre stiller Forholdet sig med de Bygninger, og det bliver nu ikke saa faa, som den private Spekulation lader opføre udenfor Værkets Grund; her steller Vedkommende sig omtrent, som de selv vil, Bygningerne ere ofte mindre godt byggede, ligge paa altfor lav Mur; den ofte vandsyge Grund er lidet eller intet uddiget, Værelserne ikke sjelden overfyldte, saa de sanitære Forholde her ere mislige nok, hvorfor skadelig Indvirknfng vistnok i Tidens Løb med Grund kan befrygtes, hvis ikke, hvad der er at haabe, Værket og dets Arbeidere kan bygge saaledes, at Trangen til Husrum ialfald væsentligst kan tilfredsstilles paa Værkets egen Grund.

Renlighedsforholdene ere i det Hele gode; en Tilsynsmand har Opsigt med Husene; udenfor Barakkerne og Funktionærernes Huse staa Kasser til Opsamling af Affaldet, der bortkjøres dagligt, dels med noget længere Mel-

lemrum, efter Behovet; Lokumbingernes Indhold, hvoraf laves Komposter, i tilbørlig Afstand fra beboede Steder, tømmes flere Gange aarlig og altid om Natten; hver Løverdag rengjøres hele Værket af en Del af Arbeidsstyrken, der i den Anledning fritages fra det sædvanlige Arbeide et Par Timer tidligere end almindeligt, og en Gang imellem bliver Vitriolvand udtømt rundt omkring Bygningerne og i Lokumerne, saa jeg tror, her bliver gjort, hvad der med Rimelighed kan gjøres for at befordre Renlighed og paa den Maade forebygge Sygdomme.

Hospitalet her er bestemt for de alvorligere chirurgiske Tilfælde, smitsomme Sygdomme, væsentligt Typhus, samt andre heftigere akute Sygdomme, naar Vedkommende i sit Hjem ikke har de fornødne Bekvemmeligheder eller det nødvendige Tilsyn. Foruden Kontor og Forsamlingsværelse samt Bekvemmelighed for Økonomen, der tillige har med Tilsynet af de Syge at gjøre, haves 6 Sygeværelser af følgende Størrelse: 6 259 Kubikfod for 6 Senge, 2 920, 2 031, 2 296, 1 931 og 2 046 Kubikfod, 2 Senge i hvert af disse Værelser. Værelserne ere oliemalede med oliede Gulve, Sengene ere af Jern med Madratser af Søgræs eller Halm og Hovedpuder af Fjær eller Krølhaar. For Luftvexelen haves ingen egne Indretninger undtagen i det største Sygeværelse, hvor haves en Ventilationsovn efter Krarups System samt en Ventilindretning, der fører ud til det Frie. Naar ikke ganske exceptionelle sygelige Forholde skulde indtræde, er Hospitalet fuldkommea stort nok for Behovet — hidtil har det samtidige Belæg ikke overskredet 4 og enkelte Maaneder af Aaret har det endog staaet tomt. Hospitalet mangler endnu indredet Badeværelse og Desinfektionsrum, men det er Mangler, som nok blive afhjulpne i den nærmeste Fremtid.

I Aarets Løb er paa Hospitalet behandlet 11 chirnrgiske Tilfælde: Vulnera 4, Combustio 2, Fracturæ 4, Fracturæ cranii 2, — hvoraf 1 død — og 1 femoris finistr kompliceret med vulnus dilacer. manus (død) af Tetanus, og 1 Phlegmone med paafølgende Meningit (død), 8 medicinske Tilfælde: Typhoidfeber 4, Scarlatina 1, Pneumonia 1, Bronchitis 1 og Mania puerperalis 1.

Til Instrumenter og Bandager m. m. til Hospitalet er for Aarel 1871 bevilget henimod 100 Spd.

Økonomia, der ogsaa har med Tilsynet af Hospitalets Syge at gjøre, er tillige Værkets Jordemoder; dette kunde synes noget uhensigtsmæssigt, hvorfor jeg skal oplyse, at hun ikke skal have med de smitsomme Sygdomme at gjøre; disses Tilsyn og Pleie besørges af leiet Hjelp, saa Hospitalstjenesten neppe, under Iagttagelsen af tilbørlig Forsigtighed, vil have nogensomhelst skadelig Indvirkning paa hendes Virksomhed som Jordemoder. Økonomia har 70 Spd. aarlig foruden fri Bolig, Ved og Parafin, for de Syge faaes 30 Skill. i Kostpenge pr. Dag; for Jordemoderforretningerne faaes særskilt Godtgjørelse, ikke under 60 Skill. for en Forretning.

Lægens Konsultationstid er paa Hospitalet fra Kl. 9 om Morgenen. Inden den Tid tegne de Syge sig paa Værkets Kontor paa egne dertil indrettede Sygelister og følges saa af en Tilsynsmand til Hospitalet. Lægen gjør paa Sygelisten de nødvendige Bemærkninger over Vedkommendes Arbeidsdygtighed, hvorefter Listen af Tilsynsmanden tilbageleveres Kontoret. Naar Konsultationstiden paa Hospitalet er færdig, tilsees de sengeliggende Syge, hvorefter Lægen er fri til følgende Dag, saafremt ikke Ulykkestilfælde eller heftigere akute Sygdomme indtræffe. Den private Praxis er lidet indskrænket fra Værkets Side, idet Lægen, efter Anmeldelse paa Kontoret, om hvor han reiser hen, kan være fraværende indtil en Dag, naar ikke egne Tilfælde gjør hans Nærværelse ved Værket nødvendig.

Lægens Løn, der var 700 Spd. foruden fri Bolig, Parafin og Brænde, er bleven forhøiet til 800 Spd. med de samme Emolumenter.

Hver Maaned gjøres Indberetning over Sygeligheden efter følgende Schema:

Samlet Antal sygmeldte Arbeidere —
hvoraf:
— chirurgiske Tilfælde med — Sygedage —
heraf:
med over 7 Dages Varighed (Anmærkninger)
— medicinske Tilfælde med — Sygedage —
heraf:
med over 7 Dages Varighed (Anmærkninger)
hvilke sidste Tilfælde da mere specielt angives med fornødne Bemærkninger.

Ved Aarets Slutning sammendrages Maanedsberetningerne til en samlet Aarsberetning.

I Aarets Løb er anmeldt 1 835 syge Arbeidere med 3 575½ Sygedag, hvoraf 481 chirurgiske Tilfælde med 1 241 Sygedage og 1 354 medicinske Tilfælde med 2 334½ Sygedag. Medicinaludgiften omtrent 180 Spd.

Over de vigtigere chirurgiske og medicinske Tilfælde føres en egen Protokol.

Arbeidernes Antal var i den første Halvdel af Aaret omkring 450, men forøgedes i de sidste Maaneder, saa ved Aarets Udgang havdes ca. 520, hvoraf en stor Del ere gifte og have Børn, saa antagelig det Individantal, som nu har sit Underhold af Værket, for de almindelige Arbeideres Vedkommende gaar op til 13 a 1 400.

C. No. 4.

5. Om den økonomiske Tilstand og Leveveiene i Kinns Lægedistrikt.

(Af Distriktslæge Høsts Medicinalberetning.)

Distriktet er i de senere Aar gaaet tilbage i økonomisk Henseende paa Grund af det mislykkede Vaarsildfiske; dette gjælder fornemlig Kinns Sogn og Bremanger Prestegjeld, hvor Vaarsildfisket i en Række af Aar har udgjort den væsentligste Næringsvei. Nogen Fremgang i hygiænisk Henseende er som Følge heraf ikke at vente. Her var Fremgang og Lyst til Forbedringer i mange Retninger. Udskiftningen og den dermed følgende Udflytning var i god Gang; de udflyttede Huse opførtes i forbedret Skikkelse, tildels fra nyt af; istedetfor de tætte Husklynger, hvor Vaaningshuse og Udhuse med tilhørende Gjødseldynger var blandet om hinanden i vild Uorden, og som gjorde det umuligt selv med den bedste Villie at holde det rent og ordentligt i og udenfor Huset, havde man nu den Glæde at se pyntelige, udvendig tildels malede Huse med nogenlunde rene Omgivelser. Men desværre, Evnen til at foretage deslige Forbedringer er nu forbi, og saavidt mig bekjendt, har ingen saadan Udflytning fundet Sted her i de senere Aar, ligesom ogsaa af samme Grund en hel Del af de nyopførte, tildels med vel megen Flothed anlagte Huse, staa ufærdige og vidne om Eierens gode Villie, men ringe Evne til at indrette sig paa en pynteligere Maade.

Skal Vaarsildfisket, som det desværre ser ud til, forlade vor Kyst, maaske for en længere Tid, ser det misligt ud for Distriktet, ialfald i den nærmeste Fremtid, før Forholdene faar ordnet sig. Naar undtages i Svanø og Vefring Sogne, hvor Gaardene ere noget større, Jordbunden og de klimatiske Forholde noget bedre, findes der vel neppe mere end et Par Gaarde i Distriktet som er istand til at føde sin Mand, hvormegen Flid og Møie han end vil anvende paa sit Jordbrug. Vaarsildfisket har nemlig i en Række af Aar været den væsentligste Næringskilde, Distriktet er bleven overbefolket, Gaardene udstykkede og Jordbruget i høi Grad forsømt. Det er imidlertid at haabe, at disse Forhold efterhaanden vil udjævne sig, Udflytning maa foregaa til de bedre stillede Distrikter, de forhaandenværende Binæringer maa udnyttes paa en hensigtsmæssigere Maade, og fremfor Alt maa Jordbruget skjøttes med en ganske anden Omhu.

Distriktet besidder nemlig som Regel, fornemlig ude paa Havøerne saavelsom i de indre Fjordbunde ypperlige Græsgange, der synes at indbyde til væsentlig at lægge sig efter Fædrift. Denne Næringsvei er imidlertid hidtil bleven i yderlig Grad forsømt. De gode naturlige Havnegange har fristet Befolkningen til at holde mange Kreaturer, men da Arbeidet paa Indmarken har været forsømt, og en stor Del af denne har været anvendt til derpaa at drive en høist ynkelig Kornavl, har Vinterfodret hvert Aar været for knapt, og naar Vaaren da endelig kommer, har Kreaturerne været saa udsultede, at Afkastningen om Sommeren er bleven høist ringe. At der imidlertid ogsaa i disse Forhold er indtraadt nogen Forbedring, staar ikke til at negte, men der staar meget igjen.

Ædruelighedstilstanden maa vel siges at staa temmelig høit her i Distriktet og at have gaaet fremad Aar for Aar. I Løbet af ganske faa Aar ere 2 Brændevinsudsalgssteder nedlagte, saa at der fortiden kun findes et saadant her i Distriktet, nemlig i Bremanger. At der af og til, væsentlig af den ældre Generation, kan nydes vel meget Øl og Vin, naar Bonden kommer til Florø, hvor alle kommunale og andre Sammenkomster finder Sted, og hvor den største Del af Omsætningen foregaar for Bondens Vedkommende, det er vel saa, men hvad enten det nu kommer af Folkets mislige økonomiske Forfatning eller af andre mere prisværdige Grunde, vist er det, at ogsaa dette Uvæsen har forbedret sig i de senere Aar. Brændevin findes, saavidt jeg ved, yderst sjeldent hjemme i Husene. Hjemforskrivning i ankervis eller større Partier til Vaarsildfisket og senere Deling er vistnok ogsaa nu sjeldnere. I Brylluper derimod fortæres i Løbet af 2 a 3 Dage ikke ubetydelige Kvanta af Brændevin, men især af Øl, alt efter Folks Leilighed; men ogsaa dette Uvæsen tror jeg er noget i Aftagende.

6. Om Udryddelse af Børnekopper og andre smitsomme epidemiske Sygdomme.

(Af Distriktslæge i Alten, L. Follums Medicinalberetning for 1871.)

Det hører til de sjeldneste Undtagelser, at nogle flere Maaneder hengaar, uden at en eller anden smitsom Sygdom har slaaet sig fast etsteds inden Distriktets Grændser. Man skulde antage, at i disse forholdsvis tyndtbefolkede vide Strækninger skulde epidemiske Sygdomme ikke have saa let for at trænge ind, men saa er det ikke. Her importeres jevnlig disse, og da selvfølgelig med dem, som baade fra Ind- og Udlandet søger Finmarkens Fiskerier og den i Sommermaanederne gode Arbeidsfortjeneste.

Ved Isolation af de Syge har det lykkets at hindre flere af Aarets Epidemier fra at udbrede sig videre end til den eller de først Angrebne.

Den Kontrol, Almuen læres til mere og mere selv at føre med Sygdommes Udbredelse ved Smitte, er en nødvendig Faktor for at komme til et nogenlunde tilfredsstillende Resultat i denne Henseende; thi Folket maa fuldtud tro paa Smitsomheden, dersom Lægens Forskrifter i det konkrete Tilfælde skal have Haab om at kunne gjennemføres. Man kan derfor heller ikke skarpt nok akcentuere Nødvendigheden af betimelig Anmeldelse af ethvert nyt Tilfælde. Faar man ei den Syges Nærmeste til at virke med, vil ialfald paa Landet altfor mange Hindringer stille sig iveien næsten for hver enkelt Syg, som behøver strengt at isoleres. Men disse Hindringer maa forsøges bortryddede; thi Samfundet kræver Beskyttelse mod en af dets farligste Fiender. Krig ansees jo for en af de farligste Samfundsfiender, og enhver Nation, selv den mindste, ruster sig mod denne lige til Tænderne. Dødsstatistikken udviser, som bekjendt, overalt at Epidemiernes Offere er langt flere aarlig end Krigens, selv under dens nylig oplevede største Dimensioner.

Det har dog ikke endnu faldt noget Statssamfund ind „at ruste sig saa indtil Tænderne“ mod denne, næst Døden, farligste Fiende, som forøvrigt besøger os saa jevnlig, ja skyr ikke „Laplands Kulde og Polarlandenes Isregioner“. Paa det vidtomfattende „Hvorfor?“ tør jeg ei indlade mig. Men saameget er sikkert, at hver Rekrut ikke ville koste „275 pr. Thaler“, og at det ikke vilde være mindre utaknemmeligt at føre Krig mod Landets Smitsotter end mod hvilketsomhelst Naboland, der vilde forulempe os. Ihvorvel vort Land ikke staar længst tilbage i nævnte Henseende, saa kan det neppe negtes, at endnu mere staar tilbage at gjøre, end hvad der er gjort. Heri har man formentlig Undsyldning nok for, at man atter og atter i de aarlige Indberetninger kommer tilbage til denne Del af den offentlige Hygiæne, der kræver den kraftigste, samfundsbeskyttende Optræden.

Jo mere spredt og folkefattigt Epidemiernes Virkefelt er, desto lettere har Lægen for at følge deres Gang fra Sted til Sted, fra Individ til Individ, og disse Sygdommes udelukkende Beroen paa et Smittestof lader ingen Tvivl tilbage om Isolationens Nødvendighed. Spørgsmaalet om Udstrækningen af Isolationsprincipet forekommer mig at burde være ganske anderledes „brændende“. Jeg ved ei, hvorvidt man kan kalde det en Skam, at der existerer saameget f. Ex. af Børnekopper i Landet, men det ved jeg, at jeg vilde have følt mig ilde tilmode, om det ei var lykkets at afkorte de fem Besøg, denne Sygdom har gjort til mit Distrikt i min sextenaarige Embedstid, til den kortest mulige Tid. Jeg har saamange Beviser paa Muligheden af Epidemiernes Begrændsning, at det staar for mig som en uafviselig Nødvendighed en mere gjennemført „Åtgærd“ imod deres idelige Tilbagevenden. Om Maaden og Midlerne kan Meningerne være delte, men at vore Sundhedskommissioner fuldtud magter at løse Opgaven, tør vel neppe være tvivlsomt. Praktisk taget, bliver, synes mig, det væsentligste Indhold af Herrederne saa ganske forskjellige Sundhedsvedtægter Lægens Konduite, saalænge man saa at sige maa gaa for Hvermands Dør for at tigge om Hjelp selv til de mindste Ting, der behøves. Jeg indrømmer villigt, at jeg ei har forstaaet at finde mig tilrette i disse Sanitetsrepublikker. — — — Negtes kan det ikke, at dersom en fuldstændig Isolation, og om andet kan formentlig ikke blive Tale, skal iværksættes ved ethvert nyt optrædende smitsomt Sygdomstilfælde, saa vil Offerne ikke blive smaa, ja Byrderne besværlige nok baade for den Enkelte, for Familien, for større Kredse og for det Offentlige. Men var først Nødvendigheden af Smittestoffenes Ødelæggelse indgaaet i Folkebevidstheden som et uafviseligt Krav, saa vilde vel Midlerne komme bagefter. Med Hensyn til Børnekopper har man dog et godt Exempel paa at disse (Midlerne) baade kan fremkaldes og staa til Raadighed. Endog paa det blotte Rygte om denne Sygdoms Nærhed kommer Udgifterne ikke synderlig i Betragtning. Foruden Vaccinationen, der Landet udover kræver aarlig store Udgifter, maa Isolationslokaler staa færdige og i Tilfælde tages ibrug. Dette er jo aldeles nødvendigt, da hin ikke

er saa ganske at lite paa. Men da vi har andre Smittesotter, der ligesaa udelukkende skylde et Smittestof sin Tilværelse, og som ialfald for Tiden spille en langt større Rolle blandt de herskende Sygdomme, saa skulde der synes at være liden Grund til denne i dobbelt Henseende exceptionelle Stilling af Variolaepidemieu. Jeg behøver blot at nævne Nervefeberen, denne idelige Svøbe, nærsagt for hvert eneste af Landets Herreder. Hvilken Velgjerning skulde det ikke være for Landet, om denne Præces blandt Farsotter kunde i Hyppighed bringes ned til et saa forholdsvis forsvindende Tal som Børnekopper? Og dette ligger aldeles indenfor Omraadet af det Muliges Grændser, endog med mindre Møie end for Børnekoppernes Vedkemmende. Det vilde dog føre mig forvidt her at gaa nærmere ind paa den Maade, hvorpaa jeg nærmest tænker mig denne Sag ordnet saavel for Stat som Kommune. Adskilligt deraf vil forøvrigt fremgaa af, hvad jeg om en anden Sygdom vil tillade mig at berøre.

Da jeg i den Børnekoppeepidemi, der viste sig i dette Lægedistrikt i forløbne Aar, ogsaa havde Anledning til at samle nogen Erfaring angaaende Vaccinationsspørgsmaalet og de mod nævnte Epidemi vedtagne sanitære Forholdsregler, saa vil jeg tillade mig i denne officielle Beretning at gaa noget nærmere ind derpaa og meddele nogle praktiske Bemærkninger desangaaende. Det forekommer ialfald mig, at dette forlængst som fixt og færdigt henlagte Spørgsmaal fuldtvel fortjener al Opmærksomhed saavel med Hensyn til dets Betydning for Statssamfundet som Individet.

Naar Børnekopper trods Vaccinationen friskt væk udbryder snart sagt paa de forskjelligste Kanter og Steder i Landet, naar vi altsaa ret vel ser, at en Cerneringslinie af Vaccinerede væsentlig mangler Evne til at beskytte mod og endnu mindre kan begrændse en udbredt Koppeepidemi, naar vi endvidere for hvert enkelt forekommende Sygdomstilfælde maa gribe til andre Beskyttelsesmidler, som vi anser for mere betryggende mod Koppernes Udbredelse, — saa trænger uvilkaarlig det Spørgsmaal sig frem: Hvad skal man saa med Vaccinationen?

Min Hensigt er dog ikke at forsøge udredet, enten Vaccinationens Lovtalere eller Bagtalere har Ret. At skifte derimellem er ikke gjort med et Pennestrøg. Ja det kan endog have sine Betænkeligheder at opkaste dette Spørgsmaal, og derimod hellere være med at tælle den Jennerske Opfindelses Velgjerninger. Men Kjendsgjerningernes Logik pleier dog at respekteres, selv om hele Verden modsiger, og det slaar neppe feil, at der med Hensyn til Vaccinelymfens Beskyttelsesevne mod Menneskekopper existerer en god Del Eftersnakkervildrede.

Naar man indrømmer Vaccinelymfen den Egenskab, at den, indført med Virkning i det menneskelige Legeme, beskytter nogenlunde sikkert dette for en ubestemt og rimeligvis altid ubestemmelig Tid mod Variolagiftens Paavirkning, men at denne Beskyttelsesevne aftager i Forhold, som Tiden fra den sidst foretagne Inokkulation fjerner sig, i Regelen efter nogle faa Aars Forløb, hvilket sandsynligvis beror paa rent individuelle, for os ubekjendte Egenskaber, idet Immuniteten hos den Ene kan vare længere eller kortere end hos den Anden, — naar man indrømmer dette, saa har man visselig tilkjendt Vaccinationen Alt, hvad den tilkommer. Men fra at være nogle Aar i en vis Levealder nogenlunde beskyttet og forøvrigt staa lige værgeløs, er et særdeles langt Skridt. Det kan ei benegtes, at Børnekopperne er endog betydeligt aftagne siden Vaccinationens Indførelse. Men naar man vil skrive Ophøret, af de gamle traditionelle Hærjinger udelukkende paa denne Foranstaltnings Regning, saa gaar man nok over til den anden Yderlighed, og gjør sig skyldig i en stor Overdrivelse. Overladt til sig selv og ei mødt med andre Midler end Vaccinationen ville utvivlsomt de gamle Historier for en stor Del atter opleves.

De Fremskridt, Lægevidenskaben i vort Aarhundrede har gjort, den storartede Udvikling Medicinalvæsenet har modtaget, Landenes rigeligere Forsyning med dygtige Læger og Kulturudviklingen i det Hele taget efter Indførelsen af Vaccinationen maa, synes mig, ogsaa komme i væsentlig Betragtning som Aarsagsmomenter til Børnekoppernes Aftagen.

Forinden jeg gaar nærmere ind paa Forholdet med Vaccinationstvangen, vil jeg tillade mig at give en kort Fremstilling af det ved sidste Koppeepidemi her Iagttagne.

Samtlige 9 Individer, der i Altens Herred fik Variolæ, vare vaccinerede, og deraf 1 vaccineret 3 Aar, 1 4 Aar og 1 6 Aar forud; de øvrige over Konfirmationsalderen. Ingen døde. 4 Tilfælde af Varioloider, 1 uvaccineret. Af de i Talviks Herred Angrebne var 2 uvaccinerede, deraf døde 1, og 6 vaccinerede, deraf døde 4.

Den i Altens Herred først Angrebne, en tyveaarig Pige, smittet ombord i et Fiskefartøi fra Helgeland, havde Sygdommen i høi Grad med konfluente Kopper, næsten over hele Legemet. Hun havde sin Kokoppe-Indpodnings-Attest i Orden. Denne Patient, hvis Sygdom først blev anmeldt efter 9 Dages Forløb, smittede sin Familie (4) undtagen Moderen og de øvrige 4, som bleve angrebne i Alten, samt en femte Mand, der i Inkubationstiden reiste ud til Kysten paa Sommerfisket. Af disse Individer, hvoraf

de udenfor Familien boede tildels uafbrudt i flere Dage i det koppesmittede Hus — en liden Stue —, gik altsaa kun 1 fri for Sygdommen. Saavidt Oplysning derom kunne erholdes, antoges ingen flere at have været udsatte for Smitten i dette Hus. Hvorledes det kunde hænge sammen med de 4 Varioloidsyge, der intetsomhelst Samkvem havde havt med det koppesmittede Sted, har jeg ei seet mig istand til anderledes at forklare, end at disse muligens blot var tilfældige Variceller, der skyldte den varme Aarstid sit varioloide Udseende.

De Syge bleve internerede, og enhver Kommunikation mellem disse og Friske forhindret. I Altens Herred blev ingen Andre syge af Børnekopper end de, som smittedes af Førstangrebne. I Talviks Herred udbrød Børnekopperne paa Gaarden Langnæs, didført ved en fra Sommerfiskeværet Henningsvaag hjemkommen Fisker, der var smittet af den ovenanførte Mand fra Alten. Langnæsmanden havde Sygdommen, som han forøvrigt holdt skjult, i meget let Grad, men smittede samtlige de paa Listerne fra Talvik opførte Syge. Disse interneredes, og Sygdommen udbredte sig ikke videre.

Det er ikke muligt med den bedste Villie at kunne paavise i denne Epidemi nogen Hjelp af Vaccinationen til at standse eller forhindre den fra at udbrede sig. De, der har været udsatte for Variolagiftens Paavirkning, havde paa en enkelt Undtagelse nær Sygdommen. Derimod er det aldeles givet, at Isolationen, Desinfektion og muligst omhyggelig Tilintetgjørelse af Smittestoffet har ført til Maalet.

Den samme Erfaring har jeg nu fra samtlige 5 Børnekoppeepidemier, der ere indtrufne i min 26aarige Praxis. Jeg har vistnok ikke store Tal at paaberaabe mig, men en saavidt lang Erfaring, støttet til sikre Data, kan ikke sætte Vaccinationens Almengavnlighed synderlig høit eller tillægge Vaccinationstvangen nogen videre Betydning som et for Samfundet virksomt Beskyttelsesmiddel. Dersom Vaccinelymfens beskyttende Evne skulde konsekvent gjennemføres, maatte ikke blot Barnet vaccineres, men Indpødningen gjentages saasnart og saa ofte, som Individet viste sig modtagelig derfor. Men paa denne Maade at holde den hele Befolkning vilde blive et endeløst Arbeide, eller med andre Ord, en praktisk Umulighed. At man i Børnealderen er beskyttet for Variolaangreb, men i den øvrige Levetid er stillet blot for samme, det rimer jo lidet med, at Vaccinationen virkelig skulde være afgjørende med Hensyn til Sygdommens sjeldne Forekomst. Barnet, der lever stille hjemme i Familien, er dog den Aldersklasse, der er allermindst udsat, fordi den færdes allermindst udeblandt den Befolkning, hvorfra Smitte var at befrygte. Efter nogle faa Aars Forløb er altsaa Koppe-Indpodnings-Attesten kuns en Amulet, man bærer paa; man tror paa den, men naar virkelig Fare er der, saa viser det sig ei at være Sandhed, hvad derpaa stod skrevet. Men dette officielle Brev paa „at være beskyttet mod Børnekopper" bidrager sikkerlig meget til, at Befolkningen er særdeles løi med at anmelde et Koppeudbrud, især det eller de første Tilfælde. Ja det har endog gjentagende hændt mig, at Børnekoppeudbrud i mit Lægedistrikt aldeles rygtevis først er kommen til min Kundskab. Her gjælder det dog saa at sige om Timerne. Det er langtfra bra, at Anmeldelsen indløber saa sent i Sygdommen, at denne har faaet Anledning til at gribe om sig. Jeg har aldrig hørt, at noget Menneske i Landet er tiltalt eller straffet for saadan Løihed og Pligtforsømmelse, men Erfaring fra min Embedsvirksomhed har vist mig, at slig Forsømmelse af Sygdommens betimelige Anmeldelse kan koste mangfoldige Menneskeliv.

Forinden jeg tillader mig at omhandle den Maade, hvorpaa jeg antager Samfundet bliver bedst betrygget mod og sikrest imødegaar ethvert Koppeudbrud, skal jeg meddele nogle Beviser for den Anskuelse, at Variolæ i og for sig ikke er smitsom eller reproduktiv, forinden Sygdommen har naaet et vist Stadium. Derpaa beror efter min Formening for en væsentlig Del baade Muligheden af strax at standse ethvert Koppeudbrud, og vil vises Nødvendigheden af en hurtig Isolation.

1. Mikkel Mikkelsen, omtrent 40 Aar gammel, blev under Sommerfisket 1871 koppesmittet indtruffet i Henningsvaag af ovenomtalte Mand, der var smittet af den førstangrebne Patient i Alten. M. indsygner flere Dage efter Ankomsten til Hjemmet, hvor han henligger til ud i Eruptionsstadiet forinden Overflytning til Koppesygehuset foregik. Alle hans fra Fisket medbragte Gang- og Sengklæder desinficeredes strax. Patienten døde med konfluente, mørke Kopper. I denne Mands Stue paa Kraaknæs i Talviks Herred boede sammen med ham foruden Konen og 2 vaccinerede Børn ogsaa en Svoger af ham med et 2 Aar gammelt, uvaccineret Barn. Ingen blev her senere angrebet af Børnekopper.
2. Fattiglem, Enke Helene Aronsdatter, bor paa Aronnæs i Altens Herred i en liden Stue, 4 og 5 Alen paa hver Kant, samt saa lav, at man kuns i dens Midte kan staa opreist. Af hendes 3 hjemmeværende Børn var det yngste, 3 Aar gammel, uvaccineret; det ældste, Mikkel, 16 Aar gammelt, blev koppesmittet af titomtalte Pige, med hvis Fader han drev Fiske og saaledes opholdt sig, hvor den Syge laa. M. henlaa sammen med Moderen og de 2de Søskende i hendes lille

Stue ud i Eruptionsstadiet, forinden Overflytning til Koppesygehuset fandt Sted. Ingen i dette Hus blev senere angrebet af Børnekopper.

3. Den 20aarige Erik og lidt ældre Pige Marie blev koppesmittet paa samme Tid og Sted som No. 2, henlaa syge til ud i Eruptionsstadiet hos sin Husbond paa Aronnæs, hvor samtidig saavidt vides ingen andre opholdt sig end hans 70aarige Fader, der i Ungdommen var vaccineret. Ingen smittedes her, efterat de Syge blev overflyttet til Koppesygehuset.

4. Edis Tobiassen Langnæs blev smittet paa samme Tid og Sted som No. 1, smitter selv tilfrisknet efter Hjemkomsten sit uvaccinerede Barn, begge sine gamle Forældre, Svogeren og hans 2 Børn, hvoraf det ene uvaccineret. De Syge interneredes i Eruptionsstadiet, og ingen flere bleve angrebne, uagtet Samkvem forinden fandt Sted med den nære Nabo, hvor 5 Uvaccinerede forefandtes. Alle de Angrebne boede i samme Stue.

5. En Mand fra Finland ved Navn Mathias blev Langfredag 1858 anmeldt for mig at ligge syg i Øvre-Alten. Den Syge, der henlaa her paa 4de Døgn, var angrebet af Variolæ i Eruptionsstadiet efter en frivillig foretaget Inokulation af Variolamaterien før Afreisen fra Hjemstedet i Finland, hvor Børnekopperne herskede. I den samme Stue, hvor Patienten henlaa før Isolationen, boede ogsaa 2 Uvaccinerede, og ved min Ankomst til den Syge var den hele Stue opfyldt af Folk. Ingen blev senere koppesmittet.

6. Johannes Strand, Opsidder i Fjeldstuen Pingesjärvi paa Veien mellem Alten og Finland, foretog samme Aar (1858) en Reise til Kirkestedet Kautokeino, hvor Kopper herskede. Hans Ophold her var kort, og overnattede han i Prestens Borgstue paa et Renskind, der kuns brugtes af Tilreisende, som her fik Husly for en enkelt Nat. Johannes paastod at have taget sig iagt for at komme i Nærheden af eller Berørelse med nogen Koppesyg og aldeles ikke været inde i noget Hus, hvor saadanne Syge laa (de Syge var samlede i et eget Lokale). Ved Afreisen faar Johannes sig foræret af Presten dette Renskind, der saaledes følger med ham til hans 6 Mil fjerne Hjem, hvor det strax tages ibrug af Kone og 3 Børn, hvoraf 1 uvaccineret. Manden fortsætter Reisen til Alten, der ligger 10 Mil fra Pingesjärvi. Efter Ankomsten til Alten bliver Johannes syg af Variolæ og overflyttedes i Begyndelsen af Pustelaruptionen til Isolationslokalet, hvorfra No. 5 netop var udskrevet. Forinden bor Johannes 3 Dage hos Broderen i en liden Stue sammen med en talrig Familie, hvoraf 2 uvaccinerede Børn. Ingen blev senere koppesmittet. Medens Johannes laa syg i Alten, blev hele hans Familie i Pingesjärvi angrebne af Børnekopper efter et Tidsrum, der svarede til Mandens Ophold under Forbireisen fra Kautokeino til Alten. Dette fjerne Sted inde paa Finmarksfjeldene havde ikke havt noget Besøg af nogen Anden paa den Tid. Nu blev det senere oplyst, at en Koppesyg havde overnattet paa det samme Renskind kort før Johannes kom i Besiddelse af det, og har man derfor Grund til at tro, at dette Prestens Kommuneplag har været Smitteføreren baade til Johannes og hans hjemmeværende Familie.

Af disse her refererede Koppetilfælde, der vistnok ere faa, men derfor ikke mindre oplysende, maa man være berettiget til at drage den Slutning, at det ikke kan være nogen Tilfældighed, at Smitteoverførelse ei har fundet Sted. Selv Uvaccinerede har her været saa udsatte, at ialfald i noget af de anførte Tilfælde maatte Smittestoffet vist sin Virkning, om det havde været tilstede. Variolagiften maa man formentlig betragte som en egen Organisme, — Plante om man vil, der maa saaes, spire, voxe og sætte Frugt, forinden den paany kan reproduceres. Dette stemmer jo ogsaa med den nærstaaende Vaccine. Her medgaar 7 til 9 Døgn, inden Reproduktionsevnen af den nye Lymfe er tilstede. Dersom en Patient smitter nogen Anden, førend hans egne Pustler har naaet en vis Modenhed, er det mere plausibelt at antage Smittestoffet medbragt i Klæder o. desl., end at Koppepatientens egen Organisme allerede skulde kunne udsende Giften ogsaa til andre. Og er det saa, at den Børnekoppesyge ei er smitteførende som saadan, førend hans Sygdom har naaet længere ud i Eruptionsstadiet, maaske til begyndende Blæredannelse, saa har man et nogenlunde farefrit Tidsrum, hvori denne farlige Sygdom ikke alene kan erkjendes, men ogsaa mødes med fornødne Foranstaltninger til Beskyttelse for videre Skade. Hovedsagen bliver altsaa den, at dette Tidsrum, som formentlig kan sættes til 5 a 6 Dage fra de første Symptomer paa et mere alvorligt Lidende er begyndt, kan hensigtssvarende blive udnyttet. Og dertil kræves først og fremst, at ethvert Koppetilfælde uopholdelig anmeldes for vedkommende Læge. Men for med nogenlunde Sikkerhed at kunne paaregne, at denne Sygdom blev anmeldt, saasnart det karakteristiske røde Udslet viste sig, og iethvertfald inden 5te Døgn var forløbet, vilde formentlig være nødvendigt at have en for hele Landet gjældende Bestemmelse, altsaa en Lov, der paabød Anmeldelsesplig-

ten, fastsatte den i Overtrædelsestilfælde fornødne Straf (Bøder eller Fængsel?), meddelte Lægen nogen exceptionel Myndighed for uafhængig af Sundhedskommissionens forudgaaende Medvirken at kunne med Retsgyldighed foretage de foreløbige Forføininger til en hurtig Isolation m. M. Paa denne Maade forekommer det mig, at Anmeldelsespligtens Vigtighed vilde blive langt mere fremtrædende og overalt den samme, end om det overlodes hver enkelt Sundhedskommission at ordne sig med Vedtægter. Her er desuden ogsaa adskillige andre Forhold, som fuldt vel kan fortjene at tages Hensyn til. Saaledes kan en Koppepatient, som har eller nylig har havt Sygdommen — maaske i let Grad — noksaa ugenert fare om og smitte, hvormange det skal være. Der er vel heller intet iveien for, at nogle gridske Slægtninge uden videre kan sælge ved offentlig Auktion en afdød Koppepatients urensede Klæder. Den hurtige Udvikling af Kommunikationsmidlerne i vort Land, og den næsten ligesaa progressive individuelle Pligtforglemmelse mod Samfundet, eller den personlige Frihed, som det med et moderne Udtryk kaldes, vil utvivlsomt herefter mere og mere bidrage til hyppigere Import af Børnekopper baade fra Udlandet og fra Distrikt til Distrikt. Afstandene udjævnes efterhaanden, saa den Tid nærmer sig, da man kuns tiltrænger Halvparten af Variolasygdommens Inkubationsstadium for at gjennemreise Landet fra Ende til anden. Kommunikationsvæsenets Udvidelse trækker flere og flere afsondrede Distrikter ind i den almindelige Samfærdsel, hvorved den Beskyttelse, der laa i Stedforholdene, bortfalder.

Alt vel overveiet tør det nok være sandsynligt, at Fremtiden vil vise hyppigere Udbrud af Børnekopper, og gjøre disse mere stationære. Man er i vor Tid just ikke saa nøie med at faa Lovregler istand baade for Ligt og Uligt, og det skulde synes, som man imod denne saa prægnant kontagiøse Sygdom burde beskytte sig saa godt som muligt. Fik man greie og skarpe Bestemmelser for Anmeldelsespligten, Isolationsbestyret, Desinfektion o. s. v.; og man stak idetmindste enhver Husfader i Haanden en populær Fremstilling om, hvorledes han bedst skulde forstaa, at en udbrudt Sygdom virkelig var Børnekopper eller ialfald saa mistænkelig, at Lægen burde varskoes, og tillige deraf kunde se, hvorledes han havde at forholde sig i sit Hus, saa maatte det være muligt ganske at udrydde denne Sygdom af Landet. Desuden, er det muligt for det ene Distrikt at befri sig inden forholdsvis kort Tid for importerede Børnekopper, saa er det lige muligt for samtlige øvrige Distrikter i det ganske Land. Her bør ingen Undtagelser taales. Mod enhver eventuel Indførelse fra Udlandet stod da den strænge Anmeldelsespligt langt mere betryggende end selv den mest gjennemførte Vaccinationstvang. Det maa ikke være saa, at det saa omtrent er overladt til Folkets eget Omdømme eller Godtykke, hvorvidt Lægen skal varsles om en saa farlig og samfundsforstyrrende Sygdoms Tilværelse inden hans Distrikt.

Den almindelige Mening er, at Vaccinelymfens Indpodning er en ganske uskyldig Ting, der ingen skadelige Følger har eller kan fremigjennem have paa Individets almindelige Sundhedstilstand.

Uden at indlade mig videre paa dette dunkle, men derfor ikke mindre vigtige Spørgsmaal, vil jeg kuns udtale, at jeg betragter Indførelsen af dette fremmede Irritament i et Menneskes Lymfesystem som en meget betænkelig Sag, al den Stund man ei, selv ved den omhyggeligste Forsigtighed, har nogen Garanti for at det blot er „ren og genuin“ Vaccinelymfe, der overføres fra det ene Individ til det andet.

Enhver Læge vil vist fra sin Pediatrik erindre angaaende Sygdomsaarsagerne omtrent Svar som saa: „Barnet var meget syg efter Vaccinationen“, „det har aldrig været rigtig frisk siden det blev vaccineret“, „Barnet var saa triveligt, men siden det blev vaccineret har det taget saa af“, „Kjertlerne har hele Tiden, siden de hovnede op under Vaccinationen, været store“ o. s. v. Forøvrigt er det vel saa, at, da Vaccinationen, ialfald paa Landet, væsentlig foregaar ved Ulægekyndige, saa blivê de dermed forbundne Aarsags- og Virkningsforholde helt let overseede.

At Tingen ikke er praktiseret fremigjennem uden at efterlade sig tydelige Spor selv i vort Lands Folkebevidsthed, derom vidne de mange Mødres ængstelige Blikke, der glide hen over en til Vaccination forsamlet Børneflok, frygtende ei at faa „Materie“ fra Flokkens friskeste Barn netop for sit.

Om man nu just ikke vil indrømme, maaske fordi det er lige umuligt at bevise ved statistiske Data, at der Aar om andet dør inden Landet flere som Følge af Vaccinationen end trods denne, saa turde det dog erkjendes, at der ikke alene er Mulighed, men kanske endog Sandsynlighed for, at Vaccinationen kan bidrage til at udbrede farlige Sygdomme. Den blotte Tanke om Tuberkulosens Inokulabilitet i vort af Tæringskræmmere oversaaede Land er forfærdelig nok, saa det fra flere Sider tør være vel berettiget at tvivle om Vaccinationens Gavnlighed. Syphilis og Spedalskhed bør ogsaa nævnes. Hvad der virkelig forsiggaar ved Vaccinens Inokulation, ved man i Grunden ikke mere om, end at der indtræder en Reaktion bagefter, der især paa Barneorganismen kan

være stor nok til at blive en betænkelig Leilighedsaarsag, og at vedkommende Individ senere en Tid er mere eller mindre umodtagelig for Variolagiftens Paavirkning. Man tør formentlig endnu ikke uden Forkjætrelse sige, at det er en raa Maade ved Vaccinationstvang at søge Samfundet beskyttet mod Børnekopper, og at denne Foranstaltning tilhører et allerede tilbagelagt Tidsrum. Men deri turde dog Flere være enige, at det er aldeles forkasteligt at overlade Vaccinationens Udførelse til Ulægekyndige.

Saalænge Folket tror paa Vaccinationen, — og andet end en Tro kan det uden Revaccination ikke blive den største Del af en længere Livsperiode —, og saalænge det ansees nødvendigt for Samfundets Sikkerhed at lade Tvangsloven virke, saa skylder man, synes mig, det enkelte Individ at iagttage alle til Raadighed staaende Forsigtighedsregler for at værne det mod ethvert Misgreb, som staar til at undgaa. At stikke Naalen ind under Overhuden er — man kan vel gjerne sige desværre — saa ubetydelig en Operation, men at der ikke med det samme overføres Blod eller Materie fra suppurerende Lymfepustler fra Barn til Barn, at virkelig „ren og genuin" Lymfe vælges fra kuns sunde og friske Børn af sunde og friske Forældre, og at sygelige Børn forblive uvaccinerede, derfor har man liden Garanti, saalænge den offentlige Vaccination paa Landet udføres af Ulægekyndige. De øvrige Mangler ved Hjelpevaccinationsindretningen vil jeg ikke hefte mig ved. Disse kan maaske være mere lokale, men i alle Fald er det næsten umuligt at føre nogen synderlig Kontrol med Hjelpevaccinatørerne i Udførelsen af deres Hverv. En Instrux i Lighed med den Engelske turde hjelpe Noget. Jeg har i de sidste Aar udført den væsentligste Del af Vaccinationen i mit Lægedistrikt,*) og fundet, at det godt lader sig gjøre at overkomme, naar man passer Leiligheden og indretter sig efter Bekvemmelighed. At overvaccinere hvert Aar hver enkelt Kreds maa formentlig ansees overflødigt i vore som oftest tyndtbefolkede Distrikter, naar ikke særegne Omstændigheder paakræver dette. Jeg agter derfor ikke, med Undtagelse af Kautokeino Fjeldsogn, at foreslaa nye Hjelpevaccinatører ansatte, efterhvert de ældre afgaar. Man udsætter sig vistnok for nogle Knubord fra en eller anden Amtsrevisor, der gjerne vil faa en Antegnelsespost om de „uforønødne" Skydsudgifter til Lægen, men dette faar man finde sig i, hvor man tror at handle efter Pligt i Humanitetens Tjeneste. Det ligger desuden udenfor Amtsformandskabet at administrere Vaccinationens Bestyrelse eller Overbestyrelse.

*) I 1871 vaccineret 329 af 497, saa kun 168 Vaccinationer ere udførte af Hjelpevaccinatører.

Ved saaledes at have tilladt mig at henlede det høie Departements Opmærksomhed paa en i Folkelivet indgribende og for Statssamfundet vigtig Sag, ved jeg vistnok, at denne for det Første kun bliver at overveie, hvorfor jeg heller ikke anser det fornødent nærmere at forme Reglerne for den antydede Reform. Den Vane, at tro sig for hele Livet beskyttet mod Børnekopper, fordi man som Barn engang er vaccineret, er altfor stærkt indgroet til, at den med de klareste Beviser saavidt kan rokkes. Derfor foreslaaes heller ikke Vaccinationstvangens Ophævelse. Dette vilde desuden fordre en nøiagtig Oversigt over et større Antal Koppeimporter, end jeg er i Besiddelse af eller har Adgang til at erhverve. I Regelen foregaar vistnok denne Import omtrent altid paa den samme Maade, men lidt Forskjelligheder er der altid, og disse maa ogsaa komme med i Betragtning. Forudsat andre af Landets Distriktslæger fik Anledning til at udtale sig om Vaccinationsspørgsmaalet, vilde jeg specielt udhæve Ønskeligheden af deres mulige Erfaringer angaaende Variolasygdommens Smitteevne i Eruptionsstadiet, saa man derom kom noget mere paa det Rene, end for Tiden er Tilfældet. Og dermed være da denne Sag henstillet til velvillig Overveielse. Det er muligt, jeg ved Fremstillingens mangeslags Afbrydelser ikke har vundet at klargjøre mine Tanker saa vel som Villien var. Det Sikre er, at jeg ingen Autoritet, men kuns en dyrt kjøbt Erfaring har at lægge atpaa i Vægtskaalen for den Mening, at man ved Vaccinationen gjør mere, end Mange vil tro.

7. Febris recurrens i Sydvaranger.

(Af Distriktslæge B. Thams's Medicinalberetning.)

Det første Sted hvor Sygdommen viste sig, var paa Gaarden Hvalen, beliggende 1½ Mil ud fra Jahrfjordens Bund — 3¼ Mil fra min Bopæl —, og for at komme did maatte jeg to Gange paa Baad og gaa ca. 1 Mil over Land, da det dengang, i den sidste Halvdel af Oktober, endnu ikke var fremkommeligt med Ren; det samme gjelder for det andet Steds Vedkommende — Høibugt i Korsfjorden, 1½ Mil fra min Bopæl, — her begyndte Sygdommen i November Maaned; hertil kommer, at det har været forbundet med Vanskeligheder at faa Skyds. Jeg har saaledes ikke kunnet følge Sygdommen i dens Udvikling og med dens Phænomener med den Nøiagtighed, som den kunde have Krav paa. I min første Anmeldelse om denne Epidemi til Hr. Amtmanden benævnte jeg den „Typhoid Feber," da jeg dengang endnu ikke havde havt Anledning til at iagttage den nøiere, og i min Skyds-, Diæt- og Medicinregning i samme Anledning har jeg derfor bibeholdt denne Benævnelse, medens de nævnte Regninger altsaa gjælde de i den schematiske Sygeliste opførte Tilfælde af „Febris recurrens".

Den 21de Oktober fik jeg gjennem et af Fattigkommissionens Medlemmer Paalæg om at reise til Gaarden Hvalen i Jahrfjord, „hvor der i længere Tid havde været syge Folk." Gaarden ligger afsondret fra andre Folk i en længere Strækning, og Beboerne vare Finner — Lapper —. Der mødte mig her et sørgeligt Syn og Billedet af den største Elendighed, jeg nogensinde har seet. I en elendig Jordgamme, der var saa lav, at jeg ikke kunde staa opreist, laa paa Gulvet i et Rum, der omtrent kunde være 5 Alen paa hver Kant, 7 Mennesker om hverandre; Lidelsen og Afkræftelsen stod præget i hvert Ansigt, og det trange forpestede Rum gjenlød af dels høiere dels mattere Smertesklager og Stønnen; jeg maatte krybe paa „alle fire" for at komme til de Patienter, der laa længst fra Døren, og jeg maatte paa denne Maade med den største Forsigtighed bane mig Vei imellem de andre for ikke at træde paa dem, eller ved min Berørelse foraarsage dem Smerter. En Kone, 50 Aar gammel, var død 14 Dage iforveien efter ca. 3 Ugers Sygdom; Liget af hende laa endnu ubegravet under aaben Himmel, strax udenfor Gammen, da de øvrige Beboere af samme vare i en saa elendig Tilstand, at de ikke havde kunnet gjøre nogen Foranstaltninger til at faa hende begravet. De nærmeste Naboer og Folk, der færdedes paa Jahrfjorden havde skyet Stedet. Sygdommen var begyndt der for ca. 1½ Maaned siden og havde efterhaanden angrebet alle Beboerne. Naar man tænker sig 7 Individer indespærrede i et saadant Rum, hvoraf flere laa i den rigelige Sved, som følger med denne Sygdom, alle liggende i sine Pesker eller tildækkede af Renskind, af alle Aldere, og endelig den Skidenfærdighed og Urenlighed, hvorfor Finnerne ere bekjendte, værende her tilstede i fuldt Maal, vil man vel begribe, at det var en sand Nydelse at komme ud igjen i frisk Luft efterat have examineret og undersøgt disse 7 Patienter. Min første Tanke var at faa flyttet hele Familien; men det var mig umuligt uagtet alle mine Anstrængelser at formaa Nogen til at tage imod dem, ligesaalidt som Nogen for gode Ord og Betaling vilde paatage sig at pleie dem; der var saaledes intet andet for mig at gjøre end at give dem Medicin, foreskrive dem de diætetiske Regler, som der var Mulighed for kunde blive overholdte, og forøvrigt overlade dem til sin Skjebne; de, der befandt sig i det feberfrie Mellemrum, syslede med de Andre, og dette vexlede saaledes mellem den ene og anden. Resultatet blev, at der af disse 7 Patienter døde 1 Kone — 24 Aar gammel —; jeg gjorde i det Hele 3 Reiser til denne Familie; i Begyndelsen af November Maaned hindrede „Menis" mig fra at tilse dem, og senere hørte jeg, at de vare blevne friske.

De øvrige under „Febris recurrens" opførte Patienter — ogsaa Finner — ere fordelte paa to Gaarde i Høibugt ved Korsfjorden, hvor den i forrige Aar og nu i dette Aar har angrebet samtlige Individer paa to yngre nær; her ligge 4 Gaarde lige i Nærheden af hverandre, uden at Sygdommen endnu har vist sig paa de to øvrige. Jeg blev her første Gang tilkaldt den 4de November; 4 Personer vare da angrebne; den først angrebne, en Kone, 60 Aar gammel, var bleven syg ca. 3 Uger før; hun havde ved mit første Besøg tillige Pneumoni, og døde som Følge af denne Komplikation nogle Dage efter; den anden Patient, der døde her — en Pige 20 Aar gammel — døde under den 2den Feberparoxysme. Alderen for samtlige angrebne 9 af Mandkjøn er respektive 60, 54, 34, 26, 25, 23, 20, 18, 12 Aar, for de 9 Kvinder 60, 40, 29, 24, 20, 17, 14, 8, 3.

Jeg skal nu gaa over til at nævne de væsentligste Phænomener, hvormed Sygdommen har ytret sig.

Sygdommen er uden Undtagelse begyndt uden Prodromer med et længere Frostanfald fra ½—1—2 Timers Varighed; herpaa er fulgt en heftig Feberparoxys-

me med stærk Hovedpine, Øresus, Svindel, betydelig Hedefornemmelss i Legemet; der har ingen Temperaturmaalinger været foretagne, men Temperaturen har, forsaavidt man kan bedømme den ved at lægge Haandryggen ind i Patientens Axil, været i betydelig Grad forøget; Huden har været tør, Ansigtsfarven stærk rød, Conjunctiva almindelig injiceret. Pulsen har været mellem 120—135; forøvrigt maa jeg tilføie, at Pulsfrekventsen i det Hele taget ikke har staaet i Forhold til den høie Temperatur, da man efter denne i mange Tilfælde kunde have ventet en hurtigere Puls. Paa samme Tid har der indfundet sig stærke Smerter i Nakke- og Skulderregionen, Cervicobrachialneuralgie, paa den ene eller begge Sider, Smerter i Albue og Haandled, i Lumbarregionen og i Knæ- og Ankelled; Cervicobrachialneuralgie har været almindeligst. Der har ingen Svulst eller Decoloration paa de nævnte Steder været at opdage, men Smerterne have tiltaget i Heftighed ved aktiv og passiv Bevægelse; enkelte have ogsaa klaget over Smerter i Lemmerne forøvrigt og saa godt som over hele Legemet. Alle have klaget over Smerter i Leverregionen, i Epigastriet og Miltregionen, hvor de fornemmelig paa det sidste Sted have tiltaget ved Tryk. Et tvivlsomt Exanthem har enkelte Gange været iagttaget, men har ikke kunnet konstateres med Sikkerhed paa Grund af det ikke ubetydelige Lag med Smuds, Finnernes Legeme i Almindelighed er bedækket med. Af gastriske Phænomener har især en betydelig Tørst været mest fremtrædende, sjelden Brækninger, Diarrhoe hos enkelte Individer, især de yngste. Tungen har været fugtig, slimet belagt, kun hos To brunlige Kruster paa samme og paa Læberne. Afføringen i Almindelighed normal.

Lever- og Miltdæmpningen har været forøget i mere og mindre Grad, alt efter Feberens Intensitet. Hos de to yngste Individer, der døde, respektive 20 og 24 Aar gamle, og som jeg saa antagelig paa Høidepunktet af 2den Feberparoxysme, var Miltdæmpningen i betydelig Grad forøget; hos disse vare ogsaa Tungen og Læberne belagte med brune Kruster; den ene døde Dagen efter, den anden et Par Dage efter mit Besøg. Efter 3 a 4 Dages Forløb har den tørre, røde Hud faaet et icterisk Anstrøg — Farven er bleven skidden rødgul, ligesaa Conjunctiva; Farven i Kinderne tillige ofte cyanotisk. Feberen har exacerberet om Aftenen. Den her nævnte Tilstand, der har udviklet sig temmelig hurtigt efter det første Frostanfald, har efterhaanden tiltaget i Styrke i Løbet af 5—7 Dage, da der er indtraadt en flere Timers rigelig Sved, hvorpaa Feberphænomenerne efterhaanden ere aftagne i Heftighed og tildels ganske ere forsvundne, saaat Patienterne have befundet sig nok saa vel, og de tildels, naar Kræfterne have tilladt det, have gaaet oppe. Smerterne i Leddene og paa andre Steder i Legemet have dog holdt sig temmelig konstant ogsaa i Apyrexien, om end i mindre Grad; men Nattesøvnen, der før var saagodtsom aldeles borte, har igjen indfundet sig, den kvælende Tørst er forsvunden, og Madlysten er vendt tilbage.

Det apyretiske Stadiums Varighed har omtrent været ligt med Feberparoxysmen, hvorpaa denne da igjen efter et Frostanfald er indtraadt, men med mindre Intensitet og i Almindelighed af lidt kortere Varighed end første Gang. Hos de to yngste Individer, der som anført døde antagelig paa Høidepunktet af 2den Feberparoxysme, havde alle Phænomener været stærkest udviklede i denne sidste; den ene døde i Sygdommens 4de Uge, den anden i Slutningen af 3die. Hos to ældre Individer har jeg iagttaget Delirier med paafølgende soporøs Tilstand; hos den ene, en Mand, 54 Aar gammel, tillige i flere Dage en komplet Døvhed; — begge disse ere fuldstændig helbredede, og Manden har faaet sin fulde Hørelse tilbage. — Lungekatarrh fandtes hos samtlige Patienter, og enkelte generede Hosten i høi Grad, paa Grund af den Smerte, den foraarsagede i Lever- og Miltregionen og i Epigastriet. En Kone, 60 Aar, døde som anført af Pneumoni i Sygdommens 4de Uge. Næseblødning, efter Opgivende rigelig, indfandt sig hos en i den 2den Apyrexi, hos den anden i 2den Feberparoxysme. Parotit paa begge Sider med Suppuration indfandt sig hos en Kvinde, 28 Aar gammel; hos denne var der kun 1 Feberparoxysme, men af betydelig Intensitet og længere Varighed; hun er ikke bleven angreben igjen, men Rekonvalescentsen gik noget langsomt, og der er endnu Mindelser af Neuralgierne tilbage. Feberparoxysmerne have hos flere indfundet sig 3 Gange; dette har været konstant hos de, der i et senere Stadium ere komne under Behandling, hvorimod de for Fleres Vedkommende af dem, der tidligere komne under Behandling, ere blevne indskrænkede til 2 — og hos en som nævnt til 1 Gang, og i ethvert Fald har Phænomenerne hos disse i de senere Anfald tillige vist sig af ringere Heftighed.

Sygdommen kaldes af Folk her „Kvænfeber“, og det er den almindelige Tro, at de Syge maa angribes 3 Gange, før de blive fuldstændig friske. I Rekonvalescentsen har der hos Alle vist sig en betydelig Afmagring og stor Udmattelse; Rekonvalescentsen er gaaet noget langsomt, og de neuralgiske Smerter have ofte holdt sig længe. En Patient mistede i Rekonvalescentsn Haaret. De der har været i 20—30 Aars Alderen, have været stærkest angrebne.

Hvad Behandlingen angaar, da tror jeg at have seet Nytte af Chinin, som væsentlig har været anvendt; ialfald synes Feberparoxysmerne under Brugen heraf at have aftaget i Intensitet, og deres Antal er ogsaa maaske herved indskrænket. De yngste Individer, hos hvem Diarrhoe var almindelig, have faaet Mucilago Salep c. Opio. Imod Neuralgierne har jeg tillige givet Opium og til Indgnidning et Liniment af Ætherol. terebinthii. Spirit. dilut. Ol. jecoris aselli. Sol. ammon. aa. — og Indvikling af Delene i Renkalvskind. Dette har efter Patienternes Sigende altid bragt Lindring.

Med Hensyn til Sygdommens Ætiologi, kan jeg vel henvise til den før givne Skildring af den Families Bolig i Jahrfjord, hvor Sygdommen først viste sig; det samme gjælder, om end i mindre Grad, for den ene Families Vedkommende i Høibugt, medens den anden Familie boede i et efter Forholdene her i Sydvaranger godt opført Tømmerhus med Trægulv og høit under Taget. Finnernes Skiddenfærdighed og Urenlighed er noksom bekjendt; hvormeget Smuds, der kan ligge paa et menneskeligt Legeme, tror jeg ikke man kan gjøre sig rigtig Begreb om, før man har seet en nøgen Fin. Den eneste Legemsdel, der vaskes engang imellem, er Ansigtet, det øvrige Legemes Uddunstninger blive indenfor Pesken og den øvrige tætte Skindbeklædning, de bære den hele lange Vinter og tildels om Sommeren. Men dette taber vel en Del af sin Betydning som ætiologisk Moment, naar jeg tilføier, at „Febris recurrens“ skal være en hyppig Sygdom blandt Kvænerne, der dog maa siges at være omhyggelige med at holde sit Legeme rent; (jeg har selv seet i 18 Graders Kulde flere nøgne Mennesker komme ud af en dampende Badstue og styrte sig i Sneen for at afkjøle sig efter det Dampbad, de have taget; dette er blandt Kvænerne meget almindeligt). — Der har i de senere Aar været mindre godt Fiske i Varangerfjorden; men de Familier, der vare angrebne i denne Epidemi, have ingenlunde lidt nogen Næringsmangel; de havde alle tilstrækkelige Fødemidler: Kjød, Fisk, Mel og Melk. Den Fisk, de have nydt, har tildels, som det er almindeligt her, været „sur“. — Alle vare Søfinner. — Til Slutning vil jeg tilføie, at denne samme Sygdom siden i Høst har hersket paa den østre Side af Pasvikelven — paa Russesiden — blandt de derboende Kvæner og iblandt „Skolterne“ eller Russefinnerne; de sidste bo samlede i de saakaldte „Skoltebyer,“ der ligge langs Pasvikelven paa den russiske Side, og flytte efter de forskjellige Aarstider fra den ene „By“ til den anden; iblandt disse skulle de Fleste have været angrebne, og ikke saa ganske faa døde.

Trykfeil.

I Beretningen for 1870:

Pag. V 2den Spalte Tabel I. Colonne 3 staar ÷ 2 446 læs ÷ 2 445.
— - — — — - — - — ÷ 21 læs ÷ 521.

I Beretningen for 1871:

Pag. 27. VI. Buskeruds Amt læs IV. Buskeruds Amt.
— 31. 2den Spalte Linie 2 fra oven staar Koen læs Konen.
— 72. 1ste — sidste Linie staar: og foraarsagedes, læs: og i et foraarsagedes.
— 126. 2den — Linie 8 fra oven staar 31te April læs 30te April.

CHRISTIANIA. DET STEENSKE BOGTRYKKERI. 1873—1874.